ภาพประวัติพระถังซัมจั๋ง

唐三藏玄奘法師畫傳

仁意大師七秩晋八華誕之慶

จัดพิมพ์เป็นธรรมบรรณาการ

เนื่องในโอกาสงานบำเพ็ญกุศลอายุวัฒนมงคลครบรอบ 78 ปี

พระอาจารย์จีนวินยานุกร สุนทรธรรมภูษิต ปริยัติกิจโกศล (เย็นอี่)

วันพฤหัสบดีที่ 14 มิถุนายน พุทธศักราช 2561

ภาพประวัติพระถังซัมจั๋ง

唐三藏玄奘法師畫傳

กิตติ ตันทนะเทวินทร์ (เย็นหงวน)

ภาพประวัติพระถังซัมจั๋ง
唐三藏玄奘法師畫傳

จูฮุย เรียบเรียง 朱斐，中文 編述
เฮ่งกวงยู้ วาดภาพ 王炯如 作畫

แปลโดย
กิตติ ตันทนะเทวินทร์ (เย็นหงวน)
劉明鑫 (仁愿) 編修泰文

ภาพประวัติพระถังซัมจั๋ง

พิมพ์ครั้งที่ 1 (ฉบับปรับปรุง)
จำนวนพิมพ์ 4,000 เล่ม
พุทธศักราช 2561
ISBN 978-616-468-496-6

จัดพิมพ์โดย
วัดโพธิ์แมนคุณาราม ชมรมมหายานและศิษยานุศิษย์
323 ถนนสาธุประดิษฐ์ ซอย 19 เขตยานนาวา กรุงเทพฯ 10120
โทรศัพท์ 0-2211-7885, 0-2211-2363
Homepage: http://www.pumendaoensi.com

ที่ปรึกษา
นายสุชิน ทองหยวก
นายเศรษฐพงศ์ จงสงวน (เสี่ยยัง)

ผู้แปล
นายกิตติ ตันทนะเทวินทร์ (เย็นหงวน)

บรรณาธิการ
นายพสิษฐ์ อิทธิปรัชญาบุญ

คณะทำงาน
นายธนากร โชคฉันทนิช (เย็นเกี้ยง)
นางสาววนิดา เชี่ยวชาญปรีชากุล (เจ็กอ๊วง)
นายธนพันธุ์ ขจรพันธุ์ (เสี่ยเก้ง)

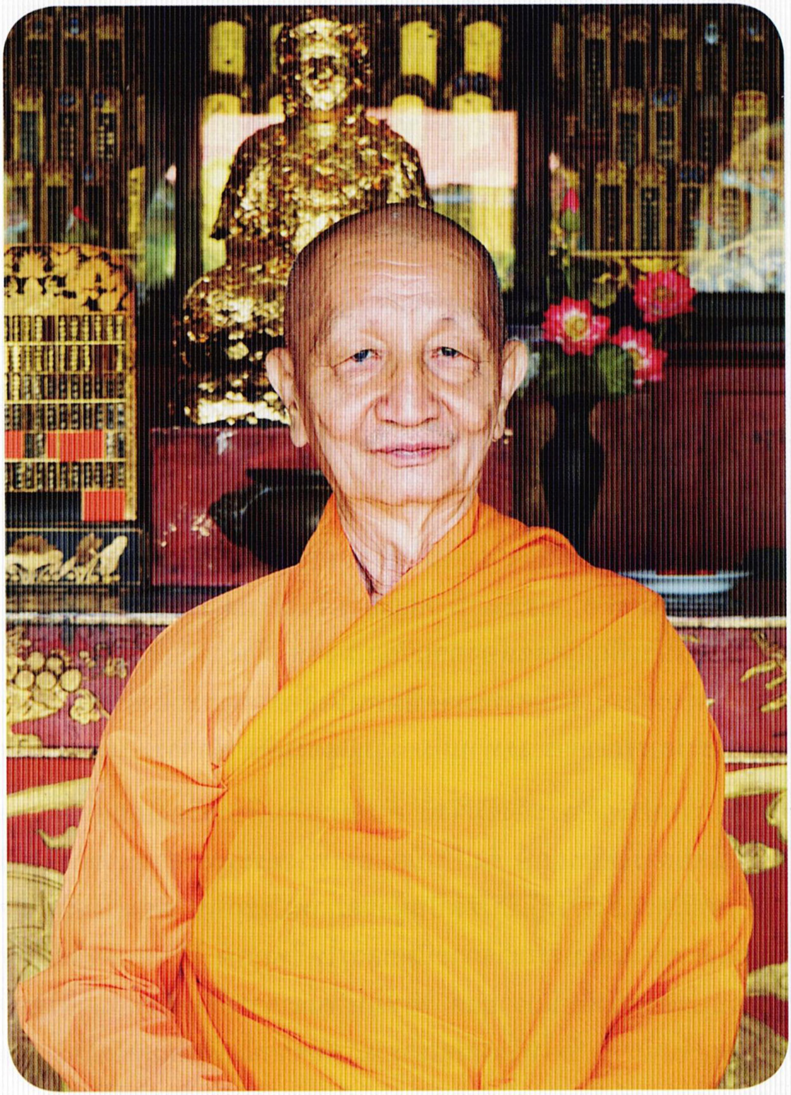

พระอาจารย์จีนวินยานุกร สุนทรธรรมภูษิต ปริยัติกิจโกศล (เย็นอี่)
敕封泰國華宗助理右尊長仁意大師

อนุโมทนาพจน์
พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร
เจ้าคณะใหญ่จีนนิกาย

พระอาจารย์จีนวินยานุกร (เย็นอี่) ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายขวาจีนนิกาย เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เย็น จังหวัดกาญจนบุรี ท่านเป็นพระเถระผู้มั่นคงในพระธรรมวินัย มีจิตใจใฝ่สันโดษ ชอบเจริญศีลภาวนา เคารพครูอาจารย์ผู้สั่งสอน เป็นแบบอย่างอันดีของผู้ที่รักการศึกษาและปฏิบัติ ได้ปรนนิบัติพระอุปัชฌาจารย์ด้วยดีตลอดมาเป็นเวลาหลายสิบปี นับว่าเป็นพระเถระผู้สมบูรณ์พร้อมทั้งคุณวุฒิและคุณธรรม อีกทั้งยังประกอบด้วยเมตตากรุณาคุณอย่างเปี่ยมล้นแก่เหล่าศิษยานุศิษย์เสมอมา

เนื่องในโอกาสที่พระอาจารย์จีนวินยานุกร (เย็นอี่) จะเจริญอายุครบ ๗๘ ปี ในวันที่ ๑๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๑ นี้ คณะสงฆ์จีนนิกายและศิษยานุศิษย์จึงสมานฉันท์พร้อมใจกันจัดงานบำเพ็ญกุศลฉลองอายุวัฒนมงคล ด้วยกตเวทิตาจิตที่เต็มเปี่ยมด้วยกตัญญุตา และพร้อมกันนี้ ยังมีศรัทธาจัดพิมพ์หนังสือภาพประวัติพระถังซัมจั๋ง เพื่อมอบเป็นอนุสารณียธรรมบรรณาการ แด่ท่านที่มาร่วมแสดงมุทิตาสักการะในโอกาสดังกล่าว

หนังสือภาพประวัติพระถังซัมจั๋งนี้ ต้นฉบับเดิมเรียบเรียงโดยคุณจูฮุย ลงตีพิมพ์เป็นตอน ๆ ในนิตยสารโพธิพฤกษ์ ซึ่งเป็นนิตยสารทางพระพุทธศาสนาของไต้หวันตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๑ โดยมีคุณเฮ่งกวงยู้เป็นศิลปินผู้วาดภาพประกอบ ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๕๑๓ คุณจูฮุยในนามเจ้าของและบรรณาธิการนิตยสารโพธิพฤกษ์ ได้มอบลิขสิทธิ์ทั้งเนื้อเรื่องและภาพประกอบของหนังสือนี้ถวายแด่ พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ้ง) อดีตเจ้าคณะใหญ่จีนนิกาย วัดโพธิ์แมนคุณาราม ต่อจากนั้นห้องสมุดวัดโพธิ์แมนคุณาราม จึงมอบหมายให้อาจารย์เลียง เสถียรสุต แปลเป็นภาษาไทย โดยให้ชื่อว่า ภาพประวัติพระถังซัมจั๋ง และพิมพ์เผยแพร่เป็นธรรมบรรณาการมาแล้วหลายวาระ

อย่างไรก็ดี หนังสือภาพประวัติพระถังซัมจั๋งฉบับที่อาจารย์เลียง เสถียรสุตแปลขึ้นในคราวนั้น เป็นการแปลแบบย่นย่อสรุปความ ซึ่งตามต้นฉบับจริงยังมีเนื้อหาพิสดารอีกมาก เวลาผ่านไปหลายสิบปี กระทั่งอาจารย์กิตติ ตันทนะเทวินทร์ (เย็นหงวน) มีจิตศรัทธาและวิริยะ จึงพากเพียรแปลหนังสือเล่มนี้ขึ้นใหม่จนครบถ้วนบริบูรณ์ดังที่ท่านเห็นอยู่นี้ การแปลครั้งนี้เป็นงานที่ต้องใช้ความเพียรพยายามเป็นอันมาก กับทั้งต้องค้นคว้าหาหลักฐานและข้อมูลทั้งทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ประกอบกัน รวมใช้เวลาถึง ๒ ปีเต็มจึงสำเร็จ

อาตมภาพในนามคณะสงฆ์จีนนิกายจึงขออนุโมทนาในกุศลเจตนาและในความวิริยอุตสาหะของคณะทำงานทุกท่าน ที่มีส่วนผลักดันให้หนังสือภาพประวัติพระถังซัมจั๋งเล่มนี้สำเร็จขึ้น เริ่มแต่พระเถรานุเถระในสังกัดคณะสงฆ์จีนนิกายที่ให้การสนับสนุนอย่างดียิ่งเสมอมา ขออนุโมทนาอาจารย์กิตติ ตันทนะเทวินทร์ (เย็นหงวน) ผู้แปล ชมรมมหายาน ตลอดจนคณะทำงานทุกท่านที่ได้เสียสละกำลังกายและกำลังสติปัญญา รวมถึงขออนุโมทนาทุกท่านที่มีจิตศรัทธาร่วมบริจาคสร้างหนังสือเป็นธรรมทานในครั้งนี้

ด้วยอำนาจแห่งคุณพระศรีรัตนตรัยและกุศลกรรมมีอเนกประการที่ท่านทั้งหลายมีส่วนร่วมประพฤติปฏิบัติดีแล้ว ขอจงมีความเจริญงอกงามไพบูลย์ในธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตลอดกาลนานเทอญ

祝賀詞
御封拍摩訶康那莊真達摩三昧智越
敕封華宗大尊長

泰國華宗助理右尊長敕封北碧府，洛梗噠叻普仁寺住持 敕賜泰京普門報恩寺副住持上仁下意大師，壯年出家嚴持戒律虔誠行持，尊敬服侍師長，深具高資格德行，對後學慈愍指導，真是一位大模範老和尚。

佛曆二五六一年六月十四日是仁意大師七秩晉八壽誕大典，華宗僧伽委員會和四衆弟子，虔誠編印「唐三藏玄奘法師畫傳」為紀念品表示無量心敬奉。

玄奘法師畫傳，原本是朱斐居士編述印於菩提樹雜誌，王炯如藝術家畫圖配合這本玄奘法師畫傳。佛曆二五一一年菩提樹雜誌主任朱斐居士，將這原稿供養普公上座，帶回泰國普門報恩寺圖書館，再由黃謹良老師翻譯泰文弘揚。

黃謹良老師速成的翻譯，但近來劉明鑫(仁愿)居士發心重修勤勉翻修，找尋根基研究內容豐富，二年時間達到成功。

衲為華宗代表，祝福諸位僧俗同心合作完成「唐三藏玄奘法師畫傳」順緣弘刊，華宗僧伽委員會諸位大德僧伽贊助，劉明鑫(仁愿)居士和大乘佛學會諸位虔誠合作，完成本「唐三藏玄奘法師畫傳」順利出枚問世。

衲承此機會，謹向各諸相関工作大德人員，普同祝福，願成三寶加持大德，法施功德，諸事美滿，事業圓成

สัมโมทนียกถา
พระอาจารย์จีนวินยานุกร (เย็นอี่)

เนื่องในโอกาสที่คณะสงฆ์จีนนิกาย อันมีพระเดชพระคุณพระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร เจ้าคณะใหญ่จีนนิกายเป็นประธาน สหธรรมิกทั้งสัทธิวิหาริกและอันเตวาสิก พระภิกษุสามเณร ตลอดจนชมรมมหายานและเหล่าศิษยานุศิษย์ พร้อมใจกันจัดงานบำเพ็ญกุศล ฉลองอายุวัฒนมงคลครบรอบ ๗๘ ปีของอาตมภาพ ในวันที่ ๑๔ มิถุนายน ๒๕๖๑ พร้อมกันนี้ได้มีจิตศรัทธาจัดพิมพ์หนังสือภาพประวัติพระถังซัมจั๋งขึ้นเป็นที่ระลึก และเพื่อมอบเป็นธรรมทานปฏิการะแด่ผู้มาร่วมแสดงมุทิตาจิตในวันดังกล่าว อาตมภาพขออนุโมทนาในกุศลศรัทธาและกุศลเจตนาของท่านทั้งหลายมา ณ โอกาสนี้

เรื่องราวของพระถังซัมจั๋งหรือพระตรีปิฎกธราจารย์แห่งราชวงศ์ถัง ผู้เดินทางฝ่าฟันอุปสรรคนานัปการเพื่อไปสืบพระศาสนายังประเทศอินเดีย เราท่านทั้งหลายแม้เคยได้ยินได้ฟังมาบ้าง แต่ส่วนใหญ่ก็มักจะเป็นรูปแบบของนิทานเรื่องเล่า โดยเฉพาะจากวรรณกรรมจีนเรื่องไซอิ๋ว ส่วนประวัติชีวิตและเรื่องราวการเดินทางอันแท้จริงของพระถังซัมจั๋งนั้น ในประเทศไทยเรายังมีเผยแพร่ให้ทราบกันในวงจำกัด การพิมพ์หนังสือภาพประวัติพระถังซัมจั๋งโดยแปลจากต้นฉบับจีนที่เชื่อถือได้ในครั้งนี้ ย่อมอำนวยประโยชน์แก่บุคคลทั่วไป ให้ได้รับทราบเรื่องราวชีวประวัติที่แท้จริงของท่านมากยิ่งขึ้น อันจะช่วยให้ผู้ศึกษาได้เห็นคุณธรรมหลายประการ เป็นต้นว่า การใฝ่ศึกษา รวมถึงความมีวิริยะ อุตสาหะ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคในการกระทำความดี อันเป็นสิ่งที่เราท่านทั้งหลายควรยึดเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัย อานุภาพของปวงพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ประกอบกับผลานิสงส์แห่งกุศลวิทยาทานอันท่านทั้งหลายได้ปฏิบัติแล้วด้วยดี จงประมวลมาเป็นตบะเดชะ พลวปัจจัย อภิบาลรักษาให้สาธุชนทุกท่านมีสุขภาพพลานามัยอันสมบูรณ์ ปราศจากโรคาพาธ มาดแม้นปรารถนาประการใด อันเป็นไปในทางที่ชอบประกอบด้วยกุศล ก็ขอจงสัมฤทธิผลดังกมลที่มุ่งมาดปรารถนาแล้วจงทุกประการเทอญฯ

隨喜偈

御封拍阿莊真毘尼耶努功
敕封泰國華宗助理右尊長仁意大師
敕賜北碧府，洛梗埠 普仁寺住持 敕賜泰京普門報恩寺副住持

茲因農曆戊戌年五月初一日為本衲生辰之日，華宗大尊長暨諸山住持大德，領帶護法衆善信同來慶祝，誠敬編印 [唐三藏玄奘法師畫傳] 為紀念品，使衲非常感激，謹此致祝大德僧衆，信徒護法，隨喜敬頌。

玄奘法師是唐朝最偉大的學者。發心求學，旅程到印度，一路跋涉遇險，全為佛教修行供献，回來傳給後代學者。今次編印 唐三藏玄奘法師畫傳. 根據台灣前菩提樹雜誌社弘刊中文原本，翻譯成泰文為使讀者明白了解，信受奉行，有勤勉，忍耐的維持生活。

本衲祈願佛陀聖衆加持，加被賜福，事事順遂，安樂自在。

คำนำ

เนื่องในศุภวาระที่ พระอาจารย์จีนวินยานุกร สุนทรธรรมภูษิต ปริยัติกิจโกศล (เย็นอี่) ผู้ช่วยเจ้าคณะใหญ่ฝ่ายขวาจีนนิกาย เจ้าอาวาสวัดโพธิ์เย็น จังหวัดกาญจนบุรี จะเจริญอายุครบรอบ 78 ปี ในวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2561 นี้ คณะสงฆ์จีนนิกายและศิษยานุศิษย์ได้ร่วมกันจัดงานบำเพ็ญกุศลฉลองอายุวัฒนมงคล เพื่อถวายมุทิตาสักการะ พร้อมกันนี้ได้จัดพิมพ์หนังสือภาพประวัติพระถังซัมจั๋งขึ้นเป็นที่ระลึก และเพื่อแจกเป็นธรรมบรรณาการแด่ผู้มาร่วมงาน

หนังสือภาพประวัติพระถังซัมจั๋งนี้ เดิมเคยลงพิมพ์เป็นตอน ๆ ในนิตยสารโพธิพฤกษ์ ซึ่งเป็นนิตยสารทางพระพุทธศาสนาของสาธารณรัฐจีน (ไต้หวัน) ต่อมา นายจูฮุย เจ้าของและบรรณาธิการนิตยสารฉบับนั้น ได้ถวายลิขสิทธิ์ต้นฉบับภาษาจีนพร้อมทั้งบล็อกรูปภาพแด่พระมหาคณาจารย์จีนธรรมสมาธิวัตร (โพธิ์แจ้ง) อดีตเจ้าคณะใหญ่จีนนิกาย เมื่อ พ.ศ. 2513 ภายหลังคณะสงฆ์จีนนิกายจึงมอบหมายให้อาจารย์เลียง เสถียรสุตแปลเป็นภาษาไทย และได้พิมพ์เผยแพร่ในวาระต่าง ๆ นับแต่ พ.ศ. 2517 เป็นต้นมา

อย่างไรก็ดี หนังสือภาพประวัติพระถังซัมจั๋งฉบับแปลของอาจารย์เลียง เสถียรสุต เป็นเพียงการแปลแบบย่อความ เนื่องจากในครั้งนั้นเล็งเห็นข้อจำกัดเรื่องระยะเวลา และหากแปลอย่างครบถ้วนก็เกรงจะเป็นงานที่ใหญ่เกินกำลัง เป็นเหตุให้หนังสือดังกล่าวมีเนื้อหาสั้นลงจากต้นฉบับเดิมเป็นอันมาก เมื่อเวลาผ่านไปข้าพเจ้าได้นำต้นฉบับมาทบทวนอีกครั้ง จึงบังเกิดความคิดจะแปลขึ้นใหม่ให้ครบถ้วนตามต้นฉบับเดิม พร้อมกับนำภาษาจีนมาลงพิมพ์ไว้ควบคู่กัน ซึ่งจะทำให้หนังสือนี้มีความสมบูรณ์ รวมถึงยังสามารถเผยแพร่ออกไปสู่สาธารณชนได้มากยิ่งขึ้น จึงเริ่มงานตั้งแต่ พ.ศ. 2559 จนมาสำเร็จเรียบร้อยในช่วงต้นปี พ.ศ. 2561

การแปลหนังสือนี้เป็นงานใหญ่ที่ต้องใช้เวลาและความอุตสาหะเป็นอันมาก โดยลำพังข้าพเจ้าเพียงผู้เดียวคงมิอาจกระทำได้สำเร็จลุล่วง จึงต้องขอขอบคุณคณะทำงาน ตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่ให้ความช่วยเหลือ นับแต่อาจารย์สุชิน ทองหยวก ผู้ให้คำชี้แนะด้าน

ภาษาบาลีสันสกฤตและคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนามาโดยตลอด อาจารย์เศรษฐพงษ์ จงสงวน ซึ่งสละเวลาให้คำปรึกษาและสืบค้นข้อมูลสำคัญต่าง ๆ ให้ด้วยความเต็มใจ รวมถึงขอขอบคุณ ดร.ปราโมทย์ สกุลรักความสุข แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สำหรับคำวิจารณ์และข้อคิดเห็นอันเป็นประโยชน์

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าหวังว่า เมื่อผู้อ่านได้อ่านหนังสือภาพประวัติพระถังซัมจั๋งเล่มนี้แล้ว ย่อมประจักษ์ได้ถึงความเสียสละตลอดจนคุณูปการของท่านที่มีต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาอันควรจะน้อมนำมาเป็นเนติแบบอย่าง รวมถึงอาจเป็นแรงบันดาลใจให้บังเกิดความพากเพียร ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ เล็งเห็นคุณค่าของการศึกษา เป็นผู้อุทิศตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ร่วมมือกันจรรโลงประเทศชาติและพระศาสนาสืบไป ส่วนข้อผิดพลาดประการใดอันจะพึงมีแม้เพียงเล็กน้อย ข้าพเจ้าก็ยินดีน้อมรับการติเพื่อก่อจากทุกท่านมา ณ โอกาสนี้ด้วย

กิตติ ตันทนะเทวินทร์

前言

佛曆二五六一年六月十四日(農曆戊戌年五月初一日)為華宗助理右尊長 普仁寺住持仁意大師七秩晋八寿誕之慶，諸山高僧大德，共四眾弟子編印 唐三藏玄奘法師畫傳供獻。

這本唐三藏玄奘法師畫傳是菩提樹雜誌主任·朱斐居士，将這本原稿板權，供養普公上座，納入為泰國華宗資料，得到原稿，敕賜普門報恩寺圖書館譯成泰文，佛曆二五一七年敬印，弘為慶祝普公上座寿誕紀念。

本次编印将中文原本，為是玄奘法師弟子慧立賢徒著作，編成中泰文弘刊。

乃為弘法利生之無量功德焉。

劉明鑫　(仁愿)

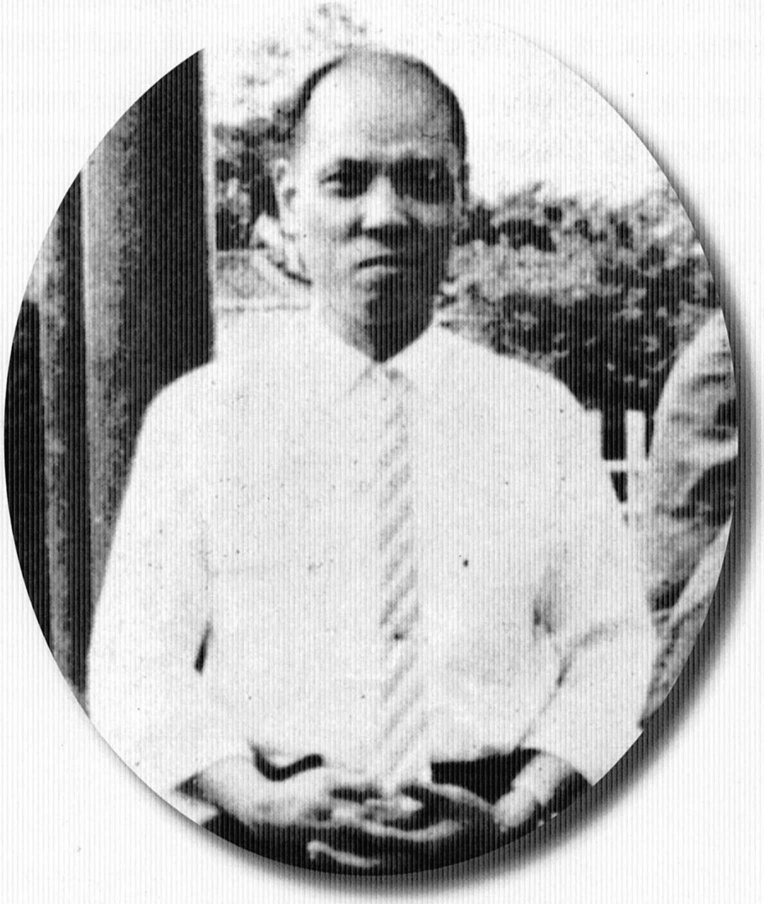

คุณจูฮุย ผู้เรียบเรียงหนังสือภาพประวัติพระถังซัมจั๋ง
朱斐居士，中文編述者

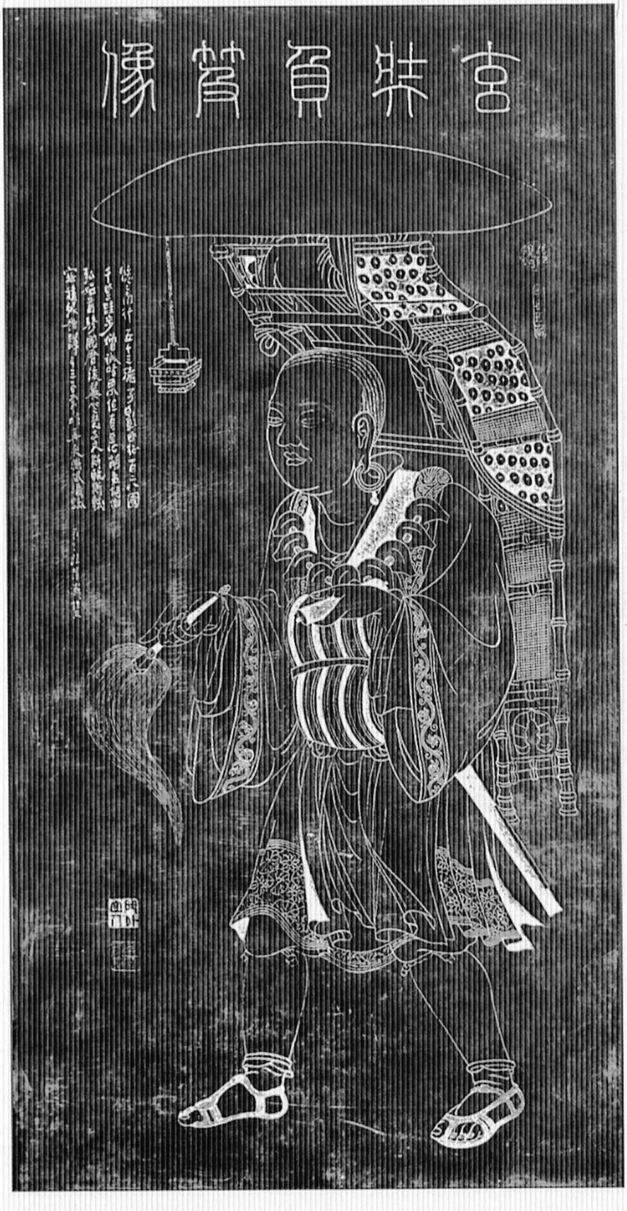

พระตริปิฎกธรรมาจารย์แห่งราชวงศ์ถัง
(พ.ศ. 1145 - พ.ศ. 1207)

สารบัญ

หน้า

อนุโมทนาพจน์ ..... (4)

สัมโมทนียกถา ..... (7)

คำนำ ..... (9)

อารัมภบท ..... (21)

1. มีความเฉลียวฉลาดมาแต่เยาว์วัย (幼年聰悟) 3
2. ศึกษาแต่หนังสือของบรรดาปราชญ์ (非聖不習) 5
3. ไปอยู่วัดกับพระผู้พี่ (隨兄詣寺) 7
4. อนุญาตให้บวชเป็นพิเศษ (破例准度) 9
5. เริ่มมีเกียรติคุณ (聲名初揚) 11
6. ไปนครเชียงอานเพื่อหลบภัย (避亂離邑) 13
7. ไปศึกษาที่มณฑลเสฉวน (遊蜀受業) 15
8. อุปสมบทเมื่ออายุ 20 ปีบริบูรณ์ (二十受具) 17
9. ล่องเรือตามแม่น้ำแยงซี (汎舟三峽) 19
10. อุทิศเครื่องไทยธรรมแด่วัด (不取䞋施) 21
11. ไปศึกษากับพระเถระอีก (親近大德) 23
12. ขออนุญาตไปอินเดีย (結侶陳表) 25
13. ฝันว่าขึ้นไปบนภูเขาพระสุเมรุ (夜夢寶山) 27
14. สาธุชนต่างรอด้วยความเลื่อมใส (西域聞名) 29
15. ถูกสั่งห้ามออกนอกเขต (出境受禁) 31
16. เดินทางในเวลากลางคืน (晝伏夜行) 33
17. ทำลายหมายจับ (毀卻文書) 35
18. ชาวฮู้มาขอสมาทานศีล (胡人求戒) 37
19. ม้าผอมสีแดง (瘦老赤馬) 39
20. เดินทางคนเดียว (孑然孤行) 41

หน้า

21. เดินไปตามกองกระดูกและมูลม้า (骨糞認路) 43
22. ลูกศรยิงมา (一箭飛來) 45
23. ถึงหอคอยที่ 4 (抵第四烽) 47
24. น้ำหกหมดคิดจะกลับมาเอาน้ำใหม่ (失水欲返) 49
25. ล้มลงในทะเลทราย (臥倒沙中) 51
26. เข้าเมืองอีอู๊ (抵伊吾境) 53
27. ส่งทูตมารับท่านอาจารย์ (專使來迎) 55
28. การต้อนรับเต็มไปด้วยความเลื่อมใส (厚禮接師) 57
29. ไม่ยอมให้ท่านอาจารย์ไปอินเดีย (告辭不允) 59
30. งดฉันเพื่อแสดงความตั้งใจอันแน่วแน่ (被阻絕食) 63
31. ปฏิญาณต่อหน้าพระพุทธรูป (佛前誓約) 65
32. แสดงธรรม (講仁王經) 67
33. พิธีส่งอันยิ่งใหญ่ (隆重送行) 69
34. ตาน้ำหลวงพ่อ (阿父師泉) 71
35. โจรที่ภูเขาเงิน (銀山多盜) 75
36. ถึงแคว้นกุฉา (至屈支國) 77
37. โต้ปัญหาธรรม (與僧論典) 79
38. ภูเขาหิมะ (冰天雪地) 83
39. เดินไปตามทะเลร้อน (沿熱海行) 85
40. ข่านออกมาต้อนรับ (可汗出迎) 87
41. ตาน้ำพันตา (千泉名勝) 89
42. พวกบูชาไฟหันมานับถือพระพุทธศาสนา (事火歸正) 91
43. ผ่านประตูเหล็ก (出鐵門峰) 93
44. จาริกยังแคว้นพัลข์ (往縛喝國) 95
45. รัศมีพระเขี้ยวแก้ว (佛牙光瑞) 97

หน้า

46. ไม่รับเงินทองของมีค่า (不受珍寶) 99
47. เขาน้ำแข็งลดหลั่นชันละลิ่ว (飛雪千里) 101
48. พระพุทธรูปยืน (立佛十丈) 103
49. ขุดทรัพย์มาปฏิสังขรณ์วัด (掘寶營建) 105
50. วิสัชนาธรรม 5 วัน (論道五日) 109
51. นมัสการปูชนียสถานต่าง ๆ (禮佛遺跡) 111
52. นมัสการพระอุษณีษธาตุ (佛頂骨城) 113
53. โจรกลับใจ (說服強人) 115
54. นมัสการพระฉาย (瞻禮佛影) 117
55. ปฏิมาของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ในอดีต (四如來像) 119
56. สถูปของกษานติวาทินดาบส (忍辱仙塔) 123
57. ทิ้งพระกายเพื่อคาถากึ่งบท (半偈捨身) 125
58. รูปพระเมตไตรยโพธิสัตว์ (彌勒大像) 127
59. แคว้นกัศมีระ (迦濕彌國) 129
60. ถวายอภิวาทโปรยดอกไม้ (散花相迎) 131
61. บรรยายธรรม (舌戰羣僧) 133
62. พบพวกโจรในป่า (林中遇賊) 135
63. ผู้คนมาถวายปัจจัยสี่ (衆來供養) 139
64. ศึกษาไปจนตลอดทาง (沿途參學) 141
65. แม่น้ำคงคา (水味甘美) 143
66. เสด็จลงจากดาวดึงส์ (從天而降) 145
67. พบโจรในแม่น้ำคงคา (恆河遇賊) 147
68. พวกโจรยอมปล่อยท่านอาจารย์ (降伏羣賊) 149
69. สนามมหาทาน (經大施場) 153
70. พระพุทธรูปไม้จันทน์ (原始佛像) 155

หน้า

71. เชตวนาราม (給孤獨園) 157
72. กรุงกบิลพัสดุ์ (迦毘羅城) 161
73. ช้างป่านำดอกไม้มาสักการะพระสถูป (野象供塔) 163
74. นมัสการพระพุทธรูปปางปรินิพพาน (禮涅槃像) 165
75. ผ่านป่าอิสิปตนมฤคทายวัน (經鹿野苑) 167
76. คฤหาสน์ท่านวิมลเกียรติ (維摩丈室) 169
77. แคว้นมคธ (摩揭陀國) 171
78. นมัสการต้นพระศรีมหาโพธิ์ (禮菩提樹) 173
79. ถึงอารามนาลันทา (抵那蘭陀) 177
80. หมอบคลานเข้าไปกราบพระอาจารย์ (膝行拜師) 179
81. เล่าเรื่องความหลัง (述前因緣) 181
82. การอุปัฏฐากอย่างดี (供養豐盛) 185
83. ประวัติอารามนาลันทา (那蘭陀史) 187
84. นมัสการกรุงราชคฤห์ (觀王舍城) 191
85. นมัสการเขาคิชฌกูฏ (禮靈鷲山) 193
86. ชุมนุมสังคายนาถ้ำสัตตบรรณคูหา (石窟結集) 195
87. สังคายนานอกถ้ำ (窟外結集) 197
88. พระพุทธรูปทองแดง (銅立大佛) 199
89. เรื่องที่มาของหังสสถูป (雁塔因緣) 201
90. กลับอารามนาลันทาไปฟังธรรม (歸寺聞法) 203
91. หนังสือพราหมณ์ (兼讀梵書) 205
92. โยนดอกไม้เสี่ยงทาย (散花三願) 207
93. กินผลไม้แล้วร่างกายเปลี่ยนแปลง (食菓變形) 209
94. แคว้นสิงหล (師王之子) 213
95. พระพุทธรูปก้มพระเศียรประทานเพชร (佛像授珠) 217

หน้า

96. มงกุฎของพระสิทธารถราชกุมาร (太子寶冠) 219
97. สัตว์ป่าเชื่องกับคน (野獸依人) 221
98. ศึกษาอยู่ 2 ปี (駐學二年) 223
99. เป็นที่เคารพนับถือ (道俗宗歸) 225
100. อภินิหารพระบรมธาตุ (舍利神變) 229
101. ชุมนุมวิถีธรรมสามพันโศลก (三千論頌) 233
102. โต้ปัญหาธรรมกับเดียรถีย์โลกายัต (外道論難) 235
103. ศึกษาธรรมจากคนรับใช้ (從奴學法) 237
104. พยากรณ์การกลับ (占卜思歸) 239
105. พระเถระต่างมานิมนต์ให้อยู่ต่อไป (諸德苦留) 241
106. พระเจ้ากุมารราชานิมนต์ (鳩摩羅王堅請) 245
107. พระเจ้าศีลาทิตย์โปรดให้นิมนต์ (戒日王迎師) 247
108. พระราชาทรงยกย่องงานรจนาของท่านอาจารย์ (王讚師論) 251
109. การชุมนุมที่เมืองกันยากุพชะ (曲女大會) 253
110. ท่านอาจารย์เป็นประธานการประชุม (論主昇座) 257
111. เรื่องพระเขี้ยวแก้ว (佛牙因緣) 261
112. พิธีบริจาคทานใหญ่ (無遮大施) 263
113. อำลาจากพระเจ้าศีลาทิตย์ (慇懃送別) 265
114. ข้ามแม่น้ำสินธุ (乘象渡河) 269
115. ข้ามภูเขาหิมาลัย (度越雪山) 271
116. ข้ามภูเขาสูงสุด (雲結雪飛) 275
117. หญิงสวมหมวกมีเขา (婦女戴角) 277
118. พระอรหันต์เข้าฌาน (入定羅漢) 279
119. ถึงแคว้นกุสตนะ (至地乳國) 283
120. ลิขิตถวายพระเจ้าถังไท่จง (修表入朝) 287

หน้า

121. เร่งรีบเดินทางกลับ (兼程返國) 289
122. การต้อนรับด้วยความเคารพ (臣民恭迎) 293
123. พระพุทธรูปและพระคัมภีร์ (天降祥雲) 295
124. เข้าเฝ้าพระเจ้าถังไท่จง (奘師謁帝) 299
125. สำนักวัดฮงฮก (抵弘福寺) 303
126. นิมนต์พระภิกษุที่ปราดเปรื่องในธรรม (沙門雲集) 307
127. ประพันธ์เรื่องบันทึกแว่นแคว้นตะวันตก (修西域記) 309
128. เข้าเฝ้าที่พระราชวังเง็กฮัว (駕玉華宮) 311
129. พระเจ้าถังไท่จงทอดพระเนตรศาสตร์ที่แปลใหม่ (帝覽新論) 313
130. พระเจ้าถังไท่จงทรงพระราชนิพนธ์บทนำ (帝爲作序) 317
131. ทรงทอดผ้าพระกฐิน (解夏施衣) 319
132. บวชพระหมื่นรูป (度僧萬餘) 321
133. วัดมหาเมตตาคุณาราม (大慈恩寺) 323
134. อัญเชิญพระพุทธรูปและส่งพระภิกษุสงฆ์ (迎像送僧) 325
135. พระราชโอรสทรงนมัสการพระ (太子禮佛) 327
136. พระเจ้าถังไท่จงสวรรคต (帝崩含風) 329
137. มหาอำมาตย์ขอรับศีล (大臣求戒) 331
138. สร้างสถูป (造大雁塔) 333
139. จดหมายจากอินเดีย (魚雁互通) 335
140. บัณฑิตช่วยแปล (學士助譯) 337
141. บวชนางภิกษุณี (薩尼受戒) 341
142. พระราชทานป้ายจารึก (御賜碑文) 343
143. โรคเก่ากำเริบ (冷病復發) 345
144. ราชโอรสพุทธประภา (佛光王子) 347
145. เยี่ยมบ้านเดิม (與姊掃墓) 349

หน้า

146. บังเกิดศุภนิมิตในการแปลพระสูตร (譯經瑞相) 351
147. ดอกลี่บานเป็น 6 กลีบ (李開六出) 353
148. มหาปรัชญาปารมิตาสูตรเปล่งรัศมี (般若放光) 355
149. ฝันเห็นพระเจดีย์พังลงมา (夢塔崩倒) 357
150. อุบัติในดุสิตสวรรค์ (上生內院) 359
151. งดเสด็จออกขุนนาง (帝哀罷朝) 363
152. วันฝังศพ (緇素送葬) 365
153. ขุดพบกระดูกศีรษะ (掘獲頂骨) 367
154. กระดูกกลับสู่ประเทศจีน (靈骨歸國) 369
155. สร้างวัดเฮี่ยงจัง (建玄奘寺) 373
156. เจดีย์บนภูเขาชิงหลง (光被明潭) 375

บรรณานุกรม 378

ภาคผนวก 379

มาตราชั่งตวงวัดแบบจีนโบราณ 381
แผนที่ 385
รายนามผู้บริจาค 382

อารัมภบท

พระถังซัมจั๋ง เป็นภิกษุชาวจีนสมัยราชวงศ์ถัง มีชีวิตอยู่ในราว พ.ศ. 1145 - พ.ศ. 1207 มีสมณฉายาว่า "เฮี่ยงจัง" ท่านออกเดินทางฝ่าฟันอุปสรรคนานัปการเพื่อไปศึกษาที่ประเทศอินเดีย ภายหลังได้อัญเชิญพระคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนากลับมา และได้แปลเป็นภาษาจีนไว้เป็นจำนวนมาก

นามของท่าน คำว่า "ถัง" หมายถึงราชวงศ์ถังของพระเจ้าถังไท่จง ส่วนคำว่า "ซัมจั๋ง" แปลว่า พระไตรปิฎก ถ้าจะเรียกให้ถูกต้องก็คือ "ถังซัมจั๋งฮวบซือ" คำว่า "ฮวบซือ" แปลว่า ธรรมาจารย์ ดังนั้นชื่อนี้รวมแล้วจึงแปลความได้ว่า พระธรรมาจารย์ผู้ทรงพระไตรปิฎกแห่งราชวงศ์ถัง หรือพระตริปิฎกธรรมาจารย์แห่งราชวงศ์ถัง

ภายหลังในยุคราชวงศ์หมิงมีผู้นำเค้าเรื่องของท่านมาแต่งเติมเป็นวรรณกรรมชื่อว่า "ไซอิ๋ว" และได้รับความนิยมจากผู้อ่านเป็นอันมาก จนได้รับยกย่องเป็นหนึ่งในสี่ยอดวรรณกรรมจีนร่วมกับเรื่องสามก๊ก ความฝันในหอแดง และซ้องกั๋ง แต่ก็ทำให้ผู้อ่านส่วนหนึ่งเข้าใจไปว่าเรื่องราวของท่านเป็นเพียงเรื่องอ่านเล่นธรรมดา

พระถังซัมจั๋ง นอกจากจะเป็นตัวอย่างของภิกษุที่ดีพร้อมแล้ว ท่านยังได้มอบพระสูตรต่าง ๆ เป็นมรดกตกทอดไว้แก่อนุชนรุ่นหลังสืบมาเป็นจำนวนหลายร้อยเล่ม รวมทั้งหนังสือบันทึกการเดินทางของท่าน ซึ่งทำให้เราได้ทราบถึงประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ของอินเดียยุคนั้นได้เป็นอย่างดี จากความสามารถดังกล่าวทำให้ท่านได้รับยกย่องเป็นหนึ่งในสี่นักแปลคนสำคัญของจีน ซึ่งมีความเห็นเป็น 2 ชุด ชุดแรกประกอบด้วย ท่านกุมารชีพ ท่านปรมารถะ ท่านเฮี่ยงจัง และท่านอโมฆวัชระ ส่วนอีกชุดหนึ่งได้แก่ ท่านกุมารชีพ ท่านปรมารถะ ท่านเฮี่ยงจัง และท่านอี้จิง แต่ไม่ว่าจะเป็นชุดแรกหรือชุดที่สองก็ตาม ชื่อของท่านเฮี่ยงจังก็ยังเป็นหนึ่งในสี่อยู่นั่นเอง

ผลงานแปลของท่านมีจำนวนทั้งสิ้น 75 เรื่อง รวม 1,335 ผูก คิดเป็นหนึ่งในสี่ของจำนวนคัมภีร์ทั้งหมดในพระไตรปิฎกจีน หากเทียบกับผลงานของท่านกุมารชีพในสมัยเย่าฉิน ท่านกุมารชีพแปลได้ทั้งสิ้น 35 เรื่อง รวม 300 กว่าผูกเท่านั้น ด้วยเหตุนี้พระเจ้า

ถังเกาจงจึงทรงถวายสมญานามเพื่อสดุดีเกียรติคุณแก่ท่านเฮี่ยงจังว่าเป็นดุจรัตนะของประเทศ

นอกจากความวิริยอุตสาหะ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคความยากลำบาก อันเป็นคุณสมบัติสำคัญของท่านแล้ว ท่านเฮี่ยงจังยังมีความสามารถพิเศษกว่าคนอื่นคือ ท่านอ่านหนังสือเรื่องใดผ่านตาแล้วจะจำได้แม่นยำไม่ลืม นอกจากนี้เมื่อได้ความรู้มาแล้ว ก็สามารถนำความรู้ที่ได้มาเผยแพร่ต่อ ไม่ว่าจะเป็นการเทศนาธรรม การรจนาปกรณ์คัมภีร์ หรือการแปลพระสูตรต่าง ๆ ออกมาให้บุคคลอื่นได้รับทราบด้วย ข้อนี้นับว่าท่านมีคุณูปการอย่างยิ่งต่อการศึกษาพระพุทธศาสนาในยุคต่อมา

เรื่องราวทั้งหมดในหนังสือเล่มนี้เป็นชีวประวัติที่แท้จริงของท่าน นับแต่เกิด ออกบวช การเดินทางไปศึกษาที่อินเดีย และประวัติภายหลังจากเดินทางกลับจากอินเดียมาทำงานเผยแผ่ในประเทศจีน จวบจนมรณภาพ โดยคุณจูฮุยแห่งนิตยสารโพธิพฤกษ์ได้เรียบเรียงเนื้อหาขึ้นมาใหม่ให้มีความกะทัดรัด อ่านเข้าใจง่าย

ข้อมูลหลักที่จูฮุยใช้ในการเรียบเรียงหนังสือนี้มาจากงานเขียนของพระฮุ่ยลิบ ผู้เป็นสานุศิษย์ใกล้ชิดคอยช่วยเหลือการทำงานแปลของท่านเฮี่ยงจัง ซึ่งพระฮุ่ยลิบได้เรียบเรียงจากคำบอกเล่าของท่านโดยตรง จึงนับเป็นหลักฐานชั้นต้นที่น่าเชื่อถือในระดับหนึ่ง ภายหลังจากท่านฮุ่ยลิบมรณภาพ สานุศิษย์ได้นำต้นฉบับไปมอบไว้แก่พระงั่นจง ซึ่งท่านเป็นผู้ประพันธ์บทนำและอธิบายความเพิ่มเติมจนมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

การแปลต้นฉบับเป็นภาษาไทยครั้งนี้ บรรดาชื่อเฉพาะในภาษาจีนได้สะกดตามสำเนียงแต้จิ๋ว ส่วนชื่อเฉพาะในภาษาอื่น ๆ ได้อาศัยหนังสืออ้างอิงทั้งทางประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์ที่ปราชญ์หลายท่านได้รวบรวมขึ้นเป็นแนวทาง อย่างไรก็ดี เมื่อกาลเวลาผ่านไปนับพันปี ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ย่อมเกิดขึ้นแก่สภาพภูมิประเทศ ตลอดจนบ้านเมืองสถานที่ ซึ่งหลายแห่งได้สาบสูญไป หลายแห่งที่ยังคงอยู่ก็เปลี่ยนชื่อเสียงเรียงนามเป็นอื่น การสืบค้นข้อมูลศัพท์ทางภูมิศาสตร์และแหล่งโบราณคดีได้พยายามเลือกชื่อที่ใช้ในยุคร่วมสมัยของพระถังซัมจั๋ง และมีความใกล้เคียงกับเสียงที่ถ่ายถอดมาเป็นภาษาจีนเท่าที่จะสามารถกระทำได้ในขอบเขตข้อมูลเท่าที่มีอยู่ ณ เวลานี้

อาจกล่าวได้ว่า หนังสือเล่มนี้ไม่ได้เป็นเพียงบันทึกชีวประวัติของพระถังซัมจั๋งเท่านั้น แต่ยังทำให้เราทราบถึงสภาพวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียม และวัฒนธรรมประเพณีที่หลากหลายของแว่นแคว้นต่าง ๆ ในยุคสมัยที่ท่านเดินทางไปถึง รวมถึงสภาพการณ์ของพระพุทธศาสนาในช่วงเวลาดังกล่าวอีกด้วย

ภาพประวัติ

พระถังซัมจั๋ง

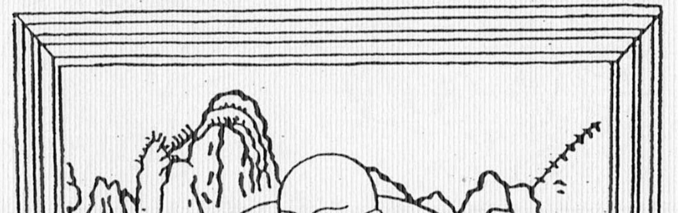

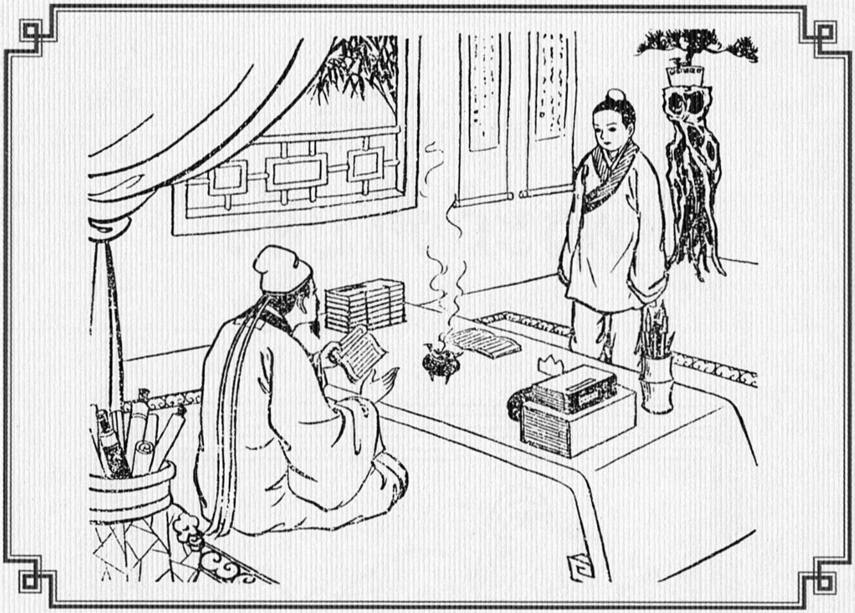

1. 幼年聰悟

玄奘大師，俗姓陳，是河南陳留地方(今偃師縣)陳慧的第四個兒子，單名一個褘字。他生於隋文帝開皇十六年（西元五九六年）。

他的祖先，是漢朝太丘仲弓的後裔，曾祖父陳欽、祖父陳康，都做過大官，他的父親也是很有學問的人，曾做江陵的縣官，後來隋朝衰亡，便隱居鄉間，托病不出，當時的有識之士，都稱讚他的節志。

奘師幼年就具有高尙的品格，聰明而有悟性。八歲的時候，有一天他的父親爲他講授孝經，當講到：「曾子避席」一節，奘師忽整衣而起，他父親問他爲何起立？他說：「曾子聞師命而避席，我做兒子的今奉慈命，怎麼能安坐下去呢！」他的父親聽了很高興，知道他日後必成大器。奘師求學問，少有領悟，便立即去實行，這是他的特長處。自此以後，他學通了很多經籍。

1. มีความเฉลียวฉลาดมาแต่เยาว์วัย

ท่านอาจารย์เฮี่ยงจัง เดิมชื่อ อี ถือกำเนิดในสกุลแซ่ตั้ง ที่เมืองตังลิ้ว มณฑลฮ่อน้ำ ในปีพุทธศักราช 1139 (ค.ศ. 596) ขณะนั้นตรงกับรัชสมัยพระจักรพรรดิสุยบุ่งตี่ แห่งราชวงศ์สุย ท่านอาจารย์เป็นบุตรคนที่ 4 โยมบิดาท่านชื่อ หุย ปู่ของท่านอาจารย์ชื่อ คัง เป็นผู้มีความรู้ดีในศิลปวิทยา ส่วนปู่ทวดของท่านชื่อ คิม เป็นอดีตเจ้าเมืองเซียงตั้ง ตัวท่านอาจารย์สืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษนามว่า ตังกึง แต่ครั้งสมัยราชวงศ์ฮั่นตะวันออก

โยมบิดาของท่านเป็นผู้มีความรู้ความสามารถ เคยรับราชการเป็นนายอำเภอที่กังเล้ง ภายหลังเมื่อราชวงศ์สุยเริ่มเสื่อมอำนาจ บิดาท่านจึงหวนคืนสู่บ้านเกิด เก็บตัวอยู่สันโดษ อ้างเหตุเจ็บไข้ได้ป่วย เพื่อหลีกเลี่ยงไม่กลับเข้ารับราชการ สมัยนั้นผู้คนต่างยกย่องบิดาของท่านอาจารย์ว่าเป็นผู้ทรงภูมิธรรมและมีอุดมการณ์มั่นคง

นับแต่เยาว์วัยท่านอาจารย์เฮี่ยงจังเป็นผู้มีคุณสมบัติอันประเสริฐ และมีสติปัญญาเฉลียวฉลาดผิดกับเด็กรุ่นราวคราวเดียวกัน เมื่อมีอายุได้ 8 ปีขณะบิดานั่งสอนคัมภีร์กตัญญูมาถึงตอนที่ลูกศิษย์ลุกขึ้นจากที่นั่งเพื่อแสดงความเคารพต่อครู ท่านอาจารย์ก็ลุกขึ้นยืนแสดงความเคารพบิดาบ้าง โยมบิดาถามว่าเหตุใดจึงกระทำดั่งนี้ ท่านอาจารย์ตอบว่า เจ็งจื๊อเมื่อได้ยินอาจารย์สอนเช่นนี้แล้วก็ลุกขึ้นเคารพครู ข้าพเจ้าเป็นบุตรได้ยินบิดาอบรมสั่งสอนเช่นนี้จะให้นั่งเฉยอยู่ได้อย่างไร คำตอบนี้ทำให้โยมบิดารู้สึกปีติยินดีนัก คิดว่าบุตรคนนี้ภายหน้าจะต้องเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่งแน่แท้

ดังกล่าวมานี้ย่อมเห็นได้ว่า ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังเป็นผู้ใฝ่การศึกษามาแต่เยาว์วัย แม้สิ่งเล็กน้อยก็เอาใจใส่จนเข้าใจได้แจ่มแจ้งและรีบนำไปปฏิบัติทันที สิ่งนี้คือคุณสมบัติอันสำคัญของท่าน นับแต่นั้นมาท่านอาจารย์ก็ได้ศึกษาตำรับตำราต่าง ๆ อีกมากมาย.

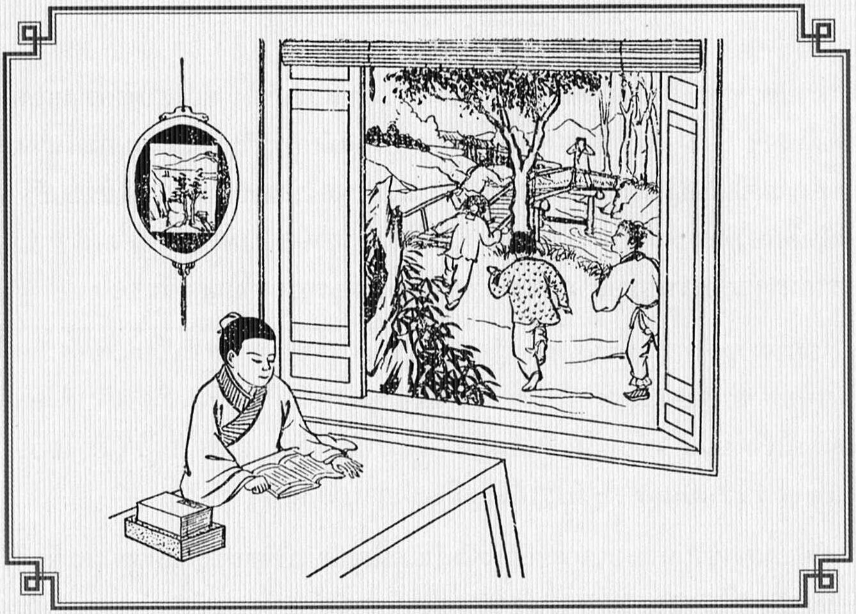

2. 非聖不習

　　棐師從小在他父親的薰習教導下，崇尚古聖先賢，如果不是雅正的典籍，他就不看；不是聖哲的風度，就不學習。他不喜結交專愛嬉戲的童友，更不好逛遊街市，即使門外鑼鼓喧嘩，百戲雜陳，士女雲集，熱鬧非常，他也毫不動心，一心用功在書本上，埋首攻讀。

2. ศึกษาแต่หนังสือของบรรดาปราชญ์

ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังได้รับการอบรมสั่งสอนจากบิดาอย่างต่อเนื่อง จึงมีความเลื่อมใสลึกซึ้งต่อคำสอนของปราชญ์ทั้งหลาย หากพบหนังสือใดไร้คุณธรรมก็ไม่อ่าน สิ่งใดมิใช่กิริยาของนักปราชญ์ก็ไม่ประพฤติ ไม่ชอบไปคลุกคลีกับบรรดาเด็กด้วยกัน ไม่ไปเที่ยวเล่นตามที่สาธารณะ แม้นอกบ้านมีเสียงปี่กลองมหรสพเป็นที่อึกทึกสนุกสนาน มีเด็กหญิงชายไปรวมกลุ่มกันรื่นเริงสำราญ ท่านก็ไม่เคยสนใจแม้สักนิด ด้วยมีจิตจดจ่ออยู่กับการศึกษาอย่างเดียว.

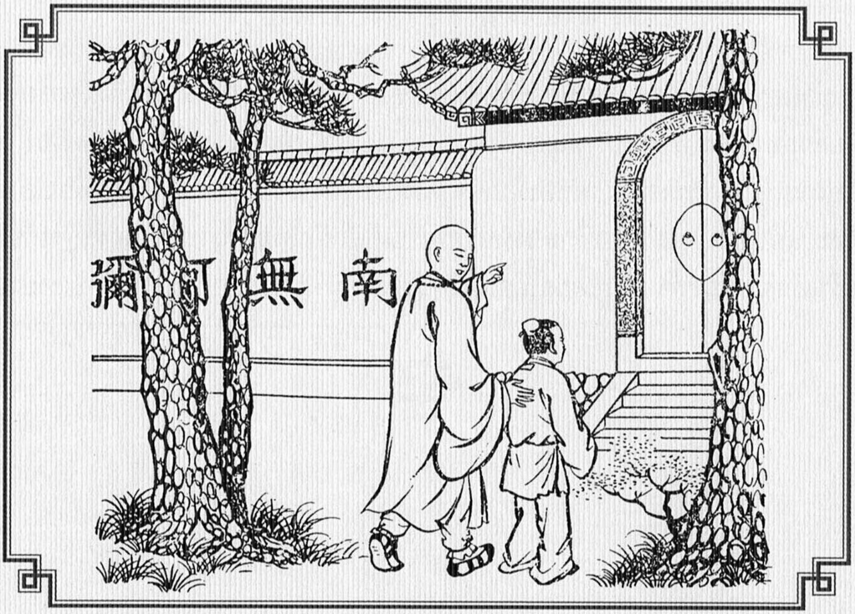

3. 隨兄詣寺

奘師從小就有很好的修養，平常終是用著溫和的顏色對待人，做事淳厚撲實而謹愼。這些，都是他日後成爲一個偉人的基本條件。奘師的二哥陳素，因爲崇尚佛學，在東都（今洛陽）淨土寺出家爲僧，法號長捷。

長捷法師，不但法相莊嚴，而且通達教理，善於講經說法，此時奘師雖然尚未滿十歲，但常隨二哥詣淨土寺誦習佛經，這是奘師接觸佛教的因緣，從小就奠定了佛學的根基。

3. ไปอยู่วัดกับพระผู้พี่

ตั้งแต่เล็ก ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังมีกิริยาท่าทางอ่อนโยน ไม่ว่าจะทำสิ่งใดก็ระมัดระวัง และตรงไปตรงมา สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นพื้นฐานที่จะทำให้ท่านเป็นบุคคลสำคัญในภายหน้า ท่านอาจารย์มีพี่ชายคนที่ 2 ชื่อว่า ตังสู่ เป็นผู้มีศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ได้ออกบวชเป็นภิกษุอยู่ที่วัดสุขาวดีในนครลกเอี๋ยง มีฉายาว่า เฉี่ยงเจี๊ยบ พระพี่ชายของท่านเป็นคนมีบุคลิกท่าทางสง่างาม เข้าใจแตกฉานในหลักธรรมคำสอน ได้ขึ้นแสดงธรรมเทศนาอยู่เนือง ๆ ขณะนั้นท่านอาจารย์เฮี่ยงจังยังมีอายุไม่ถึง 10 ปี แต่ก็ได้ติดตามพระพี่ชายไปพำนักที่วัดสุขาวดี และได้สวดมนต์ไหว้พระอยู่เป็นนิตย์ เหตุนี้จึงทำให้ท่านอาจารย์ใกล้ชิดกับพระศาสนามาแต่เยาว์วัย และหล่อหลอมบังเกิดเป็นอุปนิสัยใฝ่ศึกษาพระพุทธธรรมในกาลต่อมา.

◆

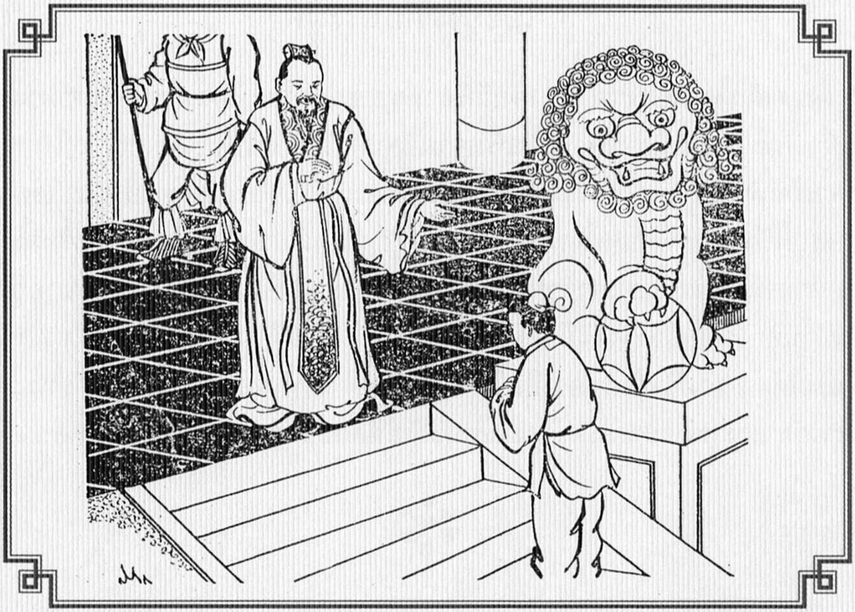

4. 破例准度

奘師十三歲時，正值洛陽度僧二十七人，那時出家爲僧的人，必須由皇帝下詔，地方奉勅，並且經過考試，有一定的名額。奘師因年幼不能應試，被摒於公門之外，這時負責度僧的大理卿鄭善果見他徘徊不去，好奇問他爲何要出家？奘師立即回答說：爲了要遠紹如來，近光遺法。大理卿聽了這幾句話，深深感動，爲了嘉獎他的大志，破例特准錄取了他。出家法名玄奘。

奘師旣出家，就與他二哥同住在淨土寺。

4. อนุญาตให้บวชเป็นพิเศษ

ขณะท่านอาจารย์อายุ 13 ปี ในปีนั้นมีพระราชโองการอนุญาตให้อุปสมบทพระภิกษุในนครลั่วหยาง 27 รูป เนื่องจากยุคนั้นบ้านเมืองมีกฎเข้มงวด หากผู้ใดปรารถนาอุปสมบทจะต้องได้รับพระราชทานพระราชานุญาตก่อน และผู้นั้นจะต้องผ่านการสอบความรู้ด้วย หากสอบผ่านจึงสามารถเข้าพิธีอุปสมบท แต่ละปีทางการจะออกประกาศแจ้งจำนวนคนที่อนุญาตให้บวชไว้อย่างชัดเจน แต่เนื่องจากท่านอาจารย์อายุยังน้อย ไม่อาจสมัครเข้าสอบจึงได้เพียงยืนดูอยู่ที่นอกประตู

ขณะนั้นท่านแต่เสี่ยงก้วยประธานกรรมการสอบ แลเห็นท่านอาจารย์เฮี่ยงจังเดินไปมาอยู่ที่หน้าประตู พินิจดูเห็นว่าเด็กผู้นี้มีรูปลักษณ์ที่สงบและฉลาด ด้วยความสงสัยจึงเข้าไปไต่ถาม ก็ได้ความว่าท่านอาจารย์มีจิตศรัทธาจะบวชแต่อายุยังไม่ครบ เมื่อไม่อาจสมัครเข้าสอบจึงได้แต่มายืนดู ครั้นถามต่อไปว่า เจ้าคิดจะออกบวชเพื่อเหตุใด ท่านอาจารย์ตอบว่า ตั้งใจจะสืบทอดพระศาสนา และเผยแผ่ให้แสงพระสัทธรรมส่องสว่างไปอย่างไพศาล ท่านประธานสอบได้ยินดังนั้น ก็รู้สึกซาบซึ้งต่อคำตอบของเด็กซึ่งมีอายุเพียง 13 ปีผู้นี้ยิ่งนัก ครั้นได้เห็นปณิธานอันแน่วแน่เช่นนี้แล้ว จึงยอมอนุโลมให้ท่านอาจารย์บรรพชาเป็นกรณีพิเศษ และได้รับฉายาว่า “เฮี่ยงจัง” นับแต่นั้น ภายหลังท่านอาจารย์บรรพชาแล้ว ก็พำนักอยู่ที่วัดสุขาวดีกับพระพี่ชาย.

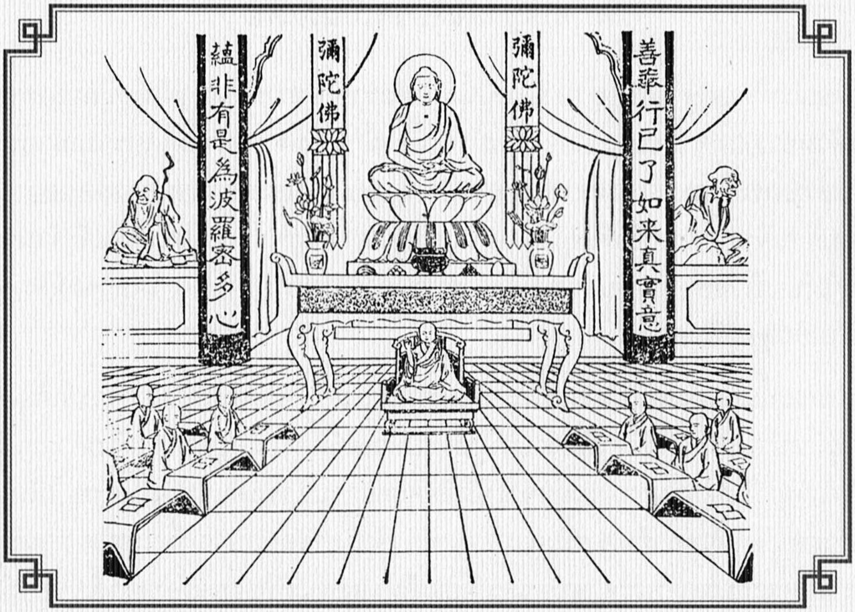
菩薩行已了如來真實意
彌陀佛
彌陀佛
蘊非有是爲波羅密多心

5. 聲名初揚

奘大師在净土寺時，曾聽講「涅槃經」於景法師座下，奘師好學不倦，甚至廢食忘寢。又隨嚴法師學「攝大乘論」，更愛發逾常，師聽過一遍後，再閱覽一遍，便過目不忘。大家對他的才智，都很驚異，於是便要他昇座複講。師登座後，仰揚頓挫，剖理流暢，扼要詳盡，居然說得頭頭是道。從此聲名初揚，大家更對他另眼相看。

這時玄奘大師才十三歲。負責度僧的大理卿鄭善果，當時曾謂師風骨難得，若度此子，必爲釋門偉器。可見鄭卿的話，並非虛言。

5. เริ่มมีเกียรติคุณ

เมื่อท่านอาจารย์เฮี่ยงจังมาสำนักที่วัดสุขาวดี ได้เริ่มศึกษาคัมภีร์มหาปรินิรวาณสูตรกับพระอาจารย์เก๊ง ท่านอาจารย์ศึกษาพระสูตรนี้ด้วยความตั้งใจจนลืมการกินการนอน จากนั้นได้ติดตามพระอาจารย์เงี้ยมเพื่อศึกษาคัมภีร์มหายานสัมปริครหศาสตร์ ด้วยจิตที่จดจ่อพอใจบวกกับความมีสติปัญญา ทำให้เมื่อได้ฟังครั้งหนึ่งก็จำความได้ ยิ่งเมื่อได้อ่านซ้ำอีกครั้งก็จดจำไม่ลืมเลือน หมู่สงฆ์ต่างชื่นชมว่าท่านอาจารย์มีปรีชาหลักแหลม ในปีนั้นท่านอาจารย์ได้รับนิมนต์ขึ้นธรรมาสน์ ก็สามารถเทศนาอย่างคล่องแคล่วไม่ติดขัด ได้ทั้งอรรถพยัญชนะครบถ้วนบริบูรณ์ตามลำดับ นับแต่นั้นมา ชื่อเสียงของท่านก็เริ่มขจรขจาย ทุกคนต่างมองด้วยสายตาอีกแบบหนึ่ง เวลานั้นท่านอาจารย์เฮี่ยงจังมีอายุเพียง 13 ปี

เมื่อครั้งที่ท่านออกบรรพชา แต่เสี่ยงก้วยผู้รับผิดชอบการบวชในคราวนั้นเคยกล่าวว่า บุคคลที่มีบุคลิกลักษณะพิเศษเช่นนี้นับว่าหาได้ยาก เด็กคนนี้หากได้ออกบวชจะต้องเป็นอุดมบุรุษในพระพุทธศาสนาอย่างแน่แท้ ถ้อยคำที่แต่เสี่ยงก้วยกล่าวไว้แต่ครั้งนั้น มาบัดนี้ไม่เคลื่อนจากความเป็นจริงเลย.

◆

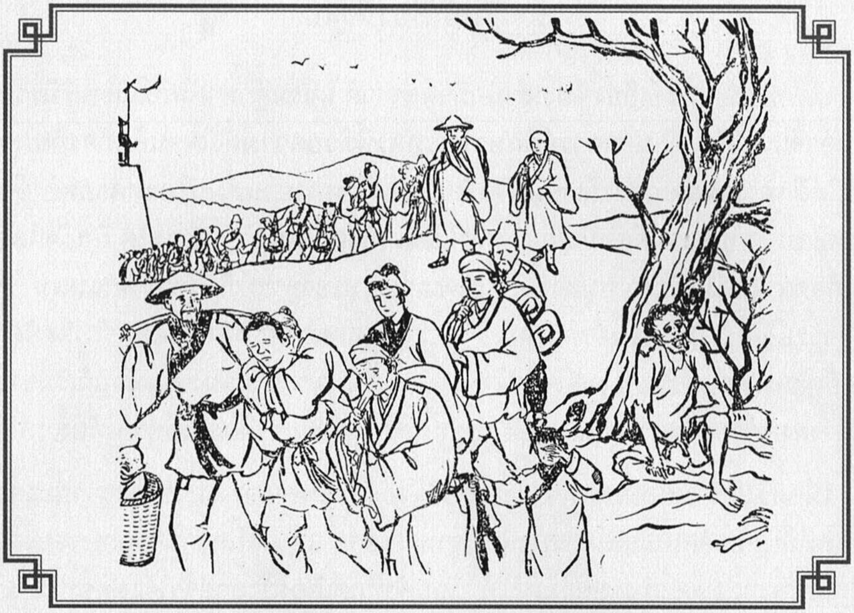

6. 避亂離邑

這時隋朝大業末年，隋煬帝已失人心，天下大亂，帝城長安與河南洛陽，幾已成爲賊寇的巢穴，衣冠禮儀盡失，更談不上學法修道了。

奘大師雖在幼年，而通情識變，知道洛陽已非久居之地，於是同他的哥哥長捷法師相商，雖然，洛陽是他們父母的故邑，但像目前這樣的喪亂，豈可死守下去呢！

此時隋帝滅亡，帝都易手，只有長安，漸趨安定，奘大師與兄就投奔長安，一路上只見白骨交衢，煙火斷絕，兵荒馬亂，生靈塗炭，難民似潮擁一般。

6. ไปนครเชียงอานเพื่อหลบภัย

ขณะนั้นเป็นปลายยุคราชวงศ์สุย ประชาราษฎร์ไม่เลื่อมใสพระเจ้าสุยเอี่ยงตี่ แผ่นดินจึงเกิดวุ่นวายเป็นจลาจล ทั่วทั้งนครเชียงอานและลกเอี๋ยงกลายเป็นที่ซ่องสุมของเหล่าโจร เมื่อเป็นดังนี้ จะป่วยกล่าวไปไยถึงการศึกษาพระสัทธรรม

ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังแม้อายุยังน้อย แต่ก็อาจเข้าใจเหตุการณ์ได้ดี ตระหนักว่า นครลกเอี๋ยงนี้เป็นสถานที่อันมิควรอยู่นาน จึงหารือกับพระผู้พี่ว่า ลกเอี๋ยงแม้เป็นบ้านเกิดเมืองนอนของเราก็จริง แต่มาบัดนี้บังเกิดเป็นทุรยุคขุกเข็ญ เราจะทนอยู่ต่อไปอย่างไรได้

ขณะเล่าอยู่นี้ได้ยินว่าแผ่นดินสุยถึงกาลอวสานลงแล้ว อำนาจปกครองเกิดการเปลี่ยนผ่าน เห็นจะมีแต่นครเชียงอานที่เริ่มคืนสู่ความสงบ เมื่อคิดดั่งนั้นแล้ว ท่านอาจารย์กับพระผู้พี่จึงพากันออกเดินทางไปยังนครเชียงอาน ตามข้างทางแลเห็นแต่ขาวเกลื่อนไปด้วยกระดูกคน บ้านเรือนไร้ควันไฟ การศึกสงครามทำให้จิตใจคนปราศจากความสงบสุข ต่างพากันอพยพหลั่งไหลเหมือนดั่งกระแสน้ำ.

* * *

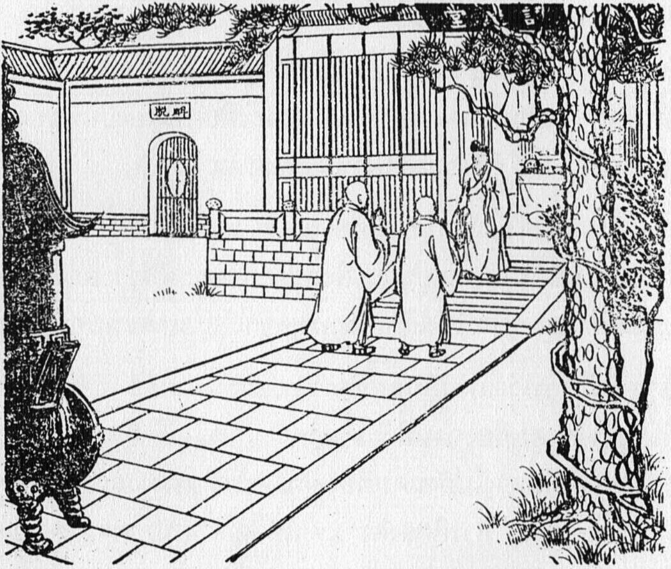

7. 遊蜀受業

奘大師與兄到了長安，這時已是大唐天下，武德元年，但國基草創未久，一切還在軍事戒備狀態中，自然，新政府所主重的是用兵尚武的技術，佛儒的道理還沒有考慮到。因此在京城裏面，又那裏去找講經說法的道場呢！兩位法師，來京以後，不免大失所望。於是想起了隋煬帝曾在東都，建立四大道場，召天下的名僧去居住的事。那裏法將如林，都是大德高僧，但因隋末國亂，供養停止，多半遊駐四川，能知佛法的人亦多集中在四川。奘大師又與兄商量說：這裡沒有佛法，怎能虛度時光呢！於是兄弟兩人離開長安，經子午谷而入漢川受業。

7. ไปศึกษาที่มณฑลเสฉวน

เมื่อท่านอาจารย์เฮี่ยงจังกับพระพี่ชายไปถึงนครเชียงอาน เวลานั้นราชวงศ์ถังได้เข้ายึดอำนาจการปกครองเบ็ดเสร็จ เป็นปีแรกแห่งรัชสมัยบู๋เต็ก แต่แผ่นดินก็ยังมิได้สงบราบคาบ ทุกสิ่งตกอยู่ภายใต้กฎอัยการศึกอย่างเข้มงวด ราชวงศ์ใหม่เข้าปกครองโดยใช้กำลังทหาร ผู้คนฝักใฝ่แต่ตำราพิชัยสงคราม หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและลัทธิหยูต่างถูกละเลย ที่นครหลวงเชียงอานจะมีผู้เล่าเรียนสั่งสอนพระธรรมก็หาไม่ เมื่อท่านทั้งสองมาถึงเมืองหลวงแล้วจึงได้แต่สลดสังเวชใจ เมื่อย้อนมานึกถึงครั้งแผ่นดินสุย ได้สร้างจตุรพุทธมณฑลขึ้นไว้ 4 แห่ง เพื่อรวบรวมพระภิกษุสงฆ์ผู้คงแก่เรียนไปพำนักจำพรรษา ที่นั่นจึงมีพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงภูมิธรรมมากมายดั่งพฤกษาในป่าใหญ่ แต่เมื่อราชวงศ์สุยมาล่มสลายก็ขาดผู้อุปถัมภ์ หมู่สงฆ์ส่วนมากพากันจาริกไปอยู่ที่เสฉวน ผู้รู้หลักธรรมคำสอนจึงไปรวมอยู่ในที่แห่งนั้น ด้วยเหตุนี้ท่านอาจารย์จึงปรึกษากับพระพี่ชายว่า ในเมื่อที่นี่ปราศจากพระพุทธธรรม จะมัวรั้งรออยู่ให้กาลเวลาล่วงไปเปล่าเพื่อเหตุใด เมื่อสองพี่น้องหารือกันดั่งนี้แล้ว ก็ตกลงใจเดินทางออกจากนครเชียงอานไปเสฉวน.

◆

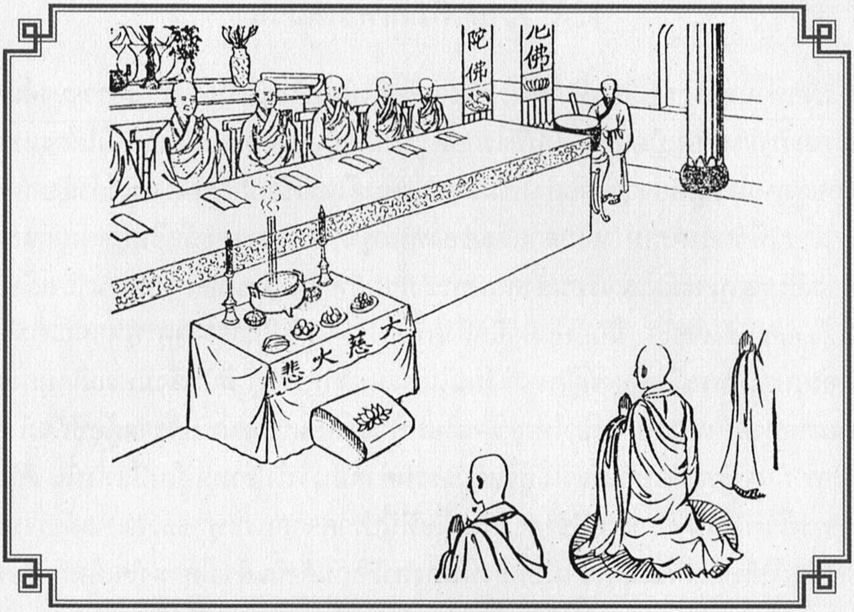

8. 二十受具

後來又到成都，此地法筵更盛。到處聽法，奘師非常珍惜光陰，勵精求法，從不間斷懈怠。在二三年間，已究通諸部。這時天下饑荒馬亂，只有蜀中安靜，所以四方高僧雲集，教授佛法的人很多，講座之下，常有數百人。奘師理智才高，不在諸僧之下。

各地聞風而欽望的人。頗不少數。奘師之兄，也常設講筵，演涅槃經、攝大乘論、阿毘曇等，尤擅長老莊之學，爲蜀人所欽慕。兄弟兩人，懿業清規，芳聲雅質，大可與東林慧遠、慧持兩師昆仲，先後媲美。

至武德五年時，師年滿二十，於成都受具足戒，結夏學律。

8. อุปสมบทเมื่ออายุ 20 ปีบริบูรณ์

ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังเดินทางมาถึงเส่งโตวก็ประจักษ์ว่า ที่แห่งนี้พระธรรมคำสอนยังเจริญรุ่งเรืองดี มีผู้คนจากทั่วทุกสารทิศเดินทางมาฟังธรรมบรรยาย ท่านอาจารย์รู้สึกเสียดายเวลาที่ผ่านมายิ่งนัก จึงมุ่งเสาะแสวงหาหลักธรรมอย่างขะมักเขม้น ไม่ยอมให้กาลเวลาล่วงไปโดยเปล่าประโยชน์ ภายในเวลาสองสามปีก็สามารถเข้าใจได้ตลอดถึงหลักธรรมของนิกายต่าง ๆ เวลานั้นบ้านเมืองเกิดภาวะทุพภิกขภัยและมีศึกสงครามติดพัน มีแต่อยู่ที่นี่จึงได้ความสงบ เพราะเหตุนี้จึงมีพระสงฆ์ผู้ทรงคุณธรรมมาพำนักอาศัยมาก ผู้ฟังธรรมก็มีเป็นจำนวนนับร้อยเสมอ ท่านอาจารย์มีปัญญาความรู้เฉลียวฉลาดเป็นพิเศษกว่าบุคคลอื่น จนผู้คนต่างชื่นชมในความสามารถ ส่วนพระพี่ชายของท่านก็ได้ขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรม ในคัมภีร์มหาปรินิรวาณสูตร คัมภีร์มหายานสัมปริครหศาสตร์ และอภิธรรม นอกจากนี้ยังสอนคัมภีร์เล่าจื๊อ จางจื๊อควบคู่กันไป จนได้รับการยกย่องนับถือจากชาวแคว้นจ๊วก ท่านทั้งสองพี่น้องต่างถึงพร้อมด้วยอภิสมาจาร เสมือนหนึ่งฮุ่ยเอี้ยงกับฮุ่ยที้สองพี่น้องแห่งวัดตังลิ้มยี่ ครั้นถึงรัชสมัยบู๊เต็กปีที่ 5 ท่านอาจารย์อายุครบ 20 ปีบริบูรณ์ ก็ได้อุปสมบท และอยู่จำพรรษาศึกษาพระวินัยที่เมืองเส่งโตว.

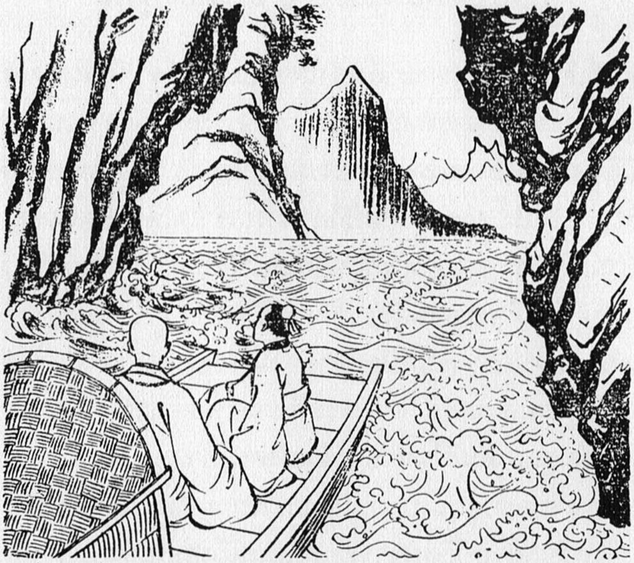

9. 汎舟三峽

玄奘大師受了具足戒後，對戒律中的五篇七聚〔戒律的分篇類聚是說明其罪性及結成的因果等〕都一一窮研既盡，爲了進一步再求學業，便與兄商議擬再入京參訪，但爲長捷法師所不許。

奘大師決意離開四川，便私與商人結伴，汎舟三峽，而至湖北荊州天皇寺。沿途風光，奇絕險要，要經過許多急流，才穿過長江三峽。奘師在船頭欣賞著壯麗的河山，不斷地讚歎。

荊州的緇素，對裝師的名氣，久已響往，今見師飃然蒞止，都來要求說法，師爲他們講攝大乘論，阿毘曇，自夏至冬，各得三遍。

9. ล่องเรือตามแม่น้ำแยงซี

หลังจากท่านอาจารย์อุปสมบท ได้ศึกษาข้อวัตรปฏิบัติและวินัยทั้งอาบัติ 5 และสัตตาบัติ 7 หมวด ถึงเหตุและผลจนเข้าใจถ่องแท้แล้ว ก็คิดจะศึกษาให้กว้างขวางยิ่งขึ้นต่อไป จึงปรึกษากับพระพี่ชายว่าจะออกเดินทางไปนครหลวงเชียงอาน ครั้งนี้พระพี่ชายไม่เห็นด้วย

แต่ท่านอาจารย์ได้ตัดสินใจแล้วว่าจะไปจากเสฉวน จึงลอบออกเดินทางไปกับพ่อค้าลงเรือล่องไปตามแม่น้ำแยงซีเกียง ผ่านโตรกเขาทั้งสาม บางช่วงบางตอนมีอันตรายจากสายน้ำอันเชี่ยวกราก ตลอดทางที่ผ่านท่านอาจารย์นั่งอยู่หัวเรือ ทอดสายตาดูแมกไม้ขุนเขาลำเนาไพร ถึงกับต้องเอ่ยชมขึ้นว่า ช่างเป็นทัศนียภาพอันงามจับตายากจะหาที่แห่งใดเสมอเหมือน

เมื่อมาถึงเมืองเกงจิ๋ว ท่านเข้าพำนักที่วัดเทียนอ้วงยี่ เหล่าบรรพชิตและคฤหัสถ์ที่นี่เคยได้ยินกิตติศัพท์ของท่านมาแล้ว เมื่อท่านมาถึงจึงอาราธนาแสดงธรรม ท่านอาจารย์ได้แสดงพระธรรมเทศนาเรื่องมหายานสัมปริครหศาสตร์และอภิธรรมศาสตร์ คัมภีร์ละ 3 จบ ตั้งแต่ฤดูร้อนไปจนถึงฤดูหนาว.

◆

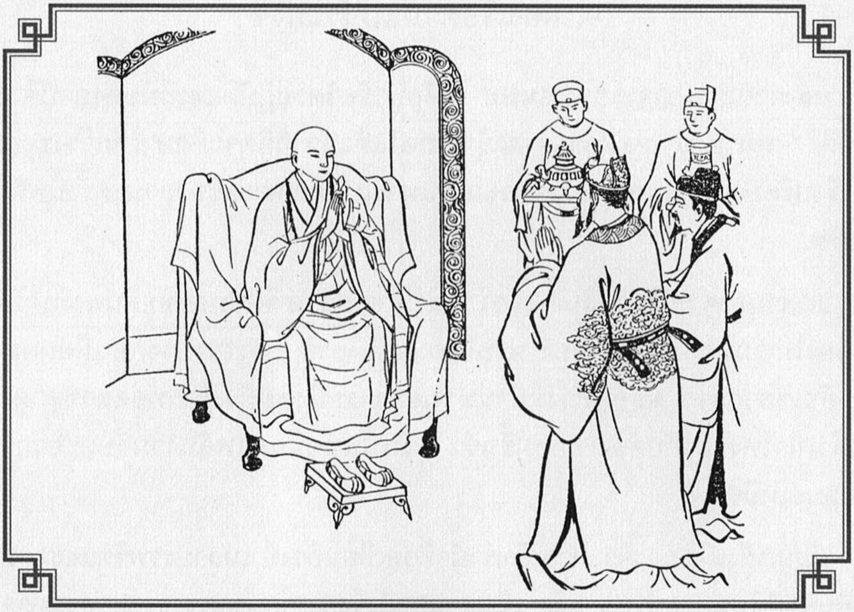

10. 不取䞋施

這時，漢陽王以盛德善行聞名，親自作鎮荊州，聽說奘大師至此，非常歡喜，不但躬自前來禮座，並且還率領了他的左右僚屬，及道俗各界一藝之士，都集合於榮觀，向法師請益問法的，頗不少數。奘師酬對自如，解釋清楚，問者無不心悅意服。其中更有深悟其理的，竟悲不自勝。漢陽王也稱歎不止。王與群僚，大家供養䞋錢的，一時堆積如山，雖然如此，奘師卻一無所取。

10. อุทิศเครื่องไทยธรรมแด่วัด

ขณะนั้น ฮั่งเอี่ยงอ๋อง เจ้าเมืองเกงจิ๋ว เป็นผู้ฝักใฝ่การบุญสุนทานจนเลื่องลือไปทั่ว ครั้นได้ข่าวว่าท่านอาจารย์เฮี่ยงจังมาถึง ก็ปีติยินดีเป็นยิ่งนัก ไม่เพียงมากราบนมัสการด้วยตนเอง ยังพาเหล่าพวกพ้องบริวารมาคารวะท่านอาจารย์ด้วย จากนั้นจึงนิมนต์ท่านอาจารย์ขึ้นแสดงธรรม ท่านอาจารย์แสดงธรรมบรรยายอย่างละเอียดถี่ถ้วน ผู้สดับฟังต่างประจักษ์สิ้นกังขาและประทับใจคำสอนของท่าน ในที่นั้นถึงกับมีบางคนเข้าใจหลักธรรมได้ลึกซึ้งเป็นพิเศษ จนบังเกิดความปลื้มปีติสุดจะพรรณนา เจ้าฮั่งเอี๋ยงเอ่ยอนุโมทนาสาธุการอย่างไม่หยุดหย่อน เมื่อการแสดงธรรมบรรยายสิ้นสุดลง เจ้าฮั่งเอี๋ยงกับบริวารได้ประเคนเครื่องไทยธรรมอุทิศถวายมากมายจนกองเสมือนภูเขา แต่ถึงลาภสักการะจะมากมายเพียงใด ท่านอาจารย์ก็มิได้รับไว้เลยสักสิ่งเดียว.

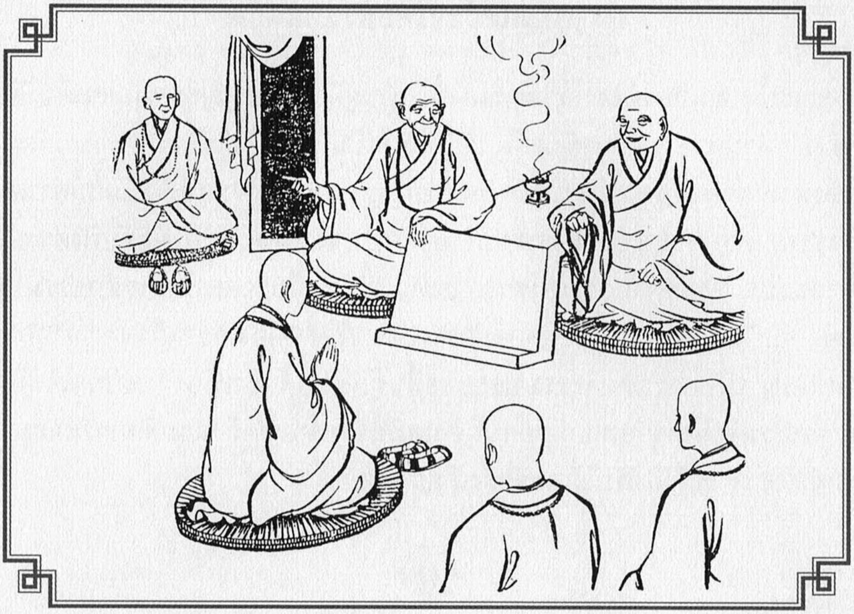

11. 親近大德

玄奘大師在荊州講完後，又北遊相州，詢求大德，旨在深造。又到趙州拜謁深法師，學成實論，又入長安止大覺寺，就岳法師，跟他學俱舍論，由於奘師智慧過人，只經一遍， 無不盡曉。奘師有過目不忘的能力，雖然有些人學了很久 ，甚或上了年紀，都趕不上他。奘師對學問之道，善於將深奧的理論伏藏的玄妙，闡發出來，這尤爲別人所不及的。

這時長安城裏，住有法常、僧辯兩位大德，對於大小二乘及戒定慧學。無不研究窮徹，兩人都是京城的法匠，緇素所依歸的對像。他們的道業，振威神州，聲譽遠馳於海外，一時前來求學的，好像雲一樣集攏來。奘師抵此後立即就去親近承教。這兩位大德，對奘師也極賞識，歎為{釋教門中的千里駒}，一時譽滿京都。

11. ไปศึกษากับพระเถระอีก

หลังจากท่านอาจารย์แสดงธรรมที่เมืองเกงจิ๋วแล้ว ก็เดินทางขึ้นเหนือไปเซี่ยงจิว เพื่อศึกษาธรรมกับพระเถราจารย์ผู้ทรงความรู้ทั้งหลาย จากนั้นได้ไปยังเตี๋ยจิว เข้าคารวะท่านอาจารย์ชิม เพื่อศึกษาสัตยสิทธิศาสตร์ และไปสู่วัดไต่กักยี่ นครเชียงอาน เพื่อศึกษาอภิธรรมโกศศาสตร์กับท่านอาจารย์งัก เหตุที่ท่านอาจารย์มีปัญญาเหนือผู้อื่น เพียงได้อ่านครั้งเดียวก็เข้าใจแจ่มแจ้งและจดจำได้แม่นยำ แม้บุคคลอื่นที่เรียนมานานปีก็ยังมิอาจตามท่านได้ทัน แม้พบถ้อยคำสำนวนใดที่มีความหมายลึกซึ้ง ท่านก็สามารถถอดความออกมาจนเข้าใจกระจ่างได้ นี่คือความสามารถพิเศษของท่านที่ยากจะหาผู้ใดเสมอเหมือน

ที่นครหลวงเชียงอานเวลานั้น มีธรรมาจารย์มีชื่ออยู่ 2 รูป นามว่า ฮวบเชียง กับเจ็งเปี๋ยง เป็นผู้ชำนาญทั้งฝ่ายมหายานและหินยาน รู้แจ้งในหลักไตรสิกขา บรรดานักศึกษาทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ต่างยอมรับปรีชาสามารถ กิตติศัพท์ของพระอาจารย์ทั้งสองกึกก้องไปไกล มีผู้คนหลั่งไหลมาฝากตัวเป็นสานุศิษย์อยู่ไม่ขาดสายดั่งเมฆฝน เมื่อท่านอาจารย์ไปถึงก็ได้ศึกษากับพระอาจารย์ทั้งสองเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ พระอาจารย์ทั้งสองได้กล่าวชมเชยท่านอาจารย์เฮี่ยงจังว่า เป็นประดุจอาชาไนยพันลี้ของพระศาสนา ด้วยเหตุฉะนี้ ชื่อเสียงเกียรติคุณของท่านอาจารย์จึงขจรไปทั่วราชธานี.

◆

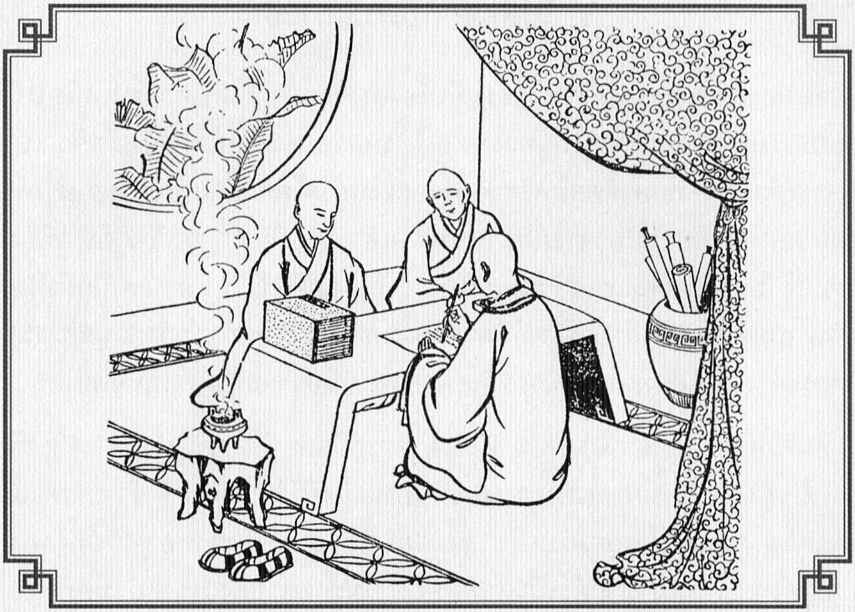

12. 結侶陳表

奘大師既遍謁諸師，飽餐法味，但詳細研考，其中雖然各有所專，仍不免與聖典有所出入，使人有不知所從之感，奘師認爲除非精通梵文，方能辨別眞相。於是就發願西遊，以釋疑惑。同時想到過去法顯、智嚴等大德都能求法西域，導利群生，我人豈能使這一種高跡清風絕後，而不追趕上去，又豈是大丈夫的行爲呢！於是，結合道侶數人，陳表上奏皇帝，要求出國去印度留學，可惜未爲朝廷批准。

12. ขออนุญาตไปอินเดีย

ท่านอาจารย์เที่ยวไปศึกษากับคณาจารย์ทั้งหลาย จนบังเกิดความอิ่มเอมในรสพระธรรมแล้ว แต่หลังจากนั้นเมื่อมาคิดใคร่ครวญอย่างรอบคอบก็ประจักษ์ว่า แต่ละสำนักต่างล้วนยึดมั่นในมติของฝ่ายตน ครั้นจะสอบทานจากหลักในคัมภีร์เล่า ก็กลับไม่ตรงกันอีก สุดปัญญาจะหยั่งทราบถึงต้นสายปลายเหตุ จนรู้สึกราวกับคนผู้หลงทิศทาง เมื่อไม่อาจตัดสินมติฝ่ายใดถูกผิด ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังจึงบังเกิดความคิดว่า จะต้องศึกษาให้เข้าใจถึงภาษาสันสกฤตอันเป็นต้นกำเนิดเดิม จึงสามารถสอบสวนหาแก่นแท้ของความจริงให้กระจ่างออกมาได้ ด้วยเหตุนี้ ท่านจึงตั้งปณิธานขึ้นว่า มีแต่จะต้องออกเดินทางไปอินเดียเท่านั้น จึงจะสามารถขจัดข้อกังขาทั้งปวงที่ติดค้างอยู่ในใจให้หมดสิ้น ขณะเดียวกันก็หวนระลึกถึงท่านฟาเหียนและตี้เงี้ยมขึ้นมาว่า ในอดีตท่านเหล่านั้นเคยไปถึงอินเดียเพื่อแสวงหามรรควิถีชี้นำสรรพสัตว์ ดั่งนี้เหตุไฉนเราจึงไม่เจริญรอยตามจริยวัตรอันประเสริฐของท่านเหล่านั้นเล่า แล้วเช่นนี้จะควรได้ชื่อว่าเป็นลูกผู้ชายได้อย่างไร เมื่อคิดไตร่ตรองดังนั้นแล้วจึงรวบรวมสมัครพรรคพวก ยื่นถวายฎีกาต่อฮ่องเต้ เพื่อขอพระราชทานพระราชานุญาตเดินทางออกไปศึกษายังประเทศอินเดีย แต่การครั้งนี้ก็ปรากฏว่าไม่ได้รับพระราชานุญาต.

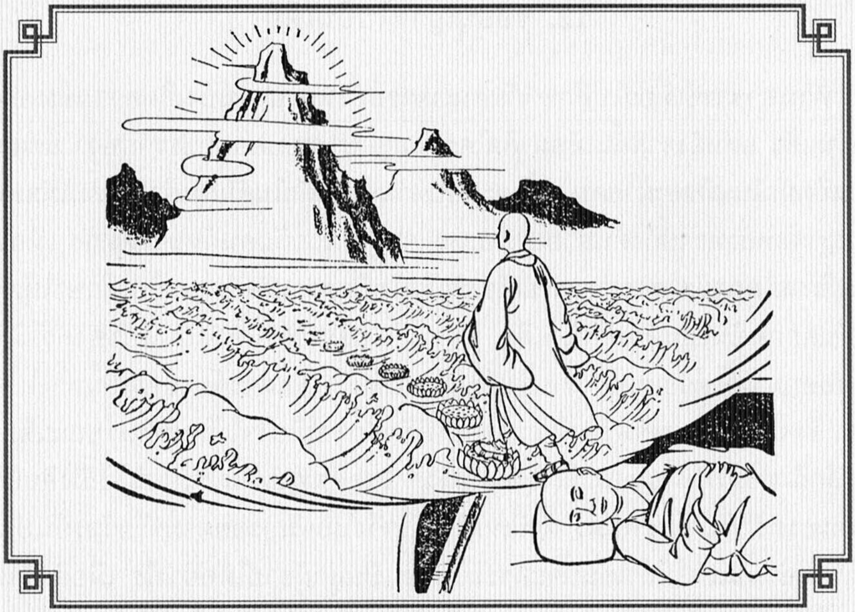

13. 夜夢寶山

玄奘大師雖然西行的志願，受了挫折。未能邀准當朝的許可，但他仍不斷的努力，悄悄的離開了長安，向西試行。

玄奘大師出生之前，他的母親曾經夢見師著白衣西去求法。這也可以說是法師遊方的先兆。

貞觀三年秋八月，大師決意首途，在佛前求祥瑞，夜忽見大海中，有一寶山，欲登山而爲洪濤洶湧所阻，又無船筏，但不以爲懼，奮勇入海，而忽然湧出許多石蓮花。應足而生，走過去就隨足而滅，不久即至山下。但山峻峭不可上，便試著踊身自騰，扶搖直上，昇到山頂，四望廓然，喜極而醒，原是一夢。乃決定西行，時年廿六歲。

13. ฝันว่าขึ้นไปบนภูเขาพระสุเมรุ

แม้ความตั้งใจจะเดินทางไปอินเดียของท่านอาจารย์จะถูกยับยั้งจากราชสำนัก แต่นั่นก็หาได้เป็นสาเหตุให้ท่านล้มเลิกความตั้งใจเดิมที่มีอยู่แต่อย่างใด ย้อนไปสมัยเมื่อครั้งท่านอาจารย์ถือกำเนิดขึ้นนั้น โยมมารดาเคยฝันเห็นบุตรชายนุ่งห่มอาภรณ์ขาว ออกเดินทางมุ่งสู่ตะวันตก นับเป็นนิมิตหมายอันหนึ่งที่ท่านจะได้เดินทางไปอินเดีย

รัชสมัยเจ่งกวน ปีที่ 3 เดือน 8 ฤดูใบไม้ร่วง ท่านอาจารย์ยังคงครุ่นคิดหาหนทางเดินหน้าต่อ จึงได้ตั้งจิตอธิษฐานเบื้องพระพักตร์พระพุทธปฏิมาเพื่อสิริมงคล ราตรีนั้นก็บังเกิดนิมิตว่าตนไปอยู่กลางมหาสมุทร แลเห็นมีรัตนบรรพตโดยมีคลื่นยักษ์ขวางหน้าตัวท่าน ณ ขณะนั้นมีจิตหมายมุ่งจะปีนขึ้นสู่ยอดเขา ทว่าภูเขานั้นก็แลดูสูงชันตระหง่านยากจะขึ้นได้ อีกทั้งไม่มีเรือจะพาข้ามไป กระนั้นก็หาได้รู้สึกหวาดหวั่นแต่ประการใดไม่ และแล้วด้วยอาศัยความกล้าหาญจึงวางเท้าลงสู่มหาสมุทร พลันก็บังเกิดดอกบัวศิลาผุดขึ้นมารองรับทุกย่างก้าว ครั้นผ่านพ้นไปแล้วบัวนั้นก็จมหาย ไม่ช้าก็ไปถึงเชิงเขา แม้เขานั้นจะสูงชันจนมิอาจปีนป่าย แต่ก็จะลองกระโดดขึ้นไปดูสักครา เมื่อลองกระโดดกายท่านก็ลอยขึ้นสู่ยอดเขาได้โดยอัศจรรย์ ครั้นถึงยอดเขาได้ทอดทัศนาทั่วจตุรทิศแล้ว ก็รู้สึกปีติยินดีเป็นล้นพ้น บัดดลก็รู้สึกตัวตื่นขึ้น จึงรู้ว่าที่แท้แล้วเป็นเพียงฝัน แต่กระนั้นก็ตัดสินใจได้ว่าการนี้จะต้องบรรลุความปรารถนาแน่แท้ ณ เวลานั้นท่านอาจารย์มีอายุ 26 ปี.

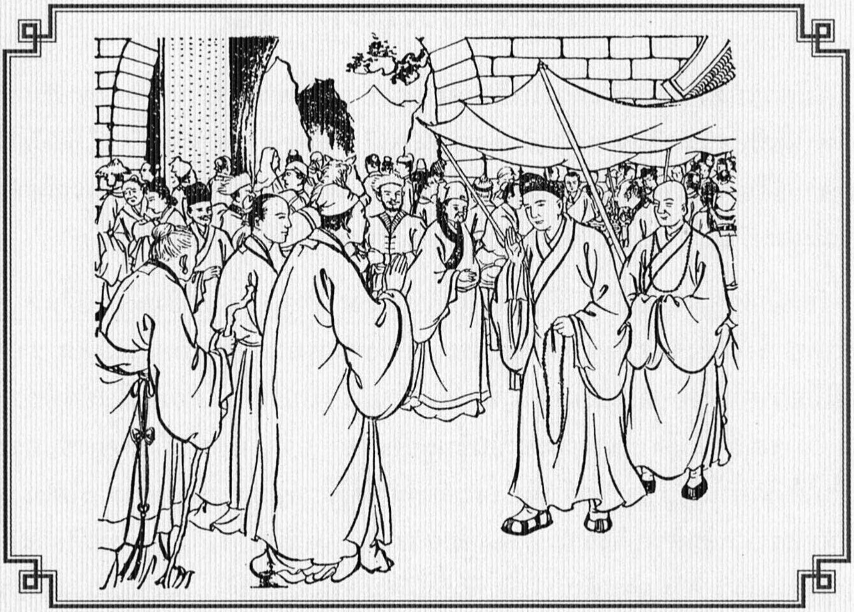

14. 西域聞名

這時有一位秦州僧孝達，在京學涅槃經，功畢返鄉，大師便偕孝達同行。

到秦州停一宿，又遇去蘭州的同伴，又隨行至蘭州。過一宿，遇涼州人，又隨去涼。

在涼州停留一月餘，緇素請師講涅槃、攝論及般若經。

涼州是河西都會，連接西域諸國，商侶往返無絕。這時大師開講日盛，聽者多施珍寶，頂禮讚歎，他們各返其國，稱贊大師，因此玄奘大師之名，在西域諸國聽說他要西行之前，都發出歡喜心，準備恭迎法師了。

14. สาธุชนต่างรอด้วยความเลื่อมใส

เวลานั้นมีพระภิกษุชาวฉิงจิว นามว่า เฮ่าตัก มาพำนักอยู่ในเมือง เมื่อศึกษามหาปรินิรวาณสูตรจบแล้วก็จะเดินทางกลับ ท่านอาจารย์จึงออกเดินทางไปพร้อมกัน พอถึงฉิงจิวแวะค้างแรม 1 ราตรี ไปพบคนจากลั่งจิวที่เมืองนั้น จึงได้เขาเป็นสหายร่วมทางไปจนถึงลั่งจิว ค้างที่นั่น 1 ราตรี แล้วติดตามคนชาวเลี่ยงจิวออกเดินทางต่อไป จนถึงเมืองเลี่ยงจิว ได้แวะพำนักที่นั่นเดือนเศษ ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ต่างอาราธนาท่านขึ้นธรรมาสน์ เทศนาปรินิรวาณสูตร มหายานสัมปริครหศาสตร์ และปรัชญาปารมิตาสูตร

เมืองเลี่ยงจิวเป็นศูนย์กลางของฮ่อไซ ที่นี่จึงเป็นชุมทางสำหรับติดต่อพบปะกับนานาประเทศตะวันตก มีเหล่าพ่อค้าวาณิชไปมามิขาดสาย ท่านอาจารย์ได้ขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรมจนเป็นที่เลื่องลือ นับวันก็ยิ่งเป็นที่รู้จัก ชื่อเสียงก็ยิ่งเป็นที่กล่าวขาน ผู้คนศรัทธาต่างน้อมถวายไทยธรรมและจตุปัจจัย เมื่อแยกย้ายกันไปแล้ว ต่างก็นำกิตติศัพท์ของท่านอาจารย์กลับไปสรรเสริญยังแว่นแคว้นของตน เสียงลือเสียงเล่าอ้างจึงขจรขจายไปสู่ดินแดนน้อยใหญ่ก่อนที่ตัวท่านจะไปถึง ทุกคนต่างปีติยินดีรอคอยอยู่ว่า ท่านอาจารย์กำลังจะเดินทางผ่านมาทางบ้านเมืองตนเพื่อไปอินเดีย.

◆

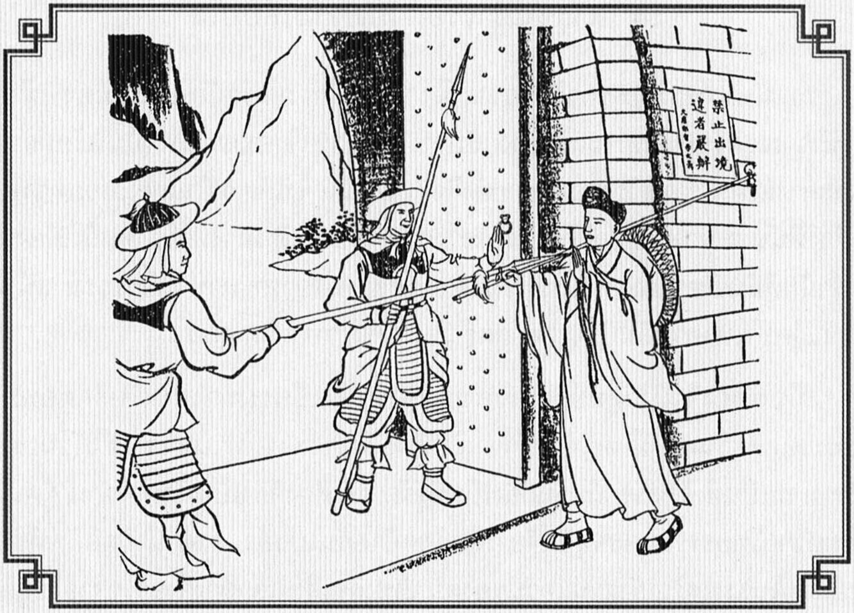

15. 出境受禁

奘師待法會圓滿後，即整束行裝出關，但這時因為國政新創，百姓不許隨便出境。涼州都督李大亮，他奉了政府的命令，嚴防有人出境。忽報有僧從長安來，欲去西國，不知何意，他懼意外，立追法師問明來由，法師直言說要西去求法，但未能邀李都督准許，且迫其還京。

15. ถูกสั่งห้ามออกนอกเขต

หลังพิธีเทศนาเสร็จสิ้นลงอย่างสมบูรณ์ ท่านอาจารย์ก็ตระเตรียมสัมภาระเพื่อเดินทางออกนอกด่าน แต่ด้วยขณะนั้นเป็นช่วงเริ่มสถาปนาราชวงศ์ใหม่ ทางการมีกฎห้ามผู้ใดเดินทางออกนอกประเทศ ลีไต่เหลียงเจ้าเมืองเลี่ยงจิวได้รับคำสั่งมาโดยเคร่งครัด เมื่อทราบข่าวว่ามีพระสงฆ์จากเชียงอานจะเดินทางไปตะวันตกโดยไม่ทราบเหตุผลแน่ชัด ก็หวั่นเกรงว่าอาจมีเหตุอันไม่คาดคิด จึงรีบไต่ถามท่านอาจารย์ว่าเรื่องมีความเป็นมาประการใด ท่านก็ตอบไปตามตรงว่า ปรารถนาจะเดินทางไปอัญเชิญพระธรรมคัมภีร์ เจ้าเมืองเมื่อได้ยินแล้วไม่เพียงแต่ไม่อนุญาต ยิ่งกว่านั้นยังบังคับให้เดินทางกลับเมืองหลวงทันที.

◆

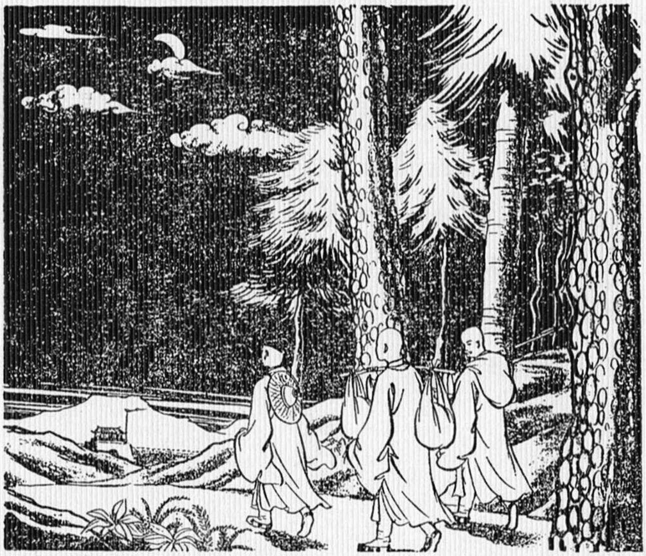

16. 晝伏夜行

但涼州有一高僧，法名惠威，他很尊重恭敬法師的辭理通達，又極同情奘師西行求法的志願，便秘密地派了二個弟子，一個叫惠琳，一個叫做道整，暗中送師偷渡關口，他們不敢公然出行，都是晝伏夜行，遂抵瓜州。

這時瓜州的官員獨孤達，聞法師至，歡喜異常，供養豐厚。法師因訪西行路線，有謂此去北行五十里，有瓠蘆河，下廣上狹，洄疫甚急，深不可渡。上設玉門關是必經之路。關外西北又有五烽，各相距百里間，中無水草，五烽之外，即莫賀延磧伊吾國境，師聞頗爲憂慮。

16. เดินทางในเวลากลางคืน

เวลานั้นที่เมืองเลี่ยงจิวมีเถราจารย์รูปหนึ่งนามว่าฮุ่ยอุย เป็นผู้เลื่อมใสในปฏิภาณและวิจารณญาณอันสุขุมของท่านอาจารย์ เมื่อทราบว่าท่านตั้งปณิธานแน่วแน่เพื่อจะไปแสวงพระธรรมแต่มาถูกขัดขวางก็บังเกิดความเห็นใจ จึงลอบให้ความช่วยเหลือ โดยจัดให้ศิษย์สามเณร 2 รูปชื่อฮุ่ยลิ้มและเต่าเจี๋ยช่วยพาท่านเล็ดลอดผ่านด่านไป ยามกลางวันหลบซ่อนตัว กลางคืนออกเดินทาง จนไปถึงเมืองกวยจิว ตกโกตั๊กเจ้าหน้าที่ของเมืองนั้นเมื่อทราบว่าท่านอาจารย์มาถึงก็เข้ามาถวายสักการะด้วยความยินดียิ่ง ท่านอาจารย์สอบถามหนทางจะไปยังตะวันตก ก็ทราบว่าจากเมืองนี้ไปทางทิศเหนือ 50 ลี้มีแม่น้ำฮู่ลู้ด้านล่างแคบด้านบนกว้าง น้ำลึกคลื่นแรง ยากนักจะข้ามได้ และยังมีด่านเง็กมิ่งกวนที่จำเป็นต้องเดินทางผ่าน จากด่านนี้ไปทางตะวันตกเฉียงเหนือต้องผ่านหอคอยอีกถึง 5 ด่าน แต่ละหอคอยห่างกันประมาณร้อยลี้ ระหว่างทางไม่มีน้ำและหญ้า ถัดจากหอคอยทั้ง 5 ไปเป็นทะเลทรายม่กฮอเอี๋ยง อันเป็นพรมแดนเมืองอีอู๊ ท่านอาจารย์ทราบดั่งนี้แล้วก็ให้รู้สึกหนักใจนัก.

◆

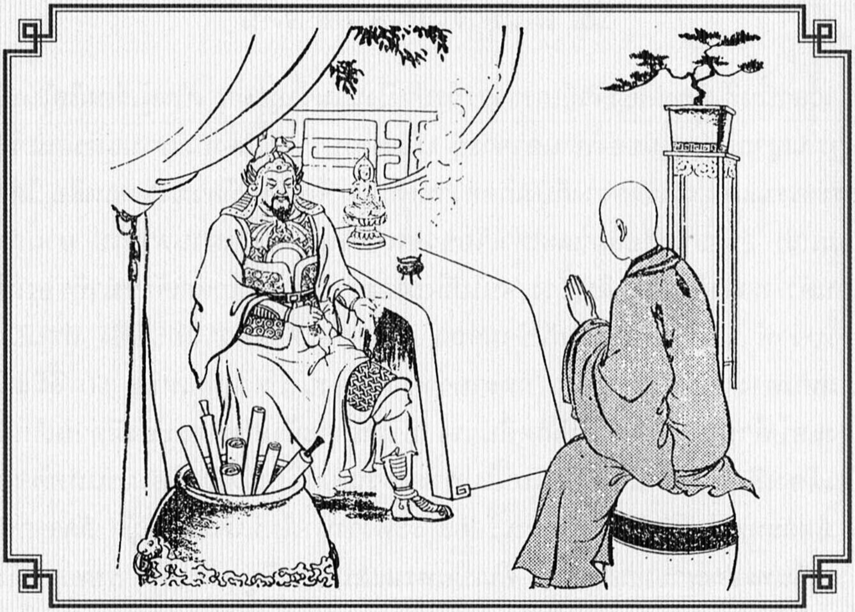

17. 毀卻文書

奘大師聽說此去前途艱難，很是發愁，加以所乘的馬又死去，真不知如何是好，這樣的就耽擱了一個多月，涼州的訪牒又來了，文書上一說有一僧人，字玄奘，要去西蕃，下令所在的州縣，捕捉返州。幸好當地的州吏李昌也是一位崇信佛教的人士，對師不免懷疑，就秘密地將查訪的諜文，呈與師閱，問師是不是玄奘？大師一時遲疑不敢直言，李昌對師說：法師您要實言，如是，弟子當盡力設法。這時師纔實認即是玄奘。李昌不但不加捕捉，反而稱讚奘師的偉大志願，深信師一定能達到目的，說著就當著大師的面前，撕毀了文書，但力勸師宜及早離此。

17. ทำลายหมายจับ

ท่านอาจารย์ได้ทราบถึงหนทางอันทุรกันดารและอันตรายที่กีดขวางอยู่เบื้องหน้าก็รู้สึกวิตกกังวลเป็นยิ่งนัก ทั้งม้าที่ขี่ก็มีอันมาตายลงอีก เมื่อสุดจะคิดทำประการใดต่อจึงยับยั้งอยู่ที่เมืองนี้เป็นแรมเดือนเพื่อแสวงหาลู่ทาง ฝ่ายเมืองเลี่ยงจิวก็มีใบบอกแจ้งมาว่าขณะนี้มีพระสงฆ์รูปหนึ่ง ชื่อเฮี่ยงจัง จะเดินทางออกไปตะวันตก มีคำสั่งให้ตามจับกุมแล้วส่งกลับเมือง โชคดีที่ขณะนั้นยังมีข้าราชการคนหนึ่งชื่อลีเซียง เป็นผู้เลื่อมใสพระพุทธศาสนายิ่งนัก บังเกิดความรู้สึกสงสัยในตัวท่านอาจารย์อยู่ จึงเอาหมายจับนั้นออกแสดงให้ดู แล้วถามขึ้นว่า ใช่ท่านเฮี่ยงจังหรือไม่ ท่านอาจารย์เมื่อได้ยินเข้าก็แสดงอาการลังเลไม่กล้าปริปาก ลีเซียงจึงว่า ท่านควรตอบตามจริง เพื่อศิษย์จะได้คิดอ่านหาทางช่วยเหลือให้เต็มที่ เมื่อได้ยินดังนั้น ท่านอาจารย์จึงตอบเขาไปตามจริง ฝ่ายลีเซียงครั้นได้ยินแล้วไม่เพียงแต่ไม่จับกุม กลับยังสรรเสริญความกล้าหาญในปณิธานอันใหญ่ยิ่ง และให้ความมั่นใจว่าท่านจะต้องไปถึงจุดหมายปลายทางสมความปรารถนาเป็นแน่ ครั้นพูดจบแล้วก็เอาหมายจับนั้นทำลายเสียต่อหน้า แล้วบอกท่านอาจารย์ว่า ท่านควรรีบออกเดินทางไปจากที่นี่เถิด.

◆

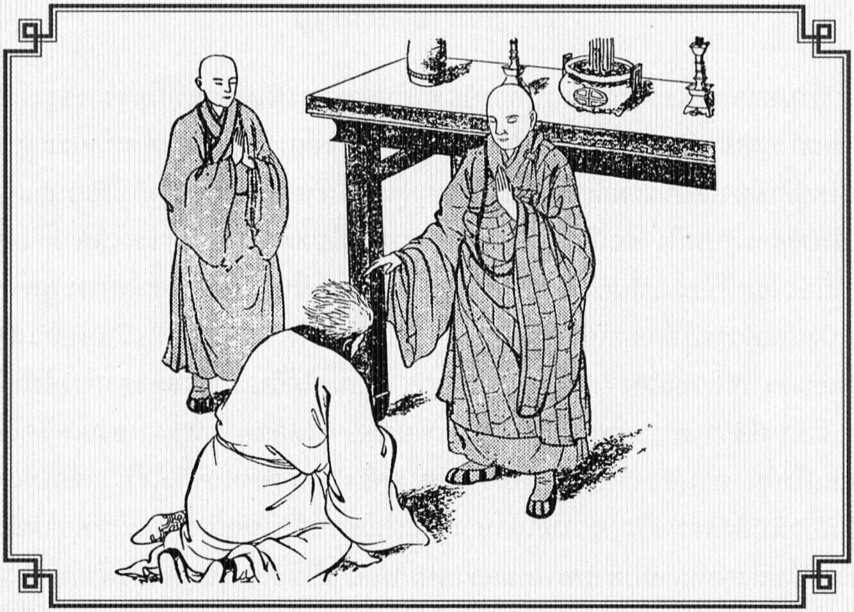

18. 胡人求戒

大師於是益發愁悶，眼看著惠威法師派來的小僧二人，道整已先去敦煌，只賸下惠琳一人，也不堪長途跋涉，不如索性遣回，更買了一匹馬，但又苦於無人引路。於是就在駐留的寺裏，在彌勒菩薩像前，虔誠祈求，希望能得一人引渡。

就在這夜，寺裡有一位名叫達摩的胡僧，夢見法師坐一蓮華，向西而去。達摩一早就來把夢中所見的報告法師，儘管師對達摩說夢是虛妄，何足論信。但心中暗自歡喜，認爲是即將成行的徵兆。於是便入道場，誠心禮求。

這時，忽有一個姓石的胡人，前來禮佛，並且繞著師行了二三匝，這是胡人對三寶最恭敬的禮節，他要求受戒，大師就爲他授了五戒，胡人歡喜而去，不久送來許多餅菓，供養奘師。

18. ชาวฮู้มาขอสมาทานศีล

ขณะนั้นท่านอาจารย์ยังไม่คลายกังวล เนื่องด้วยสามเณรทั้งสองที่ท่านฮุ่ยอุยส่งมาช่วยนำทาง ปรากฏว่าเณรเต่าเจี๋ยได้กลับไปยังตุงฮ้วง ส่วนเณรฮุ่ยลิ้มก็เกิดรู้สึกหวั่นเกรงไม่กล้าจะเดินทางต่อไปตามเส้นทางทุรกันดารเช่นนั้น ด้วยเหตุนี้ท่านจึงอนุญาตให้เณรกลับไป จากนั้นท่านอาจารย์ก็ไปหาซื้อม้ามาได้ตัวหนึ่ง ยังขาดก็แต่คนนำทาง จึงพักแรมอยู่ที่อาราม และตั้งจิตอธิษฐานต่อพระอริยเมตไตรย หวังว่าคงจะได้คนนำทางสักผู้หนึ่ง ราตรีนั้นในวัดมีภิกษุชาวพื้นเมืองรูปหนึ่งชื่อตักม้อ ฝันเห็นท่านอาจารย์นั่งบนดอกบัวมุ่งตรงไปตะวันตก ตักม้อตื่นขึ้นแล้วจึงรีบนำความฝันมาเล่าให้ท่านอาจารย์ฟัง ท่านก็กล่าวไปว่าความฝันเป็นเรื่องเลอะเลือน ไม่สมควรนำมายึดถือเป็นสิ่งสาระ แต่ในใจท่านนั้นรู้สึกปีติอยู่ว่าคงเป็นมงคลนิมิต ด้วยเหตุนี้จึงเข้าไปในวิหารเพื่อนมัสการพระอีกครั้ง ก็พอดีมีคนพื้นเมืองแซ่เจียะคนหนึ่ง เข้ามาไหว้พระแล้วกระทำประทักษิณ 3 รอบ ชาวฮู้คนนี้นับถือพระรัตนตรัยได้เข้ามาขอรับศีล ท่านอาจารย์จึงให้ศีล 5 แก่เขา ชาวฮู้ดีใจลากลับไปแล้ว ไม่ช้าก็นำขนมกับผลไม้เข้ามาถวาย.

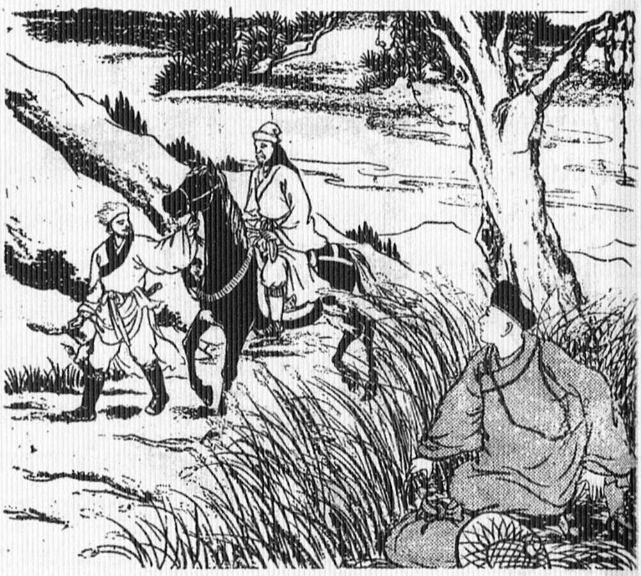

19. 瘦老赤馬

奘師見胡人壯健，貌又恭敬，就將要西行求法的事，與他相商，胡人終於允諾送師渡過五烽，師乃大喜，即爲他買馬等待同行。約在次日天暗時分，藏入草叢等候。胡人果然前來赴約，但帶一年老的胡人，牽了一匹又瘦又老的紅馬同來，法師心中正在納悶，年輕的胡人說：此翁熟諳西路，來去伊吾已三十餘次，所以同來。但胡翁卻對師說：西去的路上風險太大，沙河阻隔，鬼魅熱風，過去曾有人帶了很多的同伴，尚且迷失，況師單獨一人，如何可行，還望師多考慮，勿輕以身命相試！但奘師的回答是：貧道為求大法，若不至婆羅門國，終不東歸，縱死途中，亦不後悔，胡翁見師意志堅決，要師換乘他那匹瘦老的紅馬，因爲此馬往返伊吾已十五次，是一匹識途的老馬。奘師即想起在長安出發時，曾有一預言的術人，爲師占觀西行時將乘一瘦老赤馬，今果與所占相合，於是毅然換馬，胡翁告別，就同年輕的胡人，於二更時出發。

19. ม้าผอมสีแดง

ชาวฮู้ผู้นั้นยินดีไปส่งท่านอาจารย์ให้ผ่านหอคอยทั้ง 5 ด่าน ท่านอาจารย์จึงซื้อม้ามาอีกตัวหนึ่ง แล้วนัดแนะว่ารุ่งขึ้นเวลาค่ำจะออกเดินทาง จากนั้นท่านก็เร้นกายในกอหญ้ารอเวลาอยู่ ครั้นถึงเวลาชาวฮู้ก็มาตามนัดหมาย ชาวฮู้คนนี้พาฮู้ผู้เฒ่ามาด้วยอีกคน พร้อมกับจูงม้าสีแดงผอมแก่มาตัวหนึ่งด้วย ท่านอาจารย์รู้สึกวิตกทันทีที่ได้เห็น ฮู้หนุ่มกล่าวว่า ท่านผู้เฒ่านี้รู้จักเส้นทางไปตะวันตกดี เคยไปมาเมืองอีอู๊ 30 กว่าครั้ง เหตุนี้จึงพามาด้วย แต่ฝ่ายฮู้เฒ่ากลับกล่าวขึ้นว่า หนทางไปยั่งตะวันตกนั้นอันตรายนัก มีทะเลทรายขวางกั้น อีกทั้งมีภูตผีปีศาจ แลลมพายุทรายพัดกล้า ในอดีตเคยมีขบวนพ่อค้ามากมายไปตามเส้นทางนี้ส่วนมากยังหลงทางสาบสูญ ส่วนท่านมาตัวคนเดียวจะไปอย่างไรได้ ขอให้คิดไตร่ตรองจงถี่ถ้วนด้วย การจะเอาชีวิตไปเสี่ยงภัยที่กลางทะเลทรายเป็นสิ่งหาควรไม่

ท่านอาจารย์เมื่อได้ยินดังนั้นก็ตอบไปว่า อาตมภาพมาตามหาพระธรรมคัมภีร์ หากแม้นไปไม่ถึงชมพูทวีปก็จะไม่กลับทางตะวันออกเป็นแน่ ถึงต้องตายอยู่กลางหนทางก็ไม่อาลัยแก่ชีวิต ฮู้เฒ่าเมื่อเห็นท่านอาจารย์มีน้ำใจเข้มแข็งเด็ดเดี่ยวเช่นนั้นแล้วก็ว่า ถ้าเช่นนั้นเรามาเปลี่ยนม้ากันเถิด ม้าแก่ตัวนี้เคยไปมาเมืองอีอู๊ถึง 15 ครั้งแล้ว จดจำหนทางได้ดี ท่านอาจารย์นึกย้อนถึงเมื่อครั้งอยู่ที่เชียงอาน ก่อนออกเดินทางมีผู้ทำนายว่าหากท่านจะไปตะวันตกจะต้องขี่ม้าแก่สีแดงตัวหนึ่งไป บัดนี้ก็จริงสมดั่งคำเขาทำนายไว้ ด้วยเหตุนี้จึงตัดสินใจเปลี่ยนม้ากับชาวฮู้ แล้วฮู้ผู้เฒ่านั้นก็อำลากลับไป ส่วนท่านอาจารย์ก็ออกเดินทางไปพร้อมกับฮู้หนุ่มเมื่อยามเที่ยงคืน.

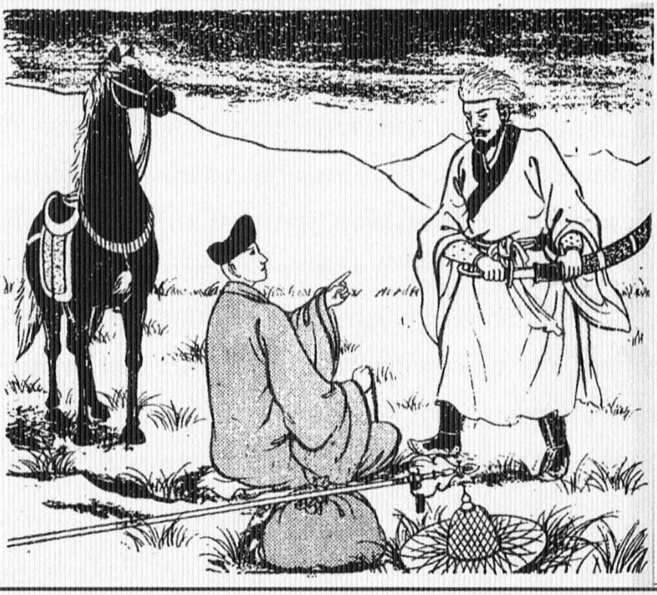

20. 孑然孤行

師與胡人行到河邊，遙見五關，去關上流十里許兩岸，闊約一丈多，有胡椒樹，胡人就斬木架橋，用布草填沙，驅馬而過，師見渡過了沙河，很是喜歡，就解韁停下來休憩，與胡人約離五十餘步，各自下馬，擁褥而臥。但不久見胡人拔刀而起，徐徐向師走來，約近十步又折回去，不知何意，疑他有變心，就坐起誦經，念觀音聖號，直至見胡人回去躺下，乃放心就眠。等到天明，喚起胡人取水漱洗用齋，准備出發時，胡人忽對師說：弟子以前途險遠，又無水草，只有在五烽下纔能取得飲水，但必須夜間偷水而過，一旦被發覺時便死，不如還是回去吧！奘師不禁愕然，但堅持不回，胡人竟張弓露刃，命師前面先行，法師不肯居前，胡人無奈，自行數里後又停步不前，他說弟子不能去了，因家累既大，王法難違。師知其有悔意，不能勉強，只好任其回去。但胡人又說：師如被擒，關官知是弟子引渡，必被連累又奈何！？師說：縱然被割粉身，誓不相告。胡人這才放心，師送與馬一匹，稱謝而別。於是師又只好孑然一身，孤遊沙漠矣。

20. เดินทางคนเดียว

ท่านอาจารย์กับชาวฮู้ออกเดินทางมาถึงริมฝั่งแม่น้ำ ก็แลเห็นด่านทั้ง 5 เรียงรายแต่ไกล จากด่านไปถึงต้นน้ำนี้นับได้ 10 ลี้ สองฝั่งกว้างห่างกันตึ๋งเศษ ตามริมฝั่งมีต้นหู่เจีย (พริกหอม) ขึ้นอยู่เรียงราย ชาวฮู้ตัดไม้นี้มาทอดเป็นสะพาน ปูด้วยหญ้า แล้วเอาทรายถมลงให้ม้าข้ามผ่าน พอท่านอาจารย์เห็นว่าข้ามพ้นไปได้แล้วก็ยินดีนัก ต่างคนต่างลงจากหลังม้าปูที่นอนแล้วนอนพักอยู่ห่างกันราว 50 ก้าว ทว่าไม่นานนัก ชาวฮู้นั้นก็ถือมีดเดินตรงมาทางท่านอาจารย์ แต่พอเข้ามาใกล้สัก 10 ก้าวก็หันกลับโดยไม่ทราบสาเหตุ ท่านอาจารย์ระแวงว่าเขาอาจคิดเปลี่ยนใจ จึงลุกขึ้นสวดภาวนาพระนามกวนอิม ชาวฮู้เมื่อเห็นดังนั้นก็เดินกลับไป ส่วนตัวท่านก็เอนกายลงจำวัด

รุ่งขึ้นท่านอาจารย์ปลุกคนฮู้ขึ้นมา แล้วก็ฉันอาหารเพื่อเตรียมตัวออกเดินทางต่อ แต่อยู่ดี ๆ เขาก็กลับเอ่ยขึ้นว่า หนทางเบื้องหน้าอันตรายยิ่งนัก ปราศจากน้ำและหญ้า มีเพียงที่ด่านทั้ง 5 เท่านั้นจึงจะหาน้ำและหญ้าได้ แต่เราต้องลอบเข้าไปตักน้ำและหนีไปให้ทัน หากว่าถูกจับแล้วชีวิตก็คงหาไม่ สู้กลับไปจะดีเสียกว่า ท่านอาจารย์ได้ยินดังนั้นก็ไม่ทราบจะตอบเช่นไร แต่เมื่อตัดสินใจลงไปแล้วถึงอย่างไรก็จะไม่ยอมกลับเป็นแน่ คนฮู้นั้นมีมีดและถือคันธนู จะให้ท่านเดินออกหน้า ท่านก็ไม่ยอม ฉะนั้นเขาจึงเดินนำไปแต่ไปต่อได้แค่ไม่กี่ลี้ก็หยุดและกล่าวว่า ศิษย์ไม่อาจไปต่อได้แล้ว ด้วยยังมีภาระครอบครัวอยู่มากนัก อีกกฎของทางการก็ยากจะฝ่าฝืน ท่านอาจารย์เมื่อเห็นว่าเขาเปลี่ยนใจแล้วก็ไม่อยากขัด จึงยอมให้เขากลับไปโดยดี คนฮู้ยังพูดอีกว่า ถ้าท่านถูกทางการจับได้ ขออย่าได้บอกว่าข้าพเจ้าเป็นผู้นำทางมา โปรดอย่าซัดทอดให้ความผิดพัวพันมาถึงกัน ท่านอาจารย์จึงให้คำมั่นว่า แม้ถึงขั้นต้องตัดเนื้อและกระดูกออกเป็นชิ้น ๆ ก็จะไม่กล่าวพาดพิงไปถึงท่าน เมื่อเห็นว่าคนฮู้รู้สึกสบายใจขึ้นแล้วท่านก็ส่งม้าให้เขาไป พร้อมกับขอบใจที่เขานำทางมาด้วยไมตรีจิต ครั้นชาวฮู้จากไปแล้ว ท่านอาจารย์ก็ออกเดินทางไปแต่ผู้เดียวในทะเลทราย.

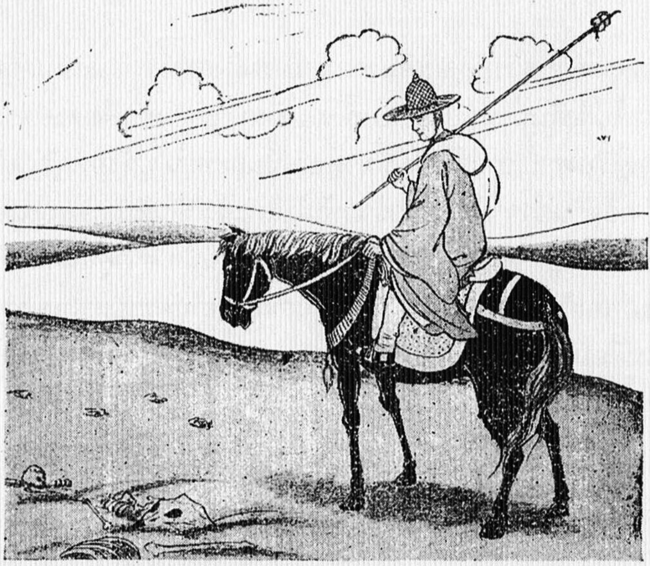

21. 骨糞認路

玄奘大師，孤身西行，在一片茫茫的沙漠海中，沒有水草，沒有道路，只有認著一堆一堆的白骨馬糞，逐漸前進。

奘師於恍惚間只見前面有一隊軍旅，數百人都是披了裘褐， 騎了駝馬，滿身砂磧，忽行忽止，形頗狼狽，遠望時倒看的很清楚，但逐漸走近時反而糢糊，終於不見了。法師初以爲是盜賊之流，待漸近時才知是妖鬼所化，但聽得空中有聲，說「勿怖！勿怖！」這纔稍安。

這樣的走了八十多里，終於望見了第一座烽火臺。

21. เดินไปตามกองกระดูกและมูลม้า

ท่านอาจารย์เดินทางเพียงผู้เดียว มุ่งไปทางทิศตะวันตก รอบกายเห็นแต่ความเวิ้งว้างไกลสุดสายตา ไม่มีหญ้าและน้ำ ทั้งไม่เห็นหนทาง ต้องอาศัยสังเกตจดจำกองกระดูกและมูลม้า ค่อย ๆ เดินตามรอยนั้นเรื่อยไป ระหว่างทางทันใดก็แลเห็นกองทหารปรากฏขึ้นเบื้องหน้านับร้อยกอง มีถุงบรรจุน้ำ บ้างขี่อูฐ บ้างขี่ม้า คลาคล่ำไปในทะเลทราย บัดเดี๋ยวแลเห็นบัดเดี๋ยวเลือนหาย รูปลักษณ์ดูไม่ชัดเจน หากมุ่งมองแต่ไกลรู้สึกว่าเห็นชัด แต่เมื่อยิ่งใกล้เข้าไปก็กลับไม่เห็น ทีแรกท่านเข้าใจว่าสิ่งเหล่านี้เป็นพวกกองโจร แต่ครั้นเข้าไปใกล้ก็ประจักษ์ว่าที่แท้เป็นภูตผี แต่บัดนั้นก็ได้ยินเสียงจากนภากาศดังขึ้นมาว่า “อย่าได้หวาดกลัว ๆ” จึงรู้สึกอบอุ่นใจขึ้น เดินทางผ่านไปราว 80 ลี้ก็สามารถมองเห็นด่านแห่งที่ 1 อยู่เบื้องหน้า.

◆

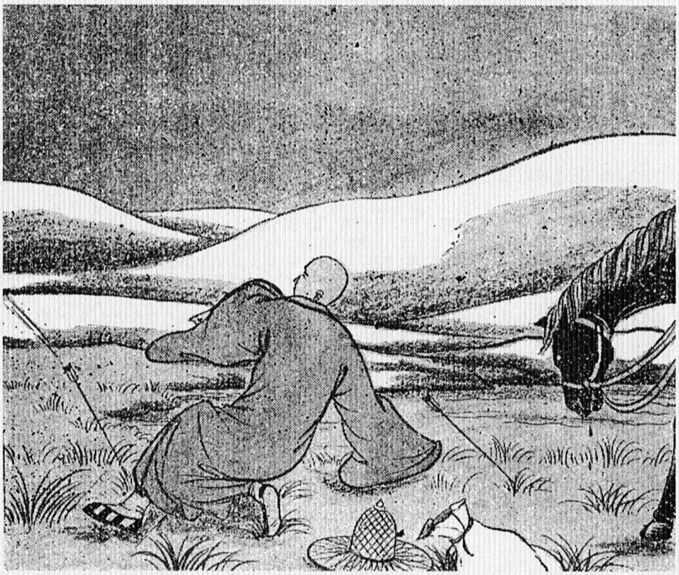

22. 一箭飛來

當奘師望見了烽火臺後，又怕被臺上的守兵發現，立刻伏在沙溝中，一直等到天黑了，才敢出來覓水。

烽火臺的西邊，有一些水草，奘師在黑夜中繞行至臺西，乾渴的喉嚨，立刻伏倒水邊，用雙手去掐水來飲，飲罷正要起身去取盛水的皮囊裝水，忽然颯的一枝箭飛射過來，落在膝邊，險些就被射中膝蓋。接著第二枝箭又射到身邊，奘師知道已被守兵發現，於是大聲地喊話，說我是出家的僧人，從京師來的！不是壞人，不要再射了！於是牽了馬匹，向烽火臺走去。

烽上守兵開門出來，見是一位出家人，便領著奘師去見守將王祥。王祥先命士兵取火照看，這纔說：不是我們河西的僧人，確似從長安京師來的。他又問法師此行的用意，法師就告訴他說：校尉你曾聽過涼州來人提起有僧玄奘，要向婆羅門國去求佛法的事嗎？王祥聽了法師的話反而懷疑起來了，他說：聽說玄奘法師已經東返，怎麼又能來此呢？奘師乃將馬上的章疏取下出示其名字，王祥纔相信真是奘師。但他告訴奘師，西路艱難遙遠，恐怕師父終難到達目的地，我現在亦不追究法師的罪，弟子是敦煌地方的人，欲

送師去敦煌，那裏有一位張皎法師，對賢能有德的法師最為尊敬，見師一定歡迎，師與其終難到達西域，不如前去敦煌好嗎？

守將王祥的要求，立即被奘師堅決地謝絕了 。

22. ลูกศรยิงมา

เมื่อท่านอาจารย์ไปถึงด่าน ด้วยเกรงว่าจะถูกจับจึงซ่อนตัวอยู่ในร่องทราย รอจนตะวันพลบจึงค่อยออกมาหาน้ำ ทางด้านตะวันตกของด่านมีหญ้าอยู่กอหนึ่งพอเป็นที่กำบัง ท่านอาจารย์อาศัยความมืดเล็ดลอดออกมาได้แล้ว ก็รีบตรงไปเพื่อดื่มน้ำในสระนั้น เมื่อมือทั้งสองวักน้ำขึ้นมาดื่มไปได้อึกเดียว ก็รีบหยิบถุงมาเพื่อบรรจุน้ำ ทันใดนั้นก็มีลูกศรยิงมาเฉียดหัวเข่า และยิงตามมาติด ๆ อีกดอกหนึ่ง ท่านทราบทันทีว่ามีคนเห็นแล้วก็รีบตะโกนแจ้งไปว่า ข้าพเจ้าเป็นบรรพชิตมาแต่เมืองหลวง หาใช่คนร้ายไม่ โปรดอย่าได้ยิงอีกเลย ครั้นพูดแล้วก็จูงม้าเดินออกมา

พอทหารในป้อมเปิดประตูมาพบว่าเป็นพระรูปหนึ่ง ก็นำตัวท่านไปพบเฮ่งเซี้ยง ซึ่งเป็นผู้คุมป้อมนั้น เฮ่งเซี้ยงให้นำคบเพลิงมาส่องดูแล้วก็ว่า นี่มิใช่ชนชาวฮ่อไซเรา ท่านคงมาจากนครหลวงจริง ครั้นไต่ถามถึงเหตุผลที่มาครั้งนี้ ท่านอาจารย์จึงกล่าวว่า ท่านเคยได้ยินคนชาวเลี่ยงจิวโจษกันหรือไม่ว่า มีพระชื่อเฮี่ยงจังกำลังจะเดินทางไปอินเดีย เฮ่งเซี้ยงตอบว่า เคยได้ยิน แต่เฮี่ยงจังกลับไปแล้วไฉนมาทางนี้ได้อีก ท่านอาจารย์ต้องหยิบหนังสือสำคัญชื่อท่านจากบนหลังม้าออกแสดงให้ดูจึงยอมเชื่อ แต่แล้วเขาก็พูดขึ้นว่า การจะไปอินเดียนั้นหนทางทั้งไกลและยากลำบาก เกรงว่าท่านคงจะไปไม่ถึงจุดหมายเป็นแน่ ส่วนข้าพเจ้าจะไม่ขอเอาโทษท่าน ข้าพเจ้าเองเป็นชาวตุงฮ้วง จะส่งท่านไปยังตุงฮ้วง ที่นั่นมีพระอาจารย์เตี่ยเก้าเป็นบัณฑิตมีคุณธรรม เป็นที่เคารพนับถือของผู้คนแถบนั้น หากได้พบกับท่านแล้วคงยินดีนัก แม้นว่าการไปอินเดียนั้นยากที่จะบรรลุถึง ก็สู้ไปตุงฮ้วงมิดีกว่าหรือ แม้เฮ่งเซี้ยงจะพยายามขอร้องวิงวอนเท่าใด แต่เมื่อท่านอาจารย์ได้ยินแล้วก็ตัดบทปฏิเสธไปว่า ท่านจะเดินทางไปต่ออย่างแน่แท้ไม่มีถอยหลัง.

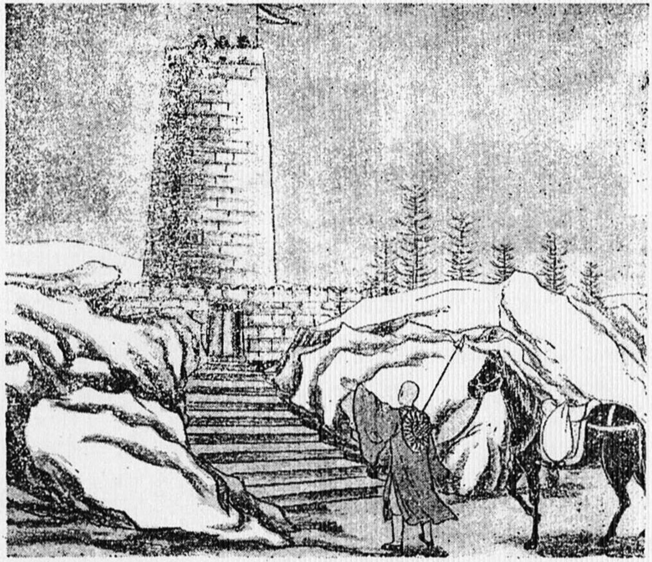

23. 抵第四烽

王祥見師意志堅決，不由的深受感動，便好好的款待，留宿一宵，第二天爲師準備了水和乾糧，且親自送師至十多里外，指給奘師一條直達第四烽火臺的捷徑，又告訴奘師第四烽的守將王伯隴是他的骨肉至親，師此去只說是我送師來的。說罷王祥就泣拜而別。

是晚，師抵第四烽，起先恐怕他們留難，正打算先暗中取水而偷渡此關，但到水邊，飛箭已至。不得不牽馬回來叩關。果然，照王祥的吩咐行事 ，一切順利通過，留宿一宵，翌晨更布施大皮囊及馬料，也送師一程，指示奘師不必向第五烽去，因第五烽烽官疏率，恐發生問題。距此百里許，有一野馬泉可以取水，此去便是莫賀延磧，長八百餘里，那就是古代所說的流沙河。上無飛鳥，下無走獸，中途更無水草，要尅服這段艱難的路程，才可抵達伊吾國境。

23. ถึงหอคอยที่ 4

เมื่อเฮ่งเซี้ยงเห็นความตั้งใจแน่วแน่เช่นนี้ ก็ดลจิตให้รู้สึกเลื่อมใสต่อน้ำใจอันมั่นคงของท่านอาจารย์ จึงได้ต้อนรับขับสู้เป็นอย่างดี พอถึงวันที่ 2 ก็ตระเตรียมสัมภาระ มีน้ำอาหารแห้ง แล้วออกไปส่งท่านอาจารย์ด้วยตนเองกว่า 10 ลี้ พร้อมกับกำชับว่าให้ตรงไปยังป้อมที่ 4 เลยทีเดียว อย่าไปทางอื่น ด้วยว่าผู้คุมป้อมนั้นเป็นญาติสนิทของเขาเอง หากท่านอาจารย์ไปถึงแล้วขอให้บอกว่าข้าพเจ้าเป็นผู้ส่งไป เขาได้ทราบจะต้องดีใจ ครั้นแล้วจึงอำลาจากกัน

คืนนั้นท่านก็เดินทางไปถึงป้อมที่ 4 เบื้องต้นท่านวิตกว่าหากไปแล้วอาจถูกเขากักตัวไว้จึงไม่กล้าเข้าไป และคิดจะลอบผ่านด่านนี้ไปอย่างเงียบ ๆ แต่พอไปถึงริมน้ำ พลันก็มีลูกศรยิงมาดอกหนึ่ง ด้วยความจำเป็นท่านจึงต้องจูงม้าออกมา และก็เป็นจริงดั่งที่เฮ่งเซี้ยงกล่าว พอท่านเล่าความไปแล้วทุกอย่างก็ราบรื่นด้วยดี ท่านอาจารย์พักค้างแรมที่ป้อมนี้คืนหนึ่ง หัวหน้าป้อมถวายถุงหนังสำหรับบรรจุน้ำ อาหารม้า และยังตามออกไปส่งท่านอีกระยะหนึ่ง จึงอำลาไป ก่อนลาเขายังได้แนะถึงทางลัดที่ไม่จำเป็นต้องผ่านไปด่านที่ 5 ด้วยว่าหากไปยังด่านที่ 5 เกรงท่านจะเกิดปัญหา ถัดจากนี้ไป 100 ลี้ มีตาน้ำม้าป่า ท่านสามารถไปเติมน้ำที่นั่นได้ หนทางนับแต่นี้ไปตามทะเลทรายม่กฮอเอี๋ยง ยาวไกลถึง 800 ลี้ โบราณเรียกว่าหลิ่วซาฮ้อ (แม่น้ำทราย) ที่แห่งนี้เบื้องบนไม่มีสัตว์ปีก เบื้องล่างไม่มีสัตว์เลื้อยคลาน ระหว่างทางไม่มีแม้น้ำและหญ้า หากผ่านเส้นทางทุรกันดารตรงนี้ไปได้ก็จะถึงเขตแคว้นอีอู๊.

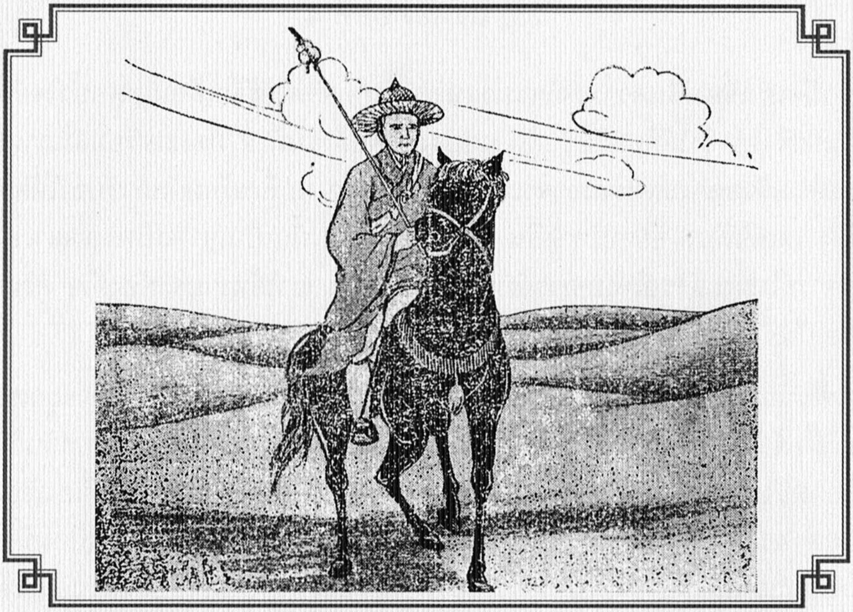

24. 失水欲返

奘師依著指示備受辛苦，抄過了第五烽，而走進八百里的大沙漠。果然大沙漠中連飛鳥走獸都沒有，除了唯一的良伴！這匹赤瘦的老馬外，只有他一個人，孤單單的，一路上只有念觀音菩薩及般若心經。才驅走一些心理上的恐懼。但師行百餘里後即迷失了道路，遍覓野馬泉又不得，下馬欲飲水，因大皮囊袋重，一不小心失手掉在沙地，把這近千里路的行資，傾倒殆盡。又失路盤，不知走向那裏去好？於是想回第四烽去，走了十多里，忽然一念間又想起了：我先發願若不到天竺國，終不東歸一步，今豈能違背初心呢！寧可就西而死，怎可歸東而生。於是又掉轉馬轡，一心專念觀音聖號，再向西北而進。

24. น้ำหกหมดคิดจะกลับมาเอาน้ำใหม่

ท่านอาจารย์เดินทางต่อไปด้วยความยากลำบาก ลัดด่านที่ 5 ไปเข้าเขตทะเลทราย 800 ลี้ แล้วก็เห็นจริงดั่งคำเล่าขานที่ว่า ในทะเลทรายเบื้องบนไม่มีนกบิน เบื้องล่างไม่มีสัตว์เลื้อยคลาน ตลอดหนทางมีเพียงเงาตนเองกับม้าชรา ท่านจึงได้แต่สวดพระนามโพธิสัตว์กวนอิมและปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรเรื่อยไป เพื่อขจัดความหวาดหวั่นในใจตน ทว่าพอออกเดินทางไปได้ 100 กว่าลี้ก็เกิดหลงทาง ครั้นจะไปหาตาน้ำม้าป่าก็หาไม่พบ จึงลงจากหลังม้าเพื่อดื่มน้ำ ด้วยเหตุที่ถุงใส่น้ำหนักจึงพลัดหลุดจากมือไป น้ำก็ไหลหกลงพื้นทราย บัดนี้น้ำที่เตรียมมาเพื่อการเดินทางก็เป็นอันหกหายหมด ซ้ำยังหลงทางไม่ทราบจะไปทางทิศใด ด้วยเหตุนี้ท่านจึงบังเกิดความคิดจะย้อนกลับไปป้อมที่ 4 เพื่อบรรจุน้ำใหม่ แต่เมื่อเดินกลับไปได้ 10 กว่าลี้ ก็พลันหวนคิดถึงที่ตนเคยตั้งปณิธานไว้ว่า หากไปไม่ถึงอินเดียจะไม่ถอยหลังกลับแม้ก้าวเดียว แต่บัดนี้เหตุไฉนจึงมาขัดปณิธานของตนเล่า สู้ตายเสียยังดีกว่าเดินกลับไปทางตะวันออกเพื่อมีชีวิตอยู่ พอคิดได้ดั่งนี้จึงชักม้ากลับ มุ่งหน้าไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ระหว่างทางก็พร่ำสวดแต่พระนามโพธิสัตว์กวนอิมเรื่อยไป.

❦

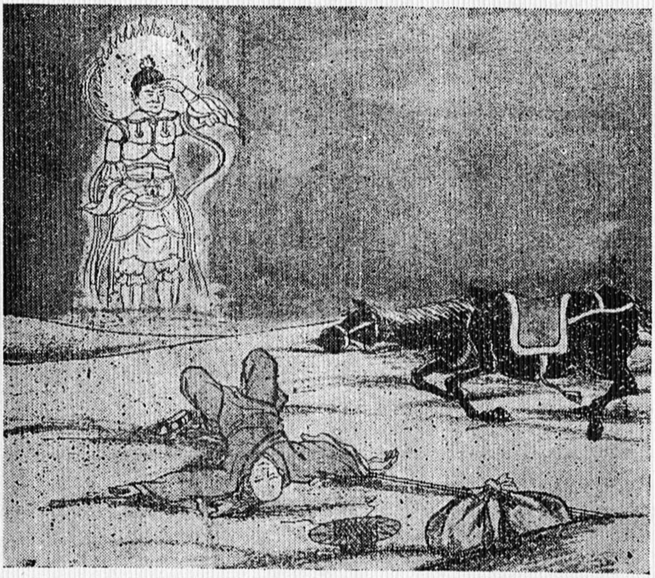

25. 臥倒沙中

玄奘大師一念轉進，又鼓起勇氣前行，但這時四顧茫茫，人鳥俱絕。一到夜間更見魅魑擧火，閃閃爍爍，有若繁星。一會又驚風四起，沙散如雨點一般刮在臉上。雖然如此，心中反而坦然，毫無所懼。只苦於水囊已經傾盡，喉間渴的難受，這樣經過四夜五日，滴水未進，口腹乾焦，幾將渴死。終於連馬臥倒沙中，不能再繼續前進了。但心中仍默念觀音，雖然困乏不堪，終不捨離。

奘師只好默默地禱告說：我玄奘此行，既不求財利，又不希望博取名譽，只爲無上正法而來，但望菩薩，慈念衆生，我以救苦爲任務，雖受苦而不怨尤。這樣心心憶念，不斷地禱告，直至第五夜半，忽起涼風，當接觸到身上時，好像冷水淋浴似的，精神爲之一振，纔能睜開雙目，赤瘦的老馬也能掙扎起身，因此反而能小睡片刻，才恢復了疲乏。

小睡中夢見一護法大神，站在自己面前，對奘師說，爲什麼不振作起來前進，還躺在那裏作什麼？師一驚醒來，即刻前行，一行十里，老馬奔馳不停，好像失了常態，要想制住也不可能，原來前面正是一片草原，於是下了坐騎，先讓老馬痛快地飽餐一頓嫩綠的青草。距草原十步外，又發現一池清水，澄澈如鏡，乃就池飲水，才保全了人馬的生命。師很詫異在這樣的大沙漠中，那來的水草，莫不是菩薩慈悲，至誠感召而應化的呢！

25. ล้มลงในทะเลทราย

ท่านอาจารย์ตัดสินใจหันกลับ รวบรวมสรรพกำลังมุ่งหน้าคืนสู่หนทางไปอินเดีย ตลอดทางแลไปพบแต่ความเวิ้งว้างสุดสายตา ไร้เงาผู้คนและสัตว์ ปราศจากหญ้าและน้ำ ยามค่ำคืนมีภูตพรายสำแดงแสงวับวาวเหมือนดาวดาดาษ ยามกลางวันมีพายุทรายพัดสาดดุจเม็ดฝน แม้เผชิญอุปสรรคถึงปานนี้ แต่ในจิตใจก็ยังเข้มแข็งมิได้หวั่นเกรง ความวิตกประการเดียวที่มีอยู่คือน้ำได้หมดไปแล้ว ลำคอแห้งผากจนยากจะทานทน เวลานี้ผ่านมาแล้ว 4 คืน 5 วันที่น้ำสักหยดมิได้ล่วงลำคอ จึงรู้สึกกระหายน้ำเหมือนดั่งจะสิ้นชีวาวาย

ในที่สุดทั้งม้าและคนก็ล้มลงกลางทะเลทราย แม้มิอาจเดินต่อไปได้อีก แต่ในใจก็ยังพร่ำสวดระลึกถึงพระโพธิสัตว์กวนอิมอยู่มิขาด แม้ระหว่างนั้นจะเผชิญทุกขเวทนาแสนสาหัส ท่านก็มิได้หยุดสวดภาวนาเลย ในใจตั้งสัจจาธิษฐานว่า ข้าพเจ้าเดินทางมาครั้งนี้ หาใช่เพื่อแสวงลาภสักการะเกียรติคุณใด ๆ จุดหมายมีเพียงเพื่อแสวงหาพระธรรมอันประเสริฐเท่านั้น ขอพระโพธิสัตว์ได้เมตตามาโปรดสรรพสัตว์เช่นตัวข้าพเจ้าให้พ้นจากห้วงทุกขเวทนาด้วยเถิด แม้นได้รับความทุกข์ยากลำบากเหลือแสน แต่ในใจก็ยังคิดสวดภาวนาอยู่ไม่ขาดปาก

จนถึงเที่ยงคืนก็พลันรู้สึกเหมือนมีลมเย็นพัดวูบมาสัมผัสกาย ประหนึ่งมีน้ำเย็นมาอาบรดทำให้จิตใจชุ่มชื่นขึ้นมา ท่านอาจารย์สามารถลืมตาทั้งสองขึ้นมาได้ ม้าแก่ก็สามารถขยับตัวลุกขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ เมื่อนอนพักอีกครู่เดียวก็ฟื้นคืนจากความเหนื่อยล้า ขณะที่หลับไปครู่หนึ่งนั้น ท่านฝันว่ามีเทพธรรมบาลองค์หนึ่งมาปรากฏเบื้องหน้าแล้วกล่าวว่า เหตุใดจึงมัวมาหลับใหลอยู่ที่นี่ ไม่รวบรวมพละกำลังแล้วเดินต่อไปข้างหน้าเล่า ท่านอาจารย์ตกใจตื่นขึ้นจึงรีบออกเดินทาง พอไปข้างหน้าได้สัก 10 ลี้ ม้าแก่ก็วิ่งฮ่อตะบึงไปไม่ยอมหยุด จะบังคับอย่างไรก็ไม่เป็นผล แท้จริงแล้วข้างหน้าเป็นทุ่งหญ้าเขียวขจีแผ่กว้าง ท่านจึงลงจากหลังม้า ปล่อยให้ม้ากินหญ้าจนอิ่ม ห่างจากทุ่งหญ้าไป 10 กว่าก้าวก็พบตาน้ำ น้ำที่นั่นใสราวกับกระจก อาศัยน้ำจากบ่อนั้นมาดื่มกินทั้งคนและม้าจึงรอดชีวิต ท่านได้บรรจุน้ำใส่ถุงหนังจนเต็มเปี่ยม หากมิใช่ด้วยความเมตตาของพระโพธิสัตว์ บวกกับจิตอันตั้งมั่นของท่านอาจารย์แล้ว ผลเช่นนี้ก็คงมิอาจบังเกิดขึ้น.

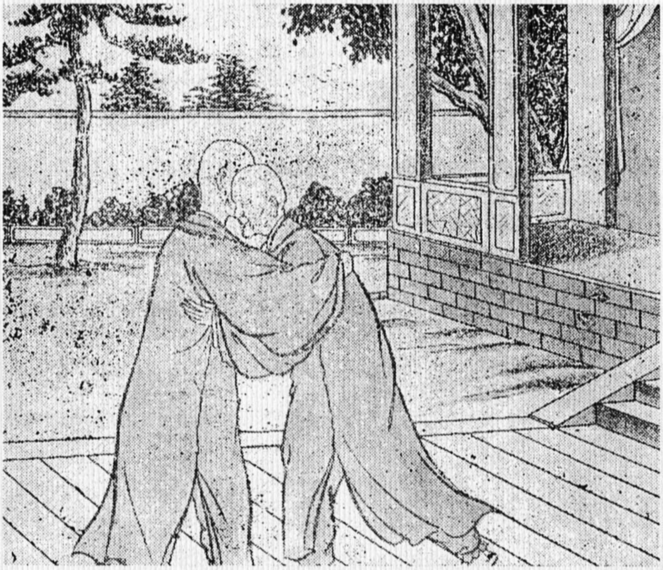

26. 抵伊吾境

奘師在草池那裏停息一日，臨行再裝水取草，繼續前進，經過兩天，纔走出大沙漠。抵達了伊吾國境，這就是今日新疆的哈密。

伊吾地方有一座古剎，寺中有漢僧三人，其中一位老者，聽說師至，連衣服也沒有穿好，鞋也來不及套上，就飛奔出來迎接。竟抱著奘師，也不知是悲是喜，情不自禁地哀號起來。老僧邊哭邊說，想不到今日能重見由故鄉來的人，法師亦不禁對他的傷感而對泣起來。

一時胡僧胡王，多來參謁，大家爭著要請奘師到他們那裏去應供。

26. เข้าเมืองอีอู๊

ท่านอาจารย์พักอยู่ที่ทุ่งหญ้านั้น 1 วัน เพื่อเตรียมหญ้าและบรรจุน้ำสำหรับใช้เป็นเสบียงแล้วก็ออกเดินทางต่อไป ใช้เวลา 2 วันจึงพ้นทะเลทรายลุถึงเขตเมืองอีอู๊ สถานที่นี้ปัจจุบันเรียกว่าฮามิในมณฑลซินเกียง เมืองอีอู๊มีอารามเก่าแก่แห่งหนึ่ง ที่อารามนั้นมีพระสงฆ์จีน 3 รูป หนึ่งในนั้นเป็นหลวงจีนชรา พอทราบข่าวว่าท่านอาจารย์มาจากเมืองจีนก็วิ่งออกมารับด้วยอาการเร่งรีบ รองเท้ายังมิทันสวมใส่ จีวรยังมิทันคาดสายประคด สุดจะหยั่งถึงว่าดีใจหรือเสียใจ เมื่อพบท่านอาจารย์ก็เข้าไปสวมกอด แล้วร่ำไห้คร่ำครวญมากมายรำพันว่าวันนี้ไม่นึกฝันจะได้พบคนบ้านเมืองเดียวกัน ขณะนั้นพระราชาและพระสงฆ์ชาวฮู้ได้พากันมาคารวะเยี่ยมเยียน ทุกคนแย่งกันนิมนต์ท่านอาจารย์ไปถวายการอุปัฏฐาก.

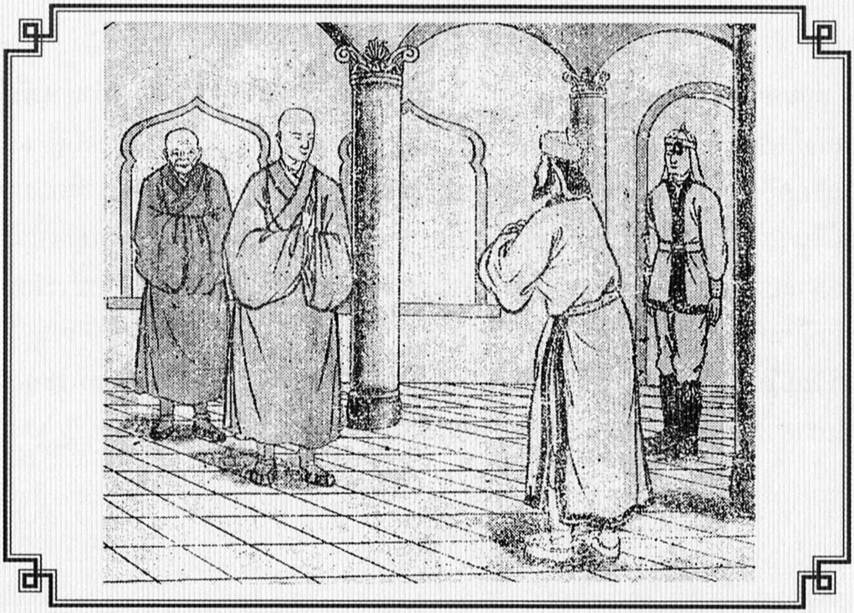

27. 專使來迎

這時，高昌國國王麴文泰，因早聽說法師西行的消息，已派了使者，先在伊吾探訪，這天正欲返國，恰巧遇上了法師，立刻飛馬回報國王，國王聽說後，一面打發人通知伊吾王，留住法師；一面選備上乘的馬數十匹，派遣了重臣，一路上驅駝設站，準備迎接法師。

師在伊吾停了十多天，國王的專使便至，專使見了法師，便把國王殷勤禮請的意思告訴法師。法師原擬直取可汗，因此堅辭，但終不能邀獲使者的同意，遂同使者，經過六天的行程，來到高昌邊界的白力城今新疆吐魯蕃。

抵城時已近黃昏，法師欲停城中，但城中的官員和同行的專使，因國王急欲接晤法師，要求法師換乘快騎，連夜進京，將師所乘的老馬留給專使坐著後去。師不得已，乃換騎趕往王城，於雞鳴將曉時分來到了王城。

27. ส่งทูตมารับท่านอาจารย์

พระราชาแคว้นเกาเชียง ทรงพระนามว่า เคียกบุ่งไถ่ เหตุได้ยินกิตติศัพท์เรื่องที่ท่านอาจารย์จะเดินทางไปชมพูทวีป จึงส่งคนมารอที่เมืองอีอู๋เพื่อสืบข่าว และคนผู้นั้นกำลังจะเดินทางกลับเมืองในวันนี้ ก็พอดีได้พบกับท่านอาจารย์เสียก่อน จึงรีบส่งข่าวกลับไปรายงานให้พระราชาทรงทราบ เมื่อพระราชาทราบความแล้ว ก็มีรับสั่งให้รีบแจ้งไปยังเจ้าเมืองอีอู๋ว่า ขอให้ช่วยเหนี่ยวรั้งตัวท่านอาจารย์ไว้ก่อน ขณะเดียวกันก็คัดเลือกม้าฝีเท้าดีประมาณ 10 ตัวออกไปรับ และยังโปรดให้จัดข้าราชการไปคอยต้อนรับท่านอาจารย์อยู่ทุกจุดพักเพื่อถวายการอุปัฏฐากดูแลระหว่างการเดินทางด้วย

ท่านอาจารย์พำนักอยู่ที่เมืองอีอู๋ได้ราว 10 วัน ราชทูตของเกาเชียงก็มาถึง เมื่อราชทูตได้พบกับท่านอาจารย์แล้ว ก็แจ้งให้ทราบถึงเหตุที่ต้องมานิมนต์ท่านอาจารย์ในครั้งนี้ เดิมทีท่านอาจารย์มิได้คิดจะไปตามเส้นทางนั้น แต่ราชทูตก็พยายามวิงวอนให้ท่านไปให้จงได้ ที่สุดเมื่อเห็นว่ามิอาจขัดน้ำใจได้แล้ว ก็จำต้องยอมเดินทางไปตามคำเชิญ ใช้เวลา 6 วันกว่าจะถึงพรมแดนเกาเชียงที่เรียกว่าแป๊ะลักเซี้ย ปัจจุบันคือตูรฟาน ขณะถึงเมืองนั้นก็เป็นเวลาใกล้ค่ำพอดี ท่านอาจารย์คิดจะหยุดพักที่นี่ก่อน แต่ฝ่ายข้าหลวงที่พามานั้นกล่าวว่า พระราชามีรับสั่งให้เร่งพาท่านอาจารย์ไปโดยทันที พร้อมกับขอร้องให้ท่านอาจารย์เปลี่ยนม้าด้วย ท่านอาจารย์จำต้องยินยอมให้ส่งม้าแก่ตามไปภายหลัง และออกเดินทางต่อไปจนถึงนครหลวงในเวลาใกล้รุ่ง.

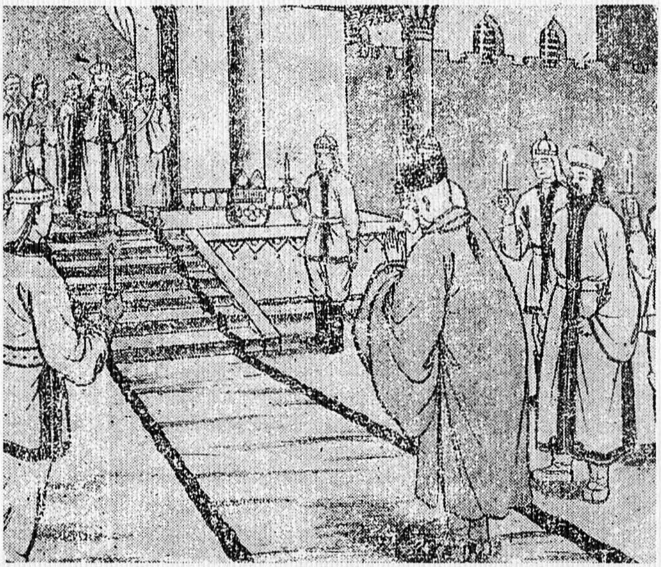

28. 厚禮接師

奘師入城，國王偕妃，聽說法師駕到，立即與宮女侍從前後執燭，分成兩列，擁王出宮迎接。把奘師接入寶帳，恭敬禮拜，比任何國賓更加優禮 。

國王自稱弟子，對法師說：「自從聽說法師的大名，歡喜的寢食俱廢，預計法師將於今夜必至，與妻子在宮中讀經恭候，通宵未眠。」這種恭敬虔誠的態度，奘師也深受感動。

不久，王妃與數十侍女，又一一前來禮拜，這時天已漸明，大家都有倦意，這纔回宮就寢。留下太監數名，侍候法師休息。翌日法師尚未起身，主人卻已率領王妃等前來請安，這樣的禮遇，眞是難得。

28. การต้อนรับเต็มไปด้วยความเลื่อมใส

ท่านอาจารย์ได้เข้าไปในเมือง ฝ่ายพระราชาและพระมเหสีเมื่อทราบว่าท่านอาจารย์มาถึงแล้วก็รีบเสด็จออกมาต้อนรับ พร้อมด้วยเหล่าข้าราชบริพารและนางสนมกำนัลในทั้งหลาย ที่ต่างมาถือเทียนยืนคอยรับท่านอาจารย์อยู่ตลอดสองข้างทาง พระราชานิมนต์ท่านอาจารย์เข้าสู่พระราชวังหลวง เมื่อถวายนมัสการท่านด้วยอาการเคารพอย่างสูงแล้วจึงตรัสว่า นับแต่ศิษย์ได้สดับนามของท่านอาจารย์ ก็บังเกิดความปีติยินดีเป็นยิ่งนักถึงกับลืมกินลืมนอน เมื่อคาดว่าท่านอาจารย์จะมาถึงในค่ำคืนนี้ ข้าพเจ้าพร้อมทั้งมเหสีและโอรสต่างก็สวดมนต์รออยู่ในพระราชวังจนตลอดทั้งคืนมิได้หลับนอน เมื่อได้เห็นพระราชาทรงศรัทธาเลื่อมใสต่อท่านอาจารย์ถึงเพียงนี้ ทำให้ตัวท่านรู้สึกตื้นตันใจนัก ไม่ช้าพระมเหสีและเหล่านางสนมประมาณ 10 คน ก็ทยอยกันเข้ามาถวายสักการะโดยพร้อมเพรียง ขณะนั้นท้องฟ้าเริ่มสว่าง ทุกคนต่างรู้สึกอ่อนเพลีย เมื่อเห็นว่าท่านอาจารย์อยากพักผ่อน พระราชาจึงเสด็จกลับข้างใน แต่ก็ยังรับสั่งให้เหล่าขันทีคอยเฝ้าดูแลรับใช้ท่านอาจารย์ด้วย เมื่อถึงรุ่งอรุณ ท่านอาจารย์ยังมิทันตื่นจำวัด พระราชาก็พาพระสนมทั้งหลายมารออยู่ที่หน้าห้องแล้ว ท่านอาจารย์ได้รับการต้อนรับอย่างดียิ่งถึงเพียงนี้ นับเป็นสิ่งที่ยากแท้จักหา.

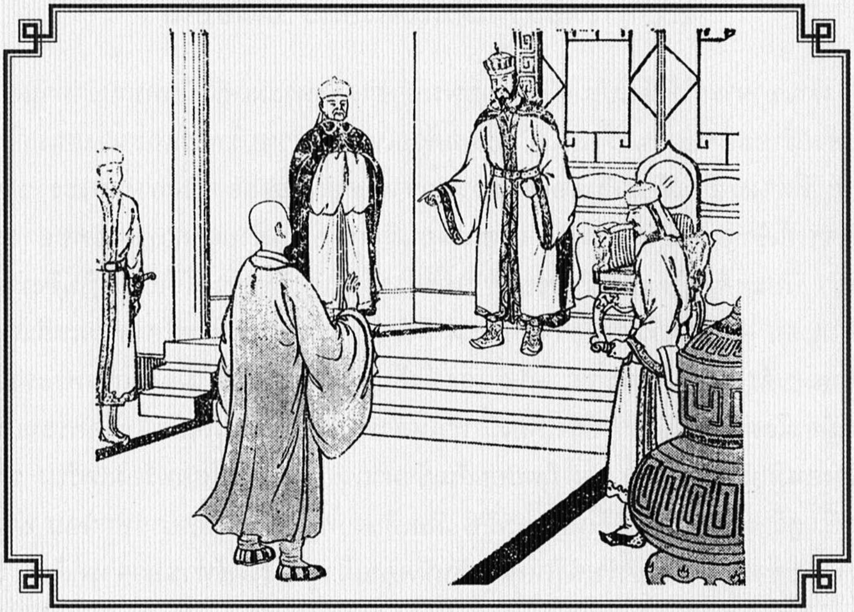

29. 告辭不允

高昌國王麴文泰，對玄奘法師的恭敬接待，眞是無微不至，在宮側有一道場，王於次日即親自引領法師前往，並派遣太監侍衛，又命年逾八旬的國統王法師與師同處，暗中乃要他勸住奘師，留在高昌，希望不要再西去，但未為師接受。

奘師在此停留了十多天，一日到宮中向王告辭，欲繼續西行。王卻問師：「我曾請統師諮請，不知師意如何？」師只得報說：「多蒙王恩留住，非常感激！但因有違初心，歉難從命！」

王說：「我曾與先王同遊貴國，從隋帝歷東西兩京，見過多少高僧，心未欣慕，但一聞奘師之名，即身心歡喜，乃至手舞足蹈，故留師止錫於此，受弟子供養終身，令全國人民皆皈依師， 並望講授僧徒，教育僧材，使他們能夠執經充師，請師察納微意，勿再以西遊爲念。」

國王的堅留，仍未爲師接受，奘師只好婉轉陳詞：

「國王厚意，豈貧衲敢當！因爲此行不爲供養而來，原以悲念本國佛法，義未周全，經教缺乏疑惑頗多，無從請教，所以有西行求經之舉，例如善才求友之心，只可日日堅強，豈能使半途而廢呢？願王收回尊意！」

奘師堅辭，而王仍堅留，又說：

「弟子慕樂法師，一定要留住供養；山可轉而意不能移，乞信愚誠，勿疑虛妄！」

奘師再報謝懇辭說：「王的深心，豈待一再說明才知道呢！因玄奘西來完全是爲求法，法既尚未求得，自不可中輟，所以才辭。請王體念此意！蓋王夙具勝業，今位居人主，不但爲蒼生之依怙，亦爲釋教的護持，理應助揚，豈能作障礙呢？！」

國王又說：「弟子亦不敢阻障，直以國無導師，故敢屈留法師，以引導愚迷罷了！」但奘師終仍辭謝。

29. ไม่ยอมให้ท่านอาจารย์ไปอินเดีย

พระราชาแห่งเกาเชียง เคียกบุ่งไถ่ ถวายการอุปัฏฐากต่อท่านอาจารย์ด้วยความเคารพนอบน้อมมิได้ขาดตกบกพร่องแม้แต่น้อย พระราชานิมนต์ท่านอาจารย์ไปพักยังเรือนรับรองที่อยู่ใกล้กันกับพระราชวัง รับสั่งให้ขันทีมาคอยดูแล พร้อมกับยังอาราธนาพระราชครูอายุราว 80 ปีรูปหนึ่งมาพำนักอยู่ด้วย หมายจะให้พระราชครูช่วยโน้มน้าวท่านอาจารย์ให้อยู่เกาเชียง ล้มเลิกความตั้งใจที่จะเดินทางต่อไปยังตะวันตกเสีย แต่ท่านอาจารย์ก็หายินยอมไม่

เวลาผ่านไปราว 10 วัน อยู่มาวันหนึ่ง ท่านอาจารย์ได้เข้าไปในพระราชวังเพื่อจะอำลาออกเดินทางต่อไปยังตะวันตก พระราชาเกาเชียงตรัสถามว่า ข้าพเจ้านิมนต์พระราชครูไปหารือเรื่องจะขอให้ท่านอาจารย์อยู่ประจำที่เมืองนี้ ไม่ทราบท่านอาจารย์มีความเห็นประการใด ท่านอาจารย์ตอบว่า พระมหากรุณาธิคุณที่มีนั้น อาตมภาพซาบซึ้งใจยิ่ง แต่ด้วยขัดต่อเจตจำนงดั้งเดิมที่ตั้งใจไว้แต่แรกมา จึงยากที่จะสนองพระกรุณาได้

พระราชาตรัสว่า ในอดีตข้าพเจ้าเคยโดยเสด็จพระราชบิดาไปยังอาณาจักรจีน ถึงพระนครลกเอี๋ยงและเชียงอาน ได้พบปะพระเถราจารย์มากก็มาก ทว่าในจิตใจก็หาได้รู้สึก

เลื่อมใสซาบซึ้งเท่าใดนัก แต่มาบัดนี้เมื่อเพียงได้ยินนามของท่านอาจารย์เท่านั้น จิตใจก็เกิดปีติยินดีจนมือรำเท้าเต้น ฉะนั้นจึงใคร่ขออาราธนาให้ท่านอยู่เมืองนี้ต่อไปด้วยเถิด เพื่อศิษย์จะได้อุปัฏฐากท่านอาจารย์ไปจนตลอดชีวิต ให้หมู่พสกนิกรได้รับคำสั่งสอนจากท่านเพื่อสร้างทายาทไว้ในพระศาสนา และให้เขาได้ศึกษาเล่าเรียนพุทธคัมภีร์ ขอท่านอาจารย์โปรดไตร่ตรองเพื่อเห็นแก่ความปรารถนาของศิษย์นี้เถิด อย่าเดินทางไปตะวันตกอีกเลย

แม้พระราชาแคว้นเกาเชียงจะพยายามเหนี่ยวรั้งท่านอาจารย์ถึงเพียงนี้ แต่ท่านก็ไม่อาจตอบรับคำอาราธนาได้ จึงตอบเลี่ยงไปว่า อันความปรารถนาดีของมหาบพิตรนี้อาตมภาพไม่สามารถจะน้อมรับไว้ได้ ด้วยสาเหตุการมายังแดนตะวันตกครั้งนี้ หาใช่เพื่อหวังลาภสักการะ แต่ด้วยเพราะเห็นว่าพุทธธรรมที่มีในประเทศตนยังไม่บริบูรณ์ คัมภีร์พระสูตรยังขาดตกบกพร่อง และมีสิ่งที่ยังลังเลสงสัยมากมาย สุดที่จะปรึกษาหาผู้ที่พึ่งพาได้ ด้วยเหตุฉะนี้ จึงต้องออกเดินทางมาตะวันตกเพื่อแสวงหาพระธรรมคัมภีร์ เฉกเช่นสุธนกุมารแสวงหากัลยาณมิตร ปณิธานนี้นับวันยิ่งแน่วแน่มั่นคง จะให้มาล้มเลิกเสียกลางคันได้อย่างไร ขอมหาบพิตรโปรดเก็บงำความปรารถนาดีนั้นไว้เถิด แม้ท่านอาจารย์ได้ปฏิเสธอย่างหนักแน่น แต่พระราชาก็ยังคงยืนกรานจะเหนี่ยวรั้งท่านอาจารย์ไว้ให้ได้ ตรัสอีกว่า ศิษย์นี้มีความเคารพนับถือท่านอาจารย์เป็นที่ยิ่ง จะขออาราธนาให้ท่านอยู่ที่นี่เพื่อรับการสักการบูชา แม้นว่าภูเขาซังเนี้ยจะเคลื่อนย้ายได้ แต่จิตใจของข้าพเจ้านี้ย่อมไม่แปรผัน ขอท่านอาจารย์โปรดเชื่อในศรัทธาตั้งมั่นของข้าพเจ้า โดยมิต้องเคลือบแคลงสงสัยแต่ประการใดเลย

ท่านอาจารย์ได้ขอบพระทัยและตอบปฏิเสธไปอีกว่า พระราชศรัทธาของพระองค์นั้นอาตมภาพซาบซึ้งแล้ว จักขออธิบายให้ชัดเจนอีกครา ด้วยอาตมภาพเฮี่ยงจังมาตะวันตกครั้งนี้ มีเหตุผลเพียงประการเดียวเท่านั้น คือเสาะแสวงพระธรรมคัมภีร์ เมื่อพระคัมภีร์ยังหามิได้ จะให้หยุดเสียกลางทางได้อย่างไร ด้วยเหตุฉะนี้จึงต้องปฏิเสธ ขอมหาบพิตรโปรดเข้าพระทัยถึงเจตนานี้ด้วยเถิด แต่ครั้งอดีตชาติพระองค์ได้สืบสร้างกุศลสมภารมาชาตินี้จึงได้อุบัติเป็นพระราชา ไม่เพียงเป็นที่พึ่งของอาณาประชาราษฎร์ ยังเป็นผู้ยอยกพระพุทธศาสนา เพราะเหตุนี้จึงควรที่พระองค์จะได้อุปการะส่งเสริมแก่อาตมภาพ มิใช่จะมาขัดขวางกันเยี่ยงนี้ พระราชาตรัสตอบว่า เจตนาของข้าพเจ้านั้นหาใช่ที่จะขัดขวาง แต่ด้วย

อาณาจักรของเรายังมิได้มีธรรมาจารย์ ฉะนั้นจึงใคร่ขออาราธนาท่านไว้ เพื่อนำทางแก่คนหลงที่ยังติดข้องอยู่ในโมหภูมิ พระราชาทรงพยายามเหนี่ยวรั้งถึงเพียงนี้ แต่ถึงกระนั้นท่านอาจารย์ก็ยังยืนกรานปฏิเสธไปเช่นเดิม.

* * *

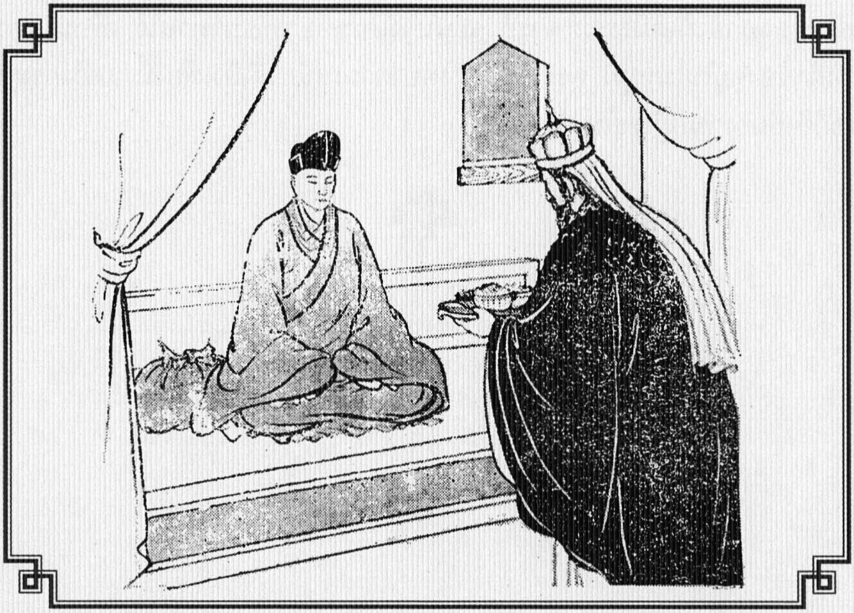

30. 被阻絕食

由於奘師的堅決辭意，國王不免稍現慍色，終於對奘師聲言：「弟子欲留師，師又怎能自行離去呢！此去只有二途可擇：一爲相留；一爲送師還國。請自三思！」

但奘師的答覆是：「玄奘來者是爲大法，今遭遇阻障，即使骨被王留，神識亦未必留也。」

師與王兩人間，雖然言詞相對，幾乎決裂，王亦不管師的傷感，更是增加供養，每天進食，皆由王躬自捧盤送呈，恭敬如前。

但奘師因被阻留，決定宣誓絕食，終日端坐，連水漿也不進一口。直至第四日，王覺師氣息漸惙，心中深生愧懼，於是禮拜謝罪，只好屈服，任師西行。並請其早進飲食。奘師恐王有詐，要王指日宣誓，方允進食。

30. งดฉันเพื่อแสดงความตั้งใจอันแน่วแน่

ท่านอาจารย์ปฏิเสธอย่างแข็งกร้าว จนเป็นเหตุให้พระราชากริ้ว สีพระพักตร์เปลี่ยน ตรัสกับท่านอาจารย์ว่า หากศิษย์เหนี่ยวรั้ง ท่านอาจารย์จะไปจากที่นี่อย่างไรได้ บัดนี้หนทางจะเป็นไปมีอยู่สองประการ หนึ่งคืออยู่เสียที่นี่ สองคือส่งตัวกลับไปยังบ้านเมืองของท่าน ขอท่านอาจารย์โปรดคิดไตร่ตรองดูอีกทีเถิด

ท่านอาจารย์ตอบว่า อาตมภาพเฮี่ยงจังเดินทางมาครั้งนี้ก็เพื่อแสวงหาพระธรรม เมื่อปัจจุบันมาพบอุปสรรคขัดขวาง คงมีแต่เพียงร่างกายที่จะถูกพระองค์เหนี่ยวรั้งไว้ แต่จิตวิญญาณนั้นมิอาจเหนี่ยวรั้งได้ ท่านอาจารย์และราชาเกาเชียงแม้จะโต้ตอบกันด้วยวาจาตัดรอนถึงเพียงนี้ ฝ่ายพระราชาก็หาได้มีทีท่าแสดงถึงความเปลี่ยนแปลงในน้ำพระทัยแต่อย่างใด ซ้ำยังได้เพิ่มการถวายอุปัฏฐากแด่ท่านอาจารย์เป็นอย่างดี ทุกวันยังเสด็จมาประเคนภัตตาหารด้วยพระองค์เองทุกมื้อด้วยความเคารพดังเช่นที่ผ่านมา

ส่วนท่านอาจารย์เฮี่ยงจังเมื่อถูกขัดขวางให้อยู่ที่นี่ ก็ตั้งใจแน่วแน่ปฏิญาณว่าจะอดอาหาร วันทั้งวันได้แต่นั่งสมาธิ แม้แต่น้ำก็มิให้ล่วงลำคอ ผ่านไปได้ 3 วันจนถึงวันที่ 4 พระราชาสังเกตว่าท่านอาจารย์เริ่มมีลมหายใจติดขัด เมื่อทรงเห็นดังนั้นก็รู้สึกหวั่นเกรงและละอายพระทัยนัก จึงเข้ามาขอขมาโทษต่อท่าน โดยยอมผ่อนปรนให้เดินทางต่อไปยังตะวันตกได้ และนิมนต์ให้ท่านฉันภัตตาหาร แต่ท่านอาจารย์ยังระแวงอยู่ว่าพระราชาจะมีเลศนัย จึงชี้ไปยังพระอาทิตย์ให้ทรงกระทำสัตย์สาบานไว้ด้วย จากนั้นจึงจะยอมฉันอาหาร.

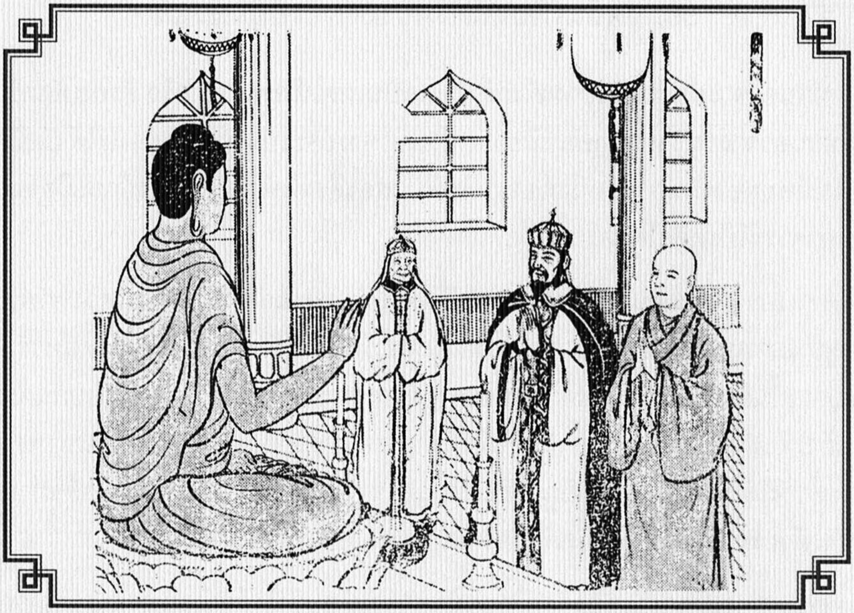

31. 佛前誓約

高昌王對玄奘說，如要宣誓，請師共至佛前，更結殊勝因緣如何？於是同入道場禮佛，並請母后亦來，同在佛前誓言要與法師約爲兄弟，等師西竺求法回來，請留住此國三年，受弟子供養。如將來成佛，願弟子如波斯匿王、頻婆娑羅王等爲師作外護之檀越。但目前仍請屈留，以一月爲期，講仁王經，其間以便爲師製備行裝。法師歡喜接受，太后亦甚歡悅，願與奘師長爲眷屬，代代相度。於是師方進食。奘師的堅定意志，終於克服了此一難關。

31. ปฏิญาณต่อหน้าพระพุทธรูป

พระราชาแห่งเกาเชียงตรัสกับท่านอาจารย์ว่า หากจะกระทำสัตย์สาบานกัน ก็ขอนิมนต์ท่านอาจารย์ไปที่เบื้องพระพักตร์พระพุทธปฏิมา แล้วจะขอให้ร่วมสาบานเป็นพี่น้องกัน ด้วยเหตุนี้จึงพากันไปยังอุโบสถ นมัสการพระพุทธรูป แล้วได้เชิญพระชนนีเสด็จมาด้วย ครั้นแล้วก็กระทำสาบานต่อเบื้องพระพักตร์พระพุทธรูปว่า จะขอเป็นพี่น้องกันกับท่านอาจารย์ และยังขอร้องด้วยว่าเมื่อท่านกลับจากอัญเชิญพระธรรมแล้ว ขอให้มาพำนักอยู่ที่เมืองนี้ก่อนเป็นเวลา 3 ปี เพื่อรับการถวายสักการะ และหากในอนาคตกาลเบื้องหน้า มาตรแม้นว่าท่านอาจารย์สำเร็จสัมมาสัมโพธิญาณ ขอให้ศิษย์นี้เป็นดุจพระเจ้าประเสนชิต และพระเจ้าพิมพิสาร ผู้พุทธอุปัฏฐากของพระพุทธองค์ แต่ขณะนี้ขอนิมนต์ให้อยู่ชั่วคราวไปก่อนสักเดือนหนึ่ง เพื่อแสดงพระธรรมเทศนาเรื่องไมตรีราชาโลกปาลสูตร ขณะเดียวกัน ก็จะได้ให้ตระเตรียมเครื่องเสบียงและสิ่งของจำเป็นสำหรับใช้ในการเดินทาง ท่านอาจารย์เมื่อทราบดังนี้ก็ยินดีตอบรับตามเงื่อนไขที่พระราชาเสนอ ฝ่ายพระชนนีก็พลอยปีติยินดี ทรงตั้งสัจจาธิษฐานขอให้ได้เกิดเป็นญาติวงศ์กับท่านอาจารย์ไปทุกภพชาติด้วย จากนั้น ท่านอาจารย์ก็ยอมฉันอาหาร จะเห็นได้ว่า เพราะท่านอาจารย์มีจิตใจเข้มแข็งเช่นนี้ จึงสามารถผ่านพ้นอุปสรรคที่ยากยิ่งไปได้ในที่สุด.

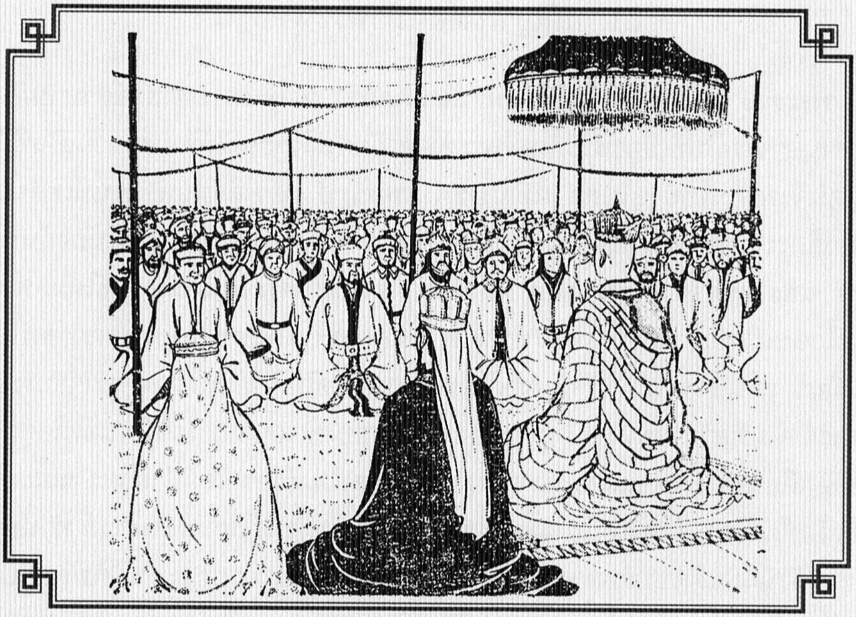

32. 講仁王經

於是國王命特別搭了一座大帳，請奘師開講仁王護國經，設座三百餘位，自太后以下，國王及妃、統師、大臣等，俱入座聽，每到講時，王必躬執香爐，親自迎請，引師入座後，再行跪拜，日日如此。

講經圓滿之日，又請法師度四沙彌，以充侍者。

32. แสดงธรรม

พระราชามีรับสั่งให้ปลูกปะรำขึ้นเป็นธรรมศาลา เพื่อแสดงเทศนาไมตรีราชาโลกปาลสูตร พร้อมจัดเตรียมที่นั่งไว้ถึง 300 กว่าที่ โดยมีที่ประทับของพระชนนี พระราชา พระมเหสี ราชครู และของข้าราชบริพารใหญ่น้อยตามลำดับ สำหรับเข้ามานั่งสดับพระธรรมเทศนา ทุกครั้งที่เริ่มแสดงธรรม พระราชาเกาเชียงจะทรงถือกระถางธูปมานิมนต์ท่านอาจารย์ขึ้นแสดงธรรมด้วยพระองค์เอง ทั้งยังทรงลดพระวรกายลงคุกเข่าให้ท่านอาจารย์ก้าวเหยียบขึ้นสู่ธรรมาสน์ เป็นเช่นนี้ทุกวันเสมอมา จนถึงวันยุติการแสดงพระธรรมเทศนา ก็ทรงอาราธนาให้ท่านอาจารย์บรรพชาสามเณร 4 รูป เพื่อติดตามไปคอยรับใช้ระหว่างการเดินทางด้วย.

◆

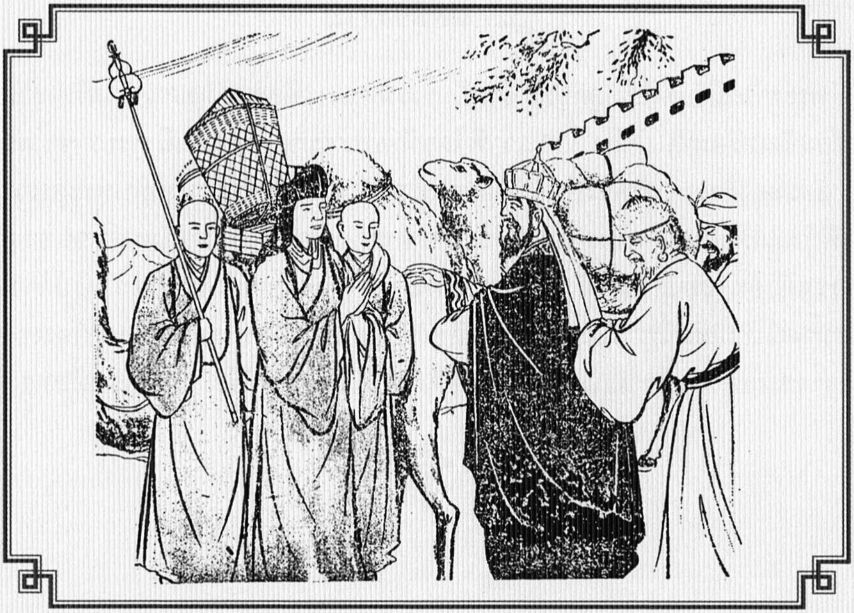

33. 隆重送行

高昌國王麴文泰，玄奘大師講經圓滿後，立即為師准備行裝，因西去多寒，置備法服三十具，連遮避風砂的面具手套靴襪。都一齊新製。又贈黃金百兩，銀錢三萬，綾絹五百疋，充作奘師往返二十年間所需資財。另備馬三十疋，伕力二十五人，並派遣殿中侍御史歡信，送師直達葉護可汗處，寫了二十四封書信分給屈支等二十四國，每一封信都附大綾一疋爲禮物，另給葉護可汗獻呈禮品綾絹五百疋，果食兩車，信中拜托其沿途照會各國，接待保護奘師，等同接待自己一樣。

奘大師見王如此厚賜，感激之下，上書致謝，國王見書，只說既然已許爲兄弟，國家的資財，與奘師共有，又何必道謝呢？

奘師臨行的那天，王與諸僧及大臣、百姓等，幾乎全都出城送行，國王抱住法師不禁慟哭，僧俗臣民都被感動的哭起來，悲傷的離別之聲，振動了域外的山谷 。國王先命諸妃及百姓等還城，自己又與諸大臣等乘馬送行數十里，才依依不捨的分手還城。

33. พิธีส่งอันยิ่งใหญ่

ภายหลังท่านอาจารย์เสร็จสิ้นพิธีแสดงพระธรรมเทศนาแล้ว พระราชาเกาเชียงเคียกบุ่งไถ่ก็รับสั่งให้จัดเตรียมสัมภาระสำหรับการเดินทางโดยทันที ด้วยว่าการเดินทางต่อไปยังตะวันตกนั้นอากาศส่วนใหญ่หนาวเย็นจัด จึงโปรดให้จัดเตรียมไตรจีวรถวาย 30 สำรับ พร้อมเครื่องนุ่งห่มกันหนาวมากมาย เป็นต้นว่า ผ้าคลุมหน้า ถุงมือ ถุงเท้า และรองเท้าหุ้มแข้ง ตระเตรียมไว้อย่างพร้อมสรรพ นอกจากนี้ยังถวายทองคำอีก 100 ตำลึง เงินสามหมื่น แพร 500 พับ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายเพียงพอสำหรับการเดินทางไปกลับ 20 ปี และจัดม้าอีก 30 ตัว ลูกหาบ 25 คน แล้วรับสั่งให้เจ้าพนักงานออกไปส่งท่านอาจารย์ถึงราชสำนักของเยฮูข่าน พร้อมกันนี้ได้แต่งพระราชสาส์น 24 ฉบับ ออกไปยังแคว้นกุฉา และแว่นแคว้นต่าง ๆ อีก 24 แคว้น สาส์นทุกฉบับมีแพรหลินม้วนใหญ่หนึ่งไม้ส่งไปพร้อมกันเป็นของกำนัล ส่วนของเยฮูข่านได้จัดอย่างพิเศษ มีแพร 500 พับ และผลไม้ 2 เกวียน นำไปถวายแก่เยฮูข่านด้วย

เนื้อความในสาส์นนั้นทรงขอให้เยฮูข่านโปรดถวายการรับรองอย่างดี เสมือนหนึ่งพระราชาเกาเชียงเสด็จไปด้วยพระองค์เอง ท่านอาจารย์เมื่อเห็นพระราชาทรงให้ความช่วยเหลือถึงเพียงนี้ ก็ให้รู้สึกตื้นตันใจนัก จึงมีลิขิตเป็นหนังสือขอบพระทัยตอบไป ฝ่ายพระราชาทรงทราบแล้วก็ตอบมาว่า เมื่อเราได้นับถือเป็นพี่น้องกันแล้ว ราชสมบัติทั้งอาณาจักรก็ถือว่ามีส่วนร่วมกันทั้งสิ้น ไฉนเลยจะต้องมานับเป็นบุญคุณกันมากมายถึงเพียงนี้อีกเล่า

วันที่ท่านอาจารย์ออกเดินทาง ทั้งพระราชา พระภิกษุสงฆ์ ขุนนาง และประชาชนเกือบทั้งเมือง ได้ติดตามออกไปส่ง พระราชาทรงสวมกอดท่านอาจารย์ไว้แล้วก็อดที่จะทรงกันแสงร่ำไห้มิได้ ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งปวงเมื่อเห็นดังนั้น ก็ถึงกับต้องหลั่งน้ำตาตามไปด้วย จนเสียงแห่งความเศร้าโศกนั้นประหนึ่งว่าสะเทือนไปทุกหนแห่ง พระราชามีรับสั่งให้พระมเหสีและประชาชนกลับเข้าเมืองไปก่อน ส่วนพระองค์กับข้าราชบริพารได้ขึ้นม้าตามออกไปส่งท่านอาจารย์อีกหลายสิบลี้ ก่อนจะลาจากกันด้วยความอาลัย.

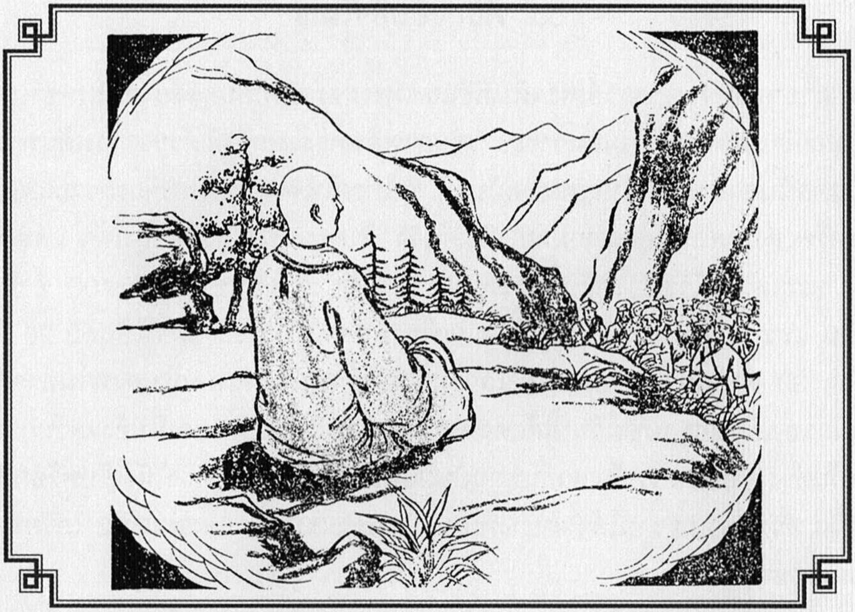

34. 阿父師泉

奘大師從此西行約百五十里，來到阿耆尼國境。（今新疆焉支）

這裏有一叫阿父師的名泉，在砂漠地帶的一座絕壁之上，崖高數丈，水自半崖而出。

相傳這阿父師泉有一段奇異的因緣。據說昔有商侶數百人途經這裏，各人的水囊早已盡乾，一行困乏不堪，不知如何是好，這時群衆中有一僧人，隨身不帶一點行囊，一路上依靠大家乞些飲食，這時大衆中有人建議，這位出家的師傅，因爲他是事佛的信徒，所以我等一路供養他飲食，現在大家斷了飲水，他卻一點也不憂慮，也該叫他想想辦法啊！說話的人，原帶責備的口吻， 誰知這位僧人卻一口答應下來，對衆宣示說：「你們欲得水者，先要禮佛， 接受三皈五戒，我就爲你們登崖求水。」大衆雖然半信半疑，但眼看著別無他法 ，只得依從他的話，全體向空遙禮佛陀接受了皈戒。受戒完畢，僧人又教大衆，等他登上絕壁後，齊喚 「阿父師爲我下水！」衆人等到僧人步登砂崖以後，就依教

而行，果然水從半崖忽然湧出，大家無不歡喜雀躍，就泉盛滿了各人的皮囊，但卻不見僧人下崖，於是大家都登崖觀看，只見僧已端坐入滅。大衆悲號不已，只得依照著西域的禮法，在僧的坐處，舉行火葬，並聚磚石爲塔，這塔至今依舊存在。水亦從此不絕。給行旅往來的人，帶來許多便利，奇怪的是不論旅人多少，水亦始終用之不盡。若無旅人時，則僅冒出些許津液。從此，這裏就命名叫做阿父師泉。

奘師與衆經過阿父師泉時，聽了這一段數百年前的求水因緣，無不感動異常，是晚就宿在泉傍，次日再出發西行，要越過艱險的銀山。

34. ตาน้ำหลวงพ่อ

ท่านอาจารย์เดินทางต่อไปทางตะวันตกอีก 150 ลี้ก็ถึงชายแดนแคว้นอัคนี ที่นี่มีตาน้ำชื่อว่า ตาน้ำหลวงพ่อ อยู่ในทะเลทราย บริเวณนั้นเป็นหน้าผาสูงขึ้นไปหลายตึ๋ง ที่กลางหน้าผามีตาน้ำไหลอยู่ตลอด

มีเรื่องเล่ากันว่า สมัยก่อนมีหมู่พ่อค้ารวมกันหลายร้อยคน เมื่อเดินทางผ่านมาถึงที่นี่ น้ำที่เตรียมมาก็เกิดหมดลง พวกพ่อค้าทั้งปวงต่างอ่อนแรงไม่อาจเดินทางต่อไปได้อีก กำลังรู้สึกอับจนสิ้นหนทาง

ในหมู่นั้นปรากฏว่ามีภิกษุมาด้วยรูปหนึ่ง ภิกษุนี้มิได้มีสิ่งใดติดตัวมาเลยแม้แต่ถุงน้ำ ตลอดทางอาศัยเที่ยวภิกขาจารจากเหล่าพ่อค้าวาณิชนั้น ขณะนั้นทุกคนต่างเห็นพ้องว่า ท่านรูปนี้เป็นสงฆ์ในพระพุทธศาสนาที่พวกเราถวายทานท่านตลอดมา บัดนี้เราทุกคนต่างขาดแคลนน้ำดื่ม แต่ท่านกลับไม่แสดงอาการหวาดวิตกแม้สักน้อย ฉะนั้นเราควรนิมนต์ท่านช่วยชี้แนะว่าจะทำฉันใดต่อไป จากนั้นผู้พูดจึงนำถ้อยคำมาแจ้งแก่ภิกษุรูปนั้น เมื่อท่านได้ทราบแล้วก็รับปากกับเขาว่า เมื่อเธอทั้งหลายต้องการน้ำ ก็สมควรที่จะถวายนมัสการแด่พระพุทธองค์ รับไตรสรณาคมน์ สมาทานเบญจศีล แล้วเราจะขึ้นไปแสวงหาน้ำมาให้ ทุกคนแม้จะเชื่อครึ่งไม่เชื่อครึ่ง แต่เมื่อมองไม่เห็นหนทางอื่น จึงยอมปฏิบัติตาม ทุกคนหันขึ้นบนฟ้า นบไหว้พระพุทธองค์ น้อมรับไตรสรณาคมน์และสมาทานศีล จากนั้นภิกษุสั่งว่าจงรอให้เราขึ้นไปบนหน้าผาแล้ว พวกเธอทุกคนจงเปล่งเสียงให้พร้อมกันทีเดียวว่า หลวงพ่อให้น้ำแก่พวกเราด้วยเถิด ทุกคนเมื่อรอจนท่านขึ้นไปบนหน้าผาแล้ว ก็ปฏิบัติตามคำท่านสั่งไว้

แล้วก็เป็นจริงดังที่ท่านกล่าว ทันใดก็บังเกิดมีน้ำไหลออกจากหน้าผาลงมา ทุกคนต่างดีใจรีบบรรจุน้ำใส่ในถุงของตน แต่เมื่อเวลาผ่านไปกลับไม่เห็นวี่แววหลวงพ่อจะลงมาจากหน้าผา ด้วยความสงสัยจึงพากันตามขึ้นไปบนนั้น เมื่อขึ้นไปถึงก็พบว่าหลวงพ่อนั่งสมาธิดับขันธ์ไปเสียแล้ว ต่างคนต่างเศร้าโศกเสียใจ จึงปฏิบัติตามธรรมเนียมของตะวันตกคือฌาปนกิจสรีระท่าน ณ ที่นั้น แล้วนำอิฐมาก่อเป็นสถูปขึ้นไว้

สถูปนี้ในเวลานั้นก็ยังคงอยู่ และน้ำก็ยังมีไหลไม่ขาดสาย ช่วยเกื้อกูลแก่ชนผู้สัญจรไปมาในแถบนั้นให้ได้รับความสะดวกสบายไม่น้อย สิ่งที่น่าแปลกใจก็คือ ไม่ว่าจะมีคนผ่านทางจำนวนมากหรือน้อย น้ำนั้นก็ไหลมาเพียงพอไม่หมดสิ้น หากเป็นยามที่ไม่มีผู้คนไปมา น้ำก็จะมีเพียงแค่ซึมซับเท่านั้น และที่แห่งนี้จึงได้ชื่อว่าตาน้ำหลวงพ่อมานับแต่นั้น เมื่อท่านอาจารย์ผ่านมาและได้ยินเรื่องราวเมื่อร้อยกว่าปีก่อน ก็บังเกิดความซาบซึ้งใจ ได้หยุดพักค้างแรมที่ข้างตาน้ำนั้นหนึ่งราตรี รุ่งขึ้นจึงออกเดินทางต่อ จากนี้ต้องผ่านข้ามภูเขาเงินอันทุรกันดาร.

⁂

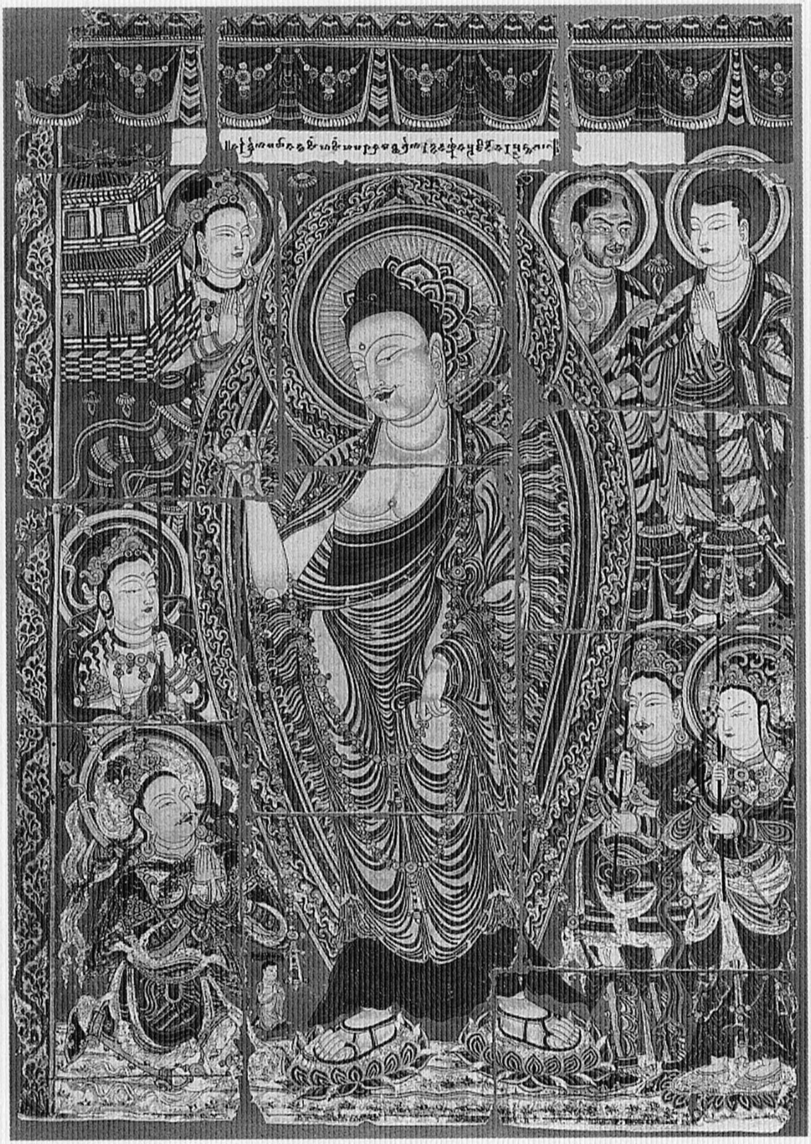

ภาพพุทธศิลป์จากถ้ำสหัสสพุทธ (Bezeklik)
ทางตะวันออกเฉียงเหนือของทะเลทรายทากลามากัน ใกล้ซากปรักหักพังของเมืองโบราณเกาเซียง

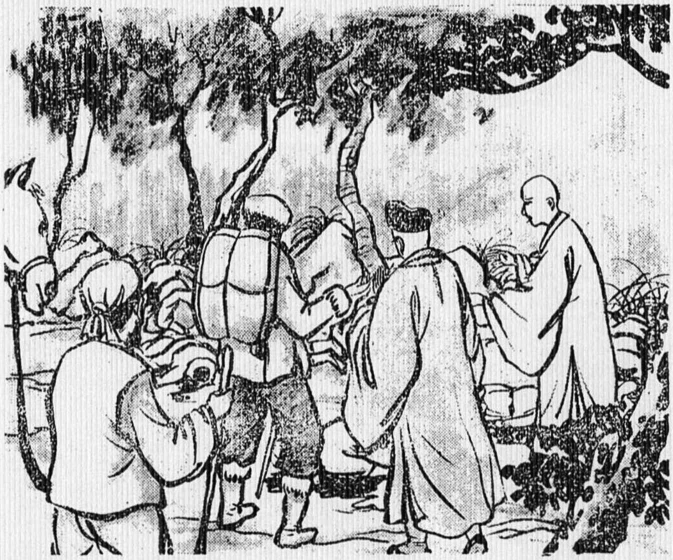

35. 銀山多盜

在過去是一座銀礦，西國的銀錢，都從這裏生產。山高多盜，師等行至山西的險道時，不幸遇到群盜賊，好在仗着人多，僅被刼去部分的財物，幸未傷人。本來當天可以抵達王城，因遇賊躭誤，行近山下，天色已暗，乃就川岸露營就宿，準備次日再行入城。

但同行的商侶數十人，因爲貪着貿易趕先入城，半夜就悄悄的出發，不意前行十餘里時，又遇到一批盜賊，不但刼盡了財物，還全被賊人殺害，等到次晨，奘師等一行經過這裡的時候，只見遺骸滿野，無一倖免。師等傷嘆不已，亦可見西途行旅之艱難。

35. โจรที่ภูเขาเงิน

ภูเขาลูกนี้อุดมไปด้วยแร่เงิน จึงเป็นแหล่งแร่เงินที่ใช้กันในแว่นแคว้นทางตะวันตก ภูเขาทั้งสูงชัน อีกโจรผู้ร้ายก็ชุกชุม คณะของท่านอาจารย์มาถึงภูเขาลูกนี้ทางด้านตะวันตก อันเป็นหนทางอันตราย โชคไม่ดีไปประสบกับโจรกลุ่มหนึ่ง แต่อาศัยว่าคนของเรามีมากกว่า จึงถูกปล้นทรัพย์ไปได้เพียงบางส่วนเท่านั้น หามีผู้ใดได้รับอันตรายไม่ อันที่จริงในวันนี้ก็สามารถเดินทางไปถึงเมืองหลวงได้ แต่เนื่องจากพบพวกโจรทำให้ต้องล่าช้าไป พอฟ้าเริ่มมืด จึงต้องสร้างที่พักค้างแรมที่เชิงเขา เตรียมเดินทางเข้าเมืองต่อในวันรุ่งขึ้น ทว่ามีพ่อค้าที่ร่วมทางมาด้วยกันประมาณ 10 คน มีความละโมบ จะรีบเข้าเมืองเพื่อจะไปชิงซื้อขายก่อนผู้อื่น พอเที่ยงคืนจึงแอบเดินทางล่วงหน้าไปก่อน แต่เมื่อเดินทางไปได้ราวสิบกว่าลี้เท่านั้น ก็ต้องเผชิญกับสิ่งไม่คาดฝัน เมื่อมีโจรกลุ่มหนึ่งคอยดักปล้นสะดมอยู่ โจรไม่เพียงชิงทรัพย์ไปได้หมด ยังสังหารพ่อค้าเหล่านั้นจนหมดสิ้นด้วย ครั้นเมื่อสว่าง ท่านอาจารย์และผู้ร่วมทางออกเดินทางมาถึงที่นั้น ก็พบแต่ซากศพเกลื่อนกลาด ไม่มีผู้รอดชีวิตแม้คนเดียว ท่านอาจารย์เห็นแล้วให้รู้สึกสลดใจเป็นอันมาก การเดินทางไปตะวันตกนั้นหนทางช่างยากลำบากและเต็มไปด้วยอันตรายอย่างยิ่ง.

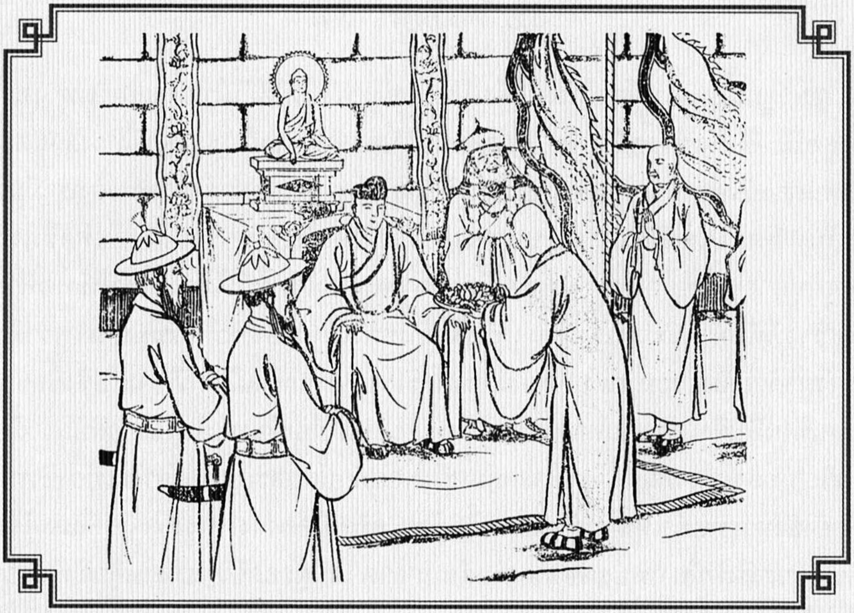

36. 至屈支國

奘師等一行，這時已遙見王都，阿耆尼王與諸大臣來迎，延師入城供養。但這個國家過去曾被高昌國侵擾過，還記著舊恨，不肯補給馬匹，因此一行僅留一宿，便繼續西行四日，渡過兩條大河，步行約數百里，才進入屈支國界〔又說是龜玆，今新疆庫車〕。

師等將近王城時，屈支國王便已率高僧木叉毱多等來迎，又在王城東門外，懸旗旛蓋，安座供陳佛像，奏樂迎接。

奘師就坐後，就有一僧，高擎鮮花一盤，授與法師。奘師接過花後，再至佛前散花禮拜，一路入城，隨著地上散花而行，每至一寺，受花受食果漿，展轉巡禮各寺，直至日落方畢。

36. ถึงแคว้นกุฉา

ท่านอาจารย์และคณะออกเดินทางต่อ จากนี้เมื่อมองไปก็แลเห็นนครหลวงอยู่เบื้องหน้าแต่ไกล เมื่อถึงเมือง พระราชาแคว้นอัคนีพร้อมด้วยอำมาตย์ได้เสด็จออกมาต้อนรับเข้าเมือง พร้อมกับถวายภัตตาหาร แต่ด้วยในอดีตแคว้นนี้เคยถูกเกาเชียงรุกราน ยังมีความเจ็บแค้นอยู่ในใจไม่ยอมให้เปลี่ยนม้า ฉะนั้นจึงพักอยู่เพียงราตรีเดียว

รุ่งขึ้นออกเดินทางต่อไปทางตะวันตกอีก 4 วัน ผ่านแม่น้ำสองสาย จากนั้นเดินทางต่อไปอีกราว 100 ลี้ก็เข้าสู่แคว้นกุฉา เมื่อท่านอาจารย์มาใกล้ถึงเขตเมือง พระราชากับพระเถระรูปหนึ่งนามว่า โมกษคุปต์ ได้ออกมาต้อนรับ ครั้นมาถึงนอกประตูเมืองด้านทิศตะวันออกก็พบว่า มีการแขวนฉัตรธงประดับประดาเพื่อต้อนรับอยู่ และมีการอัญเชิญพระพุทธรูปมาประดิษฐานในมณฑลพิธี รวมถึงมีประโคมดนตรีตามประเพณีด้วย

เมื่อท่านอาจารย์นั่งลงแล้ว มีพระสงฆ์รูปหนึ่งนำดอกไม้ 1 ถาดเข้ามาถวายท่านอาจารย์ก็รับไว้แล้วนำไปโปรยถวายบูชาที่หน้าพระพุทธรูป ระหว่างทางที่จะเข้าเมืองตามท้องถนนมีการโปรยบุปผชาติบูชาท่านตลอดทาง เมื่อไปถึงวัดใดก็ได้รับการต้อนรับด้วยน้ำผลไม้ ท่านอาจารย์แวะเวียนไปสักการบูชาทุก ๆ วัดจนครบก็เป็นเวลาค่ำพอดี.

◆

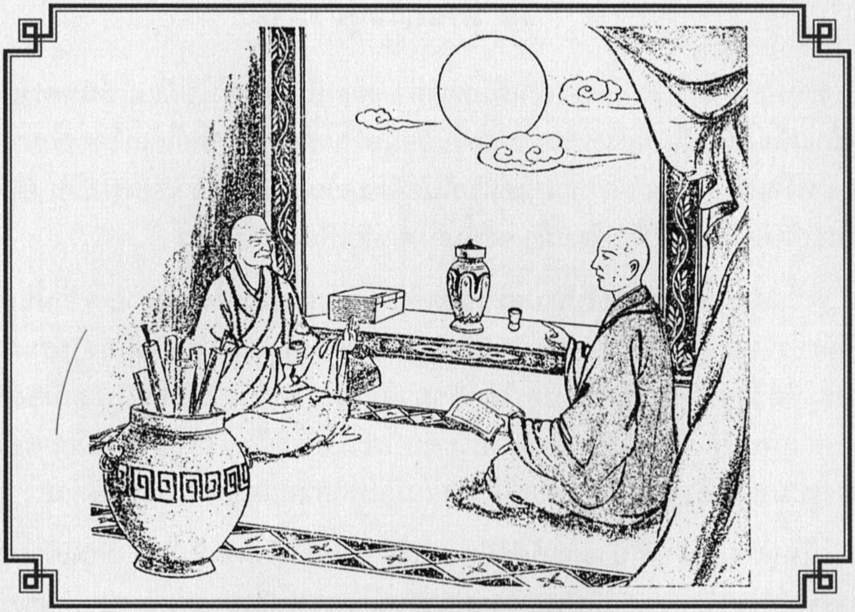

37. 與僧論典

玄奘大師先在城之東南一高昌寺駐錫，這寺的僧人都是從高昌國來此出家，聽說法師從家鄉來，特先請師過宿。

次日國王請師進宮應供，食中有三淨肉，而法師不受。國王深爲詫異，法師報以此爲方便漸教所開，而奘所學是大乘不爾者，所以只受其餘素食。

受供後再過城之西北，至昔日鳩摩羅什大師住過的阿奢理兒寺，現任住持木叉毱多長老亦曾遊學印度二十餘載，對「聲明」之學，最有心得。一向爲王及國人所尊重，號稱爲獨步見。奘師至時長老僅以一般客禮相待，並未用接見法師的禮儀，輕視師不知法。入座後告師說：「此間舉凡俱舍、毗婆沙等論典一切皆有，你可不必再陟足西域，徒受艱辛」。法師問有瑜伽論否？毱多竟答：「何必要問這本邪見書呢！眞正佛子是不學它的」。奘師起先對這位高僧很是尊敬，但一聽這話，已悉其知見，當即辯謂：「婆沙、俱舍在

我國已有，因感其理疏言淺，並非究竟的學說，所以西行以求大乘瑜伽論。蓋瑜伽爲後身菩薩彌勒所說，豈能謂爲邪書呢！」

毱多長老又說奘師不解婆沙，故謂非深。但師立即引俱舍之初文，並指出其開端即錯謬的地方。此時長老似已變色，奘師又引一處不通的文字，長老竟說論中並無此文，幸有王叔智月出家，對經論亦素有研究，這時恰也在坐，即證明論上確有此文，並取本對照，毱多長老慚極，只好推托說年老而忘記了 。

這時因崚山山路爲雪所封，不能前進，奘師在此停留二個多月，時往高僧處就教討論典籍，毱多長老接見時已不敢再踞坐不起，或立或避，私下又對人說這位支那法師，不易酬對，若往印度，後生可畏云。

37. โต้ปัญหาธรรม

ท่านอาจารย์ได้พักอยู่ทางตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองนี้ ซึ่งมีวัดเกาเชียงวัดหนึ่ง ที่วัดนี้มีพระชาวเกาเชียงอยู่จำพรรษา เมื่อทราบว่าท่านอาจารย์มาจากบ้านเกิดเมืองนอนตน ก็มานิมนต์ให้ท่านไปค้างแรมเป็นกรณีพิเศษ ถึงวันที่ 2 พระราชานิมนต์ท่านอาจารย์เข้าไปรับพระราชทานฉันในพระราชวัง พระราชาถวายเนื้อบริสุทธิ์ 3 ประการ แต่ท่านอาจารย์ไม่ยอมรับประเคน เมื่อแลเห็นพระราชาแปลกพระทัย ท่านอาจารย์จึงเล่าถึงสาเหตุถวายว่า นี่เป็นเพียงกุศโลบายของคำสอนชั่วคราวเท่านั้น แต่ท่านบวชศึกษาในฝ่ายมหายานจึงมิอาจรับสิ่งเหล่านี้ได้ ด้วยว่าฉันแต่มังสวิรัติ หลังจากรับถวายภัตตาหารแล้ว ก็เดินทางไปทางตะวันตกเฉียงเหนือของเมือง ถึงวัดอัศจรรยะซึ่งเป็นอารามที่พระกุมารชีพเคยอยู่จำพรรษามาในอดีต ปัจจุบันเจ้าอาวาสชื่อโมกษคุปต์ เป็นเถราจารย์ใหญ่อยู่ที่เมืองนี้ เคยไปเที่ยวท่องศึกษาอยู่ที่อินเดียมา 20 กว่าปี รอบรู้ชำนาญในคัมภีร์ศัพทวิทยา เป็นที่ศรัทธาเลื่อมใสของชาวเมืองนับแต่พระราชาลงมาถึงราษฎร จนได้รับสมญานามว่า ตกโป่ว คือหาผู้เสมอเหมือนมิได้

เมื่อพระโมกษคุปต์เห็นท่านอาจารย์มาถึง ก็เพียงทักทายขึ้นตามมารยาท ราวกับเสียมิได้ จะได้ให้เกียรติแก่ท่านตามที่ควรในฐานะเป็นผู้รู้ธรรมด้วยกันก็หาไม่ เมื่อนั่งกันเรียบร้อย ก็กล่าวกับท่านอาจารย์ว่า คัมภีร์อภิธรรมโกศและวิภาษาศาสตร์ที่นี่มีอยู่ครบถ้วน

แล้ว เธอมิต้องเดินทางไปถึงอินเดียให้เป็นการลำบากเลย ท่านอาจารย์ถามว่า ที่นี่มีคัมภีร์โยคาจารภูมิศาสตร์หรือไม่ พระโมกษคุปต์ตอบว่า เหตุไฉนเธอจึงถามถึงหนังสือมิจฉาทิฏฐิเช่นนั้นเล่า พุทธบุตรที่แท้ย่อมไม่ศึกษาหนังสือจำพวกนั้นดอก เมื่อแรกมาถึงท่านอาจารย์รู้สึกเคารพเลื่อมใสต่อพระเถราจารย์รูปนี้อยู่ แต่ครั้นมาได้ยินถ้อยคำเช่นนี้แล้ว ก็ทราบได้ว่าทิฏฐิของท่านผู้นี้เป็นเช่นไร จึงตอบไปว่า วิภาษาศาสตร์และโกศศาสตร์ที่บ้านเมืองของข้าพเจ้ามีอยู่แล้ว แต่ด้วยเหตุที่หลักคำสอนในคัมภีร์นั้นยังผิวเผินไม่ลึกซึ้งถึงแก่นแท้ จึงเป็นเหตุให้ต้องออกเดินทางมาตะวันตก เพื่อแสวงหาคัมภีร์มหายานที่ชื่อโยคาจารภูมิศาสตร์ และคัมภีร์นี้ก็เป็นเทศนาที่พระเมตไตรยแสดงไว้ ท่านจะกล่าวหาว่าเป็นมิจฉาทิฏฐิได้อย่างไร

พระโมกษคุปต์แย้งว่า ก็คัมภีร์วิภาษาศาสตร์นั้นเธอเองก็ยังหาได้รู้และเข้าใจอย่างลึกซึ้งไม่ ท่านอาจารย์จึงยกข้อความตอนต้นบางตอนจากอภิธรรมโกศขึ้นมาสอบถาม ฝ่ายพระโมกษคุปต์ก็ตอบอย่างผิด ๆ พลาด ๆ เมื่อถูกซักไซ้หนักเข้า พระโมกษคุปต์ก็เปลี่ยนสีหน้ามีอาการขุ่นข้อง บอกให้ข้ามไปถามตอนอื่นต่อ ท่านอาจารย์ก็ยกข้อความอีกตอนหนึ่งมาสอบถาม ท่านโมกษคุปต์ก็บ่ายเบี่ยงอ้างว่าในคัมภีร์ไม่มีเนื้อหาตอนนี้อยู่ เผอิญว่าขณะนั้นพระปิตุลาของพระราชา มีนามว่าชญานจันทร์ ซึ่งออกผนวชและได้ศึกษาพอมีความรู้ในคัมภีร์ต่าง ๆ ประทับอยู่ที่นั้นด้วยพอดี จึงทรงช่วยยืนยันขึ้นอีกเสียงว่า ในคัมภีร์มีความตอนนี้อยู่จริง และยังยกเอาคัมภีร์ออกมายืนยันด้วย สร้างความอับอายให้แก่ท่านโมกษคุปต์เป็นอันมาก ได้แต่พูดแก้ตัวไปพลางว่า ข้าพเจ้าชราแล้วย่อมมีความหลงลืมไปได้

ขณะนั้นภูเขาเล่งซัวมีหิมะปกคลุมจนไม่อาจสัญจรไปมา ท่านอาจารย์จึงต้องพักอยู่ที่แคว้นนี้ประมาณ 2 เดือน ระหว่างนั้นท่านได้แวะเวียนไปเยี่ยมสนทนากับพระเถราจารย์ทั้งหลาย ส่วนพระโมกษคุปต์นั้นเมื่อเห็นท่านแล้ว ก็ไม่กล้ามาสนทนาด้วย บางครั้งก็แสร้งหลบเลี่ยงไป แล้วไปกระซิบบอกคนข้างเคียงว่า พระจีนรูปนี้หาใช่ธรรมดาไม่ หากแม้นไปถึงอินเดียได้แล้ว อนาคตคงน่ายำเกรงมิใช่น้อย.

◆

สังฆารามบนเนินเขาที่ Subashi อาณาเขตแคว้นกุฉา
นักโบราณคดีชาวญี่ปุ่นค้นพบผอบพระสารีริกธาตุที่นี่

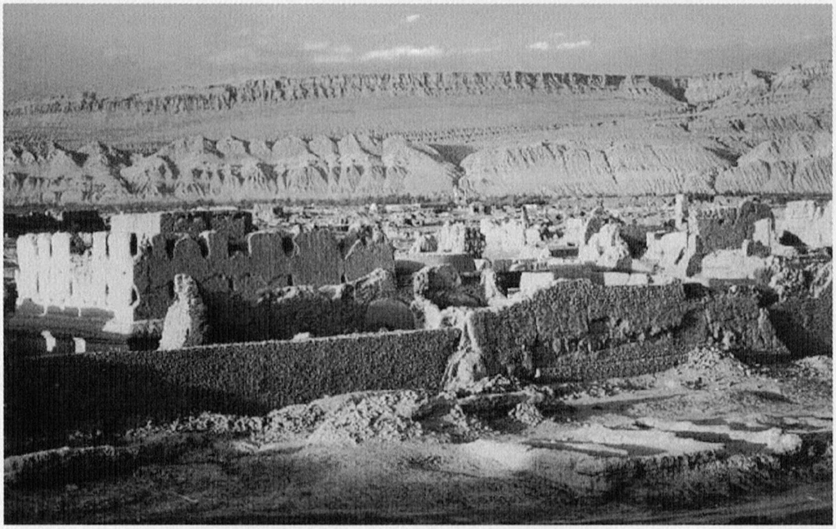

ร่องรอยแคว้นเกาเชียง ปัจจุบันเป็นแหล่งโบราณคดีบนเส้นทางสายไหม

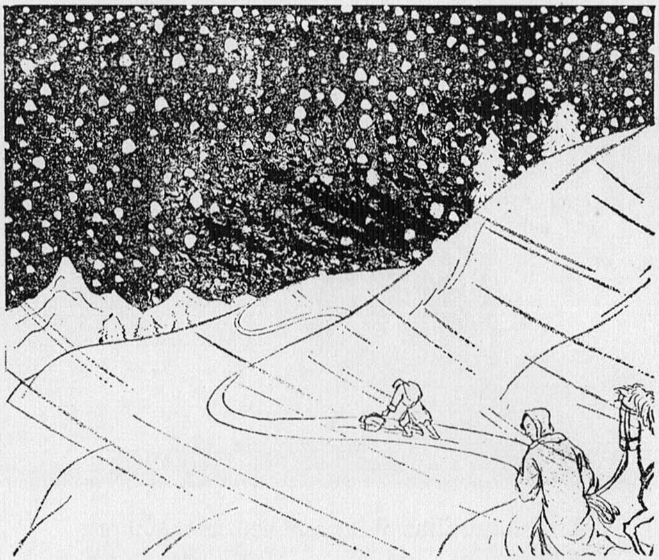

38. 冰天雪地

奘師出發的日子，屈支國王贈與駝馬及力伕等，並率僧俗等至城外送行。師等西行二日，途遇突厥盜賊兩千餘騎，但盜因預商分贓辦法不平而引起諍論，繼而自相鬪爭散離。

又前行六百里，渡一小砂漠至跋祿迦國（舊稱姑墨）停一宿又向西北行三百里，更渡一砂漠，便至崚山。

崚山在蔥嶺之北隅，山勢險峭，矗入雲霄，不見山頂，冰雪所聚，積而成崚，終年不解，與白雲連接，仰望一片白皚皚的，看不到邊際。山峯横於路側者，或高百尺，或廣數丈，由是蹊徑崎岻，登陟艱阻，加上狂風暴雪，雖然穿著重裘，仍不免渾身發抖，想要煮食或休息，也找不到乾燥的地方可以停留，食時只好懸掛著鍋釜而炊，晚上把蓆舖在冰上就寢。如此經過七天，方告出山。隨行的徒侶力伕，被凍死於途中的十分之三四。駝馬尤甚。

38. ภูเขาหิมะ

วันที่ท่านอาจารย์ออกเดินทาง พระราชาแคว้นกุฉาได้เสด็จมาส่งพร้อมด้วยอูฐ ม้า และคนแบกหาม พร้อมกับได้ให้ภิกษุและฆราวาสตามมาส่งท่านอาจารย์ถึงนอกเมือง ท่านอาจารย์เดินทางต่อไปทางทิศตะวันตกอีก 2 วัน ก็พบกองโจรขี่ม้าชาวเติร์กกว่า 2,000 คน แต่พวกโจรเมื่อปล้นแล้วได้เกิดวิวาทแบ่งทรัพย์สินกันไม่ลงตัว จึงต่อสู้กันเองและสุดท้ายต่างฝ่ายต่างพากันแยกย้ายหนีไป

ท่านอาจารย์เดินทางไปอีก 600 ลี้ ผ่านทะเลทรายน้อยแห่งหนึ่งไปถึงเมืองพาลุกา (ภรุกะ) ได้พักอยู่ที่เมืองนี้หนึ่งราตรี จากนั้นเดินทางต่อไปทางตะวันตกเฉียงเหนืออีก 300 ลี้ ข้ามทะเลทรายอีกแห่งหนึ่งแล้วไปถึงภูเขาเล่งซัว

ภูเขาเล่งซัวเป็นส่วนด้านเหนือของภูเขาซังเนี้ย ภูเขานี้สูงชันเสียดฟ้า มองขึ้นไปไม่เห็นยอด มีแต่หิมะปกคลุมอยู่ชั่วนาตาปี เห็นหมู่เมฆลอยปะปนบนท้องฟ้าแลดูพราวตาไปไม่มีที่สิ้นสุด ก้อนน้ำแข็งที่ทลายลงมาขวางทางบ้างมหึมาสูงหลายร้อยเฉี้ยะ กว้างหลายเฉี้ยะ เหตุนี้หนทางจึงลดหลั่นมีสูงต่ำ กระแสลมแรงพัดหอบเอาหิมะปะปนมาจนหนาวสะท้าน แม้เสื้อผ้าและรองเท้าที่สวมใส่ก็ยังป้องกันมิใคร่จะได้ จะหาพื้นที่แห้งที่พอหุงหาอาหารหรือพักผ่อนก็หามีไม่ ต้องแขวนหม้อหุงต้มและปูเสื่อนอนกันอยู่ท่ามกลางพื้นหิมะนั้น ผู้ที่เดินทางด้วยกันเผชิญความหนาว ตายไป 3 ถึง 4 ใน 10 ส่วน ส่วนอูฐและม้าก็ล้มตายไปมากยิ่งกว่า.

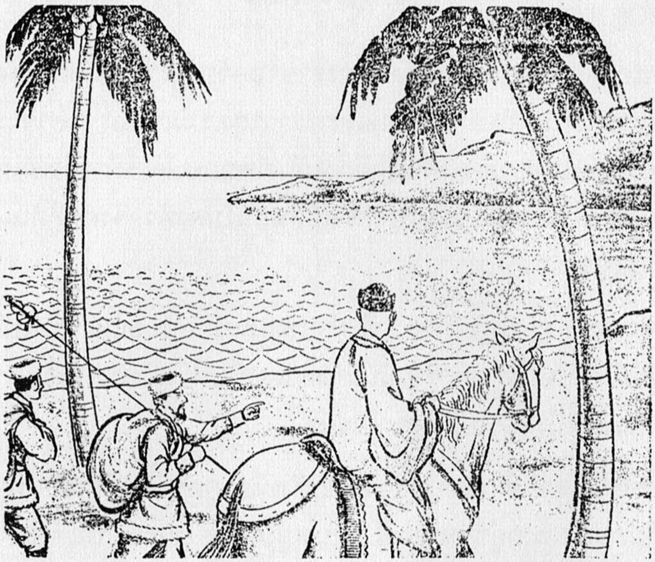

39. 沿熱海行

奘師一行下山後至一清池，又云熱海（今伊西克湖），因其接鄰峻山而不凍，故得此名。周圍一千四五百里，東西長而南北狹，煙波森茫，一望無際，不待起風而洪波數丈，師循海邊向西北行五百餘里，至西突厥，在素葉城巧遇葉護可汗正在此間行獵，於是奘師取出了麴文泰的介紹信，去見葉護可汗。

39. เดินไปตามทะเลร้อน

ท่านอาจารย์ลงจากภูเขาหิมะแล้ว ก็ถึงทะเลสาบเชงตี๊ หรืออีกชื่อหนึ่งคือยั่วะไฮ่ แปลว่าทะเลร้อน เหตุที่อยู่ถัดจากภูเขาเล่งซัว แต่กระแสน้ำนั้นกลับอุ่น มีอาณาบริเวณ 1,400 ถึง 1,500 ลี้ ด้านตะวันออกถึงตะวันตกยาว ส่วนด้านเหนือถึงด้านใต้แคบ มองไปแลเห็นเวิ้งว้างสุดสายตา มีหมอกเป็นคลื่น ท่านอาจารย์เดินทางไปทางตะวันตกเฉียงเหนืออีก 500 กว่าลี้ ก็ถึงเมืองซูยาบ ณ ที่นี้บังเอิญได้พบกับเยฮูข่านขณะกำลังออกประพาสล่าสัตว์พอดี ท่านอาจารย์จึงได้นำสาส์นของพระราชาเกาเชียงเคียกบุ่งไถ่ออกมาถวาย.

◆

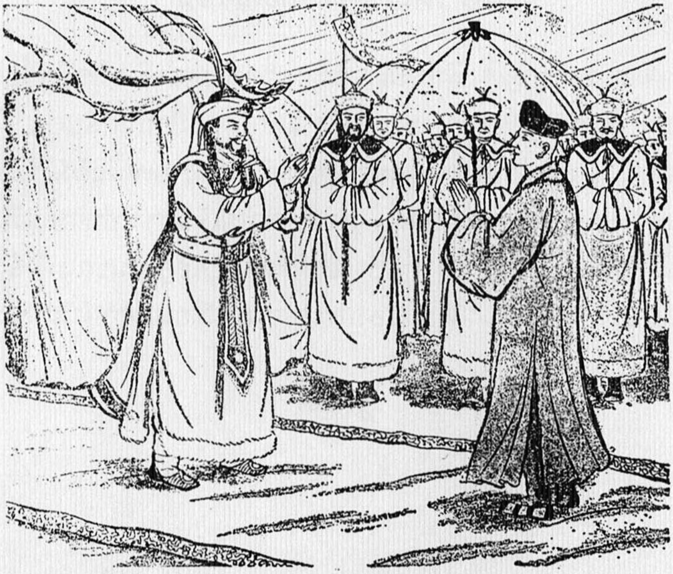

40. 可汗出迎

可汗身著綠色綾袍，前額纏著一丈多長的素綢，兩端拖在背後，有二百多位官員，都穿著錦袍，拖著長長的髮辮，環繞在可汗的左右。還有許多兵穿著羊毛短襖，各人拿著不同的武器，有的坐在馬上，有的跨在駱駝上，大小旗子隨風飄揚，眞是威風凜凜。

可汗見了麴文泰的信，知道奘師是去西竺求經的，於是派了一個大官先行護送奘師回宮休息，二三日後可汗獵罷還師，便著人引法師入可汗所居的大帳，帳上裝飾金花，眩人眼目，諸大官在帳前列長筵兩行。法師走近大帳三十餘步時 ，可汗出帳迎拜，並傳語慰問，延入坐談。

突厥國信仰事火外道，不用牀座，以木含火，故敬而不用。大家薦地而坐，但仍爲法師設一鐵床，敷褥請坐。可汗又引漢使及高昌使者入遞國書及信物，閱後甚是歡喜，令使者就坐，飲葡萄槳。奏樂以娛嘉賓。少時更有食至，多是肉類。但爲法師，另備素食。食後並請法師說法，奘師以十善爲訓，勸愛物命及波羅密多解脫之業，聽者歡喜信受。

40. ข่านออกมาต้อนรับ

ท่านข่านแต่งกายด้วยอาภรณ์แพรหลินสีเขียว ปล่อยพระเกศา มีแพรขาวยาวตึ๋งเศษโพกพระเศียร มีชายห้อยลงมาสองข้าง รอบกายแวดล้อมด้วยบริวารกว่า 200 คน ล้วนสวมเสื้อแพรยาวยกดอกเป็นลวดลาย ถักผมเปีย นอกนั้นยังมีไพร่พลสวมเสื้อหนังและผ้าขนสัตว์ แต่ละคนถือศัตราวุธต่างกันไป บ้างขี่ม้า บ้างขี่อูฐ มีทิวธงใหญ่น้อยปลิวโบกสะบัด ดูน่าเกรงขาม เมื่อข่านเห็นสาส์นของราชาเกาเชียงแล้ว ก็ทราบว่าท่านอาจารย์จะเดินทางไปอัญเชิญพระธรรมคัมภีร์ จึงรับสั่งให้บริวารคนหนึ่งพาท่านอาจารย์ไปพักผ่อนรออยู่ที่วังก่อน แล้วอีกสองสามวันให้หลังเมื่อกลับจากล่าสัตว์แล้วก็จะไปพบ

สามวันจากนั้นท่านข่านก็กลับมา พร้อมกับให้คนนิมนต์ท่านอาจารย์ไปที่กระโจมใหญ่ กระโจมนี้ตกแต่งประดับประดาด้วยดอกไม้สีทองแลดูงามตา มีข้าราชบริพารในกระโจมนั้นออกมาคอยรับ เมื่อท่านอาจารย์เดินไปที่กระโจมนั้นได้ราว 30 ก้าว ท่านข่านก็ออกมาต้อนรับด้วยพระองค์เอง เมื่อไต่ถามสารทุกข์สุกดิบกันพอสมควรแล้ว ก็นิมนต์ท่านอาจารย์เข้าไปภายในเพื่อสนทนากัน เนื่องจากชาวเติร์กนับถือลัทธิบูชาไฟ จึงไม่ยอมใช้ไม้มาทำที่นั่ง เหตุเพราะพวกเขาใช้ไม้เป็นเครื่องบูชาไฟ จึงต้องให้ความเคารพแก่ไม้ด้วย ทุกคนนั่งราบกับพื้น ส่วนท่านอาจารย์ได้จัดอาสนะพิเศษไว้รับรอง โดยนำเอาแท่นเหล็กมาจัดปูลาดเป็นอาสนะให้นั่ง ท่านข่านเชิญคณะทูตจากจีนและทูตแคว้นเกาเชียงเข้าพบพร้อมกัน เพื่อถวายสาส์นและของบรรณาการที่ส่งมา เมื่อข่านได้รับและตรวจดูสิ่งของแล้ว ก็มีความปีติยินดียิ่งนัก ได้เชิญให้ราชทูตเหล่านั้นนั่ง จัดเลี้ยงน้ำองุ่นสด มีการบรรเลงดนตรี และมีการสังสรรค์ดื่มกินกัน คนที่นี่บริโภคเนื้อเป็นส่วนมาก สำหรับท่านอาจารย์ได้จัดภัตตาหารเจถวาย หลังจากฉันแล้วก็นิมนต์ท่านอาจารย์ขึ้นแสดงธรรมเทศนา ท่านก็ยกเอากุศลกรรมบถ 10 มากล่าวสั่งสอนว่าทุกคนควรมีเมตตาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย และกล่าวถึงข้อปฏิบัติเพื่อถึงซึ่งความหลุดพ้น เมื่อฟังจบแล้วทุกคนต่างก็ปีติยินดีน้อมรับ.

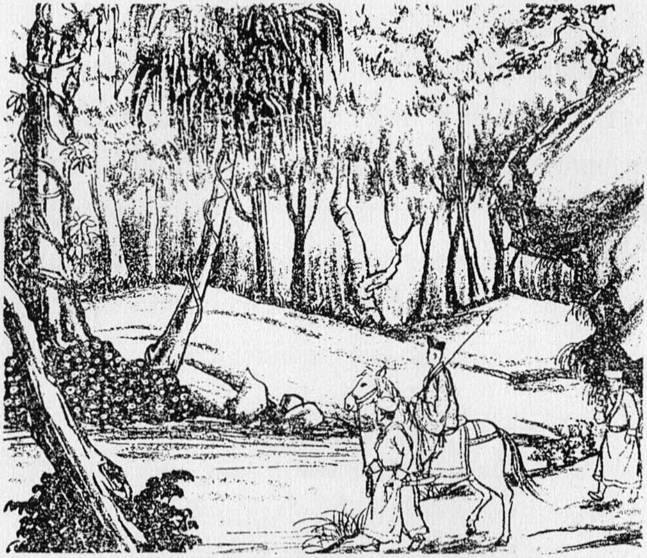

41. 千泉名勝

葉護可汗聆師法益後，又留師多住了幾天，他想勸師中止印度之行，說那邊的氣候炎熱，他認爲像師這樣的容貌體質，恐怕到那邊經不起熱浪的煎熬，會被銷融的，他又告師那邊的人又黑又沒有威儀，不是師宜去的地方。奘師聽了可汗的話，怕的又像高昌王強留的事再在這裏發生，立刻堅決謝絕，說明自己的目的是爲了追尋聖蹟，求法而來，能忍受任何煎熬。

可汗無奈，只好爲師找了一位通漢語的人，封爲摩咄達官(翻譯官)，修一國書，令摩咄送法師到迦畢試國。又贈淡紅色的綾綢法服一襲，絹五十疋。並與群臣送師十餘里。

向西行四百餘里，抵達千泉名勝，數百里內既多池沼，又茂林木，氣候適可，這裡是可汗避暑的勝地。

自千泉西百五十里至呾邏斯城。又向西南行二百里，至白水城。再西南二百里，至恭御城。又向南五十里到笯赤建國。又西行二百里，至赭時國 (唐譯石國) 國西臨葉葉河 (出蔥嶺北源) 又西行千餘里，至窣堵利瑟那國。

41. ตาน้ำพันตา

เมื่อเยฮูข่านสดับธรรมเทศนาจากท่านอาจารย์แล้ว ก็บังเกิดความรู้สึกยินดี ปรารถนาจะให้ท่านอาจารย์พำนักอยู่เสียที่นี่ และยังได้เหนี่ยวรั้งมิให้เดินทางต่อไปยังอินเดียด้วย โดยให้เหตุผลว่าที่นั่นอากาศร้อนนัก ด้วยรูปร่างท่าทางอย่างท่านนี้ เกรงว่าจะทนทานกับสภาพภูมิอากาศของประเทศนั้นไม่ได้ และยังว่าผู้คนที่นั่นผิวดำ ไร้มารยาท เป็นสถานที่ซึ่งท่านไม่สมควรจะไปอย่างยิ่ง ท่านอาจารย์พอได้ฟังข่านตรัสเช่นนี้แล้ว ก็นึกสะดุ้งหวนคิดถึงพระราชาเกาเชียงขึ้นมา เกรงว่าจะซ้ำรอยอย่างแคว้นเกาเชียงที่เหนี่ยวรั้งไว้มิให้ไปอินเดียอีก จึงรีบตัดบทขอขอบพระทัย แล้วถวายพระพรไปว่า ตนเองเดินทางมาถึงที่นี่ก็เพื่อจะไปนมัสการปูชนียสถานและอาราธนาพระธรรม มั่นใจว่าจะสามารถอดทนอดกลั้นต่อความร้อนและสภาพอากาศของประเทศแห่งนั้นได้เป็นแน่ ท่านข่านได้ยินดังนั้นก็จนใจ จึงจัดหาผู้ที่รู้ภาษาจีนดีมาคนหนึ่ง แต่งตั้งให้เป็นล่ามนำสาส์นไปยังแคว้นกปิศะ แล้วถวายไตรจีวรสำรับหนึ่ง แพรกิ่นอีก 50 พับ และยังเสด็จออกไปส่งพร้อมกับบริวารเป็นระยะทางกว่า 10 ลี้

ท่านอาจารย์เดินทางต่อไปทางตะวันตกอีก 400 กว่าลี้ ก็ถึงเชยจั๊ว (ตาน้ำพันตา) ภายในอาณาเขตโดยรอบประมาณ 100 ลี้ มีสายน้ำมากมาย พืชพรรณอุดมสมบูรณ์ ภูมิอากาศก็เหมาะสม จึงเป็นสถานที่ประทับพักร้อนของข่านด้วย จากเชยจั๊วไปทางตะวันตก 150 ลี้ ถึงเมืองตรัส ต่อไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ 200 ลี้ ถึงเมืองแป๊ะจุ๊ย และถัดไปอีก 200 ลี้จะถึงเมืองกงหงือ

จากนี้ไปทางใต้อีก 50 ลี้ ถึงแคว้นนูชคัท ต่อไปทางทิศตะวันตกอีก 200 ลี้ ถึงแคว้นทัชเกนต์ ด้านทิศตะวันตกของแคว้นนี้จรดแม่น้ำเยเย อันมีต้นน้ำไหลมาจากทางเหนือของภูเขาซังเนี้ย จากนี้ต่อไปทางตะวันตกอีก 1,000 ลี้ถึงแคว้นสุตฤษณะ.

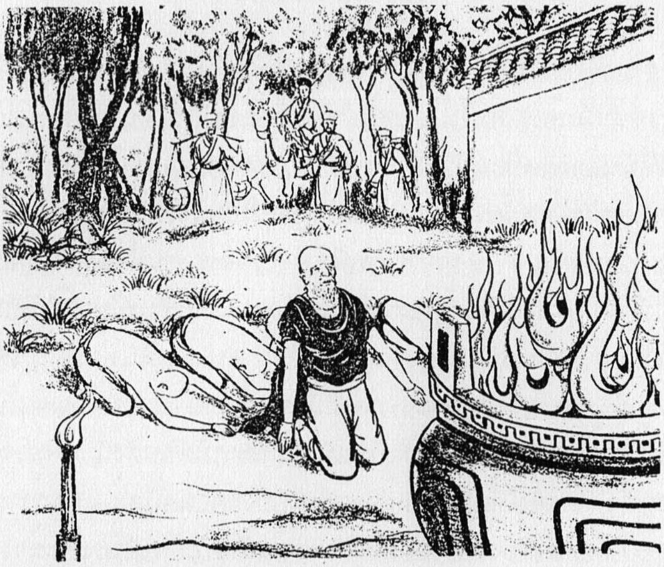

42. 事火歸正

向西北，又是一片砂漠地帶，不見水草，要搜尋人獸的遺骨而進，五百多里始抵康國。

康國的國王和百姓，不信佛法，多是事火的外道。雖有寺廟兩所，而無僧伽住持。如果有路過的客僧投宿，胡人就拿火來燒逐，不許停住。玄奘大師初至康國，王雖接待，猶有輕慢的樣子。經過一宿，師爲他講了一些人天因果及讚佛功德，恭敬能獲福利等道理，王即歡喜，請受齋戒，更慇懃款待了。

隨行的二位小沙彌，不知這裡的風俗，往寺禮拜的時候，被胡人用火燒逐出，沙彌回來報告國王，國王聽了就下令捕捉火燒的人，抓到後便聚集百姓，要截斷他們的手。這時奘師頗爲不忍，急忙勸止，乃改爲重笞並逐出都城。從此，全國上下肅然，都來要求信佛，於是設大會，剃度僧衆，居寺住持。奘師所到之處，使此事火外道棄邪歸正，把不良的風俗也改善過來了。

42. พวกบูชาไฟหันมานับถือพระพุทธศาสนา

เมื่อเดินทางต่อไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ก็พบทะเลทรายใหญ่ไร้หญ้าและน้ำ ปราศจากสิ่งมีชีวิต แลเห็นเพียงโครงกระดูกขาวเกลื่อนเป็นทางไป เดินตามแนวกระดูกต่อไปอีก 500 ลี้ ถึงแคว้นสมาร์กันด์ ที่นี่พระราชาและประชาชนไม่นับถือพระพุทธศาสนา ส่วนใหญ่ถือลัทธิบูชาไฟ แม้มีวัดอยู่ 2 แห่งแต่ก็ถูกทิ้งร้างปราศจากพระสงฆ์อยู่จำพรรษา หากแม้นมีพระสงฆ์ต่างถิ่นจาริกมาจะเข้าพักยังสถานที่นี้ พวกฮู้ทั้งหลายก็จะจุดไฟขับไล่มิให้พักอยู่ เมื่อท่านอาจารย์มาถึงสมาร์กันด์ พระราชาก็ทรงต้อนรับไปแต่เพียงมิให้เสียมารยาท หากพระอัธยาศัยก็ยังมองออกว่ามีลักษณะค่อนไปทางดูหมิ่นถิ่นแคลน ผ่านไปหนึ่งราตรี ท่านอาจารย์มีโอกาสแสดงธรรมถึงเรื่องบุญกุศลของหมู่มนุษย์และเทวดา ตลอดจนกฎแห่งกรรม อีกทั้งได้สรรเสริญพระพุทธคุณว่า หากน้อมมาเคารพนับถือก็จักบังเกิดอานิสงส์ผลบุญเป็นอันมาก ครั้นพระราชาสดับแล้วก็เกิดปีติยินดี ทรงน้อมรับศีล และสังเกตท่าทีได้ว่าทรงมีทัศนะที่ดีขึ้นต่อท่านอาจารย์

ฝ่ายสามเณร 2 รูปที่ติดตามท่านอาจารย์มา ด้วยยังมิทราบถึงธรรมเนียมพื้นถิ่นที่นี่ก็พากันเข้าไปในวัดเพื่อนมัสการ จึงถูกพวกฮู้เหล่านั้นจุดไฟไล่เอา สามเณรเมื่อเห็นดังนั้นก็รีบนำความมากราบทูลพระราชาทรงทราบ พระราชาฟังแล้วจึงมีรับสั่งให้ตามจับกุมเอาตัวผู้จุดไฟนั้นมาให้จงได้ เมื่อจับได้แล้วก็ให้ชุมนุมประชาชนทั้งปวง ประกาศว่าเราจะลงอาญาตัดมือแก่คนจุดไฟผู้นี้มิให้เป็นเยี่ยงอย่างสืบไป ท่านอาจารย์ได้ยินดังนั้นก็มิอาจทนอยู่ได้ รีบไปขอร้องพระราชาให้ทรงพระกรุณาอดโทษนั้นด้วย พระราชาจึงทรงลดโทษให้ เหลือเพียงเนรเทศออกไปจากเมือง นับแต่นั้นบรรดาชนชั้นสูงและราษฎรต่างก็พากันหันมานับถือพระพุทธศาสนา มีการประชุมฟังธรรม และอุปสมบทพระสงฆ์เพื่อให้อยู่จำพรรษาในวัดทั้ง 2 แห่งนั้นสืบมา ท่านอาจารย์มาถึงเมืองนี้ สามารถเปลี่ยนให้คนนอกศาสนาพากันละทิ้งมิจฉาทิฏฐิ แล้วหันกลับมาตั้งอยู่ในสัมมาทิฏฐิ ละทิ้งธรรมเนียมปฏิบัติที่ไม่ดี ให้มาปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามเป็นผลสำเร็จ.

◆

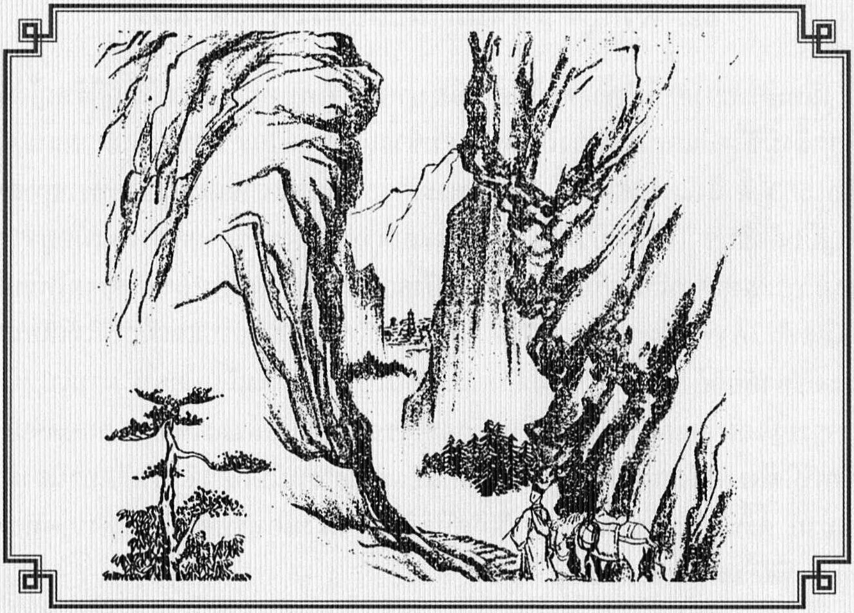

43. 出鐵門峰

奘師等再向西行三百餘里，至屈霜尼迦國。復經東安國、中安國 、西安國， 而至史國再向西南去二百里，又入山路，路險難行，只能一人通行，又沒有水草。這樣的走了三百多里。至鐵門峯。

這鐵門峯或稱關塞鐵門，是當時西突厥最險要的關塞，山壁狹峭，而崖石多屬鐵礦，依之爲門扉。又鑄鐵作鈴，懸掛在上面。這是鐵門峯的命名由來。

出鐵門便到覩貨羅國，從這裡去數百里，渡縛芻河，至活國，這就是葉護可汗長子呾度設所居之地。(設是官職的名稱)。他的妻室又是高昌國的王妹。

這位高昌王妹，因久聞高昌王有書信托師帶來，但等到奘師到時，公主可賀敦已死。呾度設又在病中，聽說法師從高昌國來，又接得書信，與子女等哀哭得不能自已。因對法師說：

「弟於見師，歡喜萬分！希望師能稍留些時日，等我的病稍愈時，自當陪送師到印度去。」

這時更有一婆羅門僧人，爲咀度設誦咒，病已漸除。不幸其後娶的妻室年少，受高昌公主前兒的串通，竟用毒藥謀殺其夫，咀度設被藥死後，高昌公主所生之兒， 就被前兒特勒篡位，自立爲設。並娶其後母爲妻。

43. ผ่านประตูเหล็ก

ท่านอาจารย์เดินทางต่อไปทางทิศตะวันตกได้ 300 กว่าลี้ ถึงแคว้นกศานี ผ่านแคว้นตังอัง แล้วจึงถึงแคว้นตงอัง และต่อไปถึงแคว้นไซอัง จนมาถึงแคว้นกสันนะ จากนี้เดินทางต่อไปทางตะวันตกเฉียงใต้อีก 200 ลี้ ก็จะเข้าสู่ช่องเขาอันเป็นหนทางอันตรายนัก หนทางแคบมีช่องพอให้เดินผ่านไปได้เพียงคนเดียว ทั้งปราศจากหญ้าและน้ำ เมื่อเดินไปได้ประมาณ 300 ลี้ก็จะถึงประตูเหล็กกั้นไว้อยู่ปลายสุด ประตูเหล็กนี้เป็นด่านที่มั่นสำคัญของพวกเติร์ก ภูเขานี้สูงชันสลับซับซ้อน มีแร่เหล็กมาก อาศัยแร่เหล็กจากที่นี่มาสร้างเป็นบานประตู และหล่อเป็นลูกพรวนแขวนไว้เหนือประตูนั้น จึงเป็นที่มาของชื่อด่านประตูเหล็ก

เมื่อออกจากด่านประตูเหล็กแล้วก็จะถึงแคว้นตุขาระ ออกจากตุขาระไป 100 ลี้ ถึงแม่น้ำอามูดารยา แล้วลุถึงแคว้นกุนดุส อันเป็นที่ประทับพระโอรสองค์ใหญ่ของเยฮูข่าน มีนามว่า ตะตูเชะ เป็นผู้ปกครองอยู่ ส่วนมเหสีของตะตูเชะก็คือขนิษฐาของพระราชาเกาเชียงนั่นเอง พระนางทราบข่าวว่าพระราชาเกาเชียงมีสาส์นฝากท่านอาจารย์มา แต่รอคอยท่านอาจารย์อยู่นานแล้วก็พลันมีเหตุให้สิ้นพระชนม์ไปเสีย ส่วนตะตูเชะก็กำลังประชวรอยู่ ครั้นทราบว่าท่านอาจารย์มาจากเกาเชียงและได้รับสาส์นแล้ว พระองค์พร้อมด้วยพระโอรสธิดาต่างก็ทรงโทมนัสเสียใจนัก ตรัสแก่ท่านอาจารย์ว่า ข้าพเจ้าเห็นหน้าท่านอาจารย์แล้วมีความรู้สึกยินดีเป็นที่ยิ่ง หวังว่าท่านจะสามารถพำนักที่เมืองนี้ได้อีกสักระยะ ไว้รอให้อาการเจ็บไข้ของข้าพเจ้าทุเลาแล้ว ก็จะออกไปส่งท่านให้ถึงเขตแดนชมพูทวีปด้วยตนเอง

ขณะนั้นมีพราหมณ์คนหนึ่งใช้เวทมนตร์คาถารักษาพระอาการประชวรจนทุเลาขึ้นบ้างแล้ว แต่โชคร้าย ยังมีพระสนมนางหนึ่งลอบไปคบชู้กับพระโอรสองค์ก่อน ได้สมคบคิดกันลอบวางยาพิษสังหารพระสวามีจนตะตูเชะสิ้นพระชนม์ ฝ่ายพระโอรสที่ประสูติแต่เจ้าหญิงเกาเชียงยังทรงพระเยาว์นัก ก็ถูกชิงราชสมบัติ พระโอรสองค์นั้นสถาปนาตนขึ้นเป็นเชะสืบแทน และแต่งตั้งพระสนมผู้นั้นขึ้นเป็นพระชายา.

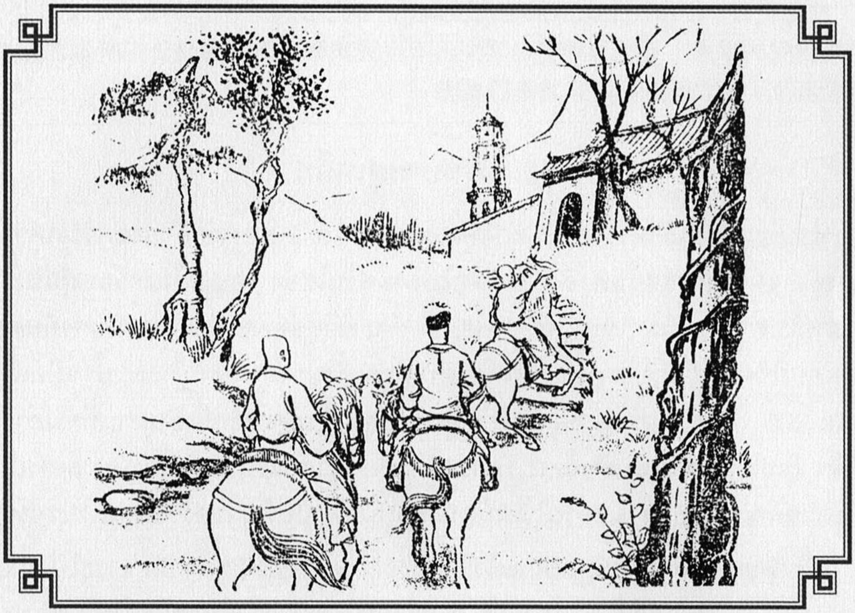

44. 往縛喝國

奘師因恰巧遇到這不幸的國喪，於是被留在那裏一個多月。在這期間，與一位曾遊學印度，在蔥嶺以西被推崇爲法匠的沙門達摩僧伽交往。這位高僧起初對奘師很傲慢，其門徒對師亦輕視，後經奘師僅就小乘教義婆沙等問題，與他辯論，便使他折服。從是相見歡喜，門徒亦多生慚愧，處處譽讚奘師不已。

新的設官既立，奘師便向他討使者及國書，將欲南進向印度去。新設告奘師說：「弟子所管轄的地區中，有一縛喝國，北臨縛芻河，人多稱其爲小王舍城，聖跡極多，希望師能暫往觀禮一番，然後再南去印度 。」

這時恰巧有縛喝國的僧衆數十人聽說舊設已死，子立新設，同來弔慰，法師與他們相見後，便把欲赴小王舍城的意向告訴他們，他們立刻邀師同行。奘師就向新設告辭，便隨縛喝僧衆，乘騎前往縛喝國。

44. จาริกยังแคว้นพัลข์

ท่านอาจารย์บังเอิญต้องประสบกับเหตุการณ์อันไม่คาดฝัน เมื่อตะตูเชะสิ้นพระชนม์ ด้วยเหตุฉะนี้จึงต้องพำนักอยู่ที่นี่เป็นแรมเดือน พอดีทราบว่ามีพระภิกษุรูปหนึ่งเคยไปศึกษาที่อินเดีย พื้นเพเป็นคนแถบตะวันตกของภูเขาชังเนี้ย ผู้คนยกย่องว่าเป็นผู้แตกฉานในธรรม หาใครในถิ่นนี้เสมอเหมือนมิได้ ภิกษุรูปนั้นมีนามว่า ธรรมสังฆะ ท่านอาจารย์ได้ยินกิตติศัพท์แล้วก็ปรารถนาจะไปเสวนาด้วย แต่เถราจารย์รูปนี้กลับวางกิริยาท่าทีหยิ่งยะโส อีกทั้งสานุศิษย์ก็พลอยมีท่าทีดูหมิ่นดูแคลนท่านไปด้วย แต่หลังจากนั้นเมื่อได้โอกาส ท่านจึงยกหลักธรรมในคัมภีร์วิภาษาศาสตร์ขึ้นมาสอบถาม จนสามารถสยบทิฏฐิมานะของพระธรรมสังฆะลงได้ จากนั้นเมื่อทั้งสองพบกันคราใดก็ต่างปลื้มปีติยินดี ฝ่ายสานุศิษย์ได้แต่รู้สึกละอายแก่ใจอยู่

ท่านอาจารย์มีโอกาสเข้าเฝ้าถวายพระพรแด่เชะองค์ใหม่ พร้อมกับทูลขอเครื่องพาหนะ และสาส์นสำหรับเดินทางลงใต้ต่อไปถึงอินเดีย เชะตรัสกับท่านอาจารย์ว่า ข้าพเจ้ามีประเทศราชอยู่เมืองหนึ่งชื่อแคว้นพัลข์ ทางเหนือจรดแม่น้ำอามูดารยา แคว้นนี้ผู้คนต่างขนานนามว่าเป็นกรุงราชคฤห์น้อย มีปูชนียสถานอยู่มากมาย ใคร่จะขอเชิญท่านอาจารย์แวะไปนมัสการที่นี่เสียก่อน จากนั้นจึงค่อยเดินทางลงใต้ไปอินเดีย

ขณะนั้นพอดีมีพระสงฆ์จากแคว้นพัลข์เดินทางมาหลายสิบรูป เนื่องจากได้ทราบข่าวว่าเชะองค์ก่อนสิ้นพระชนม์ไป และเชะองค์ใหม่ได้ขึ้นครองราชย์ จึงพากันมาแสดงความไว้อาลัย และร่วมถวายพระพร เมื่อท่านอาจารย์ได้พบกับพระสงฆ์เหล่านั้นแล้ว ก็ยกเรื่องที่จะไปยังราชคฤห์น้อยขึ้นมาหารือ ท่านเหล่านั้นจึงรีบตอบรับว่า สมควรจะออกเดินทางไปพร้อมกันเสียเลย ท่านอาจารย์จึงทูลลาเชะ แล้วออกเดินทางตามหมู่สงฆ์ที่มาจากเมืองนั้นไป.

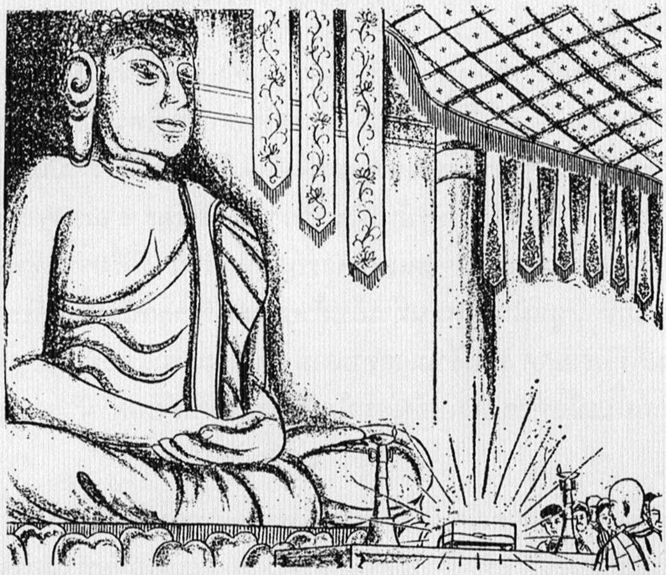

45. 佛牙光瑞

玄奘大師隨縛喝僧數十人，來到縛喝國，果然這裡名不虛傳，確是一座寬敞的城池，到處可以見到莊嚴巍峩的伽藍名刹，僧徒三千餘人，皆學小乘。實爲佛教勝地，不愧譽爲小王舍城。城外西南，更有一座納縛伽藍，尤爲莊嚴，寺內大殿上陳列著一個玻璃錦盒，內盛佛牙一支，長約一寸，廣八九分，色黃白，每發光瑞，稀有難得。每逢齋戒的日子，僧俗都來瞻禮，時常感發神光。伽藍北有一塔，高二百餘尺; 西南有一精舍，建立年久，在其中行道而證四果羅漢的人，世世不絕，涅槃後皆入塔，並一都有記事。

大城的西北約五十里，更有一提謂城，城北四十裡又有一波利城，此城中建有二塔，高三丈。據說昔日佛陀成道之初，曾受二位長者供養麨蜜，佛爲他們說了五戒十善之法，並授給他們佛的頭髮和指爪，他們回國後，依照佛陀的指示，就造了這兩座塔，來供奉佛陀的髮爪，留給後世的人瞻禮供養。

在城西七十餘里，還有一塔，高逾二丈，據傳還是過去迦葉佛時代所遺留的古蹟。

45. รัศมีพระเขี้ยวแก้ว

เมื่อท่านอาจารย์ติดตามพระสงฆ์ชาวพัลข์หลายสิบรูปไปจนถึงแคว้นพัลข์แล้ว ก็ประจักษ์ว่าเมืองนี้ช่างมีแม่น้ำและผืนดินที่อุดมสมบูรณ์ มีภูมิประเทศอันรื่นรมย์น่าอยู่อาศัย สมดั่งคำร่ำลือโดยแท้ สถานที่ต่าง ๆ ที่พบเห็นล้วนมีความงดงามอลังการ มีวัดวาอาราม และพระภิกษุสงฆ์อยู่ถึง 3,000 กว่ารูป ล้วนศึกษาฝ่ายหินยาน ทั้งยังมีปูชนียสถานต่าง ๆ สมดั่งที่ขนานนามว่าราชคฤห์น้อย ที่นอกเมืองทางตะวันตกเฉียงใต้ มีอารามอยู่แห่งหนึ่ง ชื่อว่านววิหาร อารามนี้สร้างขึ้นอย่างงดงามวิจิตรบรรจง ภายในอุโบสถประดิษฐานผอบพระเขี้ยวแก้ว ยาว 1 ฉุ่น กว้าง 8 ถึง 9 หุน วรรณะเหลืองขาว เป็นสิ่งที่หาได้ยาก ในวันอุโบสถเมื่อมีบรรพชิตคฤหัสถ์มาสักการะ ก็มักมีรัศมีปรากฏให้เห็นอยู่เสมอ ด้านทิศเหนือของอารามมีสถูปองค์หนึ่งสูงกว่า 200 เฉี้ยะ ทางตะวันตกเฉียงใต้มีวิหารหลังหนึ่งสร้างมานานนักแล้ว ณ ที่นั้นมีผู้ปฏิบัติจนได้บรรลุมรรคผลเป็นอรหันต์สำนักอยู่มิขาดสาย ครั้นเมื่อท่านเหล่านั้นดับขันธ์ลง จึงได้สร้างสถูปขึ้นเป็นอนุสรณ์ พร้อมทั้งได้จารึกประวัติท่านเหล่านั้นไว้ด้วย

ถัดจากเมืองนี้ไปทางตะวันตกเฉียงเหนืออีกประมาณ 50 ลี้ ยังมีเมืองหนึ่งชื่อตระปุษะ และต่อไปทางเหนืออีก 40 ลี้ถึงเมืองภัลลิกะ เมืองดังกล่าวนี้มีสถูป 2 องค์ สูง 3 ตึ๋ง มีตำนานกล่าวถึงสมัยเมื่อพระพุทธเจ้าตรัสรู้แก่พระปรมาภิเษกสัมโพธิญาณ ทรงได้รับการถวายข้าวตูและน้ำผึ้งจากคหบดี 2 ท่าน จากนั้นพระพุทธเจ้าได้ประทานศีล 5 และเทศนาให้ตั้งอยู่ในทศกุศลกรรมบถ 10 ประการ แล้วประทานเส้นพระเกศาและพระนขาให้แก่คหบดีทั้งสองนำกลับไปยังประเทศตน พร้อมกันนี้ยังทรงแนะนำให้พวกเขากลับไปสร้างสถูปขึ้น 2 องค์ ซึ่งสถูปทั้ง 2 องค์นี้ก็คือที่บรรจุพระเกศาและพระนขาของพระพุทธเจ้าไว้เพื่อให้อนุชนได้นมัสการบูชาสืบไป ห่างจากเมืองนี้ไปทางทิศตะวันตกอีก 70 ลี้ ยังมีสถูปองค์หนึ่งสูง 2 ตึ๋ง เป็นสถูปสร้างขึ้นในอดีตกาลสมัยพระกัสสปสัมมาสัมพุทธเจ้าที่หลงเหลืออยู่.

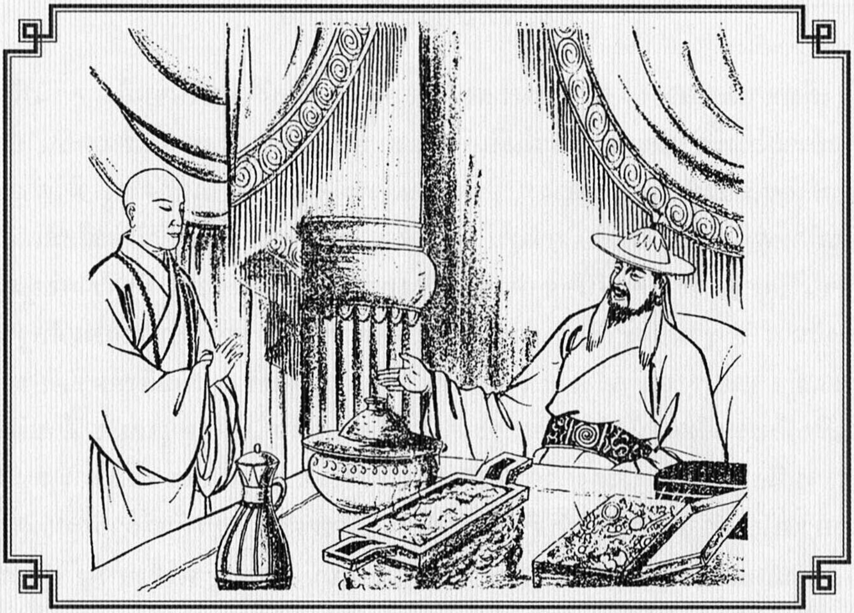

46. 不受珍寶

在納縛伽藍內，有一位來自磔迦國，精通小乘三藏，名叫般若羯羅的法師正雲遊駐此，亦是慕小王舍城之聖蹟，而來朝拜的。此師年少而智慧甚高，對小乘教義，無不通曉，他聽說玄奘法師亦遠來求法，相晤歡談之下，很是投機。奘師提出一些俱舍婆沙諸論的問題，他酬對自如。因此，奘師就在這裏停留了一個多月，就讀毗婆沙論。

這時縛喝國的西南，有銳末陁國、胡寔健國二位國王，聽說法師從大唐遠來，遣派重臣拜請法師過國應供。師雖辭謝，但經不起使者往來再三的要求，不得已而赴王處受供。國王非常歡喜，臨別取出許多金銀寶物來施贈法師。但均為法師婉拒未受。法師西行目的，旨在求法，對於身外之財物，一向並不重視，所以益發令人敬仰。

46. ไม่รับเงินทองของมีค่า

ที่อารามนววิหาร ยังมีพระภิกษุชาวแคว้นฏักกะรูปหนึ่งนามว่า ปรัชญากร ท่านผู้นี้มีปรีชาแตกฉานในพระไตรปิฎกฝ่ายหินยานยิ่งนัก ท่านได้ท่องเที่ยวมายังกรุงราชคฤห์น้อยเพื่อนมัสการปูชนียสถานต่าง ๆ จนมาถึงอารามแห่งนี้ ท่านอาจารย์เมื่อได้พบกับท่านผู้นี้แล้วก็ต้องออกปากชื่นชมว่า ภิกษุรูปนี้แม้อายุยังน้อย แต่สติปัญญานั้นสูงส่งยิ่ง หากแม้นเกี่ยวกับหลักธรรมฝ่ายหินยานแล้ว นับว่ามีความแตกฉานหาที่เปรียบได้ยาก ฝ่ายท่านปรัชญากรเมื่อทราบว่าท่านอาจารย์มาจากแดนไกลเพื่อแสวงหาพระธรรม ก็มีความยินดี ยิ่งได้มาสนทนากันแล้วก็สบอัธยาศัย เมื่อท่านอาจารย์ยกเอาคัมภีร์โกศศาสตร์และวิภาษาศาสตร์ขึ้นมาสอบปัญหาธรรม ท่านปรัชญากรก็วิสัชนาได้อย่างคล่องแคล่วดุจกระแสน้ำ ด้วยเหตุนี้ท่านอาจารย์จึงพักอยู่ที่นี่เป็นแรมเดือนเพื่อศึกษาคัมภีร์วิภาษาศาสตร์

ในเวลานั้น ทางตะวันตกเฉียงใต้ของเมืองพัลข์ ยังมีพระราชาแห่งแคว้นยุมธะและหุสกัน เมื่อพระราชาทั้งสองทราบว่าท่านอาจารย์มาจากแดนไกล ก็ส่งข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มานิมนต์ให้ท่านไปรับการอุปัฏฐากบำรุง ในชั้นแรกท่านอาจารย์ได้ตอบปฏิเสธ แต่ที่สุดเมื่อไม่สามารถทนต่อการรบเร้าอ้อนวอน จึงต้องยินยอมรับนิมนต์ไป พระราชาแห่งแคว้นดังกล่าวทรงรู้สึกปีติยินดีเป็นล้นพ้น และระหว่างเมื่อจะอำลาจากกัน พระราชาก็ได้ถวายแก้วแหวนเงินทองมีค่าเป็นอันมาก แต่ท่านอาจารย์ก็มิได้ยอมรับไว้แม้สักสิ่งเดียว เพราะการมาครั้งนี้มีจุดหมายก็เพื่อแสวงธรรม สิ่งอื่นอันเป็นสมบัตินอกกายนั้นแต่ไหนแต่ไรมาหาได้เคยมีความนิยมยินดีไม่ ด้วยเหตุฉะนี้จึงยังให้เกิดปสาทะความเลื่อมใสแก่ผู้พบเห็นโดยทั่วกัน.

◆

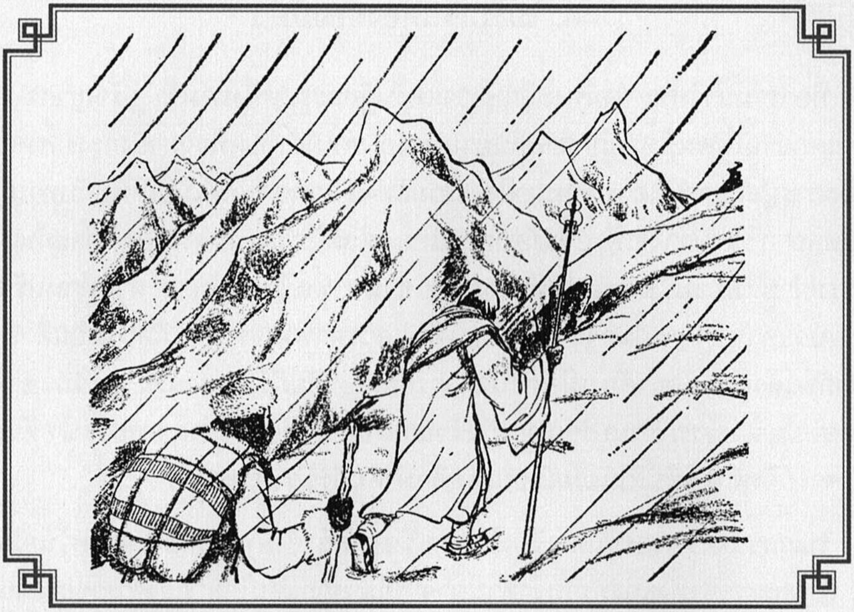

47. 飛雪千里

奘師自縛喝南行，入大雪山行了六百多里，剛出覩貨羅境，又入梵衍那國，該國東西二千餘里，都在雪山中，一路上艱難危險的程度，比前面經過的崚磧之地，更加一倍。凝雲飛雪，從不暫止。有降的更厲害的地方，平途數丈，一片白茫茫的，眞是飛雪千里，故宋玉稱西方之難增氷峨峨飛雪千里即此地也。決不是形容之詞。

奘師若不是爲了衆生，求無上正法的話，又豈能不顧父母的遺體而作此冒險的遠旅呢！從前王遵登九折之坂，已自稱是漢室的忠臣；而法師今涉雪嶺求經，亦可謂是如來的眞子矣。所以有說奘師是冒險的旅行家者，並無不當之處。

經過這一段險難的旅程後，終於來到梵衍那都城，城內有伽藍十餘所，僧徒數千人，也都是學小乘出世說部法的。

47. เขาน้ำแข็งลดหลั่นชันละลิ่ว

เมื่อท่านอาจารย์ออกจากแคว้นพัลข์แล้ว ได้เดินทางต่อไปทางทิศใต้ เข้าสู่เขตเทือกเขาหิมาลัย และต่อไปอีก 600 ลี้ก็พ้นเขตแดนตุขาระเข้าสู่แคว้นพามิยาน ประเทศนี้มีอาณาเขตตะวันออกจรดตะวันตก 2,000 ลี้ มีเมืองหลวงตั้งอยู่ระหว่างเขาหิมาลัย ตลอดทางมีแต่อันตรายและการเดินทางยิ่งยากลำบาก เมื่อเทียบกับระยะทางที่ผ่านมาแล้ว จากนี้นับว่ายังยากยิ่งกว่าอีกเท่าตัว แลไปเบื้องบนมืดมัวด้วยเมฆหมอก พายุหิมะพัดโหมเป็นระลอกไม่หยุดหย่อน หนทางบางช่วงบางตอนมีหิมะลงปกคลุมสูงเป็นหลายตึ๋ง สมดั่งที่ซ่งเง็ก กวีจีนโบราณสมัยเลียดก๊ก ได้เขียนพรรณนาความทุรกันดารของภูมิประเทศตะวันตกไว้ว่า “เขาน้ำแข็งลดหลั่นชันละลิ่ว หิมะปลิวป่วนปั่นไปพันลี้...” ความกันดารยากลำบากนั้นสุดจะพรรณนาเปรียบเปรยด้วยถ้อยคำใด ท่านอาจารย์หากแม้นมิใช่เพื่อเพียรแสวงหาอนุตรธรรมแล้ว จะมีเหตุจำเป็นอันใดเล่าที่จะนำกายซึ่งบิดรมารดาเฝ้าฟูมฟักทะนุถนอมให้ต้องมาเสี่ยงภยันตรายอยู่ในที่กันดารแดนไกลเช่นนี้

ในอดีตกาล เมื่อเห่งจุงได้ป่ายปีนภูเขาจนพ้นจากที่ยากลำบากทั้ง 9 ตอนแล้ว จึงเปล่งอุทานขึ้นว่า เพราะตัวข้าเป็นข้าราชการผู้ซื่อสัตย์ภักดีแห่งราชวงศ์ฮั่น ด้านท่านอาจารย์เมื่อต้องมาปีนภูเขาหิมะเสี่ยงภัยนานัปการเพื่อแสวงธรรมเช่นนี้ ย่อมสมควรได้ชื่อว่าเป็นพุทธบุตรที่แท้จริงแห่งพระตถาคต ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่า ท่านอาจารย์เป็นนักเดินทางโดยแท้จริงที่ยอมพาตนเข้าเสี่ยงภัยอันตราย จึงสมควรได้รับการยกย่องดั่งนี้ หลังจากผ่านภัยอันตรายจากการเดินทางช่วงนี้แล้ว จึงลุถึงเมืองหลวงของแคว้นพามิยาน ภายในเมืองมีอารามอยู่กว่า 10 แห่ง พระภิกษุสงฆ์พันกว่ารูปต่างล้วนศึกษานิกายโลกุตรวาทของฝ่ายหินยาน.

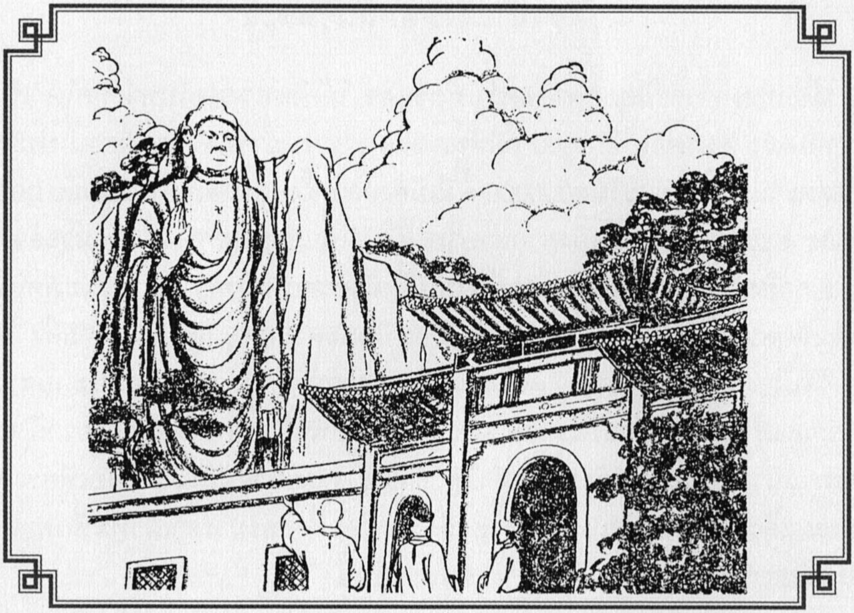

48. 立佛十丈

梵衍那國王聽說玄奘法師到城，即出迎延請法師過宮受供，一連了好幾天。那裏有摩訶僧祇部學僧阿梨耶馱婆、阿梨耶斯那，他們深知法相，見了奘師，都驚嘆我支那遠國，有這樣好的僧相。他們非常慇懃地引導著法師，到各處去朝禮參觀。

在王城東北山阿，有立佛石像高百五十尺，像東建有一伽藍，伽藍的東邊還有一尊鍮石佛雕鑿的釋迦立像，高一百尺。鍮石似金，是一種自然銅之精，產於波斯國，像黃金一樣，不會發黑的一種鑛石。用造佛像，顯的非常莊嚴。

伽藍內更有現涅槃相的臥佛像一尊，長一千尺，莊嚴微妙。歎爲觀止。

由此再向東南行二百里，又度大雪山，至小川地方，有伽藍一所，中供佛牙，以及劫初時分一位獨覺尊者的牙齒，長有五寸，更有金輪王齒長三寸。此外尚有一位商諾迦縛娑尊者所持的鐵鉢，量可容八九升。還有一件深紅色的袈裟，都是很珍貴的遺物。

奘師在此經歷十五日，才離開梵衍那國。

48. พระพุทธรูปยืน

พระราชาแห่งแคว้นพามิยาน เมื่อทรงทราบข่าวว่าท่านอาจารย์มาถึง ก็เสด็จออกมาต้อนรับที่นอกเมือง พร้อมกับอาราธนาท่านเข้าไปภายในพระราชวัง และถวายการอุปัฏฐากอยู่เป็นหลายวัน ที่เมืองนี้มีภิกษุนิกายมหาสังฆิกะ 2 รูปนามว่า อารยทูตกับอารยเสน เป็นผู้ชำนาญในวิชานรลักษณ์ศาสตร์ เมื่อเห็นลักษณะท่านอาจารย์เข้าก็รู้สึกพิศวงนัก ถึงกับเอ่ยปากชมว่าในประเทศแดนไกลมีพระที่มีรูปลักษณ์ดั่งนี้เทียวหรือ ครั้นกล่าวแล้วก็ยิ่งรู้สึกเกรงใจและมีความเคารพยิ่งขึ้น จึงพาท่านอาจารย์ไปเที่ยวชมสักการะปูชนียสถานต่าง ๆ

ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองนี้ มีพระพุทธรูปยืนสูง 150 เฉี้ยะ จำหลักอยู่กับหน้าผา ถัดจากองค์พระยืนไปทางทิศตะวันออก มีอารามแห่งหนึ่ง ทางทิศตะวันออกของอารามนี้ มีรูปพระศากยมุนียืนสร้างด้วยศิลากาจ อันศิลาชนิดนี้ภายนอกแลดูเสมือนหนึ่งทอง หากมีคุณสมบัติเด่นยิ่งกว่าทองเหลือง แม้เวลาผ่านไปก็ไม่มัวหมอง มีถิ่นกำเนิดมาจากเปอร์เซีย เป็นแร่ธาตุชนิดหนึ่งที่เมื่อนำมาสร้างพระพุทธรูปแล้วดูอลังการยิ่งนัก อนึ่งในอารามแห่งนี้ยังมีพระพุทธไสยาสน์ ความยาว 1,000 เฉี้ยะ ที่งามวิจิตรอลังการอย่างยิ่ง หากผู้ใดได้ทัศนาแล้วก็แทบจะละสายตามิได้

ถัดจากนี้ไปทางตะวันออกเฉียงใต้อีก 200 ลี้ ข้ามภูเขาหิมาลัยมาถึงลำธาร ยังมีอารามแห่งหนึ่ง ที่อารามนั้นมีพระเขี้ยวแก้วและทันตธาตุของพระปัจเจกพุทธเจ้าแต่เมื่อครั้งต้นกัป พระทันตธาตุนี้ยาว 5 ฉุ่น นอกจากนี้ยังมีพระทนต์ของสุวรรณจักรพรรดิราชยาว 3 ฉุ่น อนึ่ง ยังมีผ้าสังฆาฏิสีแดงและบาตรเหล็กขนาดบรรจุประมาณได้ 8 ถึง 9 เซ็ง เป็นของพระศาณกวาสะ เหล่านี้แต่ละอย่างล้วนเป็นสิ่งทรงคุณค่าที่เหลือตกทอดสืบมา ท่านอาจารย์สำนักยังพามิยาน 15 วันจึงออกเดินทางต่อไป.

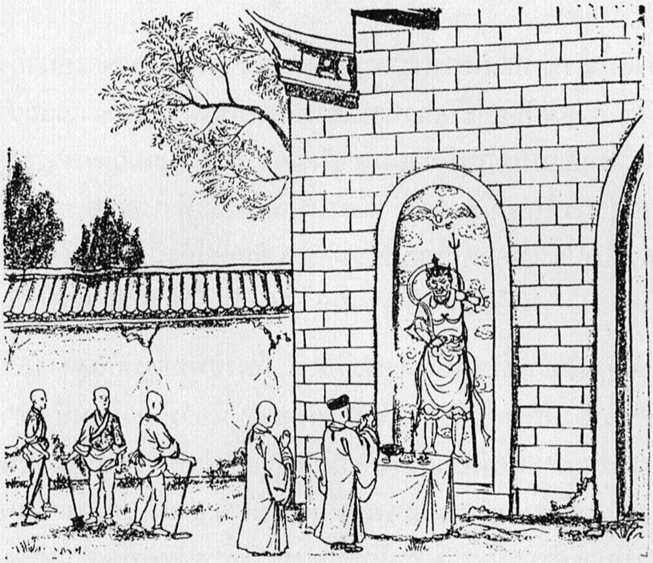

49. 掘寶營建

玄奘大師出梵衍那國後，又遇雪迷路，至一小沙嶺，遇土人，告訴他度黑山到迦畢試國的路。

這迦畢試國周四千餘里，北背雪山，國王是刹利族，通戰略，有威儀，統治十多個小國。奘師將至其都，王聞訊即偕諸高僧，出城來迎。此地有寺百餘所，都來爭請奘師駐錫應供。其中有一名沙落迦的小乘寺，相傳是以前漢天子太子作人質於此時所興建，這個廟上的僧人說：我們的寺院，本是漢天子之子所造，今法師從彼來此，應先過我寺。法師見其殷切，又同侶慧性法師是小乘僧，也不想住大乘寺。於是就在質子造的寺裏駐錫下來。寺內藏有無量珍寶，在佛院東門南大神王足下，是準備將來用以修補伽藍之用者。寺僧感恩，處處於屋壁間，作質子的圖像以紀念，且每逢安居解夏的日子，爲質子作諸功德，相傳至今仍照例行事。不意近有惡王貪暴，欲奪僧寶，使人掘神足下，但地竟大動，其神頂有鸚鵡鳥像，見其發掘，突然振羽驚叫，王及軍衆，都被嚇得昏倒過去，一一都溜跑了。

後來寺内一塔，因有損毀，僧欲取寶修營，結果因地仍振動而作罷。奘師既至，寺僧集商請法師祝禱，一同來到神前，焚香祝告說：「質子藏寶，原爲營建功德之用，今開施用誠，正是其時，願鑒其無妄的心，如蒙許者，奘親自監督，稱知斤數，交付職司之人，如法修造，不使虛耗。」禱畢命人發掘，很順利地進行，在七八尺處得一大銅器，中有黃金數百斤，明珠數十顆，大衆歡喜，莫不歎伏奘師的威德感應。

49. ขุดทรัพย์มาปฏิสังขรณ์วัด

หลังท่านอาจารย์เดินทางออกจากพามิยานแล้ว ก็เกิดหลงทางจนมาถึงสันภูเขาเตี้ย ๆ ลูกหนึ่ง ได้พบกับชนพื้นเมือง พวกเขาช่วยชี้ทางข้ามภูเขาเฮ็กซัว (ทิวเขาดำ) แล้วก็จะถึงแคว้นกปิศะ แคว้นกปิศะนี้มีอาณาเขตโดยรอบประมาณกว่า 4,000 ลี้ ด้านทิศเหนือจรดภูเขาหิมาลัย พระราชาประสูติในวรรณะกษัตริย์เป็นขัตติยราชสกุล ทรงปรีชาสามารถในการศึก เคร่งต่อระเบียบวินัย ทรงปกครองหัวเมืองประเทศราชน้อยใหญ่อีกกว่า 10 หัวเมือง เมื่อท่านอาจารย์เดินทางมาใกล้ถึงพระนครหลวง พระราชาพร้อมด้วยพระเถระก็ได้เสด็จออกมารอต้อนรับอยู่ที่นอกเมืองแล้ว

นครหลวงแห่งนี้มีอารามถึงร้อยกว่าแห่ง ต่างก็หมายมายื้อแย่งกันเชื้อเชิญท่านอาจารย์ไปพำนักยังวัดของตนเพื่อถวายการต้อนรับ แต่ในจำนวนนั้นยังมีอารามแห่งหนึ่งชื่อสาโลกอาราม เป็นวัดฝ่ายหินยาน มีเรื่องเล่าขานสืบมาว่า ในอดีตกาลยังมีพระโอรสแห่งกษัตริย์จีนพระองค์หนึ่ง ถูกส่งมาเป็นตัวประกันอยู่ที่นี่ และทรงสร้างวัดนี้ขึ้น พระสงฆ์ที่วัดนี้เล่าต่อไปว่า วัดของข้าพเจ้าสร้างโดยราชโอรสชาวจีน บัดนี้ท่านอาจารย์จาริกมาจากประเทศนั้น จึงเห็นสมควรเชิญไปสำนักอยู่ยังวัดของข้าพเจ้าก่อน ท่านอาจารย์เห็นว่าพระสงฆ์เหล่านี้มีอัธยาศัยดี อีกทั้งท่านปรัชญากรผู้เป็นสหธรรมิกร่วมทางก็เป็นสงฆ์สังกัดฝ่ายหินยาน จึงตกลงใจไปพัก ณ สาโลกอาราม

ว่ากันว่าอารามแห่งนี้ยังมีทรัพย์สินมีค่าฝังอยู่เป็นอันมากทางทิศตะวันออกของวัดที่ใต้พระบาทเทวรูปท้าววิรุฬหก สำหรับใช้เพื่อปฏิสังขรณ์วัดในกาลภายหน้า บรรดาพระสงฆ์ในวัดต่างรู้สึกสำนึกในพระคุณแห่งพระโอรสพระองค์นั้น จึงวาดพระรูปเหมือนจริง

ของพระองค์ไว้ที่ฝาผนังทุกแห่งเพื่อรำลึกถึง และพอถึงวันเข้าพรรษาแลวันมหาปวารณา ก็มีการบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายเป็นประจำสืบมา

ในกาลอันใกล้นี้ เคยมีราชาผู้ละโมบพระองค์หนึ่ง หมายจะขุดค้นเอาทรัพย์นี้ขึ้นมา จึงสั่งให้พนักงานลงมือขุดที่ฐานของท้าววิรุฬหก แต่ขณะขุดอยู่นั้นเอง พื้นปฐพีก็เกิดสะเทือนหวั่นไหว และรูปนกแก้วที่อยู่บนพระเศียรของเทวรูปนั้นก็กระพือปีกส่งเสียงร้องดังขึ้น ฝ่ายพระราชาและบริวารผู้ลงมือขุดต่างตระหนกตกใจแทบสิ้นสติ ก่อนจะแตกตื่นพากันหลีกหนีไปในบัดดล ต่อมาเมื่อสถูปองค์หนึ่งภายในวัดเกิดชำรุดทรุดโทรมลง หมู่สงฆ์ก็หมายว่าจะใช้ทรัพย์นั้นมาเพื่อการปฏิสังขรณ์ แต่เมื่อพยายามกระทำการก็พลันเกิดแผ่นดินไหวขึ้นอีก จึงต้องยุติการขุดไป ครั้นได้เห็นท่านอาจารย์มาถึงที่นี่แล้ว หมู่สงฆ์จึงปรึกษากันจะให้ท่านลองตั้งจิตอธิษฐานดูสักครั้ง

ด้วยเหตุนี้ จึงพากันออกมาพร้อมเพรียงที่เบื้องหน้ารูปท้าววิรุฬหก ท่านอาจารย์ก็จุดธูปขึ้นตั้งสัตยาธิษฐานว่า ที่พระโอรสทรงฝังทรัพย์ไว้ดั่งนี้ ก็เพื่อสร้างกุศลด้วยน้ำพระทัยเมตตาเป็นปุเรจาริก บัดนี้มีเหตุที่สงฆ์จำเป็นจักต้องนำทรัพย์นี้ขึ้นมาใช้ สมดังเจตจำนงดั้งเดิมที่ทรงตั้งพระทัยไว้แล้ว ขอพระองค์โปรดประทานอนุญาตด้วยเถิด อาตมภาพเฮี่ยงจังจักคอยกวดขันดูแล และมอบทรัพย์สินทั้งนั้นโดยครบถ้วนให้แก่วัดเพื่อนำไปใช้จ่ายอย่างถูกต้องแท้จริง ครั้นอธิษฐานดั่งนี้แล้ว จึงสั่งให้คนลงมือขุด การขุดก็เป็นไปโดยปราศจากอุปสรรค เมื่อขุดลึกลงไปได้ราว 7 ถึง 8 เฉี้ยะ ก็พบภาชนะทองเหลืองใบใหญ่ ภายในบรรจุทองคำหลายร้อยชั่ง เพชรพลอยอีกหลายสิบเม็ด บรรดาผู้ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ต่างปลาบปลื้มยินดีที่สามารถประกอบพิธีขุดให้ดำเนินไปโดยสำเร็จลุล่วง ความเคารพชื่นชมในตัวท่านอาจารย์ก็ยิ่งบังเกิดมากขึ้นเป็นทวีคูณ.

◆

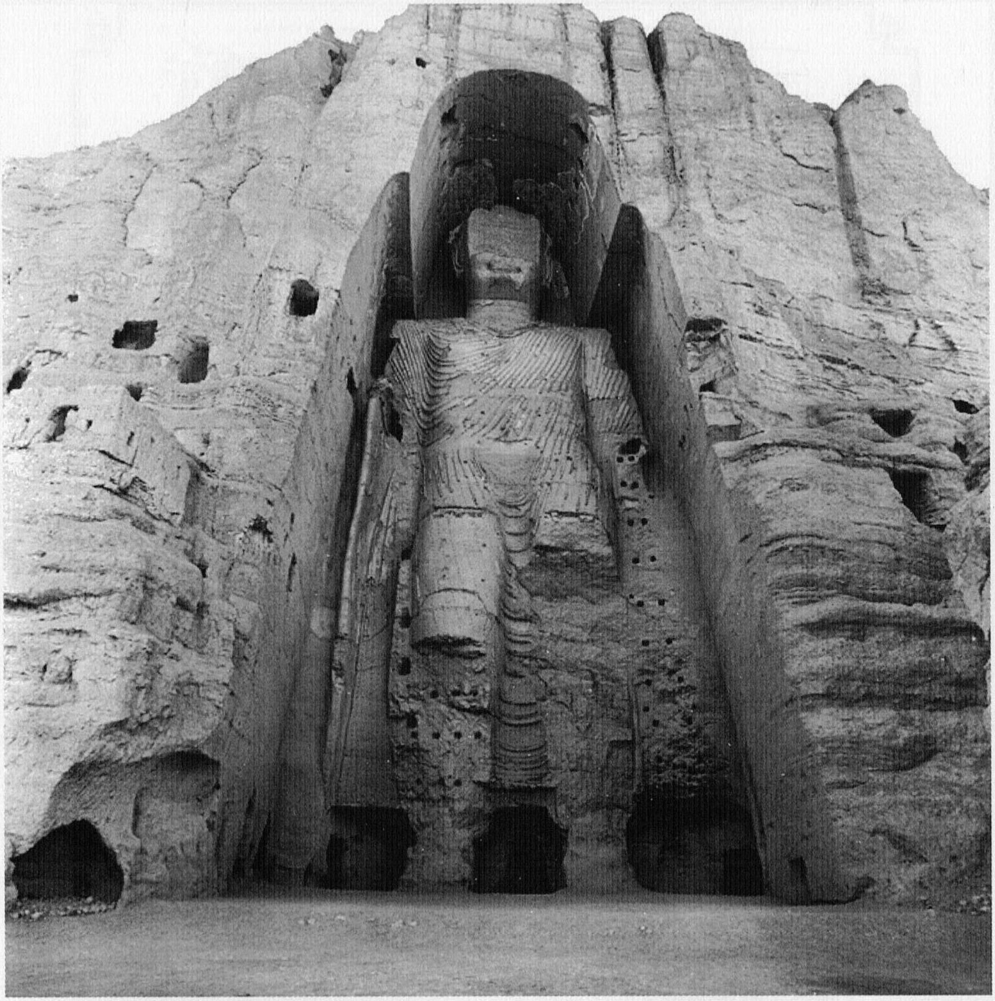

พระพุทธรูปใหญ่แห่งเมืองพามิยาน ปัจจุบันถูกทำลายลงใน พ.ศ. 2544

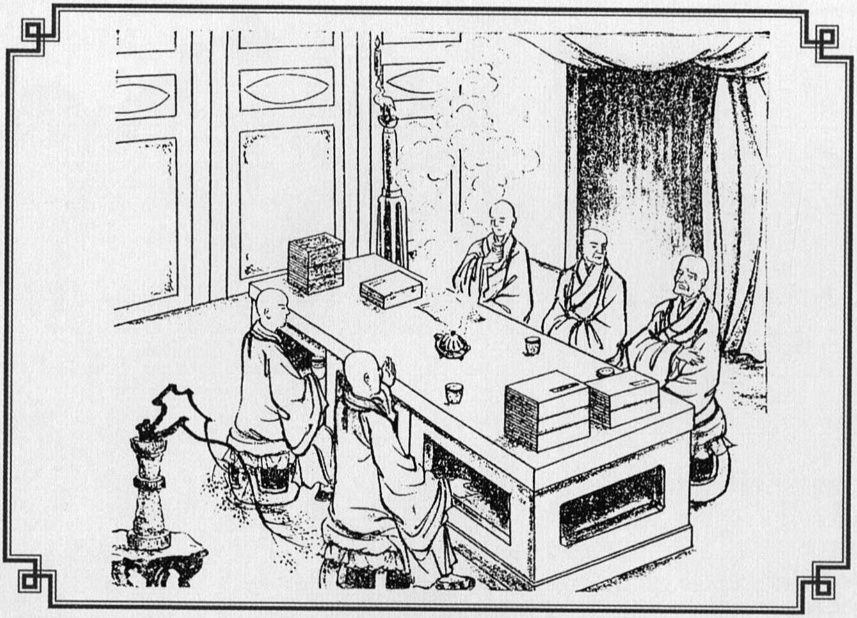

50. 論道五日

奘師即在此寺結夏。其國王輕藝羅，信重大乘，屈邀奘師及慧性三藏，在一大乘寺中，集合彼地大乘三藏法師多人，都是彼之權威，但他們所學大小各別，不能兼通，雖精於一理，終偏有所長。只有奘師，徧識衆教，隨其來問，各依部作答，無不愜伏。這樣的論道，持續了五日方散。國王非常歡喜，以純錦五疋，特別施供奘師。

奘師在沙落迦寺安居過夏後，同行慧性法師重爲覩貨羅王請，與法師辭別。奘師再向東進六百餘里，越黑嶺，入北印度境。

50. วิสัชนาธรรม 5 วัน

ท่านอาจารย์พำนักจำพรรษาอยู่ที่วัดแห่งนี้ แม้พระราชาแคว้นนี้จะไม่สนพระทัยในศิลปวิทยา หากทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนามหายานยิ่งนัก จึงนิมนต์ท่านอาจารย์กับทั้งพระปรัชญากรมาที่วัดมหายานแห่งหนึ่ง และโปรดให้นิมนต์พระสงฆ์ผู้มีปรีชาแตกฉานในพระไตรปิฎกมหายานมาประชุมพร้อมกัน บรรดาท่านเหล่านั้นแม้จะเป็นคณาจารย์สำคัญที่ได้รับการยกย่องเกียรติคุณ ทว่าต่างมีความเชี่ยวชาญแต่เฉพาะแง่มุมของฝ่ายมหายานหรือไม่ก็ฝ่ายหินยานอย่างใดอย่างหนึ่ง คงมีเพียงท่านอาจารย์เฮี่ยงจังรูปเดียวที่รู้ทั่วถึงทั้งยังสามารถอรรถาธิบายโต้ตอบให้ท่านเหล่านั้นเข้าใจกระจ่าง จนสิ้นสุดข้อกังขาในหลักปรัชญาของแต่ละนิกาย คณาจารย์ทั้งปวงที่เชิญมาต่างยอมรับศรัทธาในตัวท่าน พิธีบรรยายธรรมดำเนินไปอย่างต่อเนื่องถึง 5 วันจึงยุติลง พระราชาทรงปราโมทย์ยินดีเป็นอย่างยิ่งน้อมถวายผ้าแพรยกดอก 5 ไม้แด่ท่านอาจารย์ ท่านอาจารย์พำนักอยู่ ณ วัดสาโลกจวบจนสิ้นพรรษกาล ท่านปรัชญากรเผอิญมีกิจนิมนต์ ต้องเดินทางไปตามคำอาราธนาของพระราชาแคว้นตุขาระ จึงอำลาจากกันที่เมืองนี้ ฝ่ายท่านอาจารย์ก็ออกเดินทางต่อไปทางตะวันออกอีก 600 ลี้ ข้ามเขาเฮ็กเนี่ยซัวเข้าสู่เขตแดนภาคเหนือของอินเดีย.

◆

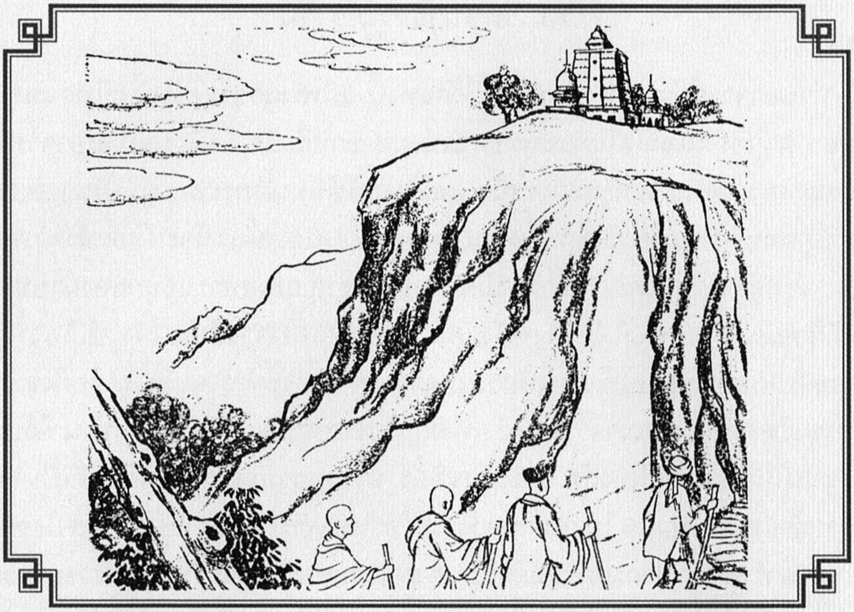

51. 禮佛遺跡

玄奘大師入北印度，首至濫波國，國周千餘里，伽藍十所，僧徒都學大乘。師在此停三日，再向南行，至一小嶺，嶺有窣堵波，是佛陀昔從南步行到此駐立，後人敬慕，所以在此建塔，以留遺跡。自此以北境域，皆屬邊地，據說如來欲有教化，每乘空往來，不復履地，蓋若步行時，地便傾動云。

從此南去二十餘里，下嶺濟河至那揭羅喝國，這也是北印度境的一國，在大城東南，復有一塔，高三百餘尺，是無憂王所造，相傳是佛陀在行菩薩道之第二僧祇時，遇然燈佛而敷鹿皮衣於地，更以自己的長髮，布地掩泥，讓佛行過，那便是然燈佛爲他受記的地方。雖經劫壞，此跡恆久存在，天人常散衆花供養。奘師至此，禮拜旋繞。旁有老僧爲師說建塔因緣。法師問僧：無量劫中，世界有成住壞空，如火災起時，須彌山尚爲灰燼，如何此跡獨存？老僧答稱：世界壞時，此亦隨壞，世界成時，當其舊處，跡現如本。誠如彌山壞了還現須彌山，何況是聖跡呢！

51. นมัสการปูชนียสถานต่างๆ

ท่านอาจารย์เดินทางเข้าสู่เขตพรมแดนภาคเหนือของอินเดียที่แคว้นลัมพะ เมืองนี้มีอาณาบริเวณโดยรอบราว 1,000 ลี้ มีอารามอยู่ 10 แห่ง พระภิกษุส่วนใหญ่ศึกษาฝ่ายมหายาน เมื่อพำนักอยู่ที่นี่ได้ 3 วัน ก็เดินทางลงใต้จนถึงเนินเขาน้อยลูกหนึ่ง บนยอดเขานั้นมีสถูปซึ่งในอดีตเมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาทางใต้ ได้หยุดประทับที่ตรงนี้ ภายหลังจึงมีผู้สร้างสถูปขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์ เหนือจากนี้ขึ้นไปเป็นแดนของพวกเมลจฉะอันเป็นอนารยชนป่าเถื่อน

มีเรื่องเล่าว่า เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาโปรดคนเหล่านี้ จะเสด็จมาทางอากาศ เหตุที่ไม่เสด็จมาโดยพระบาทก็เพราะหากทรงพระดำเนินมาจะทำให้เกิดแผ่นดินไหว จากที่แห่งนี้ไปทางใต้อีก 20 ลี้ ลงจากทิวเขาแล้วข้ามแม่น้ำไปก็จะลุถึงนครหาร เมืองนี้เป็นเขตหนึ่งในพรมแดนอินเดียเหนือ ทางตะวันออกเฉียงใต้ของเมืองนี้มีสถูปที่พระเจ้าอโศกทรงสร้างขึ้นองค์หนึ่งสูง 300 เฉียะ ตำนานเกี่ยวกับสถูปนี้มีว่า สมัยเมื่อพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นสุเมธดาบสโพธิสัตว์ ในอสงไขยกัปที่ 2 ได้ทรงพบกับพระทีปังกรพุทธเจ้า และได้ปูลาดหนังกวางพร้อมกับทอดกายสยายผมลงบนโคลนตมเพื่อให้พระทีปังกรพุทธเจ้าเสด็จผ่านไป ณ ที่แห่งนี้จึงเป็นสถานที่พระพุทธทีปังกรทรงพยากรณ์ว่า อนาคตกาลเบื้องหน้าสุเมธดาบสจักได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธะ ถึงแม้นกัปจะถึงกาลประลัยเสื่อมสูญไปจนสิ้น แต่สถานที่นี้ก็ยังคงอยู่ และมีทวยเทพนำมวลบุปผชาติมาโปรยบูชาอยู่เป็นนิตย์

เมื่อท่านอาจารย์มาถึงที่นี่ ได้นมัสการและเดินประทักษิณ ข้าง ๆ นั้นมีภิกษุชราที่อยู่ดูแลคอยเล่าถึงประวัติความเป็นมาของสถูปองค์นี้ ท่านอาจารย์ถามว่า กาลเวลาล่วงมาช้านานมิรู้กี่กัป โลกอุบัติขึ้น ตั้งอยู่ และเสื่อมสลายไปด้วยไฟประลัยกัลป์ แม้นเขาพระสุเมรุก็ยังต้องเสื่อมสลายไป แต่เหตุไฉนร่องรอยสถานที่นี้จึงยังคงอยู่เล่า พระภิกษุชราตอบว่า เมื่อโลกเสื่อมสลายไป สถานที่นี้ก็สลายไปตาม ต่อเมื่อโลกกลับขึ้นมาตั้งอยู่ สถานที่นี้ก็ปรากฏมีขึ้นมาอีก ดุจเดียวกับเขาพระสุเมรุที่เมื่อเสื่อมสลายไปแล้ว ก็กลับบังเกิดขึ้นมาดังเดิมได้ฉันใด สถานที่อันศักดิ์สิทธิ์แห่งนี้ก็ย่อมกลับมีขึ้นมาได้อีกฉันนั้น.

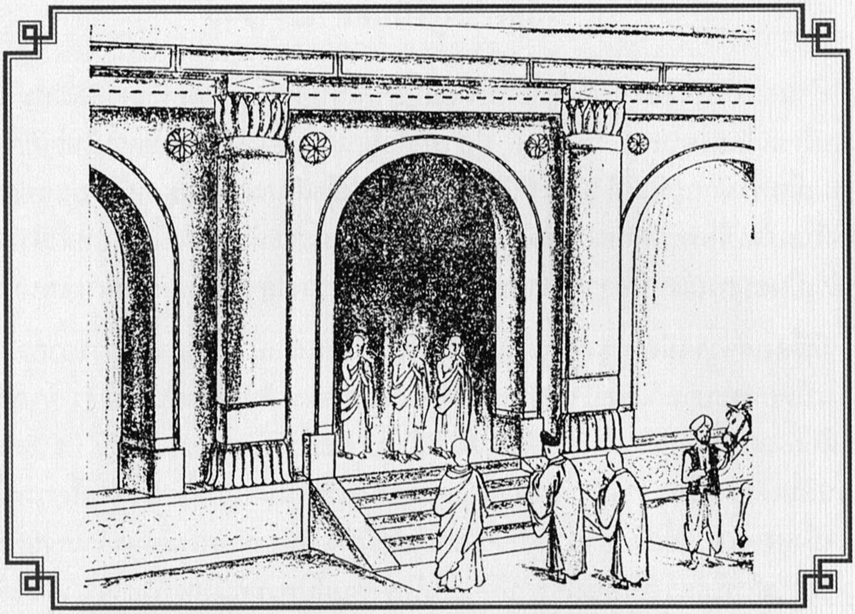

52. 佛頂骨城

西南十餘里亦有一塔，是佛買花處。又東南度沙嶺十餘里，到佛頂骨城。城中有重閣，第二閣中有七寶小塔，如來頂骨即置於此。骨長一尺二寸，髮孔分明，其色黃白，盛於在一錦匣中。有欲知罪福相者，摩香末爲泥，以布帛練裹，隱於骨上，隨其所得，以定吉凶。法師試之，得菩提樹像。二沙彌一得佛像，一得蓮花像。其守骨之婆羅門，歡喜地問法師彈指散花，祝賀所得甚為稀有，是表有菩提之分云。

更有髑髏骨塔，骨狀如荷葉。又有佛眼，睛大如柰，猶光明輝赫。他如佛的錫杖，白鐵爲環，檀木所成。奘師皆一一禮拜致敬，並施金錢五十，銀錢一千，綺幡四口，錦兩端，法服二具。散衆雜花，辭拜而出。

52. นมัสการพระอุษณีษธาตุ

ถัดไปทางตะวันตกเฉียงใต้อีกราว 10 กว่าลี้ มีสถูปองค์หนึ่งสร้างขึ้น ณ สถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งเป็นโพธิสัตว์ได้ซื้อดอกบัวถวายแด่พระพุทธทีปังกร จากตรงนี้ข้ามเนินเขาไปอีก 10 ลี้เศษก็จะถึงเมืองอันมีพระอุษณีษธาตุ ที่เมืองนี้ตรงกลางมีหอแห่งหนึ่ง หอนี้บนชั้นที่ 2 มีเจดีย์ขนาดย่อมองค์หนึ่ง เป็นที่ประดิษฐานพระอุษณีษธาตุ พระอุษณีษธาตุนี้ยาว 1 เฉี้ยะ 2 ฉุ่น วรรณะสีเหลืองขาว มีรอยขุมพระเกศาปรากฏชัดเจน ประดิษฐานอยู่ในผอบอันหนึ่ง กล่าวกันว่า แม้นใครใคร่จะทราบว่าบุญบาปแห่งตนจักเป็นประการใดก็ดี ให้เอาเครื่องสุคนธ์มาบดเป็นผงละลายน้ำทาลงที่แพรขาว แล้วจึงนำผ้านั้นแตะลงไปที่พระบรมธาตุก็จะปรากฏเป็นภาพออกมาให้ทราบถึงนิมิตดีร้ายนั้น ท่านอาจารย์ปรารถนาจะทดสอบดูบ้าง จึงกระทำตามขั้นตอนดังกล่าว ก็ปรากฏภาพต้นพระศรีมหาโพธิ์ขึ้นมา ส่วนสามเณรทั้งสองนั้น รูปหนึ่งได้ภาพพระพุทธรูป อีกรูปได้ภาพดอกบัว ขณะนั้นพราหมณ์ที่ดูแลอยู่ก็เข้ามาแสดงความยินดีกับท่านอาจารย์ ด้วยอาการดีดนิ้วและโปรยดอกไม้ แล้วกล่าวว่าสิ่งนี้ยากแท้จักหา ด้วยเป็นนิมิตเครื่องหมายแห่งพระโพธิญาณปรากฏเด่นชัด พระบรมธาตุนี้มีลักษณะดุจใบบัว และยังมีมังสะจักษุของพระพุทธเจ้า ขนาดเท่าผลไหน ซึ่งอาจเปล่งรัศมีได้ อนึ่งที่นี่ยังมีไม้เท้าขักขระของพระพุทธองค์ บนยอดมีเหล็กสีขาวทำเป็นห่วง ด้ามทำจากไม้จันทน์ ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังนมัสการปูชนียวัตถุอันศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จนครบถ้วน และยังได้บริจาคทานเป็นทอง 50 เงิน 1,000 ธงแพร 4 พับ แพรดอก 2 ผืน สบงจีวร 2 สำรับ จากนั้นได้โปรยดอกไม้นานาชนิดเพื่อบูชาแล้วจึงอำลาไป.

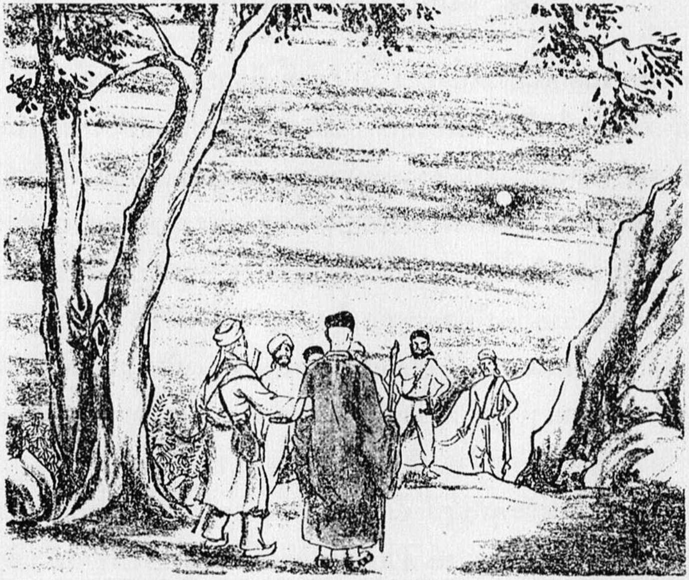

53. 說服強人

奘師又聞在燈光城西南二十餘里處，有瞿波龍王所住的石窟，這就是釋尊過去降伏此龍的石窟，據說世尊尚留影在窟內，法師想去瞻仰禮拜，但是此去一路荒涼，盜賊又多，二三年來，去看的人不但多未見到，且遇上強盜，反遭搶劫。因此去的人便逐漸稀疏，奘師決定要去，但迦畢試國所送的使人，因要趕著時間回家，力勸法師勿去。法師認爲，如來眞身之影，億劫難逢，豈能到此而不去瞻禮呢，便要使人先慢慢前進，師去去即隨後趕來。於是獨自一人往燈光城。入一寺問路，想覓一領路的人，竟無一人肯去的，後有一小孩，只允送師至石窟附近的一寺。到即在寺一宿，又得一位老者，知往石窟的路，願引法師同行，但兩人行不到幾里，就遇上五個強盜，拔刀擋路，師即脫去帽子，現其僧相，賊問師要去哪里？師就告訴他們說要去拜佛影。強盜又說：你豈不聽人說過這裏有強人嗎？師卻答的智勇兼備，他說賊也是人啊！現在要去禮佛，雖滿街是猛獸，我尙不怕，何況你們是人呢！五個強人竟被師說服，居然也發心隨師同往禮佛了。

53. โจรกลับใจ

ท่านอาจารย์ได้ทราบข่าวว่า ณ ทีปังกรนคร ซึ่งอยู่ห่างไปทางตะวันตกเฉียงใต้อีกกว่า 20 ลี้ มีถ้ำอันเป็นถิ่นอาศัยของโคปาลนาคราช และยังเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาทรมานพญานาคตนนี้ จากนั้นพระองค์ได้ทรงสำแดงพระพุทธฉายปรากฏไว้ภายในถ้ำ ท่านอาจารย์คิดจะไปเพื่อนมัสการให้เห็นประจักษ์ แต่หนทางที่จะไปนั้นแสนทุรกันดารและยังมีโจรผู้ร้ายชุกชุม อีกทั้งช่วงสองสามปีที่ผ่านมา คนที่เดินทางไปถึงก็มีน้อยคนนักที่ได้เห็นพระพุทธฉาย ทั้งเหตุปล้มสะดมก็มีขึ้นเนือง ๆ ด้วยเหตุนี้จึงมิค่อยมีผู้ใดปรารถนาจะไป ระหว่างท่านอาจารย์กำลังตัดสินใจว่าจะไปที่นั้น ฝ่ายทูตเมืองกปิศะก็ขอร้องให้ท่านเปลี่ยนใจรีบออกเดินทางต่อ แต่ท่านอาจารย์มีความคิดว่า อันพระวรกายแห่งพระตถาคตนั้นในแสนกัปกัลป์ยากยิ่งจักได้พบเจอ ในเมื่อเรามาถึงที่นี่แล้ว เหตุไฉนจึงไม่ไปเพื่อนมัสการเล่า เมื่อคิดดังนั้นจึงให้ทูตนั้นออกเดินทางล่วงหน้าไปก่อน ท่านเองจะตามไปภายหลัง แล้วท่านอาจารย์ก็ไปเมืองทีปังกรแต่เพียงลำพัง ระหว่างทางได้พบวัดจึงแวะเข้าไปไต่ถามหนทาง แต่ก็หามีผู้ใดยินยอมที่จะนำทางไปไม่ ทว่าหลังจากนั้นก็เผอิญพบเด็กคนหนึ่งช่วยพาไปส่งจนถึงวัดใกล้ถ้ำ เมื่อพักค้างแรมที่วัดนั้นราตรีหนึ่ง ก็ได้พบชายชราซึ่งรู้จักเส้นทางไปสู่ถ้ำนี้ และยังเต็มใจนำทางท่านอาจารย์ไปด้วย แต่เมื่อท่านทั้งสองออกเดินไปได้ไม่กี่ลี้ ก็ไปประสบพวกโจรมีด้วยกัน 5 คน ต่างถือดาบและมีดมาขวางทางไว้ ท่านอาจารย์จึงถอดหมวกออกเผยรูปลักษณ์ให้เห็นว่าตนเป็นบรรพชิต โจรถามว่าจะไปแห่งใด ท่านอาจารย์ตอบว่าปรารถนาจะไปนมัสการพระฉาย โจรกล่าวต่อไปอีกว่า ท่านมิเคยได้ยินหรือว่าแถบนี้มีโจรผู้ร้ายชุกชุม ท่านอาจารย์ตอบอย่างห้าวหาญว่า โจรก็คือคน บัดนี้เราประสงค์จักไปไหว้พระ แม้หนทางเต็มไปด้วยสัตว์ร้ายชุกชุมก็ยังหาหวาดหวั่นไม่ แล้วเหตุไฉนจึงต้องมาเกรงกลัวคนด้วยกันเองเล่า ท่านอาจารย์สามารถพูดให้พวกโจรสยบยอม และนำพาท่านเดินทางไปด้วยกันในที่สุด.

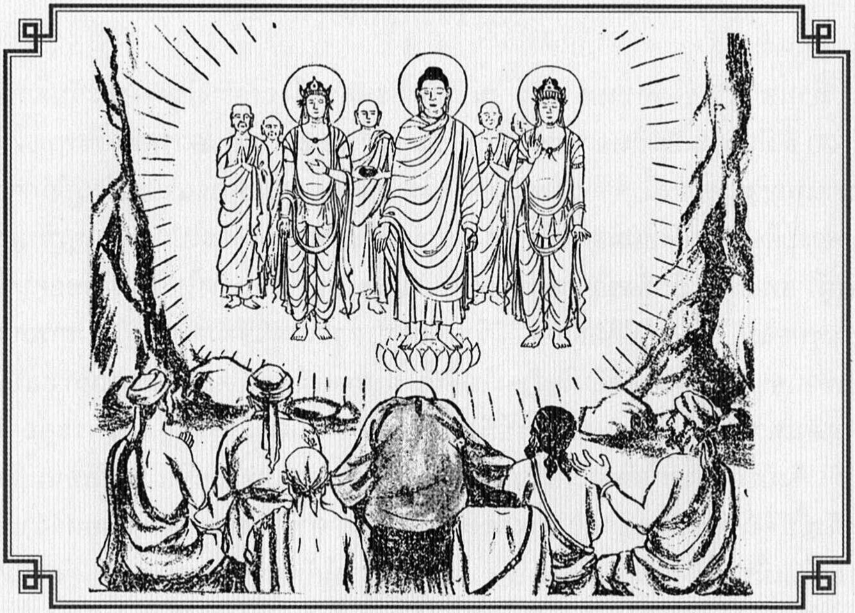

54. 瞻禮佛影

他們一同來到石窟，窟在石澗東壁，門向西開，窺視只是一片窈冥，一無所覩。同來的老人對師說，要直入至東壁爲止，約行五十步許，向正東而觀，佛影即在其處。法師照著老人指示而入，信步向前，果行五十步處觸及東壁，站定後即至誠頂禮百餘拜，仍一無所見。只有自己怪自己障重，不禁悲號懊喪起來，但更至心禮誦勝鬘等經的讚佛偈頌，隨讚隨禮，又百餘拜，只見東壁現出像鉢一樣大小的光明，忽明忽滅，悲喜交集。更再禮拜，又見剛才的光已稍放大，但仍忽明忽滅。師自忖今若不見世尊之影，終不移此一步。這樣又拜了兩百多拜，遂全窟大明，只見如來之影像，皎然在壁，如開雲霧，忽覩金山，妙相莊嚴，神姿奕奕，眞像活的一樣。左右及背後，菩薩和聖僧等影，也一一顯現。如今日電視一樣，師即向遙立門外的六人示意來觀，但六人中五人得見，一人竟無所覩，亦爲不可思議的事。

54. นมัสการพระฉาย

เมื่อเดินทางมาถึงหน้าถ้ำพร้อมกันแล้วก็พบว่า ถ้ำนี้อยู่ทางตะวันออกของลำธารในซอกเขา ปากถ้ำหันไปทิศเบื้องตะวันตก มองเข้าไปภายในมืดสนิท ผู้เฒ่าที่พามากล่าวแก่ท่านอาจารย์ว่า ท่านจงเดินตรงเข้าไปทางทิศตะวันออกจนสุดทาง แล้วให้เดินถอยหลังประมาณ 50 ก้าว จากนั้นจึงมองตรงไปทางตะวันออก พระพุทธฉายจะปรากฏอยู่ตรงนั้น ท่านอาจารย์เมื่อปฏิบัติตามคำบอกกล่าวของผู้เฒ่านี้ ก็พบความจริงว่า เมื่อเดินตรงเข้าไปได้ 50 ก้าวก็สัมผัสกับผนังถ้ำพอดี ครั้นเมื่อถอยมาถึงจุดที่แนะนำแล้ว ก็สำรวมจิตอธิษฐานนมัสการแล้วกราบลง ทว่าเมื่อกราบลงถึงร้อยกว่าครั้งแล้ว ก็หาได้มีสิ่งใดปรากฏให้เห็นไม่ จึงมาโทษตนเองว่า อันตัวเราช่างมีอุปสรรคมากมายจริงหนอ แม้จะรู้สึกเสียใจแต่ท่านก็มิยอมท้อถอย ได้สวดสรรเสริญพระพุทธคุณสาธยายศรีมาลาเทวีสูตรอยู่ไม่ขาด และก้มกราบต่อไปอีกร้อยกว่าครั้ง จึงได้เห็นผนังตะวันออกนั้นค่อย ๆ ปรากฏขึ้นเป็นรูปลักษณะบาตรเล็ก ๆ ใหญ่ ๆ แต่ชั่วบัดเดี๋ยวก็หายไป ด้วยความตื่นเต้นระคนดีใจ ท่านจึงรวบรวมพลังกราบนมัสการต่อไปอีก ครั้งนี้เห็นแสงริบหรี่ค่อยขยายใหญ่ขึ้น แต่ชั่วประเดี๋ยวก็หายไปเช่นเดิม ท่านอาจารย์จึงตั้งจิตอธิษฐานต่อไปว่า หากแม้นมิได้เห็นพระฉายของพระตถาคตเจ้า จะไม่ยอมออกจากที่นี่ไปแม้แต่ก้าวเดียว จากนั้นได้อาศัยพากเพียรกราบลงไปครั้งแล้วครั้งเล่าอีกกว่า 200 ครั้ง ฉับพลันภายในถ้ำก็บังเกิดแสงสว่างเจิดจ้า แล้วพระฉายของพระตถาคตก็ปรากฏให้เห็นสว่างไสวอยู่บนผนัง ดุจดั่งเมฆหมอกเคลื่อนคล้อยผ่านเผยให้เห็นสุวรรณบรรพตฉะนั้น พระพุทธฉายงามบริบูรณ์ด้วยมหาปุริสลักษณะ ดุจดั่งพระพุทธองค์ประทับอยู่เมื่อครั้งยังทรงพระชนม์ชีพ เบื้องซ้ายขวามีพระอัครสาวก พระโพธิสัตว์ และพระอริยสงฆ์แวดล้อม เมื่อท่านอาจารย์เห็นภาพแล้ว ก็รีบร้องเรียกพวกคนที่รอข้างนอกให้เข้ามาชมด้วย ทว่าในจำนวน 6 คน มีเพียง 5 คนเท่านั้นที่เห็นได้ ส่วนอีกคนกลับไม่เห็นสิ่งใด นับเป็นสิ่งน่าอัศจรรย์อีกอย่างหนึ่ง.

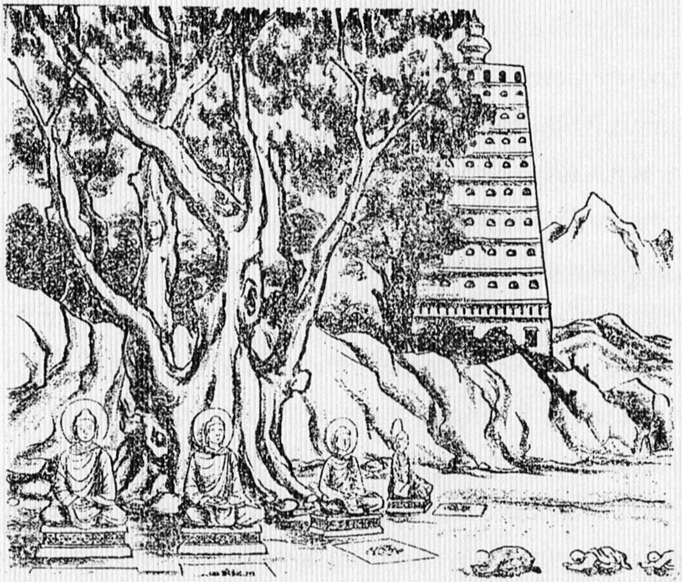

55. 四如來像

大家出窟後，都感謝師的虔敬禮拜，使他們沾光得覩佛影，五個強人，此時都毀棄兇刀，請師受戒後別去。

玄奘大師追上了同伴，繼續向東南山行去，約五百餘里，至健陀羅國，此是在北印度境內的國家。東臨信度河，都城叫做布路沙布羅國。這個地方多出賢聖之輩，古來作論諸師，那羅延天、如無著、世親兩菩薩、法救、如意脇尊者等，都是這裏出生的人。

在王城的東北，有一座置放佛鉢寶台，後來佛鉢被流動性地移放各國，現正放在波羅奈斯國，不在此台。在此城外東南八九里處，有一棵畢鉢羅樹（即菩提樹），過去四佛，均坐在此樹下成佛，現在塑著四尊如來像。

樹的旁邊又有一座塔，是迦膩色迦王所建造。高四百尺，基層的周圍有一里半，高一百五十尺。中有舍利一斛之多。塔的西南百餘步，又有白石佛像一座，高一丈八尺，

向北面立，很多靈感事蹟，往往有人見像，夜繞大塔經行的。在迦膩色迦伽藍東北一百多里，渡大河到布色羯羅伐底城的東面，更有一塔，是無憂王所造。這裏是過去四佛的說法之處。城北也有一塔，高二百多尺，也是無憂王所建，這是爲紀念釋尊過去世中行菩薩道時在這國家千生爲王，千生捨眼處。奘師所經之處，多是聖蹟，一路參觀禮拜，將高昌王所施金銀綾絹衣服等物，所經大塔大寺，都分別一一供養。

55. ปฏิมาของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ในอดีต

ภายหลังออกจากถ้ำ ทุกคนต่างรู้สึกขอบคุณท่านอาจารย์ที่มีความตั้งใจแน่วแน่เพื่อมานมัสการ พวกเขาจึงพลอยมีโอกาสได้เห็นพระพุทธฉายที่แท้จริง ใน 5 คนนั้นบัดนี้ละวางศัสตราวุธ หันมาขออาราธนาศีลแล้วลาจากไป ส่วนท่านอาจารย์ก็เร่งออกเดินทางตามคณะที่ล่วงหน้าไปคอยอยู่ เมื่อเดินทางต่อไปทางตะวันออกเฉียงใต้อีก 500 กว่าลี้ ก็ถึงแคว้นคันธาระทางตอนเหนือของอินเดีย อาณาบริเวณทางตะวันออกของแคว้นนี้ใกล้กับแม่น้ำสินธุ มีเมืองหลวงชื่อปุรุษปุระ แคว้นนี้ในอดีตเคยมีอริยบุคคลอุบัติขึ้นมากมาย อาทิท่านนารายณเทพ ท่านอสังคะและวสุพันธุ ท่านธรรมตราตะ ท่านมโนรถ ท่านปารศวเถระ ท่านเหล่านี้ล้วนแต่เป็นชาวเมืองนี้ทั้งสิ้น

ทางตะวันออกเฉียงเหนือของแคว้นคันธาระ เคยเป็นที่ประดิษฐานบาตรของพระพุทธองค์ ภายหลังบาตรนี้ได้ถูกเคลื่อนย้ายไปยังดินแดนต่าง ๆ จนถึงแคว้นปารสิก (เปอร์เซีย) ถัดจากเมืองนี้ไปทางตะวันออกเฉียงใต้อีก 8 ถึง 9 ลี้ มีต้นปิปละ (ต้นโพธิ์) ซึ่งในกาลก่อนเคยเป็นที่ประทับของอดีตพุทธเจ้า 4 พระองค์ บัดนี้ได้มีปฏิมาของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์นั้นประดิษฐานอยู่ ข้างเคียงต้นโพธิ์มีสถูปองค์หนึ่งซึ่งพระเจ้ากนิษกะทรงสร้างไว้ ความสูง 400 เฉี้ยะ ฐานล่างรอบ 1 ลี้ครึ่ง สูง 150 เฉี้ยะ ตรงกลางบรรจุพระสารีริกธาตุ 1 ฮก จากสถูปนี้ไปทางตะวันตกเฉียงใต้ประมาณ 100 ก้าว มีพระพุทธรูปศิลาขาว สูง 18 ตึ๋ง หันพระพักตร์ไปทางทิศเหนือ ทรงความศักดิ์สิทธิ์มาก และปรากฏอภินิหารให้ประจักษ์อยู่เสมอ เวลากลางคืนมีผู้เห็นพระพุทธรูปนี้เดินเวียนทักษิณาวรรตอยู่เนือง ๆ

จากอารามพระเจ้ากนิษกะไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ 100 กว่าลี้ ข้ามแม่น้ำใหญ่มาถึงเมืองปุษกลาวตี ทางตะวันออกของเมืองนี้มีสถูปที่พระเจ้าอโศกทรงสร้างขึ้น ณ ที่ซึ่งในอดีตพระพุทธเจ้า 4 พระองค์เคยมาแสดงเทศนา ทางทิศเหนือของเมืองนี้มีสถูปองค์หนึ่งสูงกว่า 200 เฉี้ยะ พระเจ้าอโศกทรงสร้างขึ้นเพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงพระศากยมุนี เมื่อครั้งเสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์ปกครองเมืองนี้ 1,000 ชาติ ทุกชาติได้สละดวงตาให้เป็นทาน เมื่อท่านอาจารย์ผ่านเส้นทางปูชนียสถานทั้งหลายเหล่านี้ ก็ได้นมัสการบูชาไปทุกสถานที่ และนำสิ่งของที่พระราชาเกาเชียงประทานให้นั้น มาบริจาคทานถวายไว้ทั่วทุกแห่ง.

◆

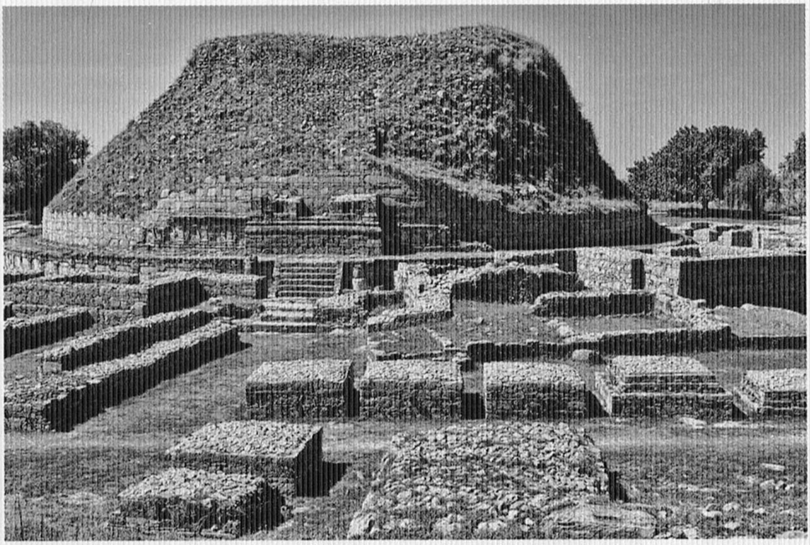

สถูปที่เมืองตักศิลาซึ่งถูกทำลายโดยพวกฮั่นขาว และโรยร้างไปก่อนสมัยพระถังซัมจั๋ง

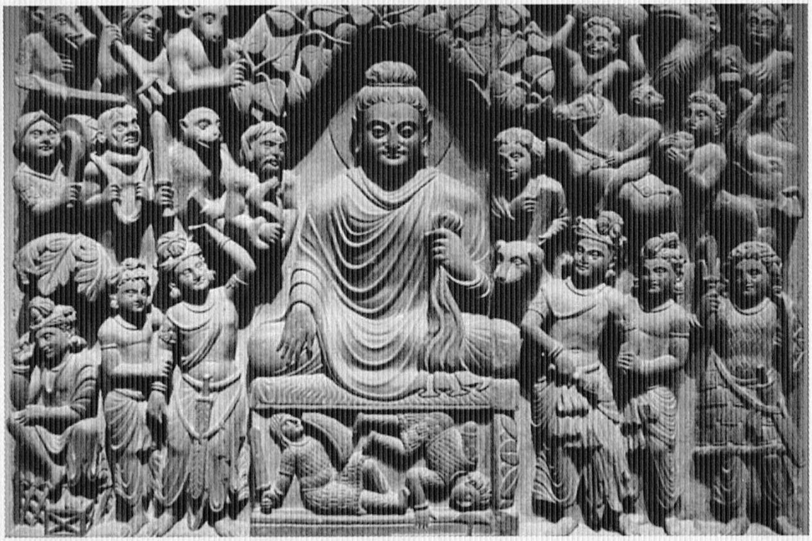

ศิลาจำหลักภาพพุทธศิลป์แบบคันธาระ แสดงอิทธิพลศิลปะแบบกรีก-โรมัน

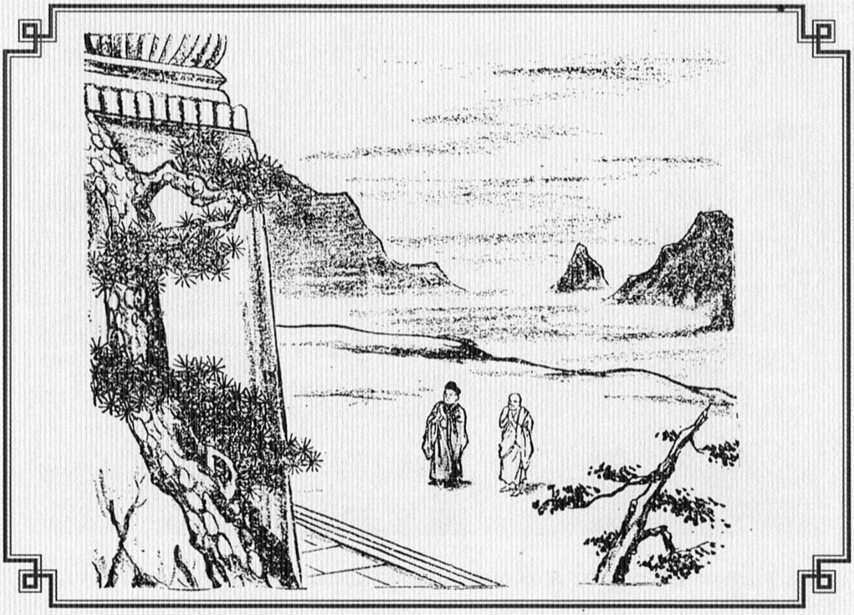

56. 忍辱仙塔

師等從此又到烏鐸迦漢茶城，城北陟履山川，行六百多里，至烏仗那國夾蘇婆薩堵河，這裏過去有一千四百所伽藍，一萬八千餘僧徒， 但今已呈荒蕪。國王多住在夢揭釐城，此城人物豐盛，城東四五里有一大塔，多有奇瑞，據說是佛在過去世作忍辱仙人時爲歌利王割截身體處。

此城東北二百五十里，入大山來至阿波邏羅龍泉，此即蘇婆河之上源。向西南流時，其地寒冷，春夏常凍，入晚即飃五色雪花，霏霏亂舞，如落雜花。龍泉西南三十里，北岸有一磐石，上有佛的足跡，這是世尊昔日降龍時，至此留跡而去的地方。

56. สถูปของกษานติวาทินดาบส

ท่านอาจารย์เดินทางไปถึงเมืองอุทกขัณฑะ ผ่านไปทางทิศเหนือต้องขึ้นเขาลงห้วยอีก 600 ลี้จึงลุถึงแคว้นอุทยาน เมืองนี้ตั้งอยู่สองฝั่งแม่น้ำสุวัสตุ ในอดีตเคยมีอารามกว่า 1,400 แห่ง ภิกษุสงฆ์ถึง 18,000 กว่ารูป แต่มาบัดนี้ได้ร่วงโรยไปแล้ว พระราชามักประทับอยู่ที่เมืองมังคลี เมืองนี้ผู้คนหนาแน่น ห่างจากมังคลีไปทางตะวันออก 4 ถึง 5 ลี้ มีสถูปใหญ่องค์หนึ่งซึ่งมักมีสิ่งอัศจรรย์ปรากฏอยู่เสมอ กล่าวกันว่าสถานที่แห่งนี้เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นกษานติวาทินดาบส ได้ถูกพระเจ้ากลิราชบั่นทอนร่างกาย จากเมืองนี้ไปอีก 250 ลี้ ผ่านภูเขาใหญ่มาถึงตาน้ำของนาคราชอปลาละ ณ ที่นี้คือต้นแม่น้ำสุวัสตุซึ่งไหลไปทางตะวันตกเฉียงใต้ มีภูมิอากาศหนาวจัดตลอดปี ฤดูร้อนน้ำยังจับเป็นน้ำแข็ง พอยามเย็นเห็นหิมะปลิวว่อนแลสะท้อนแสงสลับเป็นห้าสี อุปมาเหมือนดอกไม้ร่วง ถัดจากตาน้ำนี้ไปทางตะวันตกเฉียงใต้อีก 30 ลี้ ที่ฝั่งน้ำด้านทิศเหนือมีรอยพระพุทธบาทศิลาซึ่งในอดีตเคยเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าทรงทรมานอปลาลนาคราช.

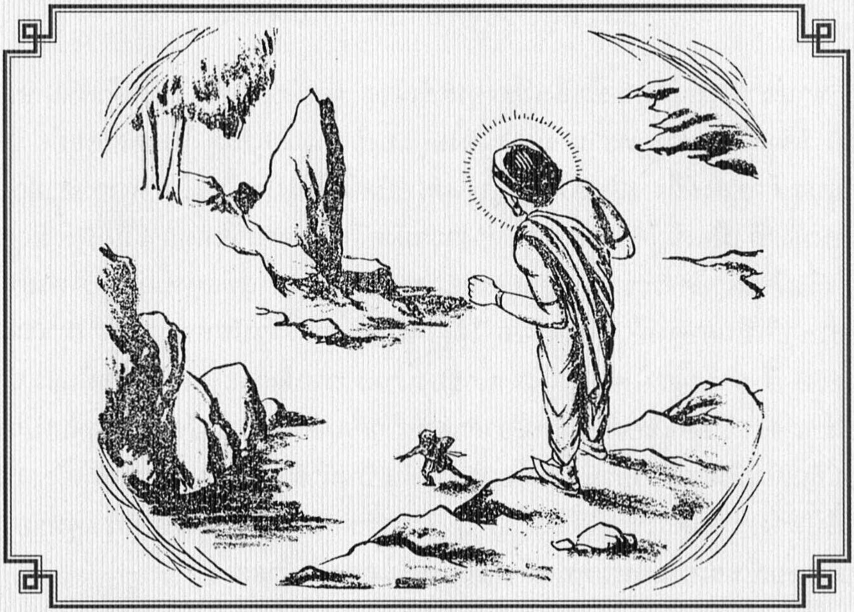

57. 半偈捨身

奘師順流而下約三十里處，有一濯衣之石，據傳是如來在此洗濯袈裟的，石上還留有條紋痕跡。

城南四百多里處是醯羅山，這是往昔世中，釋尊爲求聞半偈，以報藥叉之恩，捨身而下處。

這個故事是說釋迦如來於往昔身爲凡夫，入雪山修菩薩行時，遇一藥叉羅剎，給他說了前半偈：「諸行無常，是生滅法。」 還有後半偈卻不肯再說。釋尊前生，聽了上半偈，非常歡喜，更欲求聞下半偈，羅剎起初不肯，後互約定說了後半偈，須捨身與他食用。這時釋尊的前生，爲了求道，不惜捨身，就答應了羅剎的要求。羅剎就再爲他說了下半首偈：「生滅滅已，寂滅爲樂。」

玄奘大師到此，想起了釋尊昔日爲求佛道，勇猛精進，因半偈而捨全身的事，不禁肅然起敬，並振作精神，再向前行去。

57. ทิ้งพระกายเพื่อคาถากึ่งบท

ท่านอาจารย์เดินตามแม่น้ำลงไปอีกราว 30 ลี้ ณ ที่นั้นมีศิลาซึ่งพระพุทธเจ้าเคยใช้เป็นที่ทรงซักล้างจีวร ร่องรอยของผ้ากาสาวพัสตร์ยังแลเห็นได้บนศิลานั้น ถัดไปทางทิศใต้ของเมืองนี้ 400 ลี้ ถึงภูเขาหิฑฑะ ในอดีตกาลสถานที่นี้เป็นที่พระพุทธเจ้า (เมื่อครั้งเป็นโพธิสัตว์) เมื่อได้สดับคาถาครึ่งบทแล้ว จึงสละร่างกายแก่ยักษ์เพื่อแลกกับคาถาอีกกึ่งหนึ่ง

นิทานเรื่องนี้มีว่า ในอดีตชาติหนึ่ง พระพุทธองค์เสวยพระชาติเป็นสามัญชน ได้จาริกไปสู่ภูเขาหิมาลัยเพื่อปฏิบัติโพธิจริยวัตร ระหว่างนั้นได้พบยักษ์ตนหนึ่ง ยักษ์กล่าวคาถาครึ่งบทให้ฟังว่า “สังขารไม่เที่ยงหนอ มีเกิดแล้วย่อมเสื่อมไปเป็นธรรมดา” เมื่อพระโพธิสัตว์ได้สดับแล้วก็บังเกิดปีติ ปรารถนาจะทราบเนื้อความอีกครึ่งบทที่เหลือ ยักษ์จึงเสนอว่า แม้นอยากทราบเนื้อความคาถาอีกครึ่งบท ขอให้พระโพธิสัตว์จงนำร่างกายมาแลก พระโพธิสัตว์ปรารถนาแสวงหาพระธรรมโดยมิได้อาลัยแก่ชีวิตและร่างกาย จึงตอบรับ ยักษ์นั้นก็กล่าวคาถาอีกกึ่งบทที่เหลือให้ฟังว่า “เกิดขึ้นแล้วย่อมดับไป ความเข้าไปสงบระงับแห่งสังขารนั้นเป็นสุข”

ท่านอาจารย์มาคิดย้อนดูว่า ในอดีตพระพุทธเจ้าของเราทรงแสวงหาอริยมรรคด้วยความวิริยอุตสาหะเห็นปานนี้ แม้เพียงคาถากึ่งบทยังต้องแลกมาด้วยชีวิต ก็เกิดศรัทธาปสาทะยิ่งขึ้นเป็นทวีคูณ เพิ่มพูนกำลังกายและใจให้พากเพียรมุ่งหน้าเดินทางต่อไป.

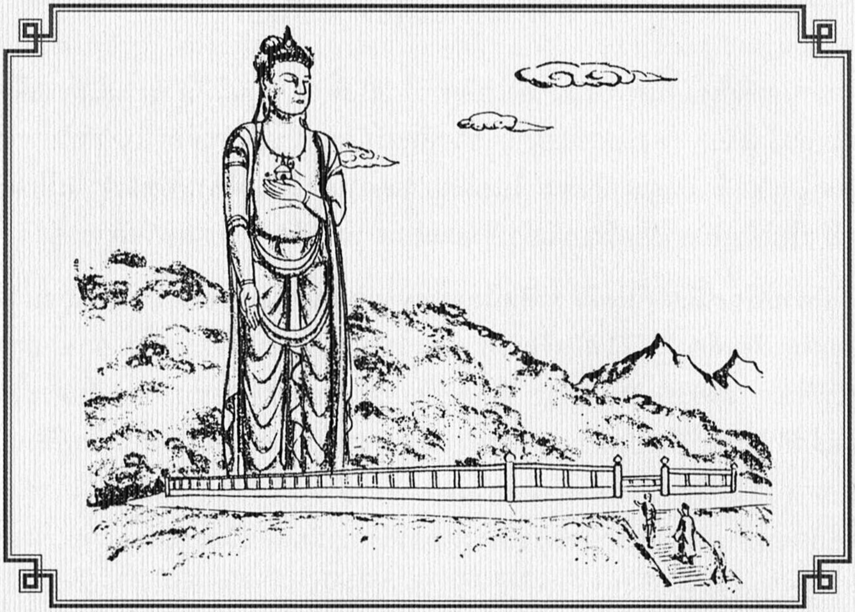

58. 彌勒大像

奘師再經夢揭釐城西五十里，渡大河至盧醯呾迦，有一座無憂王所造的塔，高十餘丈。城東北三十多里至遏部多，有石塔高三十尺，據傳是昔日佛曾在此爲人天說法，佛去後自然踊生此塔。渡大河三四里有一精舍，供觀音大士像，威靈極著。

城東北有山谷，登越逆上，從多河途路危險，要攀緣著大的繩索，很小心地躡足而行，約千餘里，至達麗羅川，這裡就是烏杖那的舊都。其川中有一大伽藍，旁側有一座木刻的慈氏菩薩像（注：印度慈氏像並非如我國之大肚像）金色莊嚴，高百餘尺。傳說是由末田底迦阿羅漢造。彼以神通力將匠人昇至兜率天， 親觀妙相，往返三次始告功成。

58. รูปพระเมตไตรยโพธิสัตว์

ท่านอาจารย์เดินทางต่อไปทางทิศตะวันตกของเมืองมังคลี เป็นระยะทาง 50 ลี้ ข้ามแม่น้ำใหญ่ มีสถูปโลหิตกะที่พระเจ้าอโศกทรงสร้างขึ้น สูง 10 กว่าตึ๋ง ต่อไปทางตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองนี้ มีสถูปศิลาอัทภูตะ สูง 30 เฉี้ยะ ได้ทราบว่าในอดีตพระพุทธเจ้าเคยประทับที่นี่เพื่อแสดงธรรมโปรดเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย หลังจากพระพุทธองค์เสด็จไปแล้ว สถูปศิลานี้ก็ผุดขึ้นมาเองโดยอัศจรรย์ เมื่อข้ามแม่น้ำใหญ่ไปอีก 3 ถึง 4 ลี้ มีวิหารแห่งหนึ่งประดิษฐานรูปพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์ มีความศักดิ์สิทธิ์ยิ่ง ด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองนี้เป็นไหล่เขาสูงชัน ยากนักที่ใครจะบุกบั่นปีนฝ่าอันตรายขึ้นไปได้ ต้องยึดเหนี่ยวด้วยโซ่เหล็กไปเป็นระยะทาง 1,000 ลี้ จึงถึงที่ราบทาริล ซึ่งเดิมเป็นนครหลวงเก่าของแคว้นอุทยาน ที่นี่มีอารามอยู่แห่งหนึ่ง ข้างอารามมีรูปพระเมตไตรยจำหลักด้วยไม้ปิดทอง สูง 100 กว่าเฉี้ยะ ที่พระอรหันต์มัธยานติกะสร้างขึ้นไว้โดยใช้อิทธาภินิหาร พาช่างขึ้นไปบนดุสิตสวรรค์ ทัศนาวรกายพระเมตไตรยองค์จริงแล้วกลับลงมาสร้าง ไปมาอยู่ถึง 3 ครั้งจึงสร้างได้สำเร็จ.

❖

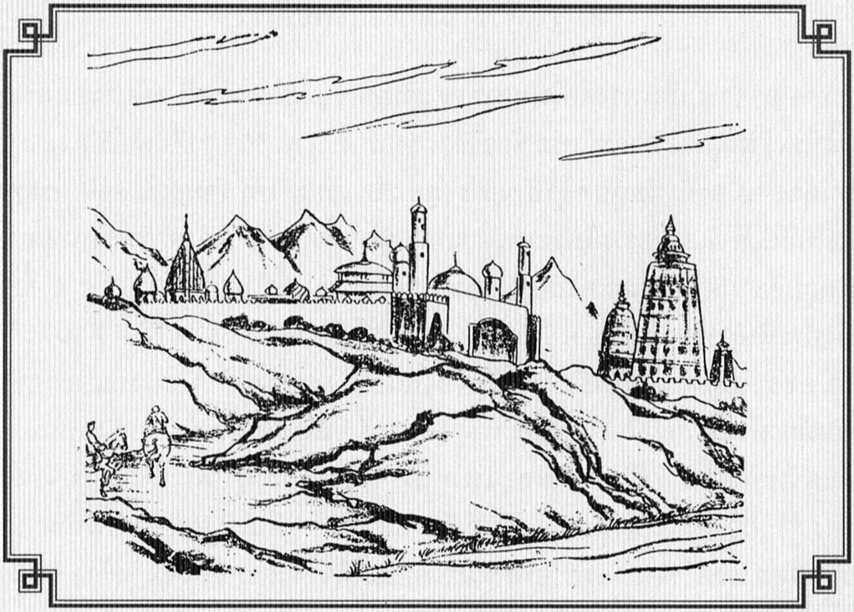

59. 迦濕彌國

奘師自烏鐸迦漢茶城南渡信渡河，河廣三四里，川流甚急，其中多有毒龍惡獸之窟，渡河者如持有印度奇寶名花及舍利者，輒遭覆船。渡過此河，乃至北印度境之呾叉始羅國。其城北十二三里有塔係無憂王所建，常放神光，據說是如來昔行菩薩道時爲月光大國王，志求菩提捨千頭處。

一路上名勝古蹟很多，有經量部鳩摩羅多造論處，有昔摩訶薩埵王子捨身飼餓虎處，王子身血所染之地，今猶生長赤色之草木。又經烏刺叉國，登危險度鐵橋，再行千餘里，才來到迦濕彌羅國。迦濕彌羅又名罽賓國，其都城西臨大河，有寺百所，僧伽五千餘人，有四座大塔，崇高壯麗，也是無憂王所建。各有舍利斗餘。法師初入其境，至西門時彼王遣母弟將車馬來迎。遍歷諸寺一一禮拜，後至一寺駐錫，寺名護瑟迦羅，其夜寺內衆僧，皆夢神人告說：「此客僧從大乘國來，欲學經印度，觀禮聖蹟，此人既爲法來，無量善神隨護，現駐本寺，師等宿福爲人所羡，宜勤誦習，令客僧讚仰，如何懈怠昏睡？」諸僧各各從夢中驚醒，經行禪誦，直至淸旦，不敢再眠。

59. แคว้นกัศมีระ

ท่านอาจารย์ออกเดินทางจากเมืองอุทกขัณฑะไปทางใต้ ข้ามแม่น้ำสินธุ แม่น้ำนี้กว้าง 3 ถึง 4 ลี้ กระแสน้ำเชี่ยวกราก ใต้น้ำมีสัตว์ร้ายและนาคมีพิษซ่อนตัวอยู่ แม้นผู้ใดนำสิ่งของแปลกประหลาด พันธุ์ไม้ หรือพระสารีริกธาตุข้ามฟากไป ก็จะเป็นเหตุให้เรือล่ม หลังจากข้ามแม่น้ำสินธุแล้วก็เป็นอันสิ้นสุดเขตอินเดียตอนเหนือ เข้าสู่แคว้นตักษศิลา จากแคว้นนี้ไปทางเหนือ 12 ถึง 13 ลี้ มีสถูปที่พระเจ้าอโศกทรงสร้างไว้ ณ สถานที่เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นจันทรประภาโพธิสัตว์ ได้สละพระเศียรของพระองค์ 1,000 ครั้ง เพื่อแสวงหาพระโพธิญาณ สถูปนี้มักเปล่งรัศมีอยู่เนือง ๆ ตลอดระยะทางมีปูชนียสถานมากมาย มีอารามซึ่งพระกุมารลัพธะแห่งนิกายเสาตรานติกะพำนักอยู่รจนาคัมภีร์ต่าง ๆ และยังมีสถานที่เมื่อครั้งอดีตชาติ พระพุทธเจ้าเสวยพระชาติเป็นมหาสัตวราชกุมาร ได้สละร่างกายให้เป็นทานแก่แม่เสือที่กำลังหิวโหย ณ บัดนี้ผืนแผ่นดินแถบนั้นยังปรากฏเป็นสีโลหิต แม้ต้นไม้ใบหญ้าก็เป็นสีแดงดุจกัน

เมื่อเดินทางต่อไปถึงแคว้นอุรศะ ต้องปีนป่ายภูเขาและข้ามสะพานเหล็ก หนทางอันตรายยิ่งนัก ผ่านไปได้ประมาณ 1,000 ลี้ จึงถึงแคว้นกัศมีระ เมืองหลวงของแคว้นนี้ทางตะวันตกติดแม่น้ำใหญ่ มีอารามร้อยกว่าแห่ง พระภิกษุสงฆ์กว่า 5,000 รูป และมีสถูปอันงามวิจิตร 4 องค์ ล้วนแต่เป็นของพระเจ้าอโศกทรงสร้างไว้ สถูปแต่ละองค์มีพระสารีริกธาตุบรรจุประมาณ 1 เต้า เมื่อแรกที่ท่านอาจารย์เข้ามาถึงเมืองนี้ พระราชาโปรดให้พระชนนี พระอนุชา และแม่ทัพ ออกมาคอยต้อนรับอยู่ทางประตูเมืองทิศตะวันตก เมื่อได้นมัสการยังอารามต่าง ๆ แล้วจากนั้นจึงไปสำนัก ณ หุษกรวิหาร

ราตรีนั้น หมู่สงฆ์ในอารามหุษกรต่างพากันฝันประหลาด เห็นเทวดาปรากฏกายขึ้นกล่าวว่า มีภิกษุอาคันตุกะเดินทางมาจากมหายานประเทศ (ประเทศจีน) เพื่อไปศึกษาที่อินเดียและนมัสการปูชนียสถาน ท่านผู้นี้มาเพื่อแสวงหาพระธรรม มีเทพเทวาคอยปกปักรักษา บัดนี้ท่านมาพำนักอยู่ที่นี่ นับเป็นวาสนาที่พวกท่านทั้งหลายสั่งสมมาแต่ปางก่อน สมควรที่จะวิริยะศึกษาท่องบ่น เพื่อให้แขกผู้เป็นอาคันตุกะชื่นชมสรรเสริญ จะมามัวเห็นแก่หลับนอนอยู่ได้อย่างไร สงฆ์ทั้งหลายพอตื่นขึ้นต่างตกใจ รีบลุกออกเดินจงกรมเจริญภาวนาอยู่จนรุ่งเช้า มิกล้ากลับไปนอนอีก.

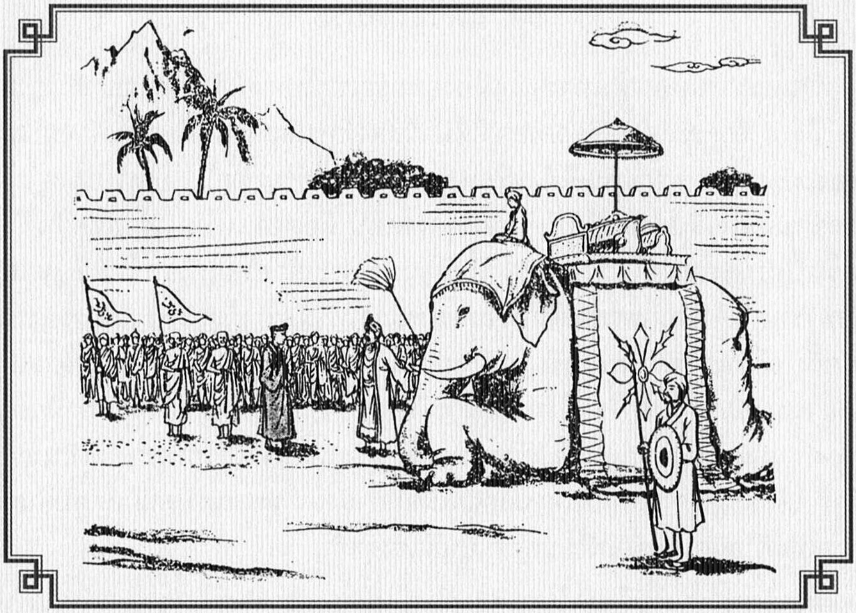

60. 散花相迎

這一百所伽藍，行了數日，始近王城。王率群臣及都內高僧，皆來福舍相迎。侍從千餘人，沿途都是幢、蓋， 香煙燎繞。 師至相見，禮讚殷厚，王親自以手將無量百花散地供養，（印度習俗在地上散花爲敬）並請法師乘坐大象，而自己相隨於後而進至王都師。請駐錫於闍耶因陀羅寺。

翌日請奘師入宮應供，並命大德僧稱等數十人，於食訖時王請開講，令法師論難，王聞後極爲喜悅。王又爲師派了抄寫之人二十名，爲師抄寫我國所缺之經論。另給五人供師使喚。

僧稱法師是一位高行的大德，時年向七十，戒禁謹嚴，思理淹深，多聞總持，才睿神茂，而尤愛賢重士，今爲奘師，晝夜不辭疲困，爲講授諸論。奘師隨其所說一一領悟無遺。

60. ถวายอภิวาทโปรยดอกไม้

ที่เมืองนี้มีอารามอยู่ 100 แห่ง ท่านอาจารย์ใช้เวลาอยู่หลายวันจึงมาถึงชานพระนคร พระราชาทรงนำข้าราชบริพารและพระเถราจารย์ออกมาคอยต้อนรับอยู่ ณ ธรรมศาลา โดยมีรี้พลติดตามมาอีกกว่าพันคน ต่างถือธงฉัตรและดอกไม้เครื่องหอมเฝ้าอยู่เต็มถนน เมื่อท่านอาจารย์พบปะบุคคลเหล่านั้น ก็ได้รับการต้อนรับและสรรเสริญเป็นอันดี พระราชาทรงถือดอกไม้โปรยถวายด้วยพระองค์เองตามธรรมเนียมของถิ่นนี้ จากนั้นได้นิมนต์ท่านอาจารย์ขึ้นหลังคชสาร พระราชาทรงพระดำเนินตามหลังเข้าไปสู่ราชธานี แล้วนิมนต์ท่านอาจารย์สำนักยังอารามชเยนทร รุ่งขึ้นนิมนต์ท่านอาจารย์เข้าไปรับถวายภัตตาหารในพระราชวังพร้อมด้วยพระเถราจารย์อื่นอีก 10 รูป เมื่อฉันแล้ว พระราชานิมนต์ท่านอาจารย์ขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรม ครั้นสดับพระธรรมเทศนาแล้วก็ทรงโสมนัสยินดียิ่ง รับสั่งให้เจ้าพนักงานประมาณ 20 คน ช่วยคัดลอกพระสูตรและศาสตร์ต่าง ๆ ที่ท่านอาจารย์ต้องการ และจัดให้อีก 5 คนมาเป็นผู้คอยปรนนิบัติรับใช้ท่านอาจารย์ด้วย

ผู้เป็นสังฆปาโมกข์แห่งนครนี้มีนามว่า พระยศเถระ เป็นผู้มีคุณธรรมและจริยวัตรอันงดงาม ขณะนั้นอายุย่างเข้าวัย 70 ก็ยังเคร่งครัดในพระธรรมวินัย เป็นผู้สุขุม มีวิจารณญาณ เป็นพหูสูตทรงภูมิรู้กว้างขวาง จึงเป็นที่เคารพนับถือแก่เหล่าบัณฑิตทั้งปวง เมื่อท่านอาจารย์มาถึง ท่านก็ออกมาต้อนรับด้วยอัธยาศัยมิเห็นแก่เหน็ดเหนื่อย และยังถ่ายทอดความรู้ต่าง ๆ ให้แก่ท่านอาจารย์ด้วย ท่านอาจารย์ได้ติดตามศึกษาความรู้จากท่านผู้นี้แต่ละอย่าง ๆ จนกระทั่งเข้าใจได้ถ่องแท้โดยตลอด.

◆

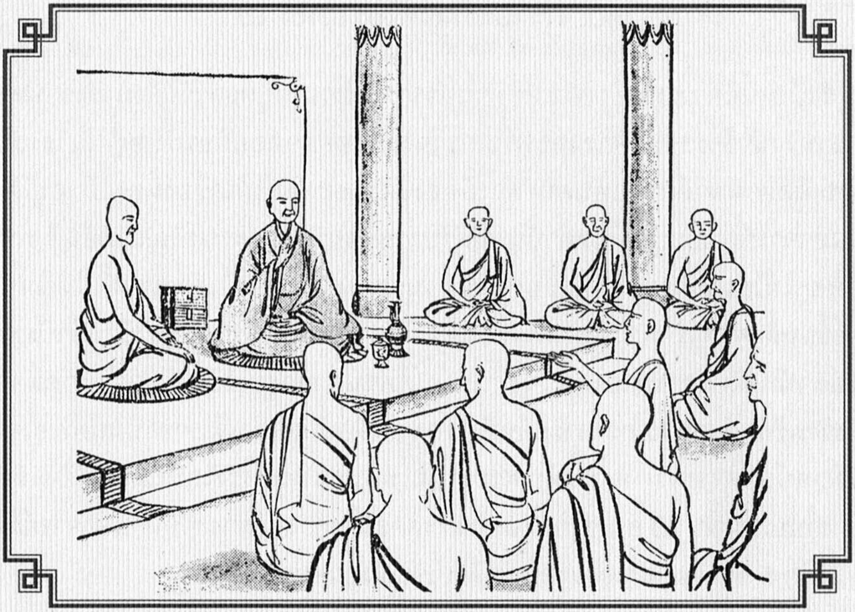

61. 舌戰羣僧

僧稱長老對奘師非常賞識，時常當衆贊揚說，這位支那比丘智力宏大，在我們中間，恐怕沒人能比得上他的。僧稱長老更以世親菩薩昆季相比，謂可惜奘師生在遙遠的國家，不能從小就親澤聖賢的遺芳。

此時大衆中有大乘學僧毗戍陁僧訶、辰那飯茶，薩婆多學僧蘇伽密多羅，婆蘇密多羅，僧祇部學僧蘇利耶提婆，辰那呾邏多等，都是久來此間求學，道業堅貞，多才善解者，今聞僧稱長老對奘師這般稱揚，多很氣憤，於是紛紛向奘師詰難，幸奘師酬對應答，舌戰群僧，均恰到好處，因此，諸僧無不慚服的。

迦濕彌羅國據傳先是龍池，佛涅槃後五十年，有阿難弟子末田底迦阿羅漢，教化龍王捨池，改建了五百所伽藍，召請各方賢聖來住，受龍王的供養。其後至健陀羅國迦膩色迦王時，（約在如來滅後第四百年)因有脇尊者召集諸聖賢衆，有四百九十九人，都是內通三藏，外達五明的人，連脇尊者在內，共集五百賢聖在此，結集三藏 。玄奘大師在此停留兩年，學諸經論，朝禮聖跡完畢時，才再向西南行去。

61. บรรยายธรรม

พระยศเถระรู้สึกพอใจและชื่นชมความสามารถของท่านอาจารย์เป็นอันมาก จึงมักกล่าวสรรเสริญต่อหน้าชนทั้งปวงเป็นนิตย์ ว่าพระจีนรูปนี้สติปัญญาหลักแหลมราวกับจะสืบเชื้อสายมาจากท่านวสุพันธุ์ก็มิปาน คาดว่าในแว่นแคว้นเรานี้คงหาผู้ใดมาเสมอเหมือนได้ยาก น่าเสียดายว่าท่านผู้นี้ไปเกิดอยู่ห่างไกลจากเรามาก จึงมิได้มีโอกาสใกล้ชิดกับนักปราชญ์มาแต่ต้น

ในเวลานั้น มีสงฆ์ฝ่ายมหายานนามว่า พระวิศุทธสิงห์กับพระชินพันธุ์ สงฆ์สังกัดฝ่ายสรรวาสติวาท มีพระสุคตมิตรกับพระวสุมิตร และสงฆ์ฝ่ายมหาสังฆิกะ มีพระสูรยเทพกับพระชินตราตะ เป็นต้น ท่านเหล่านี้ต่างมาศึกษาอยู่ที่นี่เป็นเวลาช้านาน จนมีความรู้ความสามารถเป็นอย่างดี มีชั้นเชิงปฏิภาณโต้ตอบปัญหาธรรมได้อย่างคล่องแคล่ว เมื่อได้ยินพระยศะผู้เป็นอาจารย์กล่าวสรรเสริญท่านอาจารย์เฮี่ยงจังเป็นอันมาก ก็เป็นเหตุให้พวกท่านบังเกิดความคลางแคลงใจขึ้น ด้วยเหตุนี้ จึงยกปัญหาธรรมขึ้นมาซักไซ้สอบถาม เพื่อจะได้ทราบว่าท่านมีภูมิจริงสมดั่งคำที่อาจารย์ตนชมเชยไว้หรือไม่ ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังก็สามารถโต้ตอบปัญหาธรรมแต่ละข้อตามที่ท่านเหล่านั้นเสนอขึ้นมาจนกระจ่างชัด เป็นที่พึงพอใจแก่ทุกคน จนพระสงฆ์เหล่านั้นละอายแก่ใจ เห็นจริงตามคำที่พระยศะสรรเสริญ และต่างยอมรับในความสามารถของท่านอาจารย์แต่นั้นมา

ที่แคว้นกัศมีระนี้ จำเดิมเคยเป็นทะเลสาบอันเป็นถิ่นอาศัยของพวกนาค ภายหลังพุทธปรินิพพานได้ 50 ปี พระมัธยานติกอรหันต์ ผู้เป็นศิษย์พระอานนท์ ได้มาทรมานนาคราชให้ยอมถวายทะเลสาบนี้ และได้สร้างอารามขึ้น 500 แห่ง จากนั้นจึงรวบรวมสานุศิษย์และอาราธนาพระเถราจารย์ผู้ทรงคุณมาจำพรรษา ฝ่ายนาคราชนั้นก็คอยเฝ้าถวายอุปัฏฐากอยู่ตลอดมา จนถึงสมัยพระเจ้ากนิษกะครองแคว้นคันธาระ หลังพุทธปรินิพพานไปแล้ว 400 ปี พระปารศวเถระได้เป็นผู้นำรวบรวมพระเถราจารย์จำนวน 499 รูป ล้วนแต่เป็นผู้แตกฉานในพระไตรปิฎกและบรรลุอภิญญา 5 รวมกับท่านปารศวะด้วยเป็น 500 รูป มาทำสังคายนาพระไตรปิฎก ท่านอาจารย์เมื่อมาถึงที่นี่ได้แวะพักอยู่ 2 ปี เพื่อศึกษาพระสูตรและอภิธรรม เมื่อนมัสการปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์จนครบถ้วนแล้ว จึงออกเดินทางต่อไปทางตะวันตกเฉียงใต้.

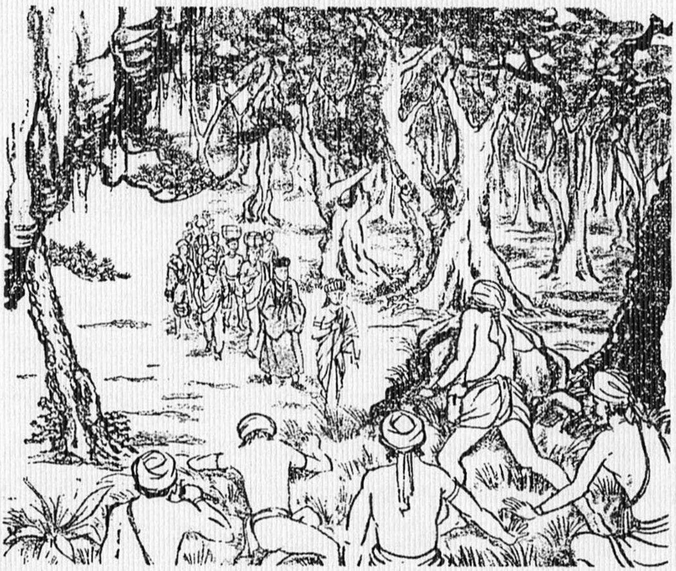

62. 林中遇賊

師向西南行，涉山間水，至半奴嗟國。又東南行，至北印度境，再向東南下山渡水，至磔迦國。此處邊荒地帶，言語、風俗、服飾多不相同。且頗有鄙薄之風。

到奢羯羅城，城中有伽藍，僧徒百餘人，謂世親菩薩曾在此撰勝義諦論，其側有一塔，高二百尺，傳說是過去四佛說法處，留有經行的遺跡。

奘師等一行從此出那羅僧訶城，東至波羅奢大森林，中途忽遇一群盜賊，有五十多人，將師及隨行者之衣物資費，盡數劫奪。又揮刀押著師等就道，驅至一枯池，欲加屠害。池中多有棘草蔓蘿，法師一行中有一沙彌，見池南岸有一水穴，堪容人過，於是偷偷的，引師遁出向東南飛也似的疾走，約二三里，遇到一婆羅門正在耕地，師即告訴遇賊經過，此人吃了一驚，立刻拿了集衆吹號的貝鼓，與師同到村裏召來八十餘人，各持武器，再趕到盜賊那邊，賊見人多，逃散林間，法師遂到池邊，解開了衆人的縛，又從村人布施來的衣服，分與衆人穿起，前往村中投宿。同行的人，無不悲歎哭泣，獨獨法師含笑

無憂。同侶問師：「行路的衣資統被劫盡 ,只賸下了這條命。想起林中的事，沒有不悲傷的，但法師何以不但無憂，倒反含笑，不知何意」？法師的回答是：「人生之所貴者，只此生命，生命既在，其他有什麼可憂的呢？我家鄉風俗 ，謂『天地之大寶曰生，生之既在，則大寶不亡。』小小衣資， 又何足憂哉！」

62. พบพวกโจรในป่า

ท่านอาจารย์เดินทางไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ต้องข้ามป่าเขาลำเนาไพรไปจนถึงแคว้นปุนฉะ และไปทางตะวันออกเฉียงใต้อีกจนถึงพรมแดนอินเดียเหนือ จากนั้นเดินทางต่อไปทางตะวันออกเฉียงใต้ ข้ามภูเขาและแม่น้ำไปจนถึงแคว้นฏักกะ แคว้นนี้กันดารนัก ประเพณีภาษาและเครื่องนุ่งห่มก็ผิดแปลกจากที่อื่น จัดว่าเป็นปัจจันตชนบท จากนั้นต่อไปถึงเมืองสาคละ เมืองนี้มีอารามและมีภิกษุสงฆ์อยู่ 100 กว่ารูป ในอดีตท่านวสุพันธุ์เคยพำนักอยู่เพื่อรจนาคัมภีร์ปรมารถสัตยศาสตร์ ข้างอารามนี้มีสถูปองค์หนึ่งสูง 200 เฉี้ยะ เคยเป็นสถานที่แสดงธรรมของพระพุทธเจ้า 4 พระองค์ เวลานี้ยังปรากฏร่องรอยทางเดินจงกรมของพระพุทธเจ้าอยู่

จากนั้นท่านอาจารย์และคณะออกเดินทางต่อไปถึงเมืองนรสิงห์ ระหว่างทางได้เข้าไปสู่ป่าปลาศะ (ไม้ทองกวาว) พบโจรกลุ่มหนึ่งราว 50 คน มาดักปล้นชิงเอาบรรดาเครื่องใช้และทรัพย์สินมีค่าของผู้ร่วมทางไปจนสิ้น แล้วไล่ต้อนบังคับให้ทุกคนลงไปยังบึงแห้งแห่งหนึ่งเพื่อจะสังหาร ในบึงนั้นมีพงหญ้าเถาวัลย์และหนามรกเรื้อ ท่านอาจารย์กับสามเณรรูปหนึ่งสังเกตเห็นโพรงอยู่ทางทิศใต้ของบึงนั้น เป็นร่องรอยทางน้ำขนาดพอให้คนเล็ดลอดออกไปได้ ด้วยเหตุนี้จึงแอบหลบเข้าไปกันอย่างเงียบ ๆ จนพบทางออกอีกด้านหนึ่งแล้ว ก็รีบวิ่งตรงไปทางตะวันออกเฉียงใต้ได้ราว 2 ถึง 3 ลี้ พบพราหมณ์ผู้หนึ่งกำลังไถนาอยู่ ท่านอาจารย์จึงเล่าเหตุให้พราหมณ์ฟังว่า คณะของท่านกำลังถูกโจรปล้น ฝ่ายพราหมณ์เมื่อทราบเรื่องก็ตกใจรีบเป่าสังข์ตีกลองส่งสัญญาณให้ชาวบ้านรู้ออกมารวมตัวกันได้ 80 กว่าคน ต่างก็ถืออาวุธครบมือรีบมาที่บึงนั้น พวกโจรเมื่อเห็นคนมามากต่างก็หนีเตลิดเข้าป่าไป ท่านอาจารย์มาถึงขอบบึงก็ตรงเข้าช่วยแก้มัดผู้ที่ถูกโจรจับไว้ จากนั้นชาวบ้านก็ช่วยกันบริจาคเครื่องนุ่งห่มให้แก่ผู้ที่มานั้น แล้วพากันเข้าไปพักในหมู่บ้าน

บรรดาผู้ประสบเคราะห์กรรมครั้งนี้ต่างรู้สึกเศร้าใจ ขณะเดียวกันก็ดีใจที่รอดความตายมาได้ ต่างพากันร่ำไห้ คงมีแต่ท่านอาจารย์เพียงรูปเดียวที่อมยิ้มอยู่ หาได้แสดงอาการเศร้าโศกแต่อย่างใดไม่ ผู้ร่วมทางมาด้วยกันจึงถามขึ้นว่า พวกเราเดินทางมาด้วยกัน แม้แต่เสื้อผ้าอาภรณ์สิ่งของก็ถูกปล้นชิงไปหมดแล้ว เหลือแต่ชีวิตกลับมาเท่านั้น เมื่อคิดถึงเรื่องในป่านั้นแล้ว แต่ละคนไม่มีใครไม่เศร้าโศก แต่ท่านอาจารย์ไฉนกลับดูไม่รู้สึกกังวลทุกข์ร้อนยังแย้มยิ้มอยู่ราวกับไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้น ท่านอาจารย์จึงว่า ค่าของคนเราก็คือยังมีชีวิตอยู่ในเมื่อชีพยังไม่สิ้นนอกนั้นจะมีความทุกข์อื่นใดอีก ที่บ้านเมืองของข้าพเจ้ามีสุภาษิตสามัญอยู่ว่า รัตนะอันล้ำค่าที่สุดที่ฟ้าดินประทานมาให้คือชีวิต ในเมื่อชีวิตเรายังอยู่ สิ่งของล้ำค่าก็มิได้สูญหาย ฉะนั้นจะมาเศร้าโศกอาลัยในเสื้อผ้าอาภรณ์กับทรัพย์สินเล็กน้อยเหล่านั้นไปเพื่อเหตุใดเล่า.

* * *

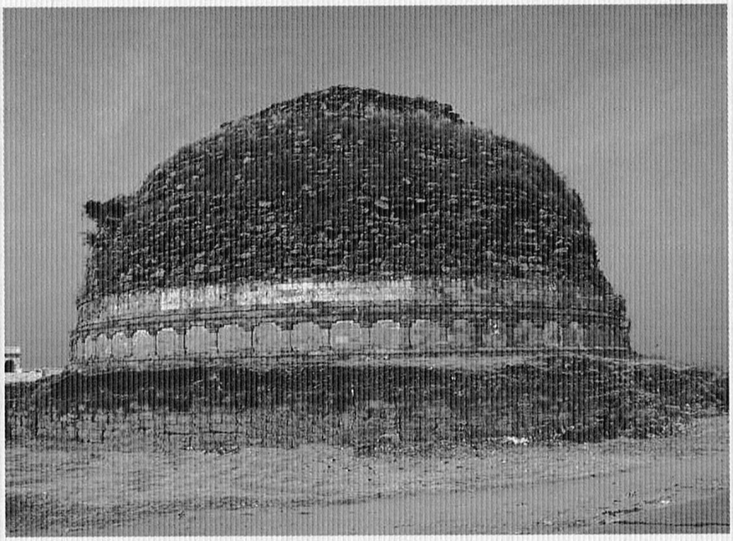

สถูปที่ Mankiala สร้างโดยพระเจ้ากนิษกะ
ณ สถานที่พระโพธิสัตว์ทรงสละชีวิตเป็นทานแก่แม่เสือที่กำลังหิวโหย

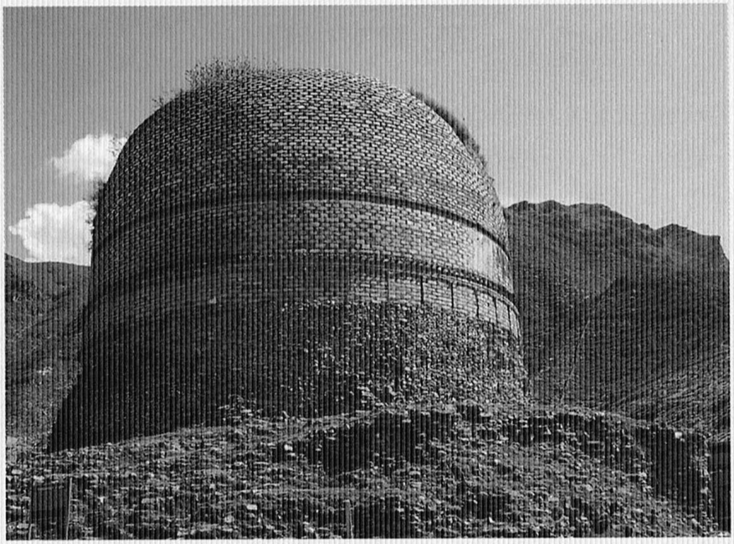

สถูปที่แคว้นอุทยานเป็นมรดกทางพุทธศาสนาในเขตหุบเขาสวัต ประเทศปากีสถาน

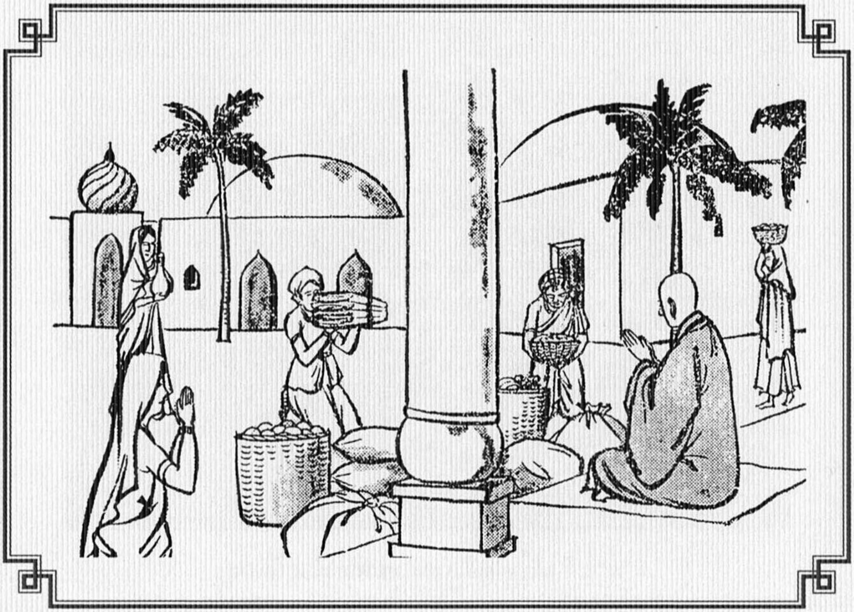

63. 衆來供養

翌日到磔迦國東境，至一大城，城西有一大菴羅果林，林中有一位七百歲的婆羅門，到那裏一見面，看起來不過是三十多歲的人，形狀魁梧，精通中論百論諸書，有二侍者，亦各百餘歲。奘師去時，延見甚歡。聽說師等途中遇賊，即派一侍者，命城中信佛法的人，爲法師造食。城中住有數千戶，但信佛者不多，事外道的卻極多，但因法師在迦濕彌羅時的聲譽，早已遠播諸國，這位使者仍在城中普遍告衆，說有支那國僧來，在近處遭賊，劫盡衣物。大家宜植福田，勿錯過時機！因此，有三百餘人，各將衣布飲食，恭敬前來供養，跪拜問訊法師。師爲說因果報應，來人多有啓發道意，棄邪歸正，歡喜舞躍而歸者。法師以衆人供養的衣物飲食分施同伴，各得數具，猶用之不盡。

師在此停留一月，學經百論及廣百論。

63. ผู้คนมาถวายปัจจัยสี่

รุ่งขึ้น ท่านอาจารย์เดินทางสู่เขตแดนตะวันออกของแคว้นฏักกะ จนถึงเมืองใหญ่แห่งหนึ่ง ด้านตะวันตกของเมืองนี้มีป่ามะม่วง ในป่านี้มีพราหมณ์อายุ 700 ปี แต่เมื่อได้เห็นแล้วก็รู้สึกราวกับว่ามีอายุเพียง 30 ปีเท่านั้น รูปร่างท่านสูงใหญ่ มีสติปัญญาเฉียบแหลมแตกฉานในมาธยมิกศาสตร์ ศตศาสตร์ และคัมภีร์อื่นๆ ท่านมีคนรับใช้อยู่ด้วย 2 คน ล้วนมีอายุ 100 กว่าปีทั้งสิ้น เมื่อท่านอาจารย์ไปพบแล้วก็เล่าเรื่องราวที่ถูกโจรปล้นระหว่างทาง พราหมณ์ผู้นี้ได้ทราบจึงสั่งให้คนรับใช้ไปแจ้งข่าวแก่ผู้ศรัทธาเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาให้ช่วยนำอาหารมาถวายแด่ท่านอาจารย์และพรรคพวก แม้เมืองนี้จะมีหลายพันครัวเรือนแต่ที่นับถือพระพุทธศาสนามีไม่มากนัก ส่วนใหญ่เป็นผู้ถือลัทธิภายนอกศาสนา แต่ด้วยเหตุที่ท่านอาจารย์มีกิตติศัพท์เลื่องลือมาก่อนตั้งแต่อยู่แคว้นกัศมีระ เมื่อคนรับใช้ของพราหมณ์ไปแจ้งแก่คนในเมืองว่า พระสงฆ์จากประเทศจีนมาถึงที่นี่แล้ว พอดีประสบกับโจรผู้ร้ายปล้นชิงเอาเสื้อผ้าอาภรณ์ของใช้ไปจนสิ้น ท่านทั้งหลายจึงควรถือโอกาสนี้สร้างบุญกุศล อย่าปล่อยให้เสียโอกาสไปเปล่า จากนั้นก็มีชาวบ้านถึงกว่า 300 คน ต่างพากันนำเครื่องนุ่งห่ม เครื่องอุปโภค และอาหาร มาถวายแด่ท่านอาจารย์และคนอื่นๆ ที่มาด้วยกัน เมื่อชาวบ้านมาถวายสักการบูชาแล้ว ท่านอาจารย์จึงเทศนาเรื่องกฎแห่งกรรม ให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาปสาทะละมิจฉาทิฏฐิกลับมาตั้งอยู่ในสัมมาทิฏฐิแล้ว ต่างก็ปีติเป็นล้นพ้นแล้วจึงอำลาไป ครั้งนี้ท่านอาจารย์และคนอื่นๆ ต่างได้รับเครื่องนุ่งห่ม ตลอดจนเสบียงอาหารอย่างเหลือเฟือจนกินใช้ไม่หมด ท่านอาจารย์ใช้เวลาพักอยู่ที่นี่เพื่อศึกษาคัมภีร์ศตศาสตร์และศตศาสตรไพบูลย์เป็นเวลาเดือนเศษ จึงออกเดินทางต่อไป.

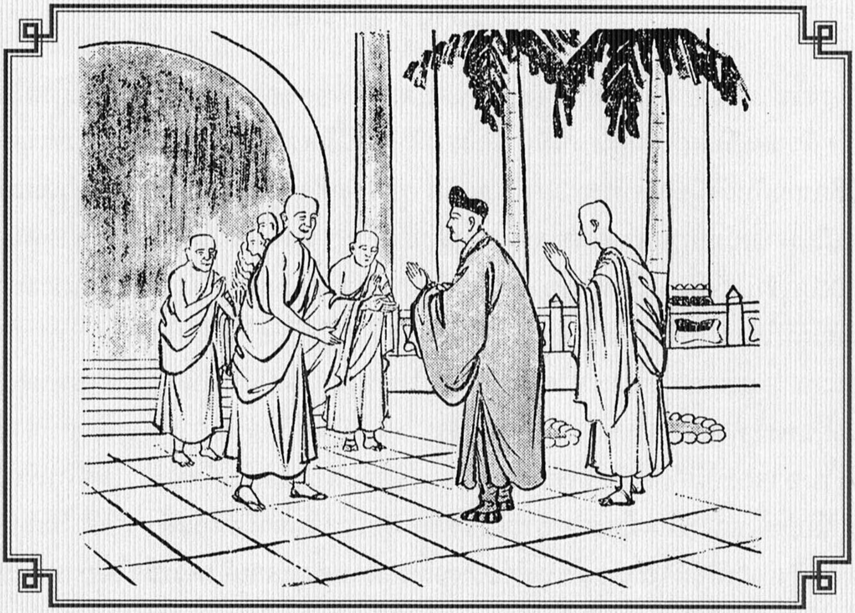

64. 沿途參學

玄奘大師又向東行國，經至那僕底國，參詣突舍薩那寺，親近毗膩多鉢臘婆大德，學對法論等，在此住十四個月。又東南行至答抹蘇伐那僧寺，佛滅三百年中，有迦多衍那論師在此制發智論。

又東北行至闍爛達那國，詣那伽羅馱那寺，駐錫四個月，親近大德旃達羅伐摩，習衆事分毘婆沙。

再向東北行，登履危嶮，行七百里，至屈露多國，更南行，越山渡河，歷經北印度境諸國，入中印度境之波理夜呾羅國，沿路一邊行，一邊參學，嶮難事小，學問事大。此爲奘師始終不渝的精神。

64. ศึกษาไปจนตลอดทาง

ท่านอาจารย์เดินทางต่อไปทางตะวันออก ผ่านแคว้นจีนภูกติ ไปสู่อารามโตษาสนะ เพื่อศึกษาอภิธรรมศาสตร์และอภิธรรมประกรณศาสตร์ กับอาจารย์นามว่าวินีตประภา เป็นเวลา 14 เดือน จากนั้นออกเดินทางต่อไปทางตะวันออกเฉียงใต้จนถึงอารามตามสวนะ สถานที่แห่งนี้ภายหลังพุทธปรินิพพานล่วงแล้ว 300 ปี มีคันถรจนาจารย์นามว่ากาตยายนีบุตร ได้เรียบเรียงคัมภีร์ชญานปรัสถานศาสตร์ จากนี้ไปทางตะวันออกเฉียงเหนือถึงแคว้นชาลันธร แวะพักอยู่ที่อารามนครธน 4 เดือน ได้ใกล้ชิดกับพระจันทรวรมัน ผู้ทรงภูมิรู้ในพระไตรปิฎก เพื่อศึกษาคัมภีร์ประกรณปาทวิภาษา แล้วออกเดินทางต่อไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ต้องปีนป่ายภูเขา ฝ่าหนทางอันทุรกันดารมากด้วยอันตรายไปราว 700 ลี้ ถึงแคว้นกุลูตะ จากนั้นข้ามภูเขาข้ามแม่น้ำ ลัดเลาะไปตามแว่นแคว้นต่าง ๆ จนเข้ามาถึงอินเดียตอนกลาง ที่แคว้นปารยาตร ระหว่างนั้นได้แวะศึกษาไปตลอดรายทาง เมื่อถึงตอนนี้อันตรายค่อยน้อยลง แต่ได้ศึกษาเพิ่มมากขึ้น นี่คือความวิริยอุตสาหะต่อการศึกษาของท่านอาจารย์ที่มีมาโดยตลอดอย่างเสมอต้นเสมอปลาย.

❖

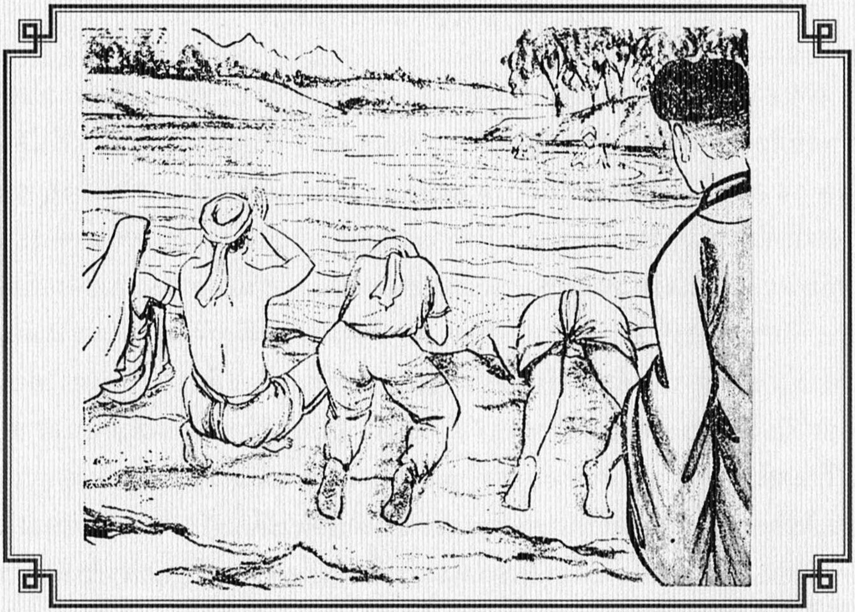

65. 水味甘美

玄奘大師一行再向東行，在中印度境內，歷經許多塔寺，多是佛陀諸大弟子留跡的名勝。又向東北行至薩他泥濕伐羅國、祿勒那國，東臨恆河，直至河源，東流入海處，廣十餘里，水味甘美，沙細如粉。根據記載，說此水是福水，在水中沐浴，可銷罪障；飲了更可除災殃，死後還可升天。因是愚夫愚婦，常集合在河濱，飲水沐浴，後經提婆菩薩指示正理，方始停止。

奘師一行至此，亦紛紛取水飲來解渴。果然名不虛傳，水味甘美異常。

國中有一位大德，名闍耶毱多善閑，法師遂駐留一冬半春，在那裡聽完了經部毘婆沙，才渡河東行。

65. แม่น้ำคงคา

ท่านอาจารย์เดินทางต่อไปทางตะวันออก เข้าเขตอินเดียตอนกลาง ผ่านสถูปและวัดวาอารามมากมาย ปูชนียสถานศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ล้วนเป็นของพุทธสาวก จากนั้นไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงแคว้นสถาเนศวร และต่อไปยังแคว้นศรุฆนะ ทางทิศตะวันออกใกล้แม่น้ำคงคา เมื่อเดินทางต่อไปจนถึงต้นแม่น้ำคงคา แม่น้ำคงคานี้ไหลไปสู่ทะเลทางตะวันออก กว้าง 10 กว่าลี้ น้ำมีรสจืดสนิท เม็ดทรายละเอียดดุจแป้ง มีตำนานเล่าว่าแม่น้ำแห่งนี้เป็นแม่น้ำแห่งบุญ (ปุณยนที) แม้นผู้ใดได้มาอาบน้ำนี้ จะสามารถชำระร่างกายให้บริสุทธิ์จากบาปกรรมทั้งปวง ยิ่งหากได้ดื่มกินก็จะช่วยขจัดภยันตรายนานา และเมื่อละจากอัตภาพนี้แล้วก็สามารถไปสู่สุคติโลกสวรรค์ ด้วยเหตุนี้ จึงมีคนเขลาทั้งหญิงชายต่างมารวมกันที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคาเพื่ออาบและดื่มกิน แต่หลังจากท่านเทวโพธิสัตว์ได้ชี้แนะสัจธรรมให้คนเหล่านั้นเห็นความจริงแล้ว มาบัดนี้ก็ทำให้ความเชื่อเช่นนั้นค่อยเบาบางลงได้ เมื่อท่านอาจารย์เดินทางมาถึงที่นี่ ได้ลองตักเอาน้ำมาดื่มเพื่อดับกระหาย ก็เห็นจริงว่าน้ำนั้นมีรสชาติกลมกล่อมผิดจากธรรมดา ที่เมืองนี้มีพระเถราจารย์รูปหนึ่งนามว่าชัยคุปตะ ท่านอาจารย์จึงได้อยู่ศึกษาคัมภีร์วิภาษาศาสตร์ของนิกายเสาตรานติกะที่นี่ตลอดฤดูหนาวถึงกลางฤดูใบไม้ผลิ จากนั้นจึงเดินทางไปทางตะวันออกต่อไป.

◆

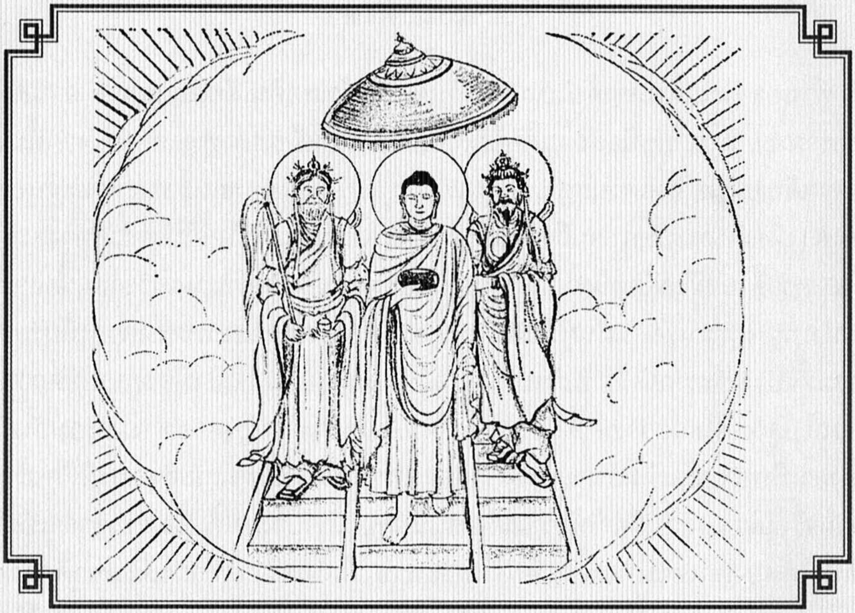

66. 從天而降

一路經過的地方，多數是修學小乘比丘的伽藍。奘師又南行再渡恆河西南，至劫比他國，城東二十多里處有一大寺，據說是佛陀昔日上升忉利天爲母說法後，回降地面時，就降落在這裡。傳說當時先從天上降下一條扶梯，中階是黃金的，左是水精，右是白銀，如來從中階而降，大梵天王手執白拂，從右邊白銀階上而降，帝釋天王手持寶蓋，踏水精階從左而下。這時百千天人及諸大菩薩陪侍著佛陀，亦從天而降。在奘師抵此前數百年，猶留有階梯，但今已淪沒。後國王爲紀念此一殊勝事蹟，曾壘磚石，模擬其狀，莊飾了雜寶，高七十餘尺，上建一精舍，中有石佛像，左右亦有釋梵之像。旁有石柱，高七丈，是阿育王所立。長五十餘步、 高七尺之石基，是佛陀昔日經行的地方。

66. เสด็จลงจากดาวดึงส์

ตลอดทางที่ท่านอาจารย์ผ่านมา แถบนี้ส่วนมากเป็นพระภิกษุและสังฆารามฝ่ายหินยาน ท่านอาจารย์เดินทางลงใต้ ข้ามแม่น้ำคงคาจากตะวันตกเฉียงใต้ ถึงแคว้นกปิตถะ จากแคว้นนี้ไปทางตะวันออกอีก 20 กว่าลี้มีอารามใหญ่แห่งหนึ่ง ทราบมาว่าเมื่อครั้งอดีตกาล พระพุทธองค์เสด็จสู่ดาวดึงสพิภพเพื่อแสดงธรรมโปรดพุทธมารดา ภายหลังจากโปรดพุทธมารดาแล้ว ได้เสด็จกลับลงมายังสถานที่นี้ ในครั้งนั้นเมื่อเสด็จลงจากเทวโลก ได้มีบันไดทิพย์เป็นทองคำอยู่กึ่งกลาง บันไดเบื้องซ้ายสำเร็จด้วยแก้วผลึก บันไดเบื้องขวาสำเร็จด้วยเงิน พระพุทธองค์เสด็จลงที่บันไดกลาง ท้าวมหาพรหมพร้อมทวยเทพถือเศวตจามรนำเสด็จลงทางบันไดเงิน ท้าวศักรินทร์ถือฉัตรทิพย์นำเสด็จลงทางบันไดแก้วผลึก ขณะนั้นมีทวยเทพนับร้อยพัน และมหาโพธิสัตว์เฝ้าแวดล้อมติดตามพระพุทธองค์เสด็จลงจากเทวโลกสู่พื้นพิภพ บันไดเหล่านี้เมื่อหลายร้อยปีก่อนยังคงอยู่ แต่มาบัดนี้ได้สูญหายไปสิ้นแล้ว พระเจ้าแผ่นดินทรงรำลึกถึงสถานที่แห่งนี้ จึงโปรดให้สร้างบันไดขึ้นใหม่ด้วยอิฐและศิลา ประดับประดาด้วยรัตนมณี ความสูง 70 เฉี้ยะ ข้างบนยอดบันไดเป็นวิหารประดิษฐานพระพุทธรูปศิลา ทางเบื้องซ้ายขวายังมีรูปท้าวศักระและท้าวมหาพรหม ข้างเคียงกันมีเสาศิลาจารึกสูง 7 ตึ๋ง อนึ่งข้างเสาหินยังปรากฏมีแท่นศิลาสูง 7 เฉี้ยะยาว 50 กว่าก้าว ซึ่งในสมัยพุทธกาลเป็นสถานที่จงกรมของพระพุทธเจ้า.

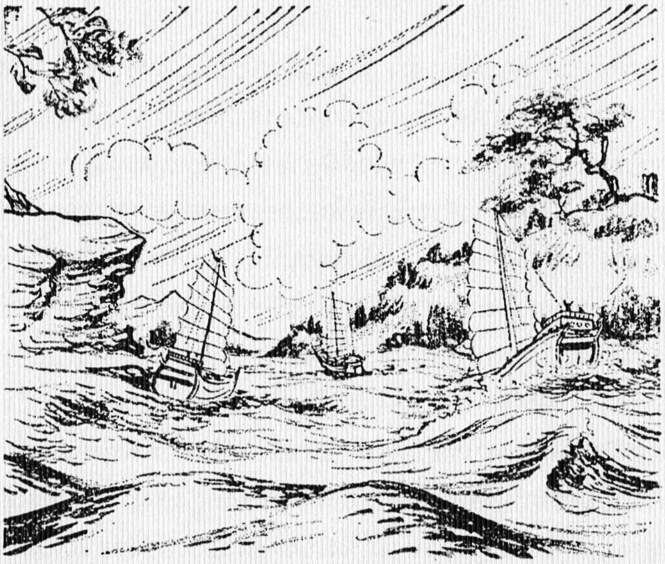

67. 恆河遇賊

奘師又經羯若鞠闍國，(即中印度之曲女城) 至阿踰陀國，這裏有寺百餘所，僧徒數千人，大小乘兼學。在城內有舊伽藍，是世親菩薩撰寫大小乘論並爲衆講法處。

奘師禮聖跡後，順恆河與八十餘人，同船東下。欲向阿耶穆佉國去，沿河兩岸，多是無憂樹林，非常深茂，師等舟行半途，忽從兩岸竄出十多條賊船，迎流而來，把師等之坐舟包圍，拖行岸旁，逼全船客人，上岸解脫衣服，搜劫珍寶。又因爲這批盜賊，都是突伽天神的信徒，每年秋祭，必須找一貌正容端的人作爲犧牲，殺取其血祭祀，這樣才可以祈求嘉福。他們見法師儀容端麗，不約而同指向法師，竟要殺師以祭神。

奘師雖然把遠來求法的意思，和法未得而身先被殺，若用以祭神，恐不能獲得吉祥的話，告諸賊人；同船的人也有願自己替代法師的，可是都沒有得到賊人的允可。

67. พบโจรในแม่น้ำคงคา

ท่านอาจารย์เดินทางมาถึงแคว้นกันยากุพชะ จนถึงแคว้นอโยธยา ที่นี่มีอาราม 100 กว่าแห่ง พระภิกษุสงฆ์กว่าพันรูป ทั้งฝ่ายมหายานและหินยานศึกษาอยู่ร่วมกัน ในเมืองนี้มีอารามเก่าแก่แห่งหนึ่ง เคยเป็นสถานที่ซึ่งท่านวสุพันธุ์รจนาคัมภีร์ต่าง ๆ ทั้งฝ่ายมหายานและหินยาน และเป็นสถานที่แสดงธรรมแก่ชนทั้งปวง เมื่อท่านอาจารย์ไปถึงและได้สักการบูชาแล้ว คณะทั้ง 80 คนก็ลงเรือล่องไปตามแม่น้ำคงคาเพื่อมุ่งหน้าไปยังแคว้นอโยมุข สองฟากฝั่งแม่น้ำนั้นมากไปด้วยต้นอโศก แลเห็นเป็นป่าทึบปกคลุมอยู่ทั่วไป เมื่อเรือของท่านอาจารย์แล่นไปถึงระหว่างทาง ทันใดนั้นทั้งสองฝั่งลำน้ำได้มีเรือโจร 10 กว่าลำแล่นสวนมาล้อมเรือของท่านไว้ แล้วบังคับให้ขึ้นฝั่ง จากนั้นโจรก็ออกคำสั่งให้คนในเรือทั้งนั้นเปลื้องผ้า เพื่อปล้นสะดมเอาทรัพย์สินมีค่าไป พวกโจรเหล่านั้นนับถือทุรคาเทวี ฉะนั้นทุกปีพอถึงฤดูใบไม้ร่วงจะต้องหามนุษย์ที่มีรูปลักษณะดีไปฆ่าบูชายัญสังเวย ขณะนั้นเป็นเวลาที่พวกเขากำลังแสวงหาคนไปสังเวยพอดี เมื่อได้เห็นท่านอาจารย์มีรูปร่างลักษณะตามที่ต้องการ จึงต่างก็มุ่งตรงไปยังท่านเพียงคนเดียวโดยมิได้นัดหมาย เพื่อจับตัวไปสังเวยบูชา ท่านอาจารย์พยายามชี้แจงแก่คนเหล่านั้นว่า ตัวข้าพเจ้านี้มาจากประเทศแดนไกล มีจุดหมายเพื่ออาราธนาพระธรรม เมื่อความปรารถนาที่จะอัญเชิญพระธรรมคัมภีร์ยังไม่บรรลุผล มาบัดนี้พวกท่านจะนำข้าพเจ้าไปบูชายัญ คงไม่ก่อเกิดสิริมงคลแต่ประการใด บรรดาผู้ที่เดินทางมาในเรือด้วยกัน หลายคนถึงกับขอแลกชีวิตยอมตายแทนท่านอาจารย์ แต่พวกโจรก็หายินยอมไม่ เพราะปรารถนาแต่เพียงท่านอาจารย์รูปเดียวเท่านั้น.

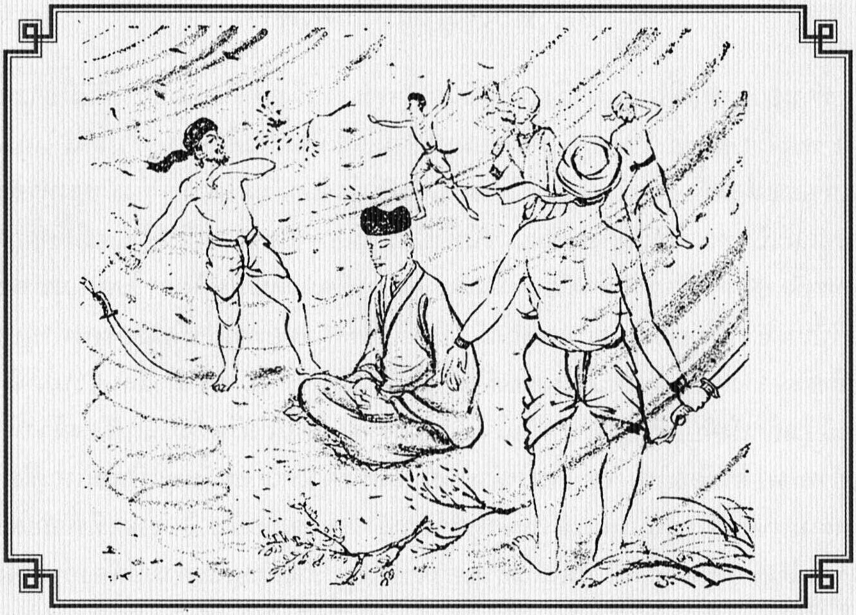

68. 降伏羣賊

於是賊人派人取水，在花林中，就地設壇，令兩人拔刀牽法師上壇，正要揮刀的時候，這時法師，仍面無懼色，賊人見了，也不免暗暗叫奇。法師既知難免一刀，便向賊請求稍等片刻，以便讓他安心，歡喜就死。於是法師就一心觀想兜率陀天內院，念彌勒菩薩；願生彼院，恭敬供養，取瑜伽師地論聽聞妙法，成就通慧後，再來下生教化這些可憐愍的賊人，令修勝行，捨離諸惡。

不久法師入定，神昇兜率陀天，只見彌勒菩薩，在妙寶臺上，天衆圍繞左右，此時身心歡喜，亦不知正在壇上，即將被賊人殺害。

但說時遲，那時快，突然間，黑風四起，折樹飛沙，河流湧浪，船舶漂覆，賊衆大駭，急問師之同伴，這位沙門是從何處來的？同伴告訴賊人說：「師是支那國來此求法的。諸君若殺。 獲無量罪，今風浪四起，天神顯然已經瞋怒，你們要快些懺悔啊！」

果然， 賊人聽了急急跪在法師面前，謝罪求懺！等用手觸及法師，師才出定睜開眼來，初還以爲將遭刀殺，便引頸等待，不意他們都跪著懺罪了！

法師爲賊人開示佛法，賊人立將刀槍劫具，一概投入河中，表示從此洗手，並一一接受法師授予的五戒。歡喜頂禮後辭別，同伴的人都驚歎師法力無邊，遠近聞者，莫不都說，若非法師求法心殷重，又怎能得到這樣的感應呢！

68. พวกโจรยอมปล่อยท่านอาจารย์

พวกโจรให้พรรคพวกไปตระเตรียมน้ำ และปลูกประรำพิธีขึ้นมาในป่านั้น ให้ผู้เป็นมือประหารนำท่านอาจารย์ขึ้นไปรออยู่บนแท่นประหาร ขณะเมื่อขึ้นไปและเตรียมท่าจะประหาร ท่านอาจารย์ก็หาได้มีสีหน้าหวาดวิตกแต่ประการใดไม่ พวกโจรเห็นท่านอยู่ในอาการเช่นนั้น ก็ให้รู้สึกประหลาดใจอยู่ในที ฝ่ายท่านอาจารย์เมื่อเห็นว่าคงยากที่จะรอดพ้นไปจากเงื้อมมือของพวกโจรเหล่านี้แล้ว ก็กล่าวขึ้นว่า ขอได้โปรดรอสักครู่เถิด เพื่อข้าพเจ้าได้สำรวมจิตใจให้บังเกิดความปีติเสียก่อนแล้วค่อยตาย จากนั้นท่านก็ตั้งจิตน้อมไปถึงดุสิตสวรรค์ชั้นใน แล้วสวดอธิษฐานถึงพระเมตไตรยโพธิสัตว์ ขอให้ได้อุบัติ ณ แดนเกษตรของพระองค์ด้วยความเคารพนอบน้อม เพื่อสดับฟังโยคาจารภูมิศาสตร์ ต่อเมื่อบรรลุธรรมมีปัญญาแตกฉานแล้ว จากนั้นขอให้ได้กลับมาเกิด เพื่อโปรดสรรพสัตว์ที่ยังติดข้องอยู่เช่นคนพาลทั้งหลายเหล่านี้ ให้กลับใจมาประพฤติชอบ ละทิ้งบาปกรรมอันเป็นอกุศลทั้งหลาย

ชั่วขณะนั้นท่านอาจารย์ก็เข้าสมาธิ จิตดิ่งสู่ภวังค์ประหนึ่งล่องลอยไปถึงดุสิตสวรรค์แลเห็นพระเมตไตรยประทับอยู่เหนือแท่นรัตนอาสน์ บนดุสิตปราสาท มีเทพยดาแวดล้อมอยู่ซ้ายขวาเป็นอันมาก ขณะนั้นกายและจิตบังเกิดความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง จนลืมไปว่ากำลังอยู่บนที่รอการประหาร โวหารบรรยายนั้นเนิ่นช้าทว่าเหตุการณ์จริงกลับรวดเร็วยิ่งนักทันใดนั้นก็บังเกิดมืดฟ้ามัวดิน ลมพายุพัดกระโชกมาทั้ง 4 ทิศจนต้นไม้หักโค่น หอบฝุ่นทรายปลิวว่อน น้ำในแม่น้ำบังเกิดคลื่นปั่นป่วนจนเรือพลิกคว่ำไปคนละทิศคนละทาง พวกโจรเห็นดังนั้นก็สะดุ้งหวาดหวั่นนัก ถามกับคนที่มาด้วยท่านว่า สมณะรูปนี้เป็นใครมาแต่ไหนกันเพื่อนร่วมทางตอบว่า ท่านอาจารย์รูปนี้เป็นภิกษุมาจากประเทศจีนเพื่ออัญเชิญพระคัมภีร์

หากแม้นพวกท่านประทุษร้ายจนถึงแก่ชีวิต ก็จะเป็นบาปกรรมใหญ่หลวง บัดนี้เกิดลมพายุพัดปั่นป่วนไปทั่วทุกทิศ ต้องเป็นเพราะเทพยดาฟ้าดินพิโรธ จงรีบไปขอขมาโทษท่านเสียเถิด

พวกโจรเมื่อได้ยินดังนั้น จึงรีบไปคุกเข่าต่อหน้าท่านอาจารย์เพื่อขมาโทษ แล้วเอื้อมมือไปสัมผัสกายท่าน ขณะนั้นท่านอาจารย์ยังหลับตาเข้าสมาธินิ่งอยู่ เมื่อรู้สึกตัวก็เข้าใจว่าพวกโจรเหล่านั้นได้เวลาประหารแล้ว จึงแหงนคอขึ้นเพื่อจะให้เขาลงดาบ คิดไม่ถึงว่ากลับพบภาพพวกเขาเหล่านั้นมาคุกเข่าขอขมาอยู่เบื้องหน้า ท่านจึงถือโอกาสเทศนาสอนธรรมให้แก่โจรเหล่านั้น เมื่อโจรได้ฟังแล้ว ต่างก็ทิ้งมีดและศัสตราวุธลงในแม่น้ำจนสิ้น แสดงถึงการหยุดกระทำบาปทั้งหลาย จากนั้นจึงมาขออาราธนาศีล 5 จากท่าน หลังจากรับคำสอนไว้ด้วยความปีติยินดีแล้วก็ลาจากไป ส่วนบรรดาเพื่อนร่วมทางของท่านอาจารย์ ต่างรู้สึกอัศจรรย์ว่าพลังแห่งพุทธธรรมนั้นยิ่งใหญ่ไม่มีประมาณ ผู้คนทั้งใกล้และไกลที่ได้ทราบข่าวนี้แล้ว ต่างก็พูดเป็นเสียงเดียวกันว่า หากแม้นมิใช่ท่านอาจารย์มาแสวงหาธรรมด้วยความบริสุทธิ์ใจแล้ว ไหนเลยจะได้รับผลสนองตอบมาดังนี้.

* * *

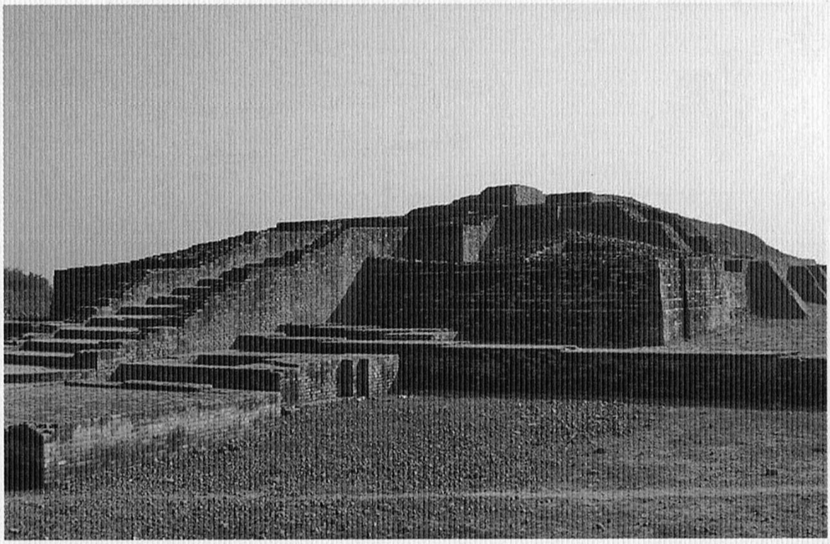

สถูปที่บ้านท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี อุบาสกคนสำคัญในสมัยพุทธกาลที่นครสาวัตถี

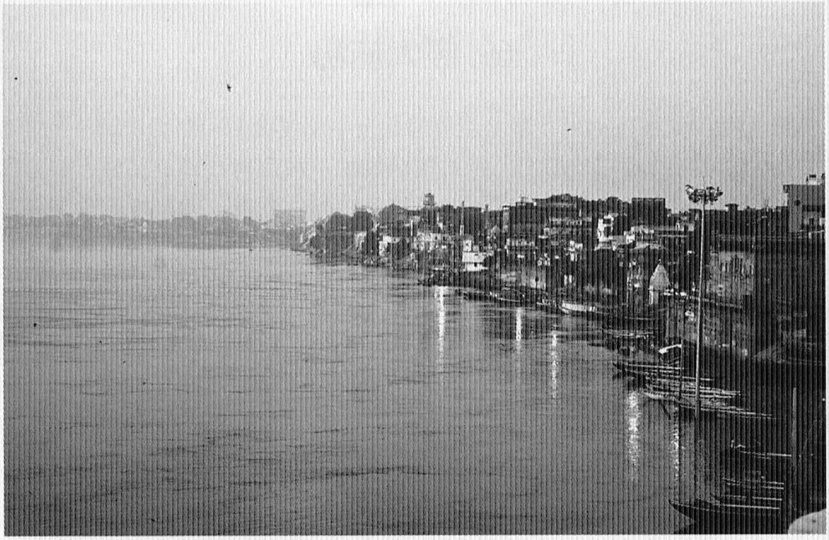

แม่น้ำคงคา ชาวอินเดียเชื่อว่าหากได้อาบน้ำในแม่น้ำนี้จะพ้นจากบาปและมลทินทั้งปวง

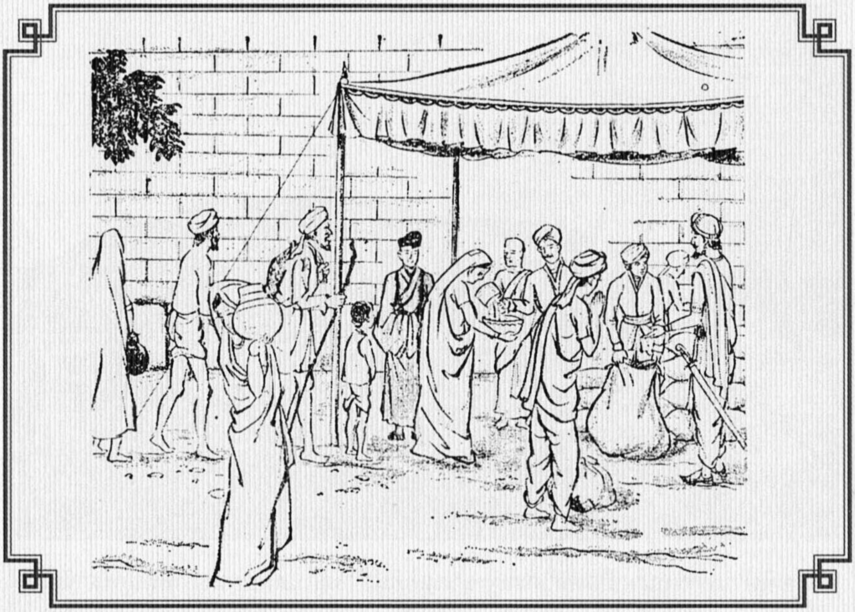

69. 經大施場

玄奘大師再向東行三百多里，渡恆河北至中印度境的阿耶穆佉國，更向東南行了七百餘里，再渡恆河及南閻牟那河，到鉢羅耶伽國，城西有瞻部樹花林，據傳此地是佛陀昔日降伏外道處，無憂王曾造佛塔及伽藍在此。此伽藍處，傳是提婆菩薩作廣百論以挫小乘外道的地方。

大城的東面，在兩河交流的地方，有一片大廣場，土地平正，環周有十四五里，自古以來，這是歷代君王豪族，仁慈佈施的地方，沿傳迄今，都借這塊平原 ，因此號稱爲大施場。奘師至此，恰巧遇上戒日王在此行大布施。將五年積財，作七十五日之散施。上從三寶，下至貧苦無依者，無不施與。

古代印度布施財物的事，是非常重視的，歷代帝王，往往開了國庫，以濟民窮。大富長者，也經常散財施物，所以佛教六度 ，以布施爲先，財分內外，外財指身外之物，包括妻子、田地錢財，一律施捨；內財則頭目腦髓，如今日之輸血等，皆曰布施。這也是防止慳貪，利濟他人的一種修行法門。

69. สนามมหาทาน

ท่านอาจารย์เดินทางไปทางตะวันออกอีก 300 ลี้ ข้ามแม่น้ำคงคาตอนเหนือถึงแคว้นอโยมุข จากนั้นไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ 700 ลี้ ข้ามแม่น้ำคงคาถึงแม่น้ำยมุนาจนถึงแคว้นประยาค ทางตะวันตกของเมืองนี้มีป่าจำปา เล่ากันว่าที่แห่งนี้เมื่อครั้งอดีตเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าทรงกำราบเหล่าเดียรถีย์ ต่อมาพระเจ้าอโศกทรงสร้างพุทธเจดีย์และอารามขึ้น ที่อารามแห่งนี้ตำนานกล่าวว่า พระเทวะได้มารจนาศตศาสตรไพบูลย์เพื่อค้านมติฝ่ายหินยานและพาหิรลัทธินอกศาสนา ด้านตะวันตกของเมืองนี้เป็นชุมทางของแม่น้ำสองสายบรรจบกัน มีที่ราบแห่งหนึ่งกว้างโดยประมาณ 14 ถึง 15 ลี้ ในครั้งอดีตกาลจวบจนปัจจุบัน เป็นสถานที่กษัตริย์แต่ละสมัยได้เสด็จมาบริจาคทาน ด้วยเหตุนี้จึงได้ชื่อว่าสนามมหาทาน เมื่อท่านอาจารย์มาถึงก็เป็นเวลาพอดีกับพระเจ้าศีลาทิตย์กำลังทรงบริจาคมหาทานอยู่ พระองค์ได้ทรงรวบรวมพระราชทรัพย์ตลอด 5 ปี มาบริจาคเป็นเวลา 75 วัน การบริจาคนั้น นับแต่เบื้องสูงมีพระรัตนตรัยจนถึงคนยากไร้ ล้วนมีส่วนแห่งทานครั้งนี้โดยทั่วกัน

ในอินเดียสมัยโบราณ การให้อามิสทานถือเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง กษัตริย์แต่ละสมัยต่างถือปฏิบัติสืบมามิขาดสาย แม้ผู้เป็นคหบดีก็ช่วยเหลือผู้ยากไร้ด้วยการให้ทานเช่นนี้ด้วย การให้ทานนี้ เป็นข้อหนึ่งในบารมี 6 ตามคำสอนพระพุทธศาสนา และยังมีความสำคัญมาเป็นอันดับต้น การให้ทานมี 2 อย่าง คือ ให้ภายในกับให้ภายนอก ภายนอกนั้นได้แก่สละสมบัตินอกกาย อาทิ บุตร ภรรยา ที่นา และสมบัติ ล้วนเป็นการให้ทานทั้งสิ้น ส่วนการให้ทานภายใน ก็เป็นต้นว่าบริจาคอวัยวะ สมอง นัยน์ตา ไขกระดูก หรือการบริจาคโลหิต จุดมุ่งหมายของการให้ทานก็เพื่อลดความตระหนี่ถี่เหนียว เพื่อที่จะยังประโยชน์ให้กับบุคคลอื่น นับเป็นการบำเพ็ญธรรมที่สำคัญอย่างหนึ่ง.

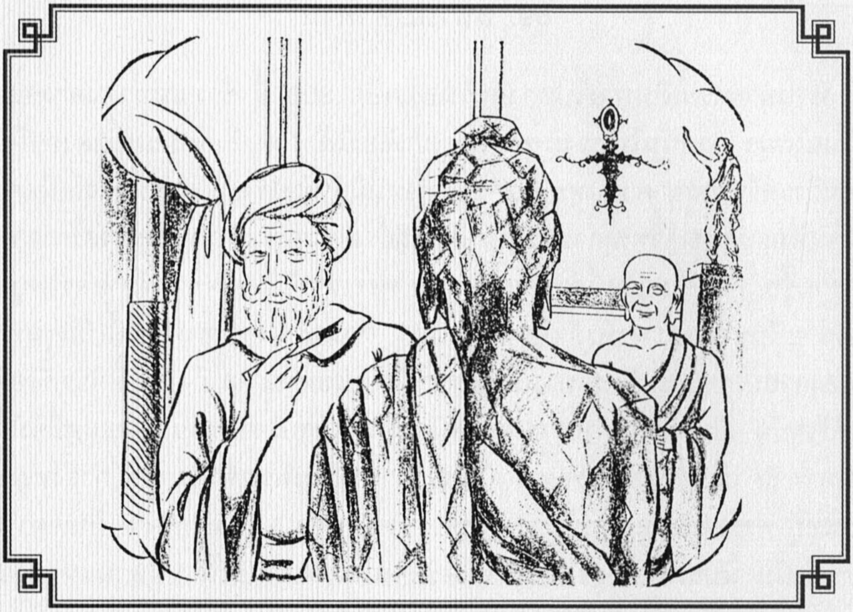

70. 原始佛像

奘師再往西南，途經惡獸野像之林，長達五百餘里，方抵憍薩彌國，這裏伽藍甚多，僧徒亦不少。城內故宮中有一大精舍，高六十多尺。有一尊檀木雕刻的佛像， 據說是釋尊在世的時候，曾爲母說法，肉身昇往忉利天，當時出愛國王由於思慕世尊，於是請目蓮尊者，將一位雕刻的巧匠，用神通攝升天宮，以觀釋尊的容顏，再從天宮回來人間，便憑想像，用紫檀木雕刻了這一尊像。據說當釋尊說法歸來，從天宮下降人間時，這尊檀木雕成的佛像，居然也變成活動的人，一樣站在歡迎的行列中。--現在奘師所見的雕像，也就是當時第一尊雕刻的原始佛像。

城南有故宅，是瞿史羅長者的故居，長者的故園中，有一座二百餘尺的大塔，是無憂王所造，再向東南去有一座重閣，是世親菩薩造「唯識論」處。東邊有菴沒羅樹林，中有故基，是無著菩薩著作「顯揚論」的地方。

70. พระพุทธรูปไม้จันทน์

ท่านอาจารย์ออกเดินทางต่อไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ ระหว่างทางพบสัตว์ป่าช้างป่ามากมาย เป็นระยะทางไกลถึง 500 กว่าลี้ จนถึงแคว้นโกสัมพี ที่เมืองนี้มีวัดวาอารามมากมาย พระภิกษุสงฆ์ก็มีไม่น้อย ภายในพระราชวังมีวิหารใหญ่หลังหนึ่งสูงกว่า 60 เฉี้ยะ เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปจำหลักด้วยไม้จันทน์ มีเรื่องเล่าว่าในสมัยพุทธกาล เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าเสด็จไปโปรดพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ ขณะที่พระพุทธองค์ประทับอยู่บนดาวดึงส์นั้น พระเจ้าอุเทนทรงคำนึงถึงพระพุทธองค์ จึงอาราธนาพระโมคคัลลานะให้พาช่างแกะสลักขึ้นไปบนดาวดึงส์เทวโลกด้วยอิทธาภินิหาร เพื่อแลดูซึ่งพระพักตร์พระพุทธเจ้า เมื่อกลับลงมายังโลกมนุษย์แล้ว ก็ได้จำหลักสำเร็จขึ้นเป็นพระพุทธรูปไม้จันทน์องค์หนึ่ง ภายหลังเมื่อพระศากยมุนีเสด็จกลับจากดาวดึงส์พิภพมาถึงมนุษยโลก พระพุทธรูปไม้จันทน์องค์นี้ก็ปรากฏลุกขึ้นมายืนต้อนรับพระพุทธองค์ประดุจมีชีวิต ครั้งนั้นท่านอาจารย์มีโอกาสได้เห็นพระพุทธรูปองค์นี้ ซึ่งเป็นพระพุทธรูปองค์แรกที่เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนาด้วย

ทางทิศใต้ของเมืองมีคฤหาสน์เก่าแก่หลังหนึ่ง เดิมเป็นของโฆษิตเศรษฐี ที่กลางสวนของท่านมีสถูปใหญ่องค์หนึ่งที่พระเจ้าอโศกทรงสร้างไว้ ถัดจากนั้นไปทางตะวันออกเฉียงใต้ มีหอสูงเป็นชั้น ๆ อันเป็นสถานที่ซึ่งพระวสุพันธุ์ได้รจนาคัมภีร์วิชญาปติมาตรตาสิทธิศาสตร์ ถัดไปทางด้านตะวันออกเป็นป่ามะม่วง มีร่องรอยซากอาคาร อันเป็นสถานที่พระวสุพันธุ์รจนาประกรณารยวาจาศาสตร์.

◆

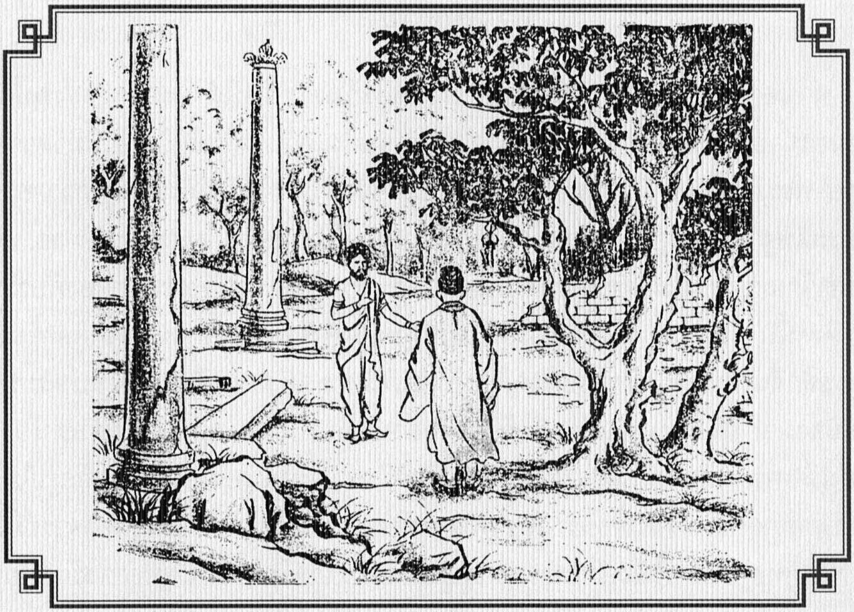

71. 給孤獨園

奘師離此再向東行五百多里，經鞞索迦國，有一處曾經佛陀說法六年的勝蹟，有一棵樹高七十多尺，據傳這是世尊在此說法期間，用以淨齒的一枝柳條的殘餘部分，拋棄在地生長繁茂至今，雖經邪見之徒，屢次殘伐，但隨伐隨生，奘師至此時，猶繁茂如昔，一時歎爲奇觀。

奘師向東北行，至室羅伐悉底國，周圍六千多里，伽藍林立，僧徒數千，這是佛在世時勝軍王所居的都城，城內有王殿故基，當時王爲佛陀，造大講堂，現有一塔，過去是佛陀姨母鉢羅闍鉢底比丘尼的精舍。東邊有一塔則是須達多長者的故宅，宅旁更有一塔，爲鴦掘利摩羅捨邪的地方。

城南五六里處，有逝多林，就是聞名於世的祇樹給孤獨園。昔爲伽藍，佛陀說法的地方，奘師抵此時亦已頹毀。東門左右，各樹石柱一支，高七十餘尺，爲無憂王所建立，以資紀念者。

祇園中所有房屋，只遺故基，唯獨有一磚室尚存，中有一尊金像，這是因佛昇天爲母說法，勝軍王也久別佛陀，非常想念，他聽說出愛王曾請巧匠刻檀爲佛造像，故亦造此金像，供奉至今尚存。

71. เชตวนาราม

ท่านอาจารย์เดินทางมุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออกอีก 500 กว่าลี้ ถึงแคว้นวิศาขะ สถานที่นี้ในอดีตเคยเป็นที่พระพุทธเจ้าเทศนาประกาศธรรมอยู่ 6 ปี มีพฤกษาต้นหนึ่งสูง 70 เฉี๊ยะ เล่ากันว่าในครั้งพุทธกาล พระพุทธองค์ได้ทรงใช้ไม้สีพระทนต์แล้ว เมื่อทิ้งลงสู่พื้นปฐพีก็เกิดเจริญงอกงามขึ้น แม้เหล่าเดียรถีย์มิจฉาทิฏฐิจะมาทำลายหลายครั้ง แต่ก็ยังเจริญงอกงามขึ้นมาใหม่ได้ทุกครั้ง เมื่อท่านอาจารย์มาถึงที่นี่ พฤกษาต้นนี้ก็ยังคงอยู่เหมือนเดิมเป็นที่น่าอัศจรรย์

ท่านอาจารย์เดินทางมุ่งหน้าต่อไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ถึงแคว้นสาวัตถี แคว้นนี้มีอาณาบริเวณโดยรอบ 6,000 กว่าลี้ มีวัดวาอารามมากมาย พระภิกษุสงฆ์หลายพันรูป ในสมัยพุทธกาลนครนี้ปกครองโดยพระเจ้าประเสนชิต ภายในพระนครยังมีร่องรอยปราสาทราชวังหลงเหลืออยู่ เมื่อครั้งนั้นพระเจ้าประเสนชิตทรงสร้างวิหารหลังหนึ่งอุทิศถวายให้พระพุทธเจ้าประทับเพื่อแสดงธรรม และใกล้กันมีสถูปองค์หนึ่ง ซึ่งในอดีตเคยเป็นสถานที่ประทับของพระนางปชาบดี ทางด้านทิศตะวันออกยังมีสถูปองค์หนึ่ง ซึ่งที่นั้นเคยเป็นคฤหาสน์ของท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐี ข้างเคียงกับคฤหาสน์มีสถูปอีกองค์หนึ่งอันเป็นสถานที่พระองคุลิมาลได้ละทิ้งมิจฉาทิฏฐิ

ด้านทิศใต้ของเมืองห่างไปอีก 5 ถึง 6 ลี้ เป็นสถานที่ตั้งของพระเชตวนาราม ซึ่งท่านอนาถบิณฑิกเศรษฐีสร้างถวายพระพุทธองค์ และเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าแสดงพระสัทธรรมเทศนาอยู่เนืองนิตย์ เมื่อเวลาที่ท่านอาจารย์ไปถึง สถานที่นี้ได้รกร้างไปแล้ว บริเวณทิศตะวันออกเบื้องซ้ายและขวา มีเสาศิลาสูงประมาณ 70 เฉี๊ยะที่พระเจ้าอโศกทรงสร้างขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์ ภายในบริเวณพระเชตวนารามรกร้างปรักหักพัง แต่ยังมีกุฏิก่อด้วยอิฐหลังหนึ่งคงเหลืออยู่ ที่ตรงกลางมีพระพุทธรูปทอง พระพุทธรูปองค์นี้มีประวัติว่า สมัยพุทธกาล

เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นไปโปรดพุทธมารดา พระเจ้าประเสนชิตทรงระลึกถึงพระพุทธเจ้า เมื่อทรงทราบว่าพระเจ้าอุเทนได้สร้างพระพุทธรูปไม้จันทน์ขึ้นแล้ว พระองค์จึงทรงสร้างพระพุทธรูปทองขึ้นมาอีกองค์หนึ่ง เพื่อรำลึกถึงพระพุทธองค์และเป็นที่สักการบูชา ซึ่งในขณะนั้นก็ยังคงอยู่.

❦

ลุมพินีวัน สถานที่ประสูติของเจ้าชายสิทธัตถะ

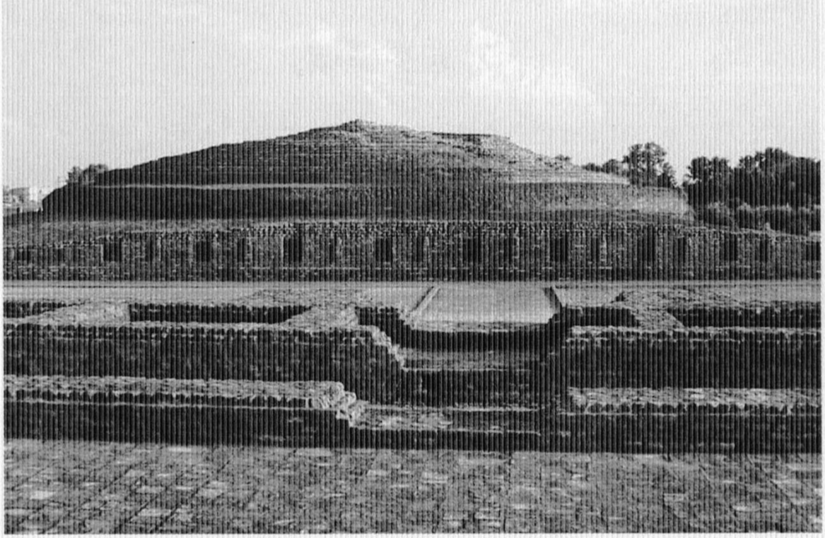

สถูปที่ปิปราห์วะในเขตแดนกรุงกบิลพัสดุ์

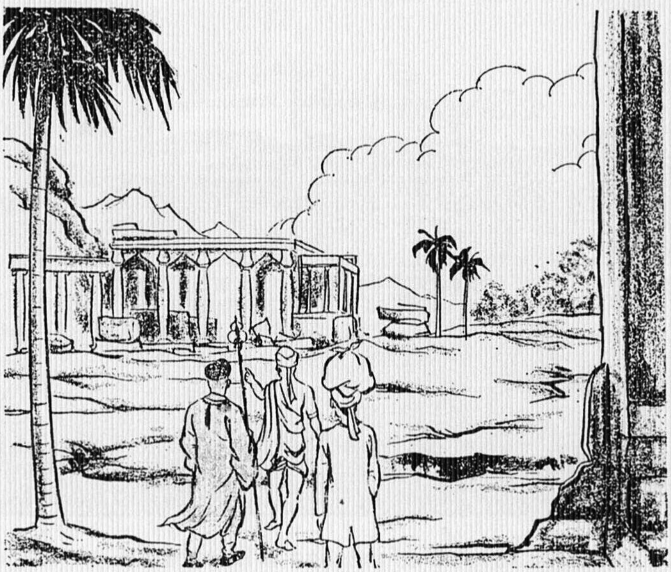

72. 迦毘羅城

此間古蹟甚多，有提婆達多害佛因此生身墮入地獄的大深坑，此外尚有瞿伽梨比丘，戰遮婆羅門女因謗佛墮地獄的三個大坑，都是窺視不能見底的大深坑。

從此東南行八百餘里，即至釋尊的故鄉，迦毘羅衛國，周圍四千餘里，都城千餘里，悉皆頹毀，宮城周圍亦十五里，壘磚故基，內有淨飯王的正殿，現建一精舍，造了淨飯王的遺像，北邊則有摩耶夫人的寢殿，亦建一精舍，供奉了佛母的像。其側更有一精舍，是釋尊降神母胎的地方，也造了一尊菩薩降胎的像。

東北方有一塔，是阿私陀仙人爲太子看相的古蹟。其他諸如太子角力處，乘馬踰城處，遊四門見老病死及沙門處，均有遺蹟。

奘師所經聖蹟，一一禮拜，同時亦不勝今昔之感，歎息無已。

72. กรุงกบิลพัสดุ์

บริเวณแถบนี้มีโบราณสถานมากมาย เช่น บ่อที่พระเทวทัตถูกธรณีสูบเพราะเหตุกระทำอนันตริยกรรม นอกจากนั้น ยังมีสถานที่ภิกษุโกกาลิกต้องตกนรก และสถานที่นางจิญจมาณวิกากล่าวร้ายจาบจ้วงพระพุทธเจ้าจนต้องตกนรกเช่นกัน หลุมทั้งสามนี้ลึกจนมองไม่เห็นก้น

จากนี้ไปทางด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้อีกประมาณ 800 กว่าลี้ ถึงกรุงกบิลพัสดุ์ อันเป็นแดนมาตุภูมิแห่งพระตถาคต เมืองแห่งนี้มีอาณาเขตโดยรอบกว่า 4,000 ลี้ ภายในเขตนครหลวงมีอาณาบริเวณโดยรอบราว 1,000 ลี้ ล้วนรกร้างชำรุดหักพังไปหมดสิ้นแล้ว ตัวพระราชวังมีกำแพงล้อมรอบ 15 ลี้ เหลือแต่ฐานอิฐที่ก่อสร้างไว้อย่างแข็งแรง ในนั้นมีปราสาทของพระเจ้าสุทโธทนะ และมีวิหารอยู่หลังหนึ่งมีรูปพระเจ้าสุทโธทนะประดิษฐานอยู่ ทางด้านทิศเหนือมีห้องบรรทมของพระนางสิริมหามายา และมีวิหารสร้างไว้ ภายในมีรูปพระพุทธมารดาประดิษฐานด้วย ข้าง ๆ กันยังมีวิหารอีกหลังหนึ่ง เป็นสถานที่พระโพธิสัตว์เสด็จลงสู่มาตุคัพโภทร ทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือมีสถูปองค์หนึ่ง เป็นสถานที่ท่านอสิตดาบสทำนายลักษณะของพระสิทธัตถราชกุมาร

นอกจากนั้น ยังมีสถานที่พระโอรสทรงแสดงศิลปะการต่อสู้ และมีสถานที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ สถานที่เจ้าชายสิทธัตถะเสด็จออกไปทอดพระเนตรเห็นเทวทูตทั้งสี่ ประกอบด้วย คนชรา คนเจ็บ คนตาย และสมณะ ที่บริเวณนอกประตูเมืองทั้ง 4 แห่ง แต่ละแห่งล้วนยังมีร่องรอยอยู่ ท่านอาจารย์ได้ผ่านไปนมัสการสถานที่เหล่านี้ทุกแห่ง และบังเกิดความรู้สึกสังเวชใจต่อสิ่งพบเห็น ซึ่งล้วนแต่เป็นอนิจจังไม่ยั่งยืน.

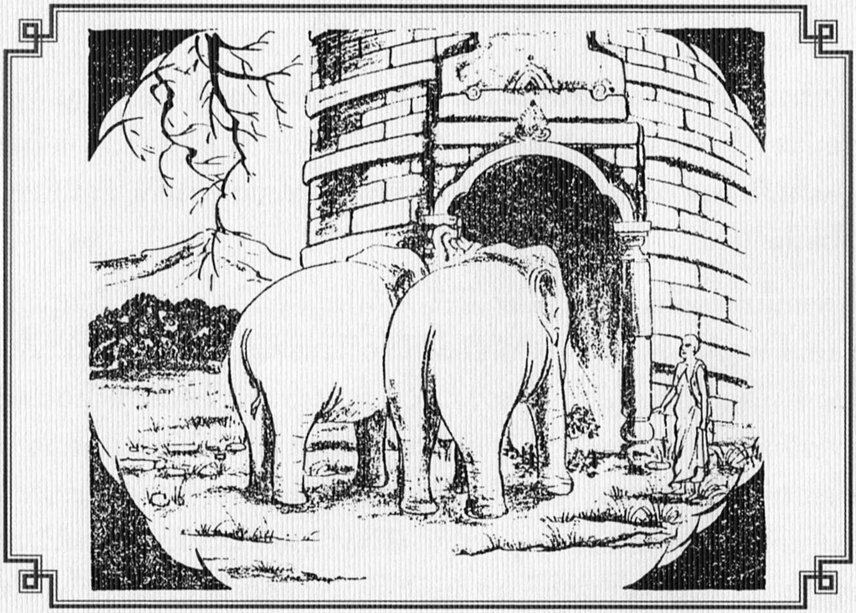

73. 野象供塔

奘師離迦毘羅城後，從此向東，經過一座五百多里的荒林，至中印度的藍摩國，這裏居民稀少，城的東南有一磚塔，高約五十餘尺，釋尊涅槃後第一個分到舍利的就是這個國的國王，造了這座塔。此塔每常放光，塔側有一龍池，有龍幾次變人，圍繞著塔行道。更有野象，時常銜著花來供塔。在這附近有一座寺院，相傳在從前有一位比丘，召集同學，遠來禮塔，就見過野象銜花安置塔前，後更以牙取草，用鼻噴水，大家見了無不感嘆！其中有一位比丘，就發願留在那裏供養塔。他說：象是畜生，猶知敬塔獻花灑掃，我是人類，依佛出家，豈能目睹任其荒廢，而不事供奉呢！他就辭別大衆，結茅留居塔旁，疏通池水，種植花果，雖經寒暑，不以爲苦。因此感動鄰國的人，各施財寶，共建此寺，直至現在。

寺的東面大林中，百餘里外更有一塔，傳爲無憂王所建，用以紀念昔日悉達多太子踰城至此，解下衣冠髮髻珠寶交給車匿的古蹟。

73. ช้างป่านำดอกไม้มาสักการะพระสถูป

ท่านอาจารย์เดินทางออกจากกรุงกบิลพัสดุ์ มุ่งตรงไปทางทิศตะวันออก ผ่านป่าทึบระยะทางกว่า 500 ลี้ ถึงแคว้นรามคามในอินเดียตอนกลาง อันเป็นถิ่นมีผู้คนอาศัยอยู่น้อย ในเมืองด้านทิศตะวันออกเฉียงใต้มีสถูปก่อด้วยอิฐอยู่องค์หนึ่ง สูงกว่า 50 เฉี๊ยะ ที่ภายหลังจากพุทธปรินิพพาน กษัตริย์แคว้นนี้ได้รับส่วนแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ จึงอัญเชิญมาสร้างสถูปบรรจุไว้ที่นี่ สถูปองค์นี้มักเปล่งรัศมีอยู่เนือง ๆ ข้างสถูปมีสระน้ำอันเป็นที่อาศัยของพญานาคตนหนึ่ง มีหลายครั้งที่นาคตนนี้จำแลงกายเป็นมนุษย์ขึ้นมาเดินเวียนประทักษิณที่สถูปนี้ และมักมีช้างป่าเอาดอกไม้มาบูชาสถูปนี้เสมอ

ในบริเวณใกล้เคียงกันมีอารามแห่งหนึ่ง มีเรื่องเล่าว่าในอดีตมีพระภิกษุรูปหนึ่งได้ชักชวนเพื่อนภิกษุมานมัสการสถูปนี้ ครั้นมาถึงก็พบช้างป่าถือดอกไม้มานมัสการอยู่หน้าสถูป จากนั้นก็ใช้งากำจัดหญ้าที่ขึ้นรก แล้วเอางวงมาพ่นน้ำรด เหล่าภิกษุได้เห็นแล้วต่างก็สำนึกสรรเสริญ ในหมู่ภิกษุนั้นมีรูปหนึ่งตั้งปณิธานจะอยู่คอยบำรุงรักษาสถูปองค์นี้ ด้วยเห็นว่าแม้ช้างเป็นเดรัจฉานยังรู้จักเคารพบูชาสถูปด้วยการเอาน้ำมารด ตัวเราเป็นมนุษย์ผู้ออกบวชอาศัยพระศาสนา จะทอดทิ้งสถานที่นี้ให้รกร้างอยู่อย่างไรได้ ด้วยเหตุนี้ท่านจึงอำลาเพื่อนสหธรรมิก มาสร้างอาศรมเล็ก ๆ อยู่ที่ข้างสถูปนั้น ได้ทำการรดน้ำปลูกต้นไม้จนกาลเวลาผ่านไปก็ไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อย ด้วยเหตุจากการกระทำของท่าน ผู้สัญจรไปมาจึงพากันบริจาคทานเพื่อสร้างเป็นอารามขึ้นให้ได้พำนักอาศัย และคงอยู่มาจนทุกวันนี้ ทางตะวันออกของอารามแห่งนี้เป็นป่าใหญ่ ระยะทางห่างไปราวร้อยกว่าลี้ มีสถูปองค์หนึ่งสร้างโดยพระเจ้าอโศก เพื่อรำลึกถึงเจ้าชายสิทธัตถะในคราวเสด็จออกมหาภิเนษกรมณ์ เมื่อมาถึงบริเวณนี้ ทรงเปลื้องภูษาและเครื่องทรงมอบไว้แก่นายฉันนะ นำกลับคืนไปยังพระราชวัง.

❦

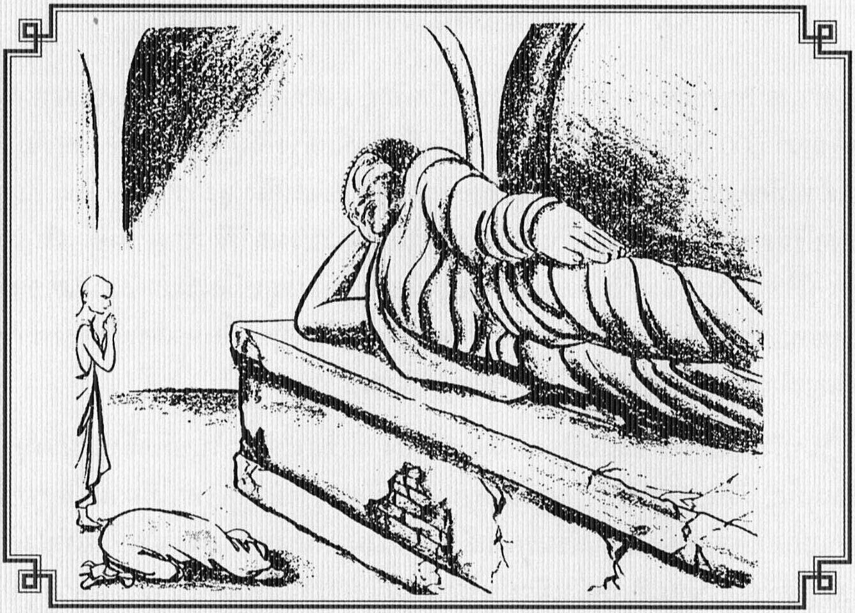

74. 禮涅槃像

出了大林即入拘尸羅國，也是一片荒涼，城西北三四里渡河不遠，即娑羅林，此地是釋尊入涅槃的地方。娑羅樹似槲，皮靑素白，很光潤，有雙樹處，即佛示寂處，蓋有一座磚石的精舍，有如來涅槃之臥像。傍有一塔，也是無憂王所造。立有石柱，以記佛涅槃事蹟。但未記年月，相傳佛住世八十年，以彼地曆法約我國曆法在二月十五日入寂，但也有說是九月八日的。佛滅年代也傳說不一，有說千二百年的，也有說千三百年或千五百年，直至近代仍常有佛滅年代考查之諍，或云二千五百餘年的，或謂二千九百餘年的，自經世界佛教友誼會決議爲二千五百多年後，大多已採用此說，以求統一。但是佛誕、出家、成道、湼槃的日期，衆說紛紜，雖經世界佛會議決定五月月圓之日爲綜合一切紀念的節日，叫做「衛塞節」，但是日、韓及我國等各地區多仍沿用新曆或舊曆之四月八日爲誕生，二月八日爲出家，十二月八日爲成道，二月十五日爲涅槃，分別定爲紀念節日。

74. นมัสการพระพุทธรูปปางปรินิพพาน

เมื่อออกจากป่าใหญ่แล้ว ก็ลุถึงเมืองกุสินาราซึ่งบัดนี้เป็นที่รกร้างเหมือนกับที่อื่น ๆ ด้านตะวันตกเฉียงเหนือของเมืองนี้ห่างออกไป 3 ถึง 4 ลี้ ข้ามแม่น้ำไปไม่ไกล คือ สาลวโนทยาน (ป่าสาละ) สถานที่พระศากยมุนีพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ต้นสาละมีลักษณะคล้ายต้นฮก เปลือกสีเขียวเรื่อ ๆ ขึ้นอยู่เป็นคู่ ณ สถานที่ดับขันธปรินิพพาน ที่แห่งนี้มีวิหารใหญ่ก่อด้วยอิฐหลังหนึ่ง ประดิษฐานรูปพระตถาคตปางไสยาสน์ อันแสดงถึงการปรินิพพาน ข้างเคียงกันมีสถูปที่พระเจ้าอโศกทรงสร้าง และมีเสาศิลาจารึกไว้เพื่อแสดงว่าสถานที่แห่งนี้เป็นที่ปรินิพพานของพระพุทธเจ้า แต่วันเดือนปีที่ปรินิพพานหาได้มีระบุไม่ กล่าวสืบกันมาว่า พระพุทธเจ้าทรงมีพระชนม์ชีพ 80 พรรษา ตามปฏิทินอินเดีย แต่ปฏิทินฝ่ายจีนบันทึกไว้ว่า เสด็จดับขันธปรินิพพาน เดือน 2 ขึ้น 15 ค่ำ แต่ยังมีบางแห่งระบุว่าเป็นเดือน 9 วันที่ 8 ด้วยเหตุนี้วันปรินิพพานของพระพุทธเจ้าจึงมีบันทึกไว้ต่างกัน บ้างว่าขณะนั้น 1,200 ปีล่วงมาแล้ว บ้างก็ว่า 1,300 ปี หรือ 1,500 ปีก็มี

จนปัจจุบันยังคงมีนักวิชาการศึกษาค้นคว้าเรื่องการดับขันธปรินิพพานอยู่ แต่ยังไม่มีข้อยุติ บางแห่งระบุว่าราว 2,500 ปีเศษ บางแห่งว่า 2,900 ปีเศษ หลังจากองค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกได้ลงมติว่าเป็น 2,500 กว่าปีแล้ว ส่วนใหญ่จึงได้ถือเอาเป็นข้อยุติตามนั้น ทว่าเรื่องวันประสูติ ออกผนวช ตรัสรู้ และปรินิพพาน ก็ยังคงมีข้อถกเถียงอยู่ แม้จะมีการลงมติว่า วันเพ็ญเดือน 5 ถือว่าเป็นวันวิสาขะ แต่ในจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ต่างก็ยังคงถือตามปฏิทินเดิมอยู่ อย่างเช่น เดือน 4 วันที่ 8 เป็นวันประสูติ เดือน 2 วันที่ 8 เป็นวันเสด็จออกผนวช เดือน 12 วันที่ 8 เป็นวันตรัสรู้ เดือน 2 วันที่ 15 เป็นวันปรินิพพาน ได้แยกแยะออกมาเป็นที่แน่นอนเพื่อเป็นการรำลึกถึง.

◆

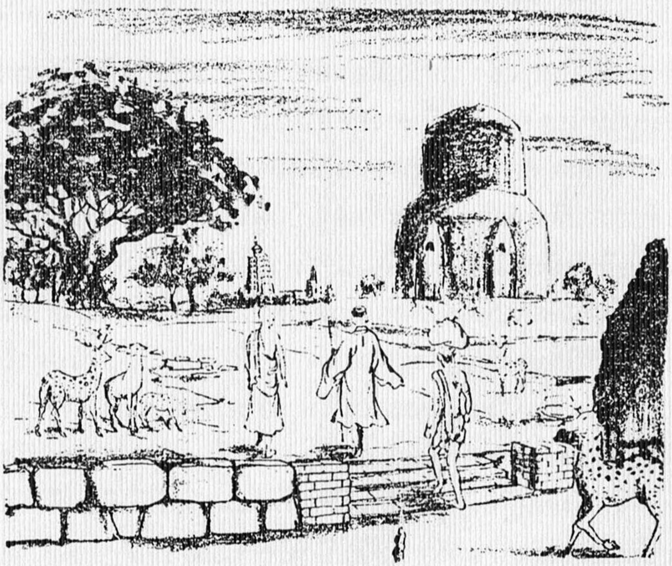

75. 經鹿野苑

奘師再至波羅奈斯國，此處國周有四千餘里，都城西臨恆河，長十餘里，寺院很多。有三十多所，僧衆約二千餘人，多學小乘一切有部，渡恆河北上十餘里，即至鹿野伽藍。臺觀接連，猶如一條長廊，有僧千五百人，都是學小乘正量部的。大院內有一精舍，高百餘尺，石階磚龕，有一百多級，室中有一尊鍮石的佛像，做轉法輪狀。這尊佛像，一直到現代，編者於民國五十二年赴印朝聖時，尚保存在鹿苑的博物館中。

在精舍的東南，有一石塔，爲無憂王所建，高百餘尺，塔前有石柱，高七十多尺，這就是爲紀念佛陀昔日初轉法輪，度五比丘的地方。其側有彌勒菩薩受記處，所以也有說此塔爲紀念受記而建的。

附近更有他佛受記的塔，及四佛經行處等古蹟，因年代遠在劫前，更無法查考了。

伽藍的西邊，還留有如來澡浴的池跡，及滌器、浣衣等地，均有神龍守護，無人穢觸。

75. ผ่านป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

ท่านอาจารย์เดินทางต่อมาถึงแคว้นพาราณสี นครนี้มีอาณาบริเวณโดยรอบกว่า 4,000 ลี้ ทางทิศตะวันตกของเมืองหลวงติดแม่น้ำคงคา เขตเมืองหลวงยาวกว่า 10 ลี้ มีสังฆารามมากมาย ประมาณได้กว่า 30 แห่ง ภิกษุสงฆ์กว่า 2,000 รูป ส่วนใหญ่ศึกษานิกายหินยานฝ่ายสรรวาสติวาท เมื่อผ่านแม่น้ำคงคาด้านทิศเหนือไปอีก 10 กว่าลี้ ถึงอารามมฤคทายวัน มีระเบียงติดต่อกัน พระสงฆ์จำพรรษาอยู่ 1,500 รูป ส่วนมากศึกษาหินยานฝ่ายสัมมิตียะ อารามนี้มีวิหารใหญ่สูงประมาณ 100 เฉี้ยะ บันไดทางขึ้นปูด้วยศิลา 100 กว่าขั้น ภายในวิหารมีพระพุทธรูปจำหลักด้วยศิลากาจปางแสดงเทศนาธรรมจักร พระพุทธรูปองค์นี้ เมื่อผู้เรียบเรียงมีโอกาสเดินทางไปนมัสการสังเวชนียสถาน ในปีมิ่งกกที่ 52 ได้ถูกเก็บรักษาไว้ภายในพิพิธภัณฑ์ที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน ทางตะวันออกเฉียงใต้ของวิหารมีสถูปศิลาของพระเจ้าอโศกสูง 100 เฉี้ยะ เบื้องหน้าสถูปมีเสาศิลาสูง 70 เฉี้ยะ สร้างไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์ถึงสถานที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรมเทศนาโปรดปัญจวัคคีย์ ข้างเคียงที่แห่งนั้นมีรูปพระศรีอาริยเมตไตรยทรงรับพยากรณ์ ที่นี่จึงมีสถูปที่สร้างขึ้นเพื่อรำลึกถึงการพยากรณ์ในครั้งนั้น บริเวณใกล้เคียงกันยังมีสถูปที่พระพุทธเจ้าทรงพยากรณ์แก่บุคคลอื่นอีกด้วย อนึ่ง ยังมีสถานที่จงกรมของอดีตพุทธเจ้าทั้ง 4 พระองค์อันเป็นเหตุการณ์ในอดีตกัป สุดจะคำนวณนับเป็นกาลเวลาได้ ทางด้านตะวันตกของอารามมีสถานที่สรงน้ำของพระพุทธองค์ และมีสถานที่ทรงชำระล้างบาตรและจีวร สถานที่ดังกล่าวนี้มีนาคราชคอยอารักขามิให้ผู้ใดมากระทำความสกปรกได้.

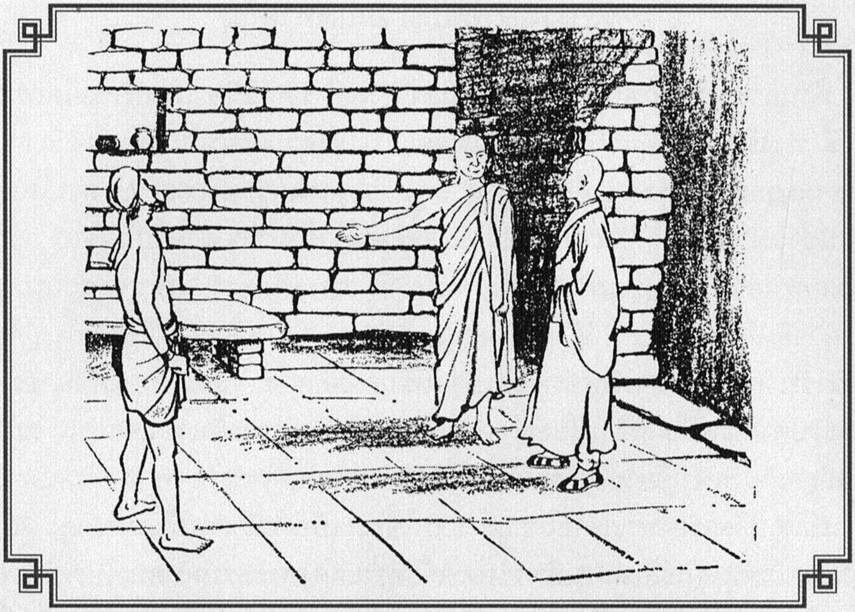

76. 維摩丈室

從恆河東行三百多里，經戰主國，再向東北渡恆河行百四十里，至吠舍離國。國周五千多里，土壤良好，生產多菴羅果，但奘師抵此時，都城已荒毀，只見故基，居人也少。

宮城的西北，在一寺傍，有塔是佛昔說維摩詰經處。在此東北三四里處有一塔，即是維摩長者的故居。此宅至今尚多靈異的事蹟。

此去不遠，更有一丈見方的石室，此即是維摩大士現身說法的地方。其旁尚有寶積、菴摩羅女故宅。

維摩居士是古佛再來示現教化的，他是一位大心的長者，深通佛法，每示疾病，助佛教化，佛的許多大弟子，都曾被他的辯才說服過，大多受過他的法益。

今奘師來到大士示疾說法的石室，見已呈荒廢，不勝感嘆！憑弔致敬後，離此再南渡恆河，來到摩揭陀國。

76. คฤหาสน์ท่านวิมลเกียรติ

จากนี้ไปทางทิศตะวันออกอีกราว 300 ลี้ ถึงแคว้นยุทธบดี และต่อไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ผ่านแม่น้ำคงคาอีกราว 140 ลี้ ถึงนครไวศาลี แคว้นนี้มีอาณาเขตโดยรอบกว่า 5,000 ลี้ ผืนดินอุดมสมบูรณ์ อุดมไปด้วยผลมะม่วง เมื่อท่านอาจารย์มาถึงนครแห่งนี้ได้รกร้างลงไปแล้ว มีผู้คนอยู่อาศัยบางตา คงเหลือแต่เพียงรากฐานเดิม ถัดจากพระราชวังไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มีอารามแห่งหนึ่ง ข้างอารามนั้นมีสถูปเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าแสดงเทศนาวิมลเกียรตินิรเทศสูตร ถัดไปทางตะวันออกเฉียงเหนืออีกราว 3 ถึง 4 ลี้ มีสถูปองค์หนึ่งอันเป็นที่ตั้งคฤหาสน์ของท่านวิมลเกียรติ คฤหาสน์หลังนี้ปัจจุบันก็ยังคงมีสิ่งอัศจรรย์ปรากฏอยู่เนือง ๆ ถัดไปอีกไม่ไกลมีก้อนศิลาสี่เหลี่ยมวางซ้อนกันอยู่ เมื่อครั้งอดีตเคยเป็นสถานที่ที่ท่านวิมลเกียรติแสดงธรรมในขณะอาพาธ และถัดจากนั้นไปยังมีบ้านเดิมของท่านรัตนากรคฤหบดีและนางอามรปาลี

ท่านวิมลเกียรติเป็นอดีตพุทธะอวตารมาเทศนาธรรม ท่านผู้นี้เป็นคฤหัสถ์ผู้มีจิตใจใหญ่ยิ่ง และแตกฉานในพุทธธรรม ได้สำแดงตนในรูปคนป่วยอาพาธเพื่อช่วยเหลือพระพุทธเจ้าโปรดสรรพสัตว์ มีพุทธสาวกมากมายที่เคยได้ประจักษ์ปฏิภาณของท่านวิมลเกียรติ ส่วนใหญ่ได้รับอานิสงส์จากการแสดงธรรมของท่าน เมื่อท่านอาจารย์มาถึงสถานที่ท่านวิมลเกียรติแสดงธรรมในอาการอาพาธ สถานที่นี้ก็กลายเป็นที่รกร้างไปเสียแล้ว จึงได้แต่แลดูด้วยความสังเวชใจ ครั้นกระทำสักการะแล้วก็จากมา เพื่อข้ามแม่น้ำคงคาต่อไปยังแคว้นมคธ.

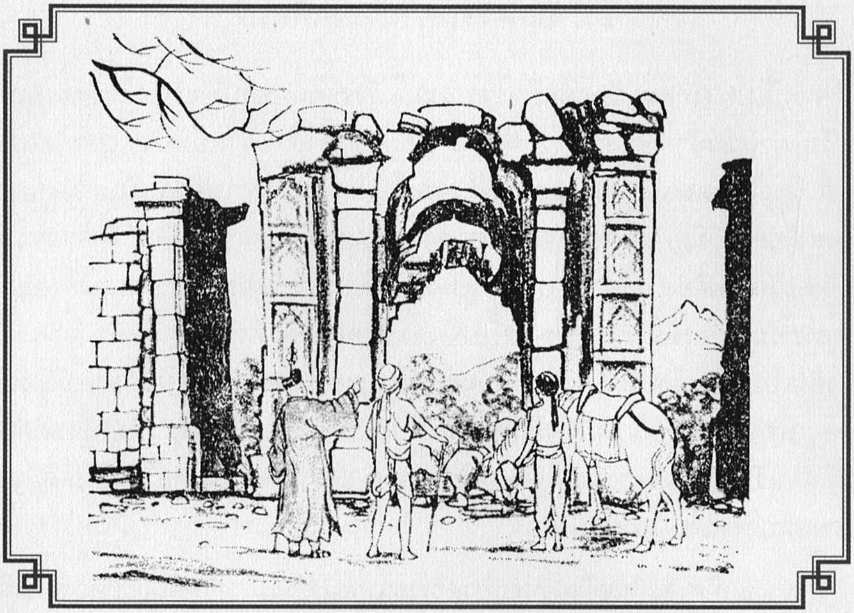

77. 摩揭陀國

玄奘大師南渡恆河，來到摩揭陀國。城周五千餘里。這裏的風氣，崇尚學說，尊重賢士。有伽藍五十餘所，僧一萬多人，多學大乘。

恆河之南有一故城，周圍七十餘里，雖呈荒頹，猶有雄風。據傳過去在人壽無量歲時，此地名香花宮城，因王宮多花得名。復至人壽數千歲時，更名波吒釐子城，因城多波吒釐樹命名。至佛涅槃後第一百年，有阿輸迦王〔即阿育王，爲頻毗婆羅王之曾孫)自王舍城遷來此。以年代久遠，今僅存故基，伽藍數百，亦只存二三所。奘師一一憑弔，感歎無常，不勝唏噓！

故宮之北，臨恆河有一小城，城有千餘家，宮北有石柱，高數十尺，阿育王在沒有學佛以前，曾在這裡築了一個人造地獄，用以處決已判死刑的囚犯。地獄中刀山劍樹，血池油鍋，無一不有，據說當時，只要聽說阿育王的地獄之名，便無不心驚肉悸的。奘師在城裏小住七日，巡禮聖跡。

77. แคว้นมคธ

ท่านอาจารย์ข้ามแม่น้ำคงคาทางด้านใต้มาถึงแคว้นมคธ อาณาเขตของแคว้นนี้โดยรอบประมาณได้ 5,000 ลี้ ชาวแคว้นนี้ใครในการศึกษาและเคารพผู้เป็นบัณฑิต มีสังฆารามอยู่กว่า 50 แห่ง ภิกษุสงฆ์กว่าหมื่นรูป ส่วนใหญ่ศึกษาฝ่ายมหายาน ทางทิศใต้ของแม่น้ำคงคายังมีเมืองเก่าเมืองหนึ่ง เมืองนี้วัดโดยรอบได้ราว 70 ลี้ แม้จะเป็นเมืองร้างแต่ก็ยังคงปรากฏร่องรอยความรุ่งเรืองเหลืออยู่ มีเรื่องเล่ากันว่า ในอดีตสมัยเมื่อมนุษย์ยังมีอายุไม่มีประมาณ สถานที่แห่งนี้มีชื่อว่าเมืองกุสุมปุระ เหตุที่ได้ชื่อนี้เพราะในอดีตพระราชวังนั้นอุดมไปด้วยบุปผชาตินานาพรรณ ครั้นถึงยุคที่มนุษย์มีอายุขัยยืนยาวได้พันปี เมืองนี้ได้เปลี่ยนชื่อเป็นปาฏลีบุตร เหตุที่ได้ชื่อนี้เพราะที่เมืองนี้มีต้นปาฏลิ (ไม้แคฝอย) มากมาย ครั้นมาถึงสมัยที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานล่วงแล้ว 100 ปี มีพระราชาองค์หนึ่งซึ่งเป็นนัดดาของพระเจ้าพิมพิสาร ได้ย้ายราชธานีจากเมืองราชคฤห์มาเป็นเมืองปาฏลีบุตร ด้วยเหตุที่กาลเวลาล่วงเลยมาช้านาน ปัจจุบันจึงคงเหลือแต่เพียงร่องรอยอดีตเท่านั้น อารามทั้ง 100 กว่าแห่งปัจจุบันเหลือเพียงสองสามแห่ง เมื่อท่านอาจารย์แวะนมัสการแต่ละแห่งก็ได้แต่รำพึงว่า อนิจจาจริงหนอ

ด้านเหนือของพระราชวังเก่าริมฝั่งแม่น้ำคงคา เป็นที่ตั้งเมืองเล็ก ๆ เมืองหนึ่ง มีประชากร 1,000 กว่าครัวเรือน ด้านเหนือของพระราชวังมีเสาหินสูง 10 กว่าเฉี้ยะ เป็นสถานที่เมื่อครั้งพระเจ้าอโศกยังมิได้ทรงศึกษาพระพุทธศาสนา ได้โปรดให้สร้างเรือนนรกจำลองขึ้น มีการลงทัณฑ์นานาชนิด อาทิ มีนรกดาบ นรกภูเขา ต้นไม้ดาบ กระทะทองแดง ล้วนแล้วแต่น่ากลัวยิ่งนัก เล่ากันว่าในสมัยนั้นผู้ที่เพียงแต่ได้ยินชื่อนรกของพระเจ้าอโศกเท่านั้น ก็ต้องตกใจกลัวจนตัวสั่นเทา ฉะนี้แล้วมีหรือที่จะกล้าฝ่าฝืนกระทำผิด ท่านอาจารย์เมื่อมาถึงเมืองนี้ได้พำนักอยู่ 7 วัน เพื่อนมัสการปูชนียสถานต่าง ๆ.

◆

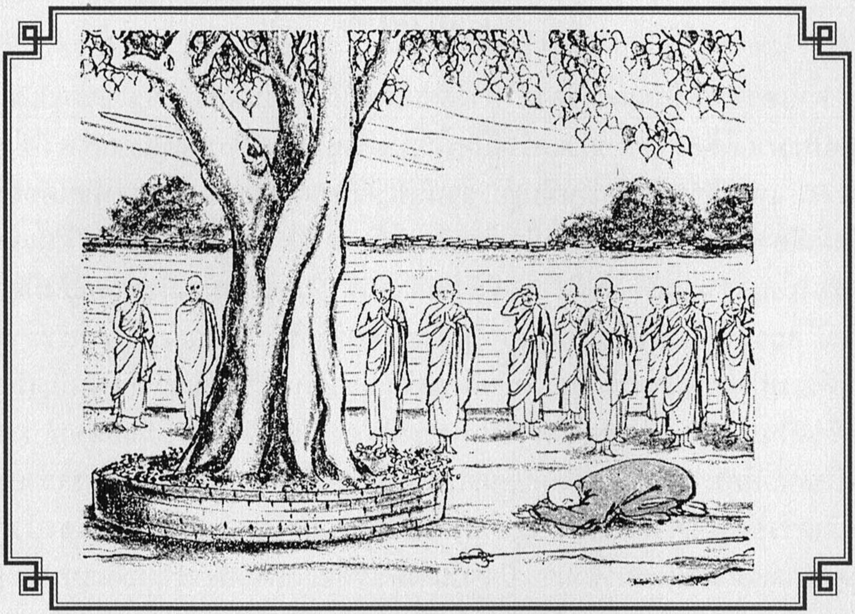

78. 禮菩提樹

人造地獄南有一塔，據說有佛舍利一斗，每放神光。另有一精舍，中有如來所履之石，上有佛雙足遺跡，長一尺八寸，廣六寸，兩足下有千輻輪相，十指端有卍字花紋，這是佛將入涅槃前，經此立於恆河南岸大方石上，望金剛座及王舍城所留下的腳印。奘師留駐七日，禮拜方遍。

師再向西南行，經底羅磔迦寺，再南行百餘里，至菩提伽耶，禮菩提聖樹。樹垣壘磚爲圍，四周更築高牆，東西長，南北稍狹，分四門，正門東對尼連禪河，北門通大伽藍，寺內聖跡頗多，正中有金剛座。

菩提樹本名畢鉢羅樹，佛住世時高數百尺，今約五丈餘，昔佛坐其下，成就無上正等正覺，因名菩提樹。樹莖黃白，枝葉青潤，終年不凋，唯至如來涅槃之日，其葉頓落，經過一宿，還生如原來的樣子。因此每至是日，諸國王與臣僚等，共集樹下， 以乳灌洗，並燃燈散花，用表禮敬。

奘師於樹下五體投地，悲哀懊惱云：佛在世時我沉淪，佛滅度後我出世，懺悔此身多業障，不見如來真金身。想到業重障深至此，不禁悲淚盈目。此時適有比丘僧衆數百人，因解夏遠近來集，見奘師悲慟，觀者無不嗚噎。

78. นมัสการต้นพระศรีมหาโพธิ์

ถัดไปทางด้านใต้ของเรือนนรก มีสถูปองค์หนึ่ง เป็นที่บรรจุพระบรมสารีริกธาตุของพระพุทธเจ้า 1 เต้า มักเปล่งรัศมีอยู่เนือง ๆ ถัดออกไปมีวิหารหลังหนึ่ง ประดิษฐานศิลาซึ่งพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมาประทับ จึงปรากฏรอยพระบาทคู่ของพระพุทธเจ้าอยู่ พระบาทนี้ยาว 1 เฉี้ยะ 8 ฉุ่น กว้าง 6 ฉุ่น ร่องรอยของพระบาทยังมีลวดลายกงจักร อันประกอบด้วยซี่ถึง 1,000 และนิ้วพระบาททั้ง 10 นิ้วยังปรากฏลายรูปสวัสติกะ สถานที่แห่งนี้เป็นที่พระพุทธเจ้าเสด็จมาก่อนดับขันธปรินิพพาน เมื่อถึงริมฝั่งทางใต้ของแม่น้ำคงคา ได้ทรงหยุดยืนเหนือศิลาใหญ่นี้ พร้อมกับทอดพระเนตรไปทางแท่นวชิรอาสน์และพระนครราชคฤห์ จึงคงเหลือร่องรอยพระพุทธบาทไว้

ท่านอาจารย์พำนักอยู่ที่นี่ 7 วัน เมื่อนมัสการปูชนียสถานจนทั่วแล้ว จึงมุ่งหน้าต่อไปทางตะวันตกเฉียงใต้ ผ่านติลฑการาม และมุ่งลงทางใต้อีก 100 กว่าลี้ก็ถึงต้นพระศรีมหาโพธิ์ ที่แห่งนี้มีอิฐก่อเป็นกำแพงล้อมรอบทั้ง 4 ด้าน ด้านตะวันออกถึงตะวันตกยาว ด้านเหนือและใต้แคบ แยกออกเป็น 4 ประตู ประตูใหญ่ด้านทิศตะวันออกติดแม่น้ำเนรัญชรา ด้านเหนือติดอารามใหญ่ ภายในอารามนั้นประดิษฐานปูชนียะอันศักดิ์สิทธิ์มากมาย มีพระแท่นวชิรอาสน์เป็นต้น

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ เดิมชื่อต้นปิปปละ สมัยพุทธกาลต้นโพธิ์นี้สูงได้ 100 เฉี้ยะ ปัจจุบันสูงราว 5 ตึ๋งกว่า สมัยนั้นพระพุทธเจ้าประทับใต้ต้นไม้นี้แล้วได้บรรลุอนุตรสัมมาสัมโพธิ จึงได้ชื่อว่าต้นโพธิพฤกษ์ ลำต้นของไม้นี้มีสีเหลืองแกมขาว ใบเขียวชอุ่มตลอดปี ครั้นถึงวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็สละใบร่วงหมด แต่เพียงคืนเดียวก็สามารถผลิใบใหม่ดุจเดิม ด้วยเหตุนี้ พอถึงเวลาวันนั้นก็จะมีพระราชาแคว้นต่าง ๆ พร้อมด้วยเหล่าขุนนางใหญ่น้อยพากันมาชุมนุมที่ใต้ต้น ต่างนำน้ำนมโคมารด ทั้งจุดประทีปและโปรยดอกไม้ถวาย

เพื่อสักการบูชา เมื่อท่านอาจารย์มาถึงที่นี่ได้สักการะแสดงเบญจางคประดิษฐ์ด้วยความอาลัยโศกเสียใจเป็นที่ยิ่ง ถึงกับรำพึงรำพันว่า สมัยพุทธกาลข้าพเจ้าไม่ทราบจมปลักอยู่หนใด พุทธองค์ดับขันธ์ไปจึงเพิ่งเกิดมา เสียใจกายนี้ช่างมีกรรมนักหนา มิทันได้พบสุวรรณกายาแห่งพระตถาคต เมื่อคิดดังนี้แล้วก็มิอาจหักห้ามใจที่โศกสลด ได้แต่ร่ำไห้คร่ำครวญจนน้ำตารินไหลลงอาบแก้ม ขณะนั้นพอดีเป็นช่วงเทศกาลออกพรรษา จึงมีภิกษุสงฆ์จำนวนนับร้อย อีกสาธุชนจากสารทิศทั้งใกล้ไกลต่างมารวมกันอยู่ เมื่อเห็นท่านอาจารย์มีอาการเช่นนั้นจึงต่างก็พลอยเศร้าโศกเสียใจไปด้วย.

◆

DONATION BOX

ต้นพระศรีมหาโพธิ์ สถานที่ตรัสรู้ของพระพุทธเจ้า

อารามพระศรีมหาโพธิ์ที่พุทธคยา

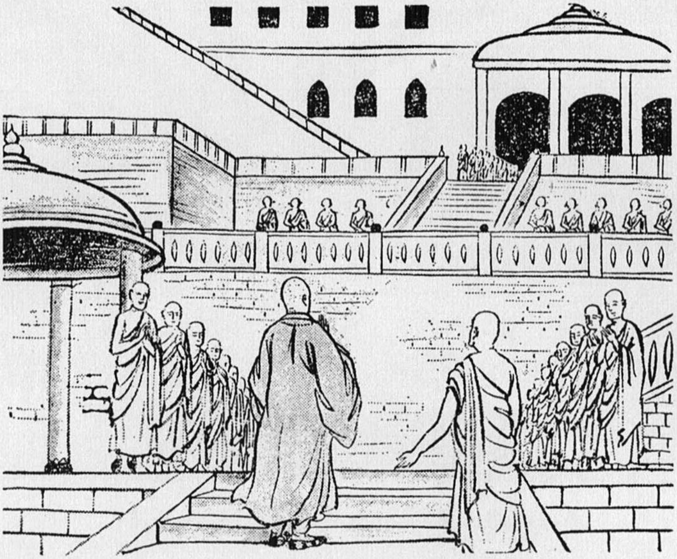

79. 抵那蘭陀

玄奘大師在菩提場停留了八九日，方禮畢諸聖跡，第十日那蘭陀寺衆知師至，差四大德來迎。師即與同去。行七由旬先至寺莊，此莊是目蓮尊者出生的村莊。奘師到莊後進食不久，即見有二百多僧衆與千餘名居士，手執香花幢蓋來迎。讚歎圍繞，一直送師至那蘭陀寺。

奘師至寺，已集全體法師，共相引見。在上座頭位，特別安置了一床座，請師就坐。大家入座後，只見遣維那師，擊動揵椎，向衆報唱法師住寺。

寺中一切僧所畜用的法物道具，都是共同公用。奘師居此，閑解經律，威儀齊整。並將專事一師，埋首苦學。

79. ถึงอารามนาลันทา

ท่านอาจารย์พำนักอยู่ ณ โพธิมณฑลราว 8 ถึง 9 วัน จึงสามารถนมัสการปูชนียสถานต่าง ๆ ครบถ้วน ครั้นถึงวันที่ 10 ทางอารามนาลันทาก็จัดส่งพระสงฆ์ 4 รูปออกมาต้อนรับ จากนั้นท่านจึงเดินทางติดตามไปพร้อมกับภิกษุเหล่านั้น ออกเดินทางไปได้ราว 7 โยชน์ก็ถึงหมู่บ้านแห่งหนึ่งอันเป็นเขตแดนของนาลันทา สถานที่แห่งนี้เป็นบ้านเกิดของพระโมคคัลลานะ เมื่อท่านอาจารย์มาถึงหมู่บ้านนี้ หลังจากฉันอาหารแล้วไม่นาน ก็มีพระภิกษุจำนวน 200 รูปกับฆราวาสอีกประมาณ 1,000 กว่าคน ต่างถือเครื่องหอม ดอกไม้ และฉัตรธง ออกมาต้อนรับพร้อมกับสรรเสริญ ทั้งคณะได้ห้อมล้อมเข้าเป็นขบวนนำท่านมาส่งจนถึงอารามนาลันทา เมื่อท่านอาจารย์มาถึงนาลันทาแล้ว พระภิกษุสงฆ์ต่างก็มาชุมนุมทักทายปราศรัยกับท่าน และได้จัดอาสนะให้เป็นพิเศษอยู่ ณ ที่อันควรที่หนึ่ง พร้อมกับนิมนต์ท่านขึ้นนั่ง เมื่อทุกคนเข้านั่งประจำที่แล้ว ไวยาวัจกรจึงตีระฆังขึ้นเพื่อประกาศแก่สงฆ์ว่า บัดนี้ท่านอาจารย์มาถึงวัดแล้ว กัปปิยภัณฑ์ทั้งหลายในวัดนี้ล้วนเป็นของส่วนกลาง ท่านสามารถหยิบใช้สอยได้ตามประสงค์ ฝ่ายท่านอาจารย์เมื่อมาถึงที่นี่ ได้เข้าใจถึงกฎเกณฑ์ข้อบังคับตามระเบียบของอารามนี้แล้ว ก็มีความตั้งใจศึกษาหาความรู้อย่างขะมักเขม้น.

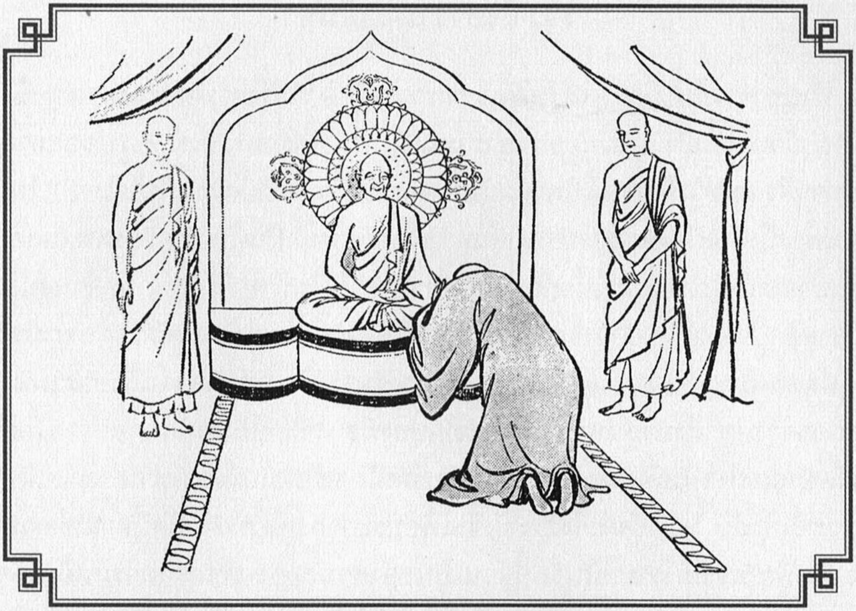

80. 膝行拜師

在那蘭陀寺最爲人尊敬的是戒賢法師，大衆由於尊重，不敢直稱其名，但號爲正法藏。奘師亦慕其德學，隨衆入謁，依照印度事師禮儀，必須盡其恭敬。要膝行肘步，嗚足頂禮，問訊讚歎。奘師一一都依法禮畢。

戒賢法師令人廣敷床座，命奘師及衆僧就坐。隨即問奘師從何處來？師告來自支那國，欲依師學瑜伽論，不意賢師聽了這話，竟啼泣不已，更喚弟子佛陀跋陀羅〈中文譯爲覺賢)來 ，此人是戒賢法師之姪，年已七十餘，博通經論，善於言談。賢師對他說：

「你可將我三年前患腦病的因緣，說給大家聽聽吧」！

覺賢師聽了，竟也啼泣起來，但他終於含著淚，宣說了下面這一段希有的因緣。

80. หมอบคลานเข้าไปกราบพระอาจารย์

ในอารามนาลันทา ผู้ที่ได้รับการเคารพนับถืออย่างยิ่ง คือท่านอาจารย์ศีลภัทร ด้วยเหตุชนทั้งปวงต่างเคารพยกย่องท่านเป็นอันมาก จึงไม่มีผู้ใดกล้าเอ่ยนามท่านโดยตรง แต่จะใช้สมญานามว่า สัทธรรมโกศะ แทน ท่านอาจารย์เองก็รู้สึกชื่นชมในคุณจริยาของท่านศีลภัทร เมื่อตามหมู่สงฆ์เข้าไปแล้วตามธรรมเนียมของอินเดีย การนมัสการผู้เป็นอาจารย์จะต้องมีความนอบน้อมเป็นที่สุด ด้วยการหมอบคลานเข้าไปกราบแทบเท้า แล้วก็นมัสการสรรเสริญตามธรรมเนียมประเพณีทุกประการ ท่านอาจารย์ศีลภัทรจัดอาสนะให้ท่านอาจารย์นั่งเป็นพิเศษที่หนึ่ง หลังจากบอกให้ท่านอาจารย์กับภิกษุทั้งหลายนั่งในที่อันสมควรแล้ว ก็ถามไถ่ขึ้นว่าท่านอาจารย์เดินทางมาจากที่ใดกัน ท่านอาจารย์ตอบว่ามาจากประเทศจีน เพื่อขอศึกษาคัมภีร์โยคาจารภูมิศาสตร์ คาดไม่ถึงว่าพอท่านอาจารย์กล่าวจบลง ท่านอาจารย์ศีลภัทรก็มีอาการร่ำไห้หลั่งน้ำตา หันไปกล่าวกับศิษย์ตนผู้มีนามว่าพุทธภัทร ท่านผู้นี้มีอายุได้ 70 ปีแล้ว มีความรู้ในพระสูตรและศาสตร์ มีวาทศิลป์ดี ทั้งยังมีศักดิ์เป็นหลานของท่านศีลภัทรด้วย ความว่า เธอยังจำได้หรือไม่ 3 ปีก่อนหน้านี้เมื่อครั้งที่เราเป็นโรคลมกำเริบนั้น จากนั้นท่านจึงได้ให้พุทธภัทรเล่าอาการอาพาธย้อนหลังเมื่อ 3 ปีก่อนให้ทุกคนได้ฟัง ฝ่ายท่านพุทธภัทรครั้นได้ยินเรื่องเมื่อครู่แล้ว ก็รู้สึกสะอึกสะอื้นดุจเดียวกัน พยายามกล่าวออกมาทั้งที่ยังมีน้ำตาอาบริน เล่าถึงเหตุที่มาแห่งอาการอาพาธนั้น.

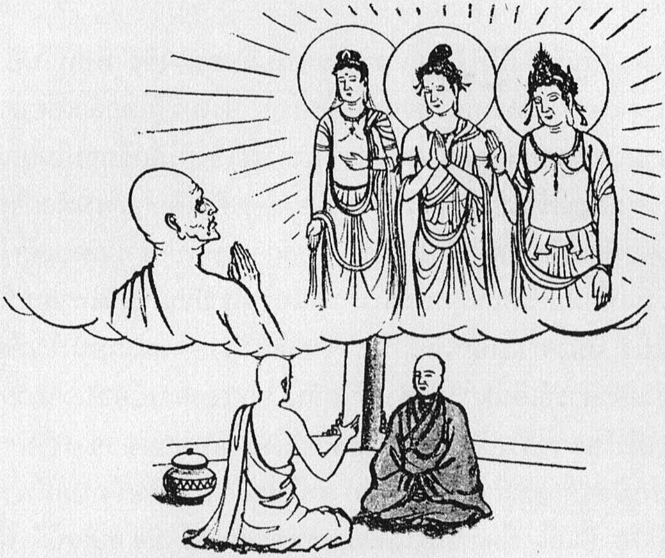

81. 述前因緣

覺賢師說：「吾師以前曾患風病，每次發作的時候，手足像火燒刀割一樣的疼痛，時發時息，凡二十餘年。在過去三年前，痛苦加增，因此厭惡此身，竟欲絕食自盡。但在夢中見到三位天人，一黃金色，一琉璃色，一白銀色，形貌威儀都很端正莊嚴， 來問吾師：『你要捨棄此身嗎？嘗聞佛經上說身有苦，卻並沒有說厭棄此身呵！你在過去世中曾作國王，但由於多逆衆生，所以招此報應。今生應多觀察反省宿業，至誠懺悔，安忍受苦，廣宣經論，自可消滅。若只知厭身，苦終不能盡耳。』吾師聞後， 至誠禮拜，其中金色人指碧色者對吾師說：『汝可認識，這位便是觀自在菩薩。』又指銀色者說：『這是慈氏菩薩。』吾師立即禮拜慈氏，又請問菩薩：『戒賢常願生於尊處，不知得生否？』慈氏告吾師說：『只要你廣傳正法，後當得生。』金色人又自言是曼殊室利菩薩，告吾師說：『我等見汝，不爲衆生利益，空欲捨身，故來相勸。當依我語，顯揚正法瑜伽論等，遍及未聞法者，汝身即漸安隱，不必憂慮。到時有支那國僧人，樂通大法者欲就汝學，汝

可等彼來此教之。』戒賢吾師聞後，即禮拜報曰：『敬依尊教』。言畢三人不見。從此，吾師所患痛苦頓除。」

覺賢法師把這段因緣說出後，聞者莫不稱嘆希有，玄奘法師聽後更是悲喜不能自勝。便禮謝戒師，謂若如所說，玄奘當盡力聽習，願尊者慈悲攝受教誨。這時戒師又問奘師在途幾年，答告三年 ，正與夢相符。

81. เล่าเรื่องความหลัง

พระพุทธภัทรเล่าว่า ท่านอาจารย์ศีลภัทรอาพาธด้วยโรคลมชักมาช้านานแล้ว ทุกครั้งเมื่ออาการกำเริบขึ้นก็ถึงกับมือเท้ากระตุก ต้องทนความเจ็บปวดราวกับถูกไฟเผาหรือคมมีดเฉือน มีอาการเป็น ๆ หาย ๆ อยู่เช่นนี้กว่า 20 ปี กระทั่งเมื่อ 3 ปีก่อน อาการกำเริบหนักยิ่งขึ้น จนถึงกับเป็นเหตุให้ท่านเกิดนิพพิทาต่อสังขาร จึงคิดจะไม่บริโภคอาหารเพื่อให้ถึงแก่กาลกิริยา แต่ในคืนนั้นได้นิมิตฝันเห็นเทพยดา 3 องค์ องค์แรกมีกายสีทองอร่าม องค์ที่สองกายสีไพฑูรย์ และอีกองค์กายสีขาวดั่งเงิน แต่ละองค์ล้วนท่าทางองอาจสง่างามยิ่งนัก เทพตรัสถามท่านอาจารย์ว่า ท่านจักละกายสังขารนี้หรือ พระสูตรมีกล่าวไว้ว่ากายนี้มีทุกข์ แต่มิได้บอกให้ละกายสังขารนี้เสีย ในอดีตท่านเคยดำรงอยู่ในฐานะประมุขประเทศคือพระราชา แต่ด้วยเหตุทำผิดไปเบียดเบียนสรรพสัตว์ ฉะนั้นจึงได้รับผลตอบแทนดังนี้ ในชาตินี้ควรพิจารณาถึงบุพกรรม แล้วพึงแสดงขมากรรม โดยใช้ขันติธรรมอดกลั้นเสวยวิบากอันเกิดแต่การกระทำในอดีต และด้วยการประกาศสัทธรรมในพระสูตรและพระอภิธรรม ก็จักสามารถสลายกรรมเก่าได้ หากแม้นเพียงแต่เบื่อหน่ายกายนี้ ทุกข์นั้นท้ายที่สุดก็จะมิอาจหมดสิ้นไป ท่านศีลภัทรสดับฟังคำชี้แนะแล้วก็น้อมรับด้วยดี ในระหว่างนั้น เทพผู้มีรูปกายสีทองได้ชี้ไปที่องค์สีกายไพฑูรย์ แล้วกล่าวกับท่านว่า เธอพึงทราบว่าองค์นี้คือพระอวโลกิเตศวร แล้วชี้ไปที่องค์กายสีเงิน กล่าวว่านี่คือพระศรีอาริยเมตไตรยโพธิสัตว์ ท่านอาจารย์ศีลภัทรจึงรีบยืนถวายอภิวาทพระเมตไตรย แล้วทูลถามว่าตัวข้าพเจ้าปรารถนาไปอุบัติยังแดนเกษตรของพระองค์ มิทราบว่าจะสามารถไปถึงได้หรือไม่ พระเมตไตรยตอบว่า เพียงท่านสามารถประกาศพระสัทธรรมแล้ว ภายภาคหน้าก็จักได้อุบัติยังสถานที่นั้น จากนั้นองค์รูปกายสีทองจึงแนะนำขึ้นว่า ตัวเราคือมัญชุศรี

โพธิสัตว์ และกล่าวกับท่านศีลภัทรต่อไปว่า เราทั้งหลายเห็นท่านกระทำสิ่งอันไม่เป็นประโยชน์แก่สรรพสัตว์ จะละสังขารนี้ให้ว่างเปล่าไปเสีย จึงมาตักเตือนให้สติ ท่านควรจะนำคำพูดแห่งเราทั้งหลายไปเผยแผ่สัทธรรม โดยมีโยคาจารภูมิศาสตร์เป็นต้นให้ขจรขจายทั่วไป เพื่อผู้ที่ยังมิได้เห็นมิได้ยิน ให้ได้พบและได้ยินแล้ว จากนั้นโรคในกายของท่านจะค่อยสงบลงมิต้องเป็นกังวลใด ๆ เวลานี้มีภิกษุชาวจีนผู้แตกฉานในปรมัตถธรรมรูปหนึ่งมีความปรารถนาจะมาศึกษากับท่าน ท่านจงอยู่รอคอยเขา เพื่อเขามาแล้วจักได้สั่งสอน

ท่านอาจารย์ศีลภัทรภายหลังได้ฟังพระโพธิสัตว์มีดำรัสแล้ว ก็นมัสการกล่าวตอบว่ายินดีที่จะรับปฏิบัติตามคำสั่ง พอกล่าวจบทั้ง 3 องค์นั้นก็หายไป นับแต่นั้นมาโรคภัยของท่านก็หายโดยฉับพลัน เมื่อท่านพุทธภัทรยกเหตุการณ์ในอดีตขึ้นมาเล่าให้ฟังแล้ว ผู้ได้ฟังต่างก็อดที่จะสรรเสริญมิได้ พากันกล่าวว่านี่เป็นสิ่งอัศจรรย์อันหาได้ยาก ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังเมื่อฟังแล้ว ก็ปลื้มปีติสุดจะพรรณนา กล่าวขอบพระคุณท่านศีลภัทร พร้อมทั้งกล่าวว่าดังที่กล่าวมานั้นข้าพเจ้าเฮี่ยงจังยินดีน้อมรับคำชี้แนะสั่งสอน และจะพากเพียรศึกษาจนสุดความสามารถ ขอท่านโปรดเมตตารับไว้เพื่อให้การอบรมสั่งสอนด้วยเถิด ขณะนั้นท่านศีลภัทรก็ถามอาจารย์เฮี่ยงจังว่า ระหว่างที่เดินทางมานั้นเป็นเวลานับได้กี่ปีแล้ว ท่านเฮี่ยงจังตอบว่า 3 ปี ซึ่งก็ปรากฏว่าตรงกับในความฝันนั้นพอดี.

◆

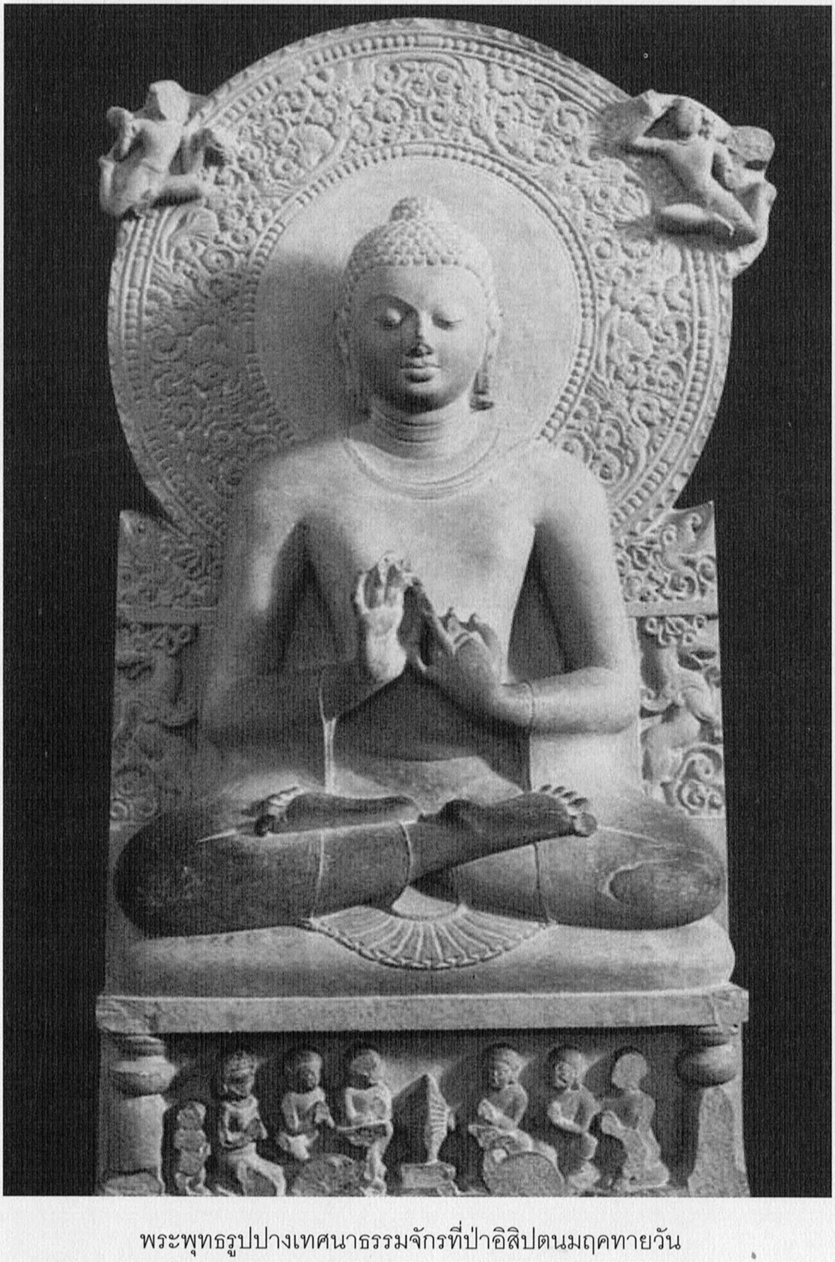

พระพุทธรูปปางเทศนาธรรมจักรที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน

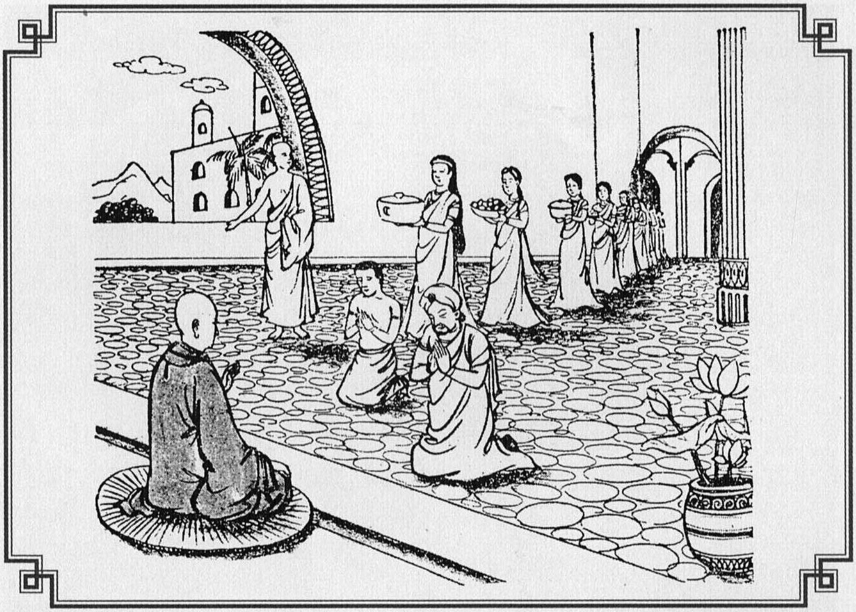

82. 供養豐盛

奘師被安住在覺賢房第四重閣，是幼日王所建之院，受了七天的供養，又被安置在上房護法菩薩房北，每日供養更是豐盛。日給瞻步羅菓一百二十枚，檳榔子二十顆，豆蔻二十顆，龍腦香一兩，供「大人米」一升，其米大於烏豆，佛飯香鮮，非餘米所能及，惟摩揭陀國產此，獨供國王及多聞大德，故名大人米。又月給油三升，酥乳等均隨日取足。又派淨人一名，婆羅門一人，更可免去諸僧行事，出門還有輿乘，像這樣的優遇，在那蘭陀寺主客僧一萬人中，連奘師一共只有十人。

82. การอุปัฏฐากอย่างดี

ท่านอาจารย์กลับไปพักยังสำนักของท่านพุทธภัทร ซึ่งอยู่บนชั้น 4 ของตึกที่พระเจ้าพาลาทิตย์ทรงสร้างอุทิศถวาย ท่านพำนักรับการอุปัฏฐากอยู่ที่นี่ 7 วัน จึงย้ายไปจำวัดอยู่ทางทิศเหนือของอีกตึกหนึ่ง ซึ่งเคยเป็นสำนักเดิมของพระธรรมปาลโพธิสัตว์ ทุก ๆ วันได้รับการถวายอุปัฏฐากเป็นอย่างดี สิ่งของที่จัดไว้สำหรับถวายท่านในแต่ละวัน ประกอบด้วยส้มชัมพีระ 120 ผล หมาก 20 ผล กระวาน 20 ผล การบูร 1 ตำลึง และข้าวมหาสาลี 1 เซ็ง ข้าวชนิดนี้มีเมล็ดใหญ่เท่าถั่วดำ เมื่อสุกแล้วมีกลิ่นหอม หาข้าวอื่นเสมอเหมือนมิได้ จะมีก็แต่ที่แคว้นมคธที่เดียว เป็นข้าวสำหรับจัดถวายเฉพาะพระเจ้าแผ่นดินและพระเถราจารย์เท่านั้น เหตุนี้จึงได้ชื่อว่าข้าวมหาบุรุษ ในแต่ละเดือนยังมีน้ำมันถวายอีก 3 เซ็ง และมีนมเนยอีกเท่าที่ต้องการจะใช้ นอกจากนี้ยังจัดให้มีอุบาสก 1 คนกับพราหมณ์อีก 1 คนมาเป็นผู้คอยรับใช้ท่านอาจารย์ และเมื่อเวลาจะไปข้างนอกก็มียานพาหนะตามต้องการ การต้อนรับอย่างดีถึงเพียงนี้ ในจำนวนอาคันตุกะสงฆ์หมื่นกว่ารูปของอารามนาลันทา เมื่อนับรวมท่านอาจารย์แล้วเป็นเพียงหนึ่งในสิบรูปเท่านั้นที่ได้รับอภิสิทธิ์เช่นนี้.

◆

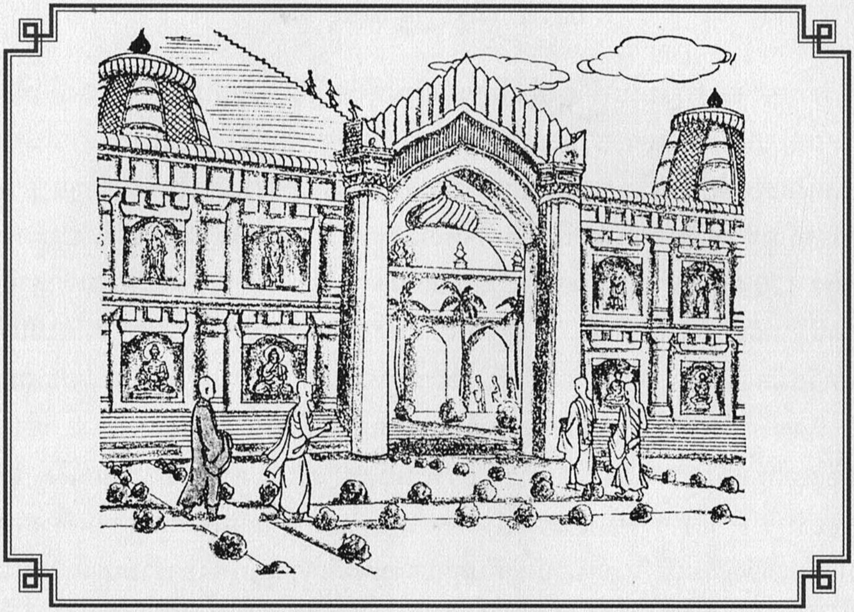

83. 那蘭陀史

那蘭陀寺者，若譯成華文爲施無厭寺。相傳此伽藍之南，在菴沒羅園中有一龍池，龍名叫做那蘭陀。旁建伽藍，故以為號。又說是如來昔行菩薩道時，爲大國王建都此地，憐愍孤窮，常行惠捨，物念其恩，故號爲施無厭。

寺址本是菴沒羅長者的花園，由五百商人以十億金錢買下供佛。佛曾在此說法三月，商人中多有證果者。佛涅槃後，此國先王鑠迦羅阿迭多，因敬仰佛故，造此伽藍。王崩駕後其子佛陀毱多王，繼承鴻業，又造伽藍於其南。再至其子但他揭多王，於東邊又造一伽藍。至子婆羅阿迭多時，更於東北建一伽藍，後見聖僧從支那國來，往赴其供，心生歡喜，竟捨位出家。其子伐闍羅嗣位，於北邊又造一伽藍，此後中印度王於側又造伽藍。如是六帝相承，各加營造，又用磚壘其外，合爲一寺。都建一門，庭序別開，中分八院，寶臺星列，瓊樓玉宇，非常莊觀。僧室皆四重重閣，虬棟虹樑，繡櫨朱柱，爲印度伽藍之冠。寺內住錫主客僧徒，常有萬人，共學大乘兼十八部。即如俗典吠陀等書，因明、

聲明、醫方術數，亦俱研習。凡解經論二十部者有千餘人，三十部者五百餘人。五十部者連奘師共十人。唯有戒賢法師一切窮覽，德高年耆，爲衆宗匠。寺內講座，每日均有十餘所，學僧修習，不棄寸陰。由於德衆所居，自然嚴肅，自建立以來七百餘年，未有一人犯譏遏者。因此爲國王所敬重，施捨百餘城邑，充其供養。每邑二百戸，日進大米酥乳數百石，因是學僧不必托鉢求供，而日常四事具足。學法習藝之成就，端賴此也。

83. ประวัติอารามนาลันทา

คำว่า นาลันทา เมื่อแปลเป็นภาษาจีนหมายถึง อารามที่ไม่หน่ายต่อการให้ทาน มีเรื่องเล่ากันว่า ที่สวนมะม่วงทางทิศใต้ของอาราม มีสระของนาคราชตนหนึ่งชื่อว่านาลันทา เมื่อสร้างอารามขึ้นในบริเวณข้างเคียง จึงได้ชื่อตามนั้น แล้วยังมีเรื่องเล่าอีกว่า ในอดีตสมัยพระตถาคตยังเป็นโพธิสัตว์ ได้อุบัติเป็นพระราชาครองนครอยู่ ณ ที่แห่งนี้ ทรงมีความกรุณาต่อคนยากไร้จึงบริจาคทานด้วยสิ่งของ ด้วยเหตุที่ผู้คนต่างสำนึกพระคุณ จึงพากันขนานนามว่าอารามนาลันทา คือไม่เบื่อต่อการให้ทาน เดิมอารามแห่งนี้ตั้งอยู่ในบริเวณสวนของท่านอามรคหบดี ต่อมาได้มีพ่อค้าวาณิช 500 คน นำเอาทรัพย์จำนวน 10 โกฏิมาซื้อที่ดินผืนนี้ถวายแด่พระพุทธเจ้า และพระพุทธเจ้าเคยประทับแสดงธรรมอยู่ที่นี่เป็นเวลา 3 เดือน ในจำนวนพ่อค้านั้นมีผู้ได้บรรลุมรรคผลเป็นอันมาก ภายหลังพุทธปรินิพพาน พระเจ้าศักราทิตย์ ด้วยเหตุทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนา จึงทรงสร้างอารามขึ้นไว้ ณ ที่นี้เป็นปฐม ภายหลังพระองค์สิ้นพระชนม์แล้ว พระโอรสคือพระเจ้าพุทธคุปตะทรงสร้างอารามต่อไปทางด้านทิศใต้ จากนั้นพระเจ้าตถาคตราชา พระโอรสของพระเจ้าพุทธคุปตะ ได้ทรงสร้างเสริมขึ้นอีกอารามหนึ่งทางตะวันออก จนถึงพระเจ้าพาลาทิตย์ซึ่งเป็นพระโอรส ก็ทรงสร้างต่อเติมไปอีกทางด้านตะวันออกเฉียงเหนือ ภายหลังจากสร้างอาราม พระองค์ทรงเห็นอริยสงฆ์มาจากประเทศจีน จึงเข้าไปกราบนมัสการด้วยจิตปลื้มปีติ ต่อมาได้ทรงสละราชสมบัติออกผนวช ส่วนพระโอรสนามว่าวชิรราช ทรงสร้างอารามต่อไปอีกทางทิศเหนือ และหลังจากนั้น ก็มีพระราชาแห่งอินเดียกลางมาทรงสร้างอารามขึ้นข้างเคียงกันอีกแห่งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ นาลันทามหาวิหารจึงมีพระเจ้าแผ่นดินทรงสถาปนาต่อเนื่องกันมาถึง 6 รัชสมัย

อารามทั้งหมดมีกำแพงก่ออิฐถือปูนล้อมรอบ รวมกันเป็นอารามเดียว โดยมีประตูใหญ่ประตูเดียว และมีระเบียบแบบแผน ภายในประกอบด้วยหอใหญ่ 8 หอ แต่ละหอล้วนวิจิตรงดงาม มีการประดับประดาตกแต่งจนเปรียบดั่งดวงดาราระยิบระยับดูอลังการยิ่ง หอหนึ่ง ๆ มีทั้งสิ้น 4 ชั้น จึงเป็นอารามที่ล้ำหน้ากว่าอารามอื่นใด มีพระสงฆ์มาพำนักจำพรรษานับเป็นเรือนหมื่น ต่างมาศึกษามหายานรวมทั้ง 18 นิกาย อีกทั้งคัมภีร์พระเวท เหตุวิทยา ศัพทวิทยา จิกิตสาวิทยา ปรัชญาสางขยะ ล้วนมีให้ศึกษาพร้อมมูล บุคคลผู้มีความสามารถเข้าใจแตกฉานในพระสูตรและศาสตร์ต่าง ๆ ถึง 20 หมวด มีอยู่พันกว่าคน ผู้แตกฉาน 30 หมวดมี 500 กว่าคน 50 หมวดรวมทั้งท่านอาจารย์ด้วยแล้วมี 10 คน คงมีเพียงท่านศีลภัทรรูปเดียวเท่านั้นที่รอบรู้ทั่วถึงทั้งหมด และเป็นเถระผู้ประมุขสงฆ์ทั้งปวงด้วย

ในอารามนี้ มีการขึ้นธรรมาสน์บรรยายธรรมถึงวันละ 10 กว่าแห่งเรื่อยไปทุกวัน พระภิกษุสงฆ์ผู้ใคร่ต่อการศึกษาจะไม่ยอมเสียเวลาเปล่าไปแม้องคุลี ด้วยอารามแห่งนี้มีพระภิกษุผู้ทรงคุณธรรมทั้งหลายสำนักอยู่ จึงก่อให้เกิดความรู้สึกเข้มงวดและจริงจัง นับแต่ก่อตั้งมาแล้ว 700 กว่าปี ยังไม่เคยปรากฏมีผู้ใดกระทำผิดละเมิดวินัยสงฆ์ ด้วยเหตุนี้ พระราชาจึงทรงมีพระราชศรัทธายิ่งนัก โปรดให้บรรดาหัวเมืองต่าง ๆ ถึง 100 เมือง คอยถวายการทะนุบำรุงอารามแห่งนี้ตลอดมา โดยแต่ละเมืองมี 200 กว่าครัวเรือนคอยทำหน้าที่จัดเครื่องบริโภค มีข้าวสาลีและนมเนย เป็นต้น จำนวนหลายร้อยเจี๊ยะ ส่งเข้ามาบำรุงอารามในทุก ๆ วัน ด้วยเหตุนี้ พระสงฆ์ที่จำพรรษาอยู่ที่นี่จึงไม่จำเป็นต้องออกบิณฑบาตเพื่อขออาหาร เนื่องจากได้รับการอุปัฏฐากบำรุงด้วยปัจจัย 4 อย่างพร้อมมูล ผู้ศึกษาจึงมิต้องกังวลในสิ่งใด ได้แต่ตั้งหน้าขะมักเขม้นศึกษาเพื่อบรรลุเป้าหมายและได้รับอานิสงส์ในส่วนนี้โดยทั่วกัน.

◆

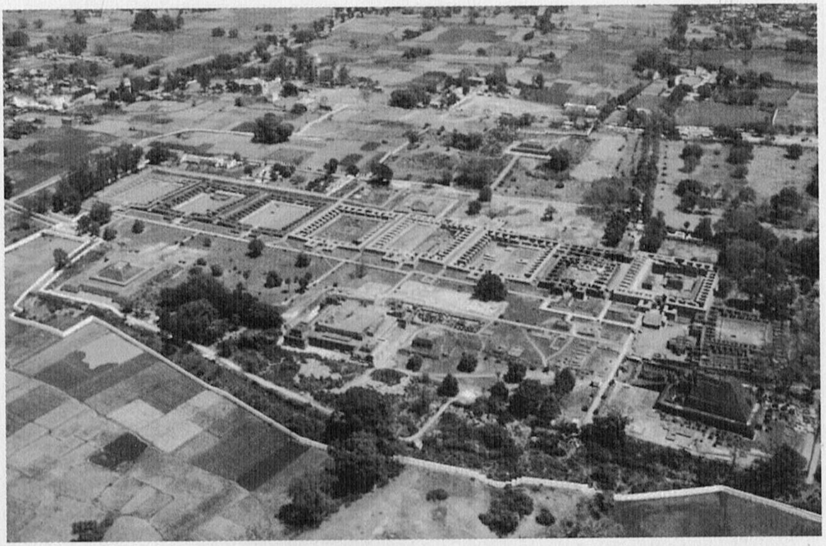

ภาพมุมสูงแสดงรากฐานอาคารและสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ ของนาลันทา

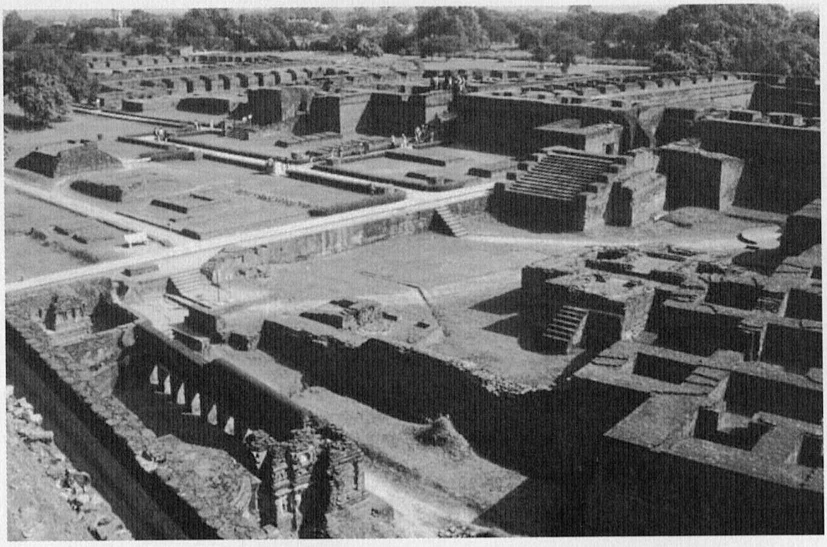

ร่องรอยความยิ่งใหญ่ในอดีตของอารามนาลันทาที่หลงเหลืออยู่

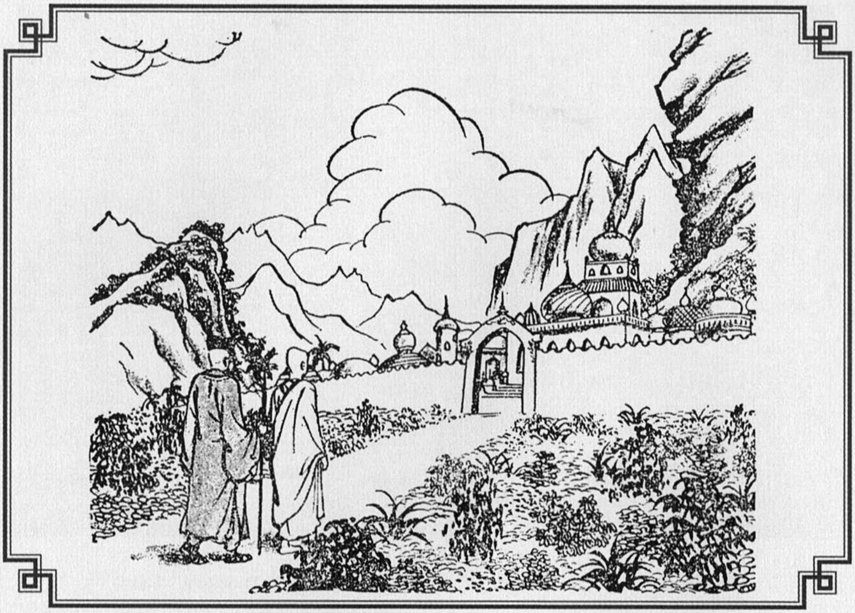

84. 觀王舍城

奘師在那蘭陀寺安住下後，一日赴王舍城觀禮聖跡。王舍舊城。彼名矩奢揭羅補羅城。城在摩揭陀國之中央，古代君王，多住其內。其地又產好香茅，故取以爲名。四面皆山，峻峭如削。西通小徑，北有大門，東西長而南北狹，周圍一百五十餘里。城內更有小城，基周三十餘里。

宮城北門外有一塔，是提婆達多放醉象欲害佛處。東北有塔是舍利弗聞阿濕婆恃比丘說法證果處。次北不遠有大深坑是室利毱多受外道邪言以火坑毒飯欲害佛處。次一火坑東北山城之曲，有塔是時縛迦大醫於此爲佛造說法堂處，其側現尚留有時縛迦的故宅。

84. นมัสการกรุงราชคฤห์

เมื่อท่านอาจารย์มาพำนักอยู่ที่นาลันทาแล้ว วันหนึ่งได้ออกเดินทางไปนมัสการสังเวชนียสถานที่นครราชคฤห์ นครแห่งนี้เดิมมีชื่อว่ากุศาคารปุระ นครราชคฤห์ตั้งอยู่กึ่งกลางแคว้นมคธ ในอดีตมีพระเจ้าแผ่นดินหลายพระองค์เคยประทับอยู่ที่นี่ และเพราะเหตุที่เมืองนี้เป็นแหล่งกำเนิดของหญ้ากุศะ ซึ่งเป็นหญ้าหอม จึงได้ชื่อว่ากุศาคารปุระ อาณาบริเวณโดยรอบทั้ง 4 ทิศมีภูเขาสูงตระหง่าน ถนนทางทิศตะวันตกเป็นทางแคบ ทางเหนือมีประตูใหญ่ ภูมิประเทศทางตะวันออกถึงตะวันตกยาว ทางเหนือกับทางใต้แคบ มีอาณาบริเวณโดยรอบ 150 กว่าลี้ ภายในเมืองนั้นยังมีเมืองเล็ก ๆ อีก และมีซากกำแพงโบราณหลงเหลืออยู่ประมาณ 30 กว่าลี้ ภายนอกของพระราชวังทางทิศเหนือ มีสถูปองค์หนึ่ง เป็นสถานที่พระเทวทัตปล่อยช้างตกมันมาเพื่อประทุษร้ายพระพุทธเจ้า ทางตะวันออกเฉียงเหนือมีสถูปองค์หนึ่ง เป็นที่พระสารีบุตรสดับคาถาธรรมจากพระอัสสชิแล้วบังเกิดดวงตาเห็นธรรม จากนั้นไปทางทิศเหนืออีกไม่ไกล มีหลุมซึ่งในครั้งนั้นศรีคุปตะได้ฟังคำยุยงจากพวกเดียรถีย์จึงพยายามประทุษร้ายพระพุทธเจ้า ด้วยการก่อหลุมเพลิงและใส่ยาพิษลงในอาหาร ถัดจากหลุมเพลิงไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ ยังมีสถูปซึ่งหมอชีวกแพทย์สร้างถวายแด่พระพุทธเจ้าเพื่อแสดงธรรม ใกล้เคียงกันมีซากเคหาสน์ของหมอชีวกด้วย.

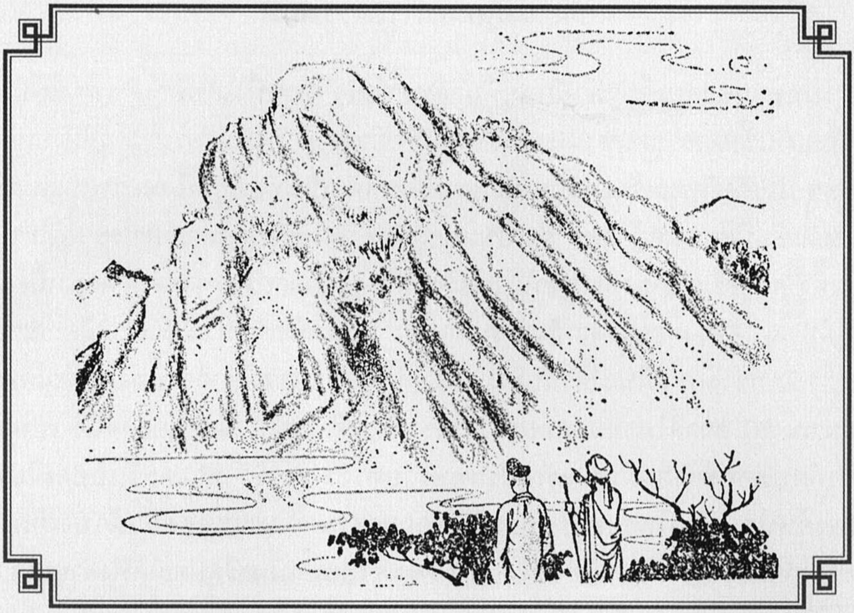

85. 禮靈鷲山

從王舍城往東北行十四五里，登靈鷲山。此山與羣山環連，北嶺隆突而起，形如鷲鳥，故名靈鷲山。昔日世尊曾在此說法華經，大般若等無量衆經。

玄奘大師到此，不免憑吊聖蹟，緬懷世尊，當時說法盛況。唏噓感嘆世事無常，今說法台猶在，而盛會難再何！

經山城北門，行一里許，至迦蘭陀竹園，見有磚室，是如來制訂戒律處。園主爲迦蘭陀，先以此園施諸外道，後見佛聞法，悔恨不以園施如來。地神知其意，故現災變，使外道怖走。長者歡喜，建立精舍，親往迎佛，佛接受了他的請求，居此制戒。

竹園的東面有一塔，是阿闍多設咄路王所建，在如來涅槃後，當時諸王共分舍利，未生怨王得舍利後，將歸立塔供養；無憂王發心要遍造諸塔，開取舍利，尚留少許。今此塔每放光明。神蹟不可思議。

85. นมัสการเขาคิชฌกูฏ

จากกรุงราชคฤห์ไปทางตะวันออกเฉียงเหนืออีก 14 ถึง 15 ลี้ ก็ถึงภูเขาคิชฌกูฏ เขาคิชฌกูฏนี้แวดล้อมไปด้วยทิวเขา ด้านเหนือของเขาลูกนี้ผุดขึ้นมีลักษณะคล้ายนกแร้ง จึงได้ชื่อว่าคิชฌกูฏ ในอดีตสมัยพุทธกาล พระพุทธองค์เคยประทับแสดงสัทธรรมปุณฑรีกสูตร มหาปรัชญาปารมิตาสูตร และพระสูตรอีกมากมายสุดคณานับ

ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังมาถึงแล้ว ก็หวนคิดถึงเมื่อครั้งสมัยพุทธกาล ได้เคยมีหมู่สงฆ์มากมายอยู่ที่นี่ แล้วก็คำนึงถึงสรรพสิ่งในโลกว่าล้วนไม่เที่ยงแท้ ปัจจุบันแม้พระแท่นแสดงธรรมยังคงอยู่ แต่บรรยากาศการแวดล้อมฟังธรรมเช่นในอดีตเลือนหายไปแล้ว ต่อไปทางทิศเหนือถัดจากประตูเมืองออกไป มีภูเขาเป็นปราการล้อมรอบประมาณลี้เศษก็มาถึงสวนกรัณฑะ มีกุฏีก่อด้วยอิฐอันเป็นสถานที่พระพุทธเจ้าเคยประทับเพื่อทรงบัญญัติพระวินัย ณ ที่นี้เจ้าของสวนมีนามว่ากรัณฑะ เดิมทีเดียวเขาอุทิศสวนนี้ให้แก่พวกเดียรถีย์ แต่ภายหลังเมื่อพบพระพุทธเจ้าและได้ฟังธรรมแล้ว ก็ให้รู้สึกเสียดายขึ้นมา ภุมมเทวดา ณ ที่นั้นหยั่งทราบความในใจเจ้าของสวนแล้ว จึงบันดาลให้เกิดอาเพศมหัศจรรย์จนเหล่าเดียรถีย์พากันเตลิดหนีไป ฝ่ายกรัณฑะเศรษฐีมีความปลาบปลื้มยินดีสมใจปรารถนา จึงสร้างวิหารขึ้น แล้วไปอาราธนาพระพุทธเจ้าด้วยตนเอง พระพุทธเจ้าทรงรับคำอาราธนาของเศรษฐี เสด็จมาประทับที่นี่เพื่อทรงบัญญัติสิกขาบท

ทางด้านตะวันออกของเวฬุวัน มีสถูปองค์หนึ่งที่พระเจ้าอชาตศัตรูทรงสร้างขึ้นภายหลังพุทธปรินิพพานแล้วบรรดาเจ้านครต่าง ๆ มาแบ่งพระบรมสารีริกธาตุ พระเจ้าอชาตศัตรูเมื่อทรงได้รับส่วนแบ่งแล้วก็อัญเชิญกลับไปสร้างสถูปไว้สักการบูชา กาลต่อมาพระเจ้าอโศกมีพระประสงค์จะเปิดสถูปขึ้นเพื่อนำพระบรมสารีริกธาตุออกไปก่อสร้างสถูปไว้ในสถานที่ต่าง ๆ ที่นี่จึงคงมีเหลืออยู่บ้างเพียงเล็กน้อย แต่สถูปนี้ก็ยังเปล่งรัศมีอยู่เนือง ๆ เป็นที่น่าอัศจรรย์.

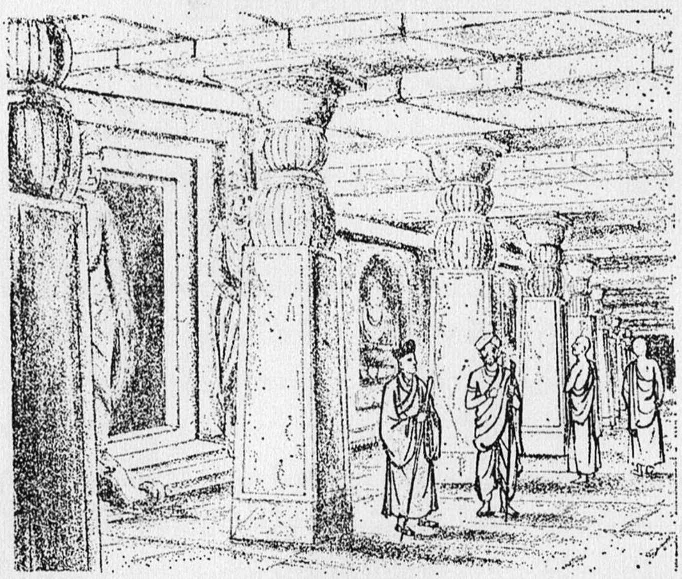

86. 石窟結集

從竹園向西南行五六里，山側另一竹林中，更有一大石室，據說這是大迦葉尊者，在此石窟中，與九百九十九位大阿羅漢， 於如來涅槃後，結集三藏經典之處。

當結集時，有無量聖衆雲集於此，迦葉尊者宣告大衆：凡自知具三明六通，能總持如來一切法藏無錯者留，餘各隨所安。結果選出九百九十九人。此時阿難尊者，尙在學地，迦葉對他說： 你漏盡通未得，不可入汚清衆。阿難慚愧退出。經一夜勤苦修斷三界，得無學地（阿羅漢果）後，再去叩門，迦葉問他漏已盡否？他說已盡。迦葉又對他說：既已漏盡，又何勞開門，隨意可入。阿難乃從鎖孔中入窟，頂禮迦葉之足，迦葉執阿難手，對他說：「我是要你除斷諸漏，立證聖果，所以才驅逐你出窟的啊！幸勿見恨！」阿難說：「若是懷恨，又豈名漏盡呢？」於是禮謝而坐。

結集三藏是由多聞第一，總持諸法的阿難尊者昇座爲衆誦素呾纜藏（經藏），衆聖隨口記錄。又由優波離尊者誦毗奈耶藏（律藏），由迦葉尊者自誦阿毘達磨藏（論藏），三月安居，結集三藏，流傳後世。世傳此爲上座部結集。

86. ชุมนุมสังคายนาถ้ำสัตตบรรณคูหา

ถัดจากเวฬุวันไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้อีกราว 5 ถึง 6 ลี้ ข้างภูเขานั้นมีสวนไผ่อีกแห่งหนึ่ง ภายในนั้นมีถ้ำใหญ่ เล่ากันว่าเป็นสถานที่พระมหากัสสปะและพระอรหันต์ 999 องค์มาประชุมกันเมื่อภายหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว เพื่อกระทำสังคายนาพระไตรปิฎก ขณะสังคายนานั้นได้มีพระอริยสงฆ์มากมายมาประชุมกันอยู่ พระมหากัสสปะได้แจ้งแก่หมู่สงฆ์ว่า ท่านทั้งปวงต่างทราบดีว่าตนเองบรรลุแล้วซึ่งวิชชา 3 และอภิญญา 6 สามารถเห็นแจ้งแทงตลอดในพระธรรมวินัยของพระตถาคตโดยถ่องแท้ไม่คลาดเคลื่อน ในที่สุดจึงสามารถคัดเลือกพระอรหันต์ทั้งสิ้น 999 องค์ ขณะนั้นพระอานนทเถระยังเป็นพระเสขบุคคล พระมหากัสสปะกล่าวกับพระอานนท์ว่า ท่านยังไม่บรรลุอาสวักขยญาณขจัดมลทินคือกิเลสได้อย่างสิ้นเชิง จึงมิสมควรเข้ามาทำให้ที่ประชุมอันบริสุทธิ์นี้ต้องมีมลทิน พระอานนท์รู้สึกละอายได้ถอยกลับไป และด้วยการใช้ความเพียรอย่างยิ่งจนตลอดคืน เพื่อบำเพ็ญธรรมทบทวนจากที่เคยได้สดับมา ในที่สุดท่านก็บรรลุอรหัตผล จากนั้นจึงไปเคาะที่ประตูถ้ำ พระมหากัสสปะถามว่า บัดนี้ท่านสิ้นอาสวกิเลสแล้วหรือ พระอานนท์ตอบว่าจริงดังนั้น พระมหากัสสปะกล่าวต่อว่า ก็เมื่อท่านสิ้นอาสวกิเลสแล้ว เหตุใดจะต้องให้ไปเปิดประตูอีก หากจะเข้ามาก็เชิญเข้ามาได้ตามปรารถนา พระอานนท์จึงบันดาลด้วยอิทธาภินิหารเข้าไปทางช่องประตูนั้น แล้วนมัสการพระมหากัสสปะ พระมหากัสสปะจับมือพระอานนท์ไว้แล้วกล่าวว่า ที่ข้าพเจ้ากล่าวไปดังนั้น ก็หมายจะให้ท่านมุ่งบำเพ็ญเพียรเพื่อขจัดอาสวะให้สิ้นจนสำเร็จมรรคผล ด้วยเหตุฉะนี้จึงขับไล่ท่านออกไปนอกถ้ำ ขออย่าได้ถือโกรธเคืองเลย พระอานนท์ตอบว่า หากยังมีจิตคิดโกรธเคือง จะกล่าวว่าเป็นผู้สิ้นอาสวกิเลสได้อย่างไร เมื่อตอบแล้วก็นมัสการเข้าไปนั่ง ณ ที่อันควร การสังคายนาเริ่มต้นที่พระอานนท์ผู้เป็นพหูสูตขึ้นธรรมาสน์แสดงพระสุตตันตปิฎก หมู่อริยสงฆ์ทั้งปวงต่างยอมรับและจำทรงไว้ ส่วนพระวินัยปิฎกนั้น มีพระอุบาลีเป็นผู้สวดขึ้นมาให้ที่ประชุมยอมรับ พระมหากัสสปะเป็นผู้สวดพระอภิธรรม ภายในเวลาพรรษกาลล่วง 3 เดือน การสังคายนาพระไตรปิฎกจึงเสร็จสิ้นลง แล้วสืบทอดต่อมาจนถึงสมัยหลัง นี่คือประวัติการสังคายนาพระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาท.

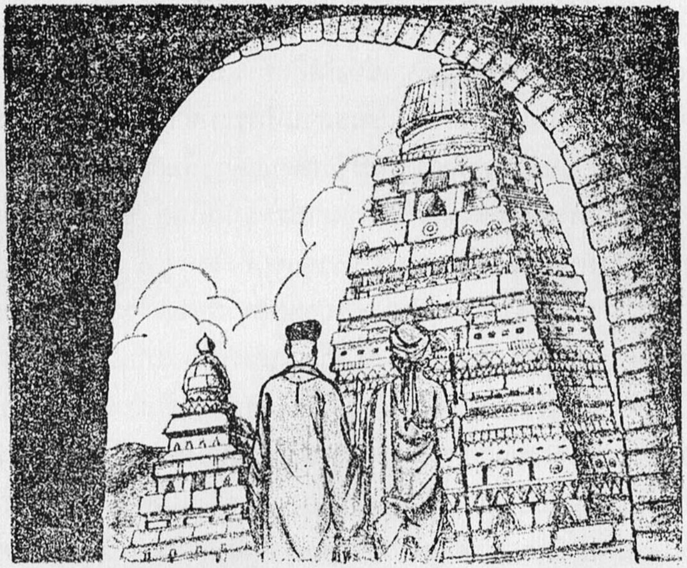

87. 窟外結集

又此向西二十里有無憂王所建一塔，即爲昔日大衆部共集之處。此爲未斷漏盡，被大迦葉拒於大石窟外的一些弟子們所另行結集的地方。

他們中間也有已斷漏盡的聖者，與未斷結者共數千人，互謂如來在日，我等同一師學，世尊滅後，拼棄我等，我等豈不能結集，而報佛恩嗎？於是在窟外另一處集經律、論、雜集、禁咒等分爲五藏，因其間凡聖同會，故後人謂之大衆部結集。

玄奘大師經兩結集處，再向東北行三四里，至王舍城〔新城〕外廓已壞，內城猶峻。昔頻婆娑羅王居上茅宮時，城內居家稠密，數遭火災。王命將失火者送之寒林，後王宮忽失火，王爲貫徹己命自犯亦同，命太子留撫，王自徙居寒林，時吠舍釐王聞頻婆娑羅王野居於外，欲選兵攻襲，王乃築此新城，後阿闍世王即建都於此。據說到無憂王時，又遷都波吒釐以城，而將新城布施給婆羅門，故今城中只有一千多家婆羅門衆而已。

87. สังคายนานอกถ้ำ

จากสถานที่นี้ไปทางตะวันตกอีก 20 กว่าลี้ มีสถูปที่พระเจ้าอโศกทรงสร้างขึ้นเพื่อเป็นที่รำลึกว่า ในอดีตสงฆ์หมู่ใหญ่มาประชุมกันอยู่ที่นี่ ด้วยว่าท่านเหล่านั้นยังไม่สิ้นอาสวกิเลส จึงถูกพระมหากัสสปะปฏิเสธ จากนั้นได้พากันมาชุมนุมอยู่นอกถ้ำเพื่อกระทำสังคายนา บรรดาท่านเหล่านั้น มีบ้างที่สิ้นอาสวะแล้ว แต่รวมผู้ที่ยังไม่สิ้นอาสวะด้วยเป็นหลายพันคน มีความคิดว่า ในสมัยพุทธองค์ยังทรงพระชนม์ชีพอยู่ พวกเราต่างก็ศึกษามาจากพระศาสดาองค์เดียวกัน ภายหลังเมื่อพุทธองค์ดับขันธปรินิพพานแล้ว เรากลับถูกขับไล่ไปเสีย พวกเราทั้งหลายใช่ว่าจะไม่มีความสามารถทำสังคายนาเพื่อทดแทนคุณพระตถาคต เมื่อคิดดังนี้ จึงประชุมกันอยู่ภายนอกถ้ำ เพื่อรวมรวมพระสูตร พระวินัย พระอภิธรรม ปกิณกะ และธารณี รวมเป็นปัญจปิฎก ด้วยเหตุนี้พระอริยสงฆ์และสมมติสงฆ์จึงได้มาประชุมกันเพื่อยกมหาสังคายนาในครั้งนี้ขึ้นอีกฝ่ายหนึ่ง

เมื่อท่านอาจารย์มาถึงสถานที่สังคายนาทั้ง 2 แห่งแล้ว ได้มุ่งหน้าไปทางตะวันออกเฉียงเหนืออีก 2 ถึง 3 ลี้ ก็ถึงนครราชคฤห์ใหม่ ภายนอกเมืองเริ่มเสื่อมโทรมลงแล้ว คงเหลือแต่กำแพงภายใน ในอดีตเมื่อพระเจ้าพิมพิสารยังอยู่ในกุศาคารปุระ ทรงบัญญัติเข้มงวดว่าห้ามมิให้ผู้ใดเป็นต้นเพลิงก่อให้เกิดอัคคีภัย หากผู้ใดล่วงละเมิดจะเนรเทศไปอยู่ป่าสีตวัน แต่หลังจากมีรับสั่งดังนี้แล้ว ต่อมาภายในพระราชวังได้เกิดอัคคีภัยขึ้นเสียเอง พระราชามิอาจคืนคำรับสั่งได้ พระเจ้าพิมพิสารจึงต้องเสด็จแปรพระราชฐานไปยังสีตวัน แล้วให้พระโอรสประทับอยู่ในพระนครแทน กาลนั้นพระราชาแห่งไวศาลีทรงทราบข่าวว่า พระเจ้าพิมพิสารเสด็จออกไปประทับในป่า ก็เตรียมรี้พลจะเข้ามารุกราน พระเจ้าพิมพิสารจึงรับสั่งให้สร้างป้อมปราการขึ้นเพื่อป้องกัน ที่นี่จึงได้ชื่อว่าราชคฤห์ใหม่ ภายหลังพระเจ้าอชาตศัตรูก็ได้มาสร้างราชธานีอยู่ที่นี่ด้วย สมัยต่อมาพระเจ้าอโศกทรงย้ายราชธานีไปยังเมืองปาฏลีบุตร จึงพระราชทานเมืองนี้แก่พราหมณ์ เวลานี้ที่เมืองนี้มีพลเมืองอยู่ 1,000 กว่าครัวเรือนล้วนเป็นพราหมณ์ทั้งสิ้น.

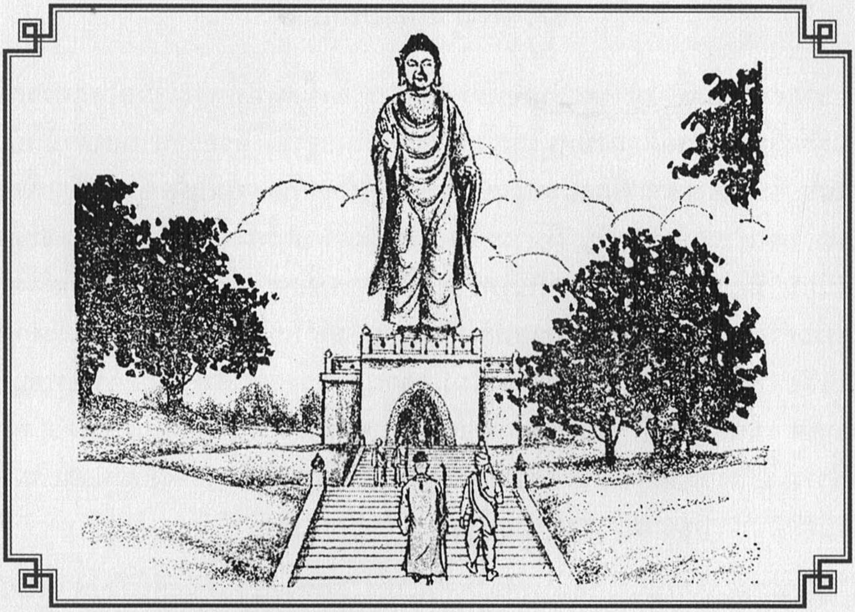

88. 銅立大佛

奘師離王舍新城，經佛度羅睺羅處。在那蘭陀寺西北有大精舍，高三百餘尺，是婆羅阿逸多王所建，非常莊嚴，其中佛像，與菩提樹像同。

精舍東北，更有一塔，昔爲如來在此說法七日處。其南有戒日王所建的白石精舍。城東二百餘步，有銅像立佛一尊，高八十餘尺，約重閣六層，方能覆及，此是昔日滿冑王所造。

又東行數里爲佛初成道，向王舍城時，至此爲頻婆娑羅王與國人百千萬衆迎見佛陀處，亦有塔一座誌念。

88. พระพุทธรูปทองแดง

ท่านอาจารย์เดินทางออกจากนครราชคฤห์ใหม่ จนไปถึงสถานที่ผนวชพระราหุล ทางด้านทิศตะวันตกเฉียงเหนือของอารามนาลันทา มีมหาวิหารสูงประมาณ 300 กว่าเฉี้ยะ ที่พระเจ้าพาลาทิตย์ทรงสร้างขึ้น มีความงดงามอลังการอย่างยิ่ง ภายในวิหารนั้นมีพระพุทธรูปคล้ายปางซึ่งอยู่ที่พระศรีมหาโพธิ์ ที่วิหารทางตะวันออกเฉียงเหนือมีสถูปอีกองค์หนึ่ง ในอดีตพระตถาคตเสด็จมาแสดงเทศนาอยู่ที่นี่ 7 วัน ทางด้านทิศใต้มีวิหารก่อด้วยศิลาขาว สร้างโดยพระเจ้าศีลาทิตย์ ทางตะวันออกของเมืองไปอีกราว 200 ก้าว มีพระพุทธรูปยืนองค์หนึ่ง หล่อด้วยทองแดง สูง 80 กว่าเฉี้ยะ ประดิษฐานอยู่ภายในวิหารสูงประมาณ 6 ชั้น ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าปุรณวรมัน ถัดจากนั้นไปทางตะวันออกอีกหลายลี้ เป็นสถานที่เมื่อพระพุทธเจ้าบรรลุปรมาภิเษกสัมโพธิญาณแล้ว ทรงได้รับการต้อนรับจากพระเจ้าพิมพิสารและอาณาประชาราษฎร์ชาวนครราชคฤห์มากมายสุดคณานับ จึงมีสถูปสร้างขึ้นไว้เป็นอนุสรณ์.

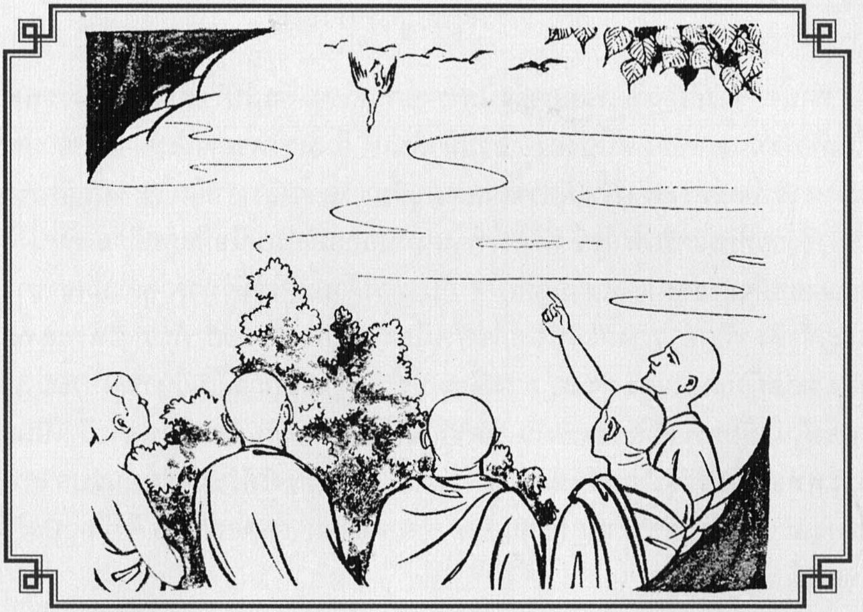

89. 雁塔因緣

玄奘大師又向東行三十多里，來到因陀羅勢羅婁訶山的東邊一峯間，有一伽藍，前有一塔，塔名僧娑，意譯爲雁塔，原來這雁塔還有一段因緣。 據說從前這座伽藍的比丘，是依小乘漸教，食三淨肉的，但有一時，因得不到淨肉，其中經理伙食的比丘，傍徨無措，偶見群雁飛翔而過，他就仰面戲言，對雁群說：「今天比丘的供養告缺，難道你們知道嗎？」當他說完這句話時，只見領頭的那一隻雁，即時應聲而下，直從高空投身自墜，比丘見了，既慚且懼，一時遍告衆僧，聽到的人，無不驚歎，大家都說這一定是菩薩化身，我等有何福報，豈敢食噉？又說如來設教漸次，是防我等執著世尊初步誘進的方便語，以爲是究竟之說，而我等無知，守愚不改，所以才發生今天的事。今後我等宜依大乘教化，不可再食三淨肉！一時比丘們一致議論，決定轉小爲大，戒絕肉食。並且爲那死雁，建一靈塔，埋葬其中。還題字誌念，永傳芳烈。這是造這一座雁塔的因緣。

89. เรื่องที่มาของหังสสถูป

ท่านอาจารย์มุ่งหน้าต่อไปทางทิศตะวันออกอีกประมาณ 30 กว่าลี้ ก็มาถึงอินทรไศลคูหา ทางด้านตะวันออกของยอดเขานั้นมีอารามแห่งหนึ่ง ที่ด้านหน้าอารามมีสถูปองค์หนึ่งชื่อว่าหังสสถูป แปลว่าสถูปหงส์ แท้จริงสถูปนี้มีความเป็นมาดังนี้ ในอดีตอารามแห่งนี้มีภิกษุถือฝ่ายหินยาน บริโภคเนื้อบริสุทธิ์ 3 ประการ ครั้นอยู่มาวันหนึ่ง หาเนื้อบริสุทธิ์บริโภคไม่ได้ ระหว่างนั้นภิกษุผู้รับผิดชอบอาหารบังเกิดความกระวนกระวายใจไม่ทราบจะทำฉันใด จึงแหงนหน้าขึ้นไปบนท้องฟ้า พลันก็เห็นหงส์ฝูงหนึ่งบินผ่านมาเบื้องบน จึงกล่าวสัพยอกขึ้นว่า วันนี้ภิกษุขาดแคลนอาหาร พวกเธอทั้งหลายไม่ทราบบ้างเทียวหรือ กล่าวไม่ทันขาดคำ ก็เห็นหงส์ตัวที่บินนำ ร่วงหล่นลงมาสู่พื้นต่อหน้า เมื่อภิกษุนั้นเห็นเข้าก็บังเกิดความรู้สึกตระหนกและละอายแก่ใจ จึงรีบไปแจ้งแก่สงฆ์ทั้งหลาย เมื่อทุกคนได้ทราบต่างรู้สึกตกใจและกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า นี่คงเป็นพระโพธิสัตว์อวตารมาเป็นแน่ พวกเรามีบุญวาสนาเช่นไรจะบังอาจบริโภคเนื้อนี้ ที่ว่าพระพุทธองค์ทรงบัญญัติคำสอนชั่วคราวก็เพราะพวกเรายังยึดมั่นอยู่ในโลกิยะ เบื้องต้นพระศาสดาทรงสั่งสอนโดยกุศโลบายอย่างง่าย ต่อในที่สุดแล้วจึงทรงสอนโดยปรมัตถ์ เป็นเพราะพวกเรามีความเขลาปัญญาเบาจึงได้เกิดเหตุการณ์ดังนี้ขึ้น ต่อแต่นี้ไปพวกเราทั้งหลายควรจะดำเนินตามคำสอนแบบมหายาน ไม่ควรที่จะบริโภคเนื้อบริสุทธิ์ 3 อย่างอีก เมื่อมีมติเห็นพ้องว่าจะละจากหินยานมาประพฤติแบบมหายาน ตัดขาดจากเนื้อสัตว์ทั้งหลายแล้ว ก็นำร่างหงส์นั้นมาก่อสถูปบรรจุไว้ แล้วจารึกเรื่องราวทั้งหมดไว้เป็นอนุสรณ์ เพื่อให้คนรุ่นหลังได้ทราบถึงคุณงามความดีของหงส์ตัวนี้ ทั้งหมดนี้คือเรื่องราวที่มาของหังสสถูป.

◆

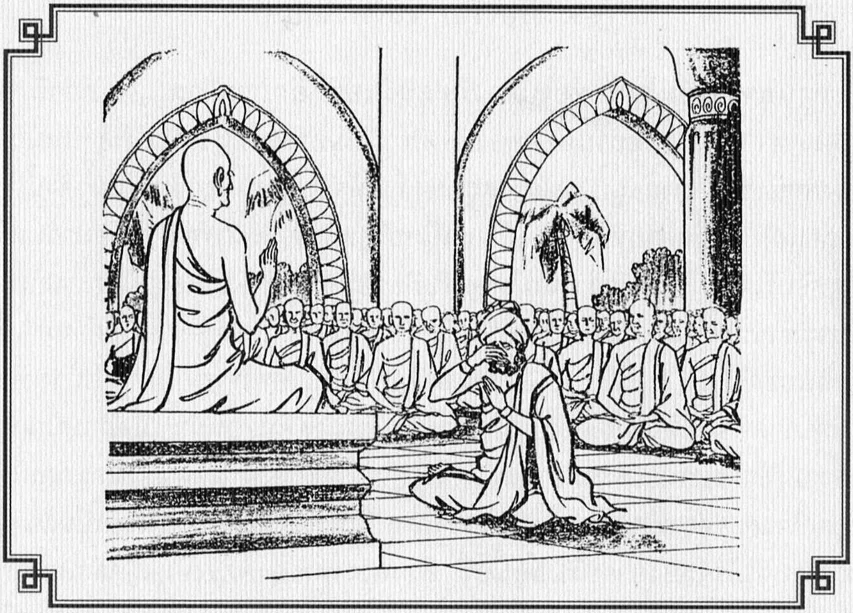

90. 歸寺聞法

奘師觀禮雁塔等聖跡後，還歸那蘭陀寺，便請戒賢法師開講瑜伽論，於是禮座聞法，同聽者有數千人之多。

戒師開題不久，有一婆羅門，於大衆中，忽然走向座前，悲號痛哭，但一會又復言笑，戒法師問他爲何哭笑無常，他說：我是東印度人，曾在布磔迦山觀自在菩薩像前發願爲王，菩薩爲我現身呵責，說你別發這樣的願！後來將在某年某月某日，那蘭陀寺的戒賢法師，要爲支那國僧講瑜伽論時，你可往聽，因此聞法因緣，將得見佛，何用爲王？今日我見支那僧來，果然法師爲他講述此論，與昔日所言皆合，所以悲喜交集啊！戒賢法師聽後，便令其住寺聽講十五個月。奘師在寺，聽了瑜伽三遍，順正理論一遍，顯揚對法各一遍，因明、聲明、集量等論各二遍。中論、百論各三遍，其他如俱舍、婆娑、六足阿毘曇等諸論，因曾在迦濕彌羅諸國聽過，在這裡只有複習，找出疑難之處來決斷而已。

90. กลับอารามนาลันทาไปฟังธรรม

ท่านอาจารย์เมื่อมาพิจารณาสถูปหงส์นี้แล้ว ก็กลับคืนอารามนาลันทา ได้อาราธนาท่านอาจารย์ศีลภัทรขึ้นธรรมาสน์บรรยายคัมภีร์โยคาจารภูมิศาสตร์ มีผู้เข้าร่วมฟังธรรมหลายพันคน แต่หลังจากท่านอาจารย์ศีลภัทรกล่าวอารัมภบทขึ้นไม่นาน ก็มีพราหมณ์ผู้หนึ่งที่ปะปนอยู่ในหมู่ผู้ฟังบรรยาย ทันใดนั้นก็ถลันออกไปอยู่เบื้องหน้า พลางร่ำไห้ราวกับมีความเศร้าโศก แต่สักประเดี๋ยวก็กลับหัวเราะขึ้น ท่านอาจารย์ศีลภัทรจึงถามพราหมณ์ผู้นี้ว่า อาการเดี๋ยวร้องไห้เดี๋ยวหัวเราะของท่านเป็นเพราะเหตุใดกัน พราหมณ์ว่าข้าพเจ้าเป็นคนมาจากอินเดียตะวันออก เดิมข้าพเจ้าอยู่ที่ภูเขาโปตลกะ ได้ตั้งปณิธานเบื้องพระพักตร์พระอวโลกิเตศวรขอได้เกิดเป็นพระราชา แต่พระโพธิสัตว์ได้ปรากฏกายขึ้นต่อหน้าและตำหนิข้าพเจ้าว่าเธออย่าตั้งปณิธานเช่นนั้นเลย ในอนาคตอันใกล้ ที่อารามนาลันทาจะมีภิกษุจีนรูปหนึ่งมาอาราธนาท่านศีลภัทรแสดงโยคาจารภูมิศาสตร์ เธอควรไปคอยสดับฟังอยู่ที่ตรงนั้นด้วยเหตุว่าผู้ที่ได้ฟังธรรมนี้จะมีอานิสงส์ชักนำให้ได้พบพระพุทธเจ้า แล้วยังจะปรารถนาเป็นพระราชาไปเพื่อเหตุใด พราหมณ์กล่าวต่อไปว่า วันนี้ข้าพเจ้าได้เห็นหลวงจีนมาถึงที่นี่แล้วท่านอาจารย์ก็กำลังบรรยายโยคาจารภูมิศาสตร์อยู่จริง ๆ เรื่องในอดีตที่ข้าพเจ้าได้ประสบมานั้นนับว่าสอดคล้องต้องกันแล้ว จึงได้ถึงกับดีใจและร้องไห้ระคนกัน เมื่อท่านอาจารย์ศีลภัทรได้ฟังเรื่องเล่านี้แล้ว จึงอนุญาตให้พราหมณ์ผู้นั้นพำนักอยู่ในอาราม เพื่อฟังบรรยายโยคาจารภูมิศาสตร์อยู่อีก 15 เดือน ส่วนท่านอาจารย์ระหว่างพักอยู่ที่นาลันทามีโอกาสได้ฟังบรรยายโยคาจารภูมิศาสตร์ถึง 3 ครั้ง นยายานุสารศาสตร์และประกรณารยวาจาศาสตรการิกาอย่างละครั้ง ส่วนคัมภีร์เหตุวิทยา ศัพทวิทยา ประมาณสมุจจัย ได้ฟังอย่างละ 2 ครั้ง มัธยมกศาสตร์กับศตศาสตร์อีกอย่างละ 3 ครั้ง นอกจากนี้ยังมีโกศศาสตร์ วิภาษาศาสตร์ ษัฑปทาภิธรรมศาสตร์ ซึ่งคัมภีร์เหล่านี้เคยได้ฟังมาแล้วแต่เมื่อครั้งยังอยู่แคว้นกัศมีระ เมื่อมาอยู่ที่นี่และได้ฟังซ้ำอีกก็สามารถขจัดข้อสงสัยที่ยังคลางแคลงใจอยู่ได้หมดสิ้น.

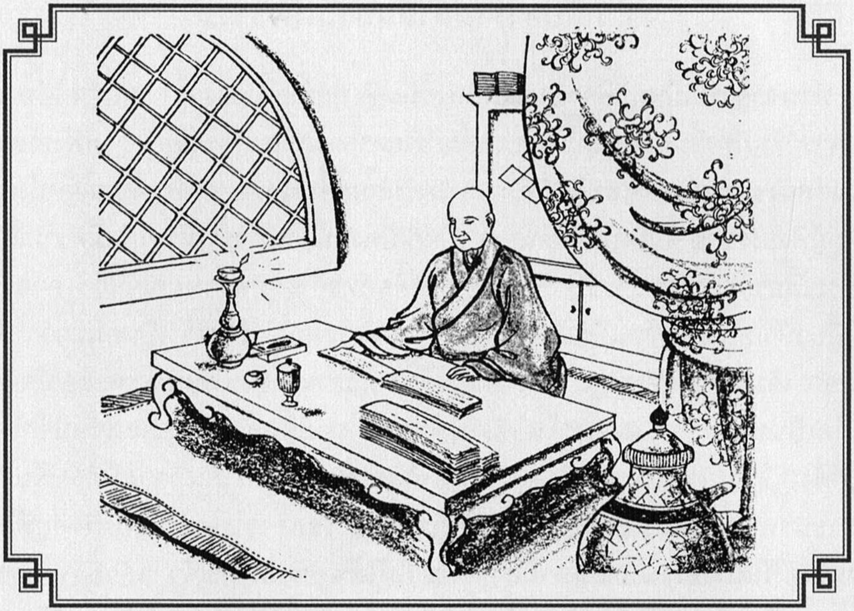

91. 兼讀梵書

奘師在寺，除了聽論以外，還兼學婆羅門書，印度梵書。梵書的來源，據說是從無始來，作者已不可知，每於一劫之初，大梵天王先說，傳授給天人，因是梵王所說，故名梵書。其言極廣，有百萬頌，即舊譯所說的毗伽羅論。即毗耶羯刺諵，譯爲聲明記論。蓋其廣記諸法，能詮故名。

據說過去在成劫之初，梵王先說，具有百萬頌；後至住劫之初，帝釋天又略爲十萬頌；其後經北印度健馱羅國婆羅門覩羅城之波膩尼仙，又略爲八千頌。此即今日印度所流行者。此後又有南印度婆羅門，爲南印度王復略爲二千五百頌，通鄙諸國，多盛流行。凡是印度博學之人，無不習此。其音複雜難學，奘師苦學五年，俱皆通達。

91. หนังสือพราหมณ์

ระหว่างท่านอาจารย์พำนักอยู่ในอารามนาลันทา นอกจากจะได้ศึกษาศาสตร์ทั้งปวงแล้ว ยังได้ศึกษาหนังสือพราหมณ์ (ภาษาสันสกฤต) ควบคู่กันไปด้วย ต้นกำเนิดของหนังสือพราหมณ์ในอินเดียนั้น กล่าวกันว่ามีมาช้านานสุดจะสืบสวนได้ ผู้ใดประพันธ์ขึ้นก็มิอาจทราบ กล่าวกันว่าทุก ๆ ต้นกัป พระพรหมจะเป็นผู้ถ่ายทอดให้แก่เทวดาและมนุษย์ และด้วยเหตุที่พระพรหมเป็นผู้ถ่ายทอด จึงได้ชื่อว่าหนังสือพรหม (ซึ่งก็คือสันสกฤตนั่นเอง) เล่ากันว่าในเบื้องต้นนั้นมีอรรถะกว้างขวางมากนับได้ถึงล้านโศลก เดิมฝ่ายจีนเรียกพีแคล้อ แต่ที่ถูกต้องควรเป็นพีเยกาลานัน (วยากรณัม) อันหมายถึงตำราว่าด้วยศัพทวิทยา คือการเขียนแต่งอันเป็นหลักการใช้คำและหลักสัมพันธ์เพื่อใช้ภาษาได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง

ในยุคต้นอันตรกัป พระพรหมได้ประทานคัมภีร์นี้ไว้ถึงล้านโศลก ต่อมาหลังวิวรรตสิทธกัปพระอินทร์ย่อลงมาเหลือแสนโศลก ภายหลังปาณินิฤษี ชาวเมืองศาลาตุระแคว้นคันธาระในอินเดียเหนือ ได้ย่อลงอีกเหลือ 8,000 โศลก จึงเป็นที่ใช้เล่าเรียนแพร่หลายอยู่ในปัจจุบัน แม้หลังจากนั้นพระราชาแห่งอินเดียใต้ ยังโปรดให้พราหมณ์ผู้หนึ่งย่อเนื้อหาลงมาอีกจนเหลือ 2,500 โศลก ฉบับนี้มีใช้แพร่หลายอยู่ตามปัจจันตชนบท บรรดาผู้คงแก่เรียนทั้งหลายในอินเดียไม่มีผู้ใดไม่รู้ภาษานี้ แม้จะมีความสลับซับซ้อนยากแก่การศึกษา แต่ท่านอาจารย์ก็ใช้ความพากเพียรพยายามศึกษาอยู่ 5 ปีจนเข้าใจได้แตกฉาน.

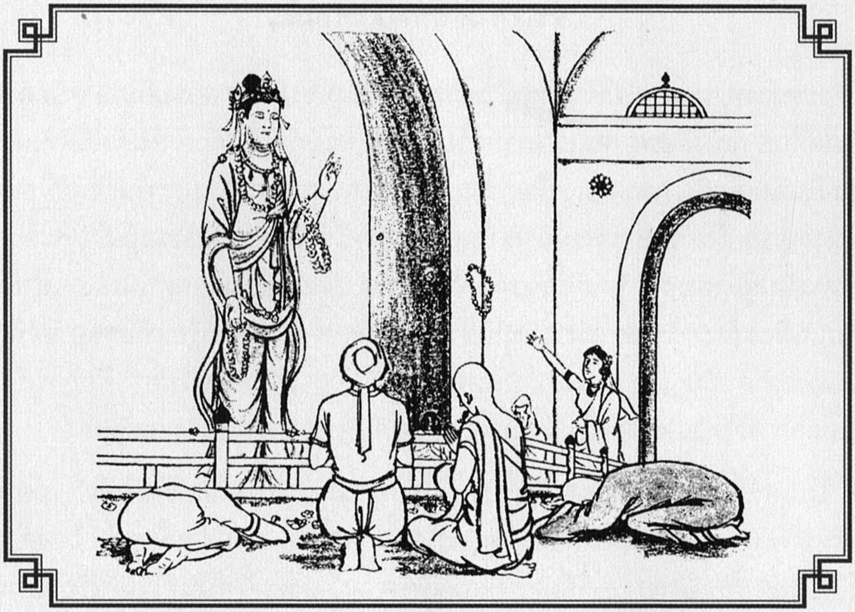

92. 散花三願

此後玄奘大師又往伊爛拏鉢伐多國，沿路經迦布德伽藍，在此寺南邊二三里處，有一孤山，峻巖高崇，灌木蕭森，泉沼澄澈，花卉芬馥，勝地靈廟，感應變化奇異特多，其中精舍，有檀木所刻觀自在菩薩像一尊，威神特尊，經常有數十人在此，或一七日，或二七日，絕粒斷漿，祈禱發願，心誠者即見菩薩具相莊嚴，威光朗耀，從檀像中出，慰喻其人，滿其所願，得感應所見者，頗不乏人。後恐來者人多，污損尊儀，便在像之週圍各七步許，豎立木欄，來禮拜的人，只許在欄外膜拜，不得近像。來人供奉的花蔓，亦只許遙遠擲散，其有將花遙擲掛於菩薩手臂者，都以爲是吉祥的佳兆。奘師欲往求請，亦買種種花，串成花蔓，來到像所，至誠禮讚，向大士跪發三願：一是在此學成歸國平安無難者，願花遙掛在尊手；二是所修福慧，願生兜率天宮，奉侍慈氏菩薩，若如願者。願花貫遙掛在大士兩臂；三是在如來聖教中， 稱衆生界中有一分無佛性的，奘師今自懷疑，不知對否，若是有佛性修行可成佛者，願所擲的花貫，能掛上大士頸項。師發願畢，將花遙散，都能一一如願。因是所求歡喜無量。在旁同禮及守精舍的人，也都歎爲未曾有者。

92. โยนดอกไม้เสี่ยงทาย

หลังจากนั้น ท่านอาจารย์ได้เดินทางต่อไปยังแคว้นหิรัณยบรรพต จนถึงกโปติกสังฆาราม ทางทิศใต้ของอารามแห่งนี้ประมาณ 2 ถึง 3 ลี้ มีภูเขาสูงชันลูกหนึ่งตั้งอยู่โดดเดี่ยว อุดมไปด้วยพฤกษชาติมีน้ำตกลำธารใสสะอาด พร้อมมวลบุปผานานาพรรณบานสะพรั่งงามตา ที่อารามแห่งนี้มักมีปรากฏการณ์แปลก ๆ เกิดขึ้นมากมาย ที่นี่ยังมีวิหารแห่งหนึ่งประดิษฐานรูปพระอวโลกิเตศวรจำหลักด้วยไม้จันทน์ มีความงดงามอลังการยิ่งนัก มักมีผู้คนมาบำเพ็ญตนอดอาหารเพื่อตั้งจิตอธิษฐานขอพรให้สำเร็จในสิ่งที่ตนปรารถนา ผู้ใดมีจิตศรัทธาเลื่อมใสอย่างมาก ก็จะได้เห็นพระโพธิสัตว์ในท่วงท่าสง่างามมีรัศมีแผ่ซ่านเสด็จออกจากรูปนั้นมาประทานพร บรรดาผู้มาขอพรส่วนมากก็มักสมความปรารถนาด้วย ภายหลังมีผู้คนมาเคารพสักการะมากมายขึ้น จนทำให้สถานที่นี้คลาคล่ำไปด้วยผู้คน ทางวัดจึงสร้างรั้วล้อมขึ้นห่างจากรูปพระราว 7 ก้าว ทำให้ผู้คนที่มาสักการะไม่สามารถเข้าไปใกล้ได้ คงเพียงแต่ไหว้อยู่ภายนอกลูกกรง เมื่อใครไหว้อธิษฐานแล้วก็นำพวงดอกไม้โยนเข้าไป หากดอกไม้นั้นไปคล้องอยู่ที่พระหัตถ์ได้ก็จะถือว่าเป็นสิริมงคล คำอธิษฐานจะสมความปรารถนา ท่านอาจารย์ซื้อมาลัยดอกไม้มาถึงที่หน้าพระพักตร์ ก็คุกเข่าลงตั้งจิตอธิษฐานด้วยปณิธาน 3 ข้อว่า ข้อ 1 หากแม้นมาศึกษาที่อินเดียนี้แล้วได้กลับประเทศโดยสวัสดิภาพ ขอให้ดอกไม้ไปคล้องอยู่ที่พระหัตถ์ ข้อ 2 แม้นได้บำเพ็ญบุญกุศลและปัญญาบารมี ขอไปอุบัติบนสวรรค์ชั้นดุสิตเพื่อปรนนิบัติพระเมตไตรยโพธิสัตว์ หากสมความปรารถนา ขอให้มาลัยไปคล้องที่พระกรทั้ง 2 ข้าง ข้อ 3 ในศาสนาของพระตถาคตนี้ ยังมีสรรพสัตว์บางจำพวกที่ไร้พุทธวิสัย ไม่ทราบว่าตัวข้าพเจ้าเฮี่ยงจังมีวิสัยพอจะได้ตรัสรู้หรือไม่ หากแม้นเบื้องหน้าบำเพ็ญแล้วมีโอกาสได้บรรลุสัมมาสัมโพธิญาณ ก็ขอให้มาลัยนี้จงไปคล้องที่พระศอเถิด ครั้นตั้งจิตอธิษฐานแล้ว ก็โยนมาลัยแต่ละพวงเข้าไป ปรากฏว่าทุกพวงก็เข้าไปคล้องได้สมดังความปรารถนา บรรดาผู้คนที่ติดตามมาสักการะและผู้ดูแลวิหารต่างสรรเสริญชื่นชมว่า สิ่งนี้เป็นอัศจรรย์ยิ่งแล้ว.

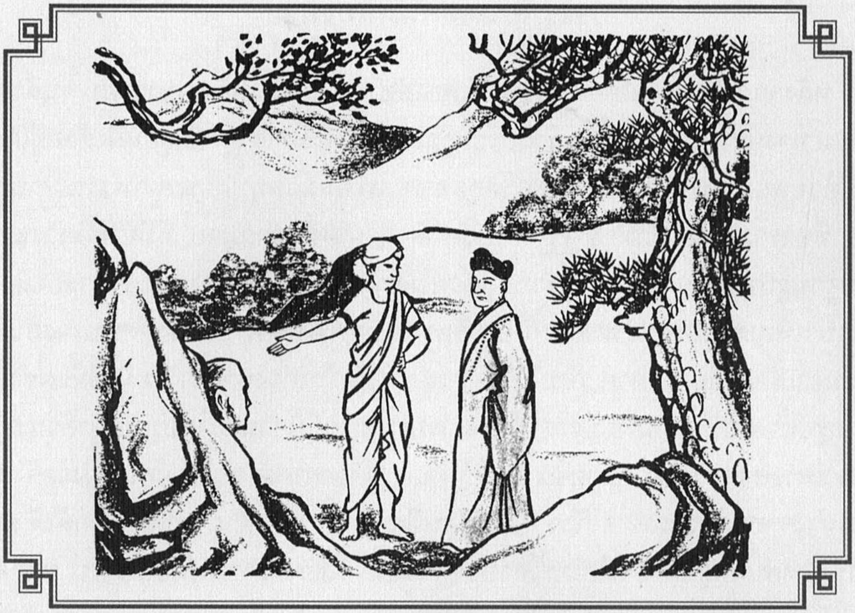

93. 食菓變形

奘師沿恆河南岸東行三百餘里，至中印度境之瞻波國。有寺十所，僧二百餘人，習小乘教。城高數丈，城基崇固。傳說在劫初之時，人多穴居，後有天女下降人間，遊恆河就浴於中，水靈觸身，而生四子，此即其中一子之都城。國南有大山林，連綿二百餘里，相傳在先佛未出世之時有一牧牛人，放數百頭牛驅駈林中，其中一牛常離群獨去，至日暮方歸。此牛歸時，光色姝悅，鳴吼異常，其他的牛，見了都畏縮不敢近其前。一連多日，牧人詫異，一日暗中尾隨，見其離群後進入一處石窟中，牧人亦隨入，約四五裡，忽然大明，別有天地，多異花果。猶登仙境，牛在一處食草，草色香潤，亦非人間所有。牧人見諸果樹，黃赤如金，香而且大，乃摘取一顆，心雖貪愛，仍懼不敢食。不久牛出，人亦隨出，當至石孔前，有一惡鬼，奪去其菓。牧人歸家後去請教一醫者，並述菓狀，醫者教他不可即食，宜設法取一顆出來研究。隔一日牧人再隨牛入，摘菓一顆藏於口中，守洞之鬼扼其咽喉要奪回此菓，牧人不慎吞入腹中，身體突然膨脹變大，頭雖已伸出洞外，而身尙在窟內竟不得出。後家人尋訪，見其形變，又驚又懼，但尙能言語，將此因由告訴家人。

家人歸後，請了大力壯士欲挽其出，無法移動半步。國王聞說，派人挖掘，亦不能動。年月既久，漸變爲石，但猶有人狀。後有一王，知此爲食仙菓變形者，因思彼既因藥身變，此身即藥，雖爲石體，終是神靈，於是派人持鐵鎚鑽子，欲取少許，雖工匠盡力打鑿，爲時一旬，仍不得一片。 一 直至今此人頭形石猶在洞外。

93. กินผลไม้แล้วร่างกายเปลี่ยนแปลง

ท่านอาจารย์เดินทางต่อไปทางทิศตะวันออก เลียบฝั่งใต้ของแม่น้ำคงคาไปประมาณ 300 กว่าลี้ ถึงแคว้นจัมปาในอินเดียภาคกลาง ที่นี่มีอาราม 10 แห่ง พระภิกษุสงฆ์ 200 กว่ารูป ศึกษาฝ่ายหินยาน ภายในเมืองมีกำแพงก่อด้วยอิฐสูงหลายตึ๋ง เล่ากันว่าเมื่อครั้งต้นกัปมนุษย์อาศัยอยู่ตามถ้ำ หลังจากนั้นได้มีเทพธิดาองค์หนึ่งลงมายังโลกมนุษย์เที่ยวท่องไปตามแม่น้ำคงคา และลงอาบน้ำในแม่น้ำนั้น เมื่อกระแสน้ำสัมผัสตัวแล้วก็บังเกิดโอรสขึ้นมา 4 องค์ และหนึ่งในโอรสทั้งสี่ของเทพธิดาได้มาเป็นผู้ปกครองแคว้นนี้

ทางทิศใต้ของแคว้นนี้เป็นป่าหนาทึบทอดยาวไปกว่า 200 ลี้ มีเรื่องเล่ากันว่าก่อนสมัยพุทธกาล ยังมีชายเลี้ยงโคผู้หนึ่ง เขาปล่อยให้โคที่เลี้ยงไว้หลายร้อยตัวไปเที่ยวเล็มหญ้าอยู่ตามราวป่า ในจำนวนนั้นมีโคตัวหนึ่งแปลกกว่าตัวอื่น ด้วยมีวรรณะงามเปล่งปลั่งขึ้นหลังกลับจากไปเที่ยวกินหญ้าตามลำพัง ครั้นมันกลับมารวมฝูงแล้วผิวกายที่มีรัศมีก็ทำให้วัวตัวอื่นๆ รู้สึกยำเกรง เป็นมาเช่นนี้อยู่หลายวัน จนชายเลี้ยงโครู้สึกแปลกใจ รุ่งขึ้นจึงแอบติดตามโคตัวนี้ไปอยู่ห่างๆ พอเห็นมันหลีกจากฝูงแล้วเข้าไปในถ้ำหนึ่ง เขาก็ตามเข้าไปด้วย เมื่อเข้าไปได้ประมาณ 2 ถึง 3 ลี้ ทันใดก็พบแสงสว่างเจิดจ้าราวกับเป็นอีกโลกหนึ่ง ที่แดนนั้นมีดอกไม้และผลไม้ลักษณะผิดแผกไปจากธรรมดาที่เคยพบ เสมือนว่าหลุดเข้าไปสู่เทพวิมาน วัวนั้นก็ไปเล็มหญ้าอยู่อีกมุมหนึ่ง หญ้านั้นมีกลิ่นหอม เขาแลเห็นผลไม้ต่างๆ มีสีเหลืองแดงดั่งทอง มีกลิ่นหอมเป็นพิเศษ จึงเด็ดมาผลหนึ่งแม้ว่าในใจคิดอยากจะกิน แต่ก็ยังไม่กล้า ไม่นานนักวัวตัวนั้นก็กลับออกไป เขาผู้นั้นก็ตามออกไปด้วย จนถึงปากถ้ำ ก็ปรากฏมีปีศาจตนหนึ่งเข้ามาแย่งชิงเอาผลไม้ไปได้ เมื่อชายเลี้ยงโคกลับถึงบ้านแล้ว ก็นำเรื่องไปเล่าแก่นายแพทย์ผู้หนึ่งฟัง พร้อมทั้งบรรยายถึงรูปลักษณะของผลไม้นั้นด้วย แพทย์สอนเขาว่าไม่ควรรีบกินโดยทันที แต่ควรหาวิธีนำผลไม้นั้นกลับออกมาศึกษา

รุ่งขึ้นชายเลี้ยงโคก็ตามโคกลับเข้าไปในถ้ำนั้นอีก และได้เก็บผลไม้ลูกหนึ่งซ่อนมาในปากของตน พอกลับออกมาถึงปากถ้ำ ก็มีปีศาจจะเข้ามาแย่งชิงผลไม้นั้นอีก ด้วยความชุลมุนไม่ทันระวัง เขาจึงกลืนผลไม้เข้าไปในท้อง ทันใดนั้นร่างกายของเขาก็ขยายใหญ่โตขึ้นจนไม่สามารถออกมาจากถ้ำได้ คงมีเพียงศีรษะเท่านั้นที่ลอดออกมา เมื่อคนในบ้านออกตามหาจนมาพบเข้าก็ตกใจ ชายนั้นยังคงพูดได้ และได้บอกเล่าเรื่องราวทั้งหมดให้กับคนในบ้านฟัง คนในบ้านเมื่อกลับมาแล้วก็พาคนมีกำลังทั้งหลายมาช่วยดึงเขาออกมา แต่ก็ไร้ผล จนเรื่องทราบไปถึงพระเนตรพระกรรณของพระราชา ก็ทรงให้คนทั้งปวงมาช่วยกันขุด แต่ไม่ว่าจะทำเช่นไรก็ไม่สามารถช่วยเหลือเขาออกมาได้ กระทั่งกาลเวลาผ่านไปร่างกายนั้นก็ค่อย ๆ แข็งกลายเป็นหิน ภายหลังได้มีพระราชาองค์หนึ่ง เมื่อทรงทราบว่ามีผู้กินผลไม้เข้าไปแล้วกลายเป็นหิน จึงทรงคิดไปว่าร่างนั้นอาจแปรเปลี่ยนเป็นยาได้ ถึงแม้ว่าร่างกายนี้จะเป็นหินก็คล้ายกับเทพเจ้า ด้วยเหตุนี้จึงส่งคนให้มาสกัดเอาหินไป แต่เมื่อเวลาผ่านไปครู่ใหญ่ก็ไม่ได้ไปเลยแม้แต่น้อย จนปัจจุบันหินก้อนนี้ก็ยังคงอยู่ที่ปากถ้ำไม่สูญหายไป.

◆

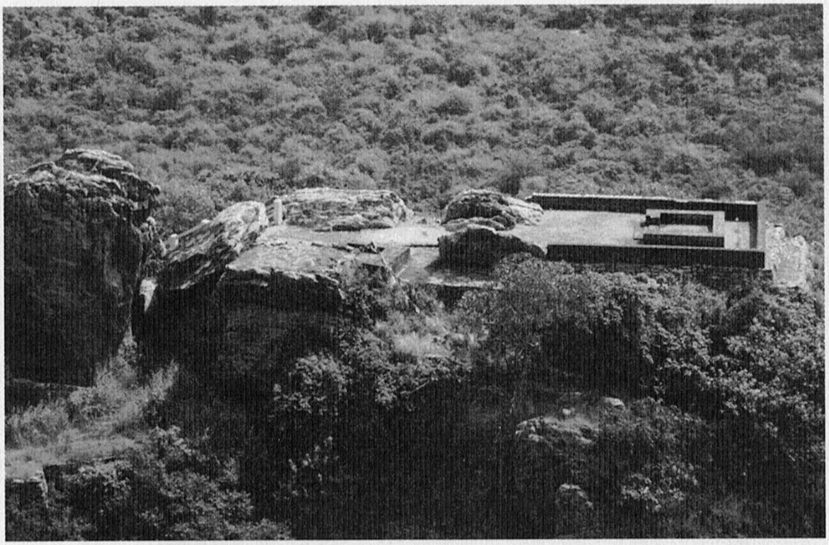

ยอดเขาคิชฌกูฏที่นครราชคฤห์

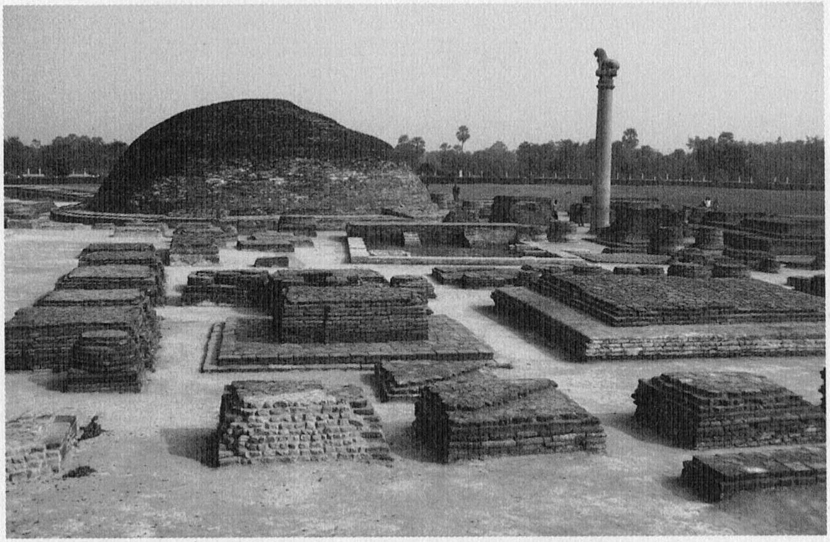

สถูปและเสาหินพระเจ้าอโศกที่นครเวศาลี

94. 師王之子

奘師離瞻波國，在中、東印度境各國尋禮聖跡，西行經耽摩栗底國，雖居近海隅，亦多有聖跡。又聞海中有島國僧伽羅（即師子國），島上有上座部高僧通三藏及解瑜伽論者，但須涉海路七百由旬，方可達彼岸。奘師正猶豫間，逢南印度僧勸往師子國者，謂海中多有惡風藥叉等波濤之難，可另從南印度東南角水路前往，只須三日便到，雖須跋履山川，然較爲安全。

奘師即向西行，經歷各國，直抵建志城，即南印度海口，此去師子國只須三日，但師抵此未去之間，忽聞彼國王死，國內饑亂，有大德菩提迷袛與無畏牙等三百餘僧正從彼國來投印度，在建志城與奘師相見，於是原打算的師子國之行，作罷未去。

師子國的命名，相傳有一段奇緣，該國本來是一寶渚〔小洲〕南印度有女人鄰國路遇獅子之王，侍送的人怖畏逃散，唯女獨在車中，被獅王背負而去，遠入深山，日久情生，竟生男育女，形雖似人，而性情暴惡。待其長大，問其母親：父獸母人，我是何類？

其母爲述前事，子說人畜既不同類，何不離去？後伺其父獅王遠行，即携母妹下投人間，但尋至本國訪問舅氏，宗嗣已絕，只得寄住村閭。迨獅王歸來，不見妻兒，憤怒出山，哮吼人裡，男女往來，多被其害。國王率兵圍射，獅王一聲怒吼，人馬傾墜，無人敢前。於是國王發出布告，懸賞捕殺。獅王母子此時因饑寒交迫，子欲應募，被母阻止，以彼雖是獸，仍爲汝父。但子謂否則彼終不去，或當尋來村間，一旦王知，我等亦罪。彼既暴亂害人，我豈不能除害。終於應募而去，獅王見子，馴伏歡喜， 無害子之心，子遂以利匁破其腹，獅王以慈愛情深，忍痛未動，氣絕身死。國王歡喜，迫問其故，子乃實言，國王慨歎之餘，以國法不容殺父忤逆之子，乃賜金寶 ，分兩船逐其子女，子船漂至寶渚，後商人往返此島，留婦生產，子孫繁殖，人口漸多，又立君臣，以其遠祖執師子因緣，故名師子國。據說師子國者，即今之錫蘭。

94. แคว้นสิงหล

จากแคว้นจัมปา ท่านอาจารย์มุ่งหน้าไปทางทิศตะวันออก เพื่อไปนมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ อีก จากนั้นเดินทางต่อไปทางตะวันตก จนถึงแคว้นตามรลิปติซึ่งแม้อยู่ชายฝั่งทะเลแต่ก็มีปูชนียสถานมากมาย และได้ทราบว่าที่กลางมหาสมุทรมีเกาะแห่งหนึ่งเป็นที่ตั้งของแคว้นสิงหล บนเกาะนั้นมีพระสงฆ์ฝ่ายสถวีระที่แตกฉานพระไตรปิฎกและเข้าใจโยคาจารภูมิศาสตร์ แต่การจะข้ามไปต้องล่องเรือไปอีก 700 โยชน์จึงจะถึงฝั่ง ขณะที่ท่านอาจารย์ยังลังเลไม่ตกลงใจจะไปนั้นเอง ได้มีพระภิกษุชาวอินเดียใต้แนะนำว่า การจะไปยังแคว้นสิงหลใช่ว่าต้องไปทางทะเลอย่างเดียว ซึ่งต้องเผชิญภัยอันตรายต่าง ๆ มียักษ์และคลื่นลมร้ายแรง หากจะไป ยังสามารถไปทางตะวันออกเฉียงใต้ของอินเดียได้อีกทางหนึ่ง ใช้เวลาเพียง 3 วัน แม้จะต้องผ่านป่าเขาลำเนาไพรแต่ก็ปลอดภัยกว่า

จากนั้นท่านอาจารย์จึงมุ่งหน้าไปทางตะวันตก ถึงเมืองกาญจีปุระซึ่งเป็นปากอ่าวอินเดียใต้ จากนี้ไปแคว้นสิงหลใช้เวลาเพียง 3 วันเท่านั้น ครั้นท่านอาจารย์มาถึงที่นี่แล้วกำลังตัดสินใจว่าจะไปต่อหรือไม่ ก็พอดีได้ทราบข่าวว่าพระเจ้าแผ่นดินสิงหลสิ้นพระชนม์ บ้านเมืองเกิดปั่นป่วนวุ่นวาย ขณะนั้นมีพระเถระ 2 รูป นามว่าโพธิเมฆศวรกับอภัยทังษฎระ พร้อมภิกษุสงฆ์อื่นอีกกว่า 300 รูป พากันอพยพข้ามฝั่งมายังอินเดียถึงเมืองกาญจีปุระและได้พบกับท่านอาจารย์ ทำให้ความคิดจากเดิมที่ลังเลจะไปยังสิงหล จึงมีอันต้องระงับไว้

มีเรื่องเล่ามาว่า ประเทศสิงหลนั้นเดิมชื่อว่ารัตนทวีป (เกาะแก้ว) มีสตรีจากอินเดียใต้นางหนึ่งเข้ามาสู่แคว้นนี้แล้วได้พบกับราชสีห์ตัวหนึ่งเข้า บรรดาผู้มาส่งทุกคนต่างตกใจหนีเตลิดไปสิ้น ทิ้งสตรีนางนี้นั่งอยู่ในรถเพียงลำพัง เมื่อราชสีห์พบนางเข้าก็แบกเข้าไปสู่ป่าลึก ไม่นานก็เกิดบุตรชายหญิงอย่างละคน เด็กที่เกิดมาแม้มีร่างกายเป็นมนุษย์ แต่นิสัยใจคอกลับดุร้ายเหมือนราชสีห์ พอเจริญวัยขึ้นก็ได้ย้อนถามกับมารดาตนว่า มีพ่อเป็นสัตว์แม่เป็นมนุษย์เช่นนี้ แล้วข้าพเจ้าเป็นชาติกำเนิดใดเล่า ผู้เป็นแม่จึงเล่าเหตุการณ์แต่หนหลังให้ฟัง ลูกได้ฟังแล้วก็กล่าวว่า คนกับสัตว์มิอาจอยู่ร่วมกันได้ แม่ไม่คิดจะหนีบ้างเทียวหรือ สุดท้ายเมื่อรอให้พ่อ (ราชสีห์) เดินทางออกไปหากินไกลแล้ว เขาจึงพาแม่กับน้องสาวหลบออกมาหาคนในหมู่บ้านเพื่อตามหาญาติพี่น้องแต่ก็หาพบไม่ จึงได้พำนักอาศัยอยู่ในหมู่บ้านหนึ่ง ฝ่ายราชสีห์กลับมาไม่พบลูกเมียก็บังเกิดโทสะ ส่งเสียงคำรามกึกก้องไปทั่วทั้งภูเขา แล้ววิ่งตามลงไปยังหมู่บ้าน ขบกัดทำร้ายผู้คนไม่เลือกไปจนตลอดทาง เมื่อพระราชาทรงทราบก็รับสั่งให้ทหารและพลธนูออกไปล้อมจับราชสีห์ตัวนี้ ราชสีห์ก็เปล่งสีหนาทกึกก้องทั้งคนและม้าต่างสยดสยอง ไม่มีผู้ใดคิดอาจหาญต่อกร ด้วยเหตุนี้ พระราชาจึงป่าวประกาศว่าถ้าผู้ใดสามารถสังหารราชสีห์ตัวนี้ได้ก็จะประทานบำเหน็จรางวัล

ขณะนั้นสามแม่ลูกอาศัยอยู่กันด้วยความอดอยากขันแค้น ผู้เป็นบุตรชายจึงคิดจะออกไปขันอาสาพระราชา แต่ก็ถูกมารดาขัดขวางไว้ ด้วยเหตุผลว่า แม้นเขาจะเป็นสัตว์เดรัจฉาน แต่นั่นก็คือบิดาของเจ้า ทว่าผู้เป็นบุตรก็หาเชื่อฟังไม่ อ้างเหตุผลว่า ถ้าวันหนึ่งพระราชาทรงทราบเรื่องของเราขึ้น พวกเราก็ต้องพลอยได้รับโทษไปด้วย เพราะราชสีห์ทำร้ายคนโดยไม่เลือกหน้า คิดแล้วถึงอย่างไรเสียเราก็ต้องไปช่วยกำจัด สุดท้ายจึงตัดสินใจเดินทางออกจากหมู่บ้านไปหาราชสีห์ ทันทีที่ราชสีห์ได้เห็นลูกก็หมอบลงแสดงความดีใจไม่มีจิตคิดทำร้ายลูกตน ฝ่ายบุตรชายจึงฉวยโอกาสนั้นใช้มีดคมเชือดคอและท้องโดยฉับพลัน ด้วยความอาลัยรักต่อลูกนั้นลึกซึ้งอย่างยิ่ง พญาราชสีห์จึงยอมทนความเจ็บปวดนิ่งเฉยจนในที่สุดก็สิ้นชีพไป พระราชาเมื่อทราบข่าวก็ดีพระทัย ครั้นทรงไต่ถามถึงที่มาที่ไปของเหตุการณ์ จนได้ทรงทราบความจริงจากบุตรนั้นแล้ว พระราชาก็ต้องทรงเปล่งอุทานขึ้นมาด้วยกฎของประเทศมิอาจรับคนอกตัญญูฆ่าพ่อได้ จึงพระราชทานเงินทองและเรืออีก 2 ลำ

เนรเทศบุตรชายและบุตรสาวออกไปกลางมหาสมุทรคนละลำ เรือของบุตรชายนั้นได้มาถึงเกาะนี้ ภายหลังเมื่อมีพ่อค้ามาถึงเกาะ ชายนั้นก็ฉุดคร่าหญิงเหล่านั้นไว้ ต่อมาจึงเกิดบุตรหลานสืบวงศ์มาหลายชั่วคน เรื่องนี้เป็นที่มาของแคว้นสิงหล.

⁂

ภาพในอดีตของถูปาราม สถูปองค์แรกที่สร้างขึ้นบนเกาะสิงหล

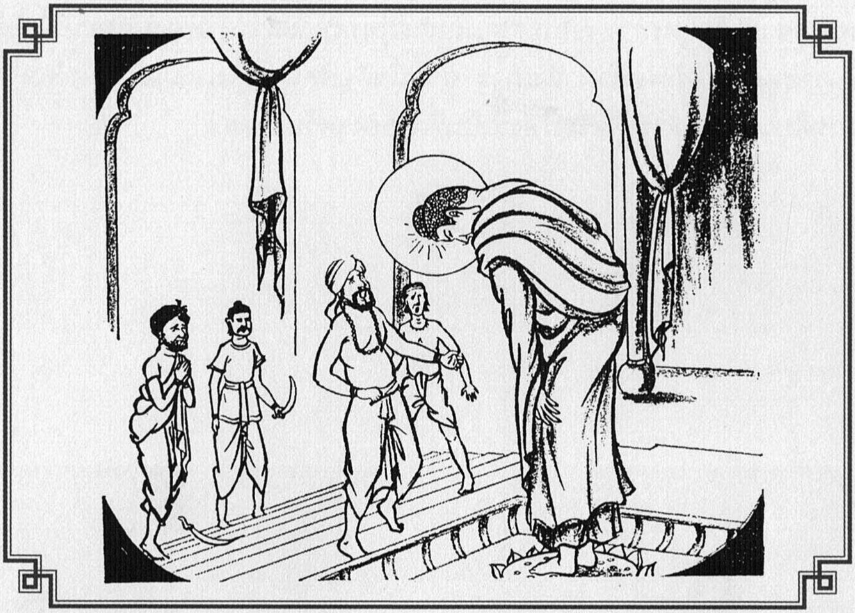

95. 佛像授珠

師子國本無佛法，於如來涅槃後百年，無憂王弟厭捨欲愛，獲四果羅漢，乘空往來遊化其國。建立伽藍。王宮之側有佛牙精舍，高數百尺。其側又有一精舍，其中有金佛像為先王所造，髻有寶珠，爲無價之寶。後有人欲盜此珠，潛穴地中入室盜取寶珠，但以像高賊不能及，賊思如來昔行菩薩道，爲諸衆生不惜軀命，何以今反慳吝不施呢！賊方想罷，忽見金佛像竟自傴其身授以寶珠，賊得珠後售於市場，識者扭送見王，賊謂佛自給我，即將盜珠經過陳情國王，果然，王見佛像仍作彎腰授珠狀。益增信心，以諸珍寶贖回此珠，還置像髻，至今猶在。

95. พระพุทธรูปก้มพระเศียรประทานเพชร

แต่เดิมแคว้นสิงหลไม่ได้รับพระธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนา ภายหลังพระตถาคตปรินิพพาน 100 ปี พระอนุชาของพระเจ้าอโศกทรงสละโลกิยสุขออกผนวช จนได้บรรลุอรหัตผลแล้ว ก็เสด็จไปโดยอากาศด้วยอิทธาภินิหารมาถึงแคว้นนี้ และสถาปนาอารามขึ้นไว้สืบมา ที่ข้างพระราชวังมีวิหารประดิษฐานพระเขี้ยวแก้วสูง 100 เฉี้ยะ ข้างเคียงกันมีวิหารอีกหลังประดิษฐานพระพุทธรูปทองคำที่พระเจ้าแผ่นดินพระองค์ก่อนทรงสร้าง ที่พระอุษณีษะประดับแก้วมณีอันหาค่ามิได้ ภายหลังมีผู้คิดจะขโมยแก้วมณีดวงนี้ ได้ขุดอุโมงค์เข้าไปในวิหารเพื่อโจรกรรม แต่แล้วกลับพบว่าองค์พระนั้นสูง จนขโมยผู้นั้นไม่อาจเอื้อมไปแกะเอามณีนั้นมาได้ โจรก็นึกอยู่ในใจว่า ในอดีตพระพุทธองค์บำเพ็ญโพธิสัตวมรรคเพื่อสัตว์ทั้งหลาย แม้ร่างกายตนเองก็มิได้คิดอาลัย เหตุไฉนในสถานที่นี้พระพุทธองค์กลับตระหนี่ไม่ยอมให้ทาน เมื่อโจรคิดเท่านั้น ทันใดก็เห็นพระพุทธรูปก็ค่อย ๆ โน้มพระเศียรลงมาประทานแก้วมณีให้ โจรได้แก้วมณีนั้นแล้วก็นำไปขายในตลาด แต่มีผู้ที่รู้จักจดจำได้ จึงจับโจรผู้นี้ส่งให้พระราชา พระราชาซักไซ้ว่าได้มาอย่างไร โจรตอบว่าพระพุทธเจ้าประทานให้เขาเอง แล้วก็เล่าเรื่องขณะโจรกรรมแก้วมณีนั้นให้พระราชาฟัง เมื่อพระราชาไปทอดพระเนตร ก็เห็นจริงดังคำโจรนั้นเล่า พระพุทธรูปยังโค้งพระกายลงมาเหมือนเดิม ทำให้ผู้คนเกิดศรัทธาปสาทะ พากันนำเงินไปไถ่ถอนแก้วมณีนั้นกลับคืนไปประดับไว้ดังเดิม ยังปรากฏอยู่ถึงบัดนี้.

* * *

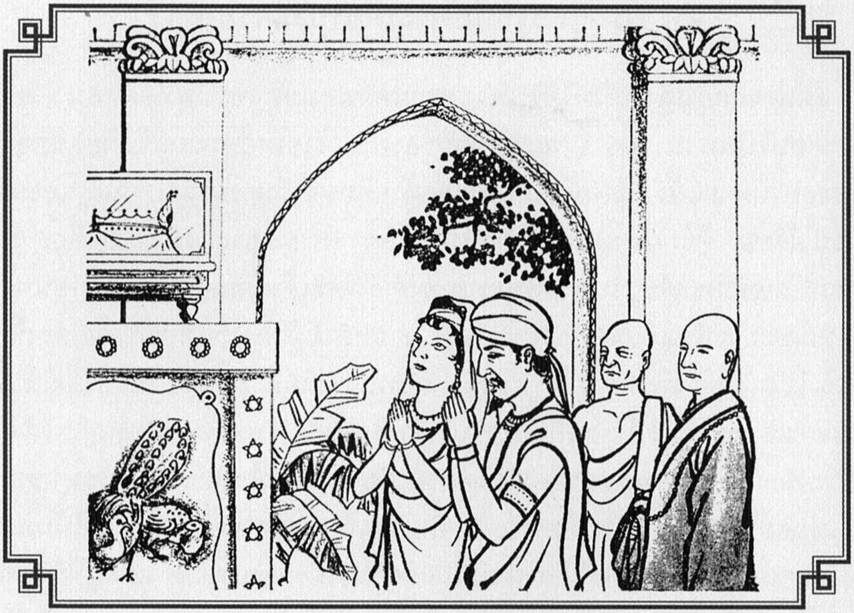

96. 太子寶冠

奘師既將師子國之行作罷，乃與彼國來僧七十餘人，向西北歸，一路參觀禮拜聖跡，行二千餘里，至南印度境建那補羅國。

該國有百餘寺廟，萬餘僧衆，大小乘兼習，外道亦不少，王宮城側有大精舍，有一悉達多太子之寶冠，盛在一寶盒中，每逢齋日，出置高臺，其有至誠觀禮者，多感發異光。

96. มงกุฎของพระสิทธารถราชกุมาร

ท่านอาจารย์เมื่อไม่คิดข้ามไปเกาะสิงหลแล้ว ก็ออกเดินทางย้อนไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ พร้อมกับพระชาวสิงหล 70 กว่ารูป ได้ชมและนมัสการปูชนียสถานหลายแห่ง เมื่อเดินทางอีกประมาณ 2,000 ลี้ ถึงแคว้นกังกณปุระ

ที่แคว้นนี้มีอารามร้อยกว่าแห่ง พระสงฆ์กว่า 10,000 รูป ศึกษาทั้งฝ่ายมหายานและหินยานปะปนกัน มีเทวสถานของพวกนอกศาสนาอยู่มาก ข้างพระราชวังมีวิหารใหญ่แห่งหนึ่ง ในวิหารนั้นมีมงกุฎของเจ้าชายสิทธัตถะราชกุมารบรรจุอยู่ในหีบ ทุก ๆ วันพระจึงเชิญออกมาไว้ที่สูงให้ผู้คนได้ชื่นชมบูชา หากแม้นบุคคลผู้ใดมีจิตศรัทธาตั้งมั่นก็จะได้เห็นรัศมีปรากฏ.

◆

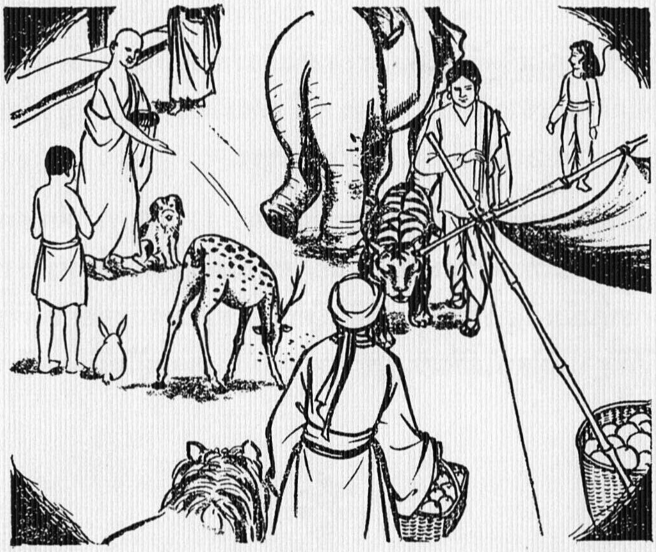

97. 野獸依人

玄奘大師又來到南印度的摩訶剌侘國，這個國家的風俗是輕死重節，好武尙戎，每與敵人戰爭，或有喪軍失利的，並不加以刑罰，只賜他一套女服，使其羞愧，多至自盡。國中常養勇士數千人，暴象數百，當臨將對陣戰爭的時候，又使大量飲酒，醉象奮衝，未有不使敵軍潰散的。因是該國自恃傲慢、不顧鄰敵。

奘師從此至摩臘婆國，這裏的風俗是崇愛藝業，在五印度中，唯有此西南摩臘婆和東北摩揭陀二國 ，稱爲好學尙賢，善言談，有風韻。此國伽藍百餘所，僧徒萬餘人，習小乘正量部。相傳謂自六十年前有王名戒日，高才博學，仁慈惠和，崇敬三寶，爲王自始以至崩駕，從無粗言惡語，顏無慍色，連蛇蟻亦不傷害，像馬飲水，均經濾而後飲，恐怕傷害水中之生命。因此，國人亦令斷殺，由是野獸依人，境內夷靜祥瑞，造七佛之儀，設無遮大會，在位五十餘年，無時中輟。

奘師所經前後兩國風俗迥異，不免感歎。

97. สัตว์ป่าเชื่องกับคน

ท่านอาจารย์มาถึงแคว้นมหาราษฎร์ทางใต้ของอินเดีย ที่นี่มีประเพณีถือเกียรติยิ่งชีพ ทุกคราวที่มีการออกศึก หากแม้นพ่ายแพ้ในสงครามพระราชาก็มิได้ทรงลงทัณฑ์ เพียงแต่ประทานอาภรณ์สตรีให้นุ่งห่ม เพื่อพวกเขาได้รับความอัปยศ ส่วนมากผู้แพ้เมื่อได้รับความอัปยศเช่นนี้ก็มักปลิดชีพตนเองเสีย แคว้นนี้ชุบเลี้ยงนักรบไว้ประจำการหลายพันคน มีช้างดุร้ายอยู่หลายร้อยเชือก ยามออกศึกในสมรภูมิจะให้ทั้งคนและช้างดื่มสุราเต็มที่ จนอยู่ในอาการเมามาย ทำให้ศัตรูไม่อาจต้านทานได้ ด้วยเหตุฉะนี้ ชาวแคว้นนี้จึงมีความหยิ่งทะนง ไม่หวั่นเกรงต่อข้าศึกที่มารุกราน

จากนั้นท่านอาจารย์ไปถึงแคว้นมาลวา ผู้คนที่แคว้นนี้มารยาทอ่อนโยน นิยมศึกษาศิลปวิทยา ในอินเดียทั้ง 5 ภาค ทางตะวันตกเฉียงใต้มีแต่แคว้นมาลวา และตะวันออกเฉียงเหนือคือแคว้นมคธเท่านั้น ที่ขึ้นชื่อว่านิยมในศิลปวิทยา วาจาไพเราะ มีคารมแยบคาย และขนบธรรมเนียมอันดีงาม แคว้นนี้มีอารามร้อยกว่าแห่ง ภิกษุสงฆ์ 10,000 กว่ารูป ส่วนใหญ่ศึกษาหินยานฝ่ายสัมมิตียนิกาย

มีเรื่องเล่าสืบมาว่า เมื่อ 60 ปีก่อนมีพระราชาพระองค์หนึ่งทรงพระนามว่าศีลาทิตย์ เป็นผู้ทรงพระปรีชาสามารถ โอบอ้อมอารี ถวายความเคารพแด่พระรัตนตรัยนับแต่ต้นจวบจนสิ้นพระชนม์ นับแต่ครองราชย์มาไม่เคยตรัสวาจาหยาบคาย มีพระอัธยาศัยอ่อนโยน แม้หมู่มดแมลงก็มิได้เบียดเบียน แม้น้ำที่ใช้เลี้ยงช้างม้าก็โปรดให้กรองเสียก่อน เพราะเกรงว่าจะไปเบียดเบียนชีวิตสัตว์ในน้ำ ด้วยเหตุนี้ ผู้คนในประเทศจึงงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ฉะนั้นสัตว์ทั้งหลายจึงอยู่กับคนด้วยความสงบ พระองค์ทรงสร้างพระพุทธรูปขึ้น 7 องค์ และได้ทรงบำเพ็ญทานอย่างใหญ่หลวง ตลอดเวลาที่ครองราชย์อยู่ 50 ปี ได้ทรงบำเพ็ญทานมิเคยขาด เมื่อท่านอาจารย์ได้ผ่านไปถึง 2 แคว้นนี้ ได้เห็นธรรมเนียมประเพณีที่ต่างกันแล้ว จึงอดมิได้ที่จะชื่นชมกับแคว้นหลัง.

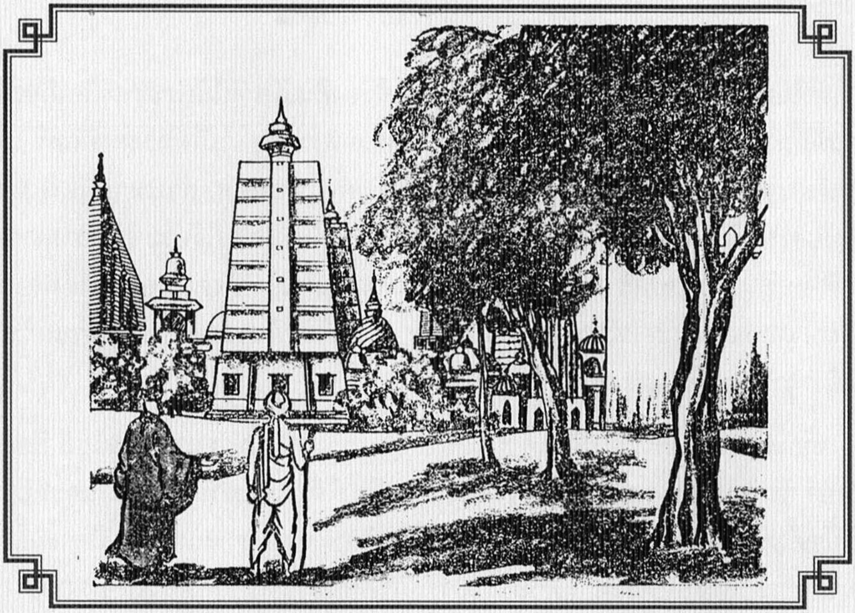

98. 駐學二年

奘師在南印度境內，經契吒國，伐臘毗國，至西印度境之阿難陀補羅國及蘇剌侘國 、瞿折羅國，又到東南印度境之烏闍衍那國。從此東北行千餘里，至擲枳陀國。再東北入中印度境之摩醯濕伐羅補羅國，從此又西還蘇剌侘國。復向西行至阿點婆翅羅 國。如來在日，曾頻遊其地，無憂王在聖跡所到之處，均建有寶塔紀念。師又西行至狼揭羅國，臨近大海，西北至波剌斯國，這裡僧學小乘教，有釋尊遺鉢在此。西南海島有西女國，據說島上無男子。奘師又經多國，每禮聖跡，以至鉢伐多國，此在北印度境內，城側有大伽藍，內有百餘僧皆學大乘，是過去慎那弗恆羅論師在此製瑜伽師地釋論，亦是賢愛、德光兩論師出家的地方。奘師聞此有二三位大德，可資親近，因停駐二年，留此就學正量部根本阿毘達磨及攝正法論、教實論等。

98. ศึกษาอยู่ 2 ปี

ท่านอาจารย์รอนแรมอยู่ทางอินเดียใต้ แล้วผ่านแคว้นกัจฉะ ไปถึงแคว้นวัลภี จนสุดแดนอินเดียตะวันตก มาถึงแคว้นอานันทปุระ แคว้นสุราษฎร์ แคว้นคุจราษฎร์ จากนั้นไปทางตะวันออกเฉียงใต้ถึงอุชยินี และเดินทางไปทางตะวันออกเฉียงเหนือ 1,000 กว่าลี้ ถึงฉิตโตร จากตะวันออกเฉียงเหนือไปจนเข้ามัธยมประเทศของอินเดีย ถึงแคว้นมเหศวรปุระ จากนั้นไปทางตะวันตก กลับไปทางสุราษฎร์ แล้วมุ่งไปทางตะวันตกถึงแคว้นอาทีนวศีล เมื่อครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าเคยเสด็จมายังที่นี่เนือง ๆ ต่อมาพระเจ้าอโศกทรงสร้างสถูปไว้เพื่อเป็นอนุสรณ์ ท่านอาจารย์เดินทางต่อไปทางตะวันตกจนถึงแคว้นลังคละ ริมฝั่งมหาสมุทร จากนี้ทางตะวันตกเฉียงเหนือถึงแคว้นปารสิก ที่นี่ภิกษุสงฆ์ศึกษาแต่ฝ่ายหินยาน มีบาตรของพระพุทธองค์ประดิษฐานอยู่ที่พระราชวังของเมืองนี้ด้วย ทางตะวันตกเฉียงใต้มีเกาะอยู่เกาะหนึ่ง ที่เกาะนั้นมีเมืองหญิงตะวันตก ภายในเกาะมีแต่สตรีล้วนไม่มีบุรุษ ท่านอาจารย์เดินทางผ่านไปหลายแคว้น และได้นมัสการสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ทุกแห่งจนถึงแคว้นปรวตะ ซึ่งอยู่สุดเขตทางเหนือของอินเดีย ที่นครหลวงมีอารามใหญ่แห่งหนึ่ง ภิกษุสงฆ์อยู่จำพรรษา 100 กว่ารูป ล้วนศึกษามหายานทั้งสิ้น ที่อารามนี้เป็นสถานที่ท่านชินบุตรรจนาคัมภีร์โยคาจารภูมิศาสตรการิกา และยังเป็นที่ออกบวชของคันถรจนาจารย์คือท่านภัทรรุจิและคุณประภา ท่านอาจารย์ได้ทราบข่าวว่าแคว้นนี้มีภิกษุ 2 ถึง 3 รูปที่ทรงความรู้ จึงอยากเข้าไปใกล้ชิดเพื่อศึกษา และได้พำนักอยู่ที่นี่ 2 ปีเพื่อศึกษาคัมภีร์ของฝ่ายสัมมิติยะ มีคัมภีร์มูลาภิธรรม สัทธรรมสัมปริครหศาสตร์ และประศิกษาสัตยศาสตร์ เป็นต้น.

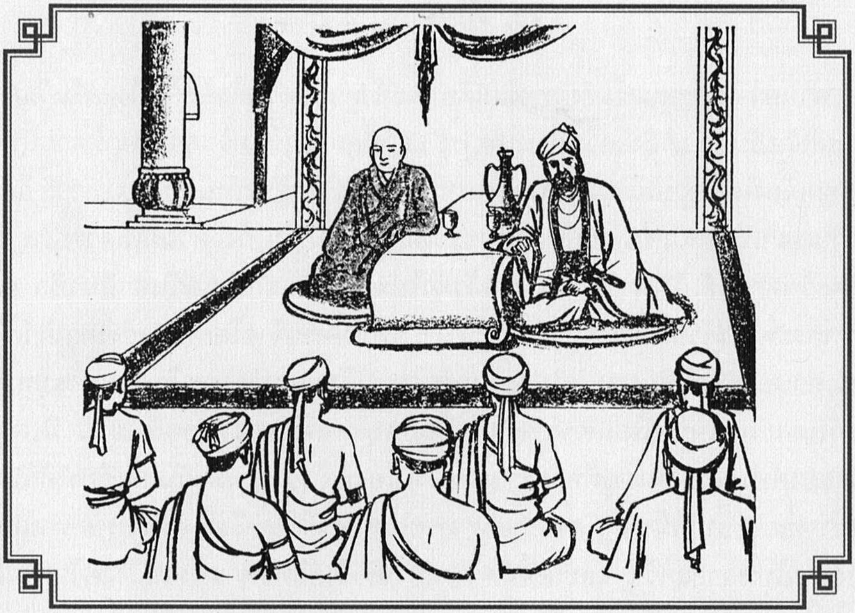

99. 道俗宗歸

奘師二年後復東南還摩揭陀國施無厭寺參禮正法藏，聞寺西有般若跋陀羅大德，師又往就學兩月。從此復往杖林山向一位居士勝軍論師處求教；居士本蘇刺侘國人，刹帝利種，幼年即好學，先在賢愛論師處學因明，又從安慧菩薩學聲明、大小乘論。又從戒賢法師學瑜伽論。其對四吠陀典、天文地理、醫方術數，無不究覽根源，窮盡枝葉。居士不但學該内外，而且德爲時尊。摩揭陀主 滿冑王欽賢重士，聞風而悅，便遣使邀請，立爲國師。封二十大邑，但論師不受。國王崩後，戒日王又請居士爲師，封烏荼國八十大邑，論師亦辭不受，雖再三固請，亦皆堅辭。他對王說：「勝軍聞受人之祿，憂人之事，今方救生死縈纏之急，豈有暇而知王務哉。」言罷而出，王不能留。自是每依杖林山養徒教授，常講佛經，道俗宗歸，常逾數百餘人，奘師就學，先後二年，學唯識抉擇論、意義理論、成無畏論、不住涅槃十二因緣論、莊嚴經論及問瑜伽師地論、因明論等。

99. เป็นที่เคารพนับถือ

ท่านอาจารย์ได้อยู่ศึกษากับคันถรจนาจารย์ 2 ปี จึงเดินทางไปทางตะวันออกเฉียงใต้ กลับมายังอารามนาลันทา เมื่อได้ไปกราบนมัสการท่านสัทธรรมโกศะ (ศีลภัทร) แล้วจึงทราบว่า ทางตะวันตกของอาราม มีคณาจารย์อีกรูปหนึ่งชื่อว่า ปรัชญาภัทร จึงแวะไปศึกษาอยู่กับท่านอีก 2 เดือน เพื่อสอบถามข้อความที่ยังเคลือบแคลงสงสัย

จากนั้นได้ทราบข่าวว่า ยังมีบัณฑิตผู้หนึ่งนามว่า ชัยเสน พำนักอยู่ ณ ภูเขายัษฏิวัน เดิมทีท่านผู้นี้เป็นชาวเมืองสุราษฎร์ เกิดในวรรณะกษัตริย์ เมื่อยังเยาว์เคยศึกษาคัมภีร์เหตุวิทยาศาสตร์กับท่านภัทรรุจิ ต่อมาได้ศึกษาศัพทวิทยาและศาสตร์อื่น ๆ ของทั้งหินยานและมหายานกับท่านสถิรมติ และยังได้ศึกษาโยคาจารภูมิศาสตร์กับท่านอาจารย์ศีลภัทรด้วย ทั้งยังมีความรู้ในพระเวท 4 ตลอดจนโชยติษศาสตร์ ภูมิศาสตร์ อายุรเวท คณิตศาสตร์เหล่านี้อย่างเจนจบ คฤหัสถ์ท่านนี้ไม่เพียงศึกษาเรื่องภายในและภายนอกพระพุทธศาสนา หากยังประกอบด้วยการเป็นผู้ทรงคุณธรรม จึงเป็นที่เคารพยกย่องแก่ชนทั่วไป

พระเจ้าปูรณวรมันแห่งแคว้นมคธ ผู้ทรงนิยมนับถือบัณฑิต เมื่อทรงทราบเกียรติคุณของท่านชัยเสน จึงรับสั่งให้คนมาเชิญไปดำรงตำแหน่งราชครู และยังจะประทานผลประโยชน์ที่เก็บจากหัวเมืองใหญ่ถึง 20 หัวเมืองให้ด้วย แต่ท่านชัยเสนก็ปฏิเสธ ต่อมาเมื่อพระเจ้าปูรณวรมันสิ้นพระชนม์ลง มาถึงรัชสมัยพระเจ้าศีลาทิตย์ ก็มีรับสั่งให้เชิญท่านชัยเสนไปดำรงตำแหน่งราชครูอีก โดยจะประทานผลประโยชน์จากหัวเมืองใหญ่ 80 หัวเมืองในแคว้นอุฑระ แต่ท่านชัยเสนก็หามีความยินดีไม่ แม้พระเจ้าศีลาทิตย์จะได้เชิญอีกถึง 3 ครั้ง ก็ยังยืนกรานอยู่เช่นเดิม และกราบทูลไปว่า ข้าพเจ้าทราบมาว่า ผู้ใดเห็นแก่ลาภสักการะแล้ว ผู้นั้นจะข้องอยู่ด้วยธุระในทางโลก บัดนี้ข้าพเจ้าปรารถนาปลดเปลื้องตนจากบ่วงแห่งวัฏสงสาร แล้วจะมีเวลาที่ไหนจะไปสนองพระกรุณาในข้อราชการได้ เมื่อกล่าวจบแล้วก็ถวายบังคมลาไปโดยพระราชามิอาจเหนี่ยวรั้ง

นับแต่นั้นมาท่านชัยเสนก็ไปสำนักยังภูเขายัษฏิวัน คอยอนุศาสน์สั่งสอนศิษย์ทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์เป็นจำนวนนับร้อย ท่านอาจารย์ก็ฝากตนเป็นศิษย์เข้าไปศึกษาอยู่ด้วยเป็นเวลา 2 ปี ได้ศึกษาคัมภีร์ต่าง ๆ อาทิ วิทยามาตรสิทธิศาสตร์ อิ้งี้หลีหลุน อกุโตภยศาสตร์ อประติษฐนิรวาณศาสตร์ ประตีตยสมุตปาทศาสตร์ อลังการสูตรศาสตร์ กับได้สอบสวนข้อสงสัยบางประการในโยคาจารภูมิศาสตร์กับเหตุวิทยาศาสตร์เป็นต้นด้วย.

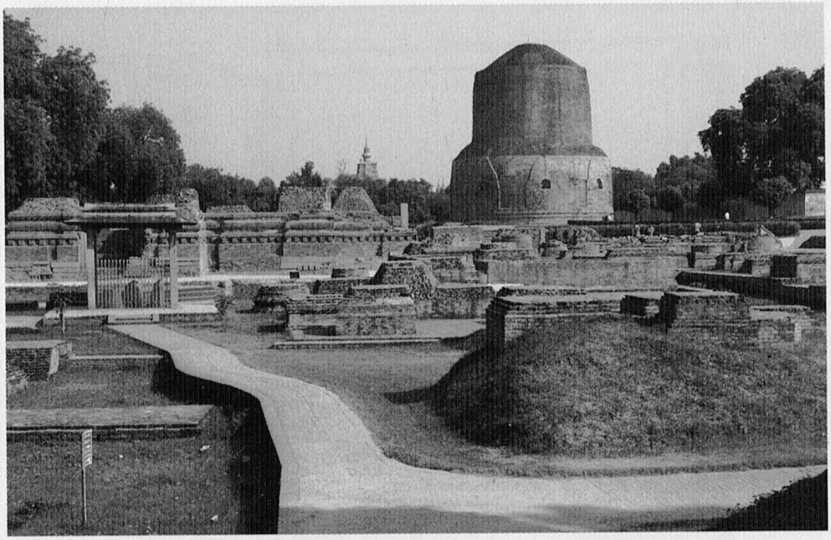

ธัมเมกขสถูปที่ป่าอิสิปตนมฤคทายวัน สถานที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงปฐมเทศนา

พระพุทธไสยาสน์ที่วิหารปรินิพพาน เมืองกุศินารา

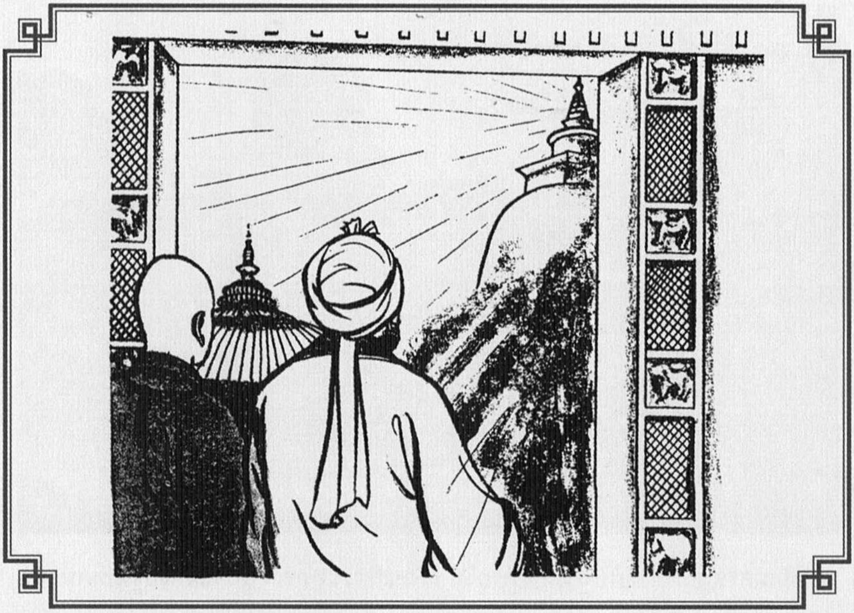

100. 舍利神變

一日奘師於夜中忽夢見那蘭陀寺房院荒穢，並繫水牛，已無僧侶，師從幼日王院西門入見第四重閣上有一金人，端嚴光明，內心歡喜，欲登閣不能，乃請接引，彼金人謂我是文殊師利菩薩，以汝業緣未可來也。乃指寺外，師尋見寺外火焚村邑，都爲灰燼。閣上金人又說：汝可早歸，此處十年後戒日王當崩，印度荒亂，惡人相害，汝宜知之。言罷不見，師醒來慨歎不已，告勝軍居士，居士說三界無安，或當如是，既有此兆，仁者當自圖之。

其時，菩提寺正出佛陀舍利，供衆瞻禮，各國道俗，都來觀禮。奘師即與勝軍論師同往見舍利骨，或大或小，大者如圓珠，光色紅白。又肉舍利如豆大，其狀紅潤。瞻禮者多獻奉香花。

是夜勝軍論師與奘師都對舍利大小不同發生疑惑，蓋一般舍利多大如米粒，而此所見何其太大？兩師正談論間，忽不見室中燈，內外大明，於是走出室外，乃見舍利塔上，

發出光明奪目，五彩洞朗，已不見星月。兼聞異香，滿溢庭院，於是互相遞告 此一舍利神變的事，大衆重集禮拜，嘆爲稀有，約經一餐時間光乃漸收。兩師所疑頓釋。

100. อภินิหารพระบรมธาตุ

อยู่มาวันหนึ่ง ขณะท่านอาจารย์พักอยู่ในสำนักของท่านชัยเสนนั้น เกิดฝันไปว่าที่อารามนาลันทา ห้องหอนั้นกลับกลายเป็นรกร้างไปหมดสิ้น คงมีแต่กระบือผูกไว้ และไม่มีพระภิกษุสงฆ์หลงเหลืออยู่เลย ในฝันท่านอาจารย์เดินไปทางตึกพระเจ้าพาลาทิตย์ ทางประตูด้านตะวันตก ขึ้นไปบนชั้นที่ 4 ก็เห็นมีท่านผู้หนึ่งวรรณะดั่งทองเปล่งรัศมีสว่างไสว ในใจเกิดปลื้มปีติคิดจะปีนป่ายขึ้นไปหา แต่ก็ขึ้นไม่ได้ จึงร้องขอให้ท่านพาขึ้นไปด้วย ท่านผู้นั้นจึงกล่าวตอบว่า เราคือมัญชุศรีโพธิสัตว์ เธอยังไม่หมดสิ้นเวรกรรม จึงยังมิอาจขึ้นมาได้ จากนั้นได้ชี้ไปทางนอกอาราม แล้วตรัสว่าเห็นนั่นไหม ท่านอาจารย์มองตามออกไป ก็พบภาพภายนอกอารามมีเพลิงกำลังลุกไหม้เผาผลาญบ้านเมืองพินาศย่อยยับ พระโพธิสัตว์ได้กล่าวกับท่านอาจารย์อีกว่า เธอจงรีบกลับไปเถิด อีก 10 ปีนับจากนี้ พระเจ้าศีลาทิตย์จะสิ้นพระชนม์ อินเดียจะกลายเป็นทุรยุคเกิดการประหัตประหารซึ่งกันและกัน เธอควรทราบไว้เถิด ครั้นกล่าวจบแล้วก็หายวับไป เมื่อตื่นขึ้นท่านอาจารย์ก็นำเรื่องราวไปเล่าแก่ท่านชัยเสน ท่านชัยเสนกล่าวว่า ในไตรภพนี้ไม่มีสถานที่ใดที่จะปลอดภัย บางทีเหตุการณ์ในความฝันของท่านอาจเป็นลางบอกเหตุบางประการ ท่านพึงพิจารณาด้วยตนเองเถิด

ขณะนั้นที่อารามพระศรีมหาโพธิ์กำลังมีงานอัญเชิญพระบรมสารีริกธาตุออกมาให้มหาชนนมัสการ ชาวเมืองทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ต่างมาชื่นชมบูชากันเนืองแน่น ท่านอาจารย์กับท่านชัยเสนก็มานมัสการพระบรมธาตุด้วย และได้เห็นพระบรมธาตุมีสัณฐานต่าง ๆ กัน ใหญ่บ้างเล็กบ้าง องค์ที่ขนาดใหญ่เท่าเม็ดพลอยมีสีแดงสุก ขนาดย่อมลงมาเท่าเม็ดถั่วสีแดงสด บรรดาผู้มานมัสการต่างถือดอกไม้มาถวายสักการะ ในค่ำคืนนั้นท่านชัยเสนกับท่านอาจารย์ได้นั่งสนทนากันถึงเรื่องความแตกต่างของพระบรมธาตุ ด้วยเกิดความสงสัยว่า โดยทั่วไปแล้ว พระบรมสารีริกธาตุจะมีขนาดเท่าเมล็ดข้าวสาร แต่ที่เห็นครั้งนี้ไฉนกลับมีขนาดใหญ่กว่าที่เคยพบมา

ขณะที่ท่านทั้งสองกำลังสนทนาเรื่องพระบรมธาตุอยู่นั้น ทันใดภายในห้องก็ไม่ปรากฏแสงตะเกียง ทั้งภายในและภายนอกห้องบังเกิดแสงสว่างขึ้น เมื่อเห็นดังนั้นจึงพากันออกไปดูภายนอก ก็ได้เห็นบนสถูปพระสารีริกธาตุนั้น เปล่งรัศมีสว่างไสวเจิดจรัสดุจแสงอาทิตย์เป็น 5 สีส่องขึ้นไปบนนภากาศจนไม่เห็นแสงดาวเดือน ขณะเดียวกันก็บังเกิดกลิ่นหอมจรุงตรลบไปทั่วบริเวณอาราม บรรดาผู้ที่ได้เห็นปาฏิหาริย์แล้วก็ปราศจากวิจิกิจฉาคือความลังเลสงสัยใด ๆ หลงเหลืออยู่อีก แสงนี้สว่างอยู่ประมาณชั่วอาหารมื้อหนึ่งก็ค่อย ๆ จางหายไป เช่นเดียวกับความสงสัยของท่านอาจารย์ทั้งสองที่พลอยหมดสิ้นไปด้วย.

◆

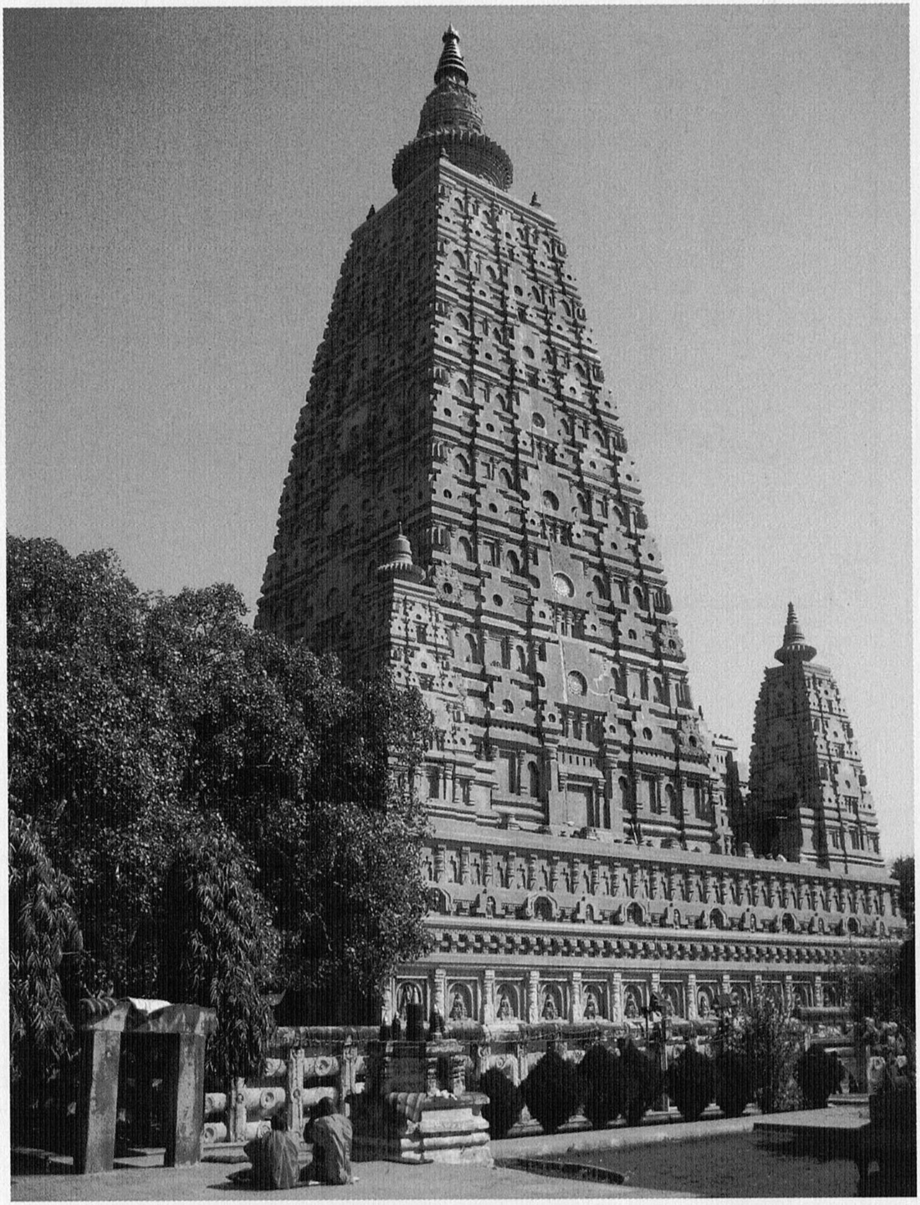

สถูปที่อารามพระศรีมหาโพธิ์

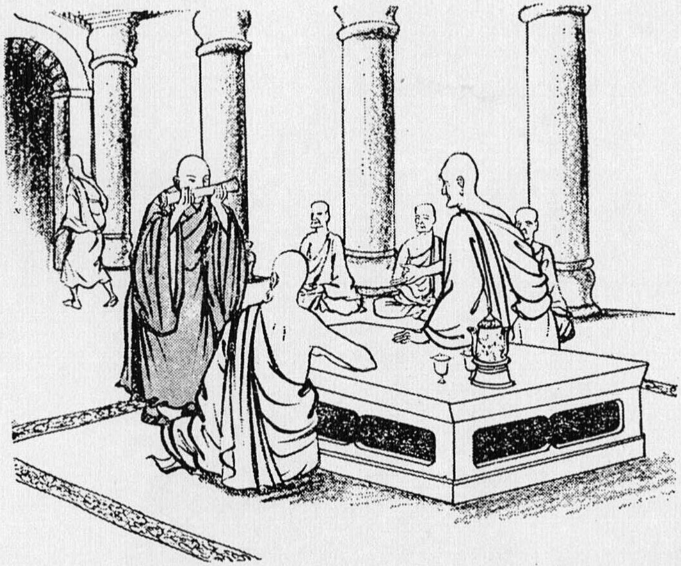

101. 三千論頌

奘大師在菩提寺每日往禮菩提樹及其他聖跡，經八日乃歸那蘭陀寺。這時戒賢論師要師爲衆開講「攝大乘論」及「唯識抉擇論」，在這以前，先有師子光大德爲衆講「中論、百論」，其旨在破瑜伽之義，但奘師以爲聖人立教，各隨一意，並不相違，迷惑的人，自己不能會通，便說它乖反，此種過失，應由傳布之人負責，不是法的錯處。奘師因此數次前往詰問師子光，其又不能答出所以然，於是他的學徒逐漸散去，而歸附奘師者，卻又不少。法師乃又述說中論、百論，謂其旨在破偏計所執，不說依他起性及圓成實性。師子光不能善悟，因此見論則稱一切無所得，且謂瑜伽所立圓成實等亦皆須遣除。奘師爲了和會此二宗，力言不相違背，於是乃著作「會宗論」三千頌。論成即呈與戒賢論師及大衆評閱，見者無不稱善。且公開宣布此三千論頌。師子光慚赧無地，便離此前往菩提寺。另又找到一位東印度的同學，名叫旃陀羅僧訶的來與奘師論難，以圖洗雪前恥。但此人雖至，因忌憚奘師的威德，竟默無動靜，一直不敢向前問難。由是法師的聲譽益發盛隆。

101. ชุมนุมวิถีธรรมสามพันโศลก

ท่านอาจารย์พักอยู่ที่นี่ 8 วันเพื่อนมัสการพระศรีมหาโพธิ์และปูชนียสถานต่าง ๆ แล้วจึงลากลับนาลันทา ในเวลานั้นท่านอาจารย์ศีลภัทรได้ให้ท่านอาจารย์ขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรมในคัมภีร์มหายานสัมปริครหศาสตร์ และวิชญาปติมาตรตาสิทธิศาสตร์ เพราะก่อนหน้านั้นท่านสิงหประภาได้ขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรมบรรยายมาธยมิกศาสตร์และศตศาสตร์ ทำนองเพื่อจะลบล้างมติในโยคาจารภูมิศาสตร์ แต่ด้วยท่านอาจารย์เป็นผู้แตกฉานในมาธยมิกศาสตร์และศตศาสตร์อยู่ก่อน อีกทั้งยังเข้าใจโยคาจารภูมิศาสตร์ด้วย จึงอธิบายว่า หลักธรรมของปราชญ์ผู้เป็นอริยะทั้งหลาย ย่อมดำเนินไปในวิถีธรรมอันหนึ่งอันเดียว หาได้ขัดแย้งกันแต่ประการใดไม่ หากจะมีความเห็นว่าไม่สอดคล้องต้องกัน ย่อมป็นที่ความเห็นผิดของผู้สั่งสอนเอง หลักธรรมนั้นหาเกี่ยวข้องไม่ ด้วยเหตุนี้ ท่านอาจารย์จึงพยายามชี้แจงและซักซ้อมความเข้าใจกันอยู่หลายครั้ง ฝ่ายท่านสิงหประภาก็มิอาจยกเหตุผลใด ๆ มาหักล้างได้ จึงเป็นผลให้บรรดาสานุศิษย์ของท่านสิงหประภาค่อย ๆ ห่างหายไป ส่วนที่พากันหันมานับถือท่านอาจารย์ก็มีไม่น้อย

ท่านอาจารย์ได้แสดงให้เห็นว่าข้อความในมาธยมิกศาสตร์และศตศาสตร์นั้นเพียงประสงค์จะลบล้างคติปริกัลปิตะ (ลักษณะที่สมมติขึ้น และยึดมั่นถือมั่นว่าสิ่งนั้นเป็นจริง) แต่มิได้พาดพิงถึงปรตันตรคติ (มติที่ฝ่ายอื่นตั้งขึ้น) ทั้งไม่เกี่ยวถึงปรินิษปันนะ (ความเห็นตามจริงในสิ่งที่เป็นจริง) ดังนั้นท่านจึงรจนาปกรณ์ชื่อฮ่วยจงหลุน จำนวน 3,000 โศลกขึ้นเสนอต่อท่านอาจารย์ศีลภัทร แล้วนำออกให้หมู่สงฆ์ได้อ่านและวิจารณ์ทั่วกัน ผู้พบเห็นแล้วต่างไม่มีผู้ใดสามารถติติง มีแต่ชื่นชมว่าดีเยี่ยม ท่านจึงได้ประกาศโศลกทั้ง 3,000 บทนี้ให้เผยแพร่ออกไป

ท่านสิงหประภารู้สึกละอายยิ่งนัก จึงย้ายออกไปสำนัก ณ อารามศรีมหาโพธิ์ แล้วแสวงหาเพื่อนนักศึกษาชาวอินเดียตะวันออกอีกคนชื่อจันทรสิงหะ ให้มาช่วยอภิปรายโต้แย้งในข้อปัญหาธรรมกับท่านอาจารย์เพื่อแก้มือแทนตน แต่เมื่อผู้นั้นมาถึงก็กลับบังเกิดความเกรงขามในบารมีของท่าน จึงได้แต่เงียบไม่กล้าปริปากกล่าวอะไร หัวข้อบรรดาที่เตรียมมาก็มิได้ยกขึ้นซักถาม ด้วยเหตุนี้ ชื่อเสียงของท่านอาจารย์ก็ยิ่งโด่งดังขึ้น.

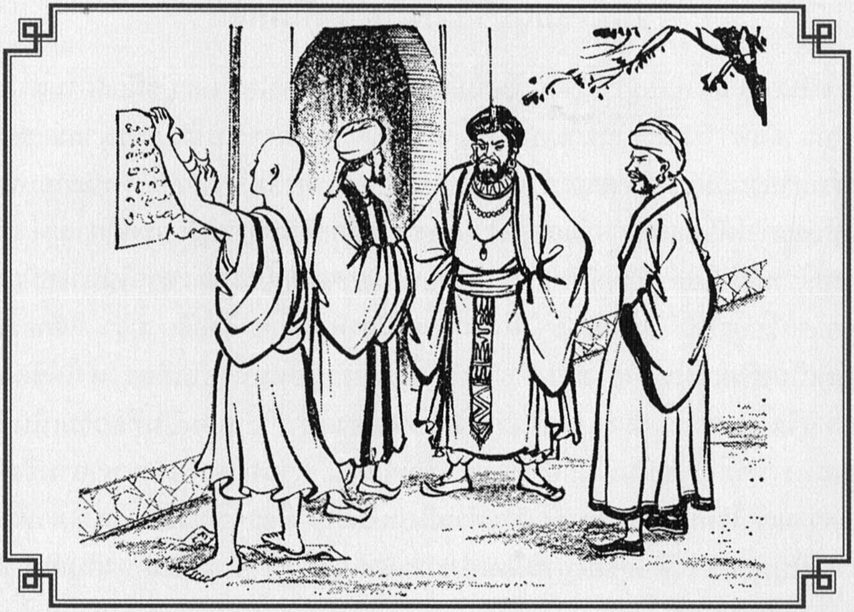

102. 外道論難

此時有一順世外道來求論難，他一共寫了四十條大義，懸貼在寺門外，大言謂：若有難破其中一條者，我則斬首以謝。這樣大的口氣，用自己的頭顱作爲賭注，果然經過好幾天，仍無人出而應戰。

奘師知道了此事後，即派房內淨人〔侍者〕去揭破其義，還把它擲在足底殘踏毀掉，此婆羅門見狀大怒，問是何人？淨人說我是大乘天僧玄奘派來的。果然，此婆羅門亦久聞法師之名，正感慚恥，更不與語，奘師令喚入，將對戒賢論師前並請諸大德共同作證。就與其公開論辯起來，奘師毫不留情，一一破斥，幾番婆羅門被逼得啞口無言，終於起立作謝，謂我已輸了。聽任你依照前約處理吧！但是奘師告訴他說：我們釋尊的弟子是不害人的，今不殺你，且隨我爲奴吧！婆羅門喜不自勝，聞者亦莫不感奘師之寬宏大量，爲其稱慶者。

102. โต้ปัญหาธรรมกับเดียรถีย์โลกายัต

เวลานั้น มีเดียรถีย์ฝ่ายโลกายัตผู้หนึ่งมาท้าโต้ปัญหาธรรม เขาเขียนกระทู้ขึ้น 40 ข้อมาแขวนไว้ที่ประตูอารามนาลันทา และกล่าวว่าหากผู้ใดสามารถแก้ตกได้แม้ข้อเดียว ข้าพเจ้ายินดีให้ตัดศีรษะเป็นการตอบแทน คำประกาศนี้แขวนอยู่หลายวัน แต่ก็ยังไม่มีผู้ใดกล้าออกไปโต้ตอบด้วย ท่านอาจารย์ทราบดังนั้น จึงวานให้อุบาสกผู้หนึ่งไปนำออก เขาก็ไปปลดกระดาษนั้นออกแล้วฉีกทิ้งเสียด้วย พราหมณ์เจ้าของเมื่อเห็นดังนั้นก็โกรธนัก ถามขึ้นว่าเจ้าเป็นใคร อุบาสกผู้นั้นตอบว่า ข้าพเจ้าเป็นคนรับใช้ที่ท่านมหายานเทพ (ฉายาของท่านเฮี่ยงจัง) ส่งมา

พราหมณ์คงเคยได้ยินกิตติศัพท์ของท่านอาจารย์มาก่อนหน้าแล้ว ก็ให้บังเกิดความหวาดหวั่นขึ้น ไม่ค่อยเต็มใจจะโต้เถียงด้วยนัก แต่ท่านก็ให้เชิญตัวพราหมณ์ผู้นั้นเข้ามาแล้วพาไปต่อหน้าท่านศีลภัทร พร้อมกันนั้นยังได้นิมนต์พระคุณเจ้ากับทั้งผู้ทรงภูมิทั้งหลายมาร่วมฟังเป็นสักขีพยานด้วย แล้วจึงเริ่มอภิปรายหักล้างวาทะนั้นอย่างเปิดเผยทีละข้อ ๆ จนพราหมณ์ผู้นั้นต้องยอมจำนนด้วยเหตุผลมิอาจตอบโต้อะไรอีก ที่สุดก็ลุกขึ้นมายืนคำนับยอมรับความพ่ายแพ้ และยินดีที่จะปฏิบัติตามคำมั่นอันตนได้สัญญาไว้ก่อน แต่ท่านอาจารย์ก็กล่าวแก่เขาว่า พวกเราสมณะศากยบุตร ย่อมไม่มีความคิดจะเบียดเบียนผู้ใด แม้บัดนี้ก็ไม่มีความคิดจะประทุษร้ายท่าน แต่จะให้ท่านมาช่วยงานตามคำสั่งของเราแทน เมื่อพราหมณ์ได้ยินดังนั้นก็ปีติยินดียิ่ง บรรดาผู้พบเห็นต่างก็สรรเสริญว่าท่านอาจารย์มีใจกว้างเหลือคณนา พร้อมกับพลอยยินดีมีมุทิตาจิตด้วย.

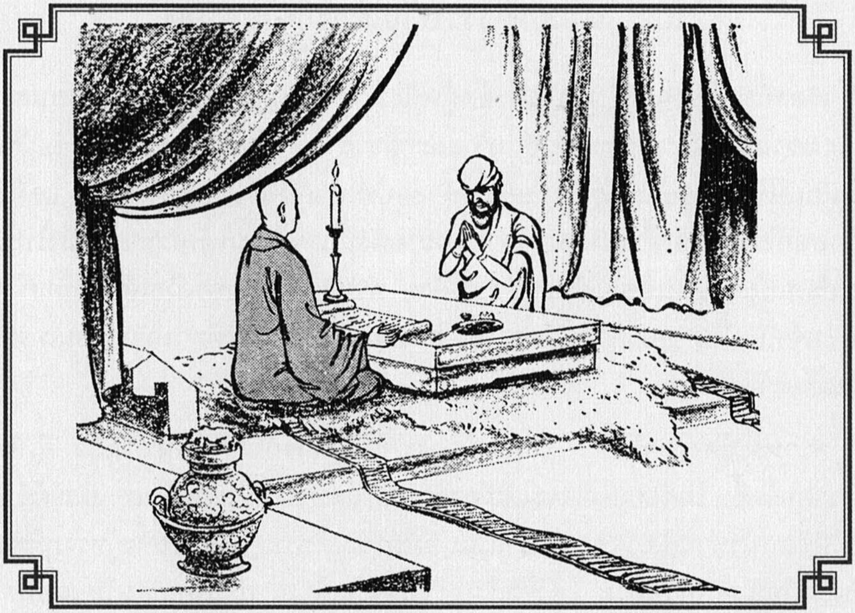

103. 從奴學法

奘師因悉不久，將有烏茶國之行，此行專爲了要破小乘學說，乃先尋訪小乘所著「破大乘義七百頌」，法師對此頌有幾處疑難不明，乃喚來新收之奴婆羅門，問其曾聽過此頌義否？他說曾聽過五遍。於是奘師便要他講述。不意婆羅門說：「我現在是奴隸的身份啊！豈能爲尊者講法呢？」奘師說：「這是他宗，我所未曾見過的，不妨講給我聽」。婆羅門聽了師旣不嫌，就約定在夜間無人的時候，爲避免外人見了誤會，說師從奴學法，而污尊譽。是夜，師摒退諸人，秉燭令講一遍，備得其旨，再尋出其錯謬之處，用大乘義來破它，乃著一千六百頌，名「破惡見論。」將呈戒賢論師及宣示徒衆，讀者無不嗟賞，謂以此窮覆，何敵不亡？若奘師之苦心，爲了要破小乘惡見，必先洞悉其內容，所謂知己知彼，故不論身份，求奴學法。事後對婆羅門說：仁者因論屈伏爲奴，於恥已足，今放汝歸，可隨意他往。亦可見其對人之寬大，亦答謝其說小乘之教。婆羅門歡喜，辭出往東印度迦摩縷波國去了 。

103. ศึกษาธรรมจากคนรับใช้

ท่านอาจารย์เตรียมตัวเดินทางไปแคว้นอุฑระตามรับสั่งพระเจ้าศีลาทิตย์ การเดินทางไปครั้งนี้ก็เพื่อหักล้างมติฝ่ายหินยาน จึงเริ่มแสวงหาหนังสือหักล้างมติมหายานที่ฝ่ายหินยานประพันธ์ขึ้นมี 700 โศลก ท่านอาจารย์มีข้อกังขาเกี่ยวกับโศลกนั้น ๆ อยู่บ้าง จึงสอบถามจากพราหมณ์ที่มาเป็นคนรับใช้นั้นว่า เคยได้ฟังโศลกเหล่านั้นมาบ้างหรือไม่ พราหมณ์ผู้นั้นตอบว่า ข้าพเจ้าเคยได้ฟังบรรยายมา 5 ครั้งแล้ว ฉะนั้น ท่านอาจารย์จึงให้เขาอธิบายความนั้นให้ฟัง แต่พราหมณ์ตอบว่า ปัจจุบันข้าพเจ้าอยู่ในฐานะเป็นเพียงผู้รับใช้เท่านั้น มิอาจเอื้อมบรรยายธรรมให้ท่านอาจารย์ที่เคารพได้ ท่านอาจารย์ตอบว่า นี้เป็นวาทะของลัทธิอื่น ข้าพเจ้ายังไม่เคยเห็นมาก่อน ขอเพียงแค่ท่านเล่าความให้ฟังก็แล้วกัน พราหมณ์ตอบว่า ในเมื่อท่านไม่รังเกียจก็จะขอนัดหมายในยามเที่ยงคืน เพื่อหลีกเลี่ยงมิให้ผู้ใดพบเห็น ด้วยเกรงเขาจะเข้าใจผิดว่าท่านศึกษาธรรมจากคนรับใช้ จะบังเกิดความมัวหมองแก่เกียรติคุณของท่านได้ ด้วยเหตุนี้คืนนั้นท่านอาจารย์จึงสั่งให้คนอื่น ๆ ออกไปสิ้น เหลือแต่ตัวท่านกับพราหมณ์รับใช้ผู้นี้ จากนั้นจุดตะเกียงขึ้น ก่อนจะให้พราหมณ์อธิบายให้ฟังจบหนึ่ง เพื่อหาความผิดพลาดของเขา แล้วเอาอรรถมหายานมาหักล้าง จากนั้นจึงได้แต่งปกรณ์ 1,600 โศลก ให้ชื่อว่า พั่วอั๊กเกี่ยงหลุง (ขจัดมิจฉาทิฏฐิศาสตร์) ไปนำเสนอต่อท่านอาจารย์ศีลภัทร พร้อมทั้งให้ศิษยานุศิษย์ทั้งหลายได้อ่านถ้วนหน้ากัน ผู้อ่านต่างชื่นชมยินดีว่ามีสำนวนโวหารเป็นเลิศ

ท่านอาจารย์ได้ใช้ความสามารถเพื่อขจัดทิฏฐิความเห็นผิด ด้วยเหตุที่จำเป็นต้องเข้าใจท้องเรื่องนั้น ๆ ให้ถ่องแท้เสียก่อน จึงเข้าตำราที่ว่ารู้เขารู้เรา ดังนี้จึงไม่ถือตนว่าอยู่ในฐานะใด เช่นการศึกษากับคนรับใช้นี้ ภายหลังจากเหตุการณ์นี้ผ่านพ้นไป ท่านก็กล่าวแก่พราหมณ์ผู้รับใช้นั้นว่า การที่เราสามารถรจนาศาสตร์ขึ้นมาขจัดมิจฉาทิฏฐิได้สำเร็จ ก็เพราะได้ท่านให้ความรู้ เราจึงสามารถรอดพ้นจากปัญหาในครั้งนี้ บัดนี้ถึงเวลาจะปล่อยท่านให้เป็นอิสระแล้ว จะเห็นได้ว่าท่านอาจารย์มีน้ำใจโอบอ้อมอารีกว้างขวาง และยังขอบใจเขาที่สามารถช่วยให้เข้าใจคำสอนหินยาน พราหมณ์ผู้นี้เมื่อเป็นไทแก่ตัวแล้วก็มีความยินดี อำลากลับไปยังแคว้นกามรูปในอินเดียตะวันออก.

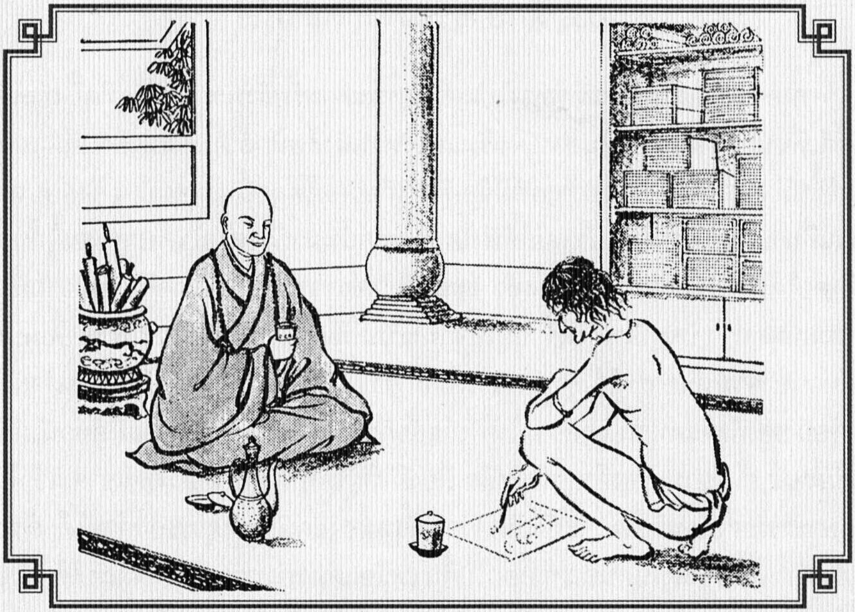

104. 占卜思歸

婆羅門來到迦摩縷波國後，向鳩摩羅王談論奘師之偉大，王聽後甚悅，就發出使者，專程去請法師。

在鳩摩羅王使者未到之前，有一露形裸體的外道，名伐闍羅，忽入法師房來，師曾聞尼乾外道善於占卜，即請其坐下問疑。奘師自述：玄奘是支那國僧，來此求學，歲月已久，今欲歸國，不知能到達否？又去留以何爲宜？再則請教壽命長短？

外道乃索一白石，畫地而卜報法師說：師留則此時最好，五印度道俗無不敬重。歸去則可達於彼，且亦受敬重。但去不如留。師之壽命，自今已去，更可十年，但若憑餘福轉續，則非所知也。

法師又問：意欲思歸，經像既多，不知如何？尼乾外道告勿爲憂，戒日王、鳩摩羅王，自會派人送師。師說彼二國王，從來未曾見過一面，如何能蒙其恩被呢？外道告訴法師：鳩摩羅王的使者，二三日內將到此請駕，既見鳩摩羅王，便可見戒日王，外道言罷即去。師即準備歸計。

104. พยากรณ์การกลับ

เมื่อพราหมณ์นั้นกลับคืนยังแคว้นกามรูปแล้ว ก็เดินทางไปเฝ้าพระเจ้ากุมารราชาผู้เป็นกษัตริย์ เล่าถึงความสำคัญและคุณงามความดีต่าง ๆ ของท่านอาจารย์แด่พระราชา เมื่อพระราชาได้สดับแล้วก็ให้บังเกิดความเลื่อมใส จึงส่งสาส์นไปอาราธนาท่านมายังแคว้นกามรูป

ระหว่างที่ทูตของพระเจ้ากุมารราชายังไปไม่ถึงนาลันทานั้น ได้มีนิครนถ์ผู้หนึ่งนามว่าวชิระ จู่ ๆ ก็เข้ามาถึงในห้องพักของท่าน แต่ท่านอาจารย์เคยได้ยินมาว่า พวกนิครนถ์ชำนาญเรื่องการพยากรณ์โชคชะตา จึงเชื้อเชิญให้เขานั่ง ก่อนจะสอบถามสิ่งที่ตนมีความสงสัยอยู่ ท่านอาจารย์เริ่มกล่าวขึ้นว่า ตัวข้าพเจ้านี้เป็นภิกษุชาวจีน เดินทางมาเพื่อเสาะแสวงหาการศึกษา บัดนี้วันเวลาได้ล่วงไปนับเป็นแรมปีแล้ว จึงคิดจะเดินทางกลับประเทศ ไม่ทราบว่าจะสามารถสำเร็จสมความปรารถนาหรือไม่ อนึ่ง ระหว่างการกลับบ้านเกิดกับการอยู่ที่นี่สิ่งใดจะสมควรกว่ากัน และยังสอบถามอีกว่าชะตาชีวิตจะยืนยาวหรือสั้นเป็นประการใด

นิครนถ์หยิบเอาดินสอขาวขีดเขียนลงบนพื้นแล้วทำนายว่า หากได้อยู่ที่นี่ก็ดี ในอินเดียทั้ง 5 แคว้นทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์จะให้ความเคารพยำเกรง แต่ถึงแม้จะเดินทางกลับ ก็จะสำเร็จสมความปรารถนาเช่นกัน แต่โดยสรุปแล้ว หากกลับไปจะสู้อยู่ที่นี่ไม่ได้ ส่วนอายุขัยถัดจากนี้ไปอีกสิบปียังอยู่ได้ พ้นจากนั้นไปแล้ว หากแม้นมีบุญวาสนาอื่นหนุนส่งก็ไม่อาจคาดคะเนได้ ท่านอาจารย์ถามขึ้นอีกว่า ใจนั้นก็คิดอยากจะกลับ แต่ติดที่มีพระพุทธรูปและคัมภีร์มากมาย ไม่ทราบจะอัญเชิญกลับไปได้อย่างไร นิครนถ์ตอบว่า เรื่องนั้นท่านมิต้องวิตก พระเจ้าศีลาทิตย์กับพระเจ้ากุมารราชาจะได้จัดการส่งท่านกลับไปเอง ท่านอาจารย์กล่าวว่า ก็พระราชาทั้งสององค์นี้ยังไม่เคยได้พบปะกัน แล้วจะไปพึ่งพาอาศัยพระองค์ได้อย่างไร นิครนถ์ตอบว่า ทูตของพระเจ้ากุมารราชาจะมาอาราธนาท่านภายในสองสามวันนี้ เมื่อท่านได้พบพระเจ้ากุมารราชาแล้ว ก็จะได้พบพระเจ้าศีลาทิตย์ด้วย นิครนถ์เมื่อพยากรณ์จบแล้วก็อำลาจากไป ส่วนท่านอาจารย์ก็เริ่มเตรียมการเดินทางกลับ.

* * *

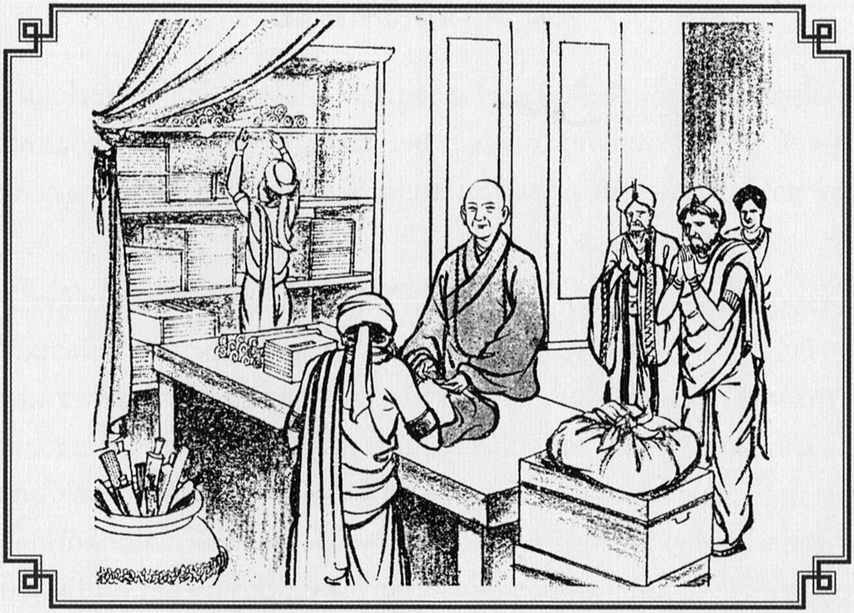

105. 諸德苦留

諸大德聞玄奘大師作歸國打算後，都來勸止，都說印度是佛降生之處，大聖雖已入滅，但遺蹟俱在，在此巡禮聖跡，足慰平生，又何必作歸計呢！何況貴國中華對佛與法多不尊重，此所以諸佛不生於彼也。奘師只得婉轉陳詞，一方面感謝諸德好意，一方面則說明自己心願，蓋法王立教，義尚流通，欲報佛恩，又豈能自得霑心，而將未悟者遺漏呢？何況敝國中華，衣冠濟濟，一切皆有法度可遵，君聖臣忠，父慈子孝，對於佛法，契重大乘，勤修戒定，發心行願，雖大聖不降於彼，但降聖靈，化身無量， 豈能謂佛不往彼而可輕視哉！

諸德又以經言諸天隨其福德共食而有異勸奘師，謂法師同居南瞻部，佛生於此而不往彼，彼即邊地，地既無福，所以留仁者也。 但奘師又以維摩居士言答諸德，謂日之行於瞻部洲，是爲除黑暗，今我思歸之意即遵此耳。諸德既見不從，乃同往戒賢法師處報告，戒師問奘師意已決定否？奘師說：此是佛陀生處，並非弟子不愛此土，但玄奘來意，

即爲求大法，廣利衆生，蒙師爲說諸論，且遍禮聖蹟，私心慰慶，不虛此行，願以所聞，歸還翻譯，使有緣之徒，同得聞見。用報師恩，所以不願停住。

戒賢法師聞後很是歡喜！說此是菩薩之意，吾心對汝之希望，亦如是耳。遂任師準備行裝，無人再作苦留。

105. พระเถระต่างมานิมนต์ให้อยู่ต่อไป

เมื่อพระเถราจารย์ทั้งหลายได้ทราบว่าท่านอาจารย์จะเดินทางกลับประเทศแล้ว ต่างก็พากันมาช่วยยับยั้งขอให้ท่านอยู่ต่อ โดยยกเหตุผลว่า อินเดียนั้นเป็นถิ่นกำเนิดของพระพุทธเจ้า แม้พระตถาคตจะปรินิพพานไปแล้ว แต่ร่องรอยของพระองค์ก็ยังคงอยู่ การได้อยู่นมัสการปูชนียสถานต่าง ๆ ที่นี่นับว่ามีค่ายิ่ง เหตุไฉนจึงคิดเดินทางกลับประเทศไปเสียและอนึ่งเล่า ที่ประเทศของท่านนั้นการเคารพนับถือในพระพุทธธรรมก็หาแน่นแฟ้นไม่ พระพุทธเจ้าทั้งหลายจึงไม่ไปอุบัติยังแดนของท่าน

ท่านอาจารย์ได้แต่ขอบใจในความหวังดีของท่านเหล่านั้น แต่ก็ได้กล่าวย้ำถึงเจตนารมณ์แต่แรกเริ่มที่เดินทางมาว่า เมื่อพระธรรมราชาทรงก่อตั้งพระศาสนา ก็เพื่อเผยแผ่พระสัทธรรมให้กว้างไกลออกไป อีกทั้งตัวท่านประสงค์จะทดแทนพระคุณในองค์พระตถาคต จะมาเพื่อประโยชน์ตนนั้นหามิได้ แล้วจะให้ทอดทิ้งผู้ที่ยังไม่บรรลุธรรมให้ต้องหมดโอกาสไปกระนั้นหรือ

แท้จริงแล้วประเทศจีนก็มีขนบธรรมเนียมประเพณีเรียบร้อย ตัวบทกฎหมายก็เที่ยงธรรม พระเจ้าแผ่นดินทรงพระปรีชา ขุนนางข้าราชการซื่อสัตย์สุจริต บิดาเอื้ออาทรต่อบุตร บุตรก็รู้จักกตัญญูกตเวที ยิ่งพระพุทธธรรมแล้ว ก็หนักเน้นในฝ่ายมหายาน มีผู้วิริยะปฏิบัติศีลสมาธิ ตั้งจิตปณิธานในจริยวัตร แม้พระตถาคตจะไม่เสด็จอุบัติในประเทศนั้น แต่ก็มีปูชนียสถานมากมาย อันแสดงถึงนิรมาณกายอันหาประมาณมิได้ของพระตถาคตปรากฏอยู่ เช่นนี้เป็นการสมควรแล้วหรือที่จะได้รับการดูแคลน

พระสงฆ์เหล่านั้นยังได้พยายามอ้อนวอนให้ท่านอาจารย์อยู่ต่อ กล่าวว่าในพระสูตรมีว่า ทวยเทพทั้งหลายเสวยสุขในทิพยวิมานต่างกันไป ก็ด้วยบุญญาธิการของเขามีต่างกัน

แล้วกล่าวด้วยว่า บัดนี้ตัวท่านอยู่ในชมพูทวีป พระพุทธองค์เล่าก็เสด็จอุบัติในชมพูทวีป ไม่ได้อุบัติในดินแดนของท่าน ประเทศของท่านจึงนับเป็นปัจจันตชนบท ด้อยบุญวาสนา จากนั้นก็พยายามเหนี่ยวรั้งมิให้ท่านกลับไปอีก แต่สุดท้ายแล้ว ท่านอาจารย์ได้ยกเอาวิมลเกียรติขึ้นมาอ้าง แล้วตอบกับพระเถราจารย์ทั้งหลายว่า พระอาทิตย์โคจรอยู่ในชมพูทวีป เพื่อที่จะขจัดความมืดมนฉันใด บัดนี้ข้าพเจ้าคิดจะกลับประเทศ ก็ด้วยเหตุผลเช่นเดียวกันนั้น

เมื่อภิกษุทั้งหลายเห็นว่าจะเหนี่ยวรั้งท่านไว้ไม่ได้ จึงพากันไปกราบเรียนท่านอาจารย์ศีลภัทรให้ทราบ เมื่อท่านศีลภัทรทราบแล้ว ก็ย้อนถามท่านอาจารย์ว่า ท่านคิดตัดสินใจดีแล้วหรือ ท่านอาจารย์ตอบว่า ที่นี่เป็นแดนมาตุภูมิแห่งพระตถาคต ใช่ว่าข้าพเจ้าจะไม่รักดินแดนนี้ แต่เนื่องด้วยวัตถุประสงค์ที่มานั้น ก็เพื่อที่จะเสาะแสวงหาพระสัทธรรม ยังประโยชน์ให้สรรพสัตว์ นับแต่เมื่อมาถึงที่นี่ก็ได้รับการต้อนรับดูแลอย่างดียิ่งจากท่านอาจารย์และคณาจารย์ทั้งปวง อีกทั้งยังได้ไปนมัสการสังเวชนียสถานต่าง ๆ ทำให้โดยส่วนตัวนั้น รู้สึกว่าการเดินทางมาครั้งนี้ไม่เสียเปล่า และหวังว่าจะนำสิ่งที่ได้พบเห็นและได้ยินได้ฟังมานี้กลับไปแปลให้สาธุชนได้สดับฟัง เพื่อเป็นการตอบแทนพระคุณของครูอาจารย์ ด้วยเหตุนี้จึงไม่ขออยู่ต่อ ภายหลังจากท่านอาจารย์กล่าวเหตุผลจบลงแล้ว ท่านศีลภัทรก็มีความปลาบปลื้มยินดีอนุโมทนาต่อความคิดนี้ แล้วว่านี่คือเจตนาของโพธิสัตว์โดยแท้ ด้วยจิตของข้าพเจ้ากับความปรารถนาท่านนั้นตรงกัน ขอให้ท่านจงตระเตรียมสัมภาระเดินทางเถิด จากนี้จะไม่มีผู้ใดเหนี่ยวรั้งท่านไว้อีก.

◆

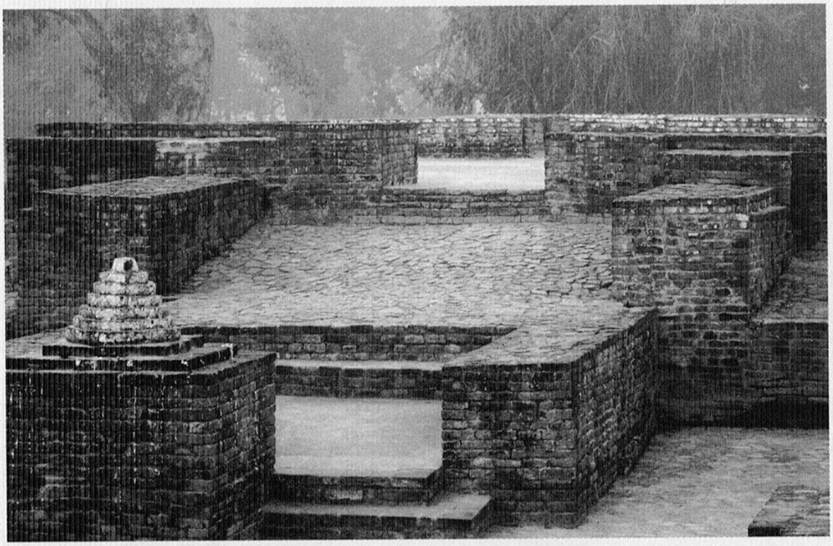

คันธกุฎีของพระพุทธองค์ที่พระเชตวันมหาวิหาร นครสาวัตถี

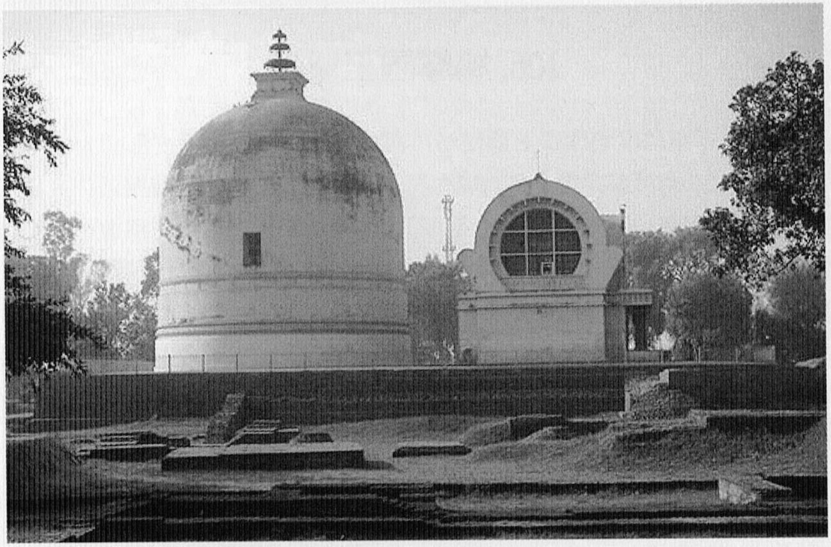

สถูปและวิหารที่เมืองกุศินารา สถานที่ปรินิพพานของพระพุทธเจ้า

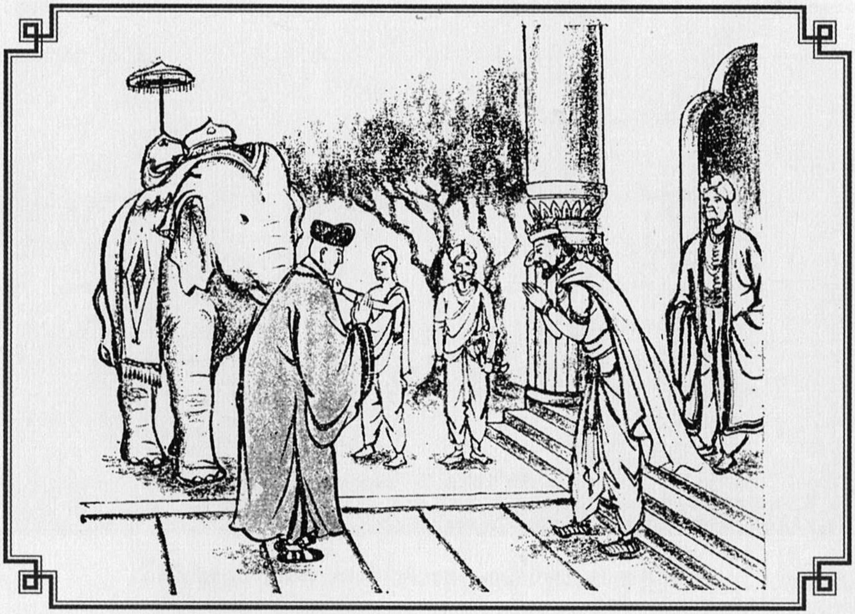

106. 鳩摩羅王堅請

方經二日，東印度鳩摩羅王遣使奉書與戒賢法師，謂要見支那國大德，望即遣送來此，以慰欽思。戒師得書即告大衆謂鳩摩羅王欲請玄奘 ，但前此衆擬派往戒日王處專與小乘對論之約尚未實踐，今若赴彼，戒日王處如何交代？遂告使者支那僧正作歸國之計，來不及赴王命了。但使者不久又至，鳩摩羅王堅請奘師要去，戒賢仍不遣往，彼王大怒，質問戒師不許師來，是否欲令衆生長淪永夜？豈是大德紹隆佛法之道？若不來時，彼將整象軍，踏那蘭陀寺，使碎如塵。戒賢法師得信乃告奘師：彼王素少善心，境內佛法亦不甚流行，自聞仁者之名，似發深意，仁者可能是其宿世善友，望去善化，令王發心，則百姓從化，如堅持不去，恐將發生魔難。

於是奘師即辭衆隨使前往彼國。彼王見師甚喜，率臣迎拜讚歎，延入宮中供養。

106. พระเจ้ากุมารราชานิมนต์

อยู่มาอีก 2 วัน ก็มีทูตนำสาส์นของพระเจ้ากุมารราชาแห่งอินเดียตะวันออกเข้ามาถวายท่านอาจารย์ศีลภัทร สาส์นนั้นมีใจความว่าทรงปรารถนาจะพบภิกษุที่มาจากประเทศจีนแล้วหวังจะให้ท่านศีลภัทรโปรดนำพาส่งไปให้ด้วย ท่านศีลภัทรเมื่อได้อ่านเนื้อความในสาส์นแล้ว ก็กล่าวแก่ทูตของพระเจ้ากุมารราชาว่า ที่ท่านปรารภว่าจะนิมนต์พระเฮี่ยงจังนั้นก่อนหน้านี้ทางเราได้เตรียมส่งท่านเฮี่ยงจังไปเฝ้าพระเจ้าศีลาทิตย์ เพื่อโต้วาทีกับคณะหินยาน แต่ก็ยังมิทันได้ไป มาบัดนี้จะให้ส่งตัวไปยังนครนั้น ก็แล้วถ้าหากเกิดพระเจ้าศีลาทิตย์จะมานิมนต์ จะทำประการใด แล้วจึงได้แจ้งแก่ทูตไปว่า ปัจจุบันพระสงฆ์จีนกำลังเตรียมเดินทางกลับประเทศแล้ว ไม่สามารถให้ไปตามพระประสงค์ได้ แต่ฝ่ายทูตนั้นไม่ช้าก็กลับมาอีก แล้วแจ้งว่าพระเจ้ากุมารราชาโปรดให้มานิมนต์ไปอีก หากว่าท่านศีลภัทรไม่ยอมให้ไป พระราชาจะทรงกริ้ว หรือท่านจะทอดทิ้งสรรพสัตว์ให้จมอยู่ในความมืดแห่งราตรีกาลตลอดไป นี่สมควรหรือที่พระคุณท่านจะเผยแผ่พระศาสนา ในสาส์นยังกล่าวอีกว่า หากแม้นยังไม่ยอมมาข้าพเจ้าก็จะส่งกองทัพช้างไปเหยียบอารามนาลันทาให้แหลกเป็นธุลี

เมื่อท่านศีลภัทรได้รับสาส์นนี้แล้ว จึงมากล่าวกับท่านเฮี่ยงจังว่า พระราชาองค์นี้ยังมีกุศลจิตน้อย ในแว่นแคว้นของพระองค์พระพุทธศาสนาก็ยังมิได้เผยแผ่ขจรขจายเท่าใดนัก แต่ครั้นทรงได้ยลยินกิตติศัพท์ของท่านก็ยังบังเกิดจิตปสาทะขึ้นมาได้ อาจด้วยเพราะในอดีตชาติเคยร่วมสร้างสมบุญกุศลเป็นกัลยาณมิตรกันมา ขอท่านจงเดินทางไปโปรดพระองค์เถิด เพื่อให้ทรงตั้งโพธิจิต แล้วอาณาประชาราษฎร์ก็จะพลอยได้รับอานิสงส์ไปด้วย หากแม้นยืนกรานไม่ไป เกรงว่าอาจบังเกิดมารมาเผชิญก็เป็นได้

ด้วยเหตุนี้ ท่านอาจารย์จึงอำลาพระสงฆ์ในอารามออกเดินทางไปพร้อมกับทูตนั้น เมื่อพระราชาพระองค์นั้นได้ทราบข่าวแล้ว ก็ทรงปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง จัดข้าราชบริพารออกมาคอยต้อนรับ หลังจากกล่าวคำสรรเสริญแล้ว ก็นิมนต์เข้าไปสู่พระราชวังเพื่อถวายภัตตาหาร.

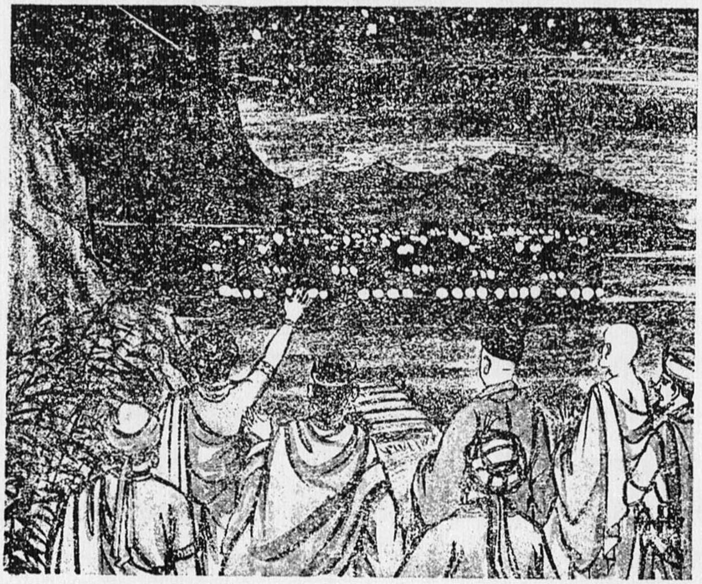

107. 戒日王迎師

鳩摩羅王將奘師延入宮中，每天以音樂、飲食、香花等盡諸供養，請受齋戒。如是經過一個多月。

戒日王討伐恭御陀還師，驚聞法師在鳩摩羅王處，謂我先邀請不來，今以何因反先在彼？於是立即發一使者，告鳩摩羅王速送支那僧來！鳩摩羅王敬重法師，愛戀無已！

對使者說：「我頭可得，要法師則不可！」。來使還報，戒日王大怒，對侍臣說鳩摩羅王輕我太甚，何以爲一僧伽，出此粗語。又發使者責道：「汝言頭可得者，即將頭交使者帶回！」鳩摩羅王深懼失言，即刻調集象軍二萬，乘船三萬艘，親送法師同渡恆河，前往戒日王所。

到時鳩摩羅王先在河北，將法師安頓於行宮，自率諸臣參戒日王於河南。戒日王見鳩摩羅王來甚喜，知其對法師之敬愛，亦不責其前言，但問支那僧何在？報曰在河北

行宮，大王欽賢愛道，豈可遣師自來參王？王稱善令先回，明日當親往迎駕。鳩摩羅王還告法師， 戒日王雖說明日來迎，恐在今夜即至，仍須等待，若來師不須動。師謂按佛法理應如是。

至夜一更許，戒日王果來，有人報告：河中有數千炬燭 ，一步一鼓 ，煞是壯觀。鳩摩羅王知是戒日王來，亦即令擎燭與諸臣遠迎。戒日王出行時，每將金鼓數百個，行一步擊一鼓，號稱節步鼓，此衹戒日王獨有，餘王不得相同云。

既至，王即頂禮法師，足散以花，瞻仰讚禮已畢，對法師說: 弟子先時請師，何以不來？師答以玄奘遠尋佛法，爲聞瑜伽師地論，當時奉命，正在聽論未了，因是未能報命。王又問了許多中華的事。法師一一對答，王即告辭，謂待明日再來恭迎。

107. พระเจ้าศีลาทิตย์โปรดให้นิมนต์

ท่านอาจารย์รับนิมนต์เข้าไปในราชสำนักพระเจ้ากุมารราชา พระราชาได้ทรงสมาทานศีล ทุกวันมีดนตรีขับกล่อม ทรงถวายภัตตาหารและดอกไม้สักการบูชาสม่ำเสมอ เป็นเช่นนี้ล่วงไปประมาณเดือนเศษ กระทั่งพระเจ้าศีลาทิตย์เสด็จกลับจากสงครามปราบปรามแคว้นกุณฑยะ ก็ทรงทราบข่าวท่านอาจารย์ไปอยู่ในราชสำนักของพระเจ้ากุมารราชาแล้ว พระองค์บังเกิดความฉงนพระทัยว่า เมื่อครั้งเรานิมนต์ท่านกลับไม่มา แล้วบัดนี้ด้วยเหตุอันใดจึงไปอยู่ที่นั่นได้ ด้วยเหตุนี้จึงแต่งทูตส่งสาส์นไปแจ้งแก่พระเจ้ากุมารราชาว่า ให้รีบส่งตัวสงฆ์จีนกลับมาโดยพลัน ฝ่ายพระเจ้ากุมารราชาเมื่อทราบความแล้ว ด้วยมีความเคารพนับถือในท่านอาจารย์อยู่ จึงตอบไปว่า หากพระองค์ทรงมีประสงค์ซึ่งศีรษะของหม่อมฉันก็อาจได้ แต่จะให้ส่งพระสงฆ์จีนไปนั้นหาได้ไม่ ทูตก็กลับไปกราบทูลตามนั้น พระเจ้าศีลาทิตย์เมื่อทรงทราบก็พิโรธยิ่ง รับสั่งแก่ข้าราชบริพารว่า พระกุมารราชาดูหมิ่นพระองค์นัก แค่พระสงฆ์รูปเดียวถึงกับใช้วาจาหยาบคายเพียงนี้ จึงรับสั่งให้ทูตกลับไปตำหนิว่าที่ท่านกล่าวว่าศีรษะให้ได้นั้น บัดนี้ก็จงเอาศีรษะให้ทูตนำกลับมาเถิด

ครั้นพระเจ้ากุมารราชาทรงทราบดังนั้น ก็รู้สึกพระองค์ว่าได้ทรงพลั้งวาจาไปเสียแล้ว จึงจัดไพร่พลเตรียมพร้อม ระดมพลช้าง 20,000 จัดเรืออีก 30,000 ลำ ส่งท่านอาจารย์ข้ามแม่น้ำคงคาไปยังที่ประทับของพระเจ้าศีลาทิตย์ เมื่อพระเจ้ากุมารราชาเสด็จถึงฝั่งด้านเหนือ

ของแม่น้ำ ก็จัดให้ท่านอาจารย์พักอยู่ในพลับพลาที่ประทับ ส่วนพระองค์กับข้าราชบริพารได้เสด็จออกไปเฝ้าพระเจ้าศีลาทิตย์ทางฝั่งด้านทิศใต้ของแม่น้ำนั้น พระเจ้าศีลาทิตย์เมื่อทอดพระเนตรเห็นพระเจ้ากุมารราชาเสด็จมาก็ดีพระทัย ครั้นทรงเห็นว่าพระเจ้ากุมารราชามีความเคารพนับถือท่านอาจารย์เป็นอันมาก จึงมิได้ทรงตำหนิถึงเรื่องที่เปล่งวาจาผิดพลั้งไป ได้แต่ตรัสถามว่า บัดนี้ท่านอาจารย์อยู่ที่ใด พระเจ้ากุมารราชาตอบว่า รออยู่ที่พลับพลาทางตอนเหนือของแม่น้ำ พระเจ้าศีลาทิตย์ถามต่อไปว่า แล้วเหตุไฉนจึงไม่พามาด้วยเล่า พระเจ้ากุมารราชาทูลว่า ตามที่มหาราชทรงมีศรัทธาเลื่อมใสในศาสนาและนักปราชญ์ แล้วจะให้ท่านอาจารย์มาหาพระองค์ได้อย่างไร พระเจ้าศีลาทิตย์เมื่อได้ยินดังนั้นก็ทรงเห็นด้วย จึงรับสั่งให้พระเจ้ากุมารราชาเสด็จกลับไปก่อน แล้วรุ่งขึ้นพระองค์จะเสด็จไปนิมนต์ท่านอาจารย์ด้วยพระองค์เอง

เมื่อพระเจ้ากุมารราชาอำลาเสด็จกลับแล้ว ก็รุดไปแจ้งให้ท่านอาจารย์ทราบว่า พระเจ้าศีลาทิตย์ตรัสว่าวันรุ่งพรุ่งนี้จะเสด็จมานิมนต์ด้วยพระองค์เอง แต่ข้าพเจ้าเกรงว่าอาจจะเสด็จมาในราตรีนี้เลยทีเดียว หากแม้นเสด็จมาจริงท่านอาจารย์ก็มิต้องหวั่นไหว ท่านอาจารย์ตอบว่า ตามหลักธรรมแล้วก็สมควรเป็นเช่นนั้น ครั้นถึงเวลาเที่ยงคืน พระเจ้าศีลาทิตย์ก็เสด็จมาจริงดังคาด มีคนเข้ามารายงานว่า ที่กลางแม่น้ำมีแสงคบเพลิงสว่างอยู่ประมาณหลายพันดวง พร้อมกับมีเสียงกลองบอกจังหวะเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพระองค์พระเจ้าศีลาทิตย์ดังมาแต่ไกล พระเจ้ากุมารราชารับสั่งว่า เป็นพระเจ้าศีลาทิตย์เสด็จมาแน่แท้ จึงสั่งให้เจ้าพนักงานจัดเตรียมคบเพลิงไว้ แล้วออกไปคอยรับเสด็จพระเจ้าศีลาทิตย์

เวลาพระเจ้าศีลาทิตย์เสด็จพระราชดำเนินไปแห่งใด จะมีขบวนกลองหลายร้อยคนคอยตีกลองบอกจังหวะทุกระยะย่างก้าว เรียกว่าจักโป๊วโก้ว เพื่อประดับพระเกียรติยศ และจะมีได้เฉพาะพระเจ้าศีลาทิตย์เท่านั้น พระราชาองค์อื่นจะใช้ตามอย่างหาได้ไม่ เมื่อเสด็จมาถึงแล้ว พระราชาก็เข้ามากราบนมัสการแทบเท้าท่านอาจารย์ ทรงโปรยดอกไม้กล่าวคำสรรเสริญแล้วรับสั่งว่า แต่ก่อนนั้นข้าพเจ้าเคยนิมนต์ท่าน เหตุไฉนจึงไม่มาเล่า ท่านอาจารย์ตอบว่า อาตมภาพเดินทางมาที่นี่เพื่อเสาะแสวงหาพระธรรมคัมภีร์ ขณะนั้นกำลังสดับคำสอนในโยคาจารภูมิศาสตร์อยู่ ด้วยเหตุนี้จึงมิอาจตอบสนองพระราชศรัทธาได้

จากนั้นพระเจ้าศีลาทิตย์ได้ตรัสถามถึงเรื่องราวต่าง ๆ ในประเทศจีน ท่านอาจารย์ก็ถวายพระพรตอบตามที่ทรงถามมาทุกข้อไป จนกระทั่งสมควรแก่เวลา ก่อนพระเจ้าศีลาทิตย์อำลาเสด็จกลับได้ตรัสว่า วันรุ่งขึ้นจะขอนิมนต์ท่านอีกครั้งหนึ่ง.

* * *

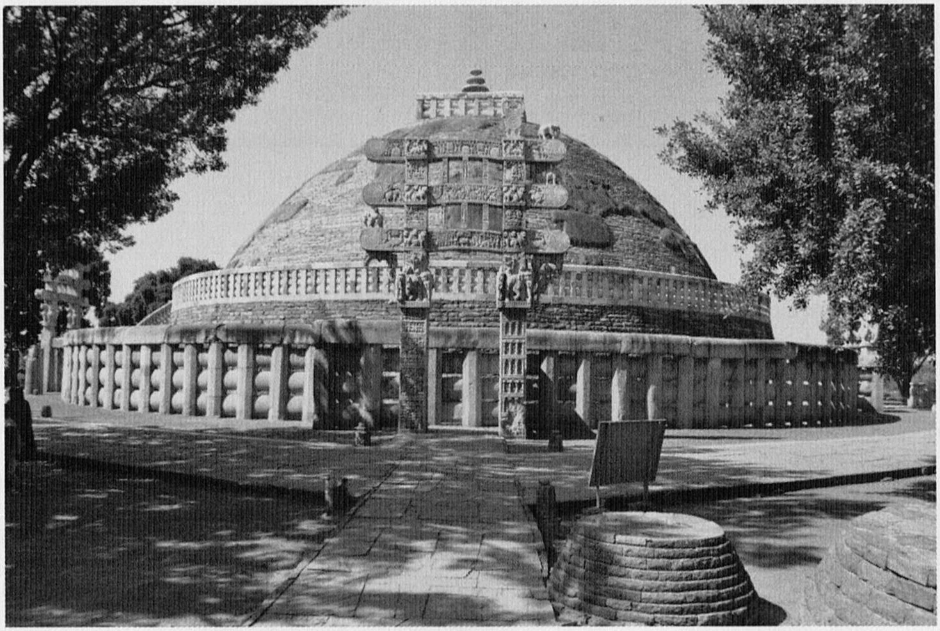

สถูปที่สาญจี รัฐมัธยประเทศ สร้างในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช

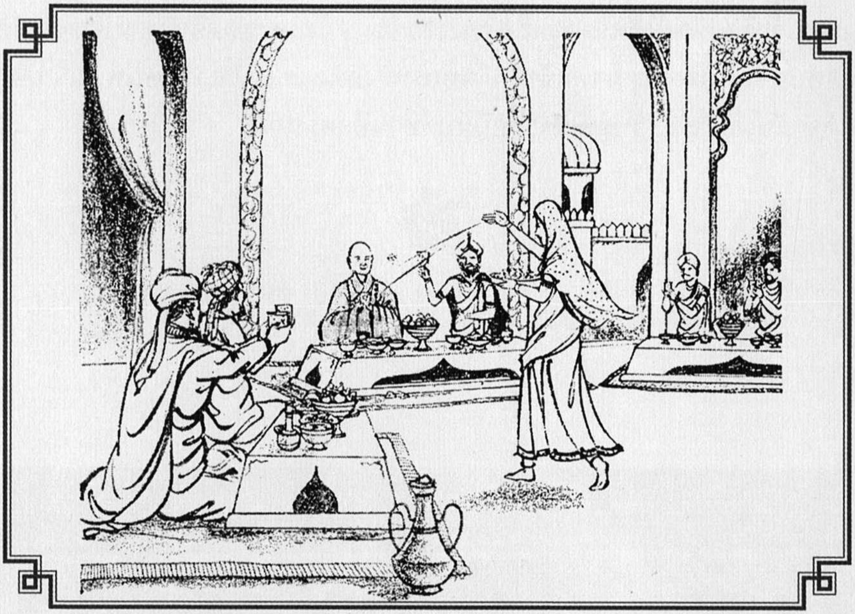

108. 王讚師論

次日奘師與鳩摩羅王同去到戒日王宮側，王與門師二十餘人，出迎入坐。備陳珍膳，奏音樂，散鮮花，以爲供養。戒日王對師說：前聞法師曾作『制惡見論』，願一拜讀！於是法師取論呈王，王觀訖甚悅！對他的門師等說：弟子聞日光既出則螢燭失明；天雷震音而鎚鑿絕響。師等所守之宗，他皆破了，試可救乎？諸德無敢言者。戒日王又說： 師等上座提婆鱟那自云解冠群英，學該衆哲，首先興起異見，常毀大乘。等到聞說有遠客大德來，即往吠舍釐禮觀聖跡，藉故逃避，故知師等無能。王對師論，當衆歡喜讚歎不已！

108. พระราชาทรงยกย่องงานรจนาของท่านอาจารย์

ครั้นถึงวันรุ่งขึ้น พระเจ้าศีลาทิตย์ได้ส่งทูตมารับท่านอาจารย์พร้อมด้วยพระเจ้ากุมารราชาไปยังพระราชวังของพระองค์ อีกทั้งยังเสด็จออกมาต้อนรับด้วยพระองค์เอง พร้อมด้วยคณาจารย์กว่า 20 รูป เมื่อเข้าไปนั่งกันเรียบร้อยแล้ว ได้รับพระราชทานฉัน มีดนตรีและโปรยดอกไม้ถวายตามธรรมเนียมประเพณี จากนั้นพระเจ้าศีลาทิตย์ก็กล่าวกับท่านอาจารย์ว่า ก่อนนี้เคยทราบว่าท่านประพันธ์หนังสือชื่อกำจัดมิจฉาทิฏฐิ บัดนี้อยู่ที่ใด ข้าพเจ้าใคร่จะขอชมดูบ้าง ท่านอาจารย์ถวายพระพรว่า ได้นำติดมาด้วยแล้ว พร้อมกับได้นำขึ้นถวายให้พระเจ้าศีลาทิตย์ทอดพระเนตร เมื่อพระราชาทรงรับมาพิจารณาดูแล้วก็พอพระทัยยิ่งนัก รับสั่งกับเหล่าพระคณาจารย์ว่า ข้าพเจ้าเคยสดับมาว่า ครั้นเมื่อแสงอาทิตย์อุทัยขึ้น แสงหิ่งห้อยและประทีปก็อับลง เมื่อเสียงฟ้าร้องก้องกัมปนาท เสียงค้อนเสียงสิ่วก็พลันเงียบระงับไปสิ้น บัดนี้ลัทธิที่ท่านคณาจารย์ทั้งหลายเชื่อถืออยู่นั้น ได้ถูกทำลายลงไปแล้ว พวกท่านจะลองโต้แย้งประการใดดูบ้างก็ได้ แต่ก็ปรากฏว่าในท่ามกลางหมู่สงฆ์นั้น หามีใครกล้าลุกขึ้นมาคัดค้านไม่ จึงรับสั่งต่อไปว่า พระเทวเสนผู้เป็นหัวหน้าคณาจารย์ทั้งปวง ได้เคยอวดอ้างว่ามีปัญญาหาผู้เสมอเหมือนมิได้ ทั้งยังได้กล่าวติเตียนมหายานอยู่เสมอ แต่พอได้ยินกิตติศัพท์ผู้มาจากแดนไกลอย่างท่านอาจารย์ ก็กลับหลีกไปเสียยังเมืองไวศาลี อ้างจะไปนมัสการปูชนียสถาน นี่แสดงให้เห็นแล้วว่าพวกท่านทั้งหลายไร้ความสามารถ พระราชามีพระดำรัสชื่นชมท่านอาจารย์อย่างไม่หยุดหย่อน และยังรับสั่งว่าหนังสือที่ท่านอาจารย์รจนาขึ้นนี้มีเนื้อหาดียิ่ง.

◆

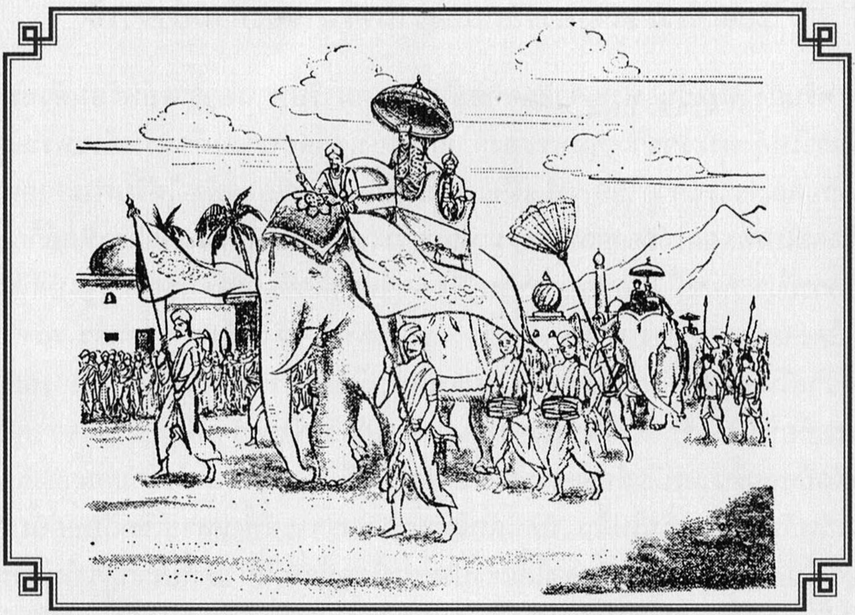

109. 曲女大會

戒日王對奘師的大論，讚揚之餘，又恐其他國家小乘外道尚執迷守愚，便與奘師商定在曲女城作一公開宣論之大會，通令五印度沙門及婆羅門外道等來城集會，曉示大乘微妙之理，以絕其毀謗之心。亦可顯師盛德之高，摧伏彼等貢高我慢的心理。

戒日王發出通令後，即與奘師出發赴會，如期來到曲女城會場，這次集會可眞盛況空前，五印度中有十八國王報到，大小乘僧到有三千餘人，婆羅門及尼乾外道則有二千多人，那蘭陀寺的千餘僧衆亦全都趕來集會。這些高賢中，多半是博通經論，富具辯才的大德，有的帶著侍從，或駕象、或乘輿，懸幢掛幡，一路上浩浩蕩蕩，充塞數十里間，眞是車水馬龍，盛極一時。

戒日王早勅會場，建起二座臨時宮殿，擬安設佛像及會衆，各殿可容千餘座。

國王行宮在會場西面五里處，是日將在宮中所鑄之金佛像，安置在一頭大象上，上懸寶帳，爲此去會場的行列中最莊嚴的領首，尤其戒日王本人作帝釋天王形，手執白拂侍在佛右，鳩摩羅王則作梵天王形執寶蓋侍佛之左。都著天冠花鬘，垂掛瓔珞佩玉。又以二大象裝載寶花，一路上追隨佛後，隨行隨散，請法師及門師等各乘大象，次列王後，另外再用三百大象，由諸國王大臣大德乘坐。於左右道側，魚貫前進。直達會場門外，各令下乘， 捧佛入殿，安置寶座，然後國王及法師等以次一一供養。

109. การชุมนุมที่เมืองกันยากุพชะ

พระเจ้าศีลาทิตย์ตรัสสรรเสริญท่านอาจารย์แล้ว ก็ทรงมีดำริว่า ยังทรงเกรงคณะสงฆ์ฝ่ายอื่น ๆ และลัทธิอื่นที่ยังคงหลงผิดอยู่ จึงทรงปรึกษาหารือกับท่านอาจารย์ว่าควรจัดพิธีประกาศธรรมขึ้น ให้อินเดียทั้ง 5 ทั้งภิกษุสงฆ์ สมณพราหมณ์ และพวกนอกศาสนา ได้มาประชุมพร้อมกันเพื่อสดับธรรมของฝ่ายมหายาน เพื่อขจัดความคิดที่จะจาบจ้วงมิให้เกิดมีขึ้นอีก และยังเป็นการประกาศเกียรติคุณของท่านอาจารย์ให้เฟื่องฟุ้งขึ้นไป กับทั้งขจัดความเย่อหยิ่งมิจฉาทิฏฐิและจิตที่อหังการของเขาเหล่านั้นให้สิ้นไปด้วย ภายหลังพระเจ้าศีลาทิตย์ได้ป่าวประกาศการประชุมนี้ออกไปแล้ว พระองค์กับท่านอาจารย์ก็เดินทางไปยังที่ประชุมตามกำหนด

การจัดงานเช่นนี้ไม่เคยมีมาก่อนเลยในอดีต ในอินเดียทั้ง 5 ได้มีพระราชา 18 แคว้นที่เสด็จมาร่วมงาน มีพระภิกษุทั้งมหายานและหินยาน 3,000 กว่ารูป เหล่าพราหมณ์และนิครนถ์นอกศาสนาอีกกว่า 2,000 คน ในจำนวนนี้เป็นพระจากอารามนาลันทาพันกว่ารูป ทั้งหมดได้มาประชุมพร้อมกัน ณ มณฑลพิธีแห่งนี้ ในบรรดานักปราชญ์ทั้งหลายนั้น จำนวนครึ่งหนึ่งล้วนเป็นผู้แตกฉานในพระสูตรและพระอภิธรรม อุดมไปด้วยปฏิภาณบ้างก็พาบริวารมาด้วย บ้างขี่ช้าง บ้างก็นั่งรถ ต่างมีธวัชฉัตรธงแวดล้อมเบียดเสียดกันตลอดทางยาวประมาณ 10 กว่าลี้ แลเห็นฝูงชนราวกับมืดฟ้ามัวดิน

พระเจ้าศีลาทิตย์รับสั่งให้ปลูกปะรำขึ้น 2 แห่ง แต่ละแห่งจุคนได้กว่าพัน ขณะเดียวกันโปรดให้สร้างพลับพลาที่ประทับห่างออกไปราว 5 ลี้ทางทิศตะวันตก และในวันนั้นได้ทรงหล่อพระพุทธรูปทองคำองค์หนึ่ง ประดิษฐานไว้บนหลังช้าง ประดับด้วยฉัตรธงเรียงราย

ไปตลอดทางดูอลังการอย่างยิ่ง พระเจ้าศีลาทิตย์ทรงเครื่องราชาภรณ์ดั่งท้าวศักรเทวราช ทรงถือเศวตจามรประทับอยู่เบื้องขวา พระเจ้ากุมารราชาทรงเครื่องทรงอย่างท้าวมหาพรหมเทวราช ทรงถือฉัตรประทับเบื้องซ้าย ต่างทรงมงกุฎมีพู่ห้อยเป็นรัตนมณี แล้วยังได้จัดช้างอีก 2 เชือกประดับมวลบุปผชาติ นำแก้วแหวนเงินทองโปรยตามหลังพระพุทธรูปไปตลอดทาง ส่วนท่านอาจารย์และคณาจารย์ทั้งหลายขึ้นบนหลังช้างโดยเสด็จตามลำดับ ตามด้วยกระบวนช้าง 300 กว่าเชือก ล้วนเป็นช้างทรงของบรรดาพระราชาแว่นแคว้นต่าง ๆ เมื่อตามเสด็จไปจนถึงหน้าประตู ต่างก็ลงจากหลังช้าง แล้วอัญเชิญพระพุทธรูปนำเข้าสู่ปะรำพิธีที่จัดไว้ จากนั้นพระราชาพร้อมด้วยคณาจารย์ทั้งหลายต่างก็เข้ามานมัสการไปโดยลำดับ.

◆

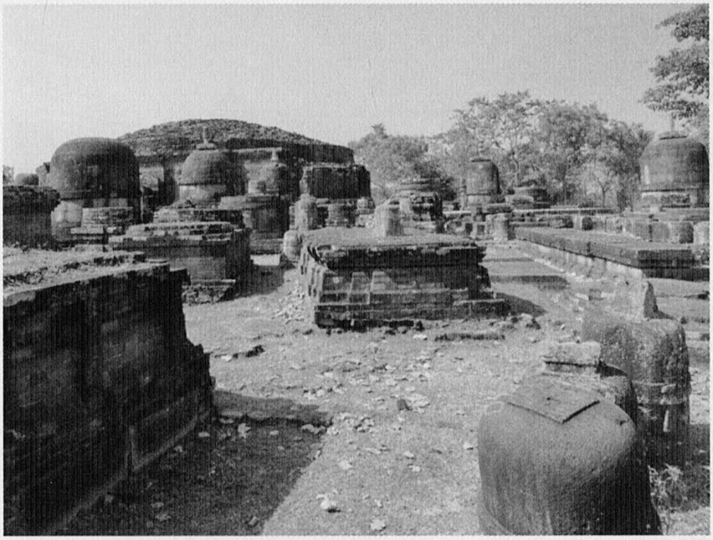

มหาสถูปที่รัตนคีรี รัฐโอริสสา หนึ่งในพุทธสถานสำคัญที่อ้างถึงในบันทึกพระถังซัมจั๋ง

พุทธศิลป์ที่ถ้ำอชันตา รัฐมหาราษฏร์ ได้ชื่อว่าเป็นวัดถ้ำทางพุทธศาสนาที่งดงามและเก่าแก่ที่สุดในโลก

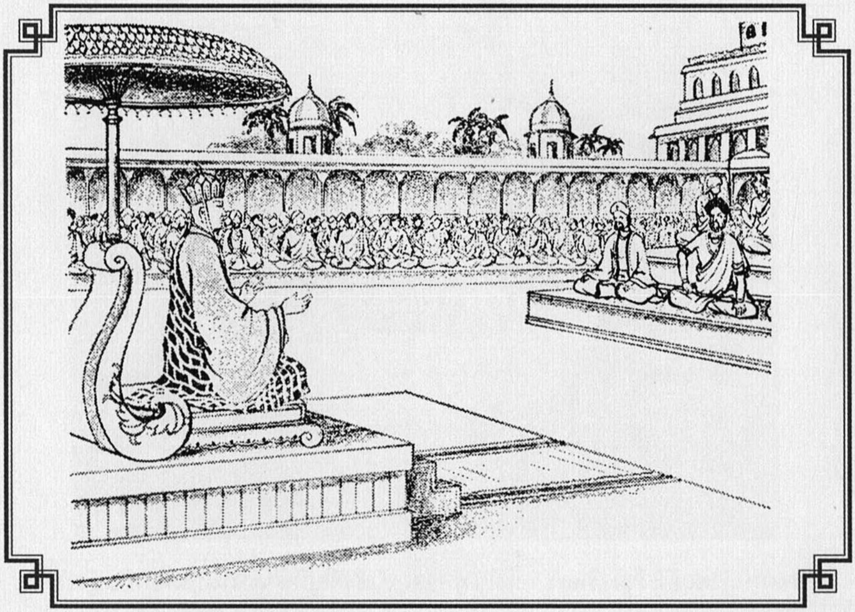

110. 論主昇座

戒日王即時發令，首先請十八國王入座，再請各國高僧博通經論者千餘人入座，次請婆羅門等有名行者五百餘人入座，最後請各國大臣等二百餘人入座，此外道俗均在院門外部安置，内外入座後先設食供衆，食罷又以各式金器道具施佛，並以三千上衣施法師及諸僧，一一施畢，再施寶座，請法師昇登論主寶座，奘師稱揚大乘，說明作論之意。又請那蘭陀寺沙門明賢法師宣讀全論，另又抄寫一本，懸置於會場門外，示一切人，並宣布若其間有一字無理，能難倒破論者，請斷其首爲謝。這樣一直到晚上，竟無一人發言。戒日王歡喜萬分，休會還宮，諸王及僧均退席各歸行次，法師與鳩摩羅王亦還自己行宮。翌日清旦，復來迎像送引聚集，如第一日。經五日後，小乘外道中見師毀其宗派，結恨欲謀害，戒日王獲悉後立即宣令，如有人暗傷觸法師者斬首，毀罵者截其舌，但申辯義理者不拘。令出邪徒方不敢動，如是經十八日，仍無一人發論。將散之夕，師更稱揚大乘，讚佛功德，立使無數人返邪入正，棄小歸大。王更重施法師金銀衣物，各國王亦各施珍寶，但師一律不受，王命侍臣，莊嚴大象，施一寶幢，請師乘坐，令大臣陪侍巡衆，師亦謙讓不

行，乃持法師之袈裟代替，遍唱大乘義，大衆歡喜，爲師立下美名，大乘衆讚美爲「摩訶衍那提婆」此譯爲「大乘天」。小乘衆稱其爲「木叉提婆」，此譯爲「解脫天」。大衆都來燒香散花禮敬。奘師德音彌遠矣。

110. ท่านอาจารย์เป็นประธานการประชุม

พระเจ้าศีลาทิตย์โปรดให้เชิญพระราชาทั้ง 18 แคว้นเสด็จเข้าที่ประทับก่อน จากนั้นจึงนิมนต์พระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงภูมิความรู้ในพระสูตรและศาสตร์ต่าง ๆ กว่าพันรูปขึ้นสู่อาสนะที่จัดเตรียมไว้ ตามด้วยพราหมณ์และพวกถือลัทธิต่าง ๆ อีก 500 กว่าคน ขึ้นประจำที่นั่งของตน สุดท้ายได้เชิญเหล่าข้าราชการของแต่ละแว่นแคว้นรวมแล้วอีกกว่า 200 คนเข้าประจำที่นั่ง เมื่อผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดเข้าประจำที่นั่งเรียบร้อยแล้ว ก็มีการถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ รวมถึงเลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงาน เมื่อเสร็จสิ้นแล้ว พระราชาทรงถวายเครื่องพุทธบูชา เครื่องทอง รวมถึงทรงถวายผ้ากรรปาสิกอย่างดีจำนวน 3,000 ผืนแด่ท่านอาจารย์และพระสงฆ์ ทั้งยังได้ถวายอาสนะพิเศษในฐานะเป็นประธาน และนิมนต์ท่านอาจารย์ขึ้นสู่ธรรมาสน์ พอท่านอาจารย์ขึ้นสู่ธรรมาสน์แล้วก็เริ่มด้วยการกล่าวสรรเสริญมหายานและกล่าวถึงมูลเหตุแห่งการรจนาศาสตร์นี้ขึ้น จากนั้นได้นิมนต์ท่านวิทยาภัทระแห่งอารามนาลันทาเป็นผู้อ่านศาสตร์นี้ให้ผู้เข้าร่วมพิธีฟัง แล้วยังคัดลอกขึ้นอีกหนึ่งชุดไว้เบื้องหน้ามณฑลพิธีเพื่อให้ผู้สนใจได้อ่านด้วย พร้อมกันนี้ยังประกาศว่า หากมีผู้ใดพบข้อผิดพลาดหรือไร้เหตุผลแม้ตัวอักษรเดียว สามารถหักล้างศาสตร์นี้ได้ โดยยินดีให้ตัดศีรษะเพื่อเป็นการแสดงถึงความขอบใจ แต่ตลอดเวลาจนถึงย่ำค่ำก็ยังไม่มีผู้ใดออกมาโต้หักล้างได้

พระเจ้าศีลาทิตย์ทรงพอพระทัยอย่างยิ่ง หลังเสร็จพิธีได้เสด็จกลับพระราชวัง พระราชาแคว้นต่าง ๆ รวมถึงพระภิกษุสงฆ์ต่างก็กลับสู่ที่ของตน ท่านอาจารย์ตามพระเจ้ากุมารราชาเสด็จกลับไปยังที่พักพร้อมกัน ครั้นรุ่งขึ้นก็มีการจัดกระบวนไปรับพระพุทธรูปออกแห่ และได้มีการชุมนุมเช่นเดียวกันนี้ติดต่อกันไปจนครบ 5 วัน พวกสาวกฝ่ายหินยานและเดียรถีย์เห็นว่าลัทธิของตนถูกหักล้างเสียดังนี้ ก็บังเกิดความเคียดแค้นคิดจะลอบทำร้ายท่านอาจารย์ เมื่อข่าวนี้ทราบไปถึงพระเจ้าศีลาทิตย์ จึงมีพระราชโองการออกไปทันทีว่า หากผู้ใดประทุษร้ายท่านอาจารย์ ให้ลงโทษสถานหนักคือประหารด้วยการตัดศีรษะ ส่วน

ผู้ใดกล่าววาจาจาบจ้วงให้ร้ายก็ให้ลงโทษตัดลิ้นมันเสีย แต่สำหรับผู้ใดที่ประสงค์จะเสนอความคิดคัดค้าน หรือสนับสนุนในหลักธรรมในข้อหนึ่งข้อใดก็ดี ย่อมไม่ตกอยู่ในข่ายของบทบังคับนี้

นับแต่นั้นมาเหล่ามิจฉาทิฏฐิก็มิอาจหาญกล้าเข้ามาต่อกรอีก ตลอดระยะเวลา 18 วัน ก็หามีผู้ใดกล้าเข้ามาโต้เถียงคัดค้านไม่ ในเย็นวันเลิกชุมนุมท่านอาจารย์ได้แสดงธรรมเทศนาอีกวาระหนึ่ง ยกย่องมหายาน และสรรเสริญพุทธคุณ ด้วยเหตุนี้ทำให้ผู้คนจำนวนมากพากันละความเห็นผิดกลับมาปฏิบัติตั้งมั่นอยู่ในสัมมาทิฏฐิ หันเหเข้าสู่วิถีแห่งมหายาน ฝ่ายพระเจ้าศีลาทิตย์ก็ทรงยกย่องท่านอาจารย์มากยิ่งขึ้น ทรงถวายเครื่องไทยธรรม เงินทอง และผ้าไตรจีวร พระราชาแคว้นต่าง ๆ ก็พร้อมใจกันถวายแก้วแหวนรัตนะอันมีค่า แต่ท่านอาจารย์ก็หารับไว้ไม่ พระเจ้าศีลาทิตย์โปรดให้จัดช้างเชือกหนึ่งตกแต่งพร้อมด้วยกระบวนธงทิว เพื่อจะให้ท่านอาจารย์ขึ้นช้างไปพร้อมกับขุนนางผู้ใหญ่ที่คอยติดตามอารักขา พร้อมทั้งป่าวประกาศให้มหาชนทราบ แต่ท่านอาจารย์ได้ถวายพระพรขอไว้ด้วยความถ่อมตน พระราชาตรัสว่าเรื่องนี้เป็นประเพณีแต่โบราณ จะละเว้นเสียมิได้ แต่ทรงผ่อนผันให้นำผ้ากาสาวพัสตร์ของท่านอาจารย์ไปประกาศแทนว่า ท่านอาจารย์แห่งประเทศจีนได้บูรณะนิกายมหายาน และลบล้างคติธรรมที่ผิดเสียสิ้น

มหาชนต่างปลาบปลื้มยินดียกย่องด้วยการถวายสมญานามต่าง ๆ ฝ่ายมหายานเรียกท่านว่า มหายานเทพ ส่วนฝ่ายหินยานขนานนามท่านว่า โมกษเทพ พวกเขาเหล่านั้นต่างนำดอกไม้ธูปเทียนมานมัสการท่านแล้วอำลากลับไป นับแต่นั้นมาเกียรติคุณของท่านอาจารย์ก็แผ่ไพศาลมากยิ่งขึ้นไปอีก.

* * *

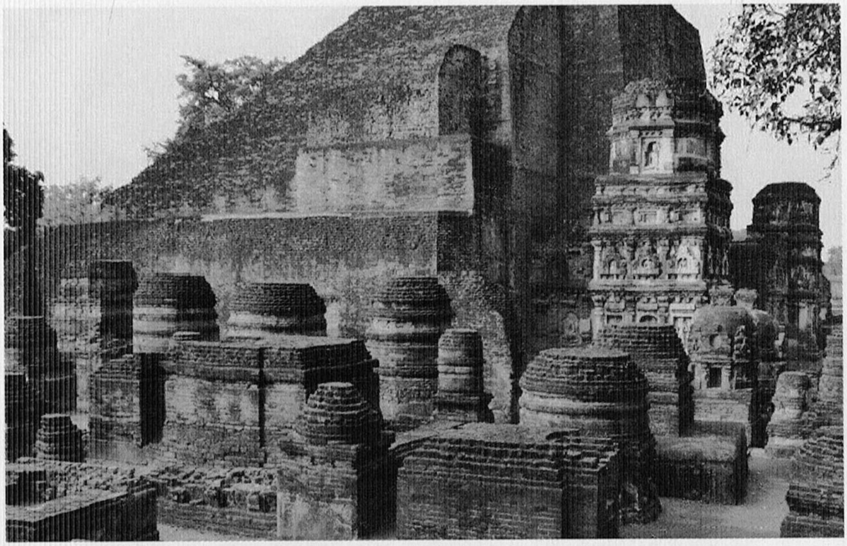

สถาปัตยกรรมอันงดงามแสดงให้เห็นอดีตอันเคยรุ่งเรืองของนาลันทา

ภาพอีกมุมหนึ่งของอารามนาลันทา

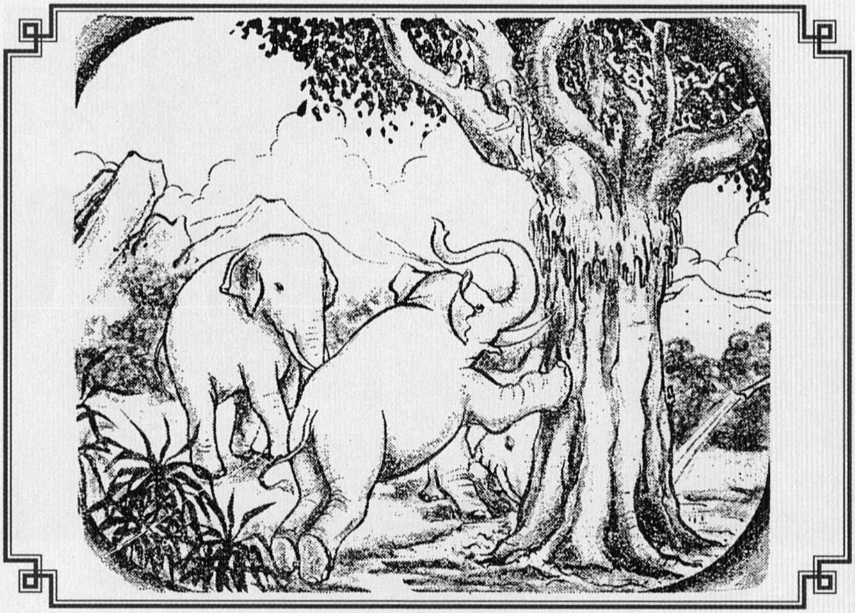

111. 佛牙因緣

國王行宮之西，有一伽藍，寺中供有佛牙，長可寸半，其色黃白，每放光明。據傳佛牙來歷，有一段故事。

昔迦濕彌羅國有比丘，因訖利多種滅佛法遠避印度，今聞國雪山下王已平定，乃杖錫旋歸， 途遇群象鳴吼而來，不得不昇樹暫躲，但巨象吸水灌樹，以牙掘土，樹倒大象鼻捲比丘，置其背上負載而去，至一林中見有一病象，大象引比丘手觸病象痛處，比丘細察原係一片竹刺插入肉內，乃爲牠拔出，並引出膿血，撕衣爲牠裹住傷口，象病立愈。諸象紛以花菓供僧，比丘食畢，見一象攜一金函奉獻，諸像又載送比丘出林來到舊處，跪拜而去，比丘開函，乃一支佛牙，於是迎歸供養。戒日王聞迦濕彌羅有佛牙，親至界首請看禮拜，寺衆悋惜，不願出視，將之他藏，但該國王懼戒日王之威勢，到處尋覓，找到後呈王，王見深生敬重，竟恃強奪歸供養，這是一佛牙在此的一段因緣。

111. เรื่องพระเขี้ยวแก้ว

จากพลับพลาที่ประทับของพระเจ้าศีลาทิตย์ไปทางตะวันตก ยังมีอารามอยู่แห่งหนึ่ง ที่ในอารามนั้นมีพระเขี้ยวแก้วประดิษฐาน พระเขี้ยวแก้วองค์นี้ยาวนิ้วครึ่ง วรรณะเหลืองขาว มักบังเกิดรัศมีปรากฏอยู่เสมอ มีเรื่องเล่าถึงความเป็นมาของพระเขี้ยวแก้วองค์นี้ว่า เมื่อครั้งอดีตมีพระภิกษุชาวแคว้นกัศมีระรูปหนึ่งลี้ภัยมาถึงอินเดีย เนื่องจากก่อนหน้าได้มีพวกชาวกิราตทำการเบียดเบียนพระพุทธศาสนาในแคว้นนั้น ภายหลังเมื่อทราบข่าวว่า พระเจ้าหิมตละได้ทำการปราบปรามจนบ้านเมืองสงบดีแล้ว จึงเดินทางกลับคืนนิวาสสถาน ระหว่างทางได้พบโขลงช้างส่งเสียงร้องดังมาแต่ไกล พระรูปนั้นเมื่อไม่เห็นทางเลือกจึงจำต้องปีนขึ้นต้นไม้เพื่อหลบภัยชั่วคราว แต่ช้างโขลงใหญ่นั้นก็ใช้งวงดูดน้ำมารดที่โคนต้นแล้วพากันใช้งาแทงดินขุดจนกระทั่งต้นไม้ล้มลง จากนั้นช้างก็ใช้งวงตวัดเอาร่างของพระขึ้นไปไว้บนหลังแล้วมุ่งเข้าป่า เมื่อถึงที่ในป่าก็ปรากฏมีช้างป่วยอยู่ตัวหนึ่ง ช้างใหญ่นั้นได้เอามือของพระไปยังจุดที่เป็นแผลของช้างตัวที่บาดเจ็บ เมื่อพระตรวจดูก็พบว่ามีเสี้ยนไม้ไผ่เสียบอยู่ที่เนื้อของช้าง จึงได้ถอนออก เมื่อหนองและเลือดไหลออกมาแล้วก็เอาผ้าพันเข้าที่แผล ช้างป่วยก็หายเจ็บปวดในทันที บรรดาช้างทั้งหลายต่างก็นำเอาดอกไม้กับผลไม้มาถวาย เมื่อพระรูปนั้นฉันเรียบร้อยแล้ว ก็เห็นช้างตัวหนึ่งนำเอากล่องทองมาวางให้ จากนั้นช้างทั้งหลายก็นำพระภิกษุออกมาส่งที่เดิม เมื่อช้างคุกเข่านมัสการแล้วก็ลาจากไป

เมื่อพระภิกษุเปิดกล่องออกดู ก็พบเป็นพระเขี้ยวแก้วองค์หนึ่ง จึงนำกลับไปบูชา ต่อมาเมื่อพระเจ้าศีลาทิตย์ทรงทราบข่าวว่าที่แคว้นกัศมีระมีพระเขี้ยวแก้ว จึงเสด็จไปหมายจะทอดพระเนตรและสักการบูชา ทว่าผู้คนในวัดต่างระแวดระวังหวงแหนไม่ยอมนำพระเขี้ยวแก้วออกมาให้ทอดพระเนตร กลับนำไปซ่อนฝังไว้เสีย พระราชาแห่งแคว้นนั้นทรงเกรงพระเดชานุภาพของพระเจ้าศีลาทิตย์ จึงมีรับสั่งให้ขุดค้นหาจนพบ และนำมาถวายให้ทอดพระเนตร ครั้นทรงเห็นแล้วพระเจ้าศีลาทิตย์ก็มีพระราชศรัทธาอันแรงกล้า จึงใช้พระราชอำนาจอัญเชิญเอาพระเขี้ยวแก้วกลับไปไว้สักการะเสียเอง นี่คือความเป็นมาของพระเขี้ยวแก้วองค์นี้.

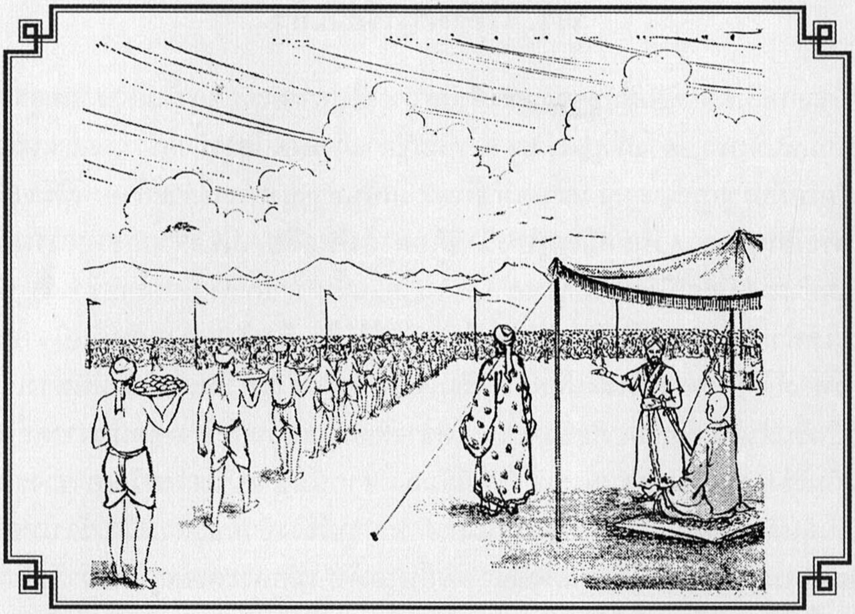

112. 無遮大施

奘師於散會後，與戒日王同來此寺，瞻禮佛牙，王以鑄造的金佛像衣錢等均付囑該寺，令僧守護。

奘師先辭那蘭陀寺諸大德，又向戒日王告辭欲歸，但王在鉢羅耶伽國兩河間立大會場，每五年一次，作無遮大施，請五印度沙門，婆羅門及貧窮孤獨者受施，每期七十五天，過去已施五次，今欲作第六次會，請師暫留隨喜參觀。師歡喜接受。

師隨王發引向鉢羅耶伽國，大施場在恆河與閻牟那河之間，周圍十四五里平坦如鏡，古代諸王均在此行施，謂無遮大施會（露天無遮蓋之意）。王在施場豎蘆作籬，中建臨時草堂數十間，安貯衆寶，多係金銀眞珠等。其傍又作長舍數百間，貯放衣物金銀錢財等，籬外另有製食處，在曲女城會未歸道俗，亦均來此參觀，受施者共有五十餘萬人之多。

112. พิธีบริจาคทานใหญ่

ภายหลังพิธีและงานชุมนุมเสร็จสิ้นลง พระเจ้าศีลาทิตย์กับท่านอาจารย์ก็ได้มานมัสการพระเขี้ยวแก้ว พระองค์ได้ทรงอุทิศถวายสิ่งมีค่าไว้ที่อารามนั้น อาทิ พระพุทธรูปทองคำที่ทรงสร้างขึ้นก็ได้นำมาถวายพร้อมทั้งเครื่องพุทธบูชา และจตุปัจจัยไทยธรรม ถวายไว้ในความดูแลของอาราม เพื่อพระสงฆ์ได้สืบทอดพระศาสนา

จากนั้นท่านอาจารย์ก็ไปอำลาพระภิกษุสงฆ์ที่อารามนาลันทา และไปถวายพระพรลาพระเจ้าศีลาทิตย์เพื่อจะเดินทางกลับ แต่พระเจ้าศีลาทิตย์ได้นิมนต์ท่านอยู่ร่วมพิธีบริจาคมหาทานก่อน พิธีนี้จะทรงจัดขึ้นในแคว้นประยาค ซึ่งตั้งอยู่ระหว่างแม่น้ำสองสาย อันเป็นที่ตั้งของสนามทานที่ชุมนุมใหญ่

ตามปกติทุก 5 ปี พระเจ้าศีลาทิตย์จะทรงกระทำการบริจาคทาน และทรงปฏิบัติต่อเนื่องมา 5 ครั้งแล้ว โดยแต่ละครั้งได้นิมนต์พระภิกษุสงฆ์ สมณพราหมณ์ คนกำพร้าอนาถา ตลอดจนผู้ยากไร้มาจากอินเดียทั้งห้า การบริจาคทานครั้งหนึ่งเป็นเวลาถึง 75 วัน และในปีนี้นับเป็นครั้งที่ 6 จึงขอนิมนต์ท่านอาจารย์ยับยั้งอยู่ก่อน เพื่อร่วมอนุโมทนาในการกุศลครั้งนี้ด้วย ซึ่งท่านอาจารย์ก็มีความยินดี

แล้วพระเจ้าศีลาทิตย์ก็เสด็จไปยังแคว้นประยาคพร้อมกับท่านอาจารย์ สถานที่ตั้งของสนามทานนี้อยู่ระหว่างแม่น้ำยมุนากับแม่น้ำคงคา เป็นบริเวณที่แม่น้ำสองสายไหลมาบรรจบกัน มีพื้นที่โดยรอบประมาณ 14 - 15 ลี้ ผืนดินราบเรียบประดุจคันฉ่อง ในอดีตพระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ล้วนเสด็จมาบริจาคทานปัญจวารษิก ณ สถานที่นี้ พระราชารับสั่งให้จัดสถานที่บริเวณบริจาคทานนั้น โดยโปรดให้กั้นรั้วด้วยไม้รวก ภายในปลูกโรงเรือนหลายสิบโรง เป็นที่ไว้ของมีค่าสำคัญมีเงินทองและเพชรนิลจินดา ด้านข้างได้ปลูกโรงยาวกั้นเป็นหลายร้อยห้อง ไว้เก็บเครื่องนุ่งห่มผ้าผ่อนแพรพรรณของมีค่าต่าง ๆ อีกด้านหนึ่งได้ปลูกโรงเลี้ยงอาหารด้วย เนื่องจากบรรดาผู้ที่มาร่วมงานชุมนุมประกาศธรรมของท่านอาจารย์ที่เมืองกันยากุพชะนั้น ทั้งนักบวชและคฤหัสถ์ส่วนมากยังไม่เดินทางกลับ จึงพากันมาร่วมงานสนามทานนี้ต่อ รวมแล้วมีผู้มารับทานครั้งนี้ทั้งสิ้นประมาณกว่า 5 แสนคน.

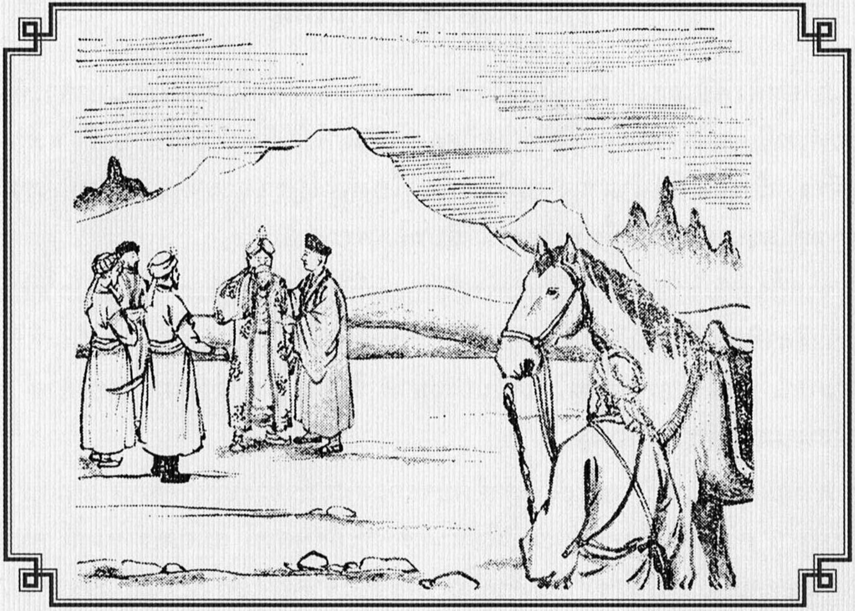

113. 慇懃送別

玄奘大師參觀無遮大施會後，即向戒日王告辭欲歸，戒日王聽了對法師說：「弟子方欲與師共揚佛法，何必急著要歸國呢！」於是又留了法師十餘日。鳩摩羅王聽說法師要歸，也慇懃致意，對法師說：「師如能住弟子處受供養者，當爲師造一百寺。」法師見諸王仍不瞭解，於是懇切地說：「中華離此甚遠，雖聞佛法梗概，但猶嫌不足，故西遊求學，學成則應速歸，以慰本國諸賢思渴之誠，所以不敢在外多作躭留。經云障人法者，當代代無眼，若留玄奘，則使彼無量行人失去聞法的利益。無眼之報，能不懼怕嗎?!」戒日王知師歸意甚堅，乃說：「弟子是慕重師德，希望能常常瞻拜待奉，既然有損衆人法益，亦不能強留師了，但不知師從何道而歸，如取道南海，當派使者相送。」

法師對國王盛意，非常感激，但他因出國時曾經高昌國，與高昌王有約，在歸國途中，將往一見，故須向北路返國。於是戒日王即命人準備資糧，並施金錢等物，鳩摩羅王亦施衆寶，但法師皆婉謝不收，只受鳩摩羅王的一條粗毛披肩，以防雨水。於是

告別大衆，王與諸人均設餞送行數十里始歸，臨別分手之際，大家都黯然嗚噎，不能自已。師將經像等附在北印度王烏地多軍鞍上漸進，戒日王更附托烏地王大象一頭，金錢三千，銀錢一萬，供給法師旅途所需，別後三日，戒日王更與鳩摩羅王、跋吒王等備乘輕騎數百，追上來再度送別。更遣達官四人在法師所經諸國，先送書關照，直至漢境。殷懃之情，令人感激！

113. อำลาจากพระเจ้าศีลาทิตย์

ภายหลังเสร็จสิ้นพิธีบริจาคทาน ท่านอาจารย์ก็ไปอำลาพระเจ้าศีลาทิตย์เพื่อเดินทางกลับ พระเจ้าศีลาทิตย์เมื่อได้ยินแล้วก็ตรัสขึ้นว่า กำลังจะมีดำริร่วมกันเพื่อประกาศพระสัทธรรมให้ไพศาล เหตุไฉนท่านจึงมารีบด่วนอำลากลับไปเสียเล่า ท่านอาจารย์จึงจำต้องรอคอยอยู่อีก 10 กว่าวัน ขณะนั้นพระเจ้ากุมารราชา เมื่อทรงทราบว่าท่านอาจารย์จะลากลับประเทศแล้ว ก็เข้ามาทรงวิงวอนด้วยน้ำพระทัยบริสุทธิ์ว่า หากแม้นท่านอาจารย์จะยับยั้งอยู่ต่อ จะทรงขอปวารณาตนเป็นโยมอุปัฏฐากให้ แล้วยังจะสร้างอารามถวายอีก 100 แห่ง ท่านอาจารย์เห็นว่าพระราชาทั้งสองพระองค์ยังไม่เข้าพระทัยถึงความในใจท่าน จึงถวายพระพรด้วยความเศร้าสลดใจว่า

ประเทศจีนอยู่ห่างจากที่นี่แสนไกล แม้จะได้รับพระธรรมคำสอนจากพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็เป็นเวลาเนิ่นช้าล้าหลัง และถึงแม้จะได้รับประโยชน์บ้างแต่ก็ยังขาดตกบกพร่องอยู่ ด้วยเหตุนี้อาตมภาพจึงจำต้องเดินทางมาตะวันตกเพื่อแสวงหาพระธรรมไปบูรณะให้ครบถ้วนบริบูรณ์ บัดนี้การศึกษาพระธรรมได้เสร็จสิ้นลง เห็นควรจะรีบนำพระธรรมที่ได้ศึกษามาไปยังประโยชน์ให้แก่ผู้ที่กำลังกระหายอยู่ ด้วยเหตุนี้จึงมิกล้าอยู่นอกประเทศนานนัก ในพระสูตรมีกล่าวไว้ว่า ผู้ใดขัดขวางปิดบังมิให้ผู้อื่นเห็นธรรม ผู้นั้นจักต้องเสียดวงตาทุกภพชาติไป หากตัวอาตมภาพจะต้องอยู่ที่นี่แล้ว ก็จะเป็นเหตุให้ผู้สนใจศึกษาพระธรรมอีกจำนวนไม่น้อยขาดโอกาสที่จะได้ประโยชน์ในทางรู้แจ้งเห็นธรรม ผลกรรมที่จะคืนสนองก็คือจะต้องเสียจักษุ อันเป็นสิ่งน่าหวั่นเกรงยิ่งนัก

พระเจ้าศีลาทิตย์ทรงทราบความตั้งใจแน่วแน่ของท่านในการที่จะเดินทางกลับ จึงรับสั่งว่า ข้าพเจ้าชื่นชมในคุณธรรมของท่านอาจารย์เป็นยิ่งนัก ได้เคยหวังอย่างยิ่งที่จะ

ใคร่เห็นและคอยอุปัฏฐากใกล้ชิดอยู่เสมอ แต่เมื่อการนี้จะต้องไปตัดประโยชน์ของคนหมู่มาก ก็มิอาจที่จะฝืนใจท่านแล้ว ฉะนั้นก็สุดแท้แต่ท่านจะเห็นสมควรเถิด แต่หากจะเดินทางกลับนั้น ไม่ทราบว่าท่านอาจารย์จะเลือกเดินทางทางใด หากจะไปโดยเส้นทางทะเลใต้ ก็จะจัดให้เจ้าหน้าที่ติดตามพาไปส่ง

ท่านอาจารย์ถวายพระพรว่า เมื่อครั้งอาตมภาพเดินทางออกจากประเทศจีน ได้ผ่านแคว้นเกาเชียง ได้เคยสัญญากับพระราชาเกาเชียงว่า ขากลับขอให้ผ่านไปแวะให้จงได้ ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องเดินทางทางบก คืนกลับไปทางทิศเหนือ เมื่อทราบดังนี้ พระเจ้าศีลาทิตย์จึงรับสั่งให้เตรียมจัดเสบียง พร้อมกับสิ่งของเงินทองถวายแด่ท่านอาจารย์ และพระเจ้ากุมารราชาก็ถวายสิ่งของมีค่าต่าง ๆ ด้วย ท่านอาจารย์ได้เพียงขอบพระทัย แต่ไม่อาจรับไว้ คงรับไว้เพียงแค่ผ้าคลุมอวสาฏิทำด้วยขนหยาบ ๆ ที่พระเจ้ากุมารราชาถวายเพื่อไว้คลุมกันฝนในระหว่างทางเท่านั้น

ครั้นแล้ว ท่านอาจารย์ก็ถวายพระพรลา และอำลาเหล่าผู้ที่มาส่ง พระราชาทั้งสองพระองค์เสด็จไปส่งพร้อมด้วยประชาชนทุกชนชั้นเป็นระยะทางหลายสิบลี้จึงเสด็จกลับ ในขณะที่จะอำลาจากกันนั้น ทั้งสองพระองค์ต่างก็มิอาจอดกลั้นชลเนตรด้วยความกำสรดในพระราชหฤทัยไว้ได้ ท่านอาจารย์มอบหมายภาระการแบกบรรทุกพระคัมภีร์และพระพุทธรูปให้แก่กองทหารของพระเจ้าอุทิตราชแห่งอินเดียเหนือ พระเจ้าศีลาทิตย์ยังได้ประทานช้างใหญ่เชือกหนึ่ง ทองตรา 3,000 เงินตราอีก 10,000 มอบให้ไว้แก่พระเจ้าอุทิตราชเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายระหว่างการเดินทางของท่านอาจารย์ด้วย

หลังอำลาจากกันไปแล้วเป็นเวลา 3 วัน พระเจ้าศีลาทิตย์พร้อมด้วยพระเจ้ากุมารราชาและพระเจ้าธรุภัฏราชา พระราชาทั้ง 3 พระองค์ได้เสด็จนำกองทหารม้าหลายร้อยตามออกมาส่งอีก และทรงอำลาในวาระสุดท้ายอีกครั้ง ก่อนจากกันได้โปรดให้มหาดเล็ก 4 นาย อัญเชิญพระราชสาส์นนำไปยังแคว้นต่าง ๆ ที่ท่านอาจารย์ต้องเดินทางผ่าน เพื่อให้ช่วยอำนวยความสะดวกในการเดินทางจนกว่าจะถึงชายแดนประเทศจีน ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นพระมหากรุณาธิคุณยิ่งอย่างสุดที่จะหาถ้อยคำใดมาเอื้อนเอ่ย.

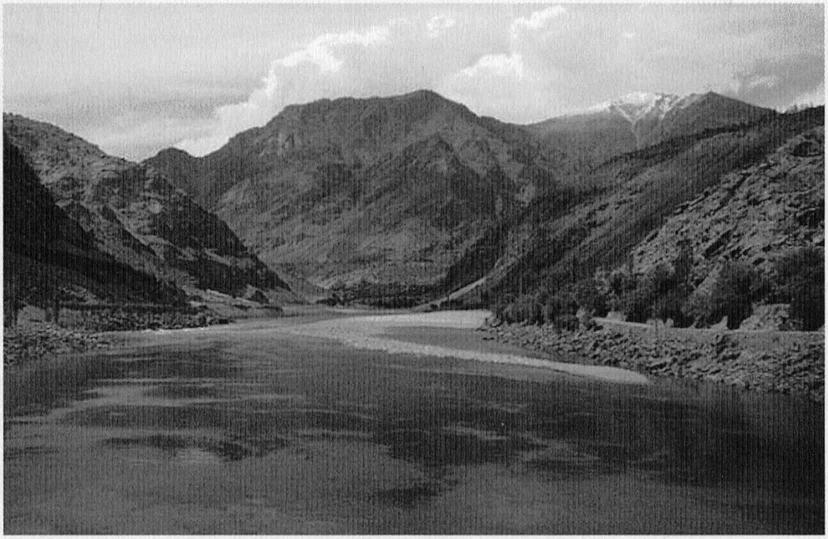

แม่น้ำสินธุซึ่งกว้างและไหลเชี่ยว
ในอดีตเชื่อว่าหากใครนำเมล็ดพืชหรือพระสารีริกธาตุข้ามฟากจะเป็นเหตุให้เรือล่ม

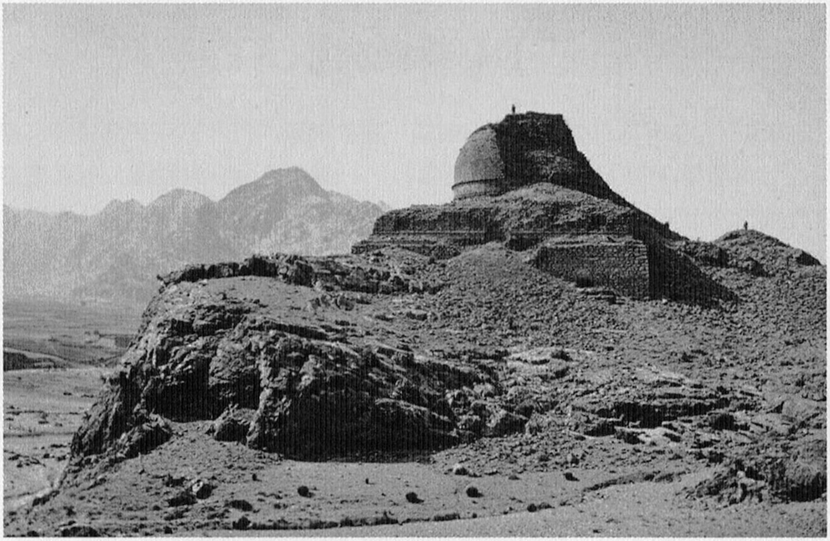

สถูปสร้างโดยพระเจ้ากนิษกะ เมื่อราวคริสต์ศตวรรษที่ 2
ตั้งอยู่โดดเด่นระหว่างเส้นทางสัญจรอันคดเคี้ยวบนช่องเขาไคเบอร์

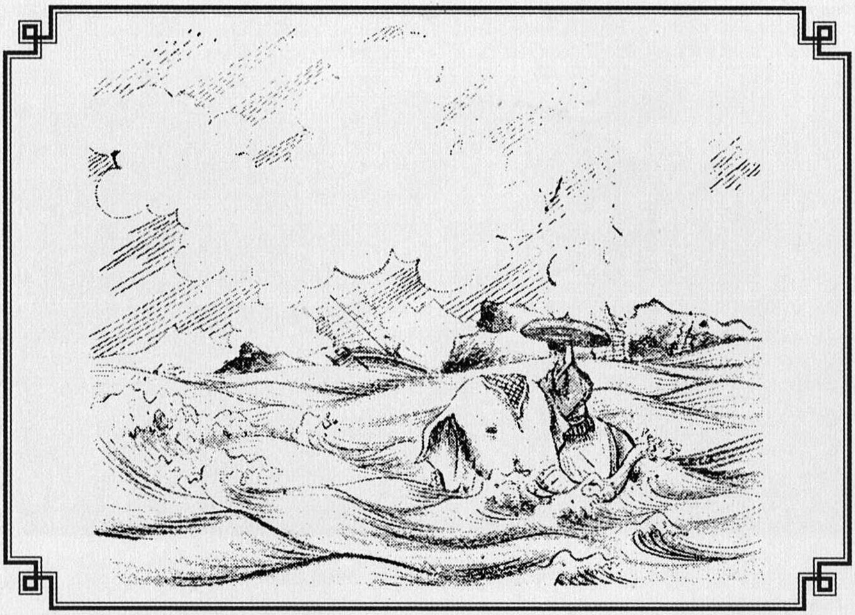

114. 乘象渡河

奘師等一行自鉢羅耶伽國出發向西南，在大林野中行七日到僑薩彌國，禮劬師羅決擇長者施佛園聖跡。復與烏地多王向西北行，一個多月中歷經數國，沿途重禮許多聖跡。又在毗那拏國都城停留兩月，遇到師子光、 師子月二同學講俱舍論、攝論、唯識論等，都來迎接，師至又開講瑜伽決擇及對法論等兩月，直至辭歸。又西北行一月餘 ，至闍蘭達羅即北印度王都，復停一月，烏地王派人引送法師西行二十餘日。至僧訶補羅國。

當師行至信度大河，河寬五六里，經像及同行者坐船而進，師則乘象涉渡，將至中流的時候，忽然風波亂動，船將覆沒，失去了五十夾的經本。這時迦畢試王聞法師至，親自到河岸歡迎至一寺駐錫，停留五十餘日，更派人去烏長那國抄寫失落的經卷。 迦濕彌王聞師漸近，亦遠道親來參禮，竟日方歸。

114. ข้ามแม่น้ำสินธุ

คณะของท่านอาจารย์ออกเดินทางมุ่งสู่ทิศตะวันตกเฉียงใต้ ใช้เวลาเดินทางอยู่ในป่าใหญ่เป็นเวลา 7 วัน ก็ลุถึงแคว้นโกสัมพี ได้ผ่านอุทยานของท่านโฆษิตเศรษฐี ท่านเศรษฐีเป็นผู้ถวายสวน (โฆษิตาราม) นี้แด่พระพุทธเจ้า หลังจากได้นมัสการแล้วก็เดินทางต่อไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ พร้อมกับพระเจ้าอุทิตราช ในเวลาหนึ่งเดือนเศษได้ผ่านไปหลายแคว้นและได้แวะพักนมัสการตามสถานที่สำคัญอีกมากมาย จากนั้นได้หยุดพักอยู่ที่แคว้นวีราสนะประมาณ 2 เดือน ที่เมืองนี้ท่านอาจารย์ได้พบกับพระสิงหประภาและพระสิงหจันทร์ ภิกษุทั้งสองนี้เคยได้ศึกษาร่วมสำนักเดียวกับท่านมาก่อน กำลังแสดงธรรมเทศนาอภิธรรมโกศศาสตร์ มหายานสัมปริครหศาสตร์ และวิชญาปติมาตรสิทธิศาสตร์ เมื่อทราบว่าท่านอาจารย์เดินทางมา ก็รีบออกมาต้อนรับด้วยความยินดีที่ได้พบกันอีก และท่านอาจารย์ก็ได้แสดงธรรมตามโยคศาสตรการิกา อภิธรรม กับทั้งคัมภีร์อื่นๆ เป็นเวลา 2 เดือน ครั้นเมื่อเสร็จสิ้นแล้วจึงอำลาจากกันไป

ท่านอาจารย์ออกเดินทางต่อไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือประมาณเดือนเศษก็ถึงแคว้นชาลันธร อันเป็นนครหลวงของพระเจ้าอุทิตราชแห่งอินเดียเหนือ จึงหยุดแวะพักอยู่ที่นี่ราวเดือนเศษ พระเจ้าอุทิตราชทรงจัดให้คนส่งท่านอาจารย์ออกเดินทางต่อไปอีก 20 กว่าวัน จนถึงแคว้นสิงหปุระ แล้วจะข้ามมหานทีสินธุ แม่น้ำนี้กว้างประมาณ 5 - 6 ลี้ ต้องขนพระพุทธรูป พระคัมภีร์ พร้อมทั้งผู้ติดตามลงเรือข้ามฟาก ส่วนท่านอาจารย์ขึ้นช้างข้ามไป ทว่าพอมาถึงกลางแม่น้ำก็บังเกิดคลื่นลมปั่นป่วน เรือจวนเจียนจะล่มอยู่หลายครั้งเป็นเหตุให้พระคัมภีร์พลัดตกลงน้ำไป 50 ผูก

ขณะนั้น พระราชาแห่งแคว้นกปิศะทรงทราบข่าวว่าท่านอาจารย์เดินทางมาถึงแล้วก็เสด็จออกมาต้อนรับถึงริมฝั่งด้วยพระองค์เอง และอาราธนาท่านอาจารย์ไปพำนักอยู่ที่วัดแห่งหนึ่งประมาณ 50 วัน ส่วนคัมภีร์ที่สูญหายไปนั้น พระราชามีรับสั่งให้คนไปขอคัดลอกจากต้นฉบับที่แคว้นอุทยานมาทดแทน ฝ่ายพระราชาแคว้นกัศมีระเมื่อทรงทราบข่าวว่าท่านอาจารย์เดินทางมาใกล้ ก็เสด็จมาพบเพื่อต้อนรับด้วยพระองค์เอง และยังได้ประทับอยู่เป็นเวลาหลายวันจึงเสด็จกลับ.

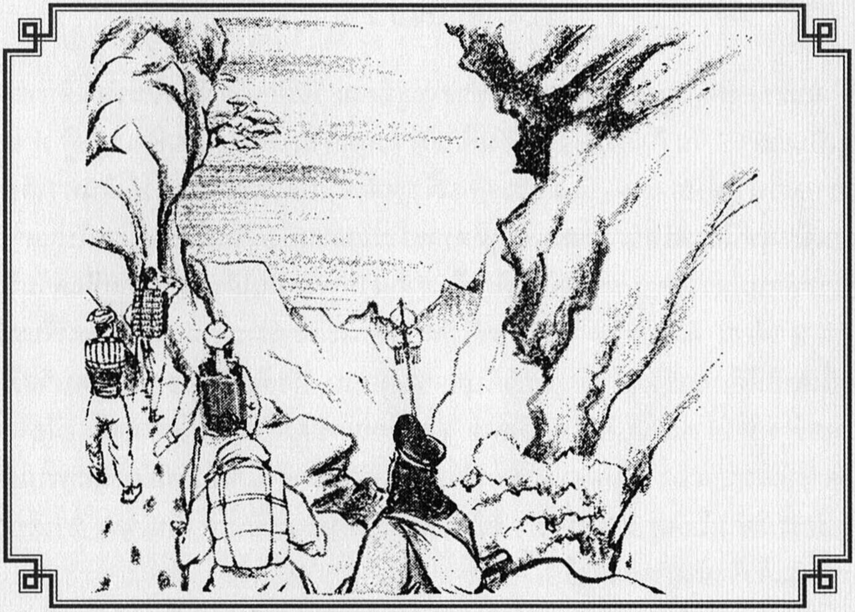

115. 度越雪山

奘師與迦畢試王相隨西北行一月餘，至藍波國境，王先遣太子進城，通知都人及衆僧執幢幡出城迎接。王及法師慢慢前行，至城時已有僧俗數千人盛大歡迎。衆見法師歡喜禮拜，前後圍繞，一邊歌詠讚詞，一邊入城。駐一大乘佛寺， 時王復舉辦一爲期七十五天的無遮大施會。

又從此向正南行十五日，往伐刺拏國禮聖跡，再西北經阿薄健、漕矩吒等國，至迦畢試境，王又作七日大施會，王一直送師至瞿盧薩謗城，才與師分手，師向北前進，王派一大臣率百餘人送師度越雪山。

山行七日，至大山頂，此山疊嶂危峯，參差萬狀，或平或聳，勢非一態，登陟艱辛，非言語可以形容者。當然不得騎馬，只好扶杖而登，復經七日，至一高嶺，嶺下有村，約百餘戶，畜羊大如驢子，是日宿於此村，至夜半出發，令村人乘山駝引導，其地多

雪澗凌溪，若不是山人領路，一不小心，便有墜落深澗的危險。一行直至翌日中午，方無事渡過此一險崚。這時同行者，唯有七僧及雇來的二十餘人，象一頭，騾十頭，馬四匹。

115. ข้ามภูเขาหิมาลัย

หลังจากนั้น ท่านอาจารย์ได้โดยเสด็จพระราชาแห่งแคว้นกปิศะ มุ่งไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ใช้เวลาเดินทางเดือนเศษจึงถึงเขตแดนแคว้นลัมพะ พระราชามีรับสั่งให้พระราชโอรสเสด็จล่วงหน้าเข้าเมืองไปก่อน เพื่อป่าวประกาศให้ประชาชนและพระภิกษุในเมือง เตรียมธวัชฉัตรธงคอยต้อนรับที่นอกเมือง แล้วพระราชาพร้อมกับท่านอาจารย์จึงค่อย ๆ เดินทางเข้าสู่ตัวเมือง โดยมีพระภิกษุและประชาชนหลายพันคนออกมาต้อนรับด้วยความปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง ประชาชนต่างดีใจที่ได้พบกับท่านอาจารย์ พากันเข้ามาห้อมล้อมหน้าหลังถวายนมัสการพร้อมกล่าวสรรเสริญสดุดี เดินเป็นขบวนไปจนเข้าสู่เมือง

ท่านอาจารย์เข้าพักที่วัดมหายานแห่งหนึ่ง ในขณะนั้นพระราชาก็ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลด้วยการบริจาคทานอย่างใหญ่หลวง โดยใช้เวลาทั้งสิ้น 75 วัน ต่อจากนั้นท่านอาจารย์จึงเดินทางลงใต้ต่อไปประมาณ 15 วันจนถึงแคว้นวรณา เพื่อไปนมัสการปูชนียสถานต่าง ๆ จากนั้นออกเดินทางต่อไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ผ่านแคว้นอวกีรณะ แคว้นชาคุฑจนไปถึงชายแดนของแคว้นกปิศะ พระราชาทรงบำเพ็ญกุศลบริจาคทานอีกเป็นเวลา 7 วัน ท่านอาจารย์จึงได้ถวายพระพรลา พระราชาเสด็จออกไปส่งจนถึงเมืองโครสปัม จึงอำลาจากกัน

ท่านอาจารย์มุ่งหน้าต่อไปทางทิศเหนือ พระราชาแห่งกปิศะโปรดให้มนตรีผู้ใหญ่ท่านหนึ่ง พร้อมด้วยพนักงานราว 100 คน ตามออกไปส่งท่านอาจารย์เดินทางข้ามเทือกเขาหิมะ ใช้เวลาเดินทางอยู่บนเขาลูกนี้เป็นเวลา 7 วัน ยอดเขานี้สูงชันลดหลั่นสลับซับซ้อนต้องปีนป่ายด้วยความยากลำบากยิ่งนัก สุดจะหาถ้อยคำใดมาเปรียบปาน เป็นการเดินทางอยู่บนหนทางที่แสนอันตราย หากแม้นพลาดพลั้งก็ต้องดิ่งลงสู่หุบเหว หนทางโดยตลอดไม่อาจใช้ม้าขี่ ต้องใช้ไม้เท้าช่วยค้ำจุนอยู่ตลอดเวลา เดินอยู่อย่างนี้ 7 วันจึงถึงเขาสูงลูกหนึ่งที่เชิงเขามีบ้านคนอยู่ประมาณ 100 กว่าหลังคาเรือน เลี้ยงแกะตัวใหญ่เท่าลา วันนั้น

อาศัยพักที่หมู่บ้านแห่งนี้ราตรีหนึ่ง พอถึงเที่ยงคืนก็ออกเดินทาง ได้อาศัยคนพื้นเมืองที่นี่เป็นผู้นำทาง ตลอดทางที่ผ่านเต็มไปด้วยหิมะ ต้องอาศัยชาวบ้านที่ชำนาญทางคอยนำไปจึงปลอดภัย เพราะหิมะอาจเคลื่อนตัวพังทลายลงมาได้ทุกขณะ เดินทางไปตามหนทางอันตรายเช่นนี้จนถึงวันรุ่งขึ้น จึงผ่านพ้นเขตหิมะน้ำแข็งไปได้อย่างปลอดภัย เวลานี้คณะผู้ร่วมเดินทางมีพระภิกษุ 7 รูป คฤหัสถ์ 20 คน ช้าง 1 เชือก ลา 10 ตัว กับม้าอีก 4 ตัว.

⁂

เทือกเขาฮินดูกูชที่สูงชันและมีหิมะปกคลุมตลอดปี

สังฆารามเก่าแก่ในเมืองกปิศะ ประเทศอัฟกานิสถานปัจจุบัน

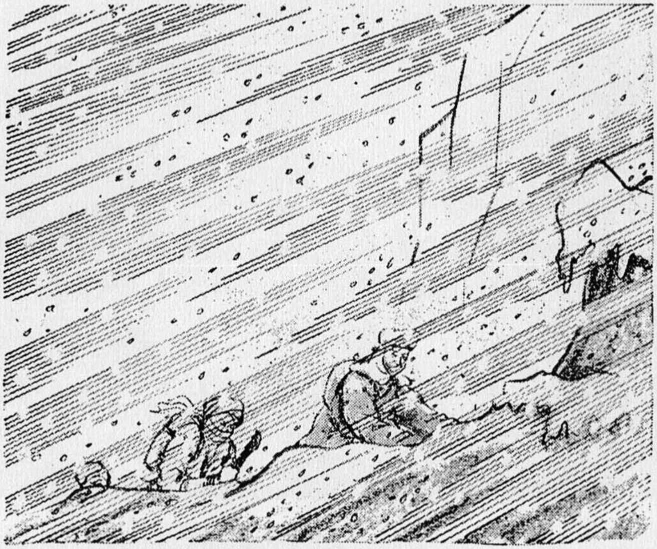

116. 雲結雪飛

奘師一行於次日又登一嶺，遠望如雪，但走近時始知全嶺皆白石，此嶺最高，雖雲結雪飛，但皆不著其表面，是日將近黃昏，方到山頂，寒風凄凜，同行者沒有敢直立者，山上無草木，唯積石穿峯，好像林中的竹筍，煞是奇觀。由於山高風急，飛鳥也不敢展翅，自嶺南嶺北各行數百步外，方敢直起腰來走路。師等從西北下數里，有一小平地，於是搭起篷帳宿夜，至次日淸旦再啓程前進。經五六日下山，至安怛羅縛婆國，此即覩貨羅之故地，有伽藍三所，僧數十人，習大衆部法，並有一佛舍利塔，是無憂王所建。師在此停留五天，再向西北下山而行。

116. ข้ามภูเขาสูงสุด

ท่านอาจารย์เดินทางต่อไป จนวันที่สองก็ต้องปีนภูเขาอีกลูกหนึ่ง เมื่อมองแต่ไกลเห็นเหมือนอยู่บนหิมะ แต่ครั้นเดินทางเข้ามาใกล้จึงทราบว่าเป็นภูเขาหินขาวไปหมด ยอดเขาลูกนี้สูงที่สุด แม้เมฆที่ก่อตัวขึ้นเป็นหิมะปลิวก็ยังหาสูงเท่ายอดเขานี้ไม่ วันทั้งวันต้องเดินทางปีนป่ายด้วยความยากลำบาก จนเวลาใกล้ค่ำจึงถึงยอดเขา ที่บนเขานั้นลมหนาวพัดแรงจัดจนผู้ร่วมทางทุกคนต่างไม่กล้ายืนทรงตัวเดิน บนภูเขาปราศจากต้นไม้ใบหญ้า มีเพียงศิลากับหน้าผาแหลมชันสลับซับซ้อนจนแลดูเหมือนป่าหน่อไม้ไผ่ ด้วยเหตุที่ภูเขาสูงชันอย่างนี้ทั้งยังมีสายลมพัดแรงเสมอ ทำให้แม้แต่นกมีปีกบนนภากาศก็ยังมิกล้าบินข้าม แต่พอห่างจากยอดเขาเหนือและใต้ออกไปหลายร้อยก้าวแล้ว เมื่อผ่านพ้นจากตรงนี้ไป จึงสามารถทรงตัวขึ้นเดินตัวตรงได้

ท่านอาจารย์กับคณะเดินทางจากตะวันตกเฉียงเหนือไปอีกหลายลี้ ก็พบที่ราบเล็ก ๆ แห่งหนึ่ง จึงได้กางกระโจมพักแรมอยู่หนึ่งราตรี พอรุ่งเช้าก็ออกเดินทางมุ่งหน้าต่อไปอีก 5 ถึง 6 วันจึงลงจากเขา ถึงเมืองอันทรัพ ซึ่งเป็นอาณาเขตเดิมของแคว้นตุขาระ ที่นี่มีอาราม อยู่ 3 แห่ง พระภิกษุสงฆ์หลายสิบรูป เป็นฝ่ายมหาสังฆิกวาท และมีสถูปพระสารีริกธาตุองค์หนึ่งที่พระเจ้าอโศกทรงสร้างขึ้นไว้ ท่านอาจารย์พำนักอยู่ที่นี่ 5 วัน จากนั้นออกเดินทางต่อไปทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ เมื่อลงจากเขาแล้วก็มุ่งหน้าต่อไปอีก.

◆

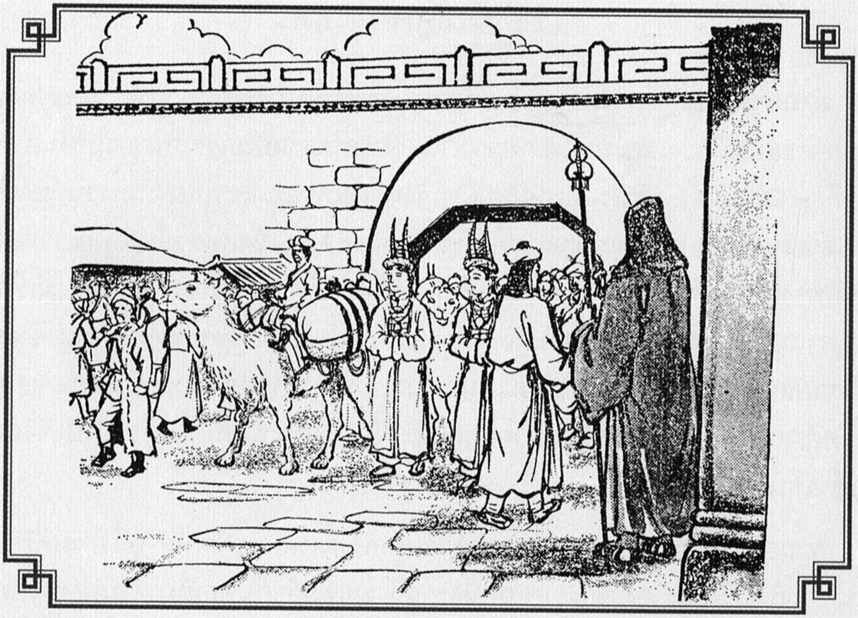

117. 婦女戴角

玄奘大師一路下山，來至覩貨羅境諸國，見葉護可汗孫王覩貨羅，自稱葉護，至其衙中停留了 一個月。葉護派侍衛送師與商侶同行。

師所經之處，多是覩貨羅故地，風俗與突厥大多相同，但這裏的婦女，頭上戴着木角，高約三尺多，前有兩歧者表示父母俱在，上歧表父，下歧表母。隨其喪亡，先去其中一歧。

奘師續向東行，有時途遇寒風冷雪，就停止前進。如在葱嶺之中，兩雪山間，風雪飃飛，春夏不止。卉木稀少，稼穡不生，境域蕭條，幾無人跡。

一路上不是高山峻嶺，就是川澤大海。有時雪行數百餘里，來至一國，略事休息，便繼續向東南行。

117. หญิงสวมหมวกมีเขา

ท่านอาจารย์เดินทางลงเขาเรื่อยไป จนมาถึงชายแดนแคว้นต่าง ๆ ของตุขาระ ได้พบกับพระนัดดาของเยฮูข่านเจ้าผู้ครองแคว้น แล้วจึงแวะพำนักอยู่ที่นี่เป็นเวลาหนึ่งเดือน จากนั้นเยฮูข่านได้จัดให้ผู้อารักขาพาท่านออกเดินทางไปพร้อมกับพ่อค้า ตลอดระยะทางที่ผ่านไปล้วนเป็นอาณาเขตเดิมของแคว้นตุขาระทั้งสิ้น ขนบธรรมเนียมประเพณีของคนพื้นเมืองที่นี่คล้ายคลึงกับชาวเติร์กมาก แต่สตรีพื้นเมืองแถบนี้ล้วนสวมหมวกทำด้วยไม้เป็นรูปเขาสัตว์สูงประมาณ 3 เฉี้ยะกว่า ด้านหน้าทำเป็นกิ่ง 2 แฉก แสดงความหมายถึงบิดามารดาของสามี กิ่งสูงหมายถึงบิดา กิ่งต่ำหมายถึงมารดา หากคนใดคนหนึ่งสิ้นชีวิตไปก่อน ก็เอากิ่งนั้นออก หากสิ้นไปทั้งหมดแล้ว ก็มิต้องสวมหมวกเช่นนั้นอีก

ท่านอาจารย์เดินทางมุ่งสู่ทิศตะวันออกเรื่อยไป ระหว่างทางบางครั้งเผชิญกับลมหนาวหรือพายุหิมะก็ต้องหยุดพัก จากนั้นจึงค่อยเดินทางต่อไป ดังเช่นเมื่ออยู่ระหว่างภูเขาหิมะสองข้างในเทือกเขาซังเนี้ย มีพายุหิมะพัดอยู่ตลอดเวลา ทั้งฤดูใบไม้ผลิ และฤดูร้อนก็ไม่มีเวลาหยุด เนื่องจากมีภูมิอากาศหนาวจัดจนต้นไม้พรรณพฤกษาขึ้นได้น้อยมาก การเพาะปลูกจึงไม่ได้ผล เป็นเหตุให้ดินแดนแห่งนี้ปราศจากผู้คนอยู่อาศัย ในระหว่างเส้นทางนี้ หากไม่ผ่านภูเขาสูงก็ต้องพบกับทะเลสาบใหญ่ บางคราวต้องเผชิญกับหิมะเป็นระยะทางกว่า 100 ลี้ พอไปถึงแคว้นหนึ่งก็หยุดพัก ก่อนออกเดินทางไปทางทิศตะวันออกเฉียงใต้ต่อไป.

❦

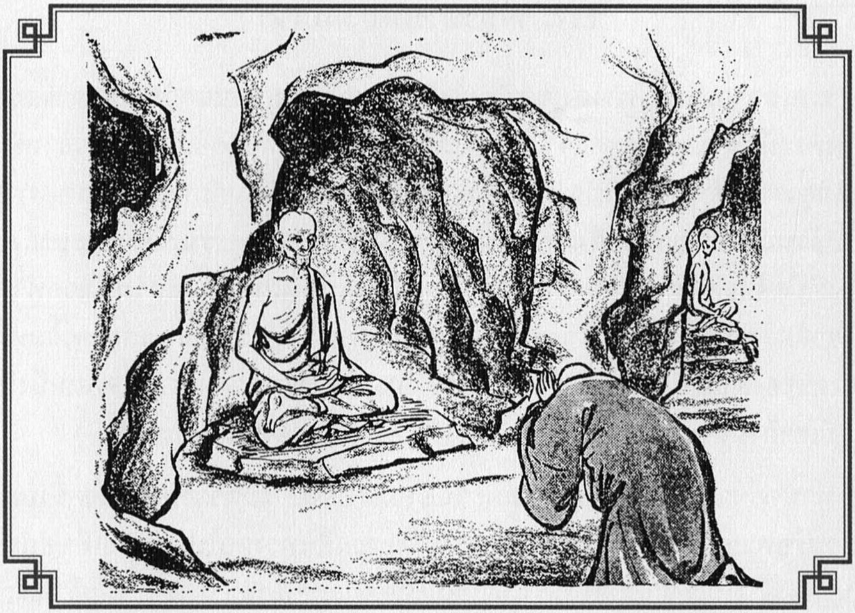

118. 入定羅漢

一日奘師來至一處，見有一大石壁，中有二石室，各有一羅漢，在此入滅盡定。端坐不動，久不傾倒，亦不朽腐。據說已有七百多歲。

奘師在此國停留二十餘日，復東北行五日，遇一群賊人，商侶驚怖，登山躲避，可憐一些象馬，被逐多溺水而死。賊過後與商人漸進，冒寒嶮行八百多里，出葱嶺至烏煞國。城西二百里有大山峯，上有一塔，據說數百年前，因雷震山崩，中有一比丘，身材枯瘦，冥目而坐，鬚髮垂覆肩面，被一樵夫發現，前往稟告其王，王躬自前來觀禮。遠近傳聞，多以香花供養瞻禮，據說這也是正入滅盡定中的羅漢，雖在定中，猶長鬚髮。王以好奇，欲令出定，先以酥乳灌灑其身，然後擊楗槌驚之出定，果然羅漢舉目而視，問爾輩何人？據羅漢自稱其師是迦葉佛，今不知師在何處？王告迦葉如來早已涅槃，今世尊釋迦佛，也已成就正覺般大涅槃了，羅漢聞後，用手舉髮，上昇虛空，作大神變，化火焚身，遺骨墮在地上，王與大衆乃撿骨建了此塔。

118. พระอรหันต์เข้าฌาน

ท่านอาจารย์เดินทางลัดเลาะไป จนมาถึงชะโงกผาแห่งหนึ่ง ที่นั่นมีถ้ำอยู่ 2 ถ้ำ ภายในถ้ำมีพระอรหันต์นั่งเข้านิโรธสมาบัติอยู่ถ้ำละองค์ ร่างกายไม่เอนเอียง แม้ว่าสังขารจะแห้งเหี่ยวแต่ก็มิได้ทรุดโทรม ทราบว่าเป็นอยู่อย่างนี้มา 700 กว่าปีแล้ว

ท่านอาจารย์หยุดพักอยู่ที่นี่เป็นเวลากว่า 20 วัน จึงออกเดินทางต่อไปทางทิศตะวันออกเฉียงเหนืออีก 5 วัน ก็พบกับพวกโจร เหล่าพ่อค้าต่างพากันตกใจหนีขึ้นไปบนภูเขา สงสารแต่ช้างกับม้าที่ถูกไล่ต้อนหนีลงไปในแม่น้ำจนจมน้ำตายเป็นที่น่าสังเวช เมื่อพวกโจรหลีกไปแล้วจึงได้ลงจากเขา และออกเดินทางต่อไปข้างหน้าอีกประมาณ 800 ลี้ บรรดาพ่อค้าที่ร่วมทางมาด้วยกันต่างเผชิญกับอากาศหนาวเย็นยิ่งกว่าที่ผ่านมา

เมื่อออกจากภูเขาซังเนี้ย (ปามีร์) ถึงแคว้นโอซ จากนครหลวงไปทางตะวันตก 200 กว่าลี้ มียอดเขาแห่งหนึ่ง บนยอดเขาแห่งนี้มีสถูปอยู่องค์หนึ่ง มีเรื่องเล่าสืบมาว่า เมื่อหลายร้อยปีก่อนหน้านั้นได้เกิดมีฟ้าร้องแผ่นดินไหว จนภูเขาถล่มพังลงมา ปรากฏภายในมีพระภิกษุรูปหนึ่ง ร่างกายผอมเหี่ยวแห้ง นั่งหลับตา เกสานั้นยาวจนปกคลุมลงมาถึงบ่าและใบหน้า เมื่อคนตัดฟืนผ่านมาพบเข้าก็รีบนำเรื่องที่พบเห็นไปกราบทูลให้พระราชาทรงทราบ พระราชาจึงเสด็จไปทอดพระเนตรด้วยพระองค์เอง ข่าวนี้ถูกเล่าลือแพร่สะพัดออกไป ชาวเมืองไม่ว่าใกล้ไกลต่างพากันมาชุมนุมนมัสการด้วยดอกไม้มากมาย ด้วยเข้าใจกันว่านี่คือพระอรหันต์ผู้บำเพ็ญฌาน กำลังเข้านิโรธสมาบัติ วันเดือนปีได้ล่วงไปช้านานแล้ว เกสาและหนวดจึงยาวเพียงนี้ พระราชาบังเกิดความสนพระทัยจึงรับสั่งถามว่า ต้องทำเช่นไรจึงจะให้ท่านออกจากฌานและรู้สึกตัวฟื้นคืน มีผู้กราบทูลว่า สังขารขาดอาหารหล่อเลี้ยงมาช้านาน ควรใช้นมข้นลูบไล้เนื้อหนังให้ชุ่มชื่นเสียก่อน จากนั้นค่อยเคาะระฆัง ก็จะออกจากฌานฟื้นขึ้นมาได้ พระราชาเห็นชอบด้วยจึงรับสั่งให้ทำตาม และก็จริงดังถ้อยคำนั้น พระอรหันต์องค์นั้นเมื่อลืมตาขึ้น มองไปโดยรอบแล้ว บรรดาภิกษุสงฆ์ก็ถามขึ้นว่า ท่านเป็นผู้ใดกัน พระอรหันต์ตอบว่า เราเป็นสาวกของพระกัสสปตถาคตเจ้า ไม่ทราบว่าเวลานี้พระศาสดาเราเสด็จสถิตอยู่ ณ แห่งหนใด พระราชาตอบว่า พระกัสสปตถาคตเสด็จดับขันธปรินิพพานไปนานนักแล้ว ปัจจุบันพระศากยมุนีได้บรรลุอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ แต่ก็ได้เสด็จ

ดับขันธปรินิพพานแล้วดุจกัน พระอรหันต์เมื่อได้ฟังดังนั้นก็ขมวดคิ้วอยู่ครู่หนึ่ง เสยเกสาของตนแล้วเหาะทะยานขึ้นสู่อากาศ บันดาลด้วยอิทธาภินิหารให้บังเกิดเปลวเพลิงขึ้นปลงสังขารของตนในบัดนั้น ส่วนอัฐิธาตุก็ร่วงหล่นลงมาสู่เบื้องล่าง พระราชาพร้อมด้วยมหาชนได้เก็บอัฐินั้นแล้วสร้างสถูปบรรจุขึ้น ซึ่งก็คือสถูปที่เห็นอยู่บนยอดเขาลูกนี้นั่นเอง.

◆

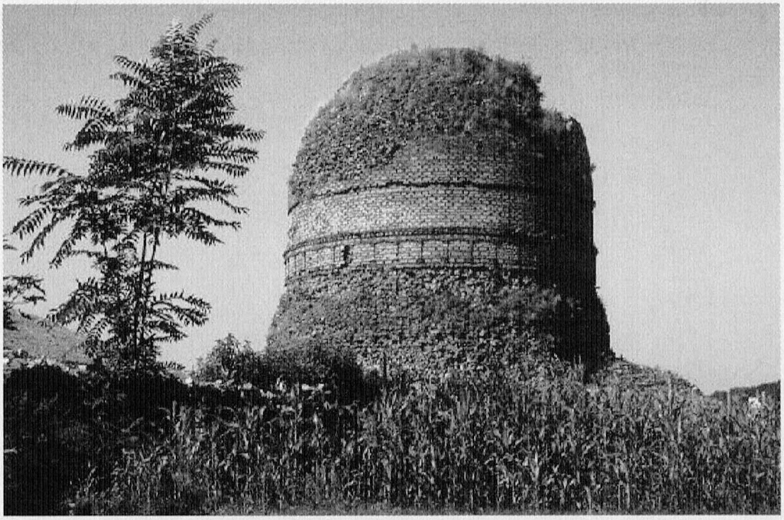

สิงคาทารสถูป ตำนานกล่าวว่าสร้างโดยพระเจ้าอุตตรเสน
กษัตริย์แห่งแคว้นอุทยานเพื่อบรรจุพระสารีริกธาตุ

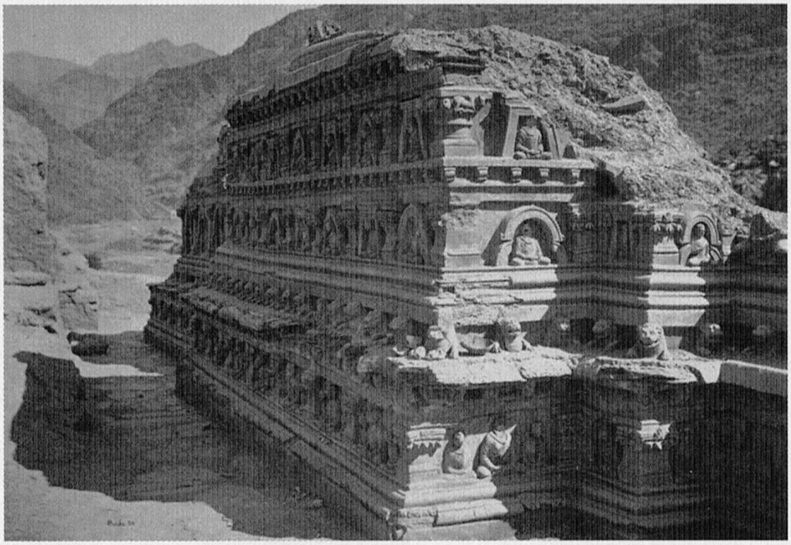

ซากปรักหักพังของอารามทางพุทธศาสนาที่ช่องเขาไคเบอร์
เส้นทางประวัติศาสตร์ที่เชื่อมระหว่างเอเชียใต้กับเอเชียกลาง

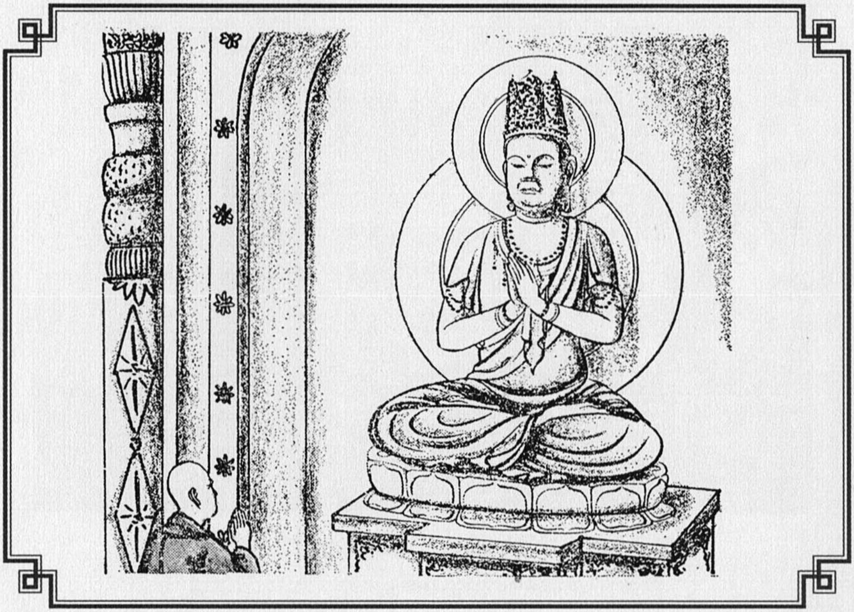

119. 至地乳國

奘師東行至瞿薩旦那國，此地多半是沙磧，出毛氈，工極細。又產白玉。知禮義，重佛法，伽藍百所，有僧五千餘人。多學大乘。其王智勇兼備，自云是毘沙門天之後裔。王之先祖，即無憂王之太子，因無子，禱毘沙門天廟，廟神額上剖出一男，又在廟前地上生出奇味，甘香如乳，取而飼子，遂至長大成人，王崩後嗣立。故今其國，于闐是其音譯，意即地乳國。

法師入其境，至勃伽夷城，城中有一座佛像，高七尺多，首戴寶冠，威容圓滿，據說此像來自迦濕彌羅國，其中有一段故事。

昔有一羅漢，見一沙彌罹疾即將捨壽，向彼索酢米餅，羅漢用天眼觀察，此餅唯有瞿薩旦那國才有，乃運神足通乞來米餅，沙彌食後歡喜，發願生瞿薩旦那國，終即投生王家，長大嗣繼王位，才略驍雄，思吞鄰國，即其舊時之迦濕彌國，時迦濕彌王正欲出兵抗拒，羅漢聞悉，告國王不必動兵刃，我自有法遣回他的軍隊，乃見瞿薩旦那國王，爲說

前因，並示沙彌衣服，王見後深自慚愧，乃與迦濕彌羅國結好，乃將前生所供佛像迎回瞿薩旦那國，加上寶冠即今勃伽夷城中之七尺佛像。

119. ถึงแคว้นกุสตนะ

ท่านอาจารย์ออกเดินทางมุ่งหน้าต่อไปทางทิศตะวันออก จนถึงแคว้นกุสตนะ (โขตาน) ภูมิประเทศของแคว้นนี้ครึ่งหนึ่งเป็นกรวดทราย สิ่งของพื้นเมืองมีพรม ผ้าขนสัตว์ ผ้าเนื้อละเอียดประณีต และที่นี่ยังเป็นแหล่งกำเนิดของหยกขาวอันเลื่องชื่อ ประชาชนชาวแคว้นนี้มีขนบธรรมเนียมอันดีงาม ต่างนับถือพระพุทธศาสนา มีอารามอยู่กว่า 100 แห่ง พระภิกษุสงฆ์กว่า 5,000 รูป ส่วนมากเป็นผู้ศึกษาฝ่ายมหายาน มีพระราชาทรงปรีชาสามารถและองอาจกล้าหาญ

เล่ากันว่าพระราชาทรงมีเชื้อสายของท้าวไวศรวณะ และต้นราชวงศ์สืบมาแต่ราชโอรสพระองค์หนึ่งของพระเจ้าอโศก ผู้ซึ่งแต่เดิมปรารถนาจะมีพระโอรส จึงตั้งสัตยาธิษฐานขอพระโอรส ณ เทวาลัยท้าวไวศรวณะ พลันที่นลาฏ (หน้าผาก) ของเทวรูปนั้นก็แตกแยกออกปรากฏมีทารกเพศชายอยู่ในนั้น และแผ่นดินที่หน้าเทวาลัยก็บังเกิดมีน้ำผุดขึ้นมา น้ำนั้นมีรสหอมหวานดุจน้ำนม จึงทรงรับเอาทารกนั้นมาบำรุงเลี้ยงจนเติบใหญ่ ภายหลังเมื่อพระราชาสิ้นพระชนม์ลงแล้ว พระโอรสนั้นจึงสืบราชบัลลังก์ต่อมา อันความหมายของคำว่ากุสตนะ แปลได้ความว่า น้ำนมในแผ่นดิน

ท่านอาจารย์ได้เข้าเขตแดนกุสตนะ ถึงเมืองภาไค ภายในเมืองมีพระพุทธรูปนั่งองค์หนึ่ง สูง 7 เฉี๊ยะ ที่บนพระเศียรสวมมงกุฎรัตนะอันมีค่า เป็นพระปฏิมาที่งดงามยิ่งนัก ได้ทราบเรื่องเล่าอันมีมาแต่โบราณว่า พระพุทธรูปองค์นี้เดิมอยู่แคว้นกัศมีระ ก่อนจะอาราธนามาอยู่ที่นี่ เรื่องราวมีอยู่ว่า ในอดีตกาลมีพระอรหันต์องค์หนึ่ง เมื่อศิษย์ผู้เป็นสามเณรอาพาธด้วยโรคร้ายแรงใกล้มรณภาพ ได้ขอร้องกับท่านอาจารย์ที่เป็นพระอรหันต์ว่าอยากฉันขนมแป้งหมัก พระอรหันต์ผู้เป็นอาจารย์เมื่อตรวจสอบด้วยทิพจักษุก็ทราบว่าขนมชนิดนี้มีอยู่ในแคว้นกุสตนะ จึงใช้อิทธิปาฏิหาริย์ไปบิณฑบาตมาให้ เมื่อสามเณรฉันแล้วก็ปีติยินดีอย่างยิ่ง จึงตั้งประณิธานจะไปเกิดในแคว้นกุสตนะ ครั้นเมื่อมรณภาพลงด้วยอำนาจ

แห่งบุญที่ตั้งจิตไว้ จึงได้ไปเกิดภายใต้เศวตฉัตรเป็นราชบุตรในแคว้นนั้น เมื่อเจริญวัยภายหลังได้ขึ้นครองราชสมบัติ พระองค์เป็นพระราชาที่ทรงพระปรีชาสามารถ และองอาจกล้าหาญ เมื่อดำริจะปราบปรามแว่นแคว้นใกล้เคียง จึงยกพลโยธาเข้ารุกรานแคว้นกัศมีระอันเคยเป็นถิ่นกำเนิดของพระองค์ในอดีตชาติ พระราชาแห่งกัศมีระเมื่อทรงทราบ ก็ทรงจัดเตรียมแม่ทัพนายกองเพื่อรับมือ ฝ่ายพระอรหันต์ผู้เป็นอาจารย์เมื่อทราบข่าว จึงเข้าไปถวายพระพรว่า ศึกครั้งนี้ไม่จำเป็นต้องใช้กำลังไพร่พลอาวุธใด ๆ อาตมภาพมีวิธีออกไปขับไล่ข้าศึกเอง

ครั้นแล้ว พระอรหันต์ก็ออกเดินทางไปยังที่ตั้งค่ายประทับแรมของพระราชากุสตนะ ได้แสดงธรรมเรื่องกฎแห่งกรรมให้เห็นโทษของอกุศลกรรมแล้ว ก็นำเอาจีวรของสามเณรที่มรณภาพไปแล้วนั้นออกมาให้ทอดพระเนตร เมื่อพระราชาทอดพระเนตรเห็นผ้าจีวรนั้นแล้ว ก็ทรงระลึกถึงเรื่องราวในอดีตชาติ บังเกิดหิริโอตตัปปะขึ้นมาในพระทัย จึงทรงยับยั้งการศึกนั้นเสียแล้วมาเจริญพระราชไมตรีกับแคว้นกัศมีระ จากนั้นได้ทรงอัญเชิญพระพุทธปฏิมาสูง 7 เฉียะที่เคยบูชาอยู่แต่ปางก่อน กลับไปยังประเทศของพระองค์ด้วย ทั้งยังได้ถวายมงกุฎอันเป็นเครื่องราชูปโภคไว้ประดับพระเศียรพระพุทธรูปสูง 7 เฉียะองค์นี้ จึงปรากฏมงกุฎนี้อยู่สืบมาที่เมืองภาไค.

❀

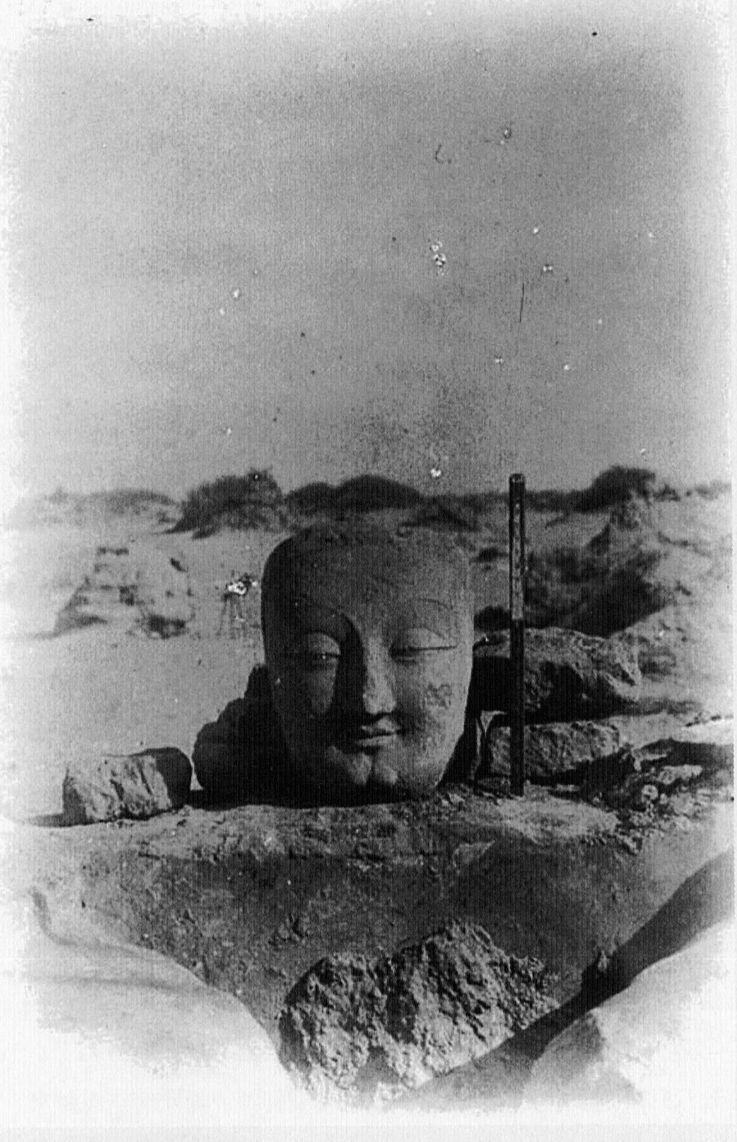

เศียรพระพุทธรูปขุดพบที่มิราน เมืองโบราณใกล้ๆ โหลวหลัน

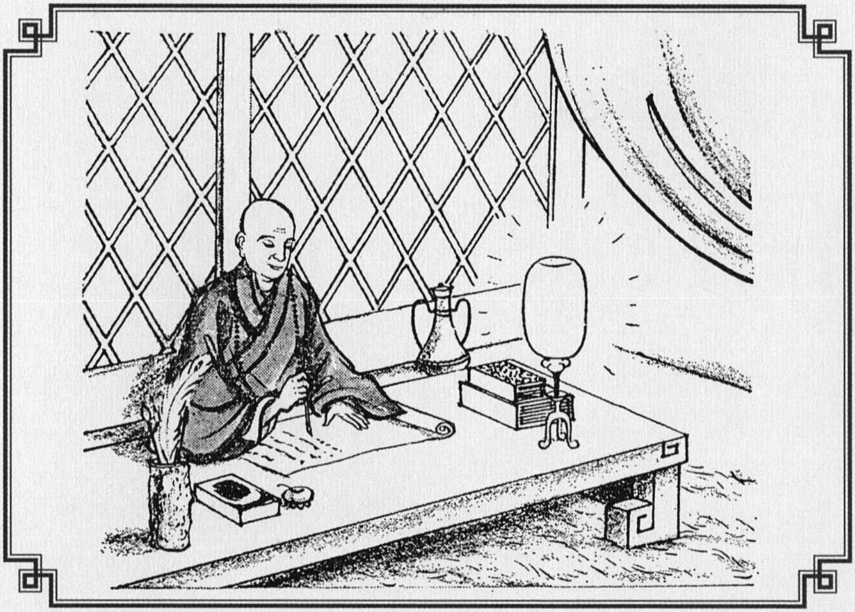

120. 修表入朝

奘師在此停留七日，于闐王聞法師到其國境，急來躬迎。謁師後王先還都，留其兒侍奉法師。行二日，王又遣達官來迎，離城四十里下宿，翌日王與國內僧俗以音樂香花，接師於路左，既至，延入城中，師駐錫於小乘薩婆多寺。

奘師在此，修了一道表章，托高昌人馬玄智隨商侶奉表送入京朝，將一十七載周遊求學經過，作一概略之報告，今已返抵于闐，不日即可回國。

師爲于闐諸僧講瑜伽、對法、俱舍、攝大乘論四部大論，或一日或一夜，王與僧俗歸依聽受，每日有數千人。

經七八月後，使者回來說：蒙皇恩勅降使迎師。對奘師訪道歸來，歡喜無量！囑速來見朕。沿途已通令諸鄰小國爲師準備車馬，又令燉煌官司，在流沙迎接。師奉勅後即辭于闐王，踏上歸途。

120. ลิขิตถวายพระเจ้าถังไท่จง

ท่านอาจารย์พำนักอยู่ที่เมืองนี้ได้ 7 วัน เมื่อพระราชาแห่งกุสตนะทรงทราบข่าวว่าท่านอาจารย์เดินทางมาถึงยังเขตแดนของอาณาจักร ก็รีบเสด็จมาต้อนรับด้วยพระองค์เอง แต่แล้วก็ต้องเสด็จกลับไปก่อน แต่ได้โปรดให้พระราชโอรสอยู่เป็นผู้คอยต้อนรับท่าน พอเดินทางอีก 2 วันพระราชามีรับสั่งให้ข้าราชการออกมาคอยต้อนรับอยู่ห่างจากนครหลวง 40 ลี้ พักค้างแรมหนึ่งราตรี เช้าวันรุ่งขึ้นพระราชาเสด็จมาพร้อมด้วยพระภิกษุสงฆ์และชาวเมือง ทุกคนต่างถือดอกไม้เรียงรายไปตลอดทาง พร้อมกันนี้ยังมีดนตรีหลวงของราชสำนักประโคมนำท่านเข้าไปยังพระนคร จากนั้นได้นิมนต์ท่านอาจารย์เข้าพักในอารามของฝ่ายนิกายสรรวาสติวาท

เมื่อท่านอาจารย์มาพำนักที่อารามแห่งนี้แล้ว ท่านจึงแต่งลิขิตขึ้นฉบับหนึ่งเพื่อถวายแด่พระเจ้าถังไท่จง โดยมอบให้เบ๊เฮียงตี่ ชาวเมืองเกาเชียงเดินทางตามพ่อค้านำลิขิตเข้าไปถวายที่เมืองหลวง ท่านอาจารย์บรรยายถึงเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผ่านมาตลอด 17 ปี ระหว่างไปอัญเชิญพุทธคัมภีร์ที่อินเดีย และบัดนี้ได้มาถึงแคว้นกุสตนะแล้ว อีกไม่ช้าก็จะกลับถึงประเทศ ระหว่างรอฮ่องเต้ทรงมีพระราชสาส์นตอบกลับอยู่นั้น ท่านก็ใช้เวลาว่างแสดงธรรมแก่บรรดาบรรพชิตทั้งหลายในแคว้นนี้ ตามหลักธรรมในคัมภีร์โยคาจารภูมิศาสตร์ อภิธรรมศาสตร์ โกศศาสตร์ และมหายานสัมปริครหศาสตร์ รวมทั้งสิ้น 4 คัมภีร์ ในเวลากลางวันบ้างกลางคืนบ้างสลับกันไป ผู้ที่ร่วมรับฟังธรรมบรรยายมีตั้งแต่พระราชา เหล่าบรรพชิต และประชาชนตลอดทุกชนชั้น วันหนึ่ง ๆ มีผู้ร่วมฟังธรรมและรับศีลนับได้หลายพันคน

เวลาผ่านไปได้ 7 ถึง 8 เดือน ผู้นำสาส์นก็เดินทางกลับมาพร้อมกับมีพระราชโองการตอบว่า การไปอาราธนาพระธรรมคัมภีร์กลับมาในครั้งนี้ ทรงปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง ให้รีบเดินทางมาเข้าเฝ้าโดยด่วน อีกทั้งยังรับสั่งให้แว่นแคว้นใกล้เคียงจัดการอำนวยความสะดวกเป็นธุระช่วยรับส่ง และโปรดให้ข้าหลวงเมืองตุงฮ้วงช่วยนำพาข้ามทะเลทรายด้วย เมื่อท่านอาจารย์ได้รับพระราชโองการแล้ว ก็ถวายพระพรลาพระราชาแคว้นกุสตนะ เพื่อเดินทางกลับเมืองหลวงทันที.

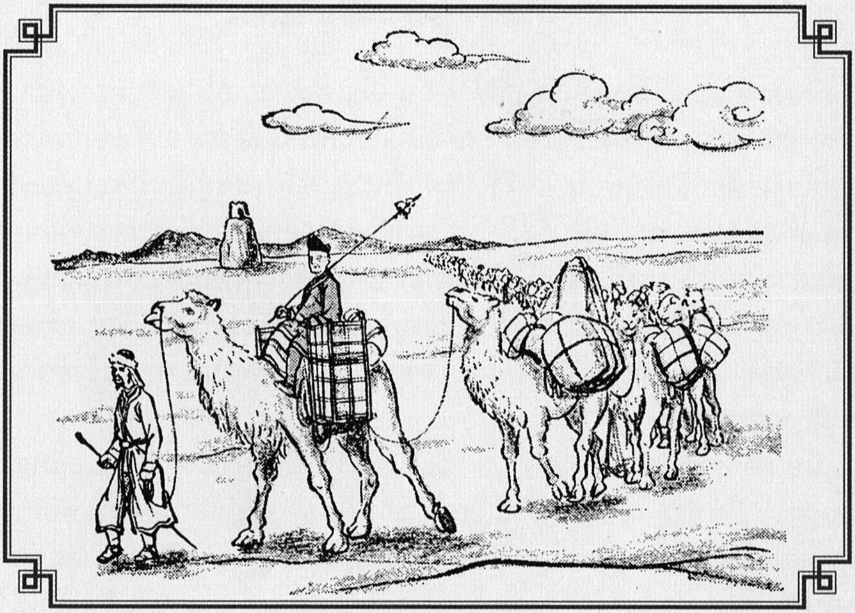

121. 兼程返國

玄奘大師周遊印度，前後一十七載，從長安到王舍城，行程五萬餘里，所經之處，風俗千別，艱危萬重，終於完成大志，載經返國，因路上大象溺死，而經卷衆多，如無乘騎，便無法進行。今奏報皇上，勅命于闐等國協助交通工具，送師一隊駱駝，載經可渡沙漠。又令燉煌官吏到流沙迎接。大流沙風動沙流，地無水草，別無徑路，旅人往返，只有望著沿途人畜的遺骸而行。經覩貨羅故國，折摩馱那故國(沮沫)、納縛波故國(樓蘭)，展轉達於我國境內， 即換鞍乘，遣回于闐使人及駝騎，並給酬勞，但都不受而去。

奘師抵達沙州(敦煌)後，又修一表，這時帝在洛陽宮，見表知師已漸近，這時帝欲問罪遼濱(遼東)乃勅西京留守左僕射梁國公房玄齡派官員迎接。法師兼程而進，至漕上，官員不知接師之儀式，一時不及安排，而聞訊前來觀禮的人，却擁塞於途，師欲進不得，乃暫宿於漕上。

121. เร่งรีบเดินทางกลับ

ท่านอาจารย์ใช้เวลาเดินทางไปอัญเชิญพระคัมภีร์จากอินเดีย เป็นเวลาถึง 17 ปี จากนครเชียงอานจนถึงกรุงราชคฤห์ เป็นระยะทางถึง 5 หมื่นกว่าลี้ ได้ประสบพบเห็นสิ่งต่าง ๆ ในดินแดนที่มีขนบประเพณีอันผิดแผกแตกต่างกันไปนับพันประการ เมื่อไปถึงดินแดนแห่งใดก็สามารถผ่านพ้นอุปสรรคจนสำเร็จสมดังประณิธานที่ตั้งไว้ คือได้อัญเชิญพระคัมภีร์กลับประเทศ แต่เนื่องจากช้างเชือกใหญ่ได้ล้มลงเสียที่กลางแม่น้ำ และคัมภีร์นั้นก็มีเป็นจำนวนมาก ขาดพาหนะที่จะบรรทุกกลับไปได้ ด้วยเหตุนี้จึงมีลิขิตถวายพระพรให้ฮ่องเต้ทรงทราบ

บัดนี้จึงมีพระราชโองการรับสั่งมายังแคว้นอูเตียน (กุสตนะ) อีกทั้งบริเวณใกล้เคียงให้ช่วยจัดการอำนวยความสะดวกในการเดินทาง ให้จัดหาอูฐหนึ่งกองนำพาท่านอาจารย์เดินทางข้ามทะเลทราย อนึ่ง ยังรับสั่งให้ข้าหลวงเมืองตุงฮ้วงรับผิดชอบคอยต้อนรับด้วย เนื่องจากในทะเลทรายนั้นมีพายุทรายพัดปลิวป่วนปั่น บนพื้นดินปราศจากต้นหญ้าและน้ำ ไม่มีแนวทางเดิน ผู้สัญจรไปมาจึงต้องอาศัยสังเกตโครงกระดูกคนและสัตว์เป็นแนวทาง จนถึงแคว้นเดิมของตุขาระ แล้วต่อไปยังแคว้นเดิมของจัลมาทนะ จนถึงแคว้นเดิมของนวปะ อันเป็นดินแดนที่บัดนี้เรียกว่าเล่าลั้ง ถัดจากนี้ไปก็เข้าสู่อาณาเขตของประเทศจีน อันเป็นจุดที่มีผู้คนและยานพาหนะผลัดเปลี่ยนรอรับแล้ว จึงให้ทูตและเจ้าพนักงานกองพาหนะอูฐและม้าเดินทางกลับแคว้นกุสตนะ บรรดาผู้ติดตามมาส่งนั้นแม้ทางการจีนจะให้ค่าตอบแทนเป็นบำเหน็จรางวัลอย่างใด ๆ พวกเขาก็ไม่ยอมรับไว้เลย

เมื่อท่านอาจารย์มาถึงซัวจิว จึงมีลิขิตถวายพระพรเข้าไปอีกฉบับหนึ่ง ณ เวลานั้นพระเจ้าถังไท่จงประทับอยู่ที่พระราชวัง นครลกเอี๋ยง เมื่อได้ทอดพระเนตรลิขิตแล้ว ก็ทรงทราบว่าท่านอาจารย์เดินทางมาใกล้ถึง จึงมีรับสั่งให้ปั่งเฮี่ยงเล้ง ขุนนางผู้ใหญ่แห่งนครหลวงตะวันตกเชียงอาน ซึ่งดำรงอิสริยยศเป็นเนี้ยก๊กกง (มหาอำมาตย์) เตรียมจัดหาข้าราชการและพนักงานออกไปต้อนรับ แต่ด้วยท่านอาจารย์ได้ทราบข่าวว่า พระเจ้าถังไท่จงจะทรงยาตราทัพไปเหลียวตัง (ปัจจุบันคือบริเวณแหลมเหลียวตง ชายแดนเกาหลี) เกรงจะมิทันได้เข้าเฝ้า จึงเร่งด่วนตัดตรงไปจนถึงด่านที่พักทางน้ำ ซึ่งที่นั่นข้าราชการท้องถิ่นยังไม่ทันได้

เตรียมต้อนรับ ทั้งไม่ทราบระเบียบพิธีในการต้อนรับ แต่ด้วยข่าวการกลับมาของท่านอาจารย์ได้แพร่สะพัดไปแล้วในหมู่ราษฎร ฝูงชนจึงแตกตื่นพากันมาชื่นชมท่านอาจารย์อย่างคลาคล่ำไปทั้งท้องถนน ท่านอาจารย์จะเดินหน้าต่อไปก็ทำมิได้ จึงจำต้องหยุดค้างแรม ณ ด่านที่พักทางน้ำนั้นเอง.

⁂

ทะเลสาบพระจันทร์เสี้ยวที่ตุนหวง หนึ่งในโอเอซิสกลางทะเลทรายโกบี

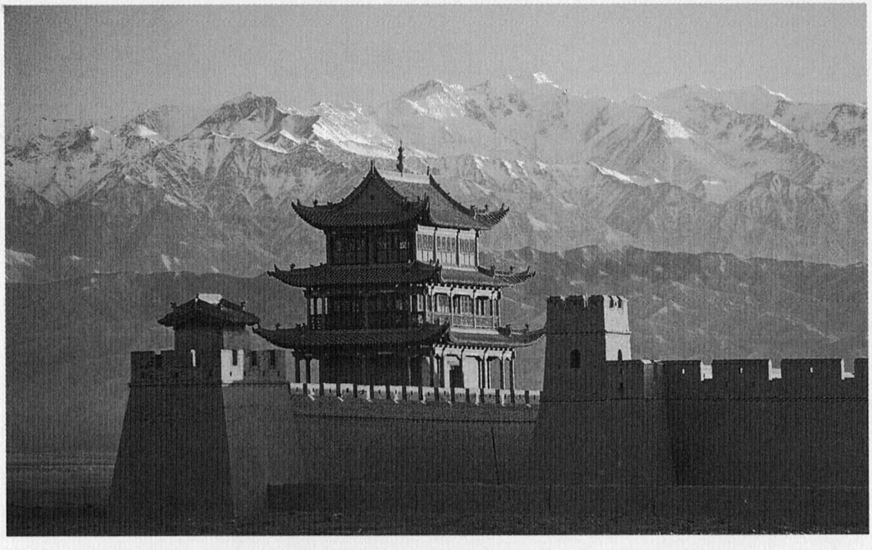

ด่านเกียก้กกวง ที่สุดของกำแพงเมืองจีนฝั่งตะวันตก
ตั้งอยู่บริเวณที่ราบหุบเขาแถบทะเลทรายโกบี

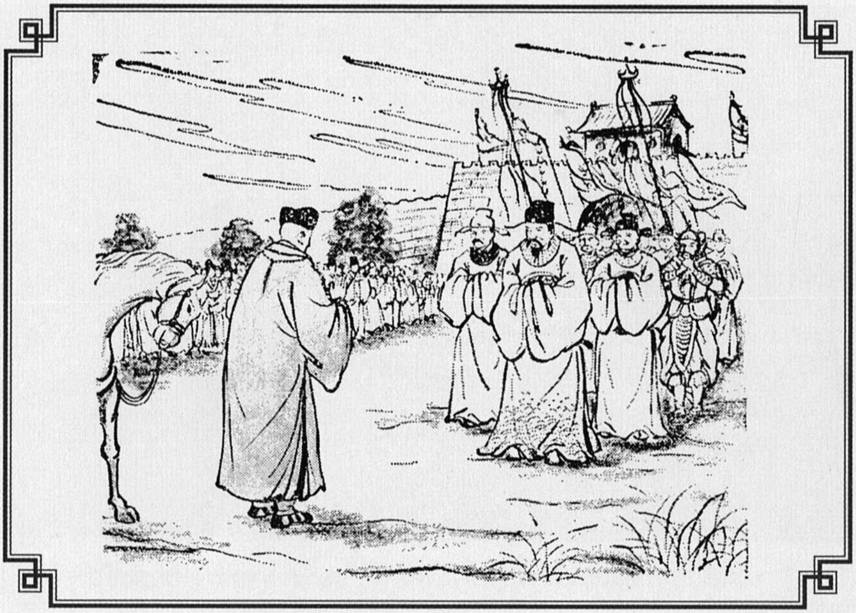

122. 臣民恭迎

這是唐貞觀十九年的春季正月，京城留守梁國公，房玄齡宰相等，承奘師齎經像至，乃率同右武侯大將軍、雍州司馬、長安縣令等至漕上奉迎奘師入關。

沿途人民排列兩旁歡迎，此一佛法僧三寶的行列，抵達國門，一時掀起了歡欣的熱潮，呈現著一片喜氣洋洋。奘師入關，暫駐錫於都亭驛館。

122. การต้อนรับด้วยความเคารพ

ในปีรัชสมัยเจ็งก่วนปีที่ 19 ของพระเจ้าถังไท่จง ตรงกับ พ.ศ. 1188 เดือนที่ 1 ในวสันตฤดู เนี้ยก๊กกง ผู้รักษาราชการนครเชียงอาน และท่านเสนาบดีปั่งเฮี่ยงเล้ง เมื่อทราบข่าวว่าท่านอาจารย์เดินทางมาถึง จึงบัญชาให้เหล่าข้าราชการทั้งฝ่ายทหารและพลเรือนออกไปต้อนรับ โดยมี ยงจิวซีแบ้ ตำแหน่งนายอำเภอเชียงอาน เป็นผู้ออกไปคอยรับอยู่นอกด่านที่พักทางน้ำ เพื่อนิมนต์ท่านอาจารย์เข้าด่าน

ระหว่างทางได้มีประชาชนออกมาคอยต้อนรับอยู่มากมายตลอดสองข้างทาง การต้อนรับทางศาสนาเช่นครั้งนี้เป็นพิธีการอย่างไม่เคยมีมาก่อน การต้อนรับพาหนะบรรทุกสิ่งศักดิ์สิทธิ์สำคัญต่าง ๆ ที่ท่านอาจารย์อัญเชิญมาครั้งนี้ มีผู้คนมากมายออกมาคอยรับอย่างเอิกเกริกเต็มสองฟากถนนไปจนถึงที่พักชั่วคราวที่ทางการจัดไว้ให้ ณ ศาลาหลวง.

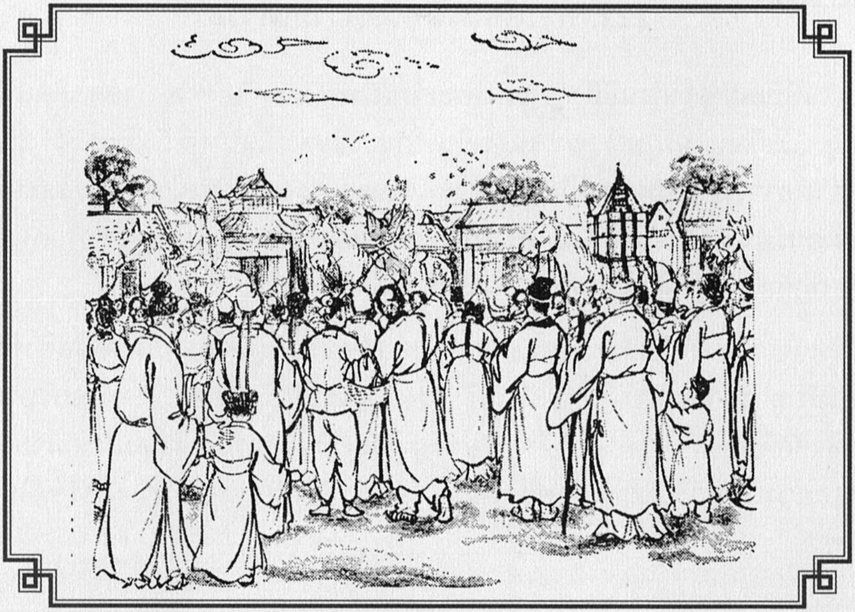

123. 天降祥雲

奘師帶回的佛像佛經等，將以莊嚴供具，寶帳花幡等送往弘福寺 ，沿途人民觀者擁擠不堪，多以香花恭迎。法師從西域所帶回的，有

1. 如來舍利一百五十粒。
2. 摩揭陀國前正覺山龍窟留影金佛像一尊，帶光座高三尺三寸。
3. 擬鹿野苑初轉法輪像、檀刻佛像一尊，連光座高三尺五寸。
4. 擬憍薩彌國，出愛王思慕如來檀刻寫眞像一尊，連光座高二尺九寸。
5. 擬劫比他國，如来自天宮下降寶階像一尊銀佛像，連光座高四尺，
6. 擬摩揭陀國，靈鷲山説法華等經一尊金佛像，連光座高三尺五寸，
7. 擬那揭羅曷國，伏毒龍所留影像一尊檀刻佛像，連光座高一尺三寸。
8. 擬吠舍釐國，巡城行化刻檀像等
9. 法師於西域所得大乘經二百二十四部

10. 大乘論一百九十二部
11. 上座部經律論一十五部
12. 大衆部經律論一十五部
13. 三彌底部經律論一十五部
14. 彌沙塞部經律論二十二部
15. 迦葉臂耶部經律論一十七部
16. 法密部經律論四十二部
17. 說一切有部經律論六十七部
18. 因明論三十六部
19. 聲明論一十三部

凡五百二十夾六百五十七部，分以二十匹馬負載，裝上寶帳幢幡等供養之具，在朱雀街集合出發，遊行於市，直至弘福寺內。數十里間，兩旁觀衆如潮。行列中有各種莊嚴之具，僧尼整服隨後。沿途高奏梵音，奇香異花，滿街淸香撲鼻，盛況空前。

是日衆人同見空中結有五色綺雲，宛轉於經像之上，周圓數裡，若迎若送，直至寺前，歎爲觀止。咸謂大法東流，天降祥雲，是天喜之吉兆。

123. พระพุทธรูปและพระคัมภีร์

เนื่องจากท่านอาจารย์อัญเชิญพระพุทธรูปและพระคัมภีร์ต่าง ๆ กลับมาด้วย จึงต้องจัดให้มีเครื่องประดับอลังการอย่างยิ่งเพื่อถวายเป็นพุทธบูชา ประกอบด้วยฉัตร ธง และดอกไม้ เป็นต้น เรียงรายตลอดทางจนถึงวัดฮงฮกยี่ และระหว่างทางนั้นก็ยังมีประชาชนผู้สนใจ ต่างพากันเข้ามาถวายดอกไม้ต้อนรับและสักการบูชาเป็นจำนวนมาก

ท่านอาจารย์อัญเชิญสิ่งศักดิ์สิทธิ์และพระคัมภีร์กลับมาจากอินเดีย มีรายการปรากฏดังนี้

1. พระบรมสารีริกธาตุของพระตถาคต จำนวน 150 องค์
2. พระพุทธรูปทองคำที่ประดิษฐานอยู่ในถ้ำนาคบนภูเขาแห่งแคว้นมคธ มีฐานพร้อม สูง 3 เฉียะ 3 ฉุ่น

3. พระพุทธรูปจำหลักด้วยไม้จันทน์ ปางแสดงปฐมเทศนาที่มฤคทายวัน พร้อมฐาน สูง 3 เฉียะ 5 ฉุ่น
4. พระพุทธรูปจำหลักด้วยไม้จันทน์ จำลองจากปางที่เมื่อครั้งพระเจ้าอุเทนแห่งแคว้นโกสัมพี ทรงคำนึงถึงพระพุทธเจ้าจึงโปรดให้จำหลักขึ้น ความสูงพร้อมฐาน 2 เฉียะ 9 ฉุ่น
5. พระพุทธรูปเงิน ปางเสด็จลงบันไดแก้วจากดาวดึงส์หนึ่งองค์ มีฐานพร้อมสูง 4 เฉียะ
6. พระพุทธรูปทองคำ ปางแสดงพระธรรมมีสัทธรรมปุณฑรีกสูตรเป็นต้น บนภูเขาคิชฌกูฏ ที่แคว้นมคธ พร้อมฐาน สูง 3 เฉียะ 5 ฉุ่น
7. พระพุทธรูปจำหลักด้วยไม้จันทน์ ปางทรมานนาคที่นครหาร มีฐานพร้อมสูง 1 เฉียะ 3 ฉุ่น
8. พระพุทธรูปต่าง ๆ จำหลักด้วยไม้จันทน์ ปางเสด็จโปรดสัตว์ในกรุงเวสาลี
9. พระสูตรต่าง ๆ ของนิกายมหายาน รวม 224 คัมภีร์
10. คัมภีร์ศาสตร์ต่าง ๆ ของนิกายมหายาน รวม 192 คัมภีร์
11. พระธรรมวินัยและศาสตร์ต่าง ๆ ของนิกายสถวีระ รวม 15 คัมภีร์
12. พระธรรมวินัยและศาสตร์ต่าง ๆ ของนิกายมหาสังฆิก รวม 15 คัมภีร์
13. พระธรรมวินัยและศาสตร์ต่าง ๆ ของนิกายสัมมิตียะ รวม 15 คัมภีร์
14. พระธรรมวินัยและศาสตร์ต่าง ๆ ของนิกายมหีสาสกะ รวม 22 คัมภีร์
15. พระธรรมวินัยและศาสตร์ต่าง ๆ ของนิกายกาศยปียะ รวม 17 คัมภีร์
16. พระธรรมวินัยและศาสตร์ต่าง ๆ ของนิกายธรรมคุปต์ รวม 42 คัมภีร์
17. พระธรรมวินัยและศาสตร์ต่าง ๆ ของนิกายสรรวาสติวาท รวม 67 คัมภีร์
18. คัมภีร์เหตุวิทยา 36 ฉบับ
19. คัมภีร์ศัพทวิทยา 13 ฉบับ

รวมเป็นคัมภีร์ทั้งสิ้น 520 ผูก 657 เรื่อง (เล่มสมุด)

ทางการจัดม้า 20 ตัว แบ่งกันบรรทุกสิ่งของศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ บรรดาประชาชนได้จัดธงทิว แผ่นป้าย ดอกไม้ และเครื่องถวายสักการบูชา หมู่พระภิกษุสงฆ์ต่างก็มาต้อนรับเข้าร่วมในขบวนแห่สิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้ไปจนถึงวัดฮงฮกยี่ เริ่มต้นจากถนนจูเชียบเป็นระยะทางหลายสิบลี้ ตลอดสองข้างทางที่ขบวนแห่ผ่านไป ประชาราษฎร์ต่างประกวดประชันกันจัดตั้งเครื่องบูชาอย่างพร้อมเพรียง ดูเอิกเกริกตระการตายิ่งนัก มีทั้งพระภิกษุภิกษุณี ร่วมเดินอยู่ในขบวน และยังมีดนตรีบรรเลงไม่ขาดสาย กลิ่นธูปหอมตรลบไปทั่วท้องถนน งานพิธีดังนี้ยังไม่เคยปรากฏขึ้นมาก่อนเลย

ในวันนั้นทุกคนต่างแลเห็นบนท้องฟ้ามีหมู่เมฆ 5 สี ลอยปรากฏอยู่เหนือคัมภีร์ศักดิ์สิทธิ์ วนเวียนอยู่เช่นนั้นเป็นระยะทางหลายลี้ บางครั้งลอยวนอยู่เบื้องหน้า บางคราวเห็นปรากฏอยู่เบื้องหลัง เป็นอยู่ดังนี้จนส่งถึงหน้าวัด ทุกคนต่างชื่นชมเป็นเสียงเดียวกันว่า พระมหาธรรมอันยิ่งใหญ่บัดนี้ได้แผ่มาถึงแดนตะวันออกแล้ว ฟ้าจึงปรากฏเมฆแห่งมหามงคลขึ้นเป็นศุภนิมิต ยังให้บังเกิดมหาปีติปราโมทย์สุดจะพรรณนา.

◆

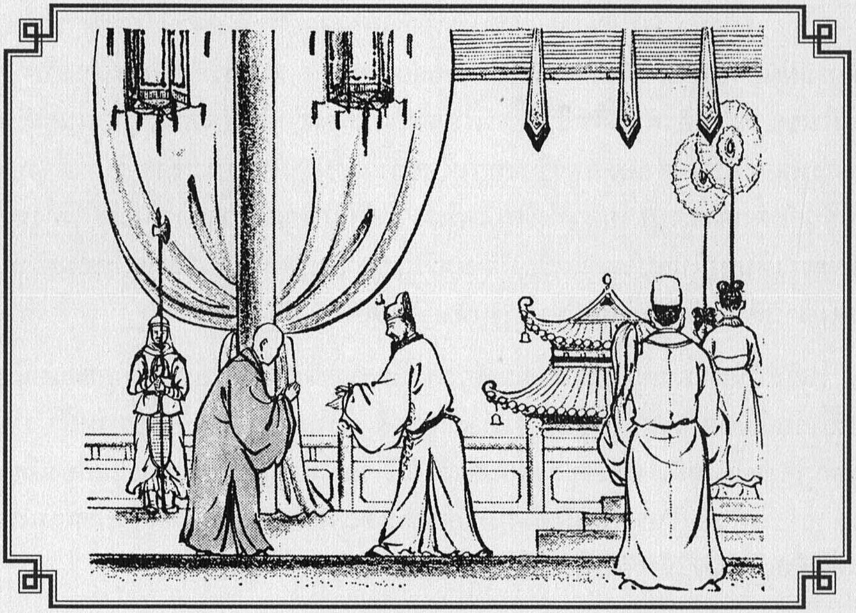

124. 奘師謁帝

奘師於壬辰之日，謁文武聖皇帝於洛陽宮，二月己亥見駕於儀鸞殿，帝親自起迎並賜坐。帝問師去時何不相報？法師只好直告：當時曾再三表奏，但以誠微願淺，未蒙允許；由於慕道心切，乃作私行，專擅之罪，深自慚懼！帝即安慰他說：師出家與俗人不同，然能捨命求法，惠利蒼生，朕深嘉許。

奘師與帝言談甚契，帝詢以印度風土人情甚詳，師對答如流，帝大悅，對左右侍臣說：昔符堅稱釋道安爲神器，舉朝尊之；今朕觀奘師詞論典雅，風節貞峻，不但不愧於古人，且乃出之更遠。此時趙國公長孫對曰：誠如聖旨，臣嘗讀晉國春秋，見敘道安事，實爲高行之僧，但彼時佛法東來未久，經論不多，雖有鑽研，非如法師躬臨淨域，探衆妙之源，究涅槃之跡者可比。帝亦稱是。

帝見師一表人才，頗有勸師歸俗以輔理國政之意，但師婉言謝絕，喻爲如乘流之舟，使棄水而就陸，不唯無功亦徒令腐敗。願終身行道，以報國恩，帝亦只好作罷。

124. เข้าเฝ้าพระเจ้าถังไท่จง

ในเดือนที่ 2 ท่านอาจารย์เดินทางไปนครลกเอี๋ยงเข้าเฝ้าพระเจ้าถังไท่จง ณ พระที่นั่งงี่ล้วน ฮ่องเต้เสด็จออกมารับด้วยพระองค์เอง พร้อมกับพระราชทานอาสนะถวาย ภายหลังจากมีพระราชดำรัสไต่ถามด้วยพระอัธยาศัยไมตรีอันดีแล้ว พระองค์ได้ตรัสถามท่านอาจารย์ว่า เหตุใดเมื่อครั้งเดินทางออกไปนั้น จึงไม่ยอมรายงานให้ทรงทราบก่อน

ท่านอาจารย์กราบทูลไปตามจริงว่า ในครั้งนั้นได้เคยทำฎีกาขึ้นถวายถึง 3 ครั้ง ด้วยเห็นความสำคัญของพระศาสนา อันจะยังประโยชน์สุขแก่มหาชน จนสุดที่จะระงับยับยั้งความตั้งใจนั้นได้ จึงอุทิศกายและใจเข้าเสี่ยงภัยนานัปการ แต่ก็หวังเพื่อบำเพ็ญศาสนกิจจึงด่วนกระทำไปดังนั้น แม้นจะมิได้ทรงถือโทษก็ดี แต่ทว่าภายในใจก็ยังคงรู้สึกละอายอยู่เป็นล้นพ้น

พระเจ้าถังไท่จง เมื่อทรงสดับแล้วก็มีรับสั่งเป็นเชิงปลอบใจว่า วิสัยผู้ครองสมณเพศย่อมแตกต่าง ไม่ต้องตกอยู่ในข่ายของฆราวาสบางประการ การที่ท่านอุทิศชีวิตเข้าเสี่ยงภัยเพื่อยังประโยชน์แก่มหาชน ก็จัดว่าชอบด้วยสมณกิจ ข้าพเจ้าจึงขออนุโมทนาด้วย

พระเจ้าถังไท่จงทรงสนทนากับท่านอาจารย์แล้ว ก็เป็นที่สบพระอัธยาศัยยิ่งนัก มีพระราชดำรัสไต่ถามถึงสภาพภูมิประเทศ การปกครอง ดินฟ้าอากาศ และขนบธรรมเนียมของแว่นแคว้นต่าง ๆ ฮ่องเต้ตรัสถาม ท่านอาจารย์ก็ทูลตอบไปอย่างคล่องแคล่วดั่งสายธารา จนฮ่องเต้พอพระทัยเป็นอันมาก ถึงกับตรัสแก่ขุนนางและข้าราชบริพารว่า ในอดีตสมัยฮู่เกียงท่านเต้าอันถือเป็นผู้มีสามารถยอดเยี่ยมท่านหนึ่ง แม้ในราชสำนักต่างคนต่างให้ความเคารพยิ่งนัก

ขณะนั้นเตี๋ยวกี๊กกง (มหาอำมาตย์) เจียงซุง กราบทูลขึ้นว่า ทรงพระปรีชายิ่งแล้ว จริงดังที่พระองค์ตรัส กระหม่อมเคยได้อ่านหนังสือชุนชิวสมัยจิ้น เห็นบทความกล่าวถึงท่านเต้าอัน ผู้เป็นพระเถราจารย์มีจริยะอันประเสริฐรูปหนึ่ง ทว่าบัดนั้นพระพุทธศาสนาเพิ่งเผยแผ่เข้ามาได้ไม่นาน พระคัมภีร์ต่าง ๆ ยังมีไม่มาก แม้จะมีการศึกษาเล่าเรียนกัน แต่ก็มิอาจสู้ท่านอาจารย์ผู้ได้เดินทางไปสัมผัสด้วยตนเองถึงดินแดนต้นกำเนิดแห่งพระพุทธ

ศาสนา ได้พบปะบรรดานักปราชญ์ผู้ทรงภูมิรู้ทั้งหลาย จะอุปมาดั่งว่าถึงที่สุดแห่งพระนิพพานก็มิปาน พระเจ้าถังไท่จงเมื่อทรงได้ยินดังนั้น ก็ตรัสว่าทรงเห็นด้วย

พระเจ้าถังไท่จงทรงเห็นปัญญาความสามารถของท่านอาจารย์แล้ว ถึงกับมีรับสั่งชักชวนให้ท่านลาสิกขาบทออกมารับราชการ แต่ท่านอาจารย์ก็ถวายพระพรไปอย่างหนักแน่นว่า จะขอตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณในเพศบรรพชิตเพื่อรับใช้พระศาสนาจะเป็นการดีกว่า การลาสิกขาออกไปนั้น เสมือนหนึ่งนำเรือที่แล่นในน้ำมาวิ่งบนบก นอกจากจะไม่เกิดประโยชน์อันใดแล้ว กลับจะทำให้เสียราชการไปด้วย จึงขออยู่เพื่อทดแทนคุณประเทศชาติในทางธรรมจะเหมาะควรยิ่งกว่า พระเจ้าถังไท่จงเมื่อทรงเห็นความตั้งใจอันแน่วแน่เช่นนี้ ก็ได้แต่ทรงอนุโมทนาและยุติความดำริดังนั้นเสีย.

◆

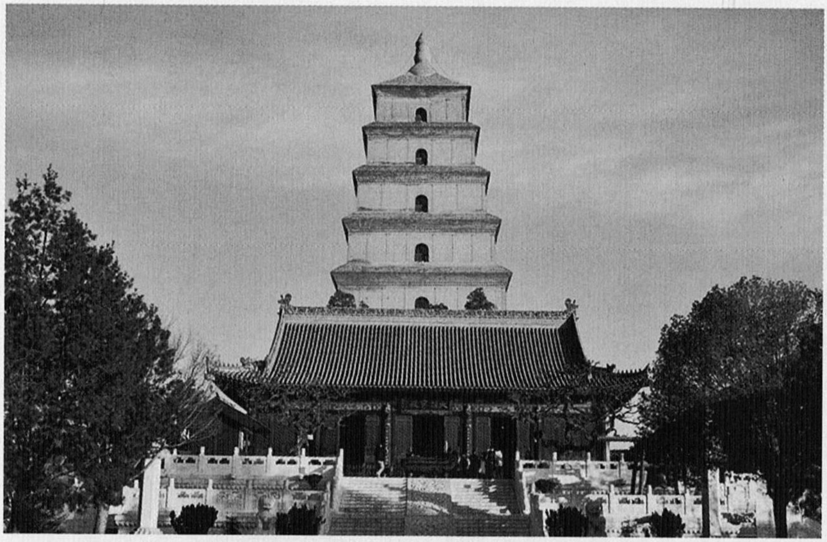

วัดไต่ซืออึงยี่ ที่นครเชียงอาน

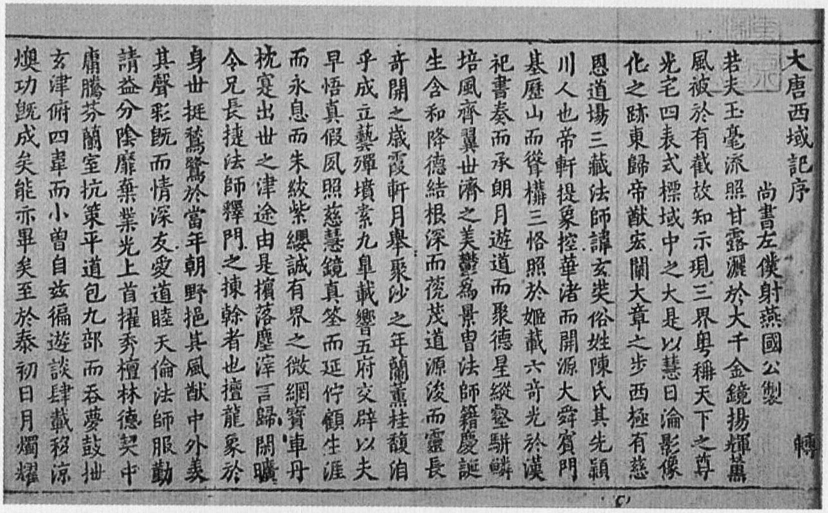

大唐西域記序　尚書左僕射燕國公製　轉

若夫玉毫流照甘露灑於大千金鏡揚輝薰風被於有截故知示現三界粤稱天下之尊光宅四表式標域中之大是以慧日淪影像化之跡東歸帝猷宏闡大章之步西極有慈恩道場三藏法師諱玄奘俗姓陳氏其先潁川人也帝軒提象控華渚而開源大舜賓門基歷山而聳構三恪照於姬載六奇光於漢祀書奏而承朗月遊道而聚德星縱壑駢鱗培風齊翼世濟之美鬱爲景胄法師籍慶誕生含和降德結根深而茂道源浚而靈長奇開之歲霞軒月舉聚沙之年蘭薰桂馥洎乎成立藝殫墳素九皋載響五府交辟以夫早悟真假夙照慈慧鏡真筌而延佇顧生涯而永息而朱紱紫纓誠有界之微網寶車丹枕寔出世之津途由是擯落塵滓言歸閑曠令兄長捷法師釋門之棟幹者也擅龍象於身世挺鵷鷺於當年朝野挹其風猷中外羨其聲彩既而情深友愛道睦天倫法師服勤請益分陰靡棄業光上首擢秀檀林德契中庸騰芬蘭室抗策平道包九部而吞夢鼓枻玄津俯四韋而小曾自茲徧遊談肆載移涼燠功既成矣能亦畢矣至於泰初日月燭耀

หนังสือบันทึกการเดินทางสู่ประเทศตะวันตก (ไซฮกกี่)
ประพันธ์โดยพระถังซัมจั๋ง

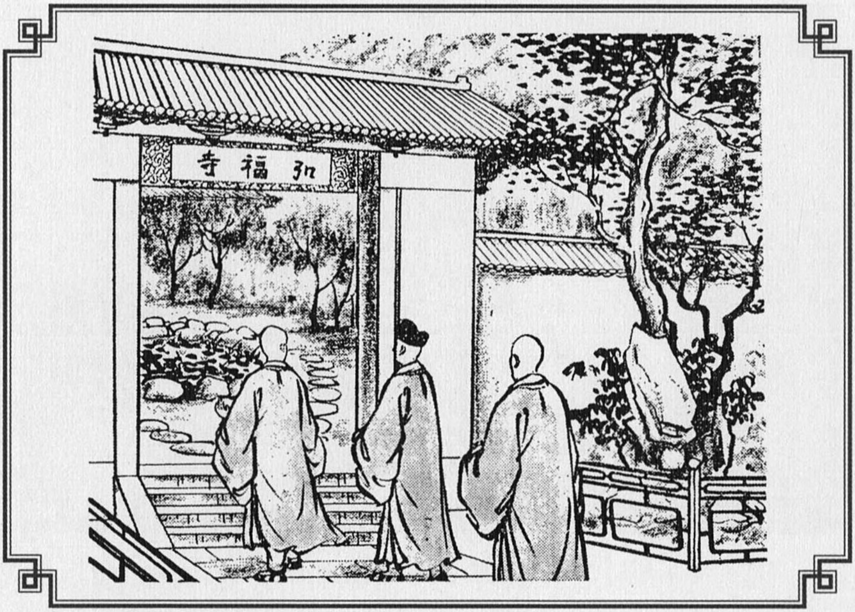

125. 抵弘福寺

這時帝將伐遼東，集各地之兵，會集於洛陽，滿朝均忙於軍事，但聞奘師來謁，仍令人引入朝見，初期暫時相見，但一經交談，竟不知日暮。這時趙國公長孫無忌奏帝，說法師停在鴻臚，恐日暮歸去不便。但帝卻說：這樣匆匆的談不能盡意，不如師隨朕東征，於行軍指麾之餘，可以談心，不知法師意下如何？奘師只好謝稱：玄奘遠來，兼有疾病，恐不堪陪駕。帝又說：師能獨遊絕域，今此行毋須舉足之勞，又何必辭呢？法師只得婉轉對曰：陛下東行，六軍討伐國賊，皆有汗馬功勞；玄奘自度，終無助於行陣，虛負糧餉，徒增慚愧！況兵戎戰鬪，若依佛家律制，不得觀看，既佛有言，不敢不奉行。祈天慈哀矜，則玄奘幸甚！

帝信納師言，終於作罷，也不再勉強師陪行了。 這時奘師又奏帝說：「玄奘從西域請回梵本六百餘部，尚未譯一言。今知嵩山之南，少室山之北，有少林寺，遠離塵落，泉石清閑，是後魏孝文皇帝所造，即菩提留支三藏法師譯經處，奘希望在彼，爲國譯經。伏候勅旨」

帝聽後立刻答曰：「不必在山，自師去西域，朕奉爲穆太后 在西京造弘福寺，寺有禪院，甚爲淸靜，師可就彼譯經。」

師又奉曰：「百姓無知，見玄奘自西方歸，好奇來觀，恐礙譯事，望得守門。」帝大悅准奏。

三月法師自洛陽還至長安，即居弘福寺將從事翻譯工作。

125. สำนักวัดฮงฮก

ขณะนั้นพระเจ้าถังไท่จงกำลังเสด็จยาตราทัพไปปราบแคว้นเหลียวตัง ได้โปรดให้จัดเตรียมความพร้อมไว้ทุกด้าน พระนครลกเอี๋ยงเวลานั้นจึงวุ่นวายไปด้วยการเตรียมทัพ แต่เมื่อทรงทราบข่าวว่าท่านอาจารย์มาถึง ก็มีรับสั่งให้เจ้าพนักงานรีบนิมนต์ท่านเข้ามาตามกำหนดการ เบื้องต้นเห็นจะโปรดให้มาเข้าเฝ้าแต่พอเป็นพิธีเท่านั้น แต่ภายหลังปรากฏว่าทรงสนพระทัยยิ่งต่อหัวข้อการสนทนาจนเวลาล่วงเลยไปถึงพลบค่ำแล้ว ขณะนั้นเตี๋ยวก๊กกง (มหาอำมาตย์) ซุงบ่อกี๋ ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ได้กราบทูลว่า ท่านอาจารย์จำวัดอยู่ ณ สำนักรับรองราชทูต บัดนี้ก็เป็นเวลาค่ำแล้ว เกรงจะกลับไปไม่สะดวก ฝ่ายพระเจ้าถังไท่จงตรัสว่า การสนทนาโดยเร่งรีบเช่นนี้ ย่อมมิอาจทำให้เกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง แล้วก็ตรัสชักชวนท่านอาจารย์ให้โดยเสด็จไปในกองทัพด้วย ระหว่างเดินทัพพอจะมีเวลาว่างก็จะได้สนทนาปราศรัยกับท่านได้โดยตลอด ข้อนี้ไม่ทราบว่าท่านอาจารย์มีความเห็นเป็นประการใด

ท่านอาจารย์เมื่อได้ยินดังนั้น ก็ขอบพระทัยเป็นล้นพ้น ก่อนจะทูลชี้แจงเหตุผลไปว่า อาตมภาพเดินทางมาไกล สุขภาพไม่พร้อมจะร่วมทางไปในครั้งนี้ด้วย เกรงว่าจะไม่สามารถสนองตามพระดำริของพระองค์ได้ พระเจ้าถังไท่จงตรัสว่า ท่านอาจารย์เคยท่องเที่ยวไปตามแว่นแคว้นต่าง ๆ โดยตัวคนเดียว บัดนี้การเดินทางมิต้องเหนื่อยยากกำลังกาย เหตุไฉนท่านจึงมาปฏิเสธเล่า ท่านอาจารย์ถวายพระพรไปว่า พระองค์เสด็จยาตราทัพไปเพื่อการศึก ต่างคนต่างก็ไปสร้างความดีความชอบ อาตมภาพหากร่วมเดินทางไป นอกจากจะมิอาจช่วยเหลือสิ่งใดได้แล้ว ซ้ำยังจะทำให้เกิดสิ้นเปลืองแก่เสบียงอาหารในกองทัพเสียเปล่า ๆ

ซึ่งเป็นสิ่งน่าละอาย และหากว่าตามพระวินัยแล้วพระสงฆ์ก็ไม่ควรข้องแวะในกิจนี้ ก็ในเมื่อพระวินัยบัญญัติไว้เช่นนี้ จึงมิอาจตอบสนองพระราชประสงค์ของมหาบพิตรได้ เมื่อพระเจ้าถังไท่จงได้ฟังท่านอาจารย์กล่าวดังนี้แล้ว ก็ทรงระงับพระราชดำรินั้นเสีย

จากนั้นท่านอาจารย์ได้ถวายพระพรเรื่องต่อไปว่า พระคัมภีร์ที่อัญเชิญมาประมาณ 600 กว่าคัมภีร์ ยังมิได้เริ่มลงมือแปล ทราบมาว่าทางด้านใต้ของภูเขาซ่งซัน ด้านเหนือของภูเขาเซ่าสิก มีอารามชื่อเสี้ยวลิ้มยี่ เป็นถิ่นอันสงบวิเวกห่างไกลผู้คน สร้างขึ้นไว้แต่สมัยเฮ่าบุ๊งอวงตี่ ราชวงศ์เว่ยเหนือ เคยเป็นสถานที่ท่านตริปิฏกาจารย์โพธิรุจิใช้แปลพระสูตร อาตมภาพหวังจะใช้สถานที่นั้นเพื่อทำงานแปลคัมภีร์ จึงใคร่ขอพระราชทานพระราชานุญาต

พระเจ้าถังไท่จงเมื่อทรงทราบดังนั้นก็ตรัสว่า ท่านหาได้มีความจำเป็นต้องออกไปอยู่ถึงป่าเขาลำเนาไพรไม่ เมื่อขณะที่ท่านออกเดินทางไปอินเดียนั้น ข้าพเจ้าได้สร้างวัดฮงฮกยี่ขึ้นที่นครเชียงอาน เพื่ออุทิศส่วนกุศลถวายแด่พระชนนี (หมกไถโฮว) ภายในวัดมีสถานที่วิปัสสนามีความสงัดวิเวกเหมาะแก่ท่านอาจารย์จะใช้เป็นสถานที่แปลคัมภีร์มาก

ท่านอาจารย์ถวายพระพรต่ออีกว่า เกรงว่าบรรดาประชาชนทั่วไปที่ไม่ทราบเหตุผลจะเกิดความอยากรู้อยากเห็น ก็จะเป็นอุปสรรคต่อการทำงานแปล จึงใคร่ขอพระราชทานให้มีทหารยามคอยมาเฝ้าอารักขาด้วย พระเจ้าถังไท่จงพอพระทัยอย่างยิ่ง พระราชทานอนุญาตให้ตามที่ขอ

ในเดือน 3 ของปีนั้น (พ.ศ. 1188) ท่านอาจารย์เดินทางจากนครลกเอี๋ยงกลับถึงนครเชียงอาน ก็ได้มาจำพรรษาที่วัดฮงฮกยี่ เพื่อเตรียมเริ่มต้นการแปลพระคัมภีร์.

◆

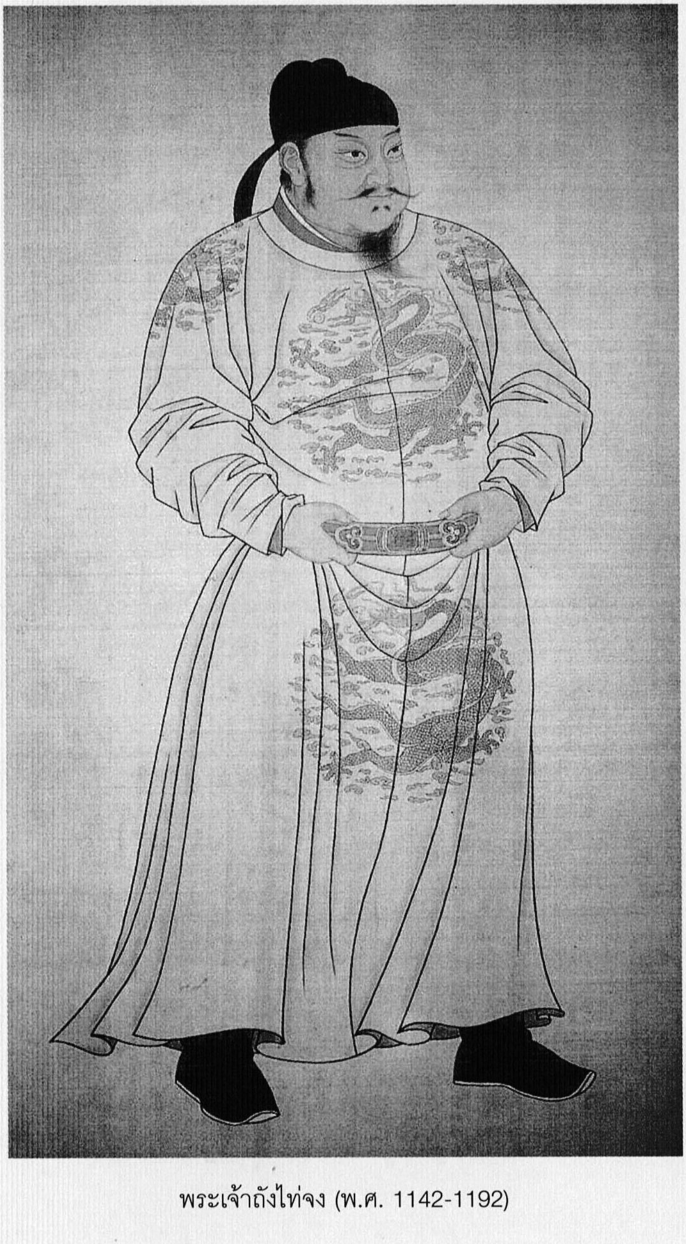

พระเจ้าถังไท่จง (พ.ศ. 1142-1192)

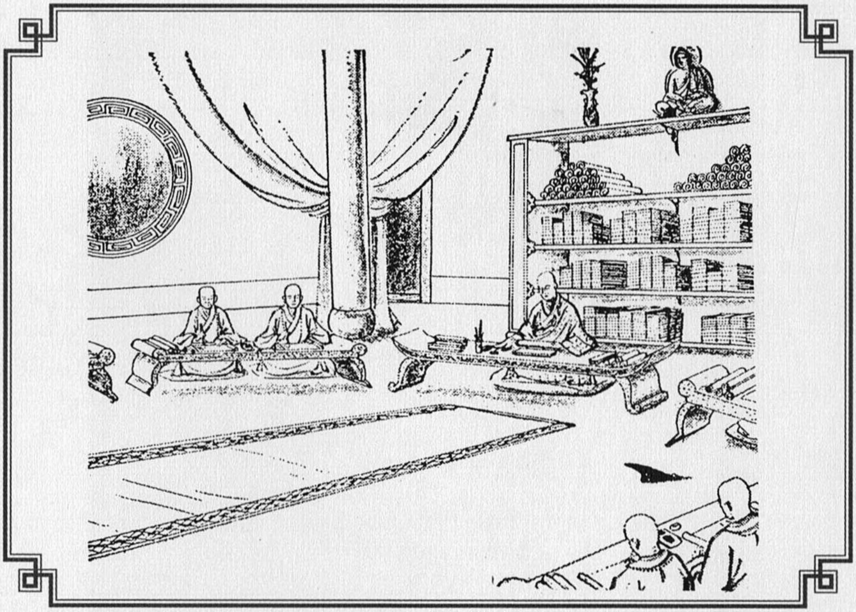

126. 沙門雲集

奘師住弘福寺，開始作譯經的準備，又具疏皇上要求委派從事譯經的人員，如證義、綴文、筆受、書寫等人員。這時帝已東征，留守司空梁國公房玄齡，玄齡派所司具狀發往定州，啓奏皇上，准依所須供給，務使周備。

夏六月，證義大德，須諳解大小乘經論，爲時輩所推崇的，在長安有弘福寺沙門靈潤及文備，羅漢寺之慧貴、實際寺明琰、寶昌寺法祥、靜法寺普賢、法海寺神昉等七人，此外有廓州法講寺道深，汴州演覺寺玄忠、蒲州普救寺神泰。綿州振嚮寺敬明， 益州多寶寺道因等五人，共十二位。

綴文的大德有棲玄、明濬、辯機、道宣、靜邁、行友、道卓 、慧立、玄則等九人。另字學大德一人爲沙門玄應。證梵文大德一人沙門玄謨。其餘筆受、書寫手等無計。

126. นิมนต์พระภิกษุที่ปราดเปรื่องในธรรม

ท่านอาจารย์เมื่อได้มาพำนักที่วัดฮงฮกยี่ ก็เริ่มเตรียมงานแปลพระธรรม โดยร่างลิขิตขึ้นถวายฉบับหนึ่งเพื่อขอพระราชทานผู้ทรงคุณวุฒิในการแปลพระคัมภีร์ อาทิ ผู้รับรองสำนวนการแปล ผู้ทำหน้าที่เรียบเรียงความ อรรถาธิบายความ นักอักษรศาสตร์ ผู้เขียนต้นร่าง รวมถึงอาลักษณ์ผู้ดำเนินการคัดลอก

ขณะนั้นพระเจ้าถังไท่จงเสด็จยาตราทัพไปปราบศึกแคว้นเหลียวตัง จึงเหลือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เนี้ยก๊กกง (มหาอำมาตย์) ปั่งเฮี่ยงเล้ง เป็นผู้รักษาการบ้านเมืองอยู่ จึงได้มีฎีกาส่งไปที่เตี่ยจิวเพื่อถวายรายงาน เมื่อทรงทราบแล้วมีรับสั่งพระราชทานให้ตามที่ขอมิให้ติดขัด

ครั้นล่วงถึงเดือน 6 ในคิมหันตฤดู จึงได้มีการแต่งตั้งสรรหา สำหรับบุคคลผู้อรรถาธิบายควรจะแตกฉานคัมภีร์ในความหมายของมหายานและเถรวาท ในเวลานั้นได้นิมนต์พระในวัดฮงฮกยี่ที่นครเซียงอาน มีพระเล่งยุ่งและบุ้งปี๋ วัดล่อห่างยี่ มีพระฮุ่ยกุ่ย วัดซิกจี่ยี่ มีพระเม้งเอี่ยม วัดปอเซียงยี่ พระฮวบเซี้ยง วัดแจ๋ฮวบยี่ พระโพ่วเฮี้ยง วัดฮวบไห่ยี่ พระซิ่งห่วง รวมเป็น 7 รูป นอกจากนี้ยังมีที่ล่งจิว พระเต่าชิม วัดฮวบก้างยี่ พระเฮี่ยงตง วัดคาจิวอิ่งกักยี่ พระสิ่งไถ่ วัดพู้จิวโผวกี้วยี่ จากหมี่จิว วัดจิ้งเฮี่ยงยี่ พระเก้งเม้ง วัดเอี้ยะจิวตอปอยี่ พระเต่าอิง อีก 5 รูป รวมแล้ว 12 รูป

ผู้ชำนาญในการเรียงความมี 9 รูป ได้แก่ พระซีเฮี่ยง เม้งจุ่ง เปี๋ยงกี เต้าซวง แจ้ไหม เห่งอิ้ว เต่าเตาะ ฮุ่ยลิบ และเฮี่ยงเจ๊ก

ผู้ชำนาญอักษรศาสตร์ 1 รูป ได้แก่ พระเฮี่ยงเอ่ง

ผู้ชำนาญภาษาสันสกฤต 1 รูป ได้แก่ พระเฮี่ยงม้อ นอกจากนี้ยังมีผู้เขียนร่างและทำการคัดลอกอีกนับไม่ถ้วน.

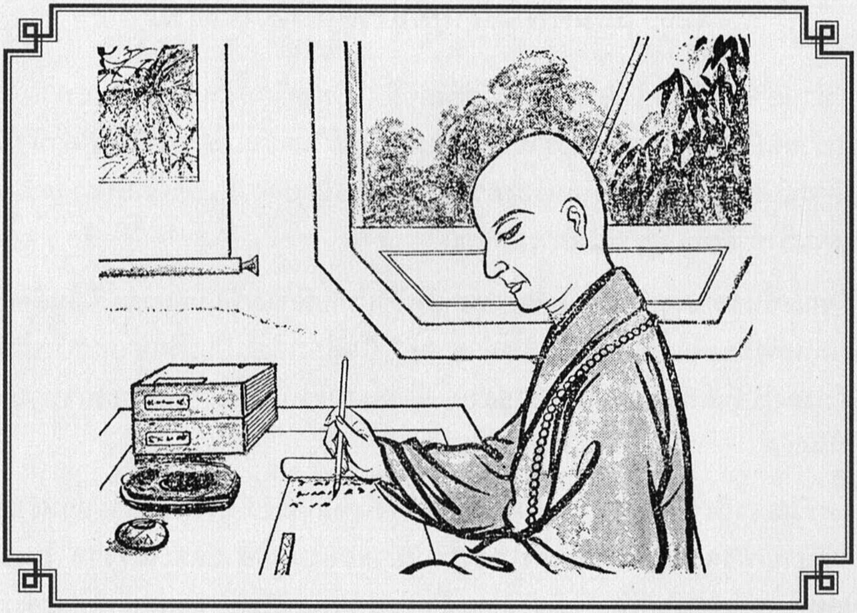

127. 修西域記

譯經的順序是先由奘師依照梵文口譯，由筆受記錄，由證梵文之沙門過目無訛，然後再交證義沙門審查不違原義，再請綴文將文字潤色，最後交書手抄寫。

這樣偉大的譯經場面，奘師首先創譯大菩薩經二十卷，佛地經一卷，六門陀羅尼經一卷，顯揚聖教論二十卷等共四部。 二十年春又譯出大乘阿毘達磨雜集論十六卷，至二月又譯瑜伽師地論。至秋間進表皇上報告譯經經過，並請賜序。

師又奉勅修西域記十二卷，完成之日再進表呈閱。

127. ประพันธ์เรื่องบันทึกแว่นแคว้นตะวันตก

ขั้นตอนการแปลคัมภีร์โดยลำดับ เริ่มจากท่านอาจารย์เป็นผู้อ่านเนื้อหาจากต้นฉบับสันสกฤต จากนั้นเป็นหน้าที่ของผู้เรียบเรียงและจดบันทึก แล้วให้ผู้ชำนาญภาษาสันสกฤตตรวจทานเพื่อป้องกันความผิดพลาด ต่อจากนั้นจึงส่งให้ฝ่ายอรรถาธิบายตรวจสอบ เพื่อมิให้คลาดเคลื่อนไปจากความหมายเดิม แล้วส่งต่อให้ฝ่ายเรียงความเพื่อเรียบเรียงเนื้อหาให้มีสำนวนสละสลวยอ่านแล้วไม่ติดขัด จากนั้นจึงส่งให้ฝ่ายอาลักษณ์คัดลอกเก็บไว้ นี่คือการทำงานของสถาบันการแปลพระสูตรที่ใหญ่ยิ่ง

ท่านอาจารย์ได้เริ่มแปลมหาโพธิสัตวสูตร จำนวน 20 ผูกก่อน จากนั้นจึงต่อด้วยพุทธภูมิสูตร 1 ผูก ษัฑมุขีธารณี 1 ผูก ประกรณารยะวาจาศาสตร์ 20 ผูก ทั้งหมดรวมเป็น 4 เรื่อง

ครั้นถึงเจ่งกวนปีที่ 20 ฤดูใบไม้ผลิ ได้แปลอภิธรรมสมุจจัยภาษยะ 16 ผูก จนถึงเดือนที่ 2 ได้แปลโยคาจารภูมิศาสตร์ จนถึงฤดูใบไม้ร่วง ได้ถวายรายงานผลการแปลที่ผ่านมา และได้ทูลขอให้ทรงพระราชนิพนธ์บทนำ ฮ่องเต้มีพระราชโองการให้ท่านอาจารย์เรียบเรียงเรื่อง “ไซฮกกี่” หรือจดหมายเหตุการเดินทางไปแว่นแคว้นภาคตะวันตกของจีน มีความยาว 12 ผูกขึ้นไว้ เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้วค่อยถวายรายงานต่อไป.

◆

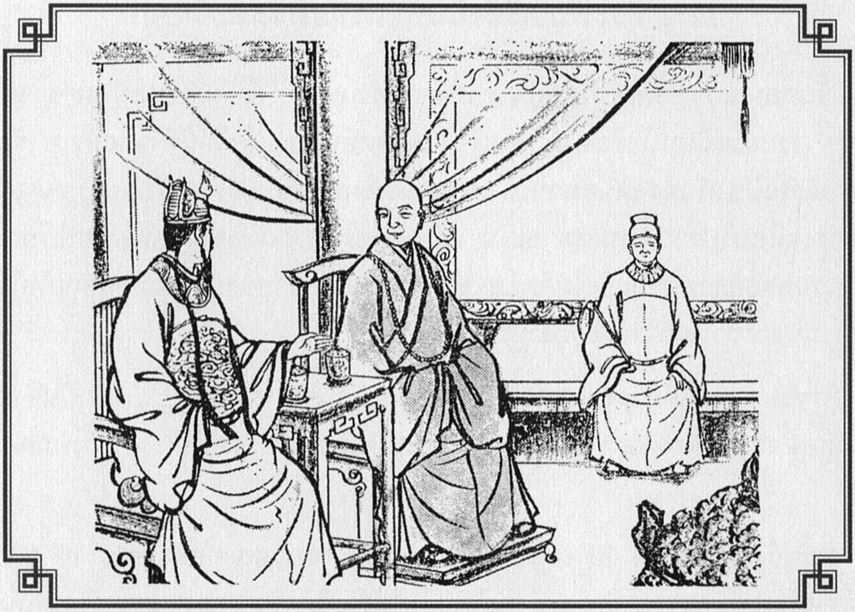

128. 駕玉華宮

二十二年，帝駕幸玉華宮避暑，夏五月，師譯畢瑜伽師地論，凡一百卷。六月帝請法師赴宮，於玉華殿召見，晤談至歡！

帝愛師才，每思逼勸歸俗，俾可問政左右，共謀國事。玉華宮中見面之後，帝又談到這個問題，希望法師脫下染服，改穿素衣。但法師以無礙辯才，終於說服皇上，放棄此念，且極樂意，願助師弘道。

128. เข้าเฝ้าที่พระราชวังเง็กฮัว

ในรัชสมัยเจ่งกวน ปีที่ 22 ตรงกับฤดูร้อนเดือน 5 ของจีน พระเจ้าถังไท่จงเสด็จแปรพระราชฐานไปยังพระที่นั่งเง็กฮัวเก็ง ประจวบกับคัมภีร์โยคาจารภูมิศาสตร์ได้แปลสำเร็จลงเป็นหนังสือทั้งสิ้น 100 ผูก ครั้นถึงเดือน 6 จึงมีรับสั่งให้ท่านอาจารย์ไปเข้าเฝ้า ณ ที่นั้น ระหว่างสนทนากันทรงชื่นชมในความสามารถของท่านอาจารย์ ขณะเดียวกันพระองค์ก็ยังทรงปรารภถึงเรื่องลาสิกขาบทขึ้นอีก ทรงหวังว่าท่านอาจารย์อาจลาสิกขาบทมารับราชการ และตรัสว่าหากมีปัญหาอันใดท่านก็ยังสามารถไต่ถามบุคคลข้างเคียงได้ แต่ท่านอาจารย์ก็สามารถใช้ปฏิภาณเชิงวาทศิลป์ของท่าน พูดจนฮ่องเต้ทรงยอมยุติความคิดเช่นนั้น และยังทรงหันมาสนับสนุนให้ท่านดำเนินการแปลคัมภีร์เพื่อเผยแผ่พระศาสนาต่อไปด้วย.

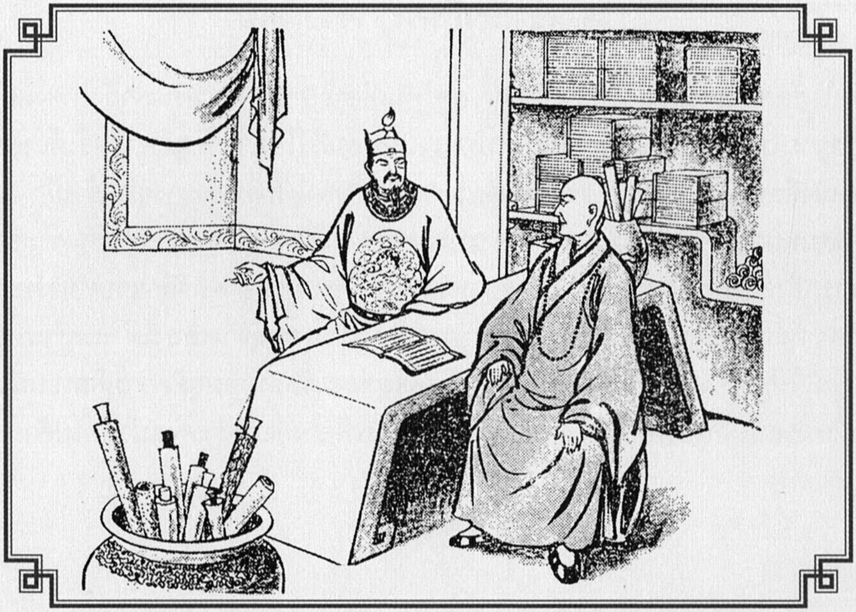

129. 帝覽新論

奘師與太宗皇帝談的非常投機，帝問師：現正譯何經論？師答：近正譯好瑜伽師地論，共一百卷。帝說：此論甚大，但不知是何聖所說，內容說些什麼？師告帝說：此論是彌勒菩薩說明十七地義。帝又問何謂十七地義，奘師便將十七地之大義，爲帝舉其剛目，逐一說明。

帝聞後深愛此論，即遣人向京取瑜伽師地論，復詳閱覽，感歎不已。曾對左右侍臣說：朕觀佛經，猶瞻天望海，莫測高深。法師能於異域，得此深法，而今觀之，若以儒道九流比之，猶小池與渤海耳。世云三教齊致，此妄談也。

因此， 帝勅所司的官吏手鈔新譯經論爲九部，發布九州，展轉流通。

這時，司徒趙公長孫無忌，中書令褚遂良等亦奏帝說：「臣等聞佛教玄妙，天人莫測，若言其本則甚深，門亦難入，伏祈陛下，將此至上之道，昭明世間，必能慧日普照此界，擁護五乘佛法，建立三寶之門，故得法師，冒生命之危險，跋却重重阻難，以求經

論，歸國翻譯，此皆是陛下聖德所感召者。臣等預此見聞，苦海波瀾，有舟航可以寄托。又蒙皇上慈悲，廣遠分布九州，俱得飽餐妙法，臣等久劫希逢，不勝感戴！」

帝却謙謂這是法師的大悲願力，以及公等宿植福因所逢，並非朕一人所致者。

129. พระเจ้าถังไท่จงทอดพระเนตรศาสตร์ที่แปลใหม่

พระเจ้าถังไท่จงเมื่อทรงปฏิสันถารกับท่านอาจารย์แล้ว ก็เป็นที่สบพระราชอัธยาศัยยิ่ง จึงตรัสถามท่านอาจารย์ว่า ขณะนี้กำลังแปลคัมภีร์เรื่องอะไร ท่านอาจารย์ถวายพระพรว่า บัดนี้ได้แปลโยคาจารภูมิศาสตร์สำเร็จพอดี เป็นจำนวนทั้งสิ้น 100 ผูก พระเจ้าถังไท่จงเมื่อทรงทราบดังนั้นก็ตรัสว่า ศาสตร์นี้เนื้อหากว้างใหญ่นัก มิทราบว่าอริยะเจ้าองค์ใดเป็นผู้แสดงไว้ และเนื้อหากล่าวถึงอะไรบ้าง

ท่านอาจารย์ถวายพระพรว่า ศาสตร์นี้พระเมตไตรยโพธิสัตว์เป็นผู้เทศนา กล่าวถึงความหมายแห่งสัปตทศภูมิ พระเจ้าถังไท่จงตรัสถามว่า อะไรเล่าคือสัปตทศภูมิ ท่านอาจารย์จึงถวายวิสัชนาถึงหัวข้อธรรมของสัปตทศภูมิ ไล่เรียงไปทีละข้อตามลำดับ พระเจ้าถังไท่จงเมื่อทรงสดับเนื้อความแล้ว ก็บังเกิดความสนพระทัย จึงมีรับสั่งให้เจ้าพนักงานเดินทางไปยังนครหลวง เพื่อนำคัมภีร์โยคาจารภูมิศาสตร์มาให้ทอดพระเนตรโดยละเอียดอีกครั้ง ภายหลังได้ทอดพระเนตรแล้วก็ทรงชื่นชมสรรเสริญเป็นที่ยิ่ง ตรัสแก่เหล่าข้าราชบริพารว่า เมื่อเราได้เห็นพระสูตรแล้ว เสมือนอยู่บนภูเขามองลงไปยังมหาสาครอันกว้างใหญ่ ท้องนภานั้นแสนไกลมหาสมุทรก็สุดลึกล้ำยากจะหยั่งถึง ท่านอาจารย์เดินทางไปถึงชมพูทวีป ได้อัญเชิญพระธรรมอันประเสริฐยิ่งนี้ หากแม้นจะนำลัทธิหยู เต๋า และอีกเก้าพวกมารวมกันแล้ว ก็ไม่ต่างอะไรกับการเอาสระน้ำมาเทียบทะเลเหนือ ดังที่เคยมีบุคคลกล่าวว่าลัทธิทั้งสามล้วนเทียบเท่ากันนั้น ย่อมเป็นการกล่าวโป้ปดทั้งสิ้น

ด้วยเหตุนี้ จึงมีพระราชโองการให้อาลักษณ์คัดลอกขึ้นอีก 9 ฉบับ เพื่อพระราชทานส่งไปตามหัวเมืองต่างๆ 9 เมือง เพื่อที่จะได้มีโอกาสศึกษาไปพร้อมกัน ในขณะนั้นอัครมหาเสนาบดีซุงบ่อกี๋และซู่ซุ่ยเลี้ยง ต่างก็กราบทูลว่า ข้าพระองค์ได้สดับสัทธรรมอันล้ำเลิศ ที่แม้แต่ทวยเทพยังสุดจะหยั่งถึงได้ หากจะกล่าวถึงแก่นแท้แล้ว ก็ยากนักที่คนทั่วไป

จะเข้าถึง แต่ด้วยอาศัยพระบารมีปกเกล้าจึงได้นำเอาสัทธรรมอันล้ำเลิศมาสาดส่องให้โลกได้รับแสงแห่งปัญญา หนุนธรรมแห่งปัญจพุทธยาน สถาปนาพระพุทธศาสนา ในเมื่อท่านอาจารย์เสี่ยงอันตรายเอาชีวิตเข้าแลก แม้มีภยันตรายและอุปสรรคนานัปการ แต่เพื่อแสวงหาพระธรรมจนได้มาแล้ว ก็หวนคืนมาตุภูมิกลับมาแปลถ่ายทอดให้ประชาชนเข้าใจ ทั้งหมดนี้ก็ด้วยพระบารมีปกเกล้าดลบันดาลให้ปรากฏ พวกข้าพระองค์ที่มีวาสนาได้พบเห็น ก็เสมือนผู้อยู่ในกระแสคลื่นแห่งห้วงทุกขสาครได้ประสบนาวาช่วยชีวิตให้อิงอาศัย

อนึ่ง เหตุเพราะได้น้ำพระทัยเมตตาของพระองค์ นำพระสัทธรรมนี้แผ่ออกไปทั้ง 9 หัวเมืองจึงได้อิ่มเอิบในรสพระธรรมโดยทั่วกัน พวกข้าพระองค์ต้องเวียนว่ายตายเกิดอีกกี่ภพชาติจึงได้พบเจอ บัดนี้ได้มีโอกาสนั้นแล้ว จึงยากจักหาถ้อยคำใดมาขอบพระทัยในพระมหากรุณาธิคุณอันหาที่สุดมิได้ พระเจ้าถังไท่จงเมื่อได้สดับดังนั้น ก็ตรัสโดยถ่อมพระองค์ว่า ทั้งนี้เป็นเพราะเมตตาอันยิ่งใหญ่และประณิธานอันแน่วแน่ของท่านอาจารย์ กอปรกับท่านทั้งหลายได้สั่งสมบุญบารมีมาแต่ชาติปางก่อน ชาตินี้จึงมีโอกาสได้พานพบ จะเป็นเพราะความสามารถแห่งตัวเราแต่เพียงผู้เดียวก็หาไม่.

❁

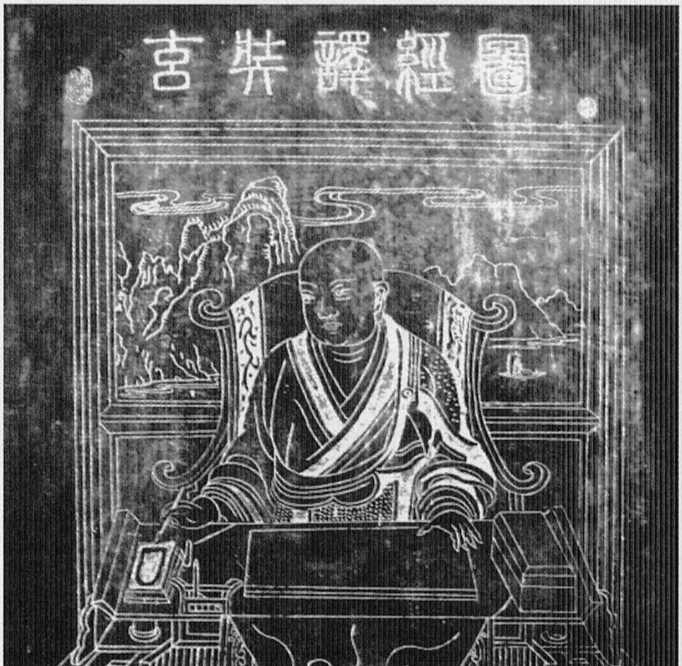

ภาพพระถังซัมจั๋งนั่งแปลคัมภีร์จากศิลาจารึกที่เจดีย์พระถังซัมจั๋ง

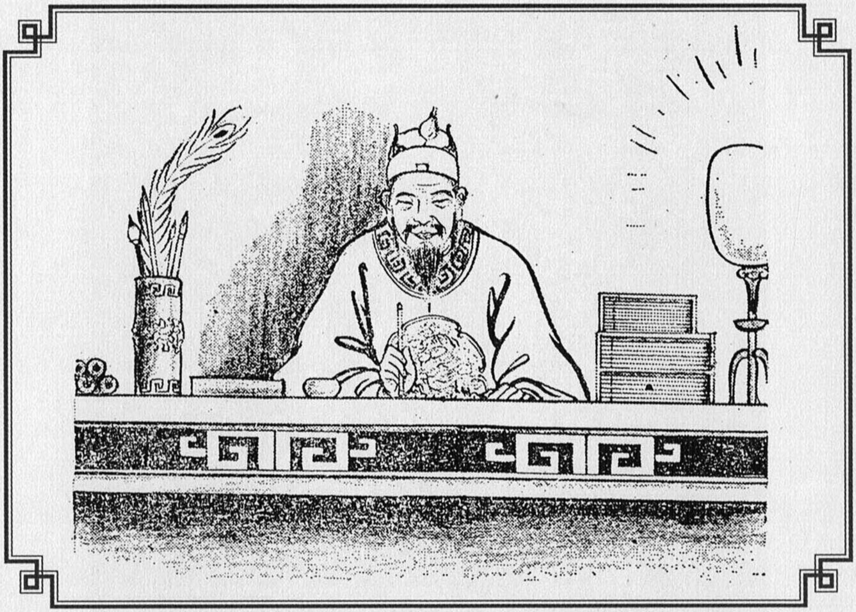

130. 帝爲作序

帝先前曾許爲新經作序，因國事繁劇，迄未著筆。至此，經法師重新啓請，方提筆思考，少頃而成，名「大唐三藏聖教序」，共七百八十一字，御筆自書，勅令貫於衆經之首。

帝在慶福殿，百官侍立，獨賜法師坐，又使弘文館學士上官儀，以所作之聖教序，對羣寮宣讀。

這篇聖教序說明了佛教東傳，奘師西遊的情形，序中譽師爲法門之領袖，說奘師是「超六塵而迴出，隻千古而無對」。備加贊揚。

後來弘福寺僧懷仁，集晉朝書法家王羲之的字，將序文刻在石碑，當時書法家褚遂良又以楷書寫了兩本，分別刻在長安慈恩寺及同州廳，至今仍留為著名的法帖。

130. พระเจ้าถังไท่จงทรงพระราชนิพนธ์บทนำ

ก่อนหน้านั้น พระเจ้าถังไท่จงมีพระราชดำริให้ใส่บทนำอันเป็นพระราชนิพนธ์ไว้ในคัมภีร์ที่แปลใหม่ทุกฉบับ แต่เนื่องด้วยทรงมีราชกิจมากมาย จึงยังมิได้ทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นมา บัดนี้เมื่อท่านอาจารย์ถวายพระพรทูลเชิญให้ทรงพระราชนิพนธ์บทนำอีกครั้ง พระองค์จึงทรงหยิบพู่กันขึ้นไว้ในพระหัตถ์ หลังจากทรงตริตรองแล้ว ก็สามารถทรงพระอักษรโดยใช้เวลาไม่นาน ให้ชื่อว่า “ไต่ถังซำจั๋งเซียก่าซู” เป็นอักษรทั้งหมด 781 ตัว เขียนขึ้นด้วยลายพระหัตถ์ของพระองค์เอง เพื่อพระราชทานไว้ในคัมภีร์ทุกเรื่อง ขณะนั้นพระเจ้าถังไท่จงประทับอยู่ ณ พระที่นั่งเค่งฮก แวดล้อมด้วยเหล่าข้าราชบริพารยืนเข้าเฝ้าอยู่พรั่งพร้อม ได้พระราชทานอาสนะแด่ท่านอาจารย์ผู้เดียว จากนั้นมีรับสั่งให้ราชบัณฑิตเจี่ยกั่วงี้นำบทนำออกมาอ่านให้เสนามาตย์ราชเสวกทั้งปวงฟัง

เนื้อความของบทนำนั้นได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาเผยแผ่เข้ามายังประเทศจีน และกล่าวถึงการเดินทางไปยังชมพูทวีปในเหตุการณ์ต่าง ๆ และยังกล่าวถึงท่านอาจารย์ว่าเป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนา รวมถึงได้สรรเสริญท่านอาจารย์ว่าเป็นผู้อยู่เหนืออายตนะภายนอกทั้งปวง ยากจะหาบุคคลผู้เสมอเหมือนได้ในอนาคต นับว่าทรงให้เกียรติแก่ท่านอย่างพิเศษยิ่ง หลังจากนั้น ไหวยิ้ง ผู้เป็นพระสงฆ์ในวัดฮงฮกยี่ ได้เป็นผู้รวบรวมวิธีเขียนหนังสือจีนแบบคัดลายมือของเฮ่งฮีจือ ผู้เชี่ยวชาญการเขียนอักษรจีนในสมัยราชวงศ์จิ้ง และนำเอาอักษรทั้งหมดมาสลักไว้บนแผ่นศิลา

ในยุคนั้นมีผู้เชี่ยวชาญการเขียนอักษรจีนแบบบรรจง ได้แก่ ซู่ซุ่ยเลี้ยง เป็นผู้นำพระราชนิพนธ์บทนำนั้นมาคัดลอกแบบตัวบรรจงขึ้นเป็น 2 ฉบับ ไว้ ณ วัดซืออึงยี่ และในวิหารตังจิว จวบจนทุกวันนี้ตัวอักษรบรรจงของท่านซูซุ่ยเลี้ยงก็ยังคงปรากฏให้เห็นสืบมา.

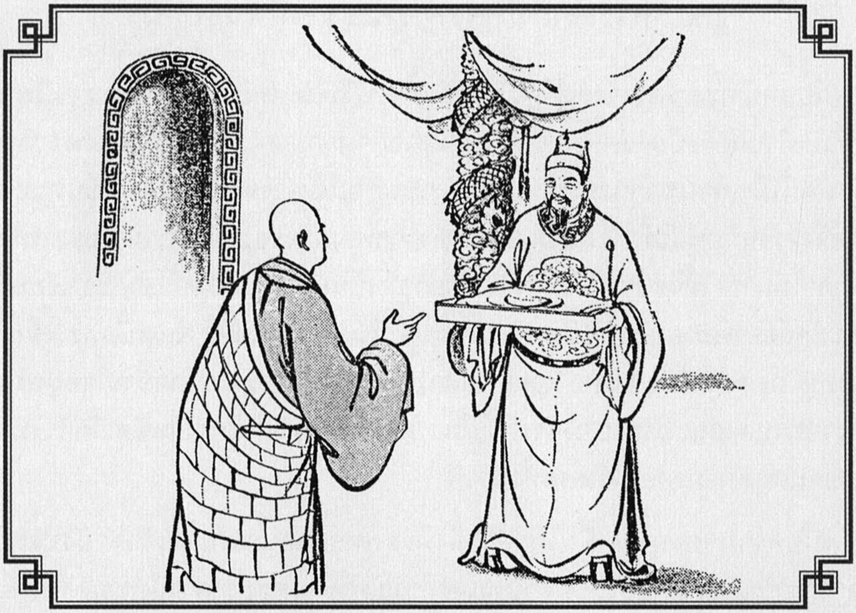

131. 解夏施衣

自是帝既與師情誼日篤，幾乎形影不離，乃勅令加給所需要的時服臥具。秋七月十五，在弘福寺解夏自恣的日期，帝又布施法師袈裝一領，剃刀一口。尤其是這一領袈裟，價值百金，觀其製作，竟不知針線出入何處，誠如天衣無縫一般，這時帝庫內，雖有前代遺有名貴袈裟甚多，但帝皆不能如意，特自教後宮造此一領，數載方成。這完全是對奘師的一片誠意。亦只有法師的盛德，方能領受。

131. ทรงทอดผ้าพระกฐิน

พระเจ้าถังไท่จงทรงพอพระทัยในการสนทนาธรรมกับท่านอาจารย์เป็นอันมาก โปรดให้เฝ้าอยู่ด้วยเกือบตลอดเวลา ด้วยเหตุนี้จึงได้พระราชทานบริขารเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ และโปรดให้จัดทำผ้าไตรจีวร เป็นต้น ครั้นถึงวันออกพรรษาจีน คือวันที่ 15 เดือน 7 พระเจ้าถังไท่จงเสด็จทรงทอดผ้าพระกฐินถวาย ณ วัดฮงฮกยี่ โดยได้ทรงถวายผ้าไตรจีวร 1 ชุด ที่โปรดให้ทอและตัดเย็บขึ้นเป็นพิเศษ รวมถึงมีดโกนอีก 1 เล่ม ผ้าจีวรนั้นเย็บอย่างประณีต โดยใช้เวลาหลายปีจนกระทั่งไม่เห็นรอยตะเข็บเลย แลดูงามประหนึ่งอาภรณ์สวรรค์ ในเวลานั้นแม้ที่พระคลังหลวงจะมีผ้าที่อดีตฮ่องเต้ทรงสร้างเก็บสะสมไว้มากมาย แต่พระองค์ก็ไม่โปรด จึงมีพระบัญชาให้ตัดเย็บอย่างพิเศษขึ้นมาอีกหนึ่งชุด หลายปีจึงแล้วเสร็จ ทั้งหมดนี้เป็นด้วยพระราชศรัทธาที่ทรงมีต่อท่านอาจารย์ และก็มีแต่ท่านอาจารย์เท่านั้นที่สามารถได้รับการถวายความเคารพถึงเพียงนี้.

* * *

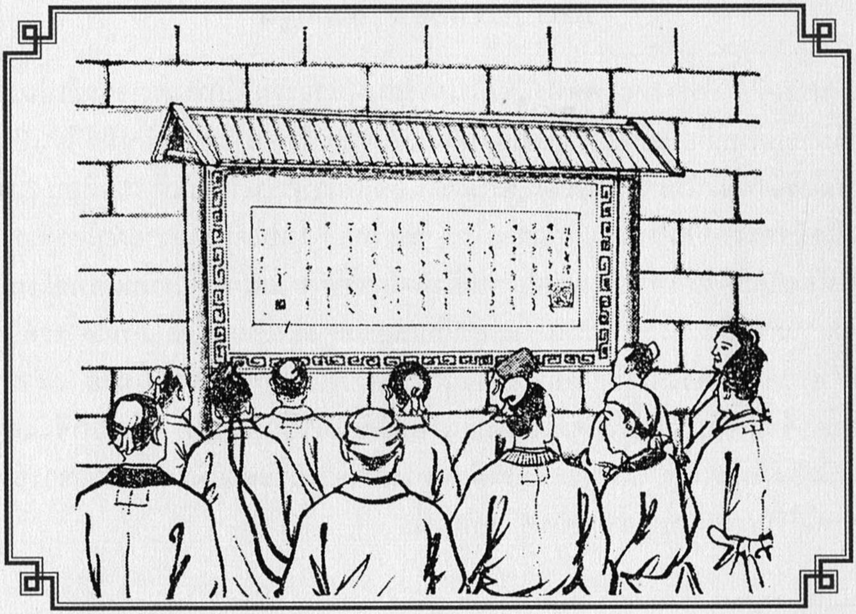

132. 度僧萬餘

帝少勞兵事，爲國事多勞，加以遼東征伐，櫛沐風霜，年來氣力已不如前，感無常之到來，既遇法師，遂留心於八正之道，五乘佛法，復問法師，欲樹功德，以何者最爲饒益？

法師告以衆生迷惑，非慧不能啓其愚迷，培植慧芽，端賴法寶，但法非人不能弘宣，故度僧功德最大。

帝聞後甚悅，於秋九月，詔告度僧萬人，京城及諸州各寺，各度五人，弘福寺度五十人，海內各寺三千七百十六所，共度僧尼一萬八千五百餘人。蓋在此之前，天下寺廟，遭隋季凋殘，僧侶將絕，蒙此一度，便成徒衆，所以後人歎曰，美哉君子所以重正言也。此奘師之功莫大焉。

132. บวชพระหมื่นรูป

พระเจ้าถังไท่จงทรงตรากตรำพระวรกายในการศึกมาเป็นเวลาเนิ่นนาน ทั้งราชกิจบ้านเมืองก็มิได้ว่างเว้น การที่ทรงยกทัพไปปราบแคว้นเหลียวตังหลายปีผ่านไปเป็นเหตุให้พระวรกายอ่อนแอลง ไม่ทรงแข็งแรงดังก่อน จึงทรงเริ่มหวนคำนึงถึงความเป็นอนิจจังแห่งสังขาร ครั้นเมื่อท่านอาจารย์ได้เข้าเฝ้าถวายวิสัชนาเรื่องการกุศลและอริยมรรค 8 รวมถึงพุทธธรรมในปัญจยาน ก็เป็นเหตุให้ทรงมีพระราชศรัทธายิ่งขึ้น เมื่อทรงบังเกิดความปีติอิ่มเอมในพระราชหฤทัย จึงตรัสถามท่านอาจารย์ว่าควรประกอบการกุศลอันใด จึงจะบังเกิดประโยชน์ได้ผลานิสงส์อันดียิ่ง

ท่านอาจารย์ได้ถวายพระพรว่า เหตุที่สรรพสัตว์ตกอยู่ในห้วงโมหะความลุ่มหลงจึงต้องใช้ปัญญาเป็นเครื่องกำจัดอวิชชา อันการจะบ่มเพาะพีชะแห่งพุทธปัญญานั้นหากจะอาศัยพระธรรมรัตน์แต่อย่างเดียวก็หาเพียงพอไม่ ด้วยพระธรรมนั้นจำต้องมีผู้นำออกเผยแผ่ ฉะนั้นหากโปรดให้มีการอุปสมบทขึ้นแล้ว ก็จักบังเกิดกุศลอันใหญ่หลวง

หลังจากท่านอาจารย์ถวายพระพรไปดังนั้นแล้ว พระเจ้าถังไท่จงก็ทรงปีติยินดีเป็นยิ่งนัก ในเดือน 9 ปีเดียวกัน ได้มีพระราชโองการให้จัดพิธีอุปสมบทพระสงฆ์หมื่นรูปทั่วราชอาณาจักร แยกเป็นนครหลวงและเมืองต่าง ๆ วัดละ 5 รูป เวลานั้นทั่วอาณาจักรมีวัดอยู่ทั้งสิ้น 3,716 วัด รวมจำนวนผู้อุปสมบททั้งสิ้นกว่า 18,500 รูป เนื่องจากบ้านเมืองก่อนหน้านั้นปราศจากความสงบ จึงกระทบกระเทือนถึงพระภิกษุสงฆ์ แต่เมื่อมีพระราชโองการออกมาเช่นนี้ ก็ทำให้มีบรรพชิตในพระพุทธศาสนาเพิ่มจำนวนขึ้นอีกเป็นอันมาก บุคคลรุ่นหลังต่างก็อนุโมทนาในการกุศลครั้งนี้ ซึ่งหากไม่ใช่ด้วยปรีชาญาณของท่านอาจารย์แล้ว เหตุการณ์นี้ก็คงไม่อาจเกิดขึ้นมาได้เป็นแน่.

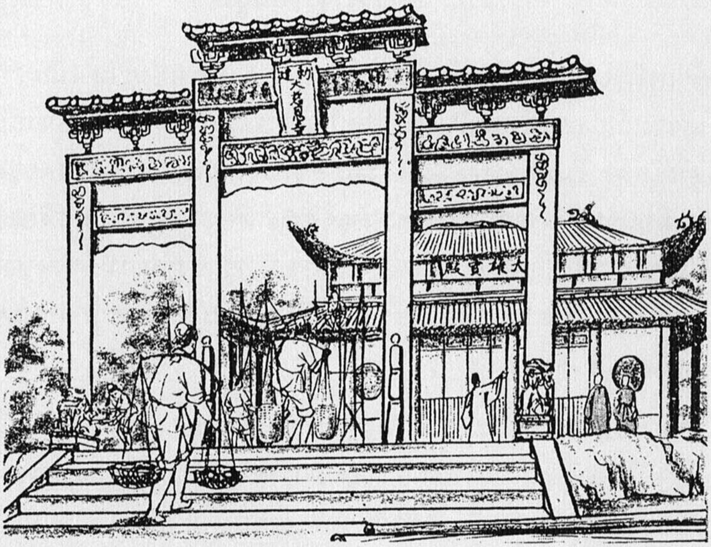
勅建大慈恩寺
大雄寶殿

133. 大慈恩寺

帝愛持金剛經，問師舊譯者具足文義否？師言舊譯少有遺漏，根據梵本具足應爲能斷金剛般若，若舊譯云金剛般若，欲明菩薩以分別爲煩惱惑，而此惑堅如金剛，唯此經所詮無分別慧，乃能除斷，故曰能斷金剛般若。故知舊譯漏失此二字，至爲重要。

帝曰既有梵本可更委翻，使衆生聞之能具足經義。師乃依梵本新譯能斷金剛般若，帝甚悅。

十月車駕還京，法師亦從還，晝間帝留師談說，夜則師還院翻經。更譯出無性菩薩所釋攝大乘論十卷，世親論十卷，緣起聖道經一卷，百法明門論一卷。

是年，皇太子爲紀念母后，宣布勅建的一座慈恩寺，即將工成。美侖美奐，莊嚴異常，此寺一旦落成，將奉旨度三百僧，另請五十位大德同住，新道場命名爲大慈恩寺，別造翻經院一座，眞是虹梁藻井，丹青雲氣，瓊礎銅沓，金環華鋪，殊麗非凡。院成，令法師移駕新院翻譯。

玄奘法師又奉旨令充大慈恩寺上座，師奏啓力辭。

133. วัดมหาเมตตาคุณาราม

พระเจ้าถังไท่จงมีพระราชประสงค์จะทรงสวดวัชรปรัชญาปารมิตาสูตร จึงมีพระราชดำรัสเผดียงถามมายังท่านอาจารย์ว่า การแปลก่อนหน้านี้ได้มีการแปลความหมายโดยครบถ้วนหรือไม่ ท่านอาจารย์ถวายพระพรว่า การแปลฉบับก่อนหน้านั้นมีการแปลตกไปบ้างเล็กน้อย หากยึดตามต้นฉบับสันสกฤตแล้ว ชื่อวัชรัจเฉทิกาสูตร หมายถึง เพชรแห่งปัญญาอันสามารถตัดอาสวกิเลสได้ แต่ก่อนหน้านั้นแปลแต่เพียงวัชรปรัชญาเท่านั้น มีอธิบายว่าพระโพธิสัตว์สามารถแบ่งแยกกิเลสที่มีความแกร่งประดุจวัชระ (เพชร) ซึ่งมีแต่พระสูตรนี้ที่สามารถกำจัดตัดขาดได้ แต่ชื่อพระสูตรที่แปลกลับไม่ได้กล่าวถึงปัญญาที่สามารถแบ่งแยกหรือสามารถกำจัดตัดขาด ตามชื่อวัชรัจเฉทิกาสูตร จึงทราบว่าของเดิมแปลตกไปสองคำ แต่ก็เป็นคำสำคัญยิ่ง ฝ่ายพระเจ้าถังไท่จงเมื่อทรงทราบดังนั้นก็ตรัสว่า ในเมื่อต้นฉบับสันสกฤตมีอยู่ ก็ขออาราธนาท่านอาจารย์ช่วยแปลออกมา เพื่อให้ผู้คนทั้งปวงได้มีฉบับแปลที่สมบูรณ์ด้วย

ท่านอาจารย์จึงลงมือแปลใหม่ในชื่อว่า วัชรัจเฉทิกาสูตร โดยยึดตามต้นฉบับสันสกฤตเป็นหลัก พระเจ้าถังไท่จงเมื่อทรงทราบก็ปีติโสมนัสยิ่งนัก ครั้นถึงเดือน 10 ได้เสด็จนิวัตพระนครหลวง ท่านอาจารย์ก็โดยเสด็จด้วย เวลากลางวันเข้าเฝ้าสนทนาธรรมกับพระเจ้าถังไท่จง เวลากลางคืนกลับวัดเข้าสำนักการแปล ได้แปลอรรถกถามหายานสังครหศาสตร์ของท่านอสวภาวะ จำนวน 10 ผูก วสุพันธุศาสตร์ จำนวน 10 ผูก นิทานสูตร 1 ผูก และมหายานศตธรรมประกาศศาสตร์ 1 ผูก

ในปี พ.ศ. 1191 พระราชโอรสลี่ตี่ทรงสร้างอารามใหญ่ขึ้นแห่งหนึ่ง เพื่ออุทิศส่วนกุศลถวายแด่พระชนนี เมื่อการก่อสร้างอารามพร้อมด้วยหอแปลพระคัมภีร์เสร็จเรียบร้อยแล้ว จึงทูลขอพระราชานุญาตอุปสมบทพระภิกษุ 300 รูป พร้อมกันนั้นยังได้อาราธนาพระภิกษุสงฆ์ผู้ทรงคุณความรู้จากที่ต่าง ๆ มาอยู่จำพรรษาอีก 50 รูป พระราชทานนามวัดว่า “ไต่ซืออึงยี่” หรือวัดมหาเมตตาคุณาราม และแต่งตั้งท่านอาจารย์เป็นเจ้าอาวาส อารามแห่งนี้เมื่อสร้างสำเร็จแล้วแลดูช่างอลังการไพจิตร ดุจเทพอัปสรานิรมิตรังสรรค์ งามพิลาศพ้นที่จะพรรณนา.

◆

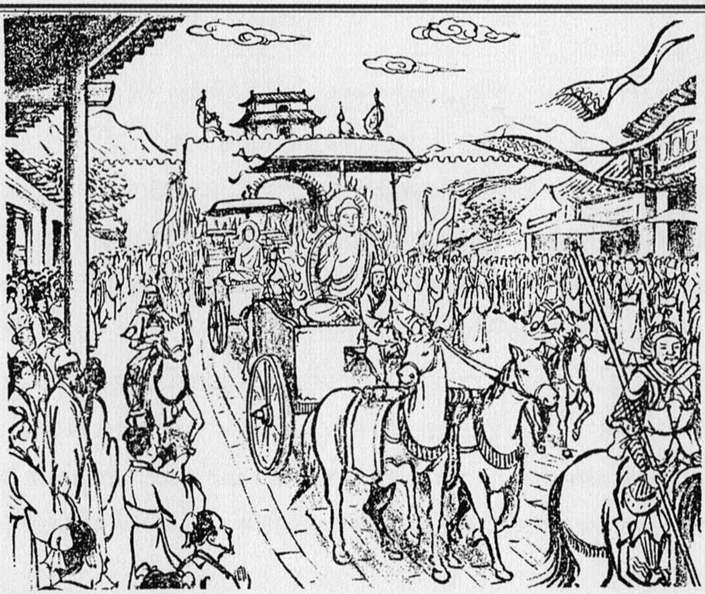

134. 迎像送僧

十二月間，奉勅將九部二令之樂，諸寺幢帳，齊集於安福門街，以備恭迎佛像及送僧入大慈恩寺。一時陳列於通衢大道，其錦綵軒檻，魚龍幢戲，凡千五百餘乘，帳蓋三百多，先是繡畫等像二百餘尊，金銀像兩尊，與法師從西國携返之經像舍利等，自弘福寺引出，安置在帳座及諸車上。像前兩邊，各嚴大車，車上長竿懸幡，幡後即有師子神王等為前引儀。另備寶車五十乘，坐諸大德，其次為京城僧衆，各執持香花唄讚隨後，其次則文武百官，各將侍衛部列陪從，大常九部之樂分列兩邊，萬年長安兩縣音樂繼後，幢幡鐘鼓，訇磕繽紛。眩目浮空，震曜都城。

134. อัญเชิญพระพุทธรูปและส่งพระภิกษุสงฆ์

ในเดือน 12 ของปีนั้น ได้มีพระราชโองการให้คณะดนตรีหลวงบรรเลง ตามแต่ละวัดต่างจัดให้มีผู้ถือฉัตรธง ออกมาพร้อมเพรียงกันที่ถนนอันฮกมึ้ง เพื่อเตรียมการต้อนรับขบวนอัญเชิญพระพุทธรูปและพระภิกษุสงฆ์ไปยังวัดไต่ซืออึงยี่ ถนนหนทางจึงคลาคล่ำไปด้วยผู้คน มียวดยานกว่า 150 คัน มีธงฉัตรประดับประดากว่า 300 คัน นำโดยผ้าพระบฏปักรูปพระกว่า 200 ผืน มีพระพุทธรูปทอง พระพุทธรูปเงิน อย่างละองค์ ท่านอาจารย์อัญเชิญพระคัมภีร์และพระบรมสารีริกธาตุที่นำมาจากอินเดีย เริ่มต้นที่วัดฮงฮกยี่ นำขึ้นประดิษฐานบนราชยาน รถทุกคันต่างประดับด้วยฉัตรธง ตามด้วยเทพเจ้าสิงหราชนำขบวนไป และยังมีรถตามอีก 50 ขบวน โดยท่านอาจารย์นั่งไปด้วย จากนั้นตามด้วยพระภิกษุสงฆ์ในตัวเมือง และมีข้าราชการรวมถึงพลเรือนอีกจำนวนนับร้อยที่ต่างก็มีบริวารและผู้ติดตามไปด้วย คณะดนตรีหลวงไต่เซี้ยวเก๋าโป๋วคอยบรรเลงอยู่สองข้างทาง ตามหลังด้วยคณะดนตรีของเชียงอานและบ่วงนี้ ทั้งสองเมือง วันนั้นเสียงดนตรีกลองระฆังบรรเลงดังกระหึ่มไปทั่วทั้งเมือง.

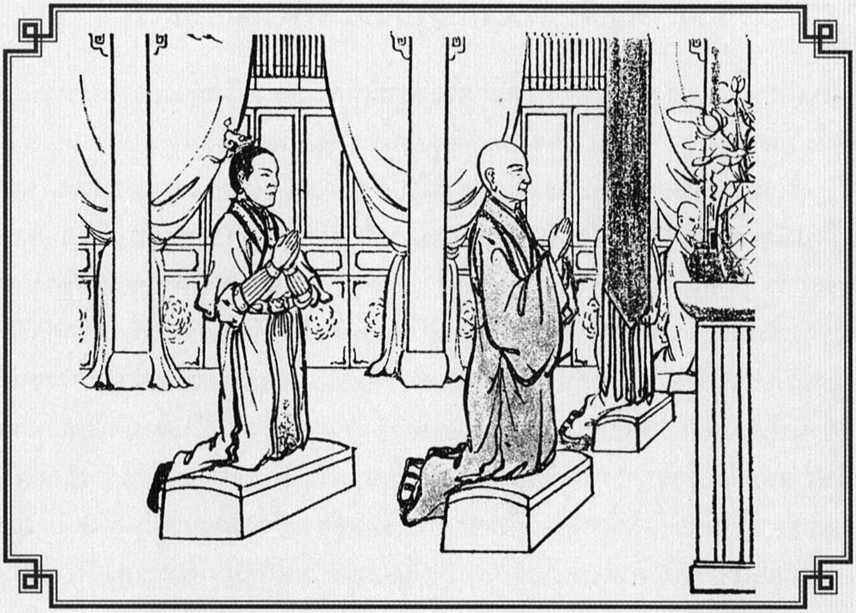

135. 太子禮佛

皇太子率武將官兵千餘人，帝遣御史大夫李軏祐爲大使，與武侯相知校閱，帝於後宮偕太子於安福門城樓，手執香爐，目送太子，帝心甚悅，一路觀者逾數億萬人。

經像至寺入三門，帝派趙公英執香爐引入，安置大殿內，奏九部樂，並舞諸戲於庭中。

皇太子從寺南，列羽儀仗而來，至門下乘，步入百寮，陪從禮佛後引五十大德相見，陳述造寺所爲報母后慈恩之意，竟嗚噎不能自己，一時酸感傍人，侍臣及僧，無不哽泣，太子孝思，感人至深。

太子言罷，昇殿東閣，令宣恩宥京都見禁囚徒。

太子下閣禮佛，與妃等巡歷廊宇，至法師房，作五言詩一首，貼於戶。詩曰：停軒觀福殿 遊目眺皇畿 法輪含日轉 花蓋接雲飛 翠烟香綺閣 霞光寶衣 幡虹遙合彩 空外迴分暉 蕭然登十地 自得會三歸

太子觀訖還宮，是時緇素歡欣，更相慶慰，莫不歌玄風重盛，遺法再隆，乃近古以來，未曾有者。

135. พระราชโอรสทรงนมัสการพระ

พระราชโอรสเสด็จพร้อมด้วยเหล่าขุนนางและข้าราชบริพารรวมทั้งสิ้น 1,000 กว่าคน พระเจ้าถังไท่จงรับสั่งให้อาลักษณ์หลี่จั๊กอิ๋วเป็นผู้แทนพระองค์ จากนั้นพระเจ้าถังไท่จง พระราชโอรส และผู้ติดตามจากวังหลวง เสด็จไปประทับบนหอคอยอังฮกมึ่งเซีย ในพระหัตถ์ทรงถือกระถางธูปขึ้นบูชา ในพระทัยของพระองค์ทรงปีติโสมนัสเป็นล้นพ้น ตลอดระยะทางมีมหาชนเข้าร่วมนับได้จำนวนล้าน

เมื่ออัญเชิญพระคัมภีร์และพระพุทธรูปมาถึงหน้าประตูวัด พระเจ้าถังไท่จงโปรดให้เตี๋ยวกงเอ็งเป็นผู้แทนพระองค์ถือกระถางธูปมือนำเข้าสู่ประตูวัด และขึ้นไปประดิษฐานไว้ที่พระอุโบสถ คณะดนตรีหลวงบรรเลง และมีการละเล่นมหรสพสมโภชอีกมากมายในพิธีครั้งนี้

พระราชโอรสเสด็จมาทางด้านใต้ของวัด พอถึงประตูวัดก็เสด็จลงจากรถพร้อมด้วยข้าราชบริพาร จากนั้นเสด็จเข้าไปในวัด ทรงนมัสการพระปฏิมาประธานแล้วแนะนำพระเถราจารย์ทั้ง 50 รูปให้รู้จักโดยลำดับ จากนั้นทรงบรรยายถึงวัตถุประสงค์ของการสร้างวัดนี้ว่าเพื่อทรงทดแทนคุณแห่งพระชนนี ยังความซาบซึ้งตื้นตันใหญ่หลวง จนมิอาจจะตรัสบรรยายความในพระทัยออกมาเป็นถ้อยคำได้หมดสิ้น ทำให้ในขณะนั้นทั้งประชาชน เหล่าข้าราชบริพาร และพระภิกษุสงฆ์ ต่างพลอยตื้นตันและซาบซึ้งในความกตัญญูของพระโอรสโดยทั่วกัน หลังจากตรัสจบลงแล้วเสด็จต่อไปยังวิหารตะวันออกพร้อมด้วยพระชายา จนมาถึงกุฏิที่จำพรรษาของท่านอาจารย์ ได้ทรงแต่งกวีนิพนธ์ชื่นชมไว้เป็นกรณีพิเศษ

หลังจากพระราชโอรสเสด็จชมวัดจนทั่วแล้วก็เสด็จกลับ ขณะนั้นทั้งพระภิกษุและคฤหัสถ์ต่างชื่นชมโสมนัสพลอยอนุโมทนาในพระกุศลครั้งนี้โดยทั่วกัน เพื่อพระพุทธศาสนาจะได้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อไป นับแต่โบราณมาเหตุการณ์เช่นครั้งนี้ยังมิเคยปรากฏขึ้นมาก่อนเลย.

◆

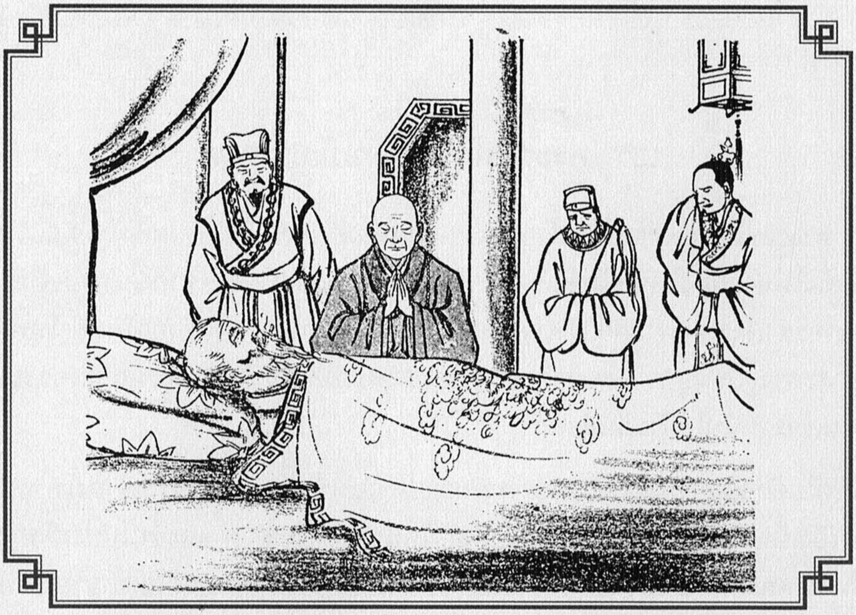

136. 帝崩含風

貞觀二十三年夏四月，帝駕幸翠微宮，皇太子及奘師均陪從至此，終日談玄論道，並問因果報應及西域先聖遺芳故跡，師皆引經酬對。

帝深信師言，曾嘆與師相逢恨晚，不得廣聞佛事。

帝離京城時，雖小違和，而神威無減。至五月，微感頭痛，乃留法師宿宮中，庚午帝崩於含風殿，時秘而不宣，還京發喪，殯太極殿。其日，皇太子即帝位，改元永徽。萬方號慟，如喪考妣。

奘師回慈恩寺，自此之後，專事翻譯，每日自立課程，若白晝有事，便兼夜補續。過一更方停筆，更禮佛行道至三更，暫眠至五更，復起讀誦梵本，用朱筆點出次第，以備明日所翻。

136. พระเจ้าถังไท่จงสวรรคต

รัชสมัยเจ่งกวน ปีที่ 23 เดือน 4 ในฤดูคิมหันต์ พ.ศ. 1192 พระเจ้าถังไท่จงเสด็จ ณ พระที่นั่งชุ่ยหมุ่ยเก็ง ทั้งพระราชโอรสและท่านอาจารย์ร่วมเฝ้าติดตามพระอาการประชวรอยู่ด้วยกัน ทั้งยังได้มีโอกาสสนทนาถึงหลักธรรมกับท่านอาจารย์อยู่ตลอด พระราชโอรสทรงสนพระทัยไต่ถามเรื่องกฎแห่งกรรม และธรรมเนียมประเพณีทางตะวันตกคืออินเดีย ท่านอาจารย์ก็ทูลวิสัชนาตามความรู้ที่ได้ประสบพบเห็น จนพระราชโอรสทรงมีศรัทธาเลื่อมใสอย่างแน่นแฟ้น ถึงกับทรงอุทานขึ้นว่า ได้พบท่านอาจารย์ช้าไปนัก จึงพลาดโอกาสสดับธรรมอันลึกซึ้งจากท่าน

พระเจ้าถังไท่จงเมื่อเสด็จออกจากพระนครหลวงนั้น แม้จะทรงมีพระอาการผิดปกติอยู่บ้าง แต่พระพลานามัยโดยรวมก็ยังดีอยู่ กระทั่งถึงเดือน 5 ทรงมีอาการปวดพระเศียรเล็กน้อย จึงขอให้ท่านอาจารย์มาจำวัดอยู่ในพระราชวังหนึ่งคืน ครั้นถึงเวลาเพลพระเจ้าถังไท่จงก็เสด็จสวรรคต จึงได้อัญเชิญพระศพกลับยังพระนครหลวง เพื่อจัดพิธีบำเพ็ญพระกุศล ประดิษฐานพระศพอยู่ ณ ตำหนักไท่เก๊ก

ในวันเดียวกัน มีการอัญเชิญพระราชโอรสขึ้นครองราชย์ต่อ ทรงพระนามว่าพระเจ้าถังเกาจง และเริ่มใช้นามรัชสมัยย่งฮุย ฝ่ายอาณาประชาราษฎร์เมื่อทราบข่าวการสวรรคต ต่างก็รู้สึกโศกสลดพร้อมใจกันไว้ทุกข์ทั่วแผ่นดินเสมือนสิ้นบิดามารดร

ท่านอาจารย์เมื่อได้กลับไปยังวัดซืออึงยี่แล้ว จากนั้นก็มุ่งมั่นต่อการทำงานแปลโดยรีบเร่ง มิยอมให้กาลเวลาผ่านไปเปล่าแม้แต่น้อย โดยตั้งกฎไว้ว่าหากเวลากลางวันติดภารกิจ ก็จะใช้เวลากลางคืนมาทำงานชดเชย จนถึงยามหนึ่ง (20 นาฬิกา) จึงหยุดพักงานแปล จากนั้นทำกิจไหว้พระสวดมนต์ต่อไปจนถึงยามสาม (24 นาฬิกา) จึงนอนพักผ่อน ถึงยามห้าก็ลุกขึ้นมาอ่านทบทวนต้นฉบับสันสกฤต แล้วเอาพู่กันจีนแต้มหมึกแดงไว้เป็นลำดับ สำหรับเตรียมการแปลในวันรุ่งขึ้น.

◆

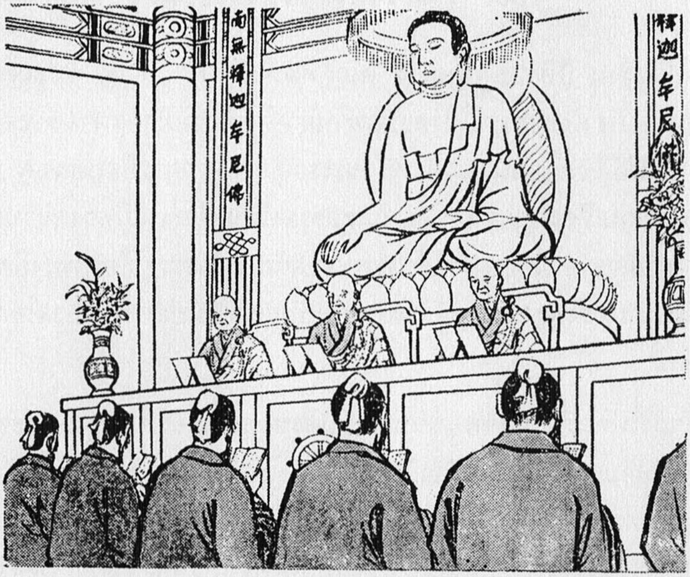
南無釋迦牟尼佛
釋迦牟尼佛

137. 大臣求戒

奘師每日齋罷，至黃昏宣講新譯經論，且時有諸州學僧等前來請法問疑，既任上座，寺內僧事，亦常來諮稟請示。寺內弟子百餘人，皆請師教誡，雖衆務紛繁，而精神尚佳，猶常爲衆說西方聖賢立義諸部異端，及少年時代在此周遊講肆之事，高談濶論，竟無倦容，此是師精神強過人處。

此外，復常有諸王卿相來過禮懺，師亦逢迎誘導，多皆發心，莫不捨其驕華，肅敬稱歎。

永徽二年春間正月，復有瀛州刺史賈敦蹟，蒲州刺史李道裕，穀州刺史杜正倫，恆州刺史蕭銳等，因朝集在京，公餘相約來參奘師，並求受菩薩戒。法師即予授戒，並廣說居家菩薩行法，勸其事君盡忠，臨下慈愛，諸公歡喜辭出。事後更捨淨財，共修書派使前來禮謝奘師。書中感激仰慕之情，溢於字裏行間。

137. มหาอำมาตย์ขอรับศีล

ทุกวันหลังเพลจนถึงค่ำ ท่านอาจารย์จะนำพระสูตรหรือศาสตร์ที่แปลสำเร็จขึ้นใหม่มาเทศนาให้ผู้สนใจในธรรมได้ฟัง บางครั้งก็มีข้าราชการ นักศึกษา รวมถึงพระภิกษุสงฆ์จากที่ต่าง ๆ เดินทางมาฟัง บ้างก็มาสอบถามปัญหาธรรม บ้างก็มาปรึกษาขอคำแนะนำ แม้กิจการงานในวัดก็ยังมาปรึกษาไต่ถาม รวมถึงศิษย์ในวัดอีกกว่า 100 คนก็ยังแวะเวียนมาขอคำชี้แนะจากท่านอาจารย์ ทำให้ท่านต้องทำงานและรับภาระหนัก แม้ว่าธุระและการงานจะมีมากมายเพียงใด แต่ท่านก็ยังคงมีสุขภาพแข็งแรงสมบูรณ์ดี พร้อมทั้งยังสามารถเล่าเรื่องของอินเดียและความแตกต่างของลัทธินิกายต่าง ๆ ให้ศิษย์ฟังได้เสมอ และยังเล่าเรื่องราวสมัยวัยหนุ่มที่ออกเดินทางท่องเที่ยวไปทั่วให้ฟังด้วย ความที่ท่านมีสุขภาพร่างกายที่ดีและจิตใจที่แข็งแกร่งกว่าผู้อื่น จึงทำให้ท่านไม่รู้สึกเหน็ดเหนื่อยต่อภาระอันหนัก

นอกจากนี้ยังมีบรรดาขุนนางข้าราชการชั้นผู้ใหญ่มาขอคำชี้แนะ บ้างมาร่วมสวดขมากรรม ซึ่งส่วนใหญ่ก็มีความตั้งใจมาศึกษาธรรม ลดทิฏฐิมานะ และต่างสรรเสริญให้ความเคารพอย่างนอบน้อมต่อท่านอาจารย์ ในรัชสมัยย่งฮุยปีที่ 2 ฤดูใบไม้ผลิ เดือน 1 ได้มีข้าหลวงประจำเมืองต่าง ๆ อาทิ เกี้ยตุงเจียะ หลีเต่าหยู โต๋วเจี้ยลุ้ง เซียวหยวย เป็นต้น เข้ามาราชการในเมืองหลวง ภายหลังเสร็จภารกิจแล้วจึงนัดแนะกันเข้ามากราบนมัสการท่านอาจารย์ และมาขอสมาทานโพธิสัตว์ศีล ท่านอาจารย์จึงให้โพธิสัตว์ศีล พร้อมกันนั้นได้เทศนาข้อที่ผู้ครองเรือนควรปฏิบัติ เช่น ต้องมีความซื่อตรงต่อประเทศชาติ ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาต้องมีความเมตตารักใคร่ ท่านเหล่านั้นเมื่อได้ฟังแล้วต่างก็ปีติยินดีแล้วอำลาจากไป แต่หลังจากนั้นก็มีหนังสือแจ้งความประสงค์ทำบุญเข้ามา พร้อมทั้งยังกล่าวแสดงความเลื่อมใส และขอบพระคุณท่านอาจารย์ด้วยความซาบซึ้งยิ่ง.

◆

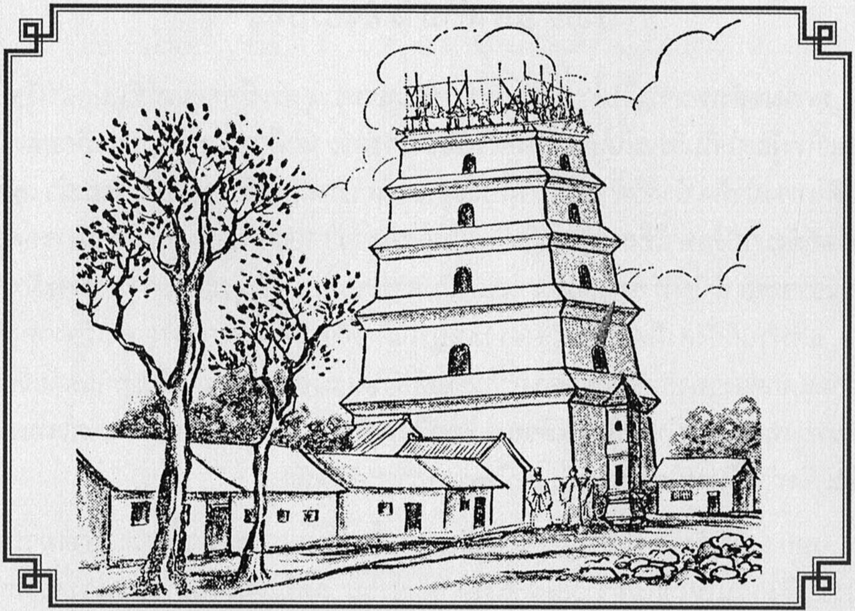

138. 造大雁塔

三年春三月間，奘師欲於大慈恩寺端門之陽，造一石浮圖，〔塔)用以安置西域所携回之經像，其意恐人事無常，經本散失，兼防火難。浮圖高三十丈，擬顯大國之崇基，爲釋迦之古跡。師計劃後奏表皇上，帝勅使中書舍人李義府報法師：師所計劃之石塔，恐難完成，宜改用磚造。亦不願師受辛苦，今另以大內東宮掖庭等七宮亡人衣物，助師使足成辦。於是用磚，仍改就西院，其塔基面 氷一百四十尺，倣西域制度，不循此方舊式，

塔有五級，凡高一百八十尺(後又重建為十層，北宋時毀而重建，又遭火災；後又再建七層，高約六十四公尺，即現代所見者) 層層中心皆有舍利，或一千、二千，共一萬餘粒。

塔的上層以石為室，南面有兩碑，刻二聖三藏聖教序，即尚書右僕射河南公褚遂良之手筆。

138. สร้างสถูป

ในรัชสมัยย่งฮุย ต้นปีที่ 3 วสันตฤดู เดือน 3 (พ.ศ. 1195) ท่านอาจารย์ได้ขอพระราชานุญาตสร้างสถูปศิลาขึ้น ณ บริเวณด้านตะวันตกของอารามไต่ซืออึงยี่ (อารามมหาเมตตาคุณาราม) เพื่อประดิษฐานพระพุทธรูปและพระคัมภีร์ที่อัญเชิญมาจากอินเดียเข้าไว้ในที่ปลอดภัย เพราะสรรพสิ่งไม่เที่ยงแท้ หวั่นเกรงว่าต้นฉบับสันสกฤตอาจเสื่อมสูญได้ ทั้งยังกังวลเรื่องอัคคีภัยอีกด้วย สถูปนี้จะสร้างขึ้นแบบอินเดีย ความสูง 30 ตึ๋ง (60 เมตร) เมื่อท่านอาจารย์วางแผนงานแล้ว จึงมีลิขิตขึ้นถวายให้ฮ่องเต้ทรงทราบ

พระเจ้าถังเกาจงโปรดให้หลีหงี่ฮู้ไปกราบเรียนท่านอาจารย์ว่า การจะสร้างสถูปขึ้นด้วยศิลานั้น เกรงว่าจะสำเร็จได้ยากนัก มีพระประสงค์จะให้เปลี่ยนเป็นก่อด้วยอิฐแทน และเพื่อไม่ให้เป็นการลำบากแก่ท่านอาจารย์ จึงมีพระราชโองการให้เบิกทรัพย์จากพระคลังหลวงช่วยสนับสนุนให้งานของท่านอาจารย์ได้สัมฤทธิผลโดยเร็ววัน

สถูปนี้สร้างตามแบบอินเดีย ความสูง 5 ชั้น มีฐานกว้าง 140 เฉี้ยะ รวมความสูงทั้งสิ้น 180 เฉี้ยะ (ภายหลังสร้างเพิ่มเป็น 10 ชั้น สมัยซ่งเหนือได้เสื่อมโทรมลง จึงมีการซ่อมแซมใหม่ ต่อมาได้ประสบอัคคีภัย จึงสร้างเป็น 7 ชั้น สูง 64 เมตร ดังที่เห็นอยู่ในปัจจุบัน) ทุก ๆ ชั้นตรงกลางได้บรรจุพระบรมสารีริกธาตุไว้ บางชั้น 1,000 องค์ บางชั้น 2,000 องค์ รวมทั้งสิ้นหมื่นกว่าองค์ ชั้นบนสุดของสถูปสร้างด้วยศิลา ด้านใต้ของสถูปมีศิลาจารึก 2 แผ่น จารึกพระราชนิพนธ์บทนำซึ่งพระเจ้าแผ่นดินทั้ง 2 รัชกาลพระราชทานสำหรับคัมภีร์ที่แปลขึ้น เป็นลายมือพู่กันของซู่ซุ่ยเลี้ยง ชาวเมืองฮ่อน้ำ ในสมัยราชวงศ์ถัง.

* * *

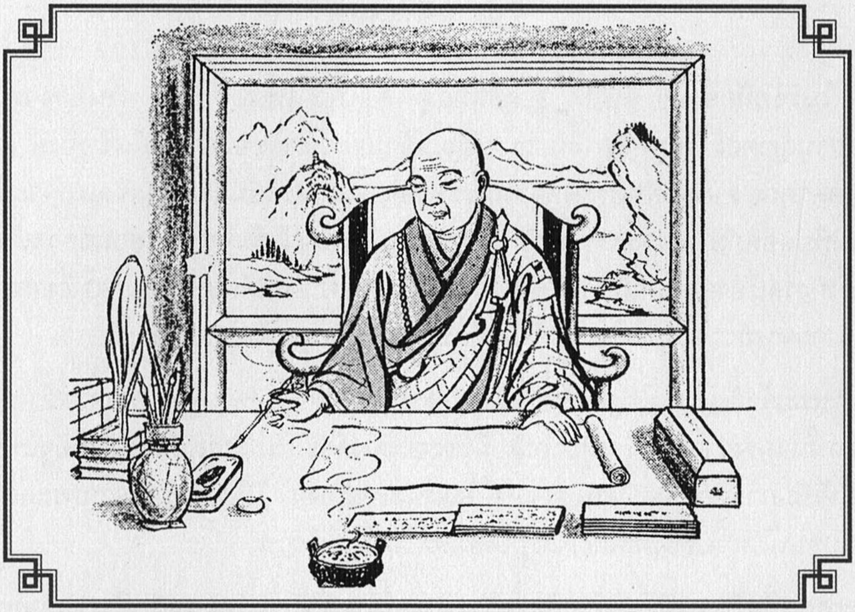

139. 魚雁互通

六年夏五月，奘師以正譯之餘，又譯理門論，並先以弘福寺譯因明論各一卷。

這幾年間，奘師曾接獲印度摩訶菩提寺大德智光、慧天等來書，互論佛法。智光對大小乘及彼外書四吠陀五明論等，無不通達，即戒賢法師門入中的上首，五印度學者所共崇仰者。慧天則對小乘十八部，該綜明練者，奘師遊西域時，日常互共切磋，在曲女城曾受挫於奘師，別後欽敬佇望之情，始終弗忘。因此遣使同寺的沙門法長，將書携來，並贈白氎一雙，以表仰慕讚頌的意思。

慧師較執守偏見，未能措心於大乘方等之教，奘師於復慧師書中，曾力促早發大心，莊嚴正見，勿使臨終嗟悔！詞正意誠。足證其悲心之真切。

奘師在復書中，還附去渡河時所失經卷名單，請慧師等設法補來。尤見師對法寶之重視，未嘗一刻稍忘也。

139. จดหมายจากอินเดีย

ในเดือน 5 ปีเดียวกัน นอกจากท่านอาจารย์จะแปลคัมภีร์หลักแล้ว ท่านยังใช้เวลาว่างแปลคัมภีร์นยายทวารตรรกศาสตร์ และอีกเล่มหนึ่งแปลเมื่อครั้งอยู่วัดฮงฮกยี่ คือ เหตุวิทยาศาสตร์ อย่างละหนึ่งผูก อนึ่ง เมื่อหลายปีที่ผ่านมาท่านอาจารย์ได้ต้อนรับพระธรรมประธาน ภิกษุอินเดียจากอารามพระศรีมหาโพธิ์ ท่านได้นำจดหมายที่พระปรัชญาประภาและพระเทวปรัชญาฝากถึงท่านอาจารย์มาถวาย พระปรัชญาประภาเป็นผู้เชี่ยวชาญในมหายานและหินยาน อีกทั้งลัทธินอกศาสนาเช่นพระเวท 4 และปัญจวิทยาศาสตร์ล้วนมีความแตกฉานเป็นพิเศษ ท่านได้ดำรงตำแหน่งแทนพระอาจารย์ศีลภัทรแห่งอารามนาลันทาซึ่งมรณภาพลง และท่านยังเป็นศิษย์เอกของพระอาจารย์ศีลภัทรอีกด้วย ในอินเดียทั้งห้าต่างเคารพและยอมรับในเกียรติคุณของท่าน

ส่วนพระเทวปรัชญานั้น ก็เป็นผู้เชี่ยวชาญในหินยาน 18 นิกาย มีเกียรติคุณสูงส่งได้รับความเคารพอย่างสูง เมื่อครั้งที่ท่านอาจารย์ไปท่องเที่ยวศึกษาอยู่ในอินเดียนั้น ก็เคยได้ปรึกษาหารือกันอยู่เสมอ สมัยอยู่แคว้นกันยากุพชะท่านผู้นี้เคยถูกท่านอาจารย์ทำให้พ่ายแพ้ไป แต่ภายหลังจากกันด้วยความเคารพในไมตรีแล้วก็ยังไม่ลืมกัน ท่านทั้งสองจึงได้ฝากฝังพระธรรมประธานให้เป็นผู้นำจดหมายมา และพร้อมกันนี้ยังฝากผ้ากรรปาสิกมาถวาย 2 พับด้วย เพื่อแสดงความเคารพและระลึกถึง

ในจดหมายตอบกลับของท่านอาจารย์ ยังได้ขอให้พระเทวปรัชญาตั้งโพธิจิตในมหายาน ให้อลังการในสัมมาทิฏฐิก่อนที่จะสายเกินไปด้วยความจริงใจและเป็นห่วง และในจดหมายนั้นท่านอาจารย์ยังขอคัมภีร์บางคัมภีร์ที่ตอนข้ามแม่น้ำสินธุได้พลัดตกน้ำสูญหายไป จึงสอบถามยังท่านปรัชญาประภาให้ช่วยหาวิธีคัดลอกส่งมาให้ด้วย ข้อนี้ย่อมแสดงออกถึงการเล็งเห็นความสำคัญของพระธรรมรัตนะ ที่ไม่เคยหยุดนิ่งของท่านอาจารย์.

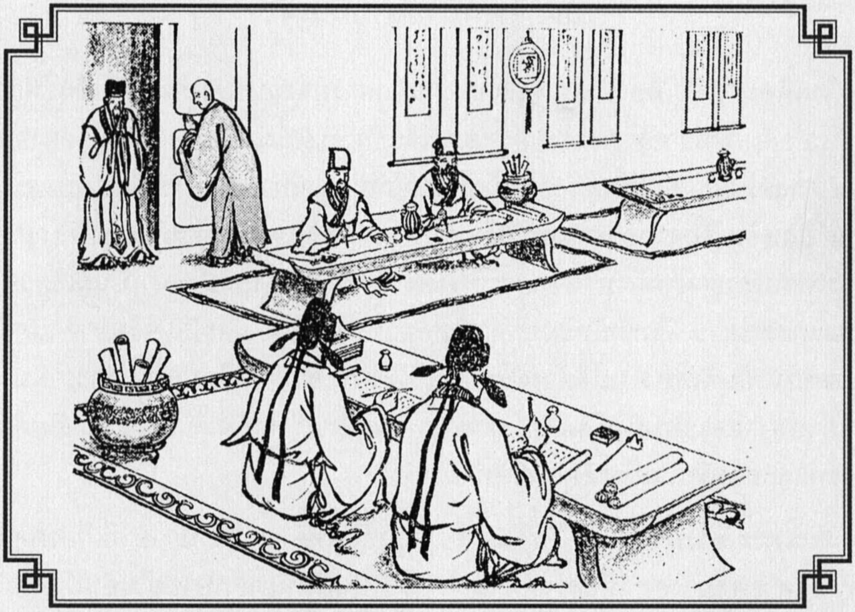

140. 學士助譯

顯慶元年春正月，皇太子忠就大慈恩寺設齋五千僧衆並勅朝臣行香，時有黃門侍郎薛元超，中書侍郎李義府， 因參奘師，問翻譯經典固法門之美，未審更有何事，可以光揚？又問古來翻譯儀式如何？奘師報曰：法藏深奧，通演非易，然內闡住持佛法，端依釋子。而外護之建立，則屬於帝王。所以必須附托勝緣，方能廣益大衆。自苻、姚兩秦以來，翻宣經論，除僧之外，君臣贊助。苻堅時曇摩難提譯經，黃門侍郎趙整執筆；姚興時鳩摩羅什譯經，姚王及安城侯姚嵩執筆；後魏菩提留支譯經，亦由侍中崔光執筆及製經序，乃至齊、梁、周、隋，並皆如是。貞觀初波頗羅那譯經，勅左僕射房玄齡等監閱、惟今獨無。又慈恩寺聖上爲文德聖皇后營建，壯麗輪奐，古今莫傳，但未得建碑，傳芳示後，公等能爲之致言，斯美可矣。

二公許諾而去，翌日上朝爲奘師陳奏天皇，一一皆可，並勅太子太傳就書左僕射燕國公于志寧等，隨時看閱潤色，並勅學士三兩人罷朝後爲師助譯。

140. บัณฑิตช่วยแปล

ต้นรัชสมัยเฮี่ยนเข่ง เดือนที่ 1 ในวสันตฤดู พระราชโอรสจัดถวายภัตตาหารเพลแด่พระภิกษุสงฆ์ 5,000 รูปที่วัดไต่ซืออึงยี่ พร้อมด้วยข้าราชบริพารเดินทักษิณาวัตรถวายเป็นพุทธบูชา ในขณะนั้นขันทีซิง่วงเทียว และขุนนางหลีหงี่ฮู่ ได้เข้ามานมัสการท่านอาจารย์เพื่อสอบถามเรื่องการแปลพระคัมภีร์ ซึ่งงานนี้เป็นกุศลยิ่งอันจะทำให้พระศาสนาเจริญรุ่งเรือง มิทราบว่าพวกตนจะมีส่วนร่วมในการธำรงรักษาพระพุทธศาสนาได้โดยวิธีใดบ้าง และถามต่อไปว่าในอดีตการแปลพระคัมภีร์นั้นมีพิธีการเช่นไร

ท่านอาจารย์ตอบว่า พระสัทธรรมนั้นลึกซึ้งคัมภีรภาพยิ่ง การจะอ่านเพื่อศึกษาทำความเข้าใจให้แตกฉานมิใช่ของง่าย หากกล่าวถึงภายใน การสืบทอดเผยแผ่พระศาสนาย่อมเป็นหน้าที่ของสมณะศากยบุตร แต่ภายนอก การอุปถัมภ์ค้ำจุนพระศาสนาก็เป็นหน้าที่ของกษัตริย์ผู้ปกครอง ฉะนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องอาศัยกำลังจากหลายฝ่ายมาช่วยหมุนกงล้อพระธรรมจักรให้เคลื่อนไป จึงจะสามารถยังประโยชน์ให้ไพศาล นับตั้งแต่สมัยฮู้ เอี่ยวซิ้ง เป็นต้นมา การแปลพระคัมภีร์นอกจากพระภิกษุสงฆ์แล้วก็ยังมีพระมหากษัตริย์และข้าราชบริพารคอยให้การสนับสนุนค้ำจุน

สมัยฮู่เกียง มีพระธรรมนันทิเป็นผู้แปลพระสูตร โดยมีขันทีเตี๋ยเจี๋ย เป็นผู้ช่วยในการเขียนร่างการแปล

สมัยเอี่ยวเฮง พระกุมารชีพเป็นผู้แปลคัมภีร์ โดยมีเอี้ยวอ้วง และผู้ครองนครเอี้ยวซงเป็นผู้เขียนร่างการแปล

สมัยงุ้ยหลัง พระโพธิรุจิเป็นผู้แปลคัมภีร์ มีข้าราชการชุ่ยกวงเป็นผู้เขียนร่างคำแปลและบันทึกบทนำ กระทั่งราชวงศ์ชี้ เนี้ย จิว จนถึงซุ้ย ก็มีผู้สนับสนุนเช่นนี้ดุจกัน

ครั้นถึงต้นรัชสมัยเจ่งกวนของพระเจ้าถังไท่จง ก็มีพระประภากรเป็นผู้แปล โดยมีพระราชโองการให้ปั่งเฮี่ยงเล้ง เสนาบดีชั้นผู้ใหญ่เป็นผู้ควบคุมดูแล แต่ปัจจุบันหามีไม่ และอารามไต่ซืออึงยี่ซึ่งพระเจ้าหลีตี่สถาปนาขึ้นเพื่ออุทิศพระราชกุศลถวายแด่พระชนนีแม้จะงดงามวิจิตรอลังการยิ่งอย่างไม่เคยมีมาก่อน แต่ก็ยังมิได้สร้างจารึกประกาศเกียรติคุณ

อันดีงามไว้เพื่อให้อนุชนได้ทราบโดยทั่วถึง หากท่านทั้งหลายสามารถแสดงออกโดยการกระทำครั้งนี้ ย่อมนับว่าเป็นมหากุศลโดยแท้

บัณฑิตทั้งสองรับคำแล้วก็อำลาจากไป ครั้นรุ่งขึ้นก็เข้าเฝ้าถวายรายงานตามที่ท่านอาจารย์เสนอทุกประการ จึงมีพระราชโองการอนุญาตตามที่เสนอ แล้วยังทรงให้พระราชโอรสและขุนนางผู้ใหญ่ โดยมีเสี่ยเอียงก๊กกง และอูจี่เล้ง ให้ช่วยตรวจดูสำนวน กับทั้งมีรับสั่งให้บัณฑิตสองสามท่านไปช่วยท่านอาจารย์แปลคัมภีร์ภายหลังจากเลิกงานราชการแล้วด้วย.

* * *

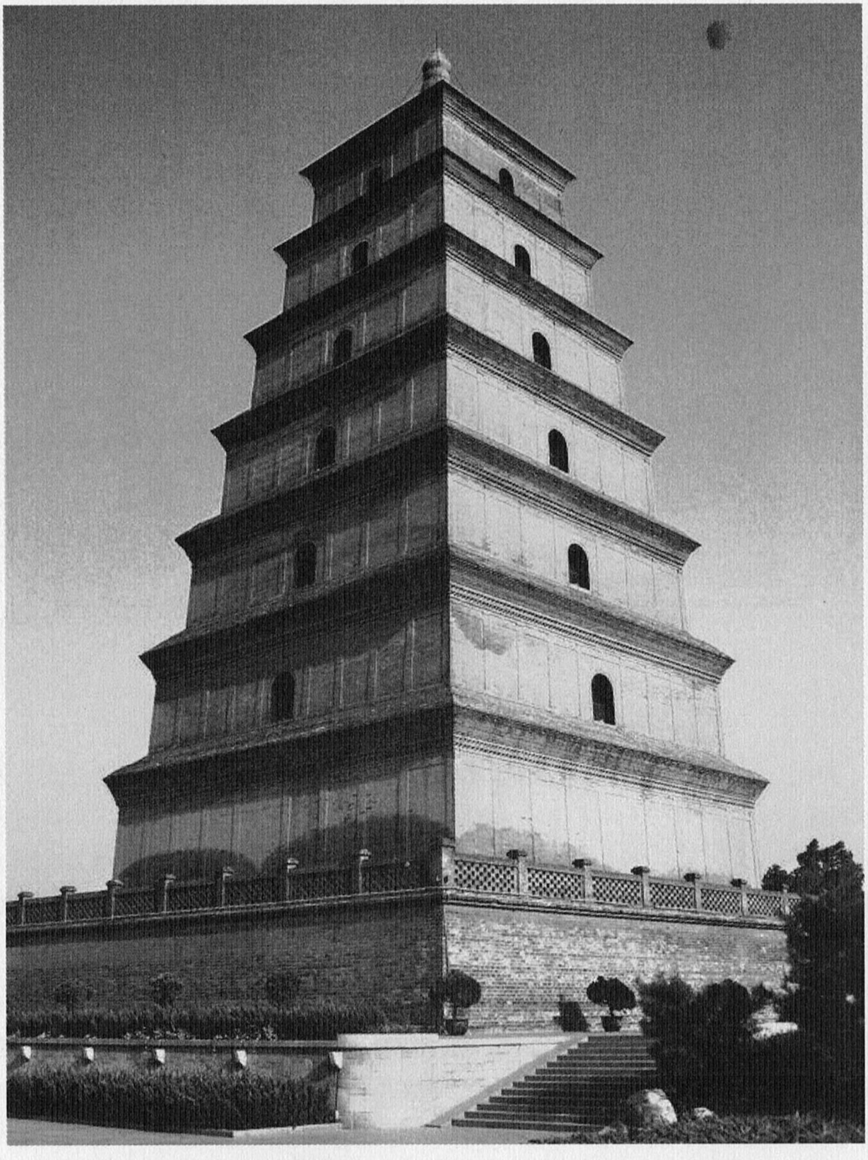

เจดีย์พระถังซัมจั๋ง ที่วัดไต่ซืออึงยี่ นครเชียงอาน สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 1195
ในรัชสมัยพระเจ้าถังเกาจง เพื่อเก็บพระไตรปิฎก ตลอดจนสิ่งของสำคัญที่อัญเชิญมาจากอินเดีย

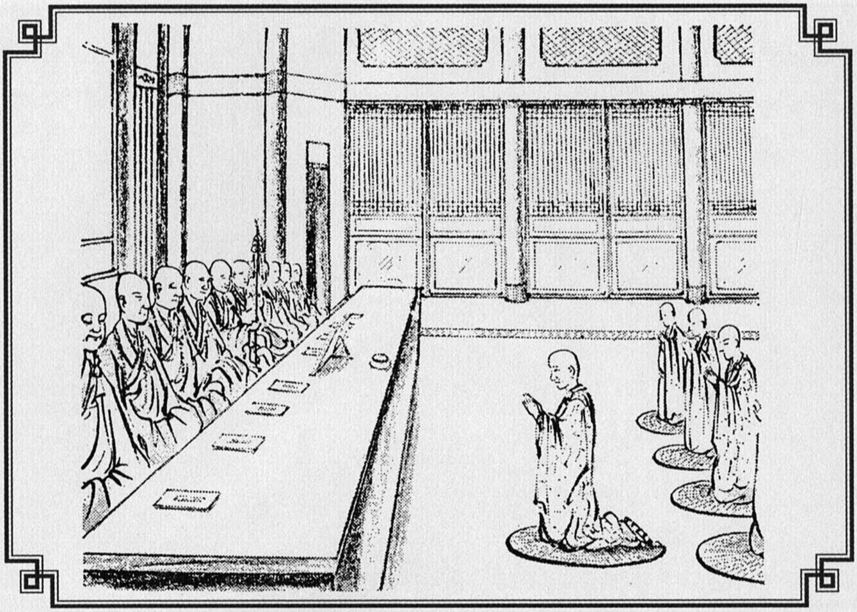

141. 薩尼受戒

有比丘尼寶乘者，是高祖太武皇帝的女官，襄州總管臨河公薩道衡之女。德芬美淑，妙通經史，兼善文才。大帝幼時，從其受學。嗣位之後，以師傅舊恩，封爲河東郡夫人，禮敬甚厚。夫人情慕出家，帝從其志，爲禁中別造一鶴林寺，並建碑述其美德。又度侍者數十人，並四事公給。茲將進具足戒，至二月十日，勅迎奘法師及大德九人，赴鶴林寺爲河東夫人薩尼授戒。

帝又勅莊嚴寶車十乘，音樂車十乘，待於景曜門內，先將馬就寺迎接入城門後，方乃登車發引，十位大德居前，樂車從後。時在仲春，景物妍華，柳翠桃紅，松青霧碧，錦軒紫蓋，交映其間。既到，安置於別館，設壇席爲薩尼寶乘等五十餘人授予尼戒，以奘師一人爲阿闍梨，其餘諸德爲尊證，三日方畢。受戒後復命巧工圖繪十師尊形，留寺供養。

141. บวชนางภิกษุณี

ยังมีหญิงข้าราชบริพารนางหนึ่งนามว่า ป้อเส็ง เป็นนางพระกำนัลในสมัยเกาโจ้ว (ปู่ของปู่) ของพระเจ้าถังเกาจง เป็นผู้มีจริยวัตรอันงดงาม ทรงภูมิความรู้ทางด้านอักษรศาสตร์และประวัติศาสตร์ พระเจ้าถังเกาจงได้ทรงศึกษาอยู่กับนางแต่ครั้งยังทรงพระเยาว์ แม้ภายหลังขึ้นครองราชย์แล้วก็ยังทรงระลึกถึงพระคุณของนางอยู่เสมอ จึงพระราชทานให้เป็นที่ฮูหยินแห่งเมืองฮอตง แต่ในบั้นปลายชีวิตนางปรารถนาจะออกบวชในศาสนา พระเจ้าถังเกาจงจึงพระราชทานพระราชานุญาต และยังโปรดให้สร้างวัดเฮาะลิ้มยี่ขึ้นในพระราชวังชั้นในพร้อมกับสร้างป้ายจารึกเกียรติคุณ ทั้งยังโปรดให้บวชนางภิกษุณีอีก 10 รูปเพื่ออยู่เป็นผู้ช่วยอุปัฏฐาก จนใกล้ถึงวันอุปสมบทพระองค์ยังทรงถวายจตุปัจจัยมิให้ขาดเหลือ

ครั้นถึงเดือน 2 วันที่ 10 มีพระราชโองการนิมนต์ท่านอาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์พร้อมด้วยพระอันดับอีก 9 รูป อุปสมบทให้แก่ฮอตงฮูหยินที่วัดเฮาะลิ้มยี่ นอกจากนี้พระเจ้าถังเกาจงยังโปรดให้จัดยานพาหนะอันงามวิจิตร 10 คัน และยานมีดนตรีบรรเลงอีก 10 คัน รออยู่ที่ประตูเมืองเกงเอี๋ยว เมื่อรถม้านำขบวนเข้าเมืองแล้ว ค่อยขึ้นรถออกเดินทาง โดยมีเถราจารย์ 10 รูปนำหน้า วงดนตรีตามหลัง เพื่อจัดพิธีอุปสมบทเป็นภิกษุณีให้แก่ฮูหยินและบริวารอีกกว่า 50 นาง พิธีนี้นอกจากท่านอาจารย์เป็นพระอุปัชฌาย์แล้ว ยังมีพระกรรมวาจาจารย์ พระอนุสาวนาจารย์ และพระอันดับ จัดพิธีอยู่ถึง 3 วันจึงแล้วเสร็จ ภายหลังเสร็จพิธีได้มีพระราชโองการให้วาดภาพพระอาจารย์ทั้ง 10 รูปขึ้นไว้ในวัด เพื่อเป็นที่ระลึกและเป็นที่สักการบูชาสืบไป.

* * *

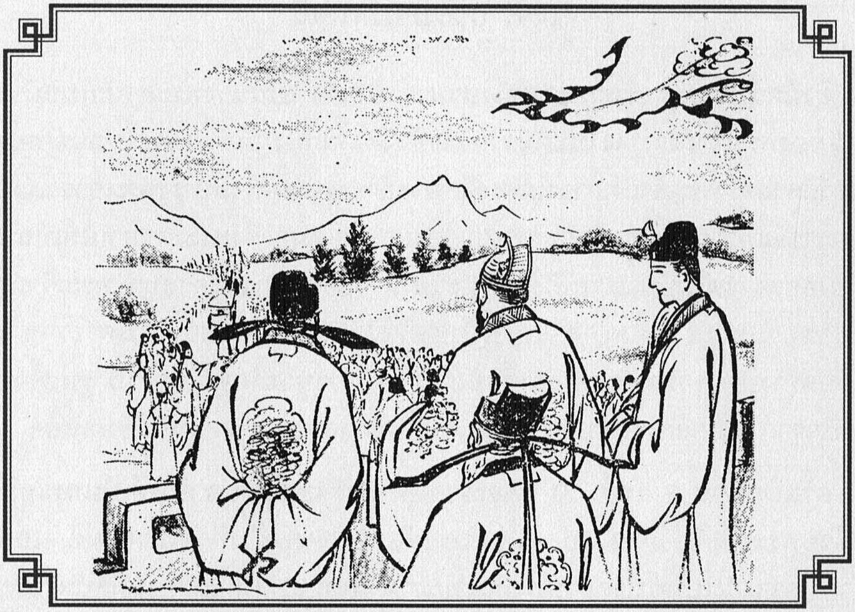

142. 御賜碑文

顯慶元年春三月，御製大慈恩寺碑文完成，時禮部尚書許敬宗遣使將碑文送與奘師。師親往謝恩，並請御筆親書，勅匠鐫訖，於夏四月初八，將碑送寺。

奘師蒙聖慈賜碑，不敢空默待送，乃率慈恩寺徒衆及京城僧尼，各營幢蓋寶帳幡花，共至芳林門迎碑。

帝勅大常九部樂官，長安、萬年二縣樂車百餘乘，至初七日，集於城西安福門街，惟是夜天雨，初八日路不堪行，又勅暫停。仍迎法師入內，至初十天晴，仍勅照前陳設，至十四日旦，方乃引發幢幡等依次陳列，從芳林門至慈恩寺，三十里之間，蔚成大觀。

帝登安福門樓，望之甚悅。京都士女，觀者百餘萬人。至十五日度僧七人，設二千僧齋，陳九部音樂於佛殿前，至晚方散。

十六日，奘師又與徒衆，詣朝堂陳謝。

142. พระราชทานป้ายจารึก

ต้นปีรัชสมัยเฮี่ยงเข่งของพระเจ้าถังเกาจง เดือน 3 การสร้างป้ายพระราชทานของวัดไต่ซืออึงยี่ก็เสร็จสมบูรณ์ โควเก้งจงเจ้ากรมพิธีการได้ส่งป้ายจารึกให้ท่านอาจารย์ เมื่อท่านอาจารย์ได้รับแล้วก็เข้ามาขอบพระทัยฮ่องเต้ด้วยตนเอง และขอพระราชทานให้ช่างแกะสลักจนเสร็จเรียบร้อย

ครั้นเดือน 4 วันที่ 8 ท่านอาจารย์ได้รับพระมหากรุณาพระราชทานป้าย ก็มิกล้าคอยรับอยู่ภายในวัด จึงจัดให้ศิษย์วัดพร้อมด้วยภิกษุภิกษุณีในเมืองออกไปคอยรับอยู่ที่ประตูฮวงลิ้มมึ้ง นอกจากนี้ยังโปรดให้คณะดนตรีหลวงคอยบรรเลง รวมถึงมีขบวนรถของเซียงอานและบ่วงนี้สองเมืองร่วมบรรเลงรวมเป็นรถ 100 กว่าคัน จนถึงวันที่ 7 ขบวนได้รวมตัวกัน ณ ประตูเมืองด้านตะวันตก ถนนฮกมึ้ง แต่พอถึงกลางคืนบังเกิดฝนตกห่าใหญ่ เป็นเหตุให้วันที่ 8 ถนนหนทางเต็มไปด้วยน้ำไม่อาจสัญจรไปมา จึงมีรับสั่งให้หยุดพักงานพิธีไว้ก่อน แล้วนิมนต์ท่านอาจารย์กลับวัด ครั้นถึงวันที่ 10 ฝนหยุดตกแล้วจึงรับสั่งให้กลับไปจัดงานตามเดิม เช้าวันที่ 14 จึงจัดให้มีผู้คนถือธง ฉัตร ตั้งแถวคอยต้อนรับตั้งแต่ประตูฮวงลิ้มไปจนถึงวัดไต่ซืออึงยี่ เป็นระยะทาง 30 ลี้ ริ้วขบวนเป็นระเบียบเรียบร้อยน่าชมนัก

พระเจ้าถังเกาจงประทับอยู่บนหออังฮก ทอดพระเนตรแล้วก็ทรงปลื้มปีติยิ่ง ผู้คนชายหญิงในเมืองต่างพากันมาเฝ้าชมนับเป็นจำนวนมหาศาล จนถึงวันที่ 15 ได้มีการอุปสมบทพระภิกษุ 7 รูป และทำบุญถวายภัตตาหารเพลพระภิกษุ 2,000 รูป พวกดนตรีหลวงก็คอยบรรเลงอยู่หน้าพระด้วย จนพลบค่ำผู้คนจึงได้สลายตัวไป รุ่งขึ้นวันที่ 16 ท่านอาจารย์พร้อมด้วยสานุศิษย์ก็พากันมาเข้าเฝ้าเพื่อขอบพระทัย.

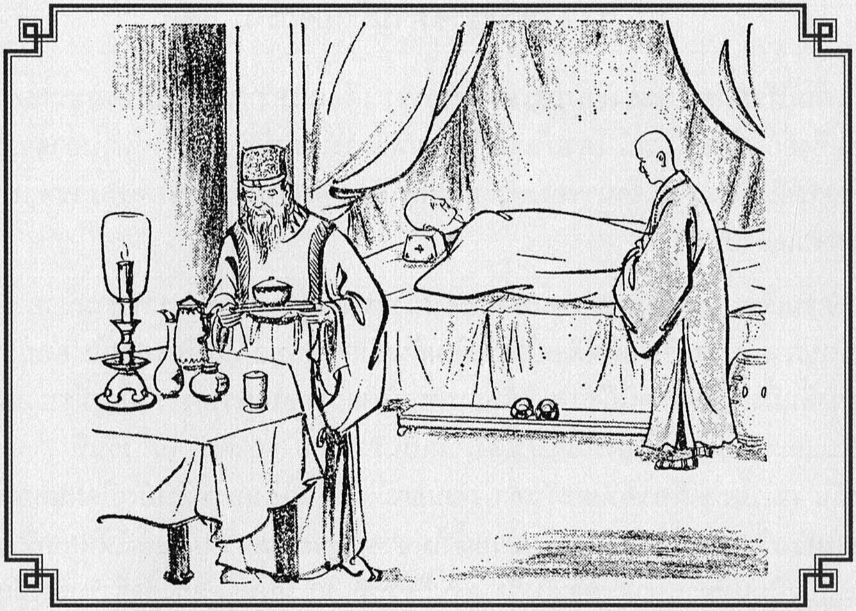

143. 冷病復發

奘師因往西天竺求經，跋涉雪山，遂得冷病，每發封心，屢經困苦，數年以來，憑藥石防禦，始保無恙。是夏五月，以氣候酷熱稍為貪涼，因此冷病復發，幾陷不濟，道俗聞訊，無不憂懼。

中書聞悉，奏與帝知，乃奉勅遣御醫蔣孝璋，針醫上官琮等專看，針藥皆令內侍送至。使者日有數起，遣往問候，遞報消息，其珍惜如是，雖慈父之於一子，亦有過之而無不及。孝璋等給侍醫藥，晝夜不離。

經五日師病方愈，內外始安，奘師既蒙聖恩，翌日即進表謝恩。帝覽表又遣人前往慰問，勸師初愈氣虛，善自攝衛，不宜即用心力。

人命無常，這說明奘師也一樣不能避免人生老病之軀體，要循此常規，而步上萬法無常的途徑，雖病臥五日即愈，但奘師的健康情形已大受影響。

143. โรคเก่ากำเริบ

ปี พ.ศ. 1199 ท่านอาจารย์บังเกิดอาพาธด้วยโรคที่สืบเนื่องจากสมัยเมื่อเดินทางข้ามภูเขาน้ำแข็งอันทุรกันดารเพื่อไปอินเดีย ทุกครั้งที่โรคแห่งความหนาวกำเริบก็สุดแสนจะทรมาน หลายปีที่ผ่านมาต้องอาศัยโอสถจากหมอหลวงเยียวยาจึงปลอดภัยมาได้ จนถึงเดือน 5 อากาศร้อนสุดจะทานทน เมื่อปรารถนาจะให้เย็นสบายสักน้อยก็เป็นเหตุให้โรคเก่ากำเริบขึ้นอีก แต่ครั้งนี้อาการหนักขึ้นจนยากจะต้านทาน ทั้งพระสงฆ์และคฤหัสถ์ที่ทราบข่าวต่างพากันปริวิตก เมื่อล่วงรู้ไปถึงทางการจึงนำเรื่องกราบทูลให้พระเจ้าถังเกาจงทรงทราบทันที พระองค์ทรงมีบัญชาแพทย์หลวงเจียงเฮ่าเจียงและเจี่ยกัวจง ทั้งสองท่านให้ช่วยกันดูแลท่านอาจารย์อย่างเต็มที่ พร้อมกับทำรายงานถวายให้ทรงทราบโดยตลอดด้วย เป็นการเอาใจใส่ดูแลเสมือนหนึ่งบิดาคอยเอาใจใส่ดูแลบุตรสุดรักเพียงคนเดียวฉะนั้น

ครั้นผ่านไป 5 วัน อาการไข้ของท่านอาจารย์ก็ทุเลาจนหายเป็นปกติ ผู้คนทั้งภายในและภายนอกวัดต่างโล่งอก พากันคลายความวิตกกังวลลง ส่วนท่านอาจารย์เมื่อได้รับการดูแลรักษาอย่างดีภายใต้พระราชูปถัมภ์ของพระเจ้าถังเกาจงดังนี้ ก็สำนึกในพระมหากรุณาธิคุณเป็นยิ่งนัก รุ่งขึ้นได้เดินทางไปเข้าเฝ้าเพื่อขอบพระทัย เมื่อพระเจ้าถังเกาจงทรงทราบแล้วก็รับสั่งให้แพทย์หลวงคอยดูแล ทั้งยังทรงไต่ถามถึงทุกข์สุข พร้อมกับมีรับสั่งว่า ร่างกายเพิ่งฟื้นไข้ใหม่ ๆ ยังไม่แข็งแรง สมควรพักผ่อนให้มากและงดรับภารกิจในระยะนี้ ขอให้ถนอมร่างกายตนเองด้วยการพักผ่อนอีกสักระยะหนึ่งด้วย

ชีวิตมนุษย์ทุกคนมีความไม่เที่ยงแท้เป็นธรรมดา ท่านอาจารย์ก็ไม่สามารถหลีกเลี่ยงกฎธรรมชาติแห่งความเกิด แก่ เจ็บไข้ของสังขารไปได้ และท่านก็กำลังเคลื่อนไปตามกฎอนิจจังคือความไม่เที่ยงอันเป็นสัจธรรม การอาพาธของท่านอาจารย์ในครั้งนี้ แม้จะหายไปได้ภายใน 5 วันก็ตาม แต่ตัวท่านเองก็รู้สึกได้ว่าหลังจากการอาพาธครั้งนี้ สังขารร่างกายก็ไม่แข็งแรงดังเดิมอีกแล้ว.

❖

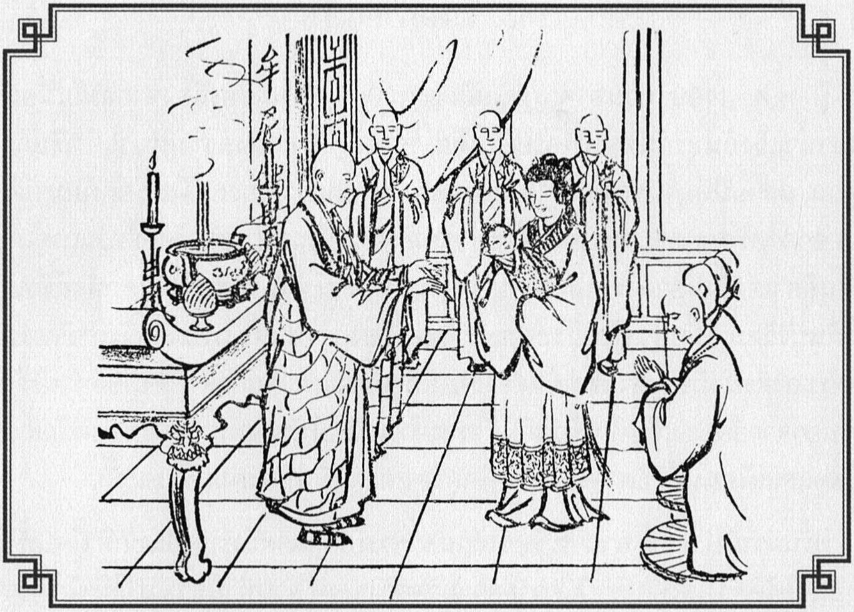

144. 佛光王子

奘師病愈，帝遣使迎師入宮，安置於凝陰殿院之西閣供養，繼續翻譯。

冬十月，中宮皇后懷孕難產，乃歸依三寶，請垂加佑。法師啓曰：聖體必安和無苦，然所懷者是男，平安之後，願聽出家， 當蒙勅許。

皇后分娩，果生一男，端正奇特，神光滿院，帝歡喜不已，內外舞躍。帝勅使報與法師，必不違所許，願法師護念，號爲佛光王太子。

十二月五日滿月，勅爲佛光王太子度七人出家，仍請法師爲佛光王太子剃髮，所剃之髮，則表王煩惱已落；所度之僧則表王之侍衛具矣。法師爲慶佛光王太子滿月，進呈法服及金字般若心經一卷，香爐寶字香案經架數珠錫杖等，以充道具。俾善神見而踴躍，而爲王子造福。

144. ราชโอรสพุทธประภา

ภายหลังท่านอาจารย์หายจากอาพาธแล้ว พระเจ้าถังเกาจงได้นิมนต์ท่านอาจารย์เข้าไปในพระราชวัง และให้พำนักอยู่ ณ พระที่นั่งเง้งอิมด้านตะวันตก ซึ่งจัดถวายให้เพื่อเป็นที่เริ่มงานแปลพระคัมภีร์

เหมันตฤดู เดือน 10 พระอัครมเหสีตำหนักกลางทรงพระครรภ์ ประสูติยาก จึงถวายคำแนะนำให้ทรงรับไตรสรณาคมน์ ขอพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งคุ้มครอง

ท่านอาจารย์ถวายคำแนะนำว่า หากพระวรกายของพระอัครมเหสีทรงปลอดภัยไร้ทุกข์ และพระครรภ์นั้นประสูติเป็นพระโอรสโดยสวัสดิภาพแล้ว ใคร่ขอพระราชทานพระราชานุญาตให้ออกผนวช

ในที่สุดพระอัครมเหสีก็ให้ประสูติพระโอรสที่น่ารักน่าเอ็นดู บัดนั้นบังเกิดมีรัศมีส่องทั่วห้องพระโรง พระเจ้าถังเกาจงทรงปีติยินดีเป็นอย่างยิ่ง รับสั่งให้ข้าราชบริพารแจ้งท่านอาจารย์ทราบว่า พระองค์จะไม่ทรงขัดตามที่ท่านขอ ขอให้ท่านอาจารย์ช่วยปกป้องคุ้มครอง และให้พระนามราชโอรสว่าฮุกกวง (พุทธประภา) ด้วย วันที่ 5 เดือน 12 ครบเดือน โปรดให้มีพิธีบรรพชาในนามของฮุกกวงราชโอรส และนิมนต์ท่านอาจารย์เป็นผู้ปลงพระเกศาให้ การปลงผมนั้นเปรียบเสมือนการตัดกิเลสออกไป การให้บรรพชาเป็นภิกษุสงฆ์นั้นเปรียบเสมือนสร้างบารมีโดยสมบูรณ์

ท่านอาจารย์ได้ฉลองราชโอรสพุทธประภาครบเดือน พร้อมกันนี้ได้ถวายจีวรและปรัชญาปารมิตาหฤทัยสูตรอักษรสีทอง 1 ผูก กระถางธูป ที่ตั้งพระสูตร ลูกประคำไม้คทาธุดงค์ เป็นต้น ครบถ้วนบริขารเพื่อเพิ่มพูนกุศลบารมีแด่พระราชโอรส เมื่อทวยเทพฝ่ายดีมาพบเห็นจะได้บังเกิดปีติพลอยอนุโมทนาในการสร้างกุศลครั้งนี้ด้วย.

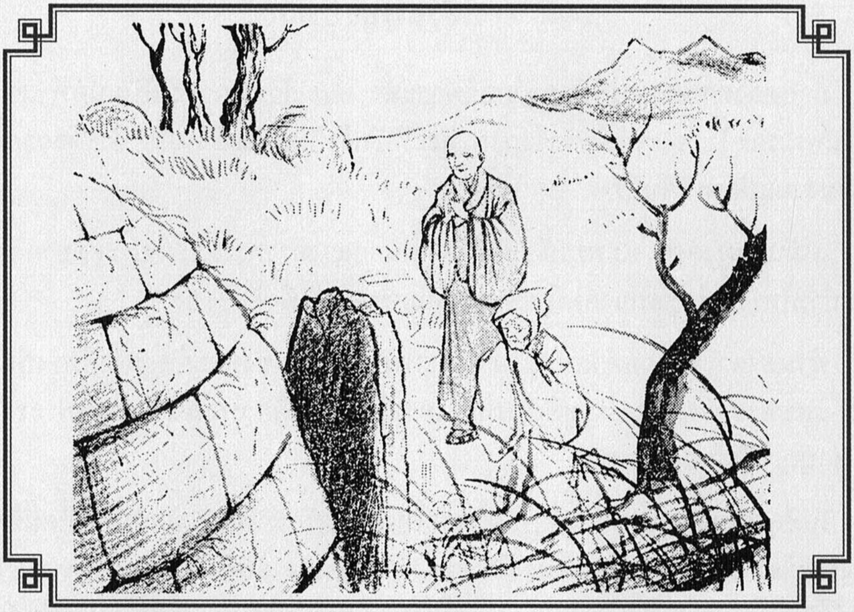

145. 與姊掃墓

二年春一月，帝駕幸洛陽宮，奘師亦陪從至此，奘師還鄉遊覽，訪問舊里，緱氏鎮，親故淪喪將盡，唯有老姊一人，適張氏，相見之下，悲喜交集。

師問其姊，父母墳墓所在，乃由其姊陪往躬自掃墓謁親。四十餘載年久荒頹，於是更尋勝地，欲另具棺槨而改葬。然雖有此心，未敢專志，乃進表陳述。要求延長假期，來辦改葬之事。帝閱表，允其所請，仍勅有關部門，供給奘師改葬父母墳墓所需一切。

營葬之日，洛陽道俗聞訊赴者一萬餘人。

145. เยี่ยมบ้านเดิม

ใน พ.ศ. 1200 เดือน 1 ฤดูใบไม้ผลิ พระเจ้าถังเกาจงเสด็จยังนครลกเอี๋ยง ท่านอาจารย์ได้โดยเสด็จด้วย และถือโอกาสแวะเยี่ยมภูมิลำเนาเดิมที่ตำบลเกาสี อันเป็นชนบทใกล้กับนครนี้ พร้อมกับสืบหาญาติแต่ก็ได้ความว่าล้วนถึงแก่กรรมไปหมดแล้ว คงเหลือแต่พี่สาวคนเดียวซึ่งได้ย้ายไปอยู่ที่อื่น ครั้นไปตามตัวมาจนพบกันต่างก็ดีใจและเศร้าใจ ท่านอาจารย์ถามพี่สาวถึงสถานที่ฝังศพของบิดามารดาว่าอยู่แห่งใด พร้อมกับให้พี่สาวเป็นผู้นำทางไปเยี่ยมที่ฝังศพบิดามารดา

กาลเวลาล่วงมา 40 กว่าปีแล้ว เมื่อแลเห็นที่ฝังศพก็ปรักหักพังเป็นที่น่าสังเวช ท่านจึงคิดจะทดแทนคุณแม้ว่าในใจคิดจะหาสถานที่ฝังเสียใหม่ให้เรียบร้อยขึ้น แต่ก็ยังมิกล้า จึงมีลิขิตถวายพระเจ้าถังเกาจงให้ทรงทราบ และขอให้ทรงยืดเวลาเสด็จนิวัตออกไปเพื่อท่านจะได้จัดการพิธีฝังศพบิดามารดา ฮ่องเต้ทอดพระเนตรลิขิตแล้ว มีพระราชานุญาตตามที่ขอ และรับสั่งให้เจ้าหน้าที่ออกไปจัดทำที่ฝังศพให้ใหม่ด้วย ในวันฝังศพมีทั้งพระภิกษุและคฤหัสถ์ในนครลกเอี๋ยงไปร่วมการบำเพ็ญกุศลครั้งนี้เป็นจำนวนถึงหมื่นเศษ.

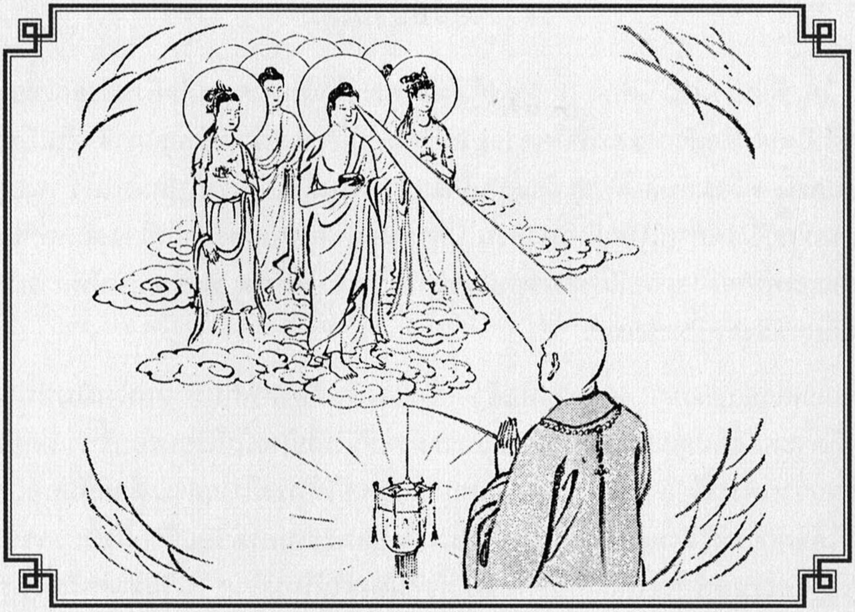

146. 譯經瑞相

五年春正月初一起，師首譯大般若經，是經梵本，總計有二十萬頌，文既廣大，學者每請刪略，法師將隨順衆意，如鳩摩羅什法師所譯除繁去重之法。奘師作此念已，於夜夢中，即有極怖畏之事，以相警誡；或見猛獸搏人，汗流戰慄，方得脫免。覺後驚懼，向衆宣布，仍依廣譯。

果然，宣告之夜，乃見諸佛菩薩，眉間放光，照射觸及己身，心意怡適。法師又自見手執花、燈，供養諸佛；或昇高座，爲衆說法。多人圍繞，讚歎恭敬。

於是師譯此經，不敢更刪一字，一如梵本。當時佛說此經，凡四處；一在王舍城靈鷲山，二在祇樹給孤獨園，三在他化自在天宮，四則於王舍城竹林精舍。共計一十六會，合爲一部。奘師譯時，文有疑錯，即取自西域所得三本校正，審慎之心，古來無比。或遇文乖旨奧，意有躊躕，必覺異境，似若有人，授以明決，情即豁然！猶若披雲睹日。奘師自謂，如此悟處，乃是諸佛菩薩所加被者。

146. บังเกิดศุภนิมิตในการแปลพระสูตร

เฮี่ยงเข่งรัชสมัยที่ 5 ของพระเจ้าถังเกาจง เดือน 1 วันที่ 1 ฤดูใบไม้ผลิ ตรงกับ พ.ศ. 1203 ได้เริ่มการแปลมหาปรัชญาปารมิตาสูตร คัมภีร์นี้ต้นฉบับสันสกฤตมีเนื้อหามากถึงสองแสนโศลก ผู้ศึกษาจึงมักขอให้แปลอย่างรวบรัดสรุปใจความแต่พอสังเขป ทีแรกท่านอาจารย์ก็มีความคิดจะอนุโลมไปตามนั้น เพราะบุคคลอื่นดังเช่นท่านกุมารชีพ เมื่อแปลก็จะใช้วิธีสรุปความแบบย่นย่อ และเลือกแปลเพียงตอนที่สำคัญ ๆ เท่านั้น แต่พอท่านอาจารย์มีความคิดเช่นนี้แล้ว ปรากฏว่าราตรีนั้นท่านได้เกิดฝันร้ายที่น่าสะพรึงกลัวอย่างยิ่ง ในฝันท่านตกอยู่ท่ามกลางหมู่สัตว์ร้ายนานาชนิดแวดล้อมเข้ามาหมายจะทำร้าย ท่านพยายามหลีกหนีด้วยความหวาดกลัวจนตัวสั่นเหงื่อชุ่มโชก ที่สุดจึงรอดพ้นจากวงล้อมนั้นได้แล้วก็ตกใจตื่นขึ้น เมื่อมาตรึกตรองความฝันนั้นแล้วก็มีความวิตกกังวลนัก จึงได้ประกาศแก่คณะแปลทั้งหลายว่า จะแปลคัมภีร์นี้ตามต้นฉบับอย่างครบถ้วนมิให้ตกหล่น

แล้วก็จริงดังคาด ภายหลังประกาศไปแล้วในราตรีนั้นท่านก็นิมิตฝันเห็นพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย ทรงเปล่งแสงรัศมีจากพระอุณาโลมสาดส่องมายังกายตน ทำให้จิตใจบังเกิดปีติชื่นบานเป็นล้นพ้น ท่านอาจารย์ยังเห็นมือของตนถือประทีปและดอกไม้น้อมถวายแด่พระพุทธเจ้าทั้งหลาย และยังได้ขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรมเทศนา มีสาธุชนห้อมล้อมฟังธรรมเป็นอันมาก ชนทั้งนั้นต่างสรรเสริญท่านด้วยความเคารพ ด้วยเหตุนี้ท่านอาจารย์จึงแปลตรงตามต้นฉบับสันสกฤตทั้งหมด ไม่กล้าแปลโดยย่อความหรือตัดทอนแม้แต่ตัวอักษรเดียว

พระสูตรนี้พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้ในสถานที่ 4 แห่ง ได้แก่ ที่ภูเขาคิชฌกูฏในพระนครราชคฤห์ ที่พระเชตวันมหาวิหาร ที่วิมานปรนิมมิตวสวัตตี และที่เวฬุวันในพระนครราชคฤห์ การประชุม 16 ครั้งรวมเป็นหนึ่งพระสูตร ในระหว่างแปลหากท่านพบข้อสงสัยในตัวอักษรก็จะนำคัมภีร์อีก 3 ฉบับที่อัญเชิญมาจากอินเดียมาสอบทานดู เพื่อพิสูจน์ความถูกต้องความละเอียดเช่นนี้เป็นสิ่งที่ไม่เคยมีมาก่อนในอดีตกาล หากที่ใดมีความหมายไม่ชัดเจนหรือระหว่างมีข้อสงสัย ก็มักประสบสิ่งไม่คาดคิดเสมือนมีผู้มาชี้ขาดให้เห็นแจ้งชัดในบัดดลดังหนึ่งดวงสุริยันเคลื่อนคล้อยออกจากหมู่เมฆที่บดบัง ท่านอาจารย์กล่าวว่า สิ่งที่ท่านประสบมาโดยตลอด และแม้แต่การเข้าใจเนื้อความโดยแจ่มแจ้งได้นี้ เกิดจากมีพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์คอยคุ้มครองช่วยเหลืออยู่เป็นนิตย์นั่นเอง.

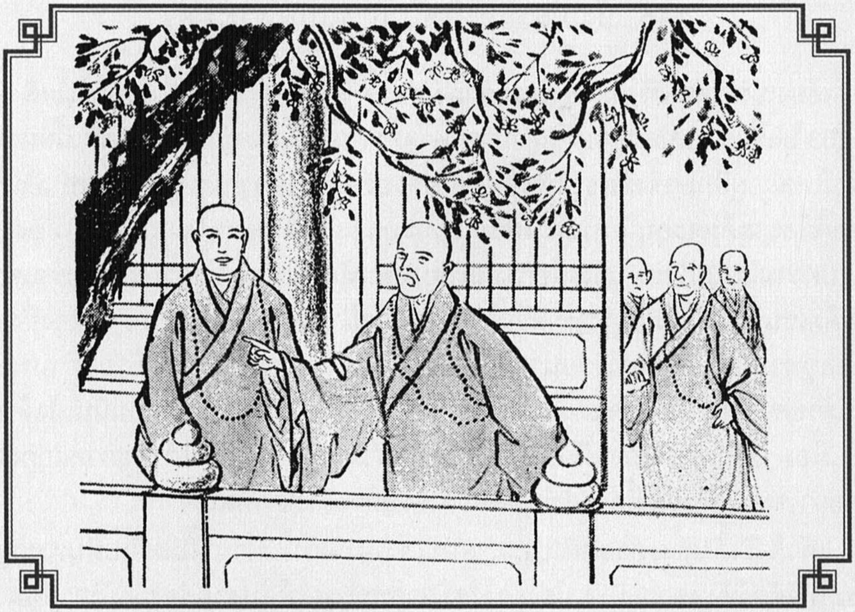

147. 李開六出

奘師在譯大般若經時，不但自見瑞相甚多，助譯諸師，亦多夢瑞兆，見玉華寺內，廣博嚴淨，綺飾莊嚴，幢帳寶蓋，花幡伎樂，盈滿寺中。又見無量僧衆，手執花蓋，共來供養大般若經。寺內衢巷牆壁，皆莊綺錦地，名花舖地，直至翻經院。又聞院內三堂說法，法師在中堂敷演。見者驚覺，來參法師，說夢中所見。法師謂今正翻嚴淨佛土品，諸菩薩等必有供養諸師耳。

這時殿側，有雙李樹，忽於非開花之時，數數開花，花瓣皆六出，鮮榮紅白，非常可愛。

衆議咸云：此是般若再闡之象徵。又六出者，正表六到彼岸〔六波羅密)。

然法師翻此經時，每慮人命無常，常謂諸僧說：玄奘今年六十五，終有一日，無常來到，於此伽藍，經部甚大，懼不能終耳。

但終於龍朔三年冬十月二十三日功畢，合成六百卷。 稱爲大般若經。

147. ดอกลี่บานเป็น 6 กลีบ

ระหว่างที่ท่านอาจารย์แปลมหาปรัชญาปารมิตาสูตรอยู่นั้น ได้มีศุภนิมิตบังเกิดขึ้นมากมาย นอกจากท่านจะประสบด้วยตนเองแล้ว คณาจารย์ผู้ช่วยแปลทั้งหลายต่างก็ได้ประจักษ์ถึงศุภนิมิตอันอัศจรรย์เช่นเดียวกัน เช่นว่าในฝันนั้นแลเห็นภายในวัดเง็กฮัวยี่กว้างใหญ่อลังการวิจิตร แลล้วนไปด้วยธงฉัตรรัตนะและมวลบุปผา แว่วเสียงสรรพสังคีตบรรเลงได้ยินยลทั่วอาราม และยังเห็นมีภิกษุสงฆ์มากมายประคองร่มฉัตรและดอกไม้ต่างมาสักการบูชาคัมภีร์มหาปรัชญาปารมิตาสูตร ตามระเบียงผนังกำแพงล้วนตกแต่งด้วยผ้าแพรขาวแลดูงดงามหมดจด ระหว่างทางเดินยังมีดอกไม้นานาชนิดเรื่อยไปจนถึงสถานที่แปลพระสูตร และยังได้ยินพระสงฆ์ขึ้นแสดงเทศนา 3 ธรรมาสน์ โดยมีท่านอาจารย์นั่งอยู่กลาง เมื่อผู้ที่ประสบนิมิตดังกล่าวต่างมาสนทนากันถึงความฝันนั้น ท่านอาจารย์ตอบว่า ขณะนี้กำลังแปลถึงบทพุทธเกษตรปริศุทธิปริวรรต เหล่าพระโพธิสัตว์คงมานมัสการคณาจารย์ทั้งหลาย

ขณะนั้นบริเวณข้างวิหาร มีต้นลี่อยู่ 2 ต้น แต่แล้วก็เกิดผลิดอกนอกฤดูกาลอย่างต่อเนื่องน่าอัศจรรย์ ดอกลี่นั้นบานเป็น 6 กลีบ มีทั้งสีแดงสีขาวดูงามน่าชมยิ่ง ทุกคนต่างกล่าวเป็นเสียงเดียวกันว่า นี่คงเป็นสัญลักษณ์ที่ปรัชญาจำรัสแสงอีกครั้ง และ 6 กลีบนั้นก็ตรงกับบารมี 6 นั่นเอง

ในขณะท่านอาจารย์แปลพระสูตรนี้ ท่านคิดใคร่ครวญอยู่เสมอว่าชีวิตคนเราเป็นของไม่เที่ยง และยังกล่าวกับภิกษุสงฆ์อยู่เนือง ๆ ว่า ข้าพเจ้าเฮี่ยงจังปีนี้ 65 แล้ว สักวันความไม่เที่ยงต้องมาเยือน พระสูตรนี้ใหญ่มาก เกรงว่าจะไม่อาจแปลได้สำเร็จ จึงขอให้ทุกท่านจงเร่งพยายามอย่าได้ท้อถอย ในที่สุด รัชสมัยเล่งสวก ปีที่ 3 ณ เหมันตฤดู วันที่ 23 เดือน 10 ก็สามารถแปลจนเสร็จสิ้นได้ รวม 600 ผูก ใช้ชื่อว่ามหาปรัชญาปารมิตาสูตร.

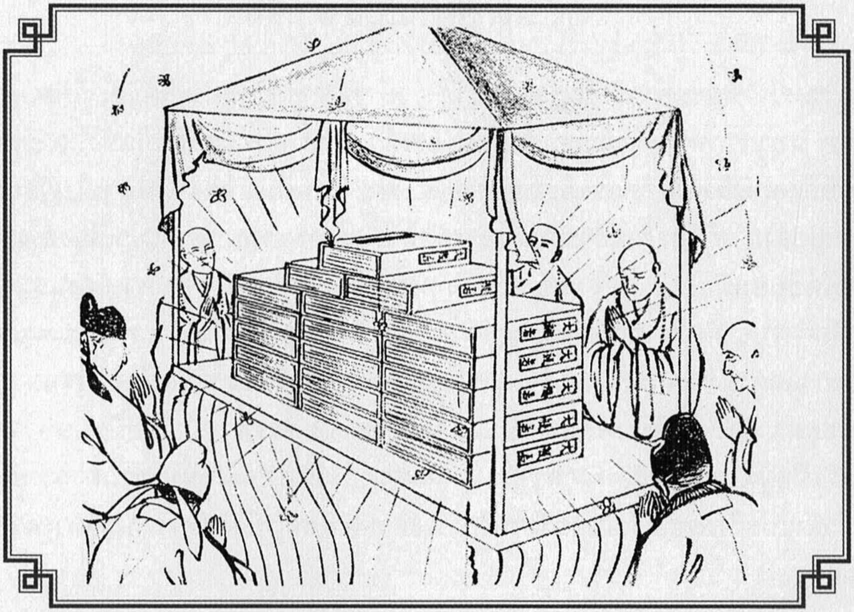

148. 般若放光

奘師將六百卷大般若經譯成後，合掌歡喜，告諸徒衆：此經於我漢地有緣，玄奘來此玉華者，此經之力也。若在京師，諸緣牽亂，豈有了時？今得完成，是諸佛冥中加被，龍天擁佑。此乃鎮國之寶，徒衆宜各踴躍欣慶。

這時玉華寺僧衆，慶賀功成，設齋供養。是日請經從肅誠殿至嘉壽殿齋所講讀，當迎經時，般若放光，諸天散花，並聞空中音樂，及非常之香氣，大衆既睹靈瑞，倍增嘉慰。

師告門人說：此經自記，此方當有樂大乘者，國王大臣四部徒衆，凡書寫受持讀誦流布者，皆得生天，究竟解脫。既有此文，不可緘默。

至十一月二十日, 令弟子窺基，奉表奏聞，御製經序。十二月七日勒許。

148. มหาปรัชญาปารมิตาสูตรเปล่งรัศมี

ท่านอาจารย์แปลมหาปรัชญาปารมิตาสูตร 600 ผูกสำเร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ประนมมือขึ้นสาธุการด้วยความยินดี กล่าวแก่สานุศิษย์ทั้งหลายว่า พระสูตรนี้กับประเทศจีนมีบุญวาสนาต่อกัน ข้าพเจ้าได้มาวัดเง็กฮัวยี่ก็ด้วยอานุภาพแห่งพระสูตรนี้ หากยังอยู่เมืองหลวงแล้วด้วยภารกิจนานัปการก็คงมิอาจแปลสำเร็จลุล่วงโดยง่ายเป็นแน่ บัดนี้งานแปลได้สำเร็จเรียบร้อยสมบูรณ์ ก็ด้วยบารมีพุทธานุภาพปกป้องคุ้มครอง อีกเหล่าเทพเทวาคอยเกื้อหนุนพระสูตรนี้ยังประเทศให้มั่นคงหาค่ามิได้ จึงควรอย่างยิ่งที่สานุศิษย์ทั้งหลายจะยินดีอนุโมทนา

เวลานั้นพระภิกษุสงฆ์ในวัดเง็กฮัวยี่จัดพิธีบำเพ็ญกุศลเฉลิมฉลอง มีจัดเลี้ยงภัตตาหารเพลแด่สงฆ์ ครั้นได้เวลาก็อัญเชิญพระสูตรนี้จากวิหารสกเซ้งมาถึงวิหารเกียสิ่วอันเป็นหอฉัน ระหว่างที่ผู้คนกำลังสวดสาธยายต้อนรับพระสูตรอยู่นั้น ฉับพลันพระมหาปรัชญาปารมิตาสูตรก็เปล่งรัศมีเจิดจ้า ทวยเทพโปรยทิพยบุปผา แว่วเสียงทิพยสังคีตจากเบื้องนภากาศ อีกทั้งกลิ่นสุคนธชาติก็หอมตรลบไปทั่วอาณาบริเวณ บรรดาผู้ได้พบเห็นศุภนิมิตครั้งนี้ต่างก็เพิ่มความปีติยินดีขึ้นเป็นทวีคูณ

ท่านอาจารย์ได้กล่าวแก่สานุศิษย์ว่า จากบันทึกของพระสูตรนี้กล่าวว่า ดินแดนประเทศจีนมีผู้เลื่อมใสในนิกายมหายาน โดยมีพระราชา มหาอำมาตย์ ตลอดจนพุทธบริษัท 4 หากผู้ใดบังเกิดจิตศรัทธานำไปศึกษาและปฏิบัติ ต่างก็จะได้ไปอุบัติบังเกิดในสุคติโลกสวรรค์และจะได้หลุดพ้นในที่สุด เมื่อมีเนื้อความในพระสูตรเช่นนี้ ก็จงอย่าได้ละเลยช่วยกันเผยแผ่ให้กว้างไกลออกไปด้วย

จนถึงเดือน 11 วันที่ 20 ท่านอาจารย์ได้สั่งศิษย์ชื่อกุยกี เข้าถวายลิขิตเพื่อขอพระราชทานคำนำ เดือน 12 วันที่ 7 มีพระราชโองการพระราชทานตามที่ขอ.

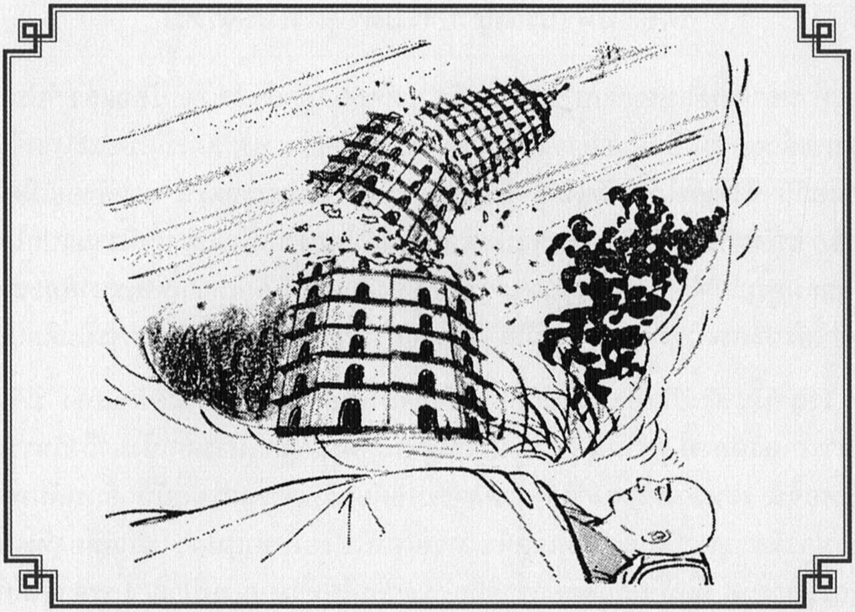

149. 夢塔崩倒

奘師自完成大般若經譯事後，自覺身力衰竭，知無常將至，乃告其門人：吾來玉華寺，本爲譯大般若經，今經已譯終，吾之生涯亦將終盡。若無常來到，汝等宜從儉省辦理後事，只要用一條粗竹蓆，裹送山澗僻處安置，勿近宮寺，以此乃不淨之身，要放的遠些。門徒等聞後，莫不黯然淚下，但也只好安慰奘師幾句。

麟德元年正月初一日，翻經大德及玉華寺衆，懃懇啓請翻大寶積經，奘師見衆情專誠，勉力翻譯數行，就擱筆停住，告大衆說：此經部軸與大般若同，玄奘自量氣力不復辦此。死期已至，勢難再作此長遠的譯事。今欲往蘭芝等谷禮拜，乃與門人同出， 禮罷返寺，專精行道，遂絕譯事。

初八日有弟子高昌僧玄覺，夢見有一浮圖，端嚴高大，忽然崩倒，見已驚起，走告奘師。師說：此非汝身之事，而是吾將滅謝之徵兆耳。

149. ฝันเห็นพระเจดีย์พังลงมา

หลังเสร็จงานแปลมหาปรัชญาปารมิตาสูตร ท่านอาจารย์ก็เริ่มรู้สึกว่าร่างกายอ่อนแอลงไม่เหมือนก่อน คาดว่าตนเองคงจะดำรงสังขารไปได้อีกไม่นาน ก็เรียกศิษย์มาสั่งเสียว่า ข้าพเจ้ามาวัดเง็กฮัวยี่นี้ก็เพื่อแปลมหาปรัชญาปารมิตาสูตร บัดนี้ได้แปลเสร็จสมบูรณ์เรียบร้อยแล้ว อายุขัยข้าพเจ้าก็ใกล้ฝั่งเต็มที หากแม้นถึงกาลมรณะลงในวันใด ก็ขอให้จัดการอย่างเรียบง่าย เอาเสื่อไม้ไผ่ห่อซากสังขารของข้าพเจ้าไปฝังเสียให้ไกลจากเมือง อย่าให้ใกล้วัดและพระราชวัง ด้วยกายสังขารนี้เป็นสิ่งปฏิกูล ต้องทิ้งไว้ให้ห่างไกลเสียจึงควร เหล่าศิษย์เมื่อได้ฟังความปรารถนาของท่านดังนี้แล้วก็พากันเศร้าสลดใจ แต่ก็สุดที่จะทำประการใดได้ เพียงแต่กล่าวถ้อยคำให้กำลังใจแก่ท่านเท่านั้น แต่เมื่อเวลาผ่านไปท่านก็หาได้มีอาการผิดปกติไปแต่ประการใดไม่

จนรัชสมัยลิ่งเต็ก ปีที่ 1 ตรงกับวันที่ 1 เดือน 1 คณะผู้แปลพระสูตรของวัดเง็กฮัวยี่ได้ร้องขอให้ท่านช่วยแปลมหารัตนกูฏสูตร ท่านอาจารย์เมื่อเห็นความตั้งใจของคณะทำงานจึงได้ใช้ความพยายามขึ้นอีก แต่ครั้นแปลไปได้เพียงไม่กี่แถวก็หยุดชะงัก วางพู่กันลงแล้วกล่าวว่า พระสูตรนี้มีเนื้อหามากเทียบเท่ามหาปรัชญาปารมิตาสูตร เกรงว่ากำลังกายไม่สามารถเรียกกลับคืน อวสานแห่งอายุขัยคงใกล้มาถึงก่อนจะแปลได้สำเร็จ เวลานี้มิอาจกระทำสิ่งใดต่อได้แล้ว วันนี้จะไปนมัสการที่ลั่งจือและที่อื่น ๆ ก่อน เมื่อกล่าวจบก็ออกเดินทางไปพร้อมด้วยลูกศิษย์ หลังจากกลับมาแล้วก็เก็บตัวปฏิบัติธรรม ยุติงานแปลทั้งปวง

คืนวันที่ 8 ศิษย์ของท่านชื่อพระเฮียงกัก เป็นชาวเกาเชียง ได้ฝันเห็นพระเจดีย์องค์ใหญ่พังทลายลงมาก็ตกใจตื่นขึ้น แล้วรีบไปเล่าให้ท่านอาจารย์ฟัง ท่านอาจารย์กล่าวว่า เรื่องนี้ไม่เกี่ยวข้องกับตัวเจ้า แต่เป็นลางบอกเหตุที่เราจะดับขันธ์.

❖

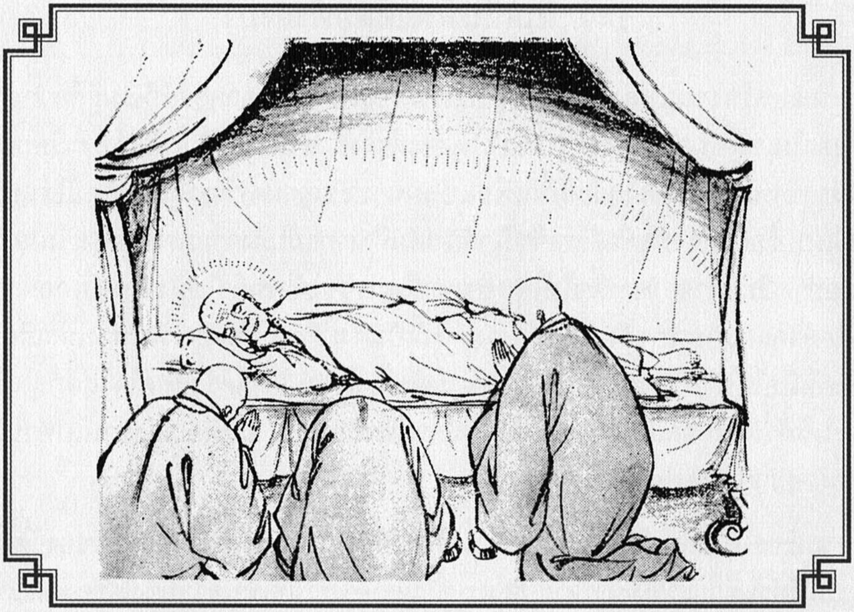

150. 上生內院

初九師在房後跌倒，腳脛上擦破皮少許，因即感疾，至十六日夢眼前有白蓮花，大如船，鮮淨可愛。十七日又夢見百千人，形狀容貌偉大，均著錦衣，且將諸綺繡及妙花珍寶等，裝飾法師的臥房，乃至經院內外，一直到院後山嶺林木，都豎立幢幡，百彩間錯，奏諸音樂。門外又見無數寶輿，滿陳香食美菓，色類百千，並非人中之物。各各擎來，供養奘師，師辭謝說：這般珍味，證神通者方堪得食，玄奘未階此位，何敢接受。但雖則推辭，却進食不止，後被侍者的咳聲驚醒。

奘師自知無常將至，命嘉尚法師計錄所譯經論，合七十五部，總一千三百三十五卷。

奘師請僧行道，至二十三日設齋布施，告辭大衆說：玄奘此毒身深可厭患，今所作事畢，不宜久住，願將所修福慧，廻施一切衆生，共諸有情，同生覩史多天彌勒內院。奉事慈尊，等佛下生時亦願隨下，廣作佛事，乃至無上菩提。二月初四夜半，瞻病僧明藏

禪師，見有二人各長一丈許，共捧一白蓮花，如小車輪，花有三重葉，長尺餘，光淨可愛。將至法師前，擎花人說：師從無始已來，所有損惱衆生的諸種惡業，皆因今之小疾而得消除，應生欣慶。

奘師顧視，合掌良久，遂以右手，自支頭次，以左手伸左臂上，舒足重疊，右脇而臥，直至命終，竟不廻轉，不飲不食，至初五夜半，弟子問師得生彌勒内院否？師報曰：「得生」。言罷喘息漸微，少間神逝，麟德元年二月五日示寂。世壽六十五。從足向上漸冷，最後頂暖，色赤白怡悅， 勝過平常，經七七日竟不改變，亦無異氣，足徵奘師已上生内院矣。

150. อุบัติในดุสิตสวรรค์

พอถึงวันที่ 9 ท่านอาจารย์ได้ล้มลงที่ห้องหลังกุฏิ เป็นเหตุให้ขาถลอกเป็นแผลเล็กน้อย ทว่านับแต่นั้นมาโรคก็มีอาการกำเริบขึ้นเป็นลำดับ จนถึงคืนวันที่ 16 ท่านอาจารย์ฝันเห็นเบื้องหน้ามีดอกบัวขาวใหญ่เท่านาวา บริสุทธิ์สะอาดตาน่าชื่นชมนัก มาปรากฏต่อหน้าท่าน ต่อมาคืนวันที่ 17 ก็ฝันเห็นมีผู้คนมากมายนับร้อยพัน รูปร่างหน้าตาสง่างามต่างนำดอกไม้นานาชนิดเข้ามาถวายและประดับตกแต่งภายในกุฏิ ไปจนถึงสถานที่แปลพระคัมภีร์ จนแม้กระทั่งหลังวิหารในสวน ก็ล้วนแล้วไปด้วยธงทิวปลิวประดับสลับสีสันอีกทั้งยังมีเสียงดนตรีบรรเลง ด้านนอกวัดก็เต็มไปด้วยรถทิพย์จำนวนนับไม่ถ้วน และยังมีโภชนาหารเลิศรสอีกทั้งผลไม้นานาชนิดนับร้อยพันอย่าง อันเป็นของที่หาไม่ได้ในเมืองมนุษย์แต่ละอย่างเขานำมาถวายแด่ท่านอาจารย์ แต่ท่านก็ได้ปฏิเสธไปอย่างละมุนละม่อมว่าองเหล่านี้มีแต่ผู้บรรลุอภิญญาเท่านั้นจึงสมควรฉัน อาตมภาพยังมิได้บรรลุถึงขั้นนั้นจะกล้ารับไว้ได้อย่างไร แม้จะปฏิเสธไม่รับ แต่ก็รับมาฉันไม่หยุด กระทั่งได้ยินเสียงไอของคนรับใช้จึงตกใจตื่นขึ้น

เหตุการณ์ในฝันนี้ ท่านอาจารย์เองทราบดีว่า คงใกล้ถึงวันละสังขารแล้ว จึงสั่งให้พระเกียเสียงจดบันทึกการแปลคัมภีร์ของท่าน ทั้งหมด 75 เรื่อง รวมเป็นหนังสือ 1,335 ผูก วันที่ 23 ท่านนิมนต์พระสงฆ์มาสวดมนต์และถวายทาน จากนั้นได้กล่าวอำลาแก่สงฆ์ ท่านอาจารย์กล่าวว่า กายนี้ช่างเต็มไปด้วยพิษ เป็นที่น่ารังเกียจ บัดนี้สิ่งที่ควรกระทำก็ได้ทำ

หมดแล้ว จึงไม่ควรอยู่นาน ด้วยผลานิสงส์แห่งกุศลกรรมที่บำเพ็ญมา ขออุทิศเผื่อแผ่แก่สรรพสัตว์ทั้งหลาย ครั้นเมื่อชีพดับลงแล้วขอให้ได้ไปอุบัติในดุสิตสวรรค์ของพระศรีอริยเมตไตรย ได้อุปัฏฐากพระองค์ จนเมื่อพระองค์เสด็จลงมาตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในอนาคตกาล ก็จะขอช่วยเผยแผ่พระศาสนาตามปณิธานที่ตั้งไว้ จนกว่าจะบรรลุแก่พระโพธิญาณ

ถึงคืนวันที่ 4 เดือน 2 อาการท่านได้ทรุดลงหนัก พระเม่งจั๋งที่เฝ้าไข้เห็นคน 2 คน สูง 1 ตึ๋ง ถือดอกบัวขาวขนาดใหญ่เท่าล้อรถ บัวนั้นมีกลีบ 3 ชั้น ยาวเฉี้ยะกว่า ขาวสะอาดสดใสน่าชมยิ่งนัก ส่งมาข้างหน้าท่านอาจารย์ แล้วผู้นั้นก็กล่าวขึ้นว่า อกุศลกรรมของท่านตั้งแต่หลายภพชาติที่ผ่านมา บัดนี้สิ้นสูญลงแล้วด้วยการเจ็บไข้ครั้งนี้ ควรจะยินดีอย่างยิ่ง ท่านอาจารย์มองดู แล้วก็พนมมือไหว้อยู่เช่นนั้นโดยนาน แล้วนอนพลิกกายไปเบื้องขวา มือขวารับแก้ม มือซ้ายทอดไปตามกาย ปลายเท้าทั้งสองเหยียดตรง ตามแบบสีหไสยาสน์ แล้วก็ไม่เคลื่อนไหวอีก ด้วยเหตุมิได้ฉันอาหารและน้ำ พอเวลาเที่ยงคืน ลูกศิษย์ถามท่านอาจารย์ว่าจะได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นพระเมตไตรยหรือไม่ ท่านตอบว่าได้ไปเกิดในชั้นนั้นแน่นอน พอพูดจบลมหายใจก็ลดน้อยลงทุกที แต่ใบหน้ายังแช่มชื่นเหมือนปกติ จนหมดลมหายใจ จากเท้าเย็นจนถึงเบื้องบน สุดท้ายไปอุ่นที่บนศีรษะ สีหน้าแดงขาวใบหน้าชื่นบานเสียยิ่งกว่าตอนปกติ

แม้เวลาผ่านไป 49 วัน สีหน้าก็ยังคงปกติเหมือนเดิม และจะได้มีกลิ่นอันผิดไปจากปกติก็หาไม่ อาการทั้งหมดแสดงเหตุให้ทราบว่า ท่านอาจารย์ได้ไปเกิดในสวรรค์ชั้นดุสิตแล้ว สิริรวมชนมายุได้ 63 พรรษา (บางแห่งระบุว่า 65 พรรษา และว่า 69 พรรษาก็มี) ตรงกับต้นรัชสมัยลิ่งเต็ก วันที่ 5 เดือน 2.

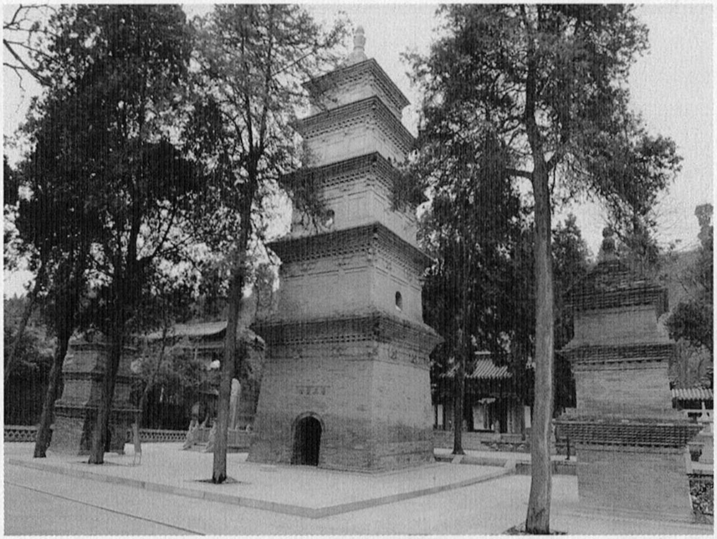

เจดีย์ที่วัดเฮงก่ายี่ นครเชียงอาน ครั้งหนึ่งเคยเป็นที่บรรจุอัฐิพระถังซัมจั๋ง

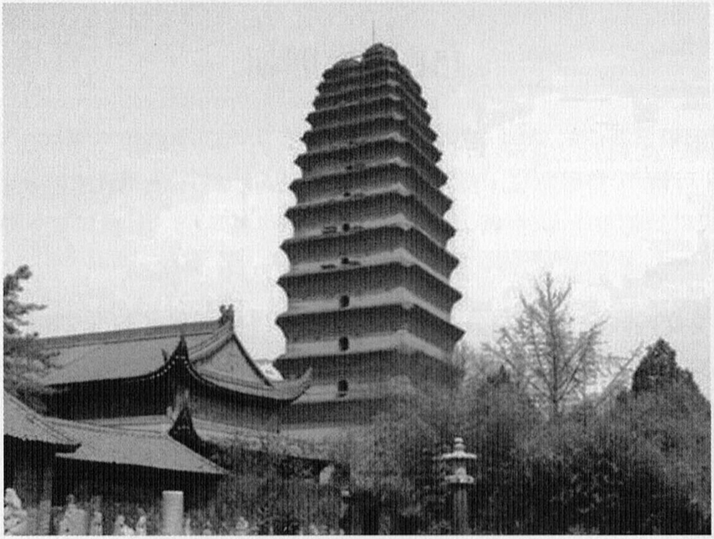

เจดีย์วัดจิ่งฮก นครเชียงอาน พระเจ้าถังจงจงทรงสร้างระหว่างปี พ.ศ. 1250-1252
โดยจำลองแบบจากเจดีย์พระถังซัมจั๋ง

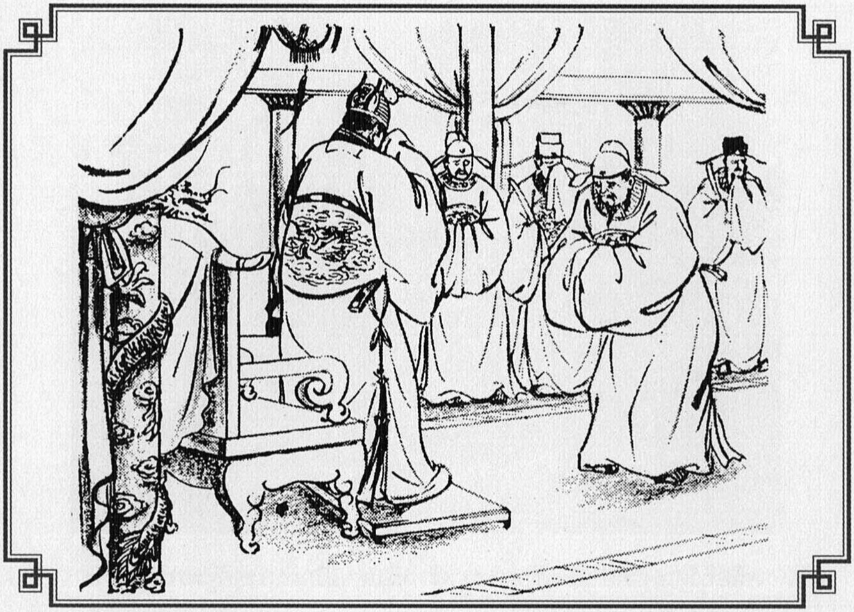

151. 帝哀罷朝

奘師因損足得病的消息，經奏報帝知後，勅中御府遣醫並持藥物往視，所司即差御醫張德志、程桃 ，持藥急往，但抵玉華寺時，法師已終，醫藥竟未能及時洽療，坊州刺史竇師倫只得奏報皇上，法師已亡。帝聞後哀慟傷感不已，爲此罷朝，嘆曰：「朕失國寶矣」。

這時文武百官，莫不悲哽流涕。帝言已嗚噎，悲不能勝！翌日又謂群臣：「惜哉！朕國内失奘師一人，可謂釋衆之樑被摧；四生之中無導師矣。又何異於苦海方闊，而舟航遽沉；暗室猶昏，燈炬斯掩！」言罷，嗚咽不止。

151. งดเสด็จออกขุนนาง

ข่าวการล้มลงจนเป็นเหตุให้ท่านอาจารย์ได้รับบาดเจ็บนั้น ภายหลังจากได้ถวายรายงานพระเจ้าถังเกาจงทรงทราบแล้ว ก็มีรับสั่งให้คณะแพทย์หลวงนำโอสถมาดูแลรักษา โดยมีเตียวเต็กจี่ และเที้ยท้อ เป็นแพทย์หลวงรีบนำยามาทันที ทว่าพอคณะแพทย์มาถึงวัดเง็กฮัวยี่ ท่านอาจารย์ก็ถึงแก่มรณภาพเสียแล้ว โดยที่แพทย์หลวงยังมิทันได้เยียวยา ผู้ว่าการเมืองฮวงจิวนามว่าโต๋วซือลุ้งจึงรีบถวายรายงานให้ทรงทราบ เรื่องที่ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังมรณภาพลงแล้ว เมื่อพระเจ้าถังเกาจงทรงทราบ ก็บังเกิดความโศกสลดในพระราชหฤทัยเป็นอย่างยิ่ง ถึงกับทรงอุทานขึ้นว่า อาณาจักรถังได้สูญเสียแก้วมณีอันล้ำค่าไปเสียแล้ว และด้วยเหตุนี้พระองค์จึงมิได้เสด็จออกขุนนางเป็นเวลาหลายวัน ฝ่ายข้าราชการพลเรือนและทหารทั้งหลายต่างก็เศร้าโศกเสียใจไม่แพ้กัน รุ่งขึ้นได้มีรับสั่งว่า แผ่นดินของเราสูญเสียท่านอาจารย์ไปหนึ่งคน ก็เหมือนเสาหลักที่ค้ำจุนพุทธบริษัทมาหักโค่น บัดนี้หมู่สัตว์จตุรชาติขาดผู้นำเสียแล้ว เสมือนนาวาอับปางท่ามกลางทะเลทุกข์อันไพศาล ดุจประทีปดับแสงทิ้งห้องไว้ในห้วงอันธการฉะนั้น เมื่อตรัสแล้วก็ทรงกำสรวลไม่หยุดหย่อน.

⁂

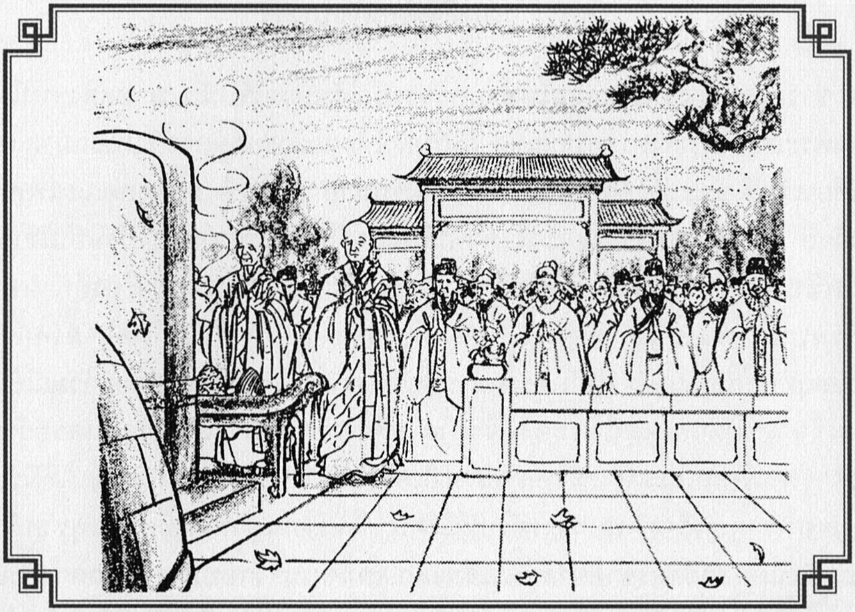

152. 緇素送葬

翻經的事，因奘師既亡，帝勅且停。已譯者准舊例抄寫，未譯者令慈恩寺守掌、勿令損失。又勅師葬之日，聽許京城僧尼造幡蓋送至墓所。法師道茂德高，亡後重疊降恩，求之古人，無比此者。但其門徒，遵師命以粗竹席爲輿，奉神柩還京安置慈恩寺譯經堂內，弟子數百，哀號動地，京城僧俗奔赴哭泣者，日數百千。

於四月十四日將葬東都內，京城及諸州緇素，五百里內送葬者百餘萬人。雖喪事華整，而師之靈柩，仍以草蓆爲輿。東市絹行用繒三千疋，結作涅槃輿者，門徒等恐違師素志不許，乃以師之三衣及國家所施百金之衲，置於前行，草輿隨後，觀者莫不流淚哽塞。是日天地變色，鳥獸鳴哀，物猶如是，人悲可知矣。

152. วันฝังศพ

เนื่องจากท่านอาจารย์ได้ถึงแก่มรณภาพลง เรื่องงานแปลพระคัมภีร์จึงมีพระราชโองการให้ยุติไว้ก่อน ส่วนพระคัมภีร์ที่แปลสำเร็จแล้ว ก็โปรดให้จัดการคัดลอกขึ้นมา ส่วนที่เหลือยังมิได้แปลนั้น ก็มอบต้นฉบับให้แก่วัดซืออึงยี่คอยดูแลรักษาไว้ไม่ให้สูญหาย แล้วยังมีพระราชโองการอีกว่า ในวันพิธีฝังศพมีพระราชานุญาตให้พระภิกษุและภิกษุณีในเมืองหลวงจัดทำธง ฉัตร เพื่อส่งสรีระท่านไปยังสุสาน

ท่านอาจารย์เป็นผู้เปี่ยมไปด้วยคุณธรรมและจริยธรรม ภายหลังจากมรณภาพแล้ว คุณความดีต่าง ๆ ก็ยิ่งเด่นชัดขึ้น แม้ว่านับแต่อดีตกาลมาจะหาผู้เสมอเหมือนท่านมิได้ แต่เหล่าสานุศิษย์ก็ยังคงปฏิบัติตามคำสั่งของท่าน โดยใช้เพียงเสื่อไม้ไผ่ห่อหุ้มร่าง ก่อนจะย้ายมาประดิษฐานเพื่อประกอบพิธีกรรมที่วิหารแปลพระคัมภีร์ อารามซืออึงยี่ บรรดาศิษย์จำนวนหลายร้อยต่างเศร้าโศกเสียใจ ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสในเมืองหลวงที่มาส่งสรีระต่างก็ร่ำไห้คร่ำครวญด้วยอาลัย หลายวันมีผู้คนเป็นจำนวนแสน

วันที่ 14 เดือน 4 ได้เคลื่อนสรีระไปฝังทางทิศตะวันออกของนครเชียงอาน มีผู้ติดตามมาส่งสรีระภายใน 500 ลี้เป็นจำนวนมากมายเหลือคณานับ การประดับประดาศพมีพ่อค้าแพรอาสาจะจัดทำให้อย่างงดงามสมเกียรติ แต่เหล่าศิษย์ก็มิกล้ารับ ด้วยเกรงว่าจะผิดไปจากความประสงค์ของท่านอาจารย์ สรีระของท่านจึงยังคงหุ้มห่อด้วยเสื่อไม้ไผ่ดังที่ท่านสั่งไว้ทุกประการ รุ่งขึ้นในวันประกอบพิธีฝัง ราตรีกาลนั้นมีผู้ค้างแรม ณ สถานที่นั้นถึงสามหมื่นคน เวลาวันนั้นดินฟ้าอากาศดูหม่นหมองมืดครึ้ม ราวกับเป็นสัญญาณว่าดวงสุรีย์ได้เคลื่อนอัสดงคตลับไปจากเบื้องนภากาศ แม้แต่หมู่สกุณชาติและสำสัตว์ก็ส่งเสียงกู่ก้องดังหนึ่งว่าวิปโยค ยิ่งเพิ่มความโศกสลดแก่บุคคลที่อยู่ในที่นั้นเป็นทับทวี.

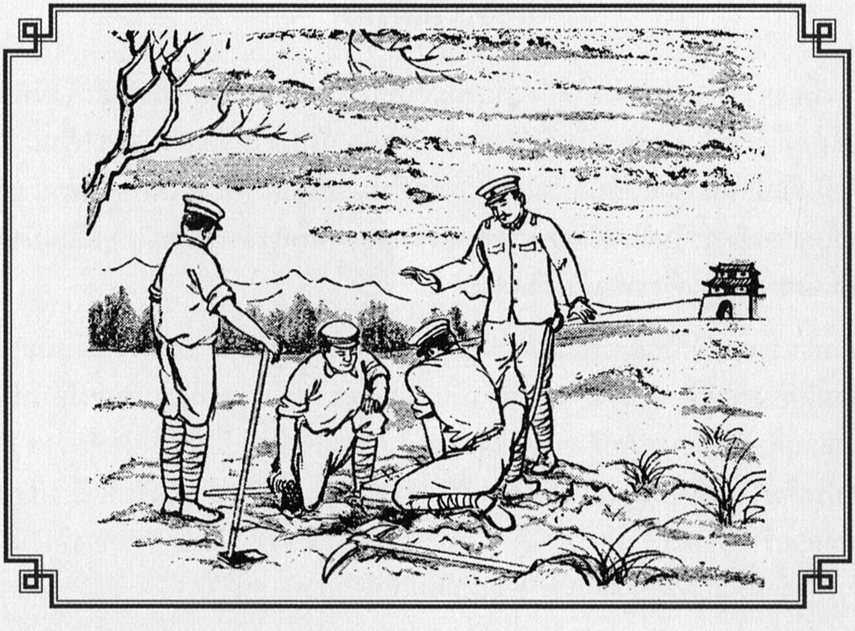

153. 掘獲頂骨

唐三藏玄奘大師的遺體，因爲避免皇上觸景感傷，在唐總章二年四月八日，敕徙葬於樊川北原〔今西安〕，並建塔一座。可惜這座塔在唐末黃巢之亂中被毀壞。後至宋端拱元年，終南山可政比丘，在紫閣寺發現了奘師的頂骨，於宋仁宗天聖五年，又被移葬至南京天禧寺的東岡塔內，明洪武十九年，又被移至南岡三塔之上。以後日久煙沒。

一直到民國卅一年，日本侵華戰爭中，日軍在南京中華門外，雨花臺附近建高射砲位，挖土五尺多深，突然掘獲了 一個大石匣，上面刻著模糊不清的文字，經鑑定爲玄奘大師的頂骨。這石匣中一共盛葬了五色的珠骨十七粒，後來把這些頂骨，分作三份，一份在南京玄武湖五洲公園，建塔供養；一份在北平建塔供養 ,一份則由日人移回日本，在東京都約五十里外崎玉縣的慈恩寺建塔供養。

153. ขุดพบกระดูกศีรษะ

ครั้นถึงรัชสมัยจงเจียง ของพระเจ้าถังเกาจง วันที่ 8 เดือน 4 ตรงกับ พ.ศ. 1212 มีรับสั่งให้ย้ายสรีระท่านอาจารย์ไปฝังที่นครเชียงอาน เนื่องจากคราใดที่พระองค์ทอดพระเนตรไปทางที่ฝังศพ ก็อดจะเศร้าสลดพระทัยมิได้ โดยโปรดให้สร้างเป็นเจดีย์ขึ้น ต่อมาในปลายราชวงศ์ถังเกิดกบฏอิ่งเช้า มีเหตุจลาจลวุ่นวาย เจดีย์ได้ถูกทำลายลง ใน พ.ศ. 1570 สมัยราชวงศ์ซ้อง พระภิกษุคอเจ่งได้พบอัฐิธาตุของท่านเฮี่ยงจังบนเขาจงน้ำในวัดจีเกาะ จึงได้ย้ายไปฝังยังนครนานกิง ต่อมา พ.ศ. 1929 ในรัชสมัยฮงบู่ ราชวงศ์เหม็ง ได้ย้ายไปไว้ที่เจดีย์ทั้งสามแห่งนครนานกิง แล้วจากนั้นก็ไม่ปรากฏหลักฐานใด ๆ อีกเลย จนมาถึงสมัยมิ่งกก พ.ศ. 2485 ทัพญี่ปุ่นได้กรีธาเข้ายึดนครนานกิง ขณะทหารญี่ปุ่นกำลังขุดดินลึกลงไปได้ 5 เฉี้ยะเพื่อตั้งฐานปืนใหญ่ ก็ได้พบกล่องศิลามีอักษรจารึกไว้ ภายหลังผ่านการพิสูจน์แล้วพบว่าเป็นกระดูกศีรษะ 5 สีของท่านอาจารย์ รวม 17 ชิ้น จากนั้นจึงได้แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ส่วนแรกที่นานกิงได้สร้างเจดีย์บูชาไว้ที่สวนโหงวจิว ทะเลสาบเหี่ยงบู้ อีกส่วนแบ่งไปสร้างเจดีย์บูชาที่ปักเพ้ง (ปักกิ่ง) และส่วนสุดท้ายทัพญี่ปุ่นนำไปประดิษฐานที่วัดจิออน ห่างจากกรุงโตเกียวไป 50 ไมล์ พร้อมสร้างเจดีย์บรรจุ.

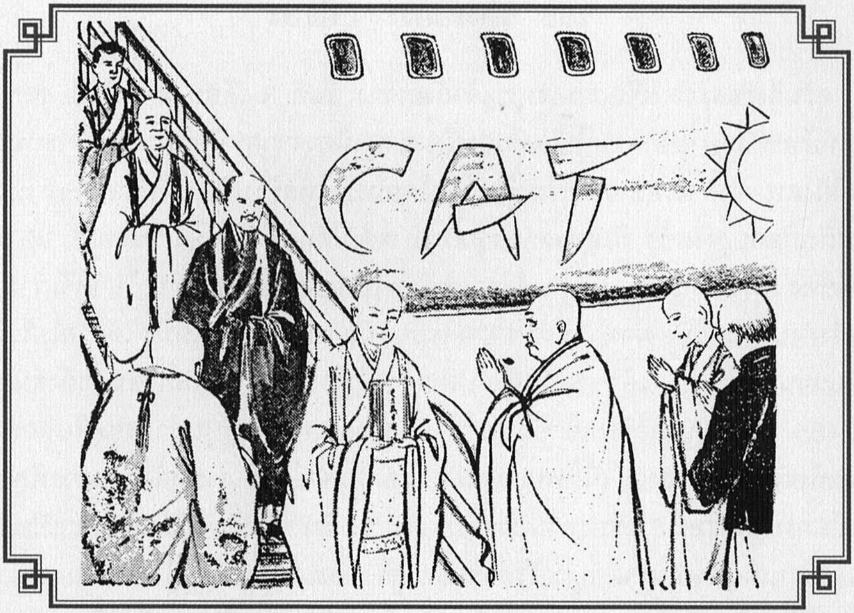

154. 靈骨歸國

民國四十一年秋季，世界佛教友誼會在東京召開大會，自由中國推章嘉、印順、趙恆惕、李子寬、李添春等代表出席大會時，獲悉玄奘大師頂骨的下落，就與崎玉縣慈恩寺住持高森隆介數度商談，終於得到他的同意，願將玄奘師的頂骨再分出一部份，送歸自由中國來供養。

民國四十四年十一月廿五日，日本佛教派遣一代表團，由倉持秀峯爲團長，率領團員阿部龍傳、長岡慶信、大島見進、柳了堅等共計五人，捧持玄奘大師頂骨，空運歸抵國門，當日本代表團搭乘的民航公司飛機於上午七時抵達臺北機場時，我政府首長監察院長于右任、考試院長莫德惠、省主席嚴家淦等，與佛教界緇素大德章嘉大師、演培法師及民衆等數萬人均在機場迎接。盛況異常。由演培法師在日僧手中接過靈骨，送至臺北善導寺，並於翌日上午，在該寺舉行了一項正式的靈骨交接儀式。是日寺內被人潮擁擠，原定十時舉行的典禮，因日方代表被人潮阻在門外而延遲了半小時。可以想見當時的盛況，不

減奘師由印返國時的一幕。 總統蔣公暨夫人曾於二十八日在官邸設宴，款待日本護送玄奘大師靈骨的代表。席間並邀我政府首長陳副總統夫婦、行政院長俞鴻鈞夫婦、總銃府秘書長張群、外交部長葉公超、教育部長張其昀、省主席嚴家淦等及日本駐華大使芳澤謙吉夫婦、公使宮崎章，我佛教代表章嘉大師、趙恆惕居士等作陪。

154. กระดูกกลับสู่ประเทศจีน

สมัยมิ่งกก ปีที่ 41 ในฤดูใบไม้ร่วง ได้มีการเปิดประชุมขององค์การพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลกขึ้น ณ กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น ผู้เข้าร่วมประชุมฝ่ายจีนนำโดยพระอาจารย์เจียงเกียลามะ พระอาจารย์อิ้งสุง เตี๋ยเห่งเถ็ก หลีจือควง และหลีเทียมซุง เป็นตัวแทนเข้าประชุม ขณะนั้นได้ทราบข่าวว่าอัฐิของท่านอาจารย์เฮี่ยงจังอยู่ในญี่ปุ่น จึงได้หารือกับท่านทากะโมริ ตากาสุเกะ เจ้าอาวาสวัดจิออนจิในญี่ปุ่น จนในที่สุดได้มีมติเห็นชอบร่วมกันยอมแบ่งอัฐิส่วนหนึ่งให้ไต้หวันนำกลับไปบูชา

มิ่งกก ปีที่ 44 วันที่ 25 พฤศจิกายน พ.ศ. 2498 ญี่ปุ่นได้มอบคืนกระดูกศีรษะนี้ให้แก่จีนคณะชาติ โดยมีพุทธสมาคมญี่ปุ่นเป็นตัวแทน นำโดยท่านคุราโมชิ ซูโฮ เป็นหัวหน้าคณะรวมทั้งหมด 5 ท่าน อัญเชิญอัฐิธาตุของท่านอาจารย์เฮี่ยงจังโดยสารเครื่องบินมาถึงสนามบินไต้หวัน พร้อมกับได้มีพิธีรับมอบอย่างเป็นทางการ โดยผู้นำรัฐบาล ได้แก่ อู่อิวหยิม นายกสภากำกับดูแลข้าราชการ หมกเต็กฮุย นายกสภาสอบคัดเลือกข้าราชการ ประธานมณฑลเงี่ยมแกก๋ำ พร้อมด้วยบรรพชิตและคฤหัสถ์ นำโดยเจียงเกียลามะ อิงป๋วยธรรมาจารย์รวมทั้งพุทธศาสนิกชนอีกหลายหมื่นคนรอคอยต้อนรับอยู่ที่สนามบิน ภาพอันคึกคักมากมายเช่นนี้ย่อมไม่ใช่เรื่องปกติ

ท่านอิงป๋วยธรรมาจารย์รับมอบอัฐิธาตุจากพระญี่ปุ่นแล้วอัญเชิญมาวัดเซียงเต่ายี่ วันรุ่งขึ้นได้มีพิธีมอบอย่างเป็นทางการ วันนั้นมีประชาชนแน่นขนัดจนไม่สามารถเดินทางเข้าออกได้ แรกเริ่มมีหมายกำหนดการจะเริ่มพิธีส่งมอบเวลาเช้า 10.00 น. แต่เนื่องจากตัวแทนฝ่ายญี่ปุ่นไม่สามารถเดินทางเข้ามาถึงวัดได้ เป็นเหตุให้ต้องเลื่อนออกไปจากกำหนดการเดิม 30 นาที ภาพในวันนั้นคึกคักมากเพียงใด เมื่อนึกย้อนดูแล้วก็คาดว่าคงไม่ต่างจากเมื่อครั้งที่ท่านเฮี่ยงจังเดินทางกลับจากอินเดียมาถึงนครเชียงอานมากนัก

ประธานาธิบดีเจียงไคเช็กพร้อมด้วยภริยาจัดงานเลี้ยงรับรองคณะตัวแทนผู้ส่งมอบอัฐิธาตุ ในงานนั้นมีเจ้าหน้าที่รัฐบาลคอยให้การต้อนรับอย่างอบอุ่น มีบุคคลสำคัญ อาทิ ภริยารองประธานาธิบดีตั้ง นายกสภาการปกครองยู้ฮงกึงพร้อมด้วยภริยา เลขาธิการประจำทำเนียบประธานาธิบดี เตียวคุ้ง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ เอี๊ยบกงเถี่ยว รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ เตียวคีกึง ประธานมณฑลเงี่ยมแกก่ำ พร้อมด้วยเอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำกรุงไทเป ภรรยาฮวงเจ๊กเคียมกิก ทูตเก็งคีเจียง ตัวแทนทางพระพุทธศาสนาไต้หวัน ท่านเจียงเกียลามะ เตี๋ยเห่งเถ็ก ร่วมให้การต้อนรับ.

◆

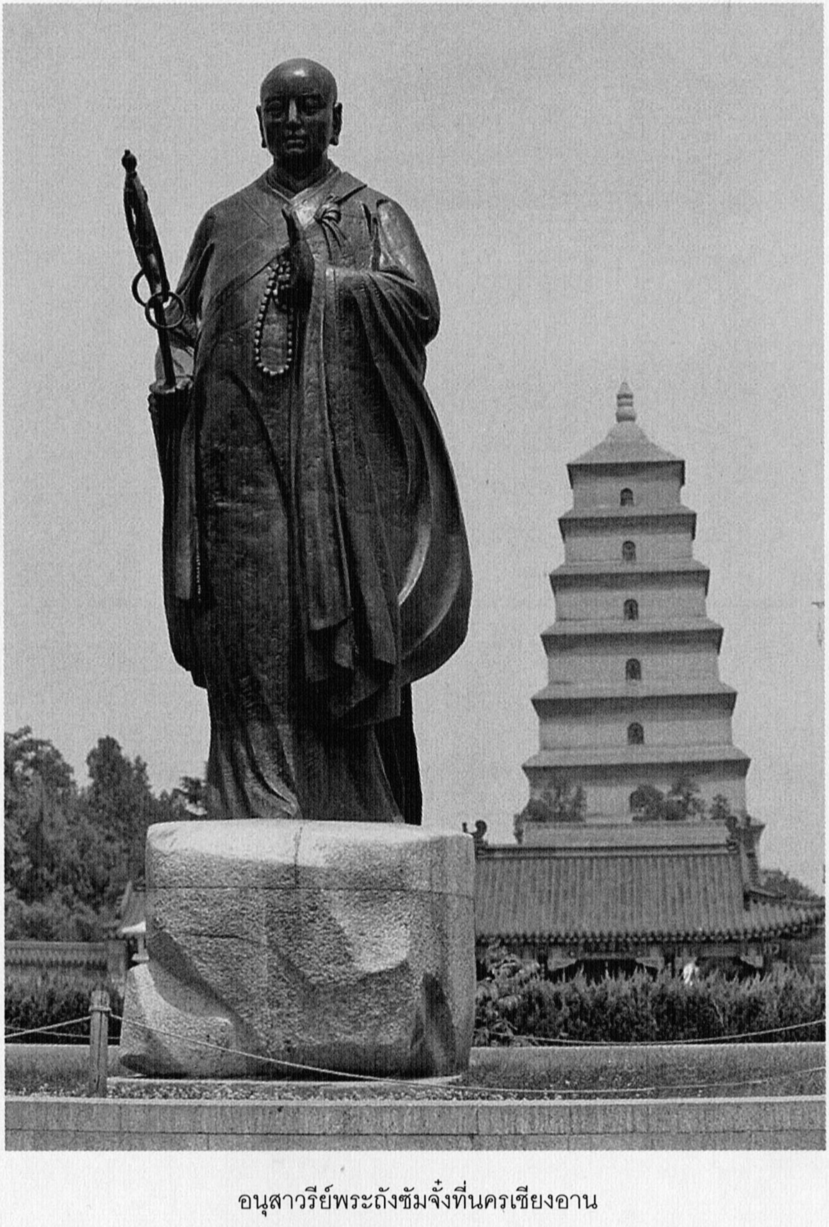

อนุสาวรีย์พระถังซัมจั๋งที่นครเชียงอาน

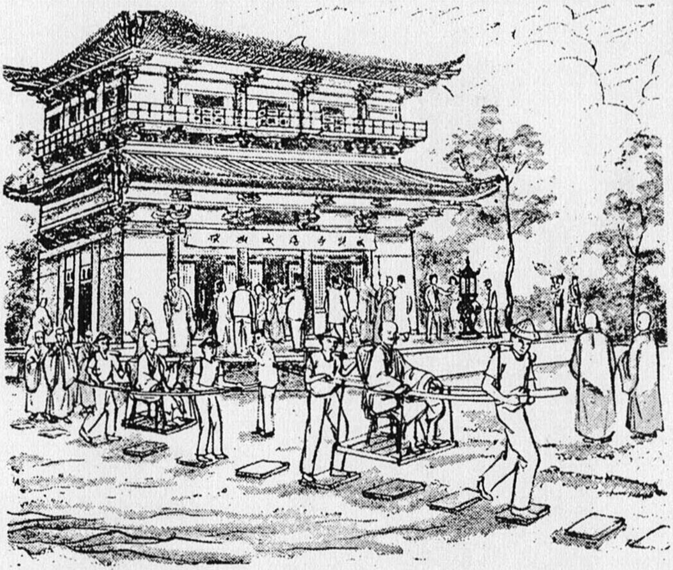

155. 建玄奘寺

玄奘大師靈骨歸國後，先後曾爲苗栗縣及南投縣佛教人士爭取，願在獅頭山及日月潭建塔供養，後經決定在日月潭建塔。

塔寺完成以前，在日月潭湖濱先建一奉安所，命名爲玄光寺,安置大師靈骨，然後在奉安所後山上，籌建塔寺。終於在民國五十四年十二月十八日舉行落成典禮。

這座唐代式的建築物，共有三層，巍峨堂皇。頂層塔中供奉奘師頂骨，中層爲藏經樓，下面大殿懸有玄奘大師的一幅油畫像。共耗資新臺幣四百萬元。首任住持是前鎮江金山寺的方丈太滄長老。

落成典禮時，日本佛教界，還派了由倉持秀峯率領的十六人訪問團，應邀參加這次隆重的典禮。

155. สร้างวัดเฮี่ยงจัง

หลังจากอัญเชิญอัฐิธาตุของท่านเฮี่ยงจังมาไต้หวันแล้ว ได้มีการช่วงชิงกันจัดหาสถานที่ประดิษฐาน ในที่สุดก็ได้ข้อสรุปว่าจะสร้างเจดีย์ที่ทะเลสาบสุริยันจันทรา แต่ก่อนจะสร้างเจดีย์และวัด ได้สร้างวัดเฮี่ยงกวงยี่เพื่อประดิษฐานอัฐิธาตุไว้ก่อน จากนั้นจึงวางแผนสร้างวัดและเจดีย์ต่อ จนถึงมิ่งกก ปีที่ 54 วันที่ 18 เดือน 12 จึงสร้างแล้วเสร็จ เจดีย์องค์นี้สร้างตามแบบสมัยราชวงศ์ถัง สูงตระหง่านแลดูอลังการอย่างยิ่ง มี 3 ชั้น ชั้นบนสุดสำหรับเป็นที่บรรจุอัฐิธาตุของท่านเฮี่ยงจัง ชั้นกลางเป็นหอพระไตรปิฎก และชั้นล่างสุดเป็นภาพวาดของท่านเฮี่ยงจัง มีท่านไท่ซังเถระจากวัดกิมซัวยี่มาดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสรูปแรก วันที่ฉลองสร้างวัดสำเร็จได้มีชาวพุทธจากญี่ปุ่นส่งตัวแทน 16 คน มีท่านคุราโมชิ ซูโฮ เป็นผู้นำ เดินทางมาร่วมฉลองความสำเร็จอันยิ่งใหญ่ครั้งนี้ด้วย.

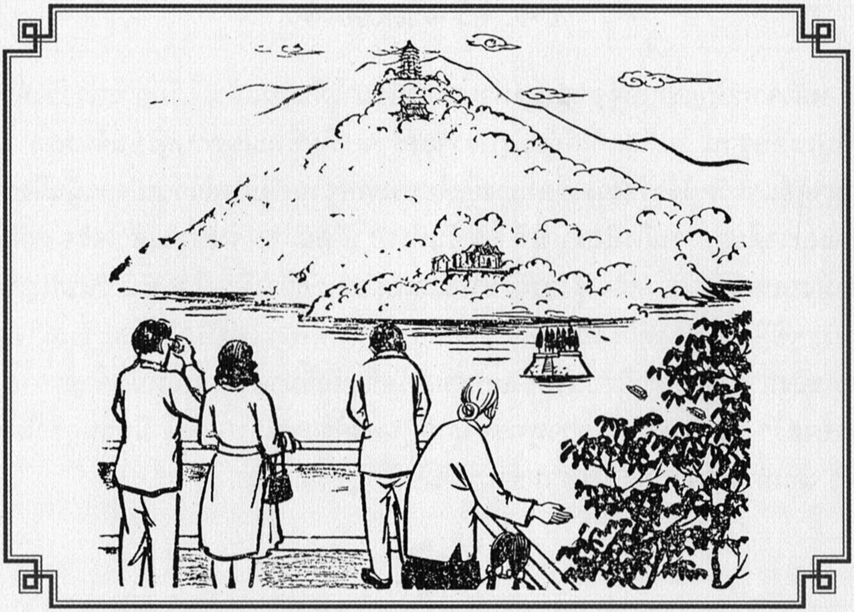

156. 光被明潭

日月潭是自由中國臺灣省的名勝，中外人士來臺訪問或觀光者，無不要到這風景優美的日月潭來一遊。我們的領袖蔣公總統也最喜愛這裡的風光，每次蒞臨，多要到玄奘寺去瞻禮，並且還躬親於民國五十六年十月二日，勘定距玄奘寺一、一六公里青龍山海拔九百五十五公尺之顛峯，再興建一座七級浮圖，塔成時大師的頂骨 ,便將永遠安置在山顚的塔中；該地嶺木幽深，環境淸雅，潭光山色，盡收眼底。讓這一代高僧的靈骨，光澤寶島普被群生。

民國五十六年的十月二十二日，這座寶塔，已請臺灣省主席黃傑先生蒞臨舉行破土，預期不久寶塔落成，玄奘大師的靈光，普被明潭，爲名潭勝景，倍增光釆。

玄奘寺的第二任住持是演培法師，已於五十七年三月十日晉山陞座，總統賜題「國之瓌寶」匾額一方，副總統及立法、監察、司法等院院長均賜匾額，名山高僧，相得益彰。

有人說：「在宗教界，玄奘大師是一位偉大的宗教家；在哲學界，他是一位偉大的思想家；在史地界，他是一位偉大的旅行家；在留學史上，他是我國最偉大的留學生；在今日，他可以說是我國，甚至世界上最偉大的翻譯家和文學家。」今總統譽爲「國之瓌寶」，惟玄奘大師當之無愧。

民國五十三年是玄奘大師圓寂一千三百年紀念，中日兩國，都曾隆重舉行紀念大會，本刊自是年六月起開始連載大師畫傳，至五十七年四月完成，謹以此傳獻給玄奘大師，並祝大師精神不滅，永垂千古。

156. เจดีย์บนภูเขาชิงหลง

ทะเลสาบสุริยันจันทราเป็นสถานที่มีชื่อเสียงของเกาะไต้หวัน เมื่อนักท่องเที่ยวมาถึงไต้หวันแล้วจะต้องแวะชมทัศนียภาพกันแทบทุกคน แม้แต่ประธานาธิบดีเจียงไคเช็กก็ยังประทับใจกับทัศนียภาพอย่างยิ่ง ทุกครั้งที่มาที่นี่ท่านมักขึ้นไปนมัสการในวัดเฮี่ยงจัง นอกจากนี้ วันที่ 2 เดือน 10 มิ่งกก ปีที่ 56 ตัวท่านเองยังได้สำรวจสถานที่ห่างจากวัดเฮี่ยงจังออกไปราว 1.16 กิโลเมตร บนยอดเขาแซเล้ง ซึ่งสูงจากระดับน้ำทะเล 955 เมตร เพื่อสร้างเจดีย์แบบจีนสูง 7 ชั้นอีกองค์หนึ่ง

มิ่งกก ปีที่ 56 เดือน 10 วันที่ 22 นายอึ้งเกี๊ยก ประธานมณฑลไต้หวัน ได้มาเป็นประธานวางศิลาฤกษ์ คาดว่าไม่นานเจดีย์องค์นี้ก็จะสร้างสำเร็จเรียบร้อย ต่อแต่นี้ไปอัฐิธาตุของท่านอาจารย์ก็จะได้ประดิษฐานอยู่ ณ ที่แห่งนี้ชั่วนิรันดร

ธรรมาจารย์อิ่งป๋วย เจ้าอาวาสรุ่นที่ 2 แห่งวัดเฮี่ยงจัง ได้ขึ้นธรรมาสน์แสดงธรรมเทศนาในวันที่ 10 เดือน 3 ของมิ่งกก ปีที่ 57 ท่านประธานาธิบดีได้มอบป้ายแก้วมณีของชาติ เพื่อติดไว้เหนือประตูห้องโถง รวมถึงรองประธานาธิบดีและฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายสภาตรวจสอบข้าราชการ สภาตุลาการ เป็นต้น ต่างมอบป้ายเพื่อติดไว้ที่ห้องโถง เพื่อเป็นการสรรเสริญเถราจารย์ผู้มีชื่อเสียงรูปนี้

มีผู้กล่าวว่า ในด้านศาสนา ท่านอาจารย์เฮี่ยงจังเป็นนักศาสนศึกษาผู้ยิ่งใหญ่ ด้านปรัชญา ท่านก็เป็นหนึ่งในนักคิดผู้ยิ่งใหญ่ ในวงการประวัติศาสตร์และภูมิศาสตร์

ท่านเป็นนักเดินทางผู้ยิ่งใหญ่ ในบรรดาผู้ไปศึกษายังต่างประเทศ ท่านก็นับว่าเป็นนักเรียนนอกผู้ยิ่งใหญ่ท่านหนึ่ง ในประเทศจีนทุกวันนี้ อาจกล่าวได้ว่าท่านเป็นนักแปลและนักอักษรศาสตร์ที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ที่ท่านประธานาธิบดีใช้คำว่า แก้วมณีของชาติ ย่อมมีเพียงแต่ท่านอาจารย์เท่านั้นที่สมควรจะได้รับเกียรติคุณนี้

มิ่งกก ปีที่ 53 อันเป็นปีที่ท่านอาจารย์มรณภาพไปแล้ว 1,300 ปี เพื่อเป็นการรำลึกถึงท่าน ประเทศจีนและญี่ปุ่นจึงได้จัดให้มีพิธีรำลึกอย่างมโหฬาร ในนามของนิตยสารโพธิ์พฤกษ์จึงได้จัดพิมพ์ภาพประวัติของท่านอาจารย์ นับแต่เดือน 6 เป็นต้นมาจนถึงมิ่งกก ปีที่ 57 เดือน 4 จึงจบบริบูรณ์ เพื่อแสดงการคารวะแด่ดวงวิญญาณของท่านอาจารย์และเทิดทูนเกียรติคุณความดีของท่านให้ยั่งยืนต่อไปตราบชั่วกาลนาน.

◆

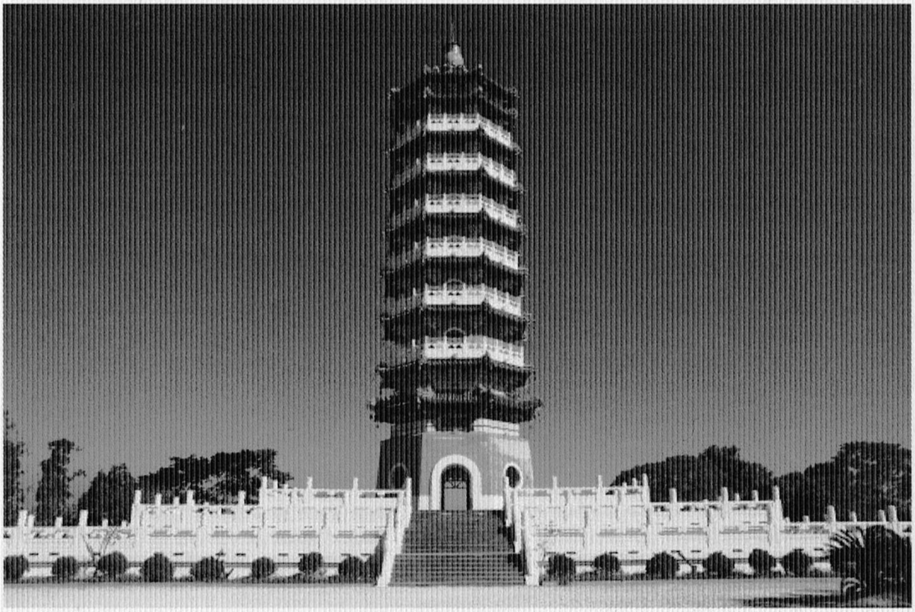

เจดีย์บรรจุอัฐิพระถังซัมจั๋งที่ทะเลสาบสุริยันจันทรา สร้างเมื่อ พ.ศ. 2514

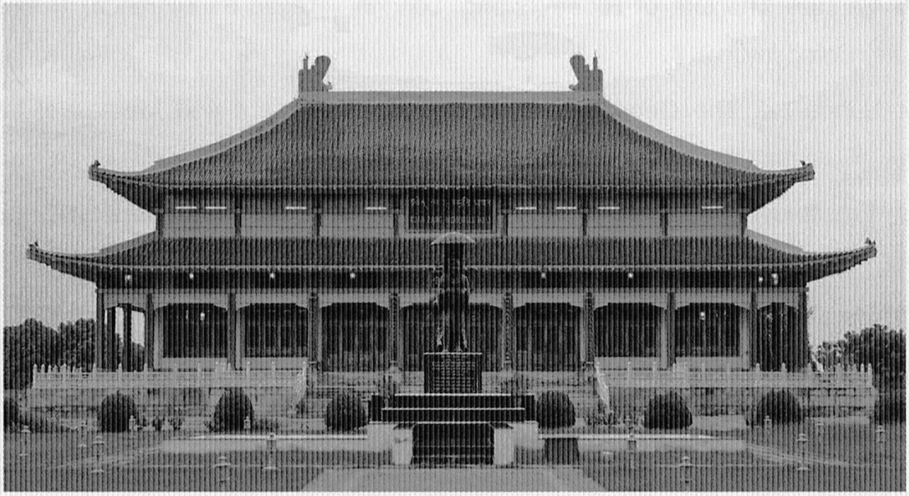

อนุสรณ์สถานพระถังซัมจั๋ง ที่นาลันทา รัฐพิหาร ประเทศอินเดีย
สร้างเสร็จสมบูรณ์เมื่อ พ.ศ. 2550

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

เคงเหลียน สีบุญเรือง. **ประวัติพระถังซัมจั๋ง**. กรุงเทพมหานคร : เลี่ยงเซียงจงเจริญ, 2508.

ชวน เซียวโชลิต. **ปทานุกรมจีน - ไทย**. กรุงเทพมหานคร : นานมี, 2505.

ถังซำจั๋ง, **จดหมายเหตุการณ์เดินทางสู่ดินแดนตะวันตกของมหาราชวงศ์ถัง**. แปลโดย ชิว ซูหลุน. กรุงเทพมหานคร : มติชน, 2549.

ฟาเหียน, หลวงจีน. **จดหมายเหตุแห่งพุทธอาณาจักรของพระภิกษุฟาเหียน**. แปลโดย พระยาสุรินทรภาชัย (จันทร์ ตุงคสวัสดิ). กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2522.

เย็นหงวน, หลวงจีน และคณะ. **พจนานุกรมพุทธศาสนา จีน - สันสกฤต - อังกฤษ - ไทย**. กรุงเทพมหานคร : คณะสงฆ์จีนนิกายแห่งประเทศไทย, 2519.

ภาษาอังกฤษ

Beal, Samuel. **The Life of Hiuen-Tsiang**. London : Kegan Paul, Trench, Trübner & Company, 1914.

Day, Nundo Lal. **The Geographical Dictionary of Ancient and Mediaeval India**. Calcutta : W. Newman & Co., 1899.

Eitel, Ernest J. **Hand-book of Chinese Buddhism, being a Sanskrit-Chinese dictionary with vocabularies of Buddhist term**. Tokyo : Sanshusha, 1904.

Harikawa, Akira. **Buddhist Chinese-Sanskrit Dictionary**. Tokyo : Reiyukai, 1997.

Li, Rongxi. **The Great Tang Dynasty Record of The Western Regions**. California : BDK America, 2016.

Li, Yongshi. **The Life of Hsuan Tsang by Huili.** Beijing : Chinese Buddhist Association, 1959.

Lobscheid, William, **An English and Chinese dictionary**. Hong Kong, Daily Press office, 1866.

Soothill, William Edward and Lewis Hodous. **A Dictionary of Chinese Buddhist Terms**. London : Kegan Paul, Trench, Trübner & Company, 1937.

ภาษาจีน

宋强 (譯者). **大唐西域記**. 台北市：商周出版, 2010.

ภาคผนวก

มาตราชั่งตวงวัดแบบจีนโบราณ

มาตราวัดระยะทาง

1	หุน 一分		เทียบเท่า	$3\frac{1}{3}$	มิลลิเมตร
10	หุน 十分	เป็น 1 ฉุ่น (นิ้ว) 一寸	เทียบเท่า	$3\frac{1}{3}$	เซนติเมตร
10	ฉุ่น 十寸	เป็น 1 เฉี้ยะ 一尺	เทียบเท่า	$33\frac{1}{3}$	เซนติเมตร
10	เฉี้ยะ 十尺	เป็น 1 ตึ๋ง 一丈	เทียบเท่า	$3\frac{1}{3}$	เมตร
150	ตึ๋ง 百五十丈	เป็น 1 ลี้ 一里	เทียบเท่า	500	เมตร

มาตราตวง

1	เซ็ง 一升		เทียบเท่า	1	ลิตร
10	เซ็ง 十升	เป็น 1 เต๊า 一斗	เทียบเท่า	10	ลิตร
5	เต๊า 五斗	เป็น 1 ฮก 一斛	เทียบเท่า	50	ลิตร

มาตราชั่งน้ำหนัก

1	ตำลึง (เนี้ยว) 一兩		เทียบเท่า	37.301	กรัม
16	ตำลึง 十六兩	เป็น 1 ชั่ง (กึน) 一斤	เทียบเท่า	596.816	กรัม

มาตราวัดพื้นที่

1	โบ๊ว 一畝		เทียบเท่า	614.4	ตารางเมตร

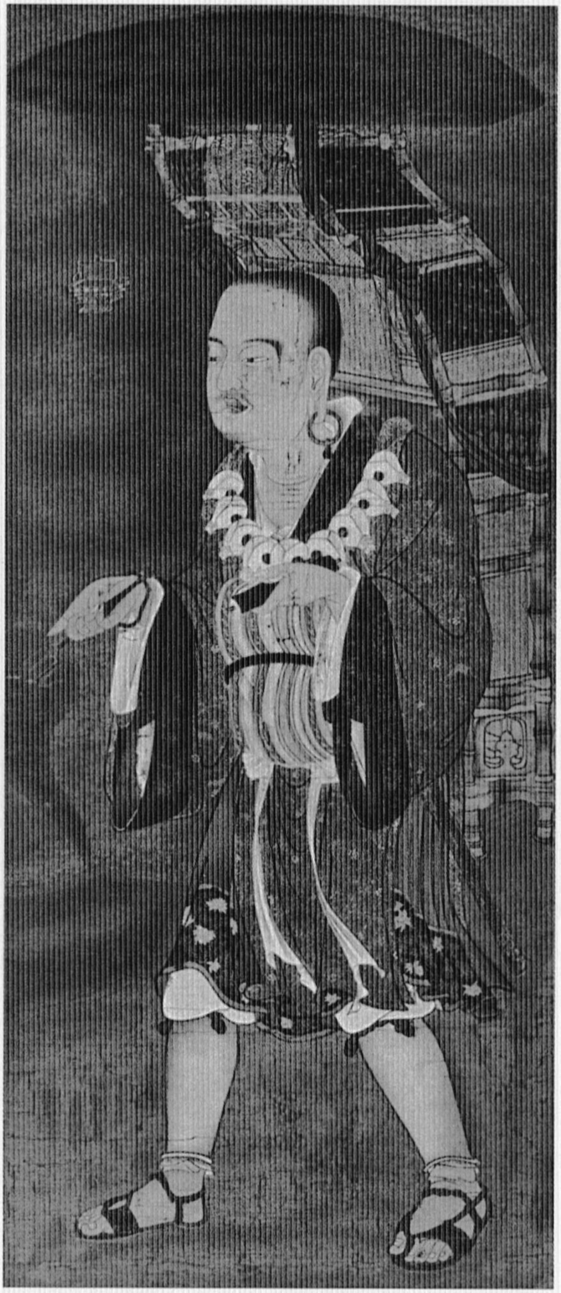

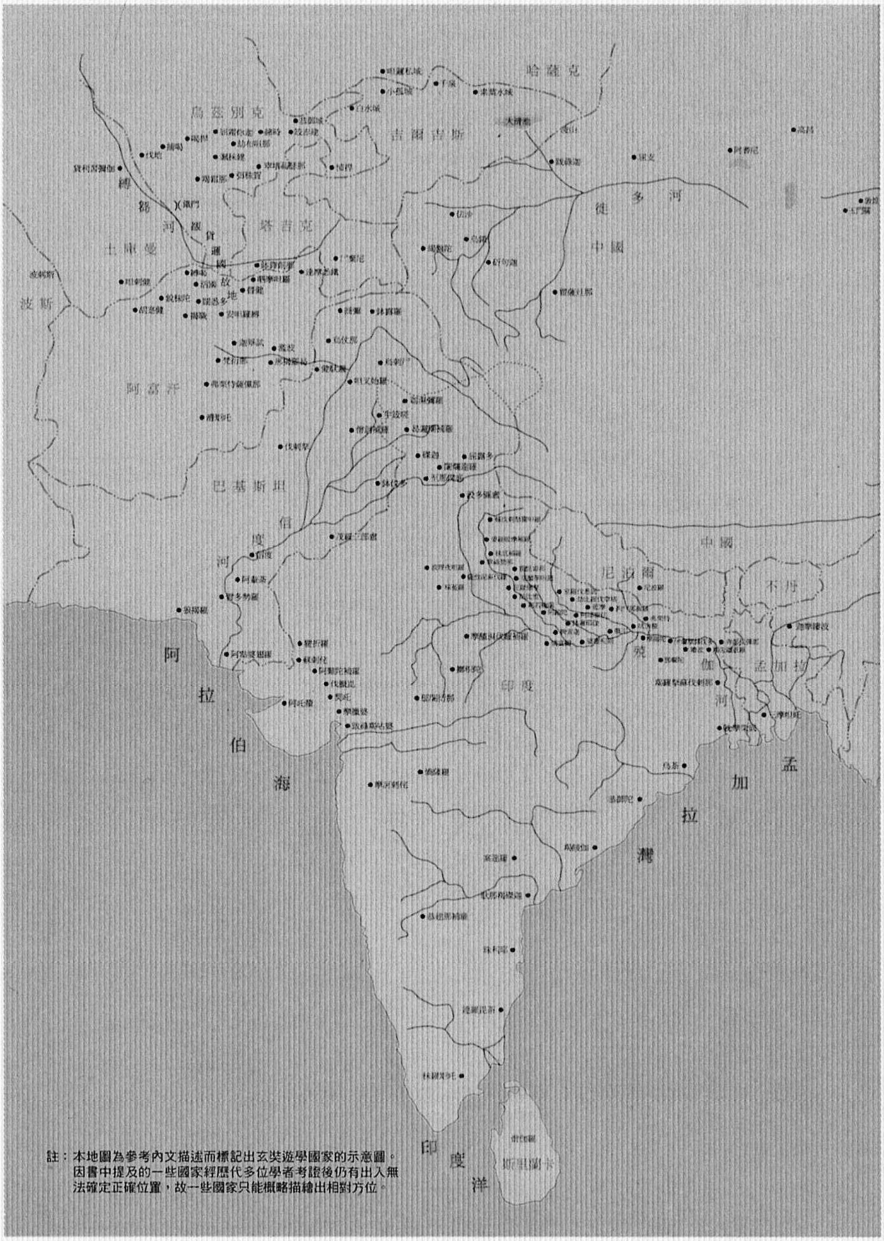
哈薩克
烏茲別克
吉爾吉斯
大清池
高昌
阿耆尼
縛芻河
鐵門
覩貨邏國故地
塔吉克
土庫曼
波斯
徙多河
中國
阿富汗
巴基斯坦
信度河
中國
尼泊爾
不丹
孟加拉
殑伽河
印度
阿拉伯海
孟加拉灣
印度洋
斯里蘭卡

註：本地圖為參考內文描述而標記出玄奘遊學國家的示意圖。因書中提及的一些國家經歷代多位學者考證後仍有出入無法確定正確位置，故一些國家只能概略描繪出相對方位。

แผนที่การเดินทางของพระถังซัมจั๋ง

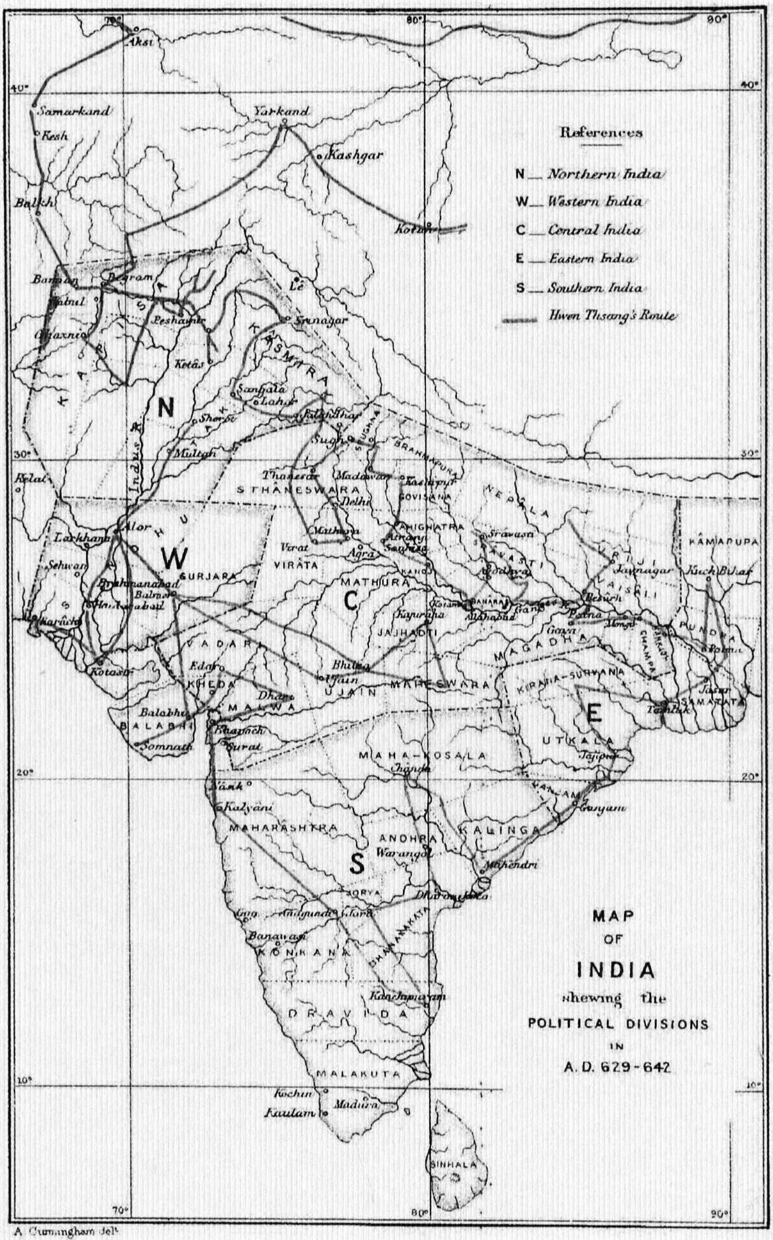
References
N __ Northern India
W __ Western India
C __ Central India
E __ Eastern India
S __ Southern India
Hwen Thsang's Route
MAP
OF
INDIA
shewing the
POLITICAL DIVISIONS
IN
A.D. 629-642
Aksi
Samarkand
Kesh
Balkh
Yarkand
Kashgar
Kotan
Le
Srinagar
Bamian
Begram
Peshawar
Ghazni
Ketas
Sanghala
Lahor
Jalandhar
Multan
Kelat
Indus R.
N
W
C
E
S
Thanesar
STHANESWARA
Delhi
Mathura
Agra
Kanoj
Sravasti
Ayodhya
Vaisali
Patna
Gaya
MAGADHA
NEPALA
KAMARUPA
Kuch Bihar
PUNDRA
SAMATATA
Tamluk
KIRANA-SUVARNA
UTKALA
Jajipur
Ganjam
KALINGA
Mahendri
MAHA-KOSALA
Chanda
ANDHRA
Warangol
Dharanikota
DHANAKAKATA
Kanchipuram
DRAVIDA
MALAKUTA
Kochin
Madura
Kaulam
SINHALA
KONKANA
Banawasi
MAHARASHTRA
Kalyani
Nasik
Surat
Baroach
MALWA
UJAIN
Ujain
Bhilsa
MAHESWARA
JAJHAOTI
Kajuraha
MATHURA
VIRATA
Virat
GURJARA
Brahmanabad
Haidarabad
Karachi
Kotasir
Balabhi
BALABHI
Somnath
KHEDA
Edar
VADARI
Alor
Larkhana
Sehwan
Dhar
70°
80°
90°
40°
30°
20°
10°
A. Cunningham delt.

แผนที่เส้นทางจาริกของพระถังซัมจั๋งในอินเดีย โดย เซอร์คันนิ่งแฮม

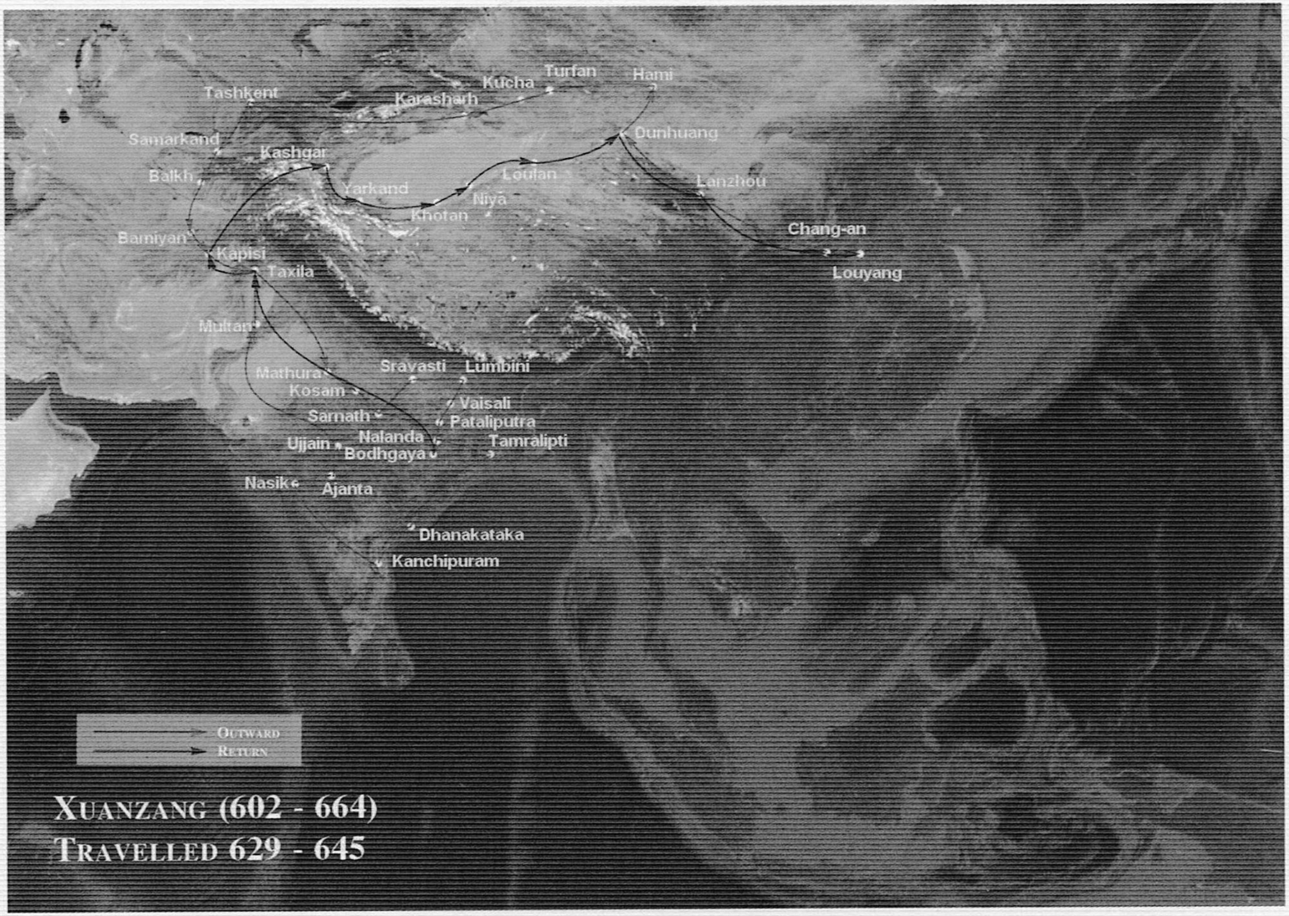

XUANZANG (602 - 664)
TRAVELLED 629 - 645

Tashkent
Kucha
Turfan
Hami
Karasharh
Samarkand
Dunhuang
Kashgar
Balkh
Loulan
Lanzhou
Yarkand
Niya
Khotan
Chang-an
Bamiyan
Kapisi
Louyang
Taxila
Multan
Sravasti
Lumbini
Mathura
Kosam
Vaisali
Sarnath
Pataliputra
Nalanda
Ujjain
Tamralipti
Bodhgaya
Nasik
Ajanta
Dhanakataka
Kanchipuram
OUTWARD
RETURN

รายนามผู้ร่วมบริจาค

1.	泰國華宗大尊長 釋仁得	50,000 บาท
2.	佛曆二五五九年印法句經’ 慶祝仁意大師寿誕存款	214,288 บาท
3.	普門四衆弟子	118,992 บาท
4.	คุณกิตติ - คุณสุวรรณา ตันทนะเทวินทร์ และครอบครัว	10,000 บาท
5.	คุณธนากร - คุณณภัทร โชคฉันทนิช และครอบครัว	10,000 บาท
6.	บริษัท ลายน้ำทองแทรเวล จำกัด	3,000 บาท
7.	คุณเอก - คุณอาภา คุณากรธนะกิจ	2,000 บาท
8.	คุณธนันชัย โพธิ์วชิรเดชาพล	2,000 บาท
9.	คุณสิทธิชัย เจียรประเสริฐกุล	2,000 บาท
10.	คุณวิวัฒน์ สุรธรรมจรรยา	2,000 บาท
11.	คุณพิเชฐ สุรธรรมจรรยา	2,000 บาท
12.	คุณณัฐวัฒน์ เนตรจรัสแสง	2,000 บาท
13.	คุณดำรง อมรมหพรรณ	1,000 บาท
14.	คุณเซี้ยมง้อ แซ่อุ้ย	1,000 บาท
15.	คุณพรใจ พรหมธาตรี	1,000 บาท
16.	พ.ต.อ. คล้ายเทพ - คุณอวยพร จุฑาเกตุ	1,000 บาท
17.	คุณสุวพันธ์ โชตนะพันธ์	1,000 บาท
18.	คุณเอกชัย ศรีก๊กเจริญ	1,000 บาท
19.	คุณศักดิ์ชัย รัตนกรรภิรมย์	1,000 บาท
20.	คุณชนาณัฐ แก้วเทิดศิริ	1,000 บาท
21.	คุณมนตรี ชนะชัยสุวรรณ	1,000 บาท
22.	คุณกำพล เจนจัดการกิจ	500 บาท
23.	คุณสุชาติ โพธิ์ปริสุทธิ์	500 บาท

24.	黄双偉　劉如枝	2,000 บาท
25.	釋聖振	1,000 บาท
26.	黄細桃	500 บาท
27.	黄细蕉	500 บาท
	รวมเป็นเงิน	**432,280 บาท**

回向偈文 คำอุทิศกุศล

願以此功德	ขอให้กุศลนี้
莊嚴佛淨土	อลังการพุทธเกษตร
上報四重恩	เบื้องบนเพื่อทดแทนคุณทั้งสี่
下濟三途苦	เบื้องล่างแผ่อุทิศแก่ทุคติทั้งสาม
若有見聞者	ผู้ใดได้เห็นได้ยิน
悉發菩提心	ต่างก็ตั้งโพธิจิต
盡此一報身	ตลอดในชาตินี้
同生極樂國	ไปเกิด ณ แดนสุขาวดีพร้อมกัน

พิมพ์ที่
บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)
376 ถนนชัยพฤกษ์ แขวงตลิ่งชัน เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170
โทรศัพท์ 0-2422-9000, 0-2882-1010 โทรสาร 0-2433-2742, 0-2434-1385
E-mail : aprint@amarin.co.th Homepage : http://www.amarin.com

ตราประทับดินเผาของนาลันทา มีอักษรจารึกว่า
“ศรีนาลันทามหาวิหาร”

ภาพประวัติพระถังซัมจั๋ง

唐三藏玄奘法師畫傳

กิตติ ตันทนะเทวินทร์ (เย็นหงวน)